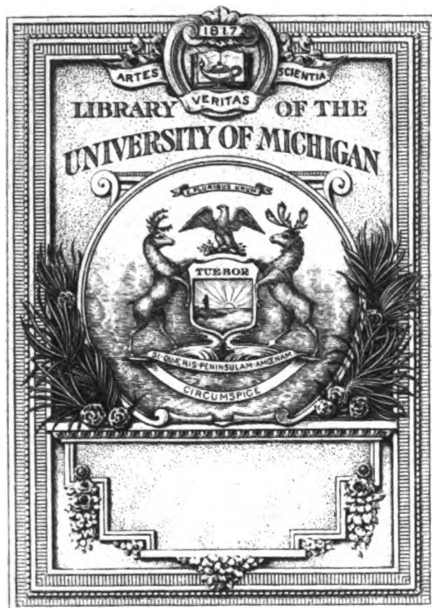

1817
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUÆRIS PENINSULAM AMŒNAM
CIRCUMSPICE

Historie af Danmark,

fra

Aar 1202 til 1241.

Ved

Peter Friderich Suhm.

IX. Tome.

Kiøbenhavn 1808.
Trykt og forlagt af Johan Frederik Schultz,
Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

Fortale.

Denne Deels Størrelse, som overgik det ellers til hver Deel bestemte Antal Ark, foranledigede mig til at formindske Antallet af Anmærkninger, og at rette i Texten selv, hvor jeg fandt et eller andet af Værkets udødelige Forfatter overseet, hvilket jeg dog har giort med den største Varsomhed, og tør forsikkre aldrig at være skeet, uden fuldkommen Overbeviisning om ei herved at have feilet. De Suhmske Anmærkninger ere alle med hans Navn udmærkede.

Ogsaa af samme Aarsag har jeg tilbageholdt nogle Undersøgelser, som bleve for vidtløftige til at kunde meddeeles i Noter, om de i denne vor Valdemars Historie forekommende Grever af Navn Nicolaus, om den Franske Dronning Ingeborg, og om Tildragelsen med Dannebrog-Fanen, og dens videre Skiebne. I det tillagte Register over de af vor Forfatter paaberaabte Documenter, har jeg, ligesom ved forrige Deel, indrykket alle de til det egentlige Danmarks Historie henhørende og

tid-

hidtil utrykte, men for Rummets Skyld udelukt de Holsteenske, ligesom ogsaa de Norske, da hvad af disse findes utrykte, kan ventes i en særskilt Samling udgivne. At Forfatteren ellers ogsaa saavel i denne som i følgende Deele ei saa omstændelig har behandlet den Norske Historie, som i de nærmest foregaaende, har jeg Side 38 bemærket.

Min Alder og Svaghed og indløbne mange ubehagelige Tildragelser maa tiene til Undskyldning for Opholdet med denne Deels Udgivelse. At jeg har forgnlediget dette for vor Historie uunistelige Værks Udgave efter den uforglemmelige Forfatters Død, er min eeneste Fortieneste, og da mine Kræfter ei tillade mig mere hertil at biedrage, glæder det mig at vide det øvrige fortsat ved mine lærde og kiere Venner, de Herrer Professorer Nyerup og Werlauf.

Abr. Kall.

Valdemar kom kort efter sin Broders Død til Danmark, og blev uden Modsigelse eenstemmigen af alle erkiendt for Konge, og derpaa den 25de December, som den samtidige Arnold af Lybek VI. 16. angiver, kronet i Lund af Erkebiskop Andreas. Og da han Aaret efter kom i Augusti Maaned til Lybek efter samme Arnold VI. 17. maae han være bleven Konge og kronet samme Aar hans Broder døde, hvilket og vore fleste og deriblant ogsaa af de bedste gamle Kroniker de hos Langeb. I. 164. 206. II. 172. 633. III. 263. 307. skrive, ligesom ogsaa de Islandske Annaler hos Langeb. III. 73. De derimod af dem, som urigtigen lade Knud døe 1203, (Langeb. I. 243. II. 167. 432. 524.) kunde da ansees at antage dette Aar for Valdemars Ankomst til Regieringen, ligesom ogsaa følgende, der dog lade Knud døe 1202, angive ei desmindre 1203 for Valdemars Kongevalgs og Kronings Aar: Hamsfort nemlig hos Langeb. I. 40. som dog i et andet Skrift, (Langeb. I. 284.) hvor han har fulgt Arnold af Lybek, haver rettere 1202, Petrus Olai, som i et og samme Skrift (Langeb. I. 180.) haver dog baade for Valget og Kroningen ogsaa 1202 1) Kroniken, som slutter med 1300 (Langeb. I. 370.) og den

Valdemar Aar 1202.

1) Den Uorden, som her antreffes hos Petrus Olai, røber, som paa flere Steder, at han uden videre Eftertanke har afskrevet forskiellige Kroniker. Kall.

Valdemar Aar 1202. den som ender med 1415 (Langeb. I. 389. 390.), som lader ham krones baade 1202 og 1203, og den som ender med 1326. — Valdemar var Hertug i Jylland, førend han blev Konge, hvilket et Islandsk Fragment hos Langeb. II. 432. forklarer meget vel ved Jylland Sønden for Aaen, hvorved forstaaes Skotborgaae; Altsaa strakte hans Arvelande og Hertugdømme sig kun over Sønder-Jylland, hvilket vi nu kalde Hertugdømmet Slesvig, endskiønt han i Almindelighed kaldes Hertug af Jylland, som om han var det over det Hele. Og maaskee alle foregaaende Jydske Hertuger have kun forestaaet Sønder-Jylland, som især er vist om dem, der kaldes Stadtholdere, Høvdinger (Præfecti), Jarler, over det Slesvigske og over Slesvig, eller Byen, hvilke sidste vel endog kun have raadet over Byen og omliggende Egn. Saadanne have været til fra de ældste Tider, og det venteligen for at beskytte Rigets Grændser imod de Tydske. Hamsfort hos Langeb. I. 284. kalder Valdemar ved en Misbrug af det latinske Udtryk Regulum 2), førend han blev Konge. Petrus Olai hos Langeb. I. 180. kalder ham Hertug i Jylland og Holsteen, tillæggende det sidste det Navn, som det bar i hans egen Tid (en Feil, som mange Historieskrivere begaae). Imidlertid bliver det Spørgsmaal, om det ei har været afgiort, at Valdemar skulde have beholdt Nordalbingien, som et Lehn af det Danske Rige; thi man finder, at han strax, efterat han var blevet Konge, skrev sig Aar 1203 Dominus Nordalbingiæ, Herre over Nordalbingien, hvilket Knud

2) Hamsfort kalder ham endog Regulum Othonis IV. Altsaa har han antaget Valdemar for at have faaet Nordalbingien, som et Lehn af det Tydske Rige, og ikke som Suhm nu strax anfører, som et Lehn af det Danske Rige. Kall.

Knud den siette ei giorde, skiønt det vel ogsaa er muligt, at Do- Valdemar kumenter, hvori Knud kan have kaldet sig saaledes, kan være Aar 1202.
forkomne, eller og at Tiden, hvori han besad det, var for kort til at nævne sig derefter. I det mindste seer man ellers, at de Danske overalt have fulgt Tidernes Skik med at lade de overvundne Folk beholde egne Regentere, men som Lehnsmænd; saa giorde de i Meklenborg, saa i Rygen. Meursius vil, at de Store i Danmark lode Valdemar vide hans Broders Død, og bade ham haste hiem, for at annamme Riger: Kan gierne være; thi endskiønt Almuen endnu havde stor Indflydelse i Kongevalget og i Regierings-Sager, saa styredes og ledtes Valget dog da, som altid, af de Fornemmere, Klogere og Mægtigere, der tillige vare i Besiddelse af de vigtigste geistlige og verdslige Embeder. Men naar Hvitfeld vil, at Valdemar lod udskrive en Herredag, hvilken Christiani Schlesw. Holst. Gesch. I. 318. og Gebhardi Dänische Gesch. S. 515. meene at være holdt i Jylland, som vel og kan være, saa haver Hvitfeld brugt et i hans Tid gængse Ord Herredag; thi i Valdemars Tid foretoges deslige paa et almindeligt Thing eller Møde, hvor efter Hvitfelds egne Ord den menige Mand, ganske Adel og Ridderskab mødte, og vare Ridderne endnu ikke ret adskilte fra den anden Adel, som de efterhaanden bleve, undtagen forsaavidt, at endog Konger og Fyrster kaldtes milites, og blev der siden længe efter Forskiel mellem milites aurati, det er saadanne, hvis Fædre forhen havde været milites, og milites, der selv bleve slagne dertil i Marken. Den Deel af Adelen, som ei vare Riddere, kaldtes armigeri, Knapen, Væbnere, hvilket Navn findes temmelig tidlig i alle Europæ Riger. Disse armigeri vare nobiles, og Sønner af nobiles og milites, men ei milites, det er Riddere, forend de dertil vare blevne cree-

 rede

Valdemar rede 3). En saadan Samling maatte nødvendigen holdes, forend Aar 1202. Valdemar kunde krones; thi Riget var ikke arveligt, men et Valg Rige, og Knud havde formedelst sin hastige Død ei faaet Tid til at formaae Stænderne til at udnævne Valdemar, som Eftermand, hvortil han dog uden al Tvivl har været tilbøielig, da han selv ingen Sønner havde. Hvitfeld siger, at Undersaatterne valgte Valdemar, fordi de elskte ham, da han var af den kongelige Stamme, havde ved sine lykkelige Vaaben saa meget forøget Rigets Magt, hvortil kan legges, at der var ingen anden Person af Konge-Stammen, der kunde giøre ham Kronen stridig; den eeneste var Biskop Valdemar, som havde baade Mod og Lyst dertil, men han sad fangen paa Søeborg Slot. Valdemar besteg derfor Thronen med alles Fornøielse, da han ogsaa besad alle Egenskaber, der kunde høre til at giøre Riget lykkeligt og mægtigt, og var derhos i sin bedste Alder, nemlig 32 Aar. Udi meget lang Tid havde ingen Konge saa roelig besteget Thronen; thi hans egen Broder Knud mødte dog smaa Uroeligheder i Skaane. Ikke heller havde nogen Konge i usædvanlig lang Tid forefundet Riget i en mere blomstrende Tilstand, indvortes sikkert, vel

3) Det er A. Matthæus de nobilitate l. IV. cap. 13. p. 987. og Thestrups Krigs-Armatur S. 213, som Suhm her anfører og følger. Havde han erindret sig, hvad andre have skrevet om Brugen af Ordene Miles og Eques, Ridder, Knaper og Væbnere, og iblant andet da ogsaa hvad Gram didhørende har anbragt i sin fortreffelige Afhandling om det gamle Ord Herremand, som findes i Videnskabers Selskabs ældste Samlings anden Deel, havde han neppe antaget de her biefaldte Forklaringer, eller forklaret Forskiellen imellem de forskiellige Benævnelser saaledes, som de her angives. Kall.

vel dyrket, folkerigt, og Indvaanerne stridbare og friervante. Valdemar Aar 1202.
Havet var nu nesten renset fra Søerøvere, naar man undtager de Esthniske og Kuriske, som man dog havde begyndt paa og vedblev at tvinge ved Vaaben og ved Christendom. Fra Norge havde man intet at frygte, da det havde lidt overmaade meget ved indbyrdes Kriges; med den Svenske Konge stod man i Venskab; Vender og Nordalbinger vare undertvungne; de andre ved Øster-Søen boende Hedenske og uslebne Folk vare ubetydelige; og Russer og Polakker vare afmægtige ved indbyrdes Krige og Deelinger; det store Tydske Rige svækkedes ved den borgerlige Krig imellem de tvende Konger Otto og Philip, og med den første af disse var Danmark Ven og besvogret. Den gamle formeente Rettighed til Engelland havde man nu henlagt, og derfor intet at frygte fra den Side, da dens Konge desuden havde nok at bestille med at tage Vare paa de Franske. Med det pavelige Hof levede man i god Forstaaelse, og ligeledes med Rigets egne Bispper; begge Dele meget betydelige Ting paa de Tider. Imidlertid var der dog megen skiult Ild til en Krig, skiønt efter al Formodning lykkelig Krig; de Holsteenske eller rettere Nordalbingske Sager vare ei ganske afgiorte: Svogerskab, Venskab og Forbund med Otto kunde let nøde Kongen til at tage Deel i Tydsklands Skiebne: for at fremme og udbrede Religionen, og at giøre Havet sikkert, udfordredes Tog til Estland og Kurland: og til Norge havde Valdemar et Skin af retmæssig Adkomst, eftersom Erling Jarl havde lovet Valdemar, da han endnu var ung, og hans Fader endnu levede, at han skulde blive Arving til bemeldte Rige, saafremt Erlings egen Søn Magnus døde uden ægte Børn. Dog Valdemars mandige Alder, Kiekhed, Virksomhed, og Rigets Styrke lovede et godt Udfald af alt dette, som og skeede, og

skulde

Valdemar Aar 1202. skulde Valdemar have ophøiet Danmark til et Rige af første Rang i Europa, saafremt en usædvanlig og sælsom Uheld ei havde hindret ham deri. — Lybekkerne sendte Gerard Vriman til Kongen med Bøn om Privilegier, som han og gav dem efter sin Kanzlers den Roskildske Bisfops Begiering 4). Ved dette Brev giver Kongen Byen Lybek alle de samme Friheder, som Keiser Friderich gav den 1188, hvortil han legger, at de maatte roeligen beholde alt, alt hvad de af deres strandede Gods kunde redde i hans Lande, enten i Danmark eller i Slavien. Naar der siges, at Russer, Pommerske, og andre Østerlandske Folk maatte komme og handle der uden Told og uden Hanse, saa er det klart, at ved Hanse forstaaes et sluttet Selskab. Vidner herved vare Kongens Kanzler Bisp Peder af Roskild, Provst Nicolaus, Thorden Drost, Scoro Marsk, Byørn Mundskienk, Jngun Kammermester og flere. Gabriel, Notarius ved det Kongelige Hof, var paa Kanzlerens Vegne tilstede, da Ludolf var Foged (Advocatus) i Lybek. Byen skulde beholde sine egne Love. Kongen kalder den sin Bye, og Borgerne sine. Hvo som brød dette Privilegium, skulde give 2 Pund Guld i Straf, det halve til Kon-

4) Brevet har Dreyer ladet aftrykke i Specim. juris publ. Lubec. p. 58-62. Det er udstedet paa Kongen Slot Orthburg (Vordingborg), men omendskiønt det findes endnu i Afskrift paa Pergament og seer gammelt ud, forekomme dog adskillige Steder, som giør det mistænkt. Ei at tale om, at det er givet 1202 i hans Riges andet Aar, da 1202 er upaatvivlelig det første; thi her kan I være udeladt, og det altsaa være af 1203; saa er Dagen meget urigtig, thi den siges at være octaua S. Andreæ, som indfalder VII Idus Decembris eller 7de Decbr. og her staaer dog VI Kal. Decbr. som er den 26de Nov. Kall.

Kongens Kammer, Fiscus, og det halve til Byens Indvaanere. Valdemar Aar 1203.

Valdemar har uden Tvivl opholdt sig en Stund i Lund, og der givet i Begyndelsen af Aaret 1203 baade Kirken og Stiftet Stadfæstelse paa dets Friheder og Gaver, hvilket Brev er stilet i Kong Valdemars første Regierings-Aar, og den Lundske Erkebisps Andreæ, (som der var den fierde,) Erkesædes første Aar 5). I dette Brev kaldes Waldemar, tilsidst gloriosissimus Danorum Monarcha, og i Begyndelsen: Waldemarus, regis Waldemari filius, per Dei gratiam et dispositionem regni Danorum monarchiam tenens; Saaledes skreve vore Konger sig Dei gratia, og finder jeg, at Nicolaus har først skrevet sig saa, i det mindste giorde Hellig Knud det ikke. Da Bispkopper og Abbeder skreve sig saa for at viise at de havde deres Embede af Gud, og ei af Kongen, saa kunde Kongerne vel og skrive sig saa, hvorved de dog ingenlunde vilde tilkiendegive, at de ei havde deres Rige ved Valg eller af Folket, thi ellers havde vel Nicolaus ei været den første, som skrev sig saa. I dette Diplom kaldes Lund Danmarks Hovedstad, Metropolis, fordi Erkesædet var der. Kongen stadfæster her især, hvad Kong Knud den Hellige havde givet til St. Laurentii Kloster i Lund, og hvoriblant nævnes 27 Mark, som aarligen gaves af Lunds Bye efter en gammel Skik for Grundene i Byen. Iblant de Kongelige Rettigheder, som undtages og ei bortgives, er, naar en Fredløs kiøber sig Freden af Kongen, hvor-

5) Dette viiser, at Andreas ei har faaet Pallium før 1202, endskiønt man har et Brev fra Paven til ham, som Erkebisp, af 23de November 1201.

Valdemar Aar 1203. hvorimod Provsten og Brødrene tage af hans (øvrige) Eiendom. Her tales og om nobiles og ignobiles, adelige og uadelige, hvortil maa legges vel Mærke, thi det viiser de førstes tiltagende Vælde. Dette Lunde Kirkes Gavebrev stadfæstede og forøgede Valdemar siden ved et andet 1232, men dette er ei endnu fundet, eller maaskee borte. — De øvrige Valdemars Diplomata, som enten vist ere af dette Aar, eller og rimeligen kan formodes at være det 6), synes at viise, at han haver reist rundt om i Riget for allevegne at viise sig, og at lade sig hylde, hvilket vel haver været Aarsagen, hvorfor han ei førend i August kom til Lybek, som den samtidige Arnold angiver. — Fra Skaane er han gaaet over til Siellands, hvor han forsikkrede Esrom Kloster alle dets Eiendomme i Halland, givne det af hans Fader og Broder, eller og kiøbte og tilbyttede, og erklærede dets Bønder frie fra al Kongelig Tieneste og Paalæg. Her skriver han sig de Danskes og Slavers Konge, Hertug af Jylland 7) og Herre af Nordalbingien, en Titel han stedse siden vedblev at føre. Thorkel. Dipl. I. 80. — Ligeledes forsikkrede han i Ringsted til St. Petri Kloster i Nestved alle dets Eiendele, som opregnes, (hvoriblant Gaffnø,) og givne det af hans Fader og Broder, deriblant forekommer og at ingen maatte male paa dets Mølle uden Afgift (Theoloneum), at det skulde have alle Kongelige Rettigheder, saa at deres Bønder ei skulle svare noget til Kongens Fogder, men allene til Munkene Midsommers=Gield, Stud, Qverseta,

Le=

6) Da alle de Breve, som her nu anføres, ere uden Aarstal, er alt hvad deraf kan sluttes nu at være foregaaet, saa meget uvissere, som man maatte forudsette, at Kongen netop just har været nærværende paa de Steder, som han benaadede, hvilken Forudsetning dog nok er meget usikker. Kall.

Valdemar Aar 1203.

Leding, af al Kongelig Tieneste, og al Sigt- og Sagefald (in omni exactione regalis servicii, et in causis omnium regalium actionum) Langeb. IV. 33. — Ved et andet Brev stadfæstede han Knuds Brødrene i Odense, ligesom hans Fader og Broder havde giort, at alle deres Bønder skulde være frie for al Kongelig Afgift og Tieneste, og skiænkte dem Sommer-Skatten af Odense og 10 Mark Sølv af Øen Sild til Klæder, saaledes som de havde havt dette, af hans Formænd, saa at ei Kongens Foged, men deres Værge, Advocat (Tutor), skulde herefter oppebære det; og fordi de vare af Kierligheds Pligt forbundne at beværte næsten alle dem, der reiste giennem Riget, saa skiænkte han dem og al Sagefald af 40 og af 3 Mark, samt bød, at Odense Borgere maatte ei *lade male uden paa deres Mølle*. For Originalen, thi man haver nu kun et Afskrift deraf, hang et runde Segl af rødt Vox i en grøn Silketraad. I det forestilledes Kongen paa sin Throne, vel ziret med alle Kongelige Regalier, Krone, Scepter og Æble med et Kors paa, og Omskrift: Waldemarus Dei gra Danorum Sclauorumque Rex, og paa Reversen, en Mand til Hest, holdende en Fane i Veiret, og et Skiold ved Siden, med Omskrift: Waldemarus Dux Juciæ, Dominus Northalbingiæ (Langeb. I. 284. Thorkel. Dipl. I. 286.) — Fra Fyen drog han til Jylland, hvor han tog Vitskøl Kloster, som hans Fader, Broder og han selv havde stiftet paa deres Fædrene-Grund, under sin Beskyttelse, og ved et andet Brev stadfæstede han det alle dets Friheder og Eiendomme, og gav det Besiddelse i Sundby af sin Fædrene Arv for sin Broders Knuds Siels Skyld. Upaatvivleligen haver han ligeledes stadfæstet alle andre Klosteres og Kirkers Friheder og Rettigheder, men flere ere ei komne til os; og endnu ere vi lykkelige ved at have geistlige Diplomata, da de verdslige ere i disse

 ældre

Valdemar Aar 1203. ældre Tider aldeles rare, hvorvel man ei kan tvivle paa, at jo vore Konger ogsaa haver givet Kiøbstæderne Privilegier, og Stadfæstelse paa samme. — Efter et Brev at slutte fra Pave Innocenz den 3die til Guido, Bisskop af Præneste, det apostoliske Sædes Legat til Tydskland, og Cistercienser-Abbed, given i Lateran den 24 Febr., som findes i Samlingen af hans Breve I. p. 727, maa der enten allerede i forrige Aar i Anledning af det dobbelte Svogerskab mellem Otto og den Danske Konge, eller og i det mindste strax efter Knuds Død, være blevet sluttet et Forbund mellem den Danske Konge og den Tydske Kong Otto, hvilket end mere tiener til at bekræfte, hvad jeg forhen haver yttret, at de Danske førte Krig i Tydskland under Navn af at hielpe den Tydske Otto. I Brevet skriver Paven, at bemeldte Guido havde opført sig overmaade vel blant ham ubekiendte Folk, hvis Tungemaal han ei forstod (det Tydske nemlig), at han havde erhvervet Otto, udvalgt Romersk Keiser, manges Yndest, at han havde viist sig meget uegennyttig, ei været nogen til Byrde, og ladet sig nøie med lidet; Paven havde derfor og ved sine Breve irettesat Bisskoperne og Kannikerne af Metz og Cambray, og alle Prælater, fordi de ei havde villet understøtte Bisskopen, da han var fraværende, med Underholdning, og befalet dem at giøre det, enten han var tilstede eller ei, da han ellers vilde bekræfte, hvad Dom Bisskopen fældte imod dem, og burde den ubrødeligen holdes; Paven havde skrevet til sin kiere Søn, den høiædle (illustris) Danske Konge, at da Bisskopen havde været Mægler og Stadfæster af det mellem ham og Kong Otto indgangne Forbund, saa om Bisskopen skulde for denne eller anden Aarsag begive sig til ham, han da skulde venligen modtage ham, som det Romerske Sædes Legat, og anstændigen behandle ham, samt følge hans

Raad

Valdemar Aar 1203.

Raad og Paamindelser. Ligedanne Breve, ja end kraftigere, vilde Paven affende til Erkebisperne og Bisperne i Tydskland, og tilskrive dem, at de hver Søndag skulde lyse Erkebispen af Trier i Band, og forkynde ham, at hvis han ei inden 6 Maaneder vendte tilbage til sin Skyldighed, skulde han affættes paa et Concilium (thi han var falden fra Ottos Partie) Orig. Guelf. III. 288. — Efterat Valdemar havde beskikket alting i sit Rige, kom han med stor Herlighed og en utallig Mængde Folk i August til Lybek (Langeb. I. 284), og blev der med Glæde erkiendt (salutatus) for de Danskes og Slavers Konge, og for Herre over Nordalbingien. Didhen kom og Erkebisp Andreas af Lund, Bisp Peder af Roskild, og de øvrige Bisper og Provster, saavelsom ogsaa de fornemste fra Nordalbingien, Ditmarsken, Slavien og Rygen, hvilke sidste uden al Tvivl hyldede ham der, og toge deres Lande til Lehn af ham, og alle disse fulgte derpaa med ham til Beleiringen for Lauenborg. Hvitfeld skriver, at Valdemar gav Borgerne i Lybek, medens han opholdt sig der, saadan Frihed, at de om Høsten maatte i Skanør og Falsterboe, naar Sildefiskeriet var, sælge hvad de did bragte, det mindste med det største, og igien kiøbe, hvad der falholdtes, og at de maatte sette sig der en Foged, hvem de vilde, som skulde dømme over deres Borgere, og alle dem, som vare under deres Ret, hvad de end forsaae sig i; dog undtoges, om de sloge nogen ihiel, eller blaae og blodig, da det skulde høre under Kongens Ret 7). De fik og Frihed til at udsælge

7) Deres Advocat eller Foged i Skanør fik efter en gammel Raads-Matrikel hos Willebrandt Hansisch. Khronik p. 34. 8 Skilling til en Opraaber, præco, og selv til Klæder og for sit Arbeide 31 Mark Penge, 6 Støvler, og een Tønde Viin til dermed at beværte Herrerne i Landet.

Valdemar Aar 1203. sælge Klæde, Linned, Lærred i Alental, saa og alt hvad der udveiedes med Vægt og Bismer og al anden Slags Vægt, naar de derfor gave Kongen hans tilhørlige Told og Rettighed. Deres Gods skulde være uforbrudt (unverfahren) for Toldskyld, indtil første Vogn, som førte Gods til Stranden, var i Vandet. Gav Kongens Tolder eller Befalingsmand en Lybsk Borger nogen Sag, eller klagede over ham, da skulde han legge sig den Sag fra med Lybske Borgere og ikke med fremmede. Døde nogen af deres Medborgere der, da skulde hans neste Arvinger tage hans Gods, om de vare der tilstede; men hvis ikke, da maatte deres Tolder eller Foged og gode Borgere tage det til sig, og føre det hiem med sig, og antvorde det til den rette Arving, saa at Kongens Tolder skulde slet ingen Magt have at tage samme Gods. Havde nogen i Sildefiskeriet Boed, Baad, Telt eller Boe giort af Maatter og Lærred, og vilde føre sit Gods til et andet Sted der udi Landet at selge, da var han fri for at tolde af samme sit Gods. Ingen Forseelse eller Brøde skulde holdes for eller kaldes Voldførelse, uden man voldtog Qvindfolk, eller bandt eens Hænder paa eens Ryg, som ei havde bedrevet Tyverie, eller man satte nogen i Jern eller Bolt foruden lovlig Aarsag. Kommer noget Skib for Landet, da maa det frit udlosse, naar det vil. Hvad een kiøber, maa han frit udføre, og ham ei forbydes. Søndagen før Mikkelsdag skal der gives 9 Penge, og ei mere i Told. Ingen maa ligge paa de Fremmede deres Fied (Plads, Grund), uden deres Tolder eller Borgere det vil tilstede. Ingen maa heller holde nogen Kroe, eller selge Øl i Pottemaal paa deres Fied. Fører de en Tyv bunden eller ubunden til Kongens Tolder med det han haver stiaalet, da forseer de dem ikke dermed. Kiøber nogen af deres Borgere Heste eller Øxne om lys Dag, som er stiaalne, og den kommer til,

som

som det er frastiaalet, og begierer sit egit igien, da er den uskyldig, som har kiebt af Tyven, og bor ikke komme i Fortred, dersom han ikke vidste, at det var stiaalet Gods. Haver nogen der en Bod, da hører den hans neste Arving til, naar han døer; dog skal Kongen betales for Jordsmonnen, og have aarlig sin Jordskyld deraf 9). Man seer heraf, at Sildefangsten var da stor ved Skaanes yderste Spidse, hvor nu nesten slet ingen er: Danmark havde anseelig Fortieneste herved, og drev dermed temmelig Handel, som jeg forhen har anført af Arnold fra Lybek. Man seer ogsaa heraf, saa og af det forhen anførte under 1201, og hvorledes de Danske da anholdte de Lybske Kiøbmænd og Skibe, at Lybekkerne have fisket og handlet der, førend de kom under Danmark. Venteligen have de den Gang faaet denne Tilstaaelse, fordi de vare mere oplagte til Handel og Vandel end de Danske; men at de nu fik den, er saa meget mindre at undres over, siden de nu vare Danske Undersaatter. Imidlertid kom ei allene denne Handelsgreen, men og flere i Danmark derved saaledes i deres Hænder, at de endog vedbleve i Besiddelse af dem, efterat de vare faldne fra Danmark, og blevne Hoved for det Hanseatiske Forbund, hvilket foraarsagede efterhaanden Danmarks største Afmagt, saavel i Rigdom, som ved Flodens Aftagelse, da de Danske derover begyndte at vænne sig fra Søen, og Lybekkerne og Hansestæderne derimod til den. Før denne Tid var det største Sildefiskerie ved Kysterne af Rygen. Vel havde det ei endnu gandske trukket sig derfra til Skaane; dog havde det der dog mærkeligen

Valdemar Aar 1203.

9) Maaskee disse Privilegier bleve først givne den 1ste September 1209, som den Slesvigske Krønike hos Westphalen monum. synes at sige.

Valdemar Aar 1203. gen aftaget. — Fra Lybek drog Kong Valdemar imod Slottet Lauenborg, som han beleirede, og havde med sig mange Herrer og Fyrster. Han lod da oprette mange Maschiner, samt anden Skyt (Tormenta) ført fra andre Slotte. De som forestode Bliderne, foruroeligede Besætningen bestandig, gave og fik Saar, saa at en deel døde paa begge Sider. Beleiringen varede temmelig længe, og kunde Kongen ei med Magt indtage Slottet, hvis Besætning bestod af tappre Krigsfolk. Imidlertid tænkte de Beleirede dog paa at overgive sig, venteligen deels af Kiedsommelighed, deels for at befrie deres Herre Grev Adolf af sit Fængsel. De forlangte derfor en Samtale med Kongen, og handlede i den om Grevens Frihed. Ved Erkebispens, saa og hans Broders, Peders Kanzlers, og Bispkops i Roskild 10), samt de øvrige Bispers og fornemme Herrers Mellemhandling og Løfte, at alting skulde ubrødelig holdes, blev da afgiort og sluttet, at Besætningen skulde opgive Slottet, og Grev Adolf derimod komme paa fri Fod imod at stille Gidsler. Han overgav da sine tvende Sønner, og sin Frændes Grev Adolfs af Dassel Søn, som var den Holsteenske Adolfs Gemalindes Brodersøn, saa og en Søn af Grev Henrik af Danneberg, og desuden 8 Sønner af hans Ministeriales, og blev med Eed bekræftet, at Gidslerne skulle efter 10 Aar være frie; men skulde enten Kongen eller Greven døe inden den Tid, da skulde de strax efter være frie. Slottet blev nu overgivet, og Greven løsladt af sit Fængsel paa Søeborg Slot i Siælland, og begav

10) Altsaa maae han igien have paataget sig Kanzler-Embedet, efterat hans Broder var bleven Erkebisp, medmindre Arnold her vildfarer, eller og kalder ham Kanzler, fordi han engang havde været det.

begav han sig derpaa fornøiet til sin Fædrenearv i Westphalen, nemlig Herskabet Schawenborg, hvor han blev indtil sin Dødedag 1232. (Arnold. Lud. VI. 17. Albert. Stad. ad h. a. Krantz. Saxon. VII. 21.) 11). Hvitfeld legger til, at han maatte love aldrig mere at komme over Elven og ind i de Lande, som tilhørte Valdemar, samt at hverken han, eller nogen paa hans Vegne, skulde herfor bekrige Danmark; at han skulde frasige sig alle de Lande han havde faaet af Keiseren, og som Hertug Henrik Løve forhen havde eiet, og blev dette eedeligen besvoret paa begge Sider. Endskiønt hverken Arnold eller nogen gammel Skribent fortæller dette, saa giøre dog Omstændighederne og Følgerne alt dette meget troligt. Efter Lamb. Alardi res Nordalbing. hos Westphal. mon. I. 1788. skal Adolf da have været 40 Aar, og have opnaaet en Alder af over 70; Dette sidste er rigtigt, saasnart det første er det, og saafremt han er død 1232; vist er det, at han var meget ung, da Faderen Adolf den 7de omkom. Saaledes var nu Valdemar ved en Foreening og Fredslutning Mester af Nordalbingien og det meeste af Polabien; Lauenborg burde egentligen tilhøre Keiser Otto, da Adolf var kun Besidder deraf ved Magt, men rimeligen er det bleven afgiort i Forbundet mellem Valdemar og Otto, at den sidste skulde overlade den første sin Ret dertil, imod at den første skulde staae ham bi mod hans Fiende. Valdemar Aar 1203.

Phi-

11) Dette sidste beroer vel allene paa Spangenberg, en Skribent af det 16de Seculo, see hans Schaumburgische Chronik l. I. cap. 24. p. 56, dog er det vist, at Adolf levede længe efter sin Befrielse, og kom aldrig mere til Holsteen. Suhm. At Adolf gik til Schaumburg, og kom aldrig mere til disse Lande, anfører ogsaa Petrus Olai hos Langeb. II. p. 255, som er ældre end Spangenberg og Hvitfeld. Kall.

Valdemar Aar 1203. Philip og dennes Anhængere. Bernhard havde og, som Hertug af Saxen, Paastand paa Lauenborg, som ogsaa paa Nordalbingien, men ham brød man sig ikke om, da han var afmægtig og svag, og desuden en Ven af Philip. Efter denne saa lykkelige Forretning vendte Kongen tilbage til sit Rige (Langeb. I. 164. 181. 206. 284. II. 172. 255. III. 262. 307). — Under 5te Dec. tilskrev Pave Innocenz den tredie Kongen fra Anagnia angaaende Biskop Valdemar Brevet hos Du Theil. Paven ønsker deri, at denne Biskop aldrig havde været fød, da han havde sat den bispelige Anstændighed tilside og sammenrottet sig imod sin Herre Kong Knud, til hvem han var ved Troeskabs Eed forbunden, alt i den Tanke at foreene sammen i sin Person Kongeværdigheden med Præstedømmet. Han havde ædt Kongens Brød, og attraaet dog at støde ham fra Thronen. Imidlertid gav hans langvarige Fængsel andre Anledning til at handle imod Geistlighedens Friheder, og man skulde ogsaa troe, at han nu erkiendte sin Uret. Den afdøde Konge burde ei heller saalænge have handlet saa strængt imod ham, eller behandlet en Biskop som en ringe Træl, men have overladt ham til det Romerske Sædes Dom; thi endskiønt han havde, som der siges, grebet ham bevæbnet, da han som en Skielm var faldet ind i hans Rige, saa burde han dog betænke, at Guds Tienere ere hans Øiestene, og have havt Ærbødighed for det Apostoliske Sæde og den almindelige Kirke. Kongen havde og frygtet, hvor han ei havde Aarsag at frygte, og ladet sette Biskopens Fødder i Stok og hans Hænder i Bolt, som dog burde have været ærværdige allene for Salvelsens Skyld. Herved havde Kongen givet andre Regentere et slemt Exempel. Keiser Henrik havde forekastet Pave Coelestinus, da han bad for Erkebispen af Salerno, som Keiseren havde forviist til Tydskland, at Paven burde

burde

kunde først giøre den Danske Konge stærkere Forestillinger om at sette den Slesvigske Bisp i Frihed, da Keiseren ei begegnede Erkebispen nær saa slemt, eller holdt ham i Fængsel og Lænke. Da og Keiser Henrik var død, som Biskopen meest stolede paa, saa kunde der ingen Fare være ved at sette ham paa frie Fod, allerhelst Otto nu regierede, som var Kongen forbunden baade ved Venskab og Svogerskab. Da og Menneskets Sind er i bestandig Bevægelse og foranderligt, og Aarene borttage Sindslidelserne og forandre Sæderne, saa maatte man og haabe, at Biskopen forandrede og forbedrede sig. Saaledes havde den Apostoliske Gesandt forligt i Ungarn de tvende Brødre Kong Henrik og Hertug Andreas, omendskiønt den sidste havde allerede tiltaget sig Kronen. Paven sendte hermed Kongen Udskrift af Forliget. Biskop Valdemar skulde for sin Frihed ei allene stille Borgen baade ved sig selv og ved andre, men Paven vilde endog aarligen og paa de fornemste Høitider lade i alle Cathedral-Kirker i Kongens Rige forkynde Ban baade mod Bispen og alle dem, som med ham understode sig herefter at bekrige Kongen eller hans Rige. Desuden skulde alle de Store (magnates) i det Danske Rige eedeligen love, at de aldrig vilde staae Bispen bi mod Kongen. Og for at afværge al Mistanke, skulde Bispen opholde sig i Italien, og aldrig komme til Danmark igien, med mindre det skeede med Kongens og hans Eftermænds, samt Pavens og hans Eftermænds Villie og Samtykke. Dog paa det han ei skulde nødes til at tigge, saa skulde ham med Kongens Villie og Samtykke beskikkes i Stiftet en Vicarius, som var Kongen hengiven, og som der skulde forrette den Afsattes Embede; og give ham deraf fornøden Underholdning. Paven beder om Svar, og formaner Kongen at giøre dette for sit eget Rygtes og Frelses Skyld, og for sin Brø- Valdemar Aar 1203.

Valdemar Aar 1203. ders Siels Beste; thi Paven kunde nu ei længere taale dette, som var den guddommelige Majestæt imod, og til Vanære for den Apostoliske Sæde, og for den almindelige Kirke. I dette Brev kalder Paven Kongen Serenitas tua. Følgerne viiste, at Paven meente det ærligen med Kongen, men tog Feil i sin gode Tanke om Biskopen. Man seer ellers heraf Geistlighedens da vidt drevne Paastand, og for hvor hellige og urørlige de ansaae sig. Raynald. XIII ad h. a. 64. — Under 10de Dec. skrev Paven fra Anagnia Brevet hos Du Theil til Erkebisp Andreas, og svarede ham paa hans Spørgsmaal om Geistlige, som for Misgierninger vare dømte og paalagt Poenitentse, men vare undflyede fra de Klostere, hvor de vare hensatte: Om saadanne maatte af deres Øvrighed settes i nøiere Forvaring, som ogsaa paa det Spørgsmaal, om læg Folk maatte bringe Geistlige for Retten, endog med Magt; dog legger Paven til, naar det skeede efter vedkommende Prelaters Befaling. — Den 12te Dec. skrev han ligeledes fra Anagnia til Kongen (hos Baluz. I. 734) og takker, fordi han mægtigen og menneskeligen havde hiulpet den udvalgte Romerske Keiser Otto i hans Forfremmelses Begyndelse, og beder ham meere og meere at elske ham, og saaledes vældeligen staae ham bi, at han ved hans Hielp kunde inden faie Tid erholde sit Riges Enevælde. Dette synes at viise, at Kong Valdemar maa paa en og anden Maade allerede have staaet Otto bi i sit Tydske Tog, hvilket ellers er os nu ubekiendt, da Arnold og andre herom tie. — Under 17de Dec. tilskrev Paven atter Erkebiskopen fra Anagnia, og berømmer hans Iver i at sette sig mod Præsternes Skiørlevnet, hvorved han og havde bragt endeel derfra, dog vedbleve endnu mange og nogle vendte igien tilbage dertil, saa at Kanikerne ved Kathedral-Kirkerne holdte offentligen Concubiner i deres Huse, og udviiste dem

Riges

ligesom Ægtemænd Kierlighed. Erkebiskopen skulde derfor i sit Erkestigt, saafremt han fandt Bisperne heri forsømmelige, advare Kanikerne og andre Geistlige at afstaae fra deres Focarier, og tvinge dem hertil ved Suspension, og ved at fratage dem deres Beneficier, og det uden Appel, og formaae, ja efter Omstændighederne tvinge Fædre, Brødre og Beslægtede til at tage imod slige Fruentimre. Saaledes kaldtes da disse Præster Skiørlevnere, og nødtes til at skille sig ved deres Hustruer, og de som kun havde Concubiner, ligeledes. Længe varede det inden Norden vilde underkaste sig denne haarde Lov. — Under samme Dag og Sted tilskrev Paven ligeledes Erkebiskopen om en Clericus, som var gaaen over til Kongens Fiender, og havde aabenbaret dem, hvad han vidste om Kongens Hemmeligheder; og endskiønt ham ofte var forbudet at komme tilbage til Kongen, saa havde han dog været saa næsviis at viise sig blandt hans Hoffolk, og var derfor bleven grebet af Kongens Tienere, og efter Fortieneste afbanket. Paa Spørgsmaal om disse havde forseet sig mod den Canoniske Lov, svarer Paven Ja. Men da enhver Poenitentze maa være frivillig, naar den skal være fortienestfuld, saa kan en Klerk ei tvinges til den, som er bleven beskyldt og overbeviist om Misgierning, og har efter Landets Skik givet Pengebøder. — Under 18de Dec. tilskrev Paven fra Anagnia atter den Danske Konge hos Baluz. I. 733 og siger, at, da den udvalgte Keiser Otto og hans Brødre havde indgaaet visse Forbindelser med Valdemar, og stadfæstet dem ved deres egne Breve, saa stadfæstede Paven dem hermed, da de baade vare til Kirkens og Rigets Ære, og til begge Parters Nytte, giorte med Overlæg og af begge Parter frivilligen vedtagne. Uden Tvivl have disse Forbindelser indeholdt, at Valdemar lovede Otto Hielp, og at Otto og Brødre derimod forsikkrede ham

Valdemar Aar 1203.

Valdemar Aar 1203. Nordalbingien og Polabingien og maaskee Venden. Uvist, om dette har været samme Forbindelse og Forbund, som Biskopen af Præneste bragte i forrige Aar tilveie mellem Valdemar og Otto. — Den Aarhusiske Biskop Peder skiænkte den 14de Nov. ved sit Brev hos Langeb. VI. 404. og Thorkel. Dipl. I. 81. til St. Clemens Kirke i Aarhuus adskilligt Gods, som han deels havde arvet, deels kiøbt, deels tilbyttet sig, (hvoraf jeg kun vil opregne Giafnwath med Møllen, og det øvrige tilliggende; Starklint med de Bønder, coloni, som laae til den Gaard; hvad han besad i Nixlæ, 11 Fiathring (Fierdinger) i Tislæst, Jorden i Ølguth, som var 1 Mark Güld værd, Jorden af 6 Mark Sølvs Værd i Sognet Holmæ og Gaarden af Helgenæs, Stutteriet (equicia) af Nixiæ, Stutteriet af Dragmosthorp,) for derfor at kiøbe Lys, Røgelse (incensum) og det nødvendige til Klokkerne. Til Præbendariernes Klæder gav han foruden andet, som opregnes, St. Olavs Kirke af Arus og Jordene i Sprakælyki, St. Nicolai Kirke, St. Mariæ Kirke, Kirken af Hallum med Gaarden Akers med Møllen og Skoven i Beenes. Dette skeede i Overværelse af hans Brødre, Provst Skalm, Nicolaus og Johannes, hvilke lovede i manges Nærværelse, at forsvare denne hans Gave og ei tillade den at forstyrres. Som Vidner underskreve: Ingemar, Abbed af Witherslef, (nu Weiersløv, en Sognekirke i Aalborg Stigt, paa Mors, som da var et Kloster, og som Hofman i Danske Atlas IV. p. 463 meener at have været en af de mange smaa Benedictiner-Celler fra Christendommens Begyndelse, og synes det at have været ophævet førend Reformationen), Nicholaus, Prior af Rind, (nu en Sognekirke i Riber Stigt, Lundenæs Amt og Hamrum Herred, men da et Kloster,) Palno og Ebbo, Kanniker ved Kirken, Thorkil Thorthos Søn, Ysaac Gummi Søn, og alle Bi-

spens

spens Betientere (familiares) og Opvartere (Drenge, pueri), som paa den Tid vare ved hans Hof (curia). Dette skeede paa Bispens Gaard Trelthorp i Kong Valdemars første Regierings-Aar og i Bispens 12te Aar; altsaa er rimeligen Peder bleven Bisp 1192. — Hvitfeld vil, at Kong Valdemar har efter sin Hiemkomst fra Lauenborg giort nogle Forandringer, som findes i den Skaanske Lovbog, og uden Tvivl den om Mandebod, hvilken han gav med hans bedste og viiseste Skaanske Mænd, og som findes paa Dansk i nogle Haandskrifter af den Danske Lov og paa Latin hos Andreas Suneson V. c. 3. Dog om Indholdet af denne og flere Valdemars Love, og Forordninger vil jeg have henviist til Kofod Anchers Danske Lovhistorie T. I. p. 234-236. 610. og kun lade mig nøie med at nævne dem under deres Aar, naar jeg kan opdage dem. — Da Svend Aagesen udi sin latinske Oversættelse af Knuds Vitherlags-Ret hos Langeb. III. 142. siger, at Kong Knud var en Søn af Valdemar den første, saa slutter jeg heraf, at han haver giort og udgivet denne Oversættelse under Valdemar den 2den, og da kan det ei være tidligere end dette Aar. Hvor længe Svend haver levet efter denne Tid, og naar han er død, er ubekiendt. — Den 6te April, som var Natten til Paaske, døde Wilhelm, Abbed i Æplaholt, da det tredie responsorium blev sunget udi Froemessen 12), matutinæ, Frühe metten 13), og blev følgende Epitaphium giort over ham: Valdemar Aar 1203.

Pari-

12) Dum tertium responsorium caneretur, staaer der i Chronicon Sialand. hos Langeb. II. p. 624, hvor ogsaa det her anførte Gravskrift findes.

13) maaskee det samme som otte Sang, hvilken forrettedes, naar det grydde ad Dagen.

Valdemar Aar 1203.

Parisiis natus, dictis factisque beatus
Mundo satiatus, jacet hic Wilhelmus humatus.

Paasken faldt dette Aar ind den 6te April, altsaa døde han Natten mellem Paaskeaften og Festdagen, saaledes at man var uvis om, paa hvilken af dem han var død. Alle vore Kroniker, samt de Islandske Annaler, henføre hans Død til 1202, men da faldt Paasken ind den 14de April. Langebek og Bartholin i sine skrevne Annaler henføre derfor rettelig med Papebroch i Actis Sanctorum for April. Vilhelms Død til dette Aar 1203, og formeene de, at Annalisterne have sat 1202, fordi de have begyndt Aaret med Paaske. Wilhelm opnaaede en høi Alder af 98 Aar, og havde været 38 Aar i Danmark, hvorfor de, ja endog hans samtidige Levnetsbeskrivere vildfare, som skrive 40, 14) med mindre de have villet anføre et rundt Tal. Pave Honorius den 3die canoniserte ham den 21de Jan. 1224, og skeede hans Opløftelse samme Aar, men hans Ligs Forflyttelse til Ebleholt først 1238 den 16de Jun. (Langeb. III. 527.) Petrus Olai skriver, at han blev begravet i Eskilsøe, som er urigtigt, da han 1238 i Ebelholt kuns flyttedes fra den gamle Trækirke til den nye Steenkirke, og bliver det uden Tvivl vist, at han døde i Ebelholt. Og til denne hans Forflyttelsesdag blev hans Høitidsfest henlagt, fordi hans Død faldt ind Paaskedag, og denne derfor ei dertil kunde ansettes. Imidlertid blev hans Navn siden saa forglemt af hans Ordensbrødre,

14) Naar Wilhelms Tieneste-Aar, som Abbed, endog kuns udgiorde noget over 38 Aar, kunde de dog gierne af andre beregnes til 40 Aar, fordi ofte, (hvorpaa flere lignende Exempler ogsaa forekomme med Beregningen af Waldemars Regierings-Aar) begyndte eller ei fuldendte Aar regnes med i Antallet ved deslige Tids Angivelser. Kall.

dre, de regulaire Kanniker, at de ei anførte hans Navn blant Helgene i Kalenderen (hvilket da foraarsagede, at nogle Benedictinere, hvoriblant Abbed Trithemius, tilegnede sig ham) forend 1613, men da lod Pennot det anføre først i Ordenens af ham udgivne Officia, trykte til Rom, og siden til Mons 1625, Venedig 1643, og saa fremdeles. Hans Levnet, som en med ham samtidig Munk uden Tvivl af Eskilsøe, og efter Valesii Mening i hans Noter til Philostorgii hist. eccl. p. 208. en indfød Franskmand, (hvilket Udgiverne af Actis Sanctorum for April ogsaa slutte af et latinsk Ord hos ham, som klinger Fransk, Pertica nemlig, istedet for perca 15), har skrevet paa Latin, blev først udgivet af Surius i Vitis Sanctorum II. p. 98, men efter hans Maade forkortet, og sat paa bedre Latin, og siden uforandret i Actis Sanctorum af Herschenius og Papebroch *April. Tom. I. p. 625-645* med gode og lærde Anmærkninger, og derpaa i den femte Deel af Langebeks Scriptores p. 458-495. Wilhelm var ei allene Kannik i St. Genovevæ Kloster i Paris, men endog tilsidst Prior der, og findes der ogsaa et gammelt Malerie af ham, hvorefter jeg haver ladet hans Billede stikke foran for hans Epistler i Langebeks fiette Tome. I denne hans Levnetsbeskrivelse tilleges Valdemar Aar 1203.

15) Jeg indseer ikke, hvorledes der kan sluttes noget om hans Franske Herkomst af Ordet pertica, som han bruger istedden for det Latinske perca; naar endogsaa Aborren kaldes paa Fransk perche. Har han været Fransk af Fødsel, maa han dog vel meget tidlig være kommet herind til Danmark; thi han fortæller, hvad her er forefaldet med Abbed Wilhelm ofte rigtigere end hvad der er forefaldet med ham i Frankerige, saa det synes snarere at han har kiendt de ældre end de nyere Tildragelser af andres Fortælninger, uden selv at have været overværende. Kall.

Valdemar Aar 1203. ges ham Mirakler, som han skal have giort saavel i levende Live som ogsaa efter sin Død. Ogsaa omtale de, som skeede, førend han kom herind, ei allene i det Roskildske Breviarium, det Slesvigske Breviarium, det Kiøbenhavnske Missale, men endog af den nesten samtidige Franske Skribent Alberic, Munk fra Trois Fontaines ved Aar 1238, og af Aarbøgerne af Colmar i Elsas i Ursticii Samling II. p. 6 ved Aar 1232. Man søgte derfor og at have et eller andet af hans hellige Reliquier. Kanникerne ved vor Frue Kirke i Kiøbenhavn fremviiste hans Finger, Minoriterne sammesteds noget af hans Trøie, Skoe og Belte, i St. Laurentii Kirke i Lund et Stykke af hans Hætte, Minoriterne i Roskilde et Leed af en af hans Fingre, som og af hans Skoe, Jord, Stav, Kiste og Been. Ei langt fra Ringsted ved Vigersted kaldes en Kilde efter ham, som de Syge endnu besøge St. Hans Aften. — Endskiønt Wilhelm var efter sine Tider en lærd Mand, saa var han dog ogsaa, som da var almindeligt overmaade overtroisk; herpaa tiener til Beviis, at da han i Paris havde den hellige Jomfrue Genovevæ Levninger i sin Forvaring, skrev han en Afhandling om Opdagelsen af hendes Hoved og Legeme, hvori han bevidnede, at han var bered til at gaae ind i en gloende Ovn for at beviise, at det Hoved, som fremviistes, var virkelig hendes 16). I Tiæreby Kirke ei langt fra Ebelholt og fra Friderichsborg stod endnu i forrige Aarhundredes Begyndelse hans Billede, hvormed de omliggende endnu dreve nogen Overtroe, hvorfor Biskop Resen borttog det. Wilhelms Levnets-Beskriver i fierde Cap. beretter om ham, at han holdt streng Tugt blant sine

16) Hvad i den Anledning forefaldt, læses i Actis Sanct. l. c. p. 624 og Afhandlingen selv i de samme Actis ved 3die Jan. p. 152.

sine undergivne Munke, var alvorlig i at sette dem til Rette og i at straffe, behagelig og ydmyg i at formane, beskeden i at give Grunde, sandfærdig i sin Tale, retfærdig i sin Dom, troe i det sig anbefalede, flittig i at besøge de Syge, gavmild mod og omhyggelig for Fattige og Fremmede, uophørlig og utrættelig i at vdage, faste og bede; og naar Brødrene sov, vaagede han førend Fromessen begyndte. I sine Prædikener brast han ofte i Graad, og bevægede derved Tilhørerne ofte til Poenitenze. Over sin Orden holdt han strængt, modstod de Hoffærdige, og tvang dem, der handlede imod Ordenen, til at underkaste sig Revselse. I de Forfølgelser, som han leed af sine Munke og Disciple, var han taalmodig, og tog altid vel mod sine Forfølgere, som bade om Forladelse, og græd endog selv, og bad for dem til Gud. Han talte aldrig noget usømmeligt, loe ei heller uanstændigen, og taalte det ei heller af andre. Uden største Nødvendighed forsømte han aldrig de fastsatte Bedetimer hverken Nat eller Dag. Han var flittig ved Andagts-Øvelserne i Choret med Sang, og ved Alterens Sakrament, og elskede dem inderligen, som deri viiste sig andægtige. Han gik bestandig med en Haar-Sæk paa det bare Legeme. Han holdt et tarveligt Bord, og ei for sig allene, men for de Fattige og Syge; thi han aad aldrig Kiød, og blandede sin Viin med Vand. Han sov paa Straae, havde Klæder stoppede med Uld over sig, og undertiden i stærk Kulde en Biørnehud. Naar han var syg, laae han dog blødere. Satan fristede ham flere Gange, men især eengang til Kiøds-Lyst, dog overvandt han lykkeligen alle Fristelser. Han skal paa forskiellig og underfuld Maade have helbredet endeel Syge, især Munke og Qvinder, og anføres der iblant flere Mirakler ogsaa det, at han fik engang en gammel Hest han reed paa, til at gaae i Pasgang tvertimod dens Sædvane.

Valdemar Aar 1203.

Valdemar Aar 1203.

Sit Dødsaar vidste han 7 Aar forud, og blev han en Tidlang, førend han døde, fuld af Bylder og Saar fra Hovedisse til Fodsaale, og dog forlod hans Taalmodighed ham ikke. I det sidste Aar betiente han Fasten over dagligen Alterets Sacramente. Skiærtorsdag før han døde, forrettede han det endnu selv. Paaskeaften lod han sig iføre en nye Haarsæk, og kort før sin Død blev han salvet med den hellige Olie, og derpaa lagt paa Aske og en Haarsæk. Hans sidste og jevnlige Ord var: Snart, snart. Anden Paaskedag blev han jordet foran for St. Thomæ Alter, som han selv havde opført, og forrettede Abbed Torchill af St. Mariæ Kloster i Esrom med sine Munke, samt mange andre Præster og Klerker hans Liigbegiængelse. Tvende af hans fraværende Disciple saae hans Himmelfart: Nicolaus i Hildesheim og Godmund i Sorøe. Sine fleste Mirakler giorde han, som sædvanligen, efter sin Død, hvorover der fra alle Kanter strømmede mange til hans Grav. Af Besatte bleve Dievle uddrevne, værkbrudne og af Saar betagne bleve helbredede, Blinde fik deres Syn, Halte deres Gang, Døve deres Hørelse, Stumme deres Maal, Spedalske bleve rensede, Halvdøde kaldte til Live, ja endog Døde stode op; Qvæg blev ogsaa helbredet, Vind og Hav stillet. Dette skriver en Samtidig, og vidner, at have selv seet og hørt det i Paracleti Kloster, hvor Wilhelm laae begravet. (Baade Eskilsøe og Ebelholt førte Navn af St. Thomæ Kloster de Paraclito). Jeg behøver ei at skrive for oplyste Christne, hvad herom bør tænkes. — Især skeede mange Jertegn med en af hans Tænder, som Munken Saxo besad, og som Wilhelms Eftermand Abbed Richard lod dertil bruge. Da Biskop Peder af Roskilde spiiste en Aften hos Munkene, kom den ene ind efter den anden, og beret-tede, at et brændende Voxlysfakkel, som nu nedsteg fra Himlen

paa

paa Kirketaget, gik der igiennem, og svævede over Wilhelms Grav. Biskopen sagde da, at han ofte havde havt Møie med at troe, hvad Mirakler der berettedes at skee ved nogles Grav, hvis Vandel i Livet han havde kiendt; men om denne Mand kunde han ei tvivle, da han havde kiendt hans hellige Vandel. Især skeede mange Mirakler 7 Aar efter Wilhelms Død Aar 1210, da den nye og større af Muursteen byggte Kirke, som laae temmelig langt fra Wilhelms Grav, blev færdig, og den gamle Træekirke blev overladt til Fremmede og Syge for at bede, thi da skeede paa Christi Himmelfartsdag allene 19 Mirakler, neste Søndag 4, og hver af Pinzedagene 4 til 5; og da det nye Alter, som var kaldet St. Thomæ, blev paa Bothulfi Dag indviet af Bisp Peder, bleve Syge helbredede i Hobetal, som sadde paa Veien og i Skoven langt fra *Klosteret* 17). Ei allene Danske og Norske, hvoriblant en Ketil, som boede i Roskilde, men ogsaa Tydske, (thi Bernhard, som til Skibs besøgte Markeder i Skaane, var uden Tvivl en Tydsk,) bleve hiulpne ved St. Wilhelm; Bernhards Falk var fløiet fra ham, han paakalder St. Wilhelm, og lovede ham 1 Mark Voх, og strax fik han sin Falk igien; Ligner, en Spedalsk fra Gulland, som ingen Læge havde kundet helbrede,

Valdemar Aar 1205.

 blev

17) Mærkeligen kaldes i denne Levnetsbeskrivelse Kiøbenhavn allerede Kopmanhaven, hvilket uden Tvivl er det første denne Benævnelse forekommer; thi ellers kaldes den i alle Skrifter før denne Tid allene Hafn; Dog er Saxonis portus mercatorum og negotiatorum allerede en Oversettelse heraf. Der tales ogsaa om St. Mariæ Kirke i Copmanhaven, som kaldes et Slot, castrum, og formoder jeg, at Erkebiskop Absalon har bygget denne Kirke, hvorved en Absalon paa den Tid her nævnes som Decanus. Rimeligen have de handlende Lybekker foranlediget det nuværende Navn. Kall.

Waldemar 2. Aar 1203. blev frisk ved Wilhelms Grav. (Pontoppid. Ann. I. 608. sq. Martyrol. Rom. p. 139. Manriques Annal. Cisterc. III. 393. Tisser bibl. patr. Cisterc. II. 1. Malingre antiqu. Paris. p. 478. Raynald. Annal. h. a. Bzovii Annal. I. p. 94. 95. 101.) Ligesom Wilhelm giorde selv Mirakler, saa har han og været beredvillig til at bevidne, at andre giorde dem. Saaledes vidnede han, at Abbed Hugo af Clugny helbredede i Paris en paralytisk Mand ved at legge paa ham en af Apostelens Peders Klæder. (Act. Sanct. Apr. p. 643.) Udi Slesvig dyrkedes ogsaa St. Wilhelm, som sees af dets trykte Diurnale. Den vigtigste Forretning Wilhelm blev brugt til i sit Liv, var hans Gesandtskab til Paven, og til den Franske Konge i Dronning Ingeborgs Sag, som han dog ei var saa lykkelig at bringe til nogen god Ende. Og hvad som giør ham meest nyttig for vore Tiders Historie, er den Samling af hans Epistler, han selv efter sin Fortale foranstaltede. Nogle af dem ere vel bortkomne, men de fleste dog endnu tilovers. De ere meget tienlige til Dronning Ingeborgs Historie, og viise Wilhelm som en i den Kanoniske Ret og i Læsning af Patres især Gregorius og Augustinus særdeles kyndig Mand; De viise og, at han indsaae det Romerske Hofs eller snarere dets Gesandters Feil, og at han var ingen Slave af dem. Latinen er vel kun slet, men dog saaledes som den almindeligen var paa de Tider. Nogle af disse Epistler ere udgivne af Bartholin i hans antiqvitates Danicæ, af Gram i hans Noter til Meursius, af Holberg i hans Danske Historie, og af Pontoppidan i hans Danske Kirkehistorie, men alle overblevne ere siden tilsammen udgivne i den siette Deel af Langebeks Scriptores. Iblant dem forekommer lib. III. epist. 76. een til Munken Stephen, hvis Indhold jeg her endnu vil anføre, siden den ingenlunde kan henføres til noget vist Aar.

Hvor

Hvor denne Stephen har været Munk, et uvist; dog lader det, at han i det mindste har været i Danmark paa den Tid, Brevet blev skrevet, thi Wilhelm siger: Sic tua præsentia gratulamur. Wilhelm beder ham at forsyne sig med Frøe til Kiøkkenurter og med Planter af adskillige Slags Urter, Rødder og Træer. Saaledes blev ved Munkenes Flid og Omhue Kiøkkenurter og Frugter bragte ind i vort Norden, hvorved de have efterladt os varigere Mindesmærker og forskaffet os større Held end mange Krigere ved deres Seiervindinger. — Den gode Dronning Ingeborg eller Inseburg, som hun kaldes i Overskriften af hendes Brev i Raynald. Annal. XIII. h. a. n. 59. og hos Langeb. VI. 111, havde intet vundet ved Agnes Død, og ved paa Skremt at blive antaget af Philip, hvorfor og Overskriften af hendes Brev til Paven lyder saaledes: Inseburg, den øverste Bispops ringeste Datter, som kun af blot Navn er Dronning i Frankrige, kaster sig for hans Fødder i al Ydmyghed. Hun beklager sig at være indsluttet som i et Fængsel, hvor ingen kommer til hende, undtagen undertiden en Nonne: Hun kunde aldrig gaae til Skrifte, da ingen Præst kom til hende: Sielden kunde hun høre Messen, men aldrig bivaane nogen anden Gudstieneste. Intet Bud fra hendes Land, enten med eller uden Brev, maatte tale med hende; Hendes Føde og Drik, skriver hun, var knap og ringe; aldrig saae hun nogen Læge, ei heller fik hun nogen Lægedom; i Bad maatte hun ei komme, og aareladt kunde hun ei blive, hvorover hun frygtede for sit Syn og anden svar Sygdom: Klæder havde hun kun faa, og ei slige, som sømte en Dronning. Hun fik aldrig Lov at gaae ud: De ringe Personer, som vare hos hende, tiltalte hende aldrig godt og venligen, men med beskæmmende og vanærende Ord, og dog vidste hun, at dette giorde dem selv ondt saaledes at maatte tiltale hende,

Valdemar Aar 1203.

Valdemar Aar 1203. hende, og at de bare Medynk med hende. De Breve Paven skrev hende til, kunde hun ei faae. Hendes Mand saae hun aldrig, og søgte han ved sine Udsendinger at bringe hende til selv at afstaae fra Giftermaalet. Hun beder derfor, at Paven ei vil agte paa, om hun, tvungen ved Skræk og Trudsler, skulde tilstaae noget sligt, og at det ei maatte blive hende til Skade, som hun ofte baade selv og ved sine Klerker havde givet tilkiende. Dersom hendes Mand vilde paa nye legge Sag an angaaende Giftermaalet, saa bad hun at Paven vilde skaffe hende et sikkert Sted at være paa, hvor hun frit kunde give sin Villie tilkiende. I Anledning af dette tilskrev Paven Kong Philip et Brev den 9de Dec. fra Anagnia hos Langeb. VI. 113. og foreholdt ham, hvorledes Dronningen havde for hans Skyld forladt sine Brødre og Søstre, og at han burde betænke, at hun var af Kongeligt Blod og gift med en Konge. Det var ei nok at han forholdt hende sine Favnetag, men han nægtede hende endog al Kongelig Ære og holdt hende indsluttet paa Slottet Estampes, som i et Fængsel, og hvor hun ingen saae af sin Broders Sendebud eller af Rigets Geistlige. Han burde betænke, at om hun døde i saadan Tilstand, saa vilde man troe, at hun var bleven myrdt. Han formaner ham derfor til at overvinde sig selv, og at lade hende kongeligen behandle; thi Paven hørte for denne Sag jevnligen ilde af mange, som sagde, at han var en stum Hund, og at han giorde intet ved Sagen for at behage Kongen. Vil Kongen ikke følge Pavens Raad, da maa han uden Persons Anseelse opfylde sit Embeds Pligt. Imidlertid fulgte intet herpaa, og man seer tydelig, at Philip havde gode Venner ved det Romerske Hof; og at Innocentius ei vilde drive denne mægtige Konge til det yderste. Dersom Ingeborgs Breve havde været ligesaa smukt skrevne som Ovidii Sorgebreve, saa

vilde

vilde Verden have talet mere om hendes Lidelser end om hiin store Romerske Digters, thi hendes overgik langt hans. Forhen havde Paven i Junii Maaned skrevet fra Ferentino til Kong Philip et Brev om samme Sag, hvilket Raynald omtaler, og som ikke er trykt, ei heller afskrevet ved Mallet. Men det skal være Innocentii (libr. VI. epist. 86.). Valdemar Aar 1203.

Den Norske Kong Hakon drog om Vaaren fra Tronhiem til Bergen, og derfra Sønder og Øster paa lige til Grændsen, og havde han mange fornemme Mænd i Følge med sig, hvoriblant allerede Dagfin Bonde nævnes. I Sarpsborg opholdt han sig længe ud paa Høsten. Der havde han Omgang med Inger, et vakkert Fruentimmer og af fornem Slægt, om hvilken og Hagens Søn med hende mere forekommer ved neste Aar. Fra Sarpsborg drog han til Oslo, og derfra til Bergen, og fulgte Dronning Margrete og hendes Datter Christina med ham (Danske Snorro Side 531. 532. Torfæi hist. IV. 22.) — Michael, Biskop over Suderøerne, døde i Abbediet Fountain (Lang. III. 225), og havde Nicolaus til Eftermand, som døde 1217 (ibid. 226). Langebek III. 225. not. b. meener, at Nicolaus er den samme som Rol, der 1210, venteligen i Norge, blev viet til Bisp over Suderøerne 18). — Paven tillod ved Brev til Abbeden af Alencon, at han, da han tillige var Fyrste af Nord-Wales, maatte ægte Datteren af Fyrsten over Øerne (Suderøerne), som han havde været forlovet med, da han havde været 8 Aar, men var siden bleven af sin Farbroder tvungen til at forlove sig med et andet Fruentimmer,

18) Annales regii hos Langebek III. 77. fortælle dette, men da de samme tillige sige, at Bispesædet da havde staaet ledig i 40 Aar, finder Langebek heri en Knude, som han ikke veed at opløse. Kall.

Valdemar Aar 1203. mer, som dog var død, uden at han havde havt Omgang med hende. — Gudmund den Gode indviedes af Erkebisp Erik i Tronhiem til Biskop af Holum paa Island, og samledes han ved Hiemkomsten udi Østfiorden med Bisp Poul af Skalholt, og den Grønlandske Bisp Jon, som først lærte Islænderne at giøre Viin af Bær, maaskee Tytte- og Multebær. (Langeb. I. 73. 74. Annal. Isl. Danske Snorro p. 530. Arngr. Jonae Spec. Island. p. 148. Pontopp. ann. I. 613. — I Annales dominicanorum Rom. 1756. I. p. 124. fortælles, at Alphonsus den ottende, Konge af Kastilien, sendte Biskop Didacus og den hellige Dominicus til Danmark, for at frie for hans Søn Ferdinand. Det maa i saa Fald have været en Datter af Valdemar den første, thi Valdemar den anden havde endda ingen Børn og Knud den siette efterlod sig kun en uægte Datter. Men Richiza, Valdemar den førstes Datter, som fik siden den Svenske Konge Erich, var da endnu ugift; Formodentligen har Rygtet om Ingeborg, der kom til Frankerige, og hendes Dyder formaaet den Spanske Konge til denne Beslutning. Imidlertid blev intet af dette Ægteskab.

I Tydskland vedvarede Krigen mellem Philip og Otto. Den sidste brød op fra Brunsvig med sin Broder Henrik, som førte mange Folk med sig fra Oldenborg og Stade, og gik de Philip imøde ved Goslar; men denne vidste paa en god Maade at bringe Henrik paa sin Side, saa de nu paastode, at Otto skulde aftræde ham Byen Brunsvig; og da Otto ei vilde dette, tog Henrik deraf Anledning at forlade sin Broder og at gaae over til Philip. Dette var saa meget værre af Henrik, som han i May Maaned havde overladt Otto Brunsvig til sin Deel, som kan sees af de Deelings-Instrumenter hos Mader. antiqv. Brunsv. p. 239. og i Kobberstukne i Orig. Guelf. III. p. 627. 629, der da

bleve

bleve giorte imellem dem, hvorved Henrik havde faaet Stade og Zelle, Otto Brunsvig, og Vilhelm Lyneborg, og overlod Otto da ogsaa til Henrik, hvad Gods de fælleds eiede i Ditmarsken og Hadelen. (Arnold. Lub. VI. 6. Albert. Stad. ad 1204. Orig. Guelf. III. 201-205. 286. 287.) Nogle Skribentere henføre Krigen ved Goslar til 1204. — Den Russiske Konge af Plosczko Wladimir brød om Sommeren med en Hær ind i Lifland, og beleirede Kastellet Ykeskole; Liflænderne, som vare slet bevæbnede, giorde ingen Modstand, og lovede ham Penge. Han fik dem, og ophævede Beleiringen. Derpaa vendte han sig mod Holme, men nogle Tydske, did sendte af Biskop Albert med Blider og Vaaben, forsvarte det godt, saarede mange Heste for ham, og dreve Russerne paa Flugt, da de af Frygt for Pilene ei turde gaae over Düna. En anden Russisk Konge, som det synes af Gercike ved Düna, drog med Letterne mod Riga, ranede endeel Qvæg paa Marken, slog nogle Borgere ihiel, der forfulgte ham, og fangede tvende Præster, som huggede Træer i Skoven. Dette Overfald opvakte Frygt hos Bispen, allerhelst han saae, at Riga var kun en liden og svag Bye, og havde faa Indvaanere, hvorover han drog atter til Tydskland, for at samle der Folk, hvormed han kunde blive i Stand til at værge sig, og saaledes reiste han frem og tilbage mellem Tydskland og Lifland nesten hvert Aar, og udstod utroelig Besvær. Letterne foreenede sig efter hans Bortgang med omtrent 300 hedenske Liflænder fra Ascherade og Lenewarden, og droge mod Riga, hvor de nu igien søgte at rane Qvæg fra Marken. Kuns 20 tappre Mænd af Byen droge dem imøde og strede med dem; de øvrige, som alt for faa i Tallet, turde ei forlade Byen af Frygt for fiendtligt Overfald fra de nærliggende Skove. Nogle andre Liflænder droge imidlertid paa Baade ned ad Düna, og tænkte

Val[illegible]
Aar 1203.

Valdemar Aar 1203. derfra at angribe Staden, naar den var blottet for Indvaanere; men nogle Byemænd gik dem imøde og joge dem ved deres Pile paa Flugt. Liflænderne og Letterne fik derfor kun 3 Heste til Bytte. Mod Vinteren droge de tvende Riddere Arnold af Meiendorp og Bernhard af Sehusen, som havde ladet sig korse, og været i Riga et Aar, bort derfra med 3 Skibe, førend den 8de Sept, og mødte udenfor Düna andre Pillegrime, som vilde did, og hvoriblant vare Munkene Theodoric og Caupo, som kom fra Rom. De tvende Riddere kom nu underveis til Esthland, og bleve der angrebne af Estherne med 10 Fribytterskibe og 12 andre Skibe, dog de Kristne værgede sig godt, ødelagte eet af Skibene, hvorved endeel Hedninger dræbtes og endeel omkom i Vandet; et andet søgte de at trække med en Jernhage til sig, og da dræbtes vel mange af dem, men Estherne sprang i Havet, og de andre Skibe undkom imidlertid. De Kristne udstode siden meget i mange Dage af Hunger, Tørst og Kulde, og ikke desmindre, skiønt de selv havde Mangel paa Levnetsmidler, optoge de dog 50 skibbrudne Kristne fra Strandbredden, men nu vare de og nær ved at døe af Hunger. Til Lykke mødte dem et stort Koffardiskib, som gav og solgte dem Proviant. Storm drev dem og siden ind paa Klipper (uden Tvivl de Svenske Skiær), hvor de nær havde forgaaet, men ankom dog endelig St. Andreæ Apostels Aften den 29de Nov. til Wisbye Havn, hvor de forsynede sig med fornødent Proviant, og seilede derpaa til Danmark, hvor de dog for Isens Skyld ei kunde legge an med Skibet, men maatte lade samme blive siddende i Isen, da de selv med deres Tøi reiste giennem Danmark til Tydskland. (Gruber orig. Livon p. 26-28. Arndt Liefl. Chron. I. p. 35-39. Gadebusch Liefl. Jahrb. I. p. 40-42). — Wisseslaw (Wizlaw), Første paa Rygen, Jaromars

Søn,

Søn, bekræftede Testamentet af sin Broder Barnuta, som han giorde, da han følte sit forestaaende Endeligt (dog kom han sig og levede endnu 1226) udi Overværelse af hans Kone og Sønner, hvorved han skienkede Øen Chosten til Klosteret i Hilda, nu Eldenaw. Johan var da Abbed af Hilda. Stadfæstelsesbrevet er underskrevet af Wizlaws 6 Sønner: Provst Jaroslaw, Peder, Jaromar, Wisezlaw, Burizlaw, Nicolaus og andre flere. Det er givet i Gartsin (Gartz) den 8de Jan. Mærkeligen tillegges: At Kong Valdemar da regierede Riget Dacia (Danmark), thi det viiser, som man desuden veed, at han var Lehnsherre over Rygen. (Dreger. cod. dipl. Pom. p. 70). — Nicetas i Corp. Scr. Byzant. XII. p. 279. 288. 291. 298. 302. fortæller, at omtrent ved denne Tid ville Varangerne (de med tveeggede Øxer bevæbnede) som vare satte til at bevogte Slottet, i et Oprør udi Constantinopel ei forlade Slottet, og brugte mange fornærmelige Ord mod Alexius Comnenus, som ogsaa var en meget slet Regent. Noget efter forsvarede Varangerne mod Pisanerne endda meget tappert Constantinopels Mure i dens første Erobring ved Latinerne. Men efter Byens Indtagelse bleve de deels tvungne, deels overtalte til at erkiende Alexii Broder Isaacius Angelus for Keiser, hvortil ogsaa biedrog, at han alt forhen havde været det. Men kort efter lode de sig igien ved Alexius Ducas Murzuflus overtale til at forlade denne Keiser under Paaskud, at hans Undersaatter vare misforneiede med ham, fordi han indrømmede Latinerne for meget, som vel og var sandt, og derved at hielpe til, at denne Murzuflus selv besteeg Thronen. Det er klart, at deres Troeskab var ei nu saa fast, som forhen; dog finder man ei, at de have ladet sig bevæge hertil ved Penge, undtagen noget efter, da de ei vilde love Lascaris Bistand mod Lati- Valdemar Aar 1203.

Valdemar Aar 1203. Latinerne, efterat Murzuflus havde taget Flugten, medmindre han lovede dem visse Penge, som han ei vilde og kunde, hvorover og Latinerne indtoge Byen anden Gang 1204. Ville-Harduin, en Franskmand, som var med i den latinske Hær, da den første Gang 1203 indtog Constantinopel, siger mærkeligen, at Muren var da besat med Engelske og Danske, hvorved han herligen oplyser, af hvad Folkeslag Varangerne bestod, og bekræfter herved alt hvad jeg hidindtil haver sagt om Varangerne. Greven af St. Paul, som var selv med at indtage Constantinopel, beretter hos Godofred. Monach. S. Pantaleon. i dennes Krønike hos Freker. Script. Germ. I. p. 369, at paa et Taarn der stode Engelgelske, Pisanske, Levenianske (mig ubekiendte) og Danske sarianti ɔ: servientes, som skøde paa Latinerne, og den senere Skribent Ramnusius de bello Constantinop. p. 80 beretter, at Engellændere og Danske tiente Keiseren i Constantinopel for Sold, som med Engelsk Konst skøde af Træbuer, (hvorved vel sigtes til et Slags Balister, thi af dem bleve ei allene Stene, men ogsaa Pile og Spyde udkastede. Alt dette oplyser herligen, hvilke Varangerne vare. — Annalerne hos Langebek I. 206, som slutte med 1205, ville, at Biskop Albert har først i dette Aar anlagt Riga, men den er ældre 19). — Den fordrevne Rurik erobrede Kiov ved Hielp af Polawzerne, hvorpaa Roman, Fyrste af Halicz, forligede sig med sin Svigerfader Rurik. De Russiske Skribenter giøre Roman til en Søn af Micislaw, og Sønnesøn af Storfyrsten Wizlaw den tredie; men de Polske giøre ham til en Søn enten

19) Annalerne hos Langebek ere de samme, som Lindebrog har udgivet under Navn af Slavisk Krønike, men en vigtigere Auctoritet for 1203 var ellers Alberts fra Stade. Kall.

enten af Jaroslaw, Wolodimirs Søn, Fyrste i Haliez, eller og af Wsewolad, som og skal have regieret i Haliez, og var maaskee en Søn af Wolodimir. Nestor cont. p. 263. 264. Arndt II. p. 299-302. Tscherbatow p. 951-953. Valdemar Aar 1203.

Under 3die Jan. 1204 tilskrev Paven fra Anagnia Kapitlet i Aarhuus et Brev hos Langeb. VI. 388 og Thorkelin I. 82, og stadfæstede dets Beneficier og Præbender under de sædvanlige Klausuler. Kongen selv gav under 16de Martii apud Ruthe (som dog vel neppe bliver Ruth paa Bornholm, og findes i Siel-land to smaa Landsbyer af det Navn Rude) ved et Brev hos Langeb. VI. 395 og Thorkelin I. 83 Kirken i Aarhuus dens Eiendomme, som Bisp Peder havde skienket dertil, frie for Leding, Stud, Qvarset og al Tieneste og Afgift (servitium) til Kongen, saa at dens Underhavende ei skulde i noget staae under Kongens Fogeder. Kongen skriver sig her ogsaa: Valdemar, de Danskes og Slavernes Konge, Hertug i Jylland, Herre i Nordalbingien. Heraf slutter jeg, at han ei endda havde forlehnet det Jydske Hertugdømme bort til nogen, og at dette haver i Tiden givet Anledning til, at de Danske Konger have siden skrevet sig Hertuger af Slesvig, som om Slesvig eller Sønder-Jylland var et Land for sig, og ei et Landskab af det Danske Rige, hvorfor det ansaaes, efterat Christian den første havde igien foreenet det med det Danske Rige. — Om Sommeren giorde Valdemar et Tog til Norge, hvortil Anledningen var denne. Imedens Sverre endnu levede, opholdt sig en Mand i Danmark, ved Navn Erling, som udgav sig for en Søn af den Norske Kong Magnus Erlingsøn, og kunde altsaa paa Grund deraf giøre Paastand paa det Norske Rige. Sverre sendte derfor nogle til Danmark for at Aar 1204.

dræbe

Valdemar Aar 1204. dræbe ham, men han blev advaret og flygtede til Vester-Gothland. Kong Hagen, Sverres Søn, sendte nu Bud og Brev til sin Svoger den Svenske Kong Knud, at der var en Mand i hans Rige, som udgav sig for Kong Magni Søn, og agtede at stifte Ufred i Norge. Knud lod ham derpaa gribe, og sette i et høit Taarn paa Visingsøe. Derfra undflyede han, efter at have siddet der, som det synes, i nogle Aar, ved at vinde sig ned af Taarnet i sit Lagen, som han havde skaaret i Strimler; men som Linien var ikke lang nok, lod han sig falde, og brød derved Laaret, saa han siden haltede. Nu begav han sig til Jærnbergeland eller Dalerne, hvor Kong Hagen lod ham dræbe ved sine Mænd, der til Beviis paa forrettet Gierning førte hans Tegnebog med sig, hvorudi hans Navn stod skrevet og som siden kiendtes af mange at have tilhørt den Dræbte. Men samme Sommer 1203 kom en anden til Markedet i Skanør, udgav sig for Erling, og sagde, at han havde nogen Tid opholdt sig i Venden, og siden siddet paa Visingsøe. Da de adspredte Bagler, hvoraf mange vare paa Markedet, hørte dette, samlede de sig til ham og vilde tage ham til deres Anfører, hvorhos de ogsaa forsikkrede ham, at de skulde faae Folk nok, naar de havde en Søn af Kong Magnus til Anfører. Dog han vægrede sig herfor sigende, at han vidste, at Kong Hagen var meget elsket, og at de fleeste af Baglernes Hovedmænd havde givet sig under ham; hvorpaa han drog til Kiøbenhavn og forblev der om Vinteren. Af det at Erling foregav at have siddet i Taarnet eller Steenvæggen paa Visingsøe, fik han det Tilnavn Steenvæg. Imidlertid døde Kong Hagen efter faa Dages Sygdom udi Bergen paa Nytaarsdag 1204 (Lang. II. 504) og det ei uden største Mistanke, at hans Stifmoder Dronning

Mar-

Margrete havde ladet ham forgive i en Drik ved en vis Person 20), som derfor blev hæftet og maatte bære gloende Jern, og da han forbrændte Haanden, førte Birkebenerne ham udenfor Bergens Vog, og druknede ham. Han døde begrædt af de fleeste, dem han endog havde forbundet sig, efterat han var blevet Konge, hvilket sielden skeer. Han var ydmyg, venlig, høflig, driftig og tapper, og blev begravet i Christkirke i Bergen. Anden Dagen efter Kongens Død, nemlig den 3die Jan., udvalgte Birkebenerne og Høvdingerne et Barn paa 4 Aar, navnlig Guttorm til Konge. Han var en Søn af Sigurd Lavard, og altsaa Kong Sverres Sønnesøn, og blev Hagen Galin giort til hans Jarl. Da Rygtet herom kom til Danmark, var Erling i Kiøbenhavn, hvorpaa alle de Bagler, der forhen havde været hos ham i Skaner, søgte hen til ham. Ligeledes kom til ham fra Norge Thorleif Skalper, Arnbjørn Trolle, Oddur Rane, Aanund Lunnisøn, og bleve hans Mænd. De sendte nu Bud til Norge, at alle de, som ville forøge deres Hær, skulle udi Fasten komme til dem i Aalborg. Erling drog derpaa til Kong Valdemar, og forlangte Hielp paa Grund af det Slægtskab, som var imellem dem, hvilket og var rigtigt nok, naar han virkelig havde været en Søn af Kong Magnus Erlingsen. Kongen lovede ham Bistand til at erhverve sit Fædrene Rige. Paa bestemte Tid drog Valdemar Aar 1204.

Er-

20) Den Haandskrift af Kong Hagens Historie, som Torfæus meget har brugt til denne Tids Historie, nævner ham Peter, og fortæller Torfæus deraf og af andre utrykte Kilder disse sidste Tildragelser med Kong Hagen og Enkedronningens Forhold udførligere end de her haves hos Suhm, som nu ogsaa herefter forsteen end hidtil beskriver de Norske Tildragelser. Kall.

Valdemar Aar 1204. Erling herpaa til Aalborg, hvor han blev imodtaget af Hreidar Sendemand, Philip af Vegene, Jon Drotning og Salve Visarsøn, som nylig vare komne did fra Norge. Paa en stor Mængde Skuder og nogle Krigsskibe drog han derpaa til Vigen, og derfra til Oslo, og gave allevegne Indbyggerne sig under ham. Udi Oslo bad han Bisp Niels at tillade ham Prøven med det gloende Jern, for dermed at beviise sin Fædrene Herkomst, men Biskopen vilde ei tillade, at det skulde skee der; dog efter Lehnsherrernes og andre fornemme Mænds indstændige Begiering lovede han at tillade det i Sarpsborg. Der da belavede Erling sig til denne efter de Tiders Meening gudelige Prøve ved Faste, men just da han rakte Haanden ud for at tage imod det gloende Jern, forbød Bispen ham det, og sagde, at det skulde skee i Tønsberg i den Danske Konges Overværelse, som hver Dag ventedes, og af den Prøve vilde al hans Lykke hænge, om den faldt vel ud, thi da kunde han vente hans Hielp; men faldt den ilde ud, da kunde han forvente Straf for sin Dumdristighed. Erling lod sig dette vel befalde sigende, at han antog dette Vilkaar; thi da han var vis paa at fare med Sandhed, saa var han og vis paa at Gud, som aldrig forlod en retfærdig Sag, ei heller forlod ham. Biskopen var forhen, saasnart han hørte, at Erling samlede Folk, dragen til Danmark til Kong Valdemar, og havde forespurgt sig, om han agtede at hielpe Erling, hvortil han svarede Ja, og at han havde lovet det for Slægtskabets Skyld. Biskopen svarede hertil: "Det undres mig, Herre, at saa viis en Konge, som "I er, vil taale slig Samling af Oprørere i Eders Rige, og un"derstøtte dem, og det allene for at paanøde et andet Rige en Kon"ge, om hvis Herkomst ingen Mand veed noget vist, og meener "jeg, at han er en Torpers Søn fra Upland, som for sin Løgns

"Skyld

"Skyld er bleven forviist sit Fædreneland, og som længe er bleven "forhadt af alle brave Folk. Men vil I sende en Krigshær til "Norge for at hemme al den Blods Udgydelse, og giøre Ende paa "alt det Røverie, Mord og andet Ulykke, som Baglernes Opror "haver i lang Tid afstedkommet og for at giøre Gud en behagelig "Gierning ved at stifte Fred, saa brug dog en af Eders Paarørende hertil, hvis Troeskab og Lydighed I kan være vis paa; thi "Gud har nu fordervet alle Baglernes Anførere, som besadde no-"gen Forstand og forstode at være Anførere, fordi de brugte deres "Forstand til det Onde og ei til det Gode; og nu har de taget et "barnagtigt og vanvittigt Menneske til Anfører, og selv veed de "ingen gode Raad." Kongen, hvis fornemste Hensigt uden Tvivl var at svække det Norske Rige og at sette det ud af Stand til at skade Danmark, som det faa Aar forhen havde forsøgt ved at understøtte Biskop Valdemar, svarede hertil: "Mine Paarørende "ere saavel forsørgede her i Danmark, at de ei ville drage til Nor-"ge med disse Folk." Bispen gienmælede: "Da veed jeg en Mand, "som er vel skikket hertil, nemlig Eders Paarørende Philip, "Kong Inges Søstersøn, som besidder alle de Egenskaber, der "sømme en Regent." Ved oftere med sin sædvanlige Veltalenhed at forestille Kongen dette bragte Bispen det saa vidt, at Kongen gav sit Samtykke hertil, og lovede selv at komme om Sommeren til Norge, hvorpaa Bispen drog hiem. Efter Løfte foer da nu Valdemar med 300 Skibe til Norge og kom til Tønsberg ved St. Botolphi Fest, det er den 17de Junii. Med ham fulgte de 2 Norske Høvdinger, Philip Simons Søn Kars Sønnesøn, og Elte Kars Søn. (Philips Moder var Margrete, en Datter af Arne fra Stodreime, hvis Moder var Ingerd, den Svenske Rognvalds Datter; Margretes Brødre paa Mo-

Valdemar Aar 1204.

Valdemar. ders Side være: Kong Inge, Harald Gilles Søn, Orm,
Aar 1204. Kongens Broder, en Søn af Iver Sneis, og Biskop Niels, som altsaa var Philips Morbroder, og hvorefter Niels maa da omtrent have været 60 Aar gammel og Philip i det mindste 40.) Valdemar havde lovet Biskopen at sætte Philip over Baglerne, saafremt de selv vilde have det. Men da dette blev dem forestillet, raabte saavel de Fornemme som de Ringe, at de ingen anden vilde have til Konge end Kong Magni Søn, som var fød og baaren dertil, og at de ingenlunde vilde staae under en, som ei var af høiere Herkomst end de selv; de vilde før gaae fra hinanden, og enhver da sørge for sig selv. Bønderne sagde ogsaa, at om nogen Kongesøn var forhaanden, da vilde de give ham Kongenavn, og være ham hørige og lydige; men var ingen saadan til, da ville de slet ingen Opstand giøre. Saa hellig var Kongeslægten for vore Forfædre, men ægte og uægte Prinz var eet for dem. Som nu Biskopen mærkede, at det vilde være ude med det hele Partie, saafremt Erling ei antoges, sagde han til Erling: "Mig synes, "at du kun kan vente liden Hielp af Bønderne, da de nu ere for "faa til at giøre Opstand, med mindre jeg kan være dig til Hielp; "det er mig ikke heller ubekiendt, at den Danske Konge strax la- "der dig staae ihiel, om Jernbyrden slipper for dig. Endskiønt "jeg nu vel veed, hvo din Fader har været, saa kan jeg dog vende "denne Prøve, hvordan jeg vil. Vil du derfor giøre min Frende "Philip til din Jarl, skal jeg med al Magt understøtte dit Par- "tie, og af alle Kræfter med mine Slægtninge og Venner staae dig "bi." Erling gav sit Samtykke hertil, og denne Sag blev hem- meligen afgiort imellem dem. Erling drog nu til Tønsberg, og lavede sig der ved Faste til Jernbyrden. Bispen indviede derpaa Jernet, og Kong Valdemar stavede ham Eden for, og foreskrev

ham

ham Maaden, paa hvilken Prøven efter gammel Skik i Over- Valdemar
værelse og under hans Tilsyn skulde forrettes, som da fuldførtes, Aar 1204.
uden at Erling gav derved Tegn til nogen Smerte. Men da nu Tiden kom (venteligen 3 Dage efter), at Bindselet skulde løses af hans Haand og den besees, havde Kongen ladet sette bevæbnede Folk uden om Kirken, hvoraf enhver kunde slutte, hvad der var Erling tillavet, om Prøven havde mislinget ham. Biskopen ledte Erling frem i Chorsdøren, blottede hans Haand i alles Paasyn, og krummede den med sine Fingre, og sagde med høi Røst: "Meget vel har han beviist sin Sag, og haver jeg aldrig seet nogen Haand komme saa uskadt fra Jernet, som denne." Kongen stod strax udenfor Chorsdøren, og alt Folket nedenfor i Kirken, og blev da et Te Deum strax siunget. Samme Dag var Erling Kongens Giest, og fik til Foræring 35 Orlogsskibe med fuld Udrustning. Dagen derpaa blev han paa Hauge-Thing udnævnt til Konge, og giorde han da Philip til sin Jarl. Kort efter, venteligen sidst i Junii, drog Kongen fredelig bort, uden at have i Norge giort nogen Mand Skade, og kom med sin Flaade og Hær tilbage til Danmark. Mange Fornemme og Ringere søgte da til Erling, og aflagde Troskabs-Eed til ham, som Konge. Af Høvdinger vare deriblant Arnbjørn Gautes Søn, Helge Byrges Søn, Asbjørn Roppe, Gyrdur Bentins Søn, Guthorm Tvarre, Orm Lange, Thordur Pokke, Benedikt af Gimmettæs, Simon Kyr, Kolbein Raude, Gygir Skialg, og havde de mange Folk og store Skibe med sig. Efter St. Hansdag holdtes Thing i Sarpsborg, hvor Erling blev udraabt til Konge og Philip til Jarl. Siden droge de begge og Biskop Nicolaus igien til Tønsberg, hvorpaa Birkebenerne i de Egne rømte deels til Bergen, og deels til Trondhiem, hvor

Valdemar Aar 1204. den unge Kong Guthorm efter faa Dages Sygdom døde den 11te August, ei uden Mistanke at være bleven forgivet af den Svenske Frue Christine. Nu gik Erkebisp Erik og Cleriset, Lehnsherrerne og Birkebenerne i Raad sammen, hvem de skulde vælge til Konge, og blev da efter nogen Tvedragt Inge Baardsen udvalgt paa Øre-Thing i Tronhiem til Konge, hvortil hialp meget, at han var opfødt i Erkebispens Huus. Hans Moder var Cecilia, Kong Sverres Søster, og hans Fader Baard, som stammede fra den bekiendte Engelske Hertug Toste Godvinsøn, var død 1195. Inge har omtrent været fød i det tidligste 1180. Sin ældre Halvbroder paa Moderens Side Hakon Gakin giorde han til Jarl; blant hans yngre Halvbrødre paa Faderens Side blev især Skule mærkværdig, som blev Hertug, og ved sin Datter Margrete, Stamfader til de følgende Norske Konger. Saaledes vare der nu tvende Konger og indbyrdes Krig i Norge, hvorved Valdemar havde Ryggen frie, og kunde vende sine Vaaben mod Venderne og Tydskland, og frit følge sin Lyst og det Erobrings-System, som det Danske Hof havde med saa megen Lykke og Fremgang sat i Værk paa den Kant. For den Svenske Kong Sverker vare de Danske da og sikker, thi han var dem ganske hengiven og havde sit Giftermaal fra Danmark. Saafremt det da havde været bekiendt for Birkebenerne, at Kong Hagen, Sverres Søn, havde efterladt sig en Søn, var Inge neppe bleven Konge. Med denne unge Prinz Hakon eller Hagen, hans Fødsel gik det saaledes til. En stor Deel af Sommeren og Høsten 1203 opholdt Kong Hagen sig i Sarpsborg, og havde der fortrolig Omgang med et meget vakkert og godt Fruentimmer, ved Navn Inga fra Borge-Syssel og af den ædle Slægt Werteinger eller Wertingsmænd. Ingen vidste noget om denne

Han-

Handel, undtagen Hakon Galin og Peter Stauper, begge Valdemar
Kong Sverres Søstersønner, samt Sigurd og Romer, Kon- Aar 1204.
gens Paarørende, Dagfinn Bonde, og endeel andre Krigsanfø-
rere. Samme Sommer, da Inge blev antagen til Konge, eller vel endog forhen, fødde denne Inge den unge Prinz Hagen, som siden blev een af Norges berømmeligste Konger, under Navn af Hagen Hagensen den Gamle. Hun fødde ham i Borge-Syssel paa den Gaard Folkarberg hos en Præst ved Navn Thraind, men Dagen er ubekiendt. Præsten var underrettet om den unge Herres Fader, og døbte Barnet hemmelig, og lod derfor ingen staae Fadder dertil, uden sin Hustrue og tvende Sønner; dog gav han Erland paa Husebay, som var beslægtet med Kong Sverres Datter, dette tilkiende. Hos denne Præst forblev den unge Hagen i et Aar. Danske Snorro Side 536. 543. 588. 589. Torfæi hist. Norv. II. 2. 3. et III. 1. — Mesten alle vore egne gamle Annaler hos Langeb. I. 121. 164. 181. 253. 390. II. 172. 385. 436. 624. III. 262. IV. 227, som omtale disse Norske Tildragelser, ligesom ogsaa mange Islandske henføre dem til 1204. Dette faaer og en uovervindelig Styrke ved det, den bekiendte Historieskriver Sturle henfører alt denne Hagen Hagensens Historie til eet og det samme Aar, dog uden at nævne Aaret; Tre af vore Islandske Annaler henføre Inges Valg til 1205, og Hamsfort hos Langeb. I. 284 henfører endog Valdemars Norske Tog til 1205, hvorudi denne ellers gode Skribent tager vist ganske Feil, endskiønt den ældre Stral. hos Langeb. III. 307, som slutter med 1314, henfører Toget til samme Aar. Langebek mener i en skreven Seddel, at Aaret kan være urigtig læst i Haandskriften. — Naar Hamsfort hos Langeb. I. 284 siger: Dani Vedam ad Tunsbergum exstruunt, veed jeg ei, om derved skal forstaaes en

Vite,

Valdemar Vite, hvormed gaves Tegn ved Søekanten, naar fiendtlig Ind-
Aar 1204. fald skeede, da en saadan synes maaskee for lidet mærkværdig til at antegnes af en Skribent, der skriver saa kort; Maaskee at derunder forstaaes et Kastel, hvori de Danske have lagt Besætning, for derved at have fast Fod i Norge; dog i den Meening kiender jeg ei det Ord Veda: Stral siger og: Dani condunt Vede ad Tunsbergam. Mærkeligt er det, hvad endeel gamle Danske Skribentere, saasom den saa kaldte Erici Krønike hos Langeb. I. 164, Kröniken som slutter med 1317 Langeb. II. 172, og Petrus Olai berette ibid. I. 121, at Valdemar giorde Erling til Konge i Norge og Philip til Jarl, og at de begge bleve hans Mænd (homagium ei fecerunt) ved Tønsberg 21). Kröniken hos Lang. I. 390,

21) Jeg har anvendt megen Flid paa at undersøge Genealogien af vore Annaler, hvilke af samme kunde ansees for Originaler, og hvorledes de andre have copieret hinanden, og efterhaanden sammenflikket ofte underlige Fortælninger. Til disse henhøre hvad her efter Stral og Hamsfort anføres om Anlegget af en Vite eller Vede ved Tønsberg. Sammenhængen dermed er denne. Den saa kaldte Chronicon Erici hos Langeb. II. No. 54 er upaatvivlelig en af de ældste Annaler, som vi have og bør henregnes til de Originaler, som de andre have copieret, skiønt den vel selv har om de ældre Tildragelser afcopieret en ældre Original, der nu ei haves paa Latin, men som paa gammel Dansk er oversat i den fortreffelige Haandskrift paa Pergament af den Skaanske Lov, som til Universitets-Bibliothek blev skienket med flere ypperlige Stykker af Hans Excell. Greve Chr. Rantzou. Saa gammel som denne Haandskrift endog er, er den dog en Afskrift af en ældre Haandskrift, som den seenere Afskriver har ofte paa en meget underlig Maade afskrevet. Stral har (ofte slet nok) oversat disse Danske Annaler, og Hams-

fore

I. 390, som slutter med 1415, legger til, at Erling gav Nor- Valdemar
ske som Gidsler til Valdemar. Og at alle disse Omstændigheder Aar 1204.
ere sande, endskiønt forbigangne af de Norske og Islandske Skribenter, det sees upaatvivleligen deraf, at den Danske Anonymus, som slutter med 1219 hos Langeb. III. 262, og altsaa levede og skrev under Kong Valdemar selv, har det samme; Forunderligt er det, at en Skribent, som Meursius, har dette Valdemars Norske Tog, og Hvitfeld ikke. Naar Meursius vil, at baade Erling og Philip aflagde Eed til Valdemar, saa var det en nødvendig Følge af, at de bleve hans Mænd, thi da maatte de sverge ham Huldskab og Mandskab; men naar han legger til, at Erling lovede ham aarlig Skat, saa finder jeg det ei hos nogen gammel Skribent, undtagen at Magnus Mathiæ, som dog er kun lidet ældre end Meursius, har det samme i sin utrykte serie

Regum

foet ofte ogsaa slet nok afskrevet og brugt iblant andre Annaler, ogsaa de Stralske. I den Latinske Chron. Erici haves nu, skiønt henført til Aaret 1204, Expeditio facta est in Norvegiam per Regem Waldemarum, qui Erlingum constituit ibi Regem et Philippum Ducem, qui *ambo facti sunt homines Regis apud Thunsbiœrgh.* Dette oversetter den Rantzovske Annalist meget rigtig: Kuning Woldemar bøth Leding in til Norye. oc Erling giørdhe han dær til kuning. oc philippus til hertug. oc wrdæ (i Stedet for worþæ) bothæ hans mæn weth tunsberg. Stral, som har havt for sig en anden Afskrift end den Rantzovske, og maaskee i den wordæ udeladt eller overskrevet, anseer bothæ for imperf. af byggia, og udtrykker Valdemars Mænd ved Dani: Dani, siger han da, condunt Vede ad Tunsbergam: og Hamsfort efter ham: Dani Vedam ad Tunsbergum extruunt. Paa den Maade er da af den Danske Præpositiou Ved blevet et Kastel ved Tonsberg. Kall.

Valdemar Aar 1204. Regum Daniæ, og ei heller er det rimeligt, thi Valdemar maatte ei spænde Buen alt for høit, men være glad ved, at de Norske nu ei kunde legge ham noget i Veien i hans vidt udseende Anlæg. Gramm. not. in Meursium p. 374. c. d. — Den samtidige Arnold af Lybek VII. 11 henfører til denne Tid den Razeborgske Biskops Isfrids Død 22). Han tillegger ham stor Taalmodighed, Afholdenhed, og Andagt. Iblant Kannikerne blev Tvedragt angaaende et nyt Bispevalg, førend Isfrid endda var begravet, thi nogle vilde have Henrik, som var Provst paa Stedet, en værdig og brav Mand, som havde meget forbedret Provstiet med Bygning, Indkomster, Personers Antal og den udvortes Gudstieneste: Andre vilde have den afdøde Biskops Kapellan Philip. Denne Tvedragt blev dog stillet ved det begge Kandidaterne selv, som ogsaa Vælgerne overdroge Sagen til Grev Albert af Orlamünde hans Dom. Albert var Kong Valdemars Søstersøn, og af ham beskikket til Stadtholder i Nordalbingien, hvilket og Petrus Olai hos Langeb. II. 255 udtrykkeligen siger at være skeet i dette Aar, men Hvitfeld og Christiani Schlesw. Hollst. Gesch. II. p. 71 allerede i forrige Aar. Hvorom alting er, saa er det vist, at Grev Albert efter nøiere Overlæg holdt for, at Philip burde være Biskop. Schrøders papist. Meckl. p. 507-510. Franckes Meckl. IV. 3. At Sagen blev ham overdraget at afgiøre, siger Arnold, skeede, fordi Kong Valdemar var da fraværende og havde Krig i Sverrig 23). Vel sandt, at Arnold her

22) Arnold bestemmer just ikke Isfrids Død til dette Aar, men det giør Albert fra Stade. Kall.

23) Naar Krantz. Vand. VII. 1. har Ord til Ord udskrevet Arnold, kommer Domherren frem med den Bemærkning: Mira illorum tem-

her kan have blandet Norge og Sverrig tilsammen; men naar jeg igien betænker, at det lader til, at Valdemar ei var meget over 14 Dage borte paa sit Norske Tog; saa er det vel mueligt, at der da haver kundet være nogle Bevægelser i Sverrig, ligesom der ogsaa noget efter i Aaret 1208 udbrød Opstand imod Kong Sverker, og at Valdemar kan have derved været nødsaget til at hielpe sin Ven Sverker. Og at Kong Knuds efterladte Prinzer have i dette Aar opvakt Uroelighed i Sverrig, og derved nødet Valdemar til at komme Sverker til Hielp, bliver og troeligt derved, at man vist veed, at der i neste Aar 1205 var Uroe i Sverrig. At de Norske Kröniker lade Valdemar vende fra Norge hiem til Danmark, beviiser intet imod denne Meening; thi man seer, at de have endog udeladt adskilligt, som i dette Aar skeede i Norge selv. Men at komme til Philip igien, saa begav han sig til Bremen og blev der indviet af Erkebisp Hartvik. — Hvitfeld vil, at Valdemar efter Overlæg med sit Raad og med meenige Mands Samtykke gav nogle Forordninger ud, som findes i Skaanske Lov; Deriblant har uden Tvivl den viise Lov været om Mandbrab, hvorved han forandrede den Lov, hans Broder Kong Knud herom havde givet; og bød, for desmeere at forekomme Mandbrab, at Mandbraberen burde allene betale den hele Mandebod, og intet tages af den Skyldiges Slægt; og da det var en Velgierning for den Skyldige, at han maatte forsone Drab med Bod, saa skulde han Valdemar Aar 1204.

temporum simplicitas, vt in manum laicam conferrent arbitrium episcopi constituendi. Sed quid miramur, quum jamdudum ante Romani ipsi arbitrium summi pontificatus constituissent in manum Imperatoris Henrici III? etc. Kall.

Valdemar Aar 1204. han og strax paa de tre første Thingdage giøre den Dræbtes Arvinger Tilbud derom; forsømtes det, da blev han fredløs, ligesom og den Dræbtes Arvinger bleve fredløse, om de, naar Bod var tilbuden, hævnede sig paa ham. Forblev Manddraberen i Landet, da var det Manddraberens Sag allene at svare Mandebod, og den Dræbtes Arvinger havde ingen anden at holde sig til uden ham; men var det saa at han flyede, da vare hans Frænder forbundne for at afværge Hævn in subsidium at betale de tvende Dele af Mandebod, den tredie Deel derimod tog Manddraberen saa at sige med sig 24). Valdemar vilde og, at Huusbonden skulde allene i Drabssager bøde 9 Mark for en Træl, men i andre Tilfælde, som naar en Træl tilføiede frie Mand Skade med Saar, Lemlæstelse eller deslige, da kun 3 Mark. Dette synes at viise, at slige Tilfælde have da været meget gængse, og at Bøderne faldt derfore Huusbonderne besværlige. Man seer og heraf, at Trældom stod endda ved fuld Magt. Slog Trællen anden Træl ihiel, da skulde Huusbonden bøde ei allene 3 Mark, men desuden saameget til, som ved Tylter Eed kunde beviises at have været Trællens fulde Værd. Naar vilde Dyr og Fugle, som nogen havde i sin Hævd, dræbte eller saarede en anden, da maatte Eieren efter gammel Lov bøde ligesaafuldt som om han havde giort det selv; men Valdemar anordnede, at Eieren skulde for aldeles vilde Dyr, som Biørne, Ulve, Vildsviin, Ørne ꝛc. bøde 9 Mark for Drab og 3 Mark for Saar; men for dem af mildere Natur, som Hiorter, Hinder, Høge, kun 3 Mark i begge Tilfælde. Derimod befoel

24) Kofod Anchers Lov-Hist. I. p. 235 mener dog, at denne Anordning haver ei længe staaet ved Magt, saasom den kun findes i faa Haandskrifter af Skaanske Lov, og derimod kuns 6 ældre i flere.

befoel han at hvilken Mand, der dræbte en anden, naar Kongen var i Stiftet, skulde være fredløs, og saarede han nogen, da foruden de almindelige Bøder give Kongen 40 Mark. Tog nogen en Fledføring, som gemeenlig var en gammel Mand til sig, da skulde han for ham svare den fulde Mandebod, da han forhen havde kun svaret den tredie Deel. Døde nogen i en andens Brønd eller Grav, eller faldt et Træe need, og slog een ihjel af de tvende der hug paa det, da bødedes intet derfor. — Homerus, Bisp i Ribe, hvis rette Danske Navn var Orm, da kun de latiniserende Munke havde kaldt ham med det første Navn, døde i Lygum Kloster den 22de Julii, som baade den jevnaldrede Skribent der ender med 1219 hos Langeb. III. 262. Petrus Olai ibid. I. 181, Kroniken som slutter med 1300 (ibid. IV. 227) og den Lundske Gavebog (ibid. III. 535) melde, hvorfor det er saa meget underligere, at Necrologium af Lygum Kloster (ibid. IV. 585) henføre hans Død til 7de October; skiønt den og er af stor Myndighed, da han er der bleven begravet. (Hvitfeld Bispekr. p. 21). Dersom der ei stod obiit, saa vilde jeg henføre det til hans Begravelsesdag. Homerus var en brav Mand, og fortiener det Skudsmaal, som gives ham i Verset udi Koret af Klosteret, anført her af Pontopp. ann. I. 328 og i Langeb. IV. 576. Primus Homerus erat, decus orbis, forma sophie Gloria Pontificum, magni sectator Onim. Hamsfort har i chron. epist. Rip. hos Langeb. VII. 191 fulgt det Lygumske Necrologium i Henseende til Homeri Dødsdag. Hans Gaver til Ribe Kirke ere i Knuds 6 Historie omtalte Side 131. 132, og om hans Omsorg for Lygum Kloster er ogsaa der allerede talt Side 518. I Lygum Klosters Copiebog hos Langeb. VIII. 15. 16 findes et aabent Brev af ham, hvorved han byder alle Sognefolkene i Lugum (Lygum) at give efter de Erkebi- Valdemar Aar 1204.

 spers

Valdemar Aar 1204. spers Absalons og Andreæ Bydende deres Tiende til Lygum Kloster, hvad enten den var af Qvæg eller Korn, Hør og Honning, som skulde anvendes til Kirkebygningen af Træe og Planker, og til adskillige Redskaber at anskaffe eller forbedre. Ved et andet Brev ibid. 193. 194 stadfæstede samme Biskop alt hvad Riber Bisp Radulph havde skienket til Cistercienser-Klosteret Locus Dei (Lygum) af Riber Stifts Eiendele med Raad af sin Metropolitan, Erkebisp Eskil, nemlig hvad Stiftet eiede i Lygum Sogn, og Seem, hvorhen Conventet først kom fra Herivad, thi der var i nogen Tid et Kloster baade af de sorte Munke og af Nonner. Dette Steds og Ordens Forandring, og Overdragelsen af Godsene havde Bisp Radulph giort og forsynet med pavelig Stadfæstelse og sit Privilegium; hans Eftersølger Bisp Stephanus, Omeri Formand, havde saameget desheller stadfæstet dette, som han selv var en Cistercienser-Munk, og havde og været Abbed i Klosteret (Herivad); Omer stadfæster alt dette, skiønt han for sine trange Vilkaar kunde ei giøre alt hvad han ønskede, og gav dem Tienden i de Herreder, Løgum, Ranʒtrop og Grame, samt Løgum Kirke og Gemegarthne; men Klosteret havde lidt stort Vanheld ved Brødrenes Død, Qvægpest, Faaredød, 2 Boders (eller smaa Klosteres, Grangiæ) Brand, og endelig Klosterets egen Brand, som fortærede Bøger, Klæder, Huusgeraad og Redskaber; og faa Dage efter Bageriets Brand, hvorhen var ført alt hvad Ilden havde sparet, og fortærede denne Brand ogsaa alle fornævnte Privilegier og Confirmationer. Alle dets Eiendele stadfæstede og skiødede han nu Klosteret til dets Abbed Wogen, i Overværelse af Erkebisp Absalon, den Tronhiemske Erkebisp Erik, og mange Klerke og Lægfolk. Sammest. Side 194. 195 stadfæstede og Erkebisp Absalon ved Brev til Abbed Wogen af Locus Dei alle Klostrets Privilegier

og

og Eiendele givne af Riber Bisper, Radulph, Stephen og Omer, samt Pavens og Erkebisp Eskils Stadfæstelse, hvilke alle ere brændte. Erkebisp Andreas, Absalons Eftermand, stadfæstede Side 196 ved Brev til Abbed Paul af Locus Dei alt det samme, venteligen strax efter at han havde tiltraadt Erkesædet; Side 196. 197 stadfæstede Kong Valdemar (og venteligen kort efter sin Regierings Tiltrædelse), ved Brev til samme Abbed Paul dets Privilegier: Valdemar skrev sig da Danskes og Slavers Konge, Hertug i Jylland, Herre af Northalbingien, og siges der, at hans Fader Valdemar og hans Broder Knud elskede Cistercienserordenen fremfor alle Ordener; Desuden stadfæstede han og Gaven af Harebui, som han selv havde skienket did, saa og Tienden af Billerup Sogn, som hans Frænde Bisp Valdemar af Slesvig havde givet did og Erkebisp Absalon siden stadfæstet. Maaskee og et Diplom af Johan Tomessen, Capitain paa Slottet Ratzburgh (Ratzeburg, venteligen paa Grev Alberts Vegne) hører omtrent til denne Tid, hvorved han for sin Siel og sin afdøde Frues Catherinæ gav til Lygum Kloster alle de Penge han havde laant det, og hvorfor det havde pantsat ham alt hvad det eiede i Arnum Bondebye, Hostrup Sogn, og Slop Herred, som og i Bondebyen Waldorp, Byeldorp Sogn, og Slop Herred, og i Bondebyen Builderop i samme Sogn; til den Ende kasserte han alle Breve herom, dog saa, at han selv og Hustrue Jegerd, saalænge hun forblev Enke, skulde i deres Livstid beholde det. Det Brev, hvorved Kong Valdemar gav Lygum Kloster Harebui, findes Side 163, men er uden Aar og Dag. Bisp Omer gav og ved sit Brev uden Datum Side 243 Lygum Klosters Bønder, saavel dem det allerede havde, som dem der herefter kunde faae, frie for sin Rettighed, og gav den

Valdemar Aar 1204.

bort

Valdemar Aar 1204. bort til Abbeden. Udi Homers Sted blev Olaus Bisp i Ribe, som ogsaa gav mange Gaver til Lygum Kloster. (Langeb. I. 284). — Petrus Olai hos Langeb. I. 181 og Kroniken, som slutter med 1219 (ibid. III. 262) berette, at Provst Skjalm i Aarhuus blev valgt til Bisp der, hvilket synes at viise, at hans Formand Peder Vognsen eller Ingridsen er død efter den 16de Martii, thi da levede han efter Kong Valdemars forhen anførte Diploma. Besynderligt er det, at Skjalm kaldes i et Pavebrev af 1207 endnu electus, thi det er neppe troeligt, at Paven har biet saa længe med at stadfæste ham, med mindre man vil sige, at Skjalm er bleven givet sin Formand, hvis Broder han var, til Medhielp, maaskee for Svagheds Skyld. Begge vare de fødte paa Pedersborg ved Sorøe (Langeb. IV. 541) af Ingrid, og var Vogn deres Fader og de selv Næst-Sødskendebørn af den navnkundige Erkebiskop Absalon, ved hvis haire Side de i Sorøe bleve begravne. Begge vare de ogsaa først Kanniker i Lund. (Pontopp. ann. I. 586. 587). Esrom Kloster brændte nu anden Gang af, og henføres det urigtigen af Stral hos Langeb. III. 307 og Hamsfort ibid. I. 284 til 1205. (Langeb. I. 164. 181). — Esbern Snare, Absalons Broder, døde efter alle vore gamle Kroniker i dette Aar, og ei, som Hvitfeld vil, 1202. Han var en drabelig, mandhaftig og klog Mand, som tilligemed sin Broder havde stor Deel i den Magt og Ære, Riget havde erhvervet sig; Imidlertid kan det nok være, at han har trykt Almuen ligesom hans Broder, og at den derfor, som Hvitfeld vidner, sagde, at den onde Aand havde taget ham bort paa Sæbyegaard, hvor han boede, men virkelig skal han være faldet ned af en Trappe der, og brudt sin Hals paa en Møllesteen, som laae under Trappen, hvilket saa meget lettere kunde skee, saasom han

da

da havde 76 Aar, saafremt han var Absalons ældre Tvillingbroder. Esbern var een af Skov-Klosters Velgiørere ved Nestved. Langeb. IV. 320. Men især var han en Velgiører af Sorøe Kloster, som han ei allene opmuntrede sin Broder Absalon til at giøre godt, men endog efter dennes Død stadfæstede alt, hvad han i saa Fald havde giort, omendskiønt han havde kundet giøre det anderledes, som Sorøe egen Gavebog hos Langeb. IV. 473 tilstaaer. Foruden de trende Byer, Aworthe, Bjerby, og Brumwe, som han havde skienket did for sine tvende afdøde Hustruer, Ulmfrith og Ingeborgh, gav han desuden for sin egen Siels Bedste Halvdelen af alle sine Besiddelser efter sin Død, skiønt hans Sønner ei vilde fuldbyrde heri hans sidste Villie, men beholdt det altsammen for sig selv. Heraf sees ellers, at denne store Mand har *været meget hengiven til Overtroe, saa den endog kunde bringe* ham til at giøre sine egne Sønner Uret. Langeb. IV. 481 25). I levende Live byggede han og Bagerset af Steen ved Sorøe Kloster, og desuden tre Steenhuse udi anden Borgegaard; han lod og indrette den Vandgang, som gik fra anden Borgegaard til Søen paa Ringsted Vei. Han blev begravet nedenfor Koret udi Sorøe Kirke, ei langt fra sin Broder Absalon. Langeb. IV. 541. Med sine tvende Koner avlede han Absalon Belg, det er den fede, hvilken derfor paa Latin kaldes pingvis, Johan kaldet Marskalk efter sit Embede, og Niels Mule, som efter Saxo var allerede Valdemars den førstes Stallare, og rimeligen altsaa den ældste af Esberns Sønner, ligesom Absalon maaskee den yngste, i det mindste

Valdemar Aar 1204.

25) Dette har Suhm allerede paaanket i foreg. Deel Side 482, og er den der nævnte Absalon Feeth den samme, som her nævnes Absalon Belg. Kall.

Valdemar mindste levede han længst af dem. Esbern efterlod sig tvende
Aar 1204. Døttre, Cæcilia og Ingeborg, som besad Kallundborg efter ham, og som synes at have været en Datter af hans tredie og sidste Kone Helena, der var den Svenske Hertug Guthorms Datter (Langeb. IV. 554), med hvilken Kong Valdemar den anden avlede efter Esberns Død Knud, der siden blev Hertug af Reval og Lolland. Ovenmeldte Sæbygaard skal Esbern have bygget, ligesom han og anlagde Kallundborg Slot, hvorom Paludan taler og beskriver dets forrige og nærværende Tilstand, og hvorledes efterhaanden en Kiøbstæd dannede sig, ligesom han og bygde Kirken der, som har 5 spidse Taarne, hvoraf det mellemste hviler paa Kirken, der er i et Kors. Til samme Kirke gav han Landsbyen Ullerup. Pontopp. Atlas II. 412. VI. 626. Hofmanns Fundat. VIII. 185. 188. Paludans Kallundborg p. 78. — Valdemars forlovede Brud Prinzesse Marie døde nu, i det mindste henfører Hvitfeld til dette Aar, at Ingeborg, Valdemars Dronning døde; Da det nu er urigtigt, at han havde nogen Dronning førend Dagmar, og hans Bruds Navn ei var Ingeborg, men snarere Marie, saa bliver det herved troeligt, at Marie er død i dette Aar, og at han derfor i neste Aar tænkte paa et ordentligt Giftermaal, kied af Frillelevnet 26). — Under den 6te Novbr. tilskrev Paven fra Rom den Lundske Erkebisp Andreas Brevet hos Du Theil dipiom. Franc. II. p. 580 om at paatage sig den Umage for det Apostoliske Sæde at indsamle de saa kaldte Pederspenge i Danmark og Sverrige, og derpaa enten ved et troe Sendebud at skikke dem til Paven, eller og at overantvorde Pengene til dem,

26) See foreg. Deel VIII. 653. Orig. Guelf. III. 172. IV Tab. 82. Tolneri hist. Palat. p. 362. Kall.

dem, som medbragte Pavens Brev herom; og gav han Erkebispen Magt til at bandsette dem, som vilde legge denne Indsamling noget i Veien. Valdemar Aar 1204.

Til den Tronhiemske Erkebisp skrev Paven, at den, som nødtvungen havde Omgang med en Bandsat, blev derfor ikke bandsat, men blot Frygt undskyldte ikke. — Ved et andet Brev bød han heri, at om een overlod et geistligt Beneficium til en læg Mand, og atter tog det af ham (til Lehn) saa skulde han miste det. Innocentii epist. T. I. p. 617. 648. — Ligeledes tilskrev han under den 13de Nov. den Lundske Erkebiskop Brevet hos Du Theil l. c. om en Præst, som var grebet af sin egen Bonde udi Hoer med hans Kone, og som Bonden havde derpaa afskaaret Næsen og beskadiget Tungen, hvorved Præsten dog ei havde mistet Malet, og *derpaa var bleven Munk for at frelse sin Siel.* Erkebispen havde forestillet og bedet om Magt til at afløse Bonden herfor, da han var bleven bandsat, saa alle skyede ham. Paven tilstaaer dette, og vil, at Bonden skal sende de Penge, han burde have anvendt paa en Romerreise, det hellige Land til Undsætning. — Ved et andet af 19de November hos Du Theil l. c. p. 581 giver Paven samme Erkebisp Magt til at opreise, nedbryde, adsplitte, adskille, opbygge, plante i Erkebispedømmene Lund og Upsal alt hvad, som kan være til Guds Ære og Kirkens Ophøielse og det ham anbetroede Folks Frelse. Mærkeligt er det, at her ei nævnes Tronhiems Erkebispedom, og synes den danske Erkebisp ei at have havt den Magt der, som i det Upsalske, ligesom han ei heller var Norges Primas, saaledes som han var Sverriges. — Under den 20de November skriver Paven til samme Erkebisp Brevet VII. p. 158, at da han havde meldet, at Erkebisp Oluf i Upsal havde ved Ildebrand mistet sit Pallium, og da han formedelst saavel egen,

Valdemar Aar 1204. som ogsaa Kirkens Fattigdom ei formaaede at skikke et Sendebud til Rom, havde han bedet den lundske Erkebiskop skaffe ham et andet i det brændtes Sted. Paven kunde vel med Rette negte saadan hans Begiering, da det vel var ved den lundske Erkebiskop, at den nye Upsalske skulle, naar han tiltraaede, erholde fra Paven Pallium, men dette ikke nu var Tilfældet, at Pallium skulle tilstilles en nye tiltrædende, og Sædet ikke nu først besattes, men i Betragtning dog af Omstændighederne sendte Paven med Erkebisp Andreæ Sendebud et nyt Pallium for at sendes til Upsal, dog paa de Vilkaar, at saadant ei skulde trække Følger efter sig 27). — Efter Heimreichs Nordfries. Chron. p. 163 var en overmaade stor Oversvømmelse i Marsklandene, hvorved mange Mennesker og Qvæg druknede. — Den 25de Januarii tilskrev Paven fra Anagnia Erkebispen af Nidaros og hans Lydbisper, glæder sig i sit Brev over Kong Sverres Død, og at hans Søn og Eftermand Hakon ei havde hans Sind, men havde kaldet de landsflygtige tilbage, elskede Kirker og de geistlige Personer, og regierte sit Folk i Fred; dog forundrede Paven sig over, at Erkebispen havde løst ham og hans af Band, som slet ikke tilkom ham, hvorfore Paven byder Erkebiskopen at lade denne Afløsning erklære

27) Meeningen af Pavens Brev er saaledes forklaret af Celse i hans Appar. ad hist. Svio-Goth. p. 49, og Lagerbring i Svearikets Hist. II. 418, og anstillet den sidste meget treffende Betragtninger over Pavens Opførsel i denne Sag. Suhm har forklaret Pavens Brev anderledes, som han vist ikke havde giort, naar han ei havde overseet og erindret det anførte Sted hos Langebek. En Vanskelighed bliver det dog for mig, som jeg ei kan forklare, hvorledes Oluf Lambatunga kan være død 1200, da Valerius først succederer ham 1206 eller 1207. Kall.

klære ugyldig, og da paa nye, men i Pavens Navn, at afsætte dem, som og derhos tillige tage mod eedelig Forsikkring, at nogle af dem skulde med Beviisbreve fra Erkebispen eller Bisperne drage til Rom. Valdemar Aar 1204.

Stedingerne giorde Opror imod deres Herre Grev Moritz af Oldenborg, og flere deres Herrer, hvoriblant var Erkebisp Hartvic af Bremen. Denne Opstand varede i 30 Aar, og var Anledningen dertil, at nogle Riddere, som besadde de tvende Slotte Lichtenberg og Line, mishandlede Koner og Piger der i Egnen. Langeb. III. 181. 182. Alb. Stad. Hist. arch. Brem. hos Lindenbrog p. 95. Schiphoven hos Meibom. II. p. 144. Wolter ibid. 55. 28). — Agnes, Pfalzgreve Henriks Gemalinde døde, og blev begravet i Stade. Alb. Stad. Orig. Guelf. III. p. 206. Hun var Moder til Maria, med hvem Kong Valdemar var forlovet. Hende havde Henrik ægtet 1193. — En af Ottos Anførere overrumplede Goslar, og fik der saa stort Bytte, at han behøvede 8 Dage at føre det bort. Arnold. Lub. IV. p. 7. Philip forlehnede siden Henrik med Advocatien eller Fogderiet over samme Bye, og var derfor Henrik med ham i Oktober Maaned i Beleiringen af Byen Wissensee, som de angrebe i 6 Uger forgieves og som tilhørte Landgrev Herman af Thyringen. Imidlertid lykkedes Philips Anfald ikke, da den bøhmiske Fyrste Premislaus kom Landgreven til Hielp, hvorfor og Otto til Tak for Undsætning lod ham ved den pavelige Legat Biskopen af Preneste i

28) Naar Stedingernes Opror her siges at have varett i 30 Aar, maa Begyndelsen regnes fra 1187, og da foregik efter Schiphowen de Uordener i Lechtenberge og Line, som foranledigede Opstanden, og hvilke ellers ogsaa allerede ere omtalte i foreg. Deel Side 543. Kall.

Valdemar Aar 1204. Merseburg den 24de August krone til Konge, og siden have de bøhmiske Regentere stedse baaret Kongenavn. Orig. Guelf. III. 205-207. 287-289. At Premislai Venskab for Otto da og var saa varmt, at han siden bar Navn af Ottocarus, skrive mange, men det er uden Tvivl urigtigt; thi Odocar er et gammelt bøhmisk Navn. — Af et Pavens forhen Side 10 anførte Brev af 24 Febr. til hans Legat Guido sees, at denne sidste havde været Mægler og Stadfæster af det Forbund, sluttet mellem Valdemar og den tydske Otto, og Svogerskab kunde vel ogsaa have givet Anledning til Venskab mellem begge disse Herrer, ligesom det ogsaa var politisk rigtigt at understøtte den svagere Otto mod den mægtigere Philip; thi da kunde de Danske frit udbrede sig i Tydskland og Venden. Imidlertid greb Valdemar sig dog ei mere an, end ham syntes det være fornødent; thi jo længere Krigen varede i Tydskland, jo bedre var det for ham. Paven gik nu til det Yderste og bandsatte Philip samt alle hans Tilhængere. Arn. Lub. VI. p. 8. Botho ap. Leibnit. III. p. 356. Alb. Stad. Chr. Lüneb. ap. Eccard. I. p. 1399. — Rimeligen hører til dette Aar et Diplom af Grev Sigfrid af Orlamunde, hvorved han hengav sine 2 Døttre til at tiene Gud, Iomfrue Marie og hellig Godehard, som Nonner i Hugisdorf Kloster, og gav dertil endeel Gods med sine nærværende Sønners Adelberti (den bekiendte Alberts) og Hermans Samtykke. Borggrev Theodoric af Orlamunde, Borggreven af Kirchberg, og flere vare hertil Vidner. Grev Alberts forehængende store runde Segl forestiller ham til Hest med en Fane i den høire Haand, et Skiold for Brystet, hvori to Løver, og Omskrift: Albertus Comes Holsatiæ et Stormariæ, og paa den anden Side et ovalt Skiold med tvende gaaende Løver, og et Felt bestrøet med mange Hierter, haver

ver mange Kornax, og Omskrift: Comes Raceburgensis et Wagriæ. Loeber. de Burggrav. Orlamund. p. 72. — Pfalzgreve Henric skienkede alt hvad han eiede i Ditmarsken til Klosteret i Stade. Orig. Guelf. III. p. 223. — Udi Fasten droge Letterne med næsten 2000 Ryttere mod Estherne. Da de droge ned af Düna og forbi Riga, gik en Borger ved Navn Martin Frise og flere Borgere dem fredeligen i Møde, og rakte den første et Bæger Miød til Swelgate, en rig og fornem Letter, som efterat have drukket, gik efter sine Kammerader, og sagde til dem: "Saae J ikke, hvor de Tydskes Hænder rystede, som rakte os Miøden; de havde ved Rygtet hørt om os, og derfor vare de bange; vi vil derfor opsette Ødelæggelsen af deres Stad, men naar vi have ødelagt den Egn, hvor vi agte os hen til, vil vi siden fange og dræbe dem, og ødelegge deres Bye, thi Støvet af dem vil neppe fylde vore Folks Hænder." Westhard, en Lands Eldste af Semgallien, da han hørte om dette Letternes Felttog, kom skyndeligen til Riga, og bad dens Borgere ei at troe Freden, thi nu da Letterne havde udforsket Rigas Beliggenhed, ville de vist stræbe efter at ødelægge den. Da Tydskerne erklærede, at de ei agtede at stride før Bispens Tilbagekomst, fordi de vare saa faa i Tallet, satte Westhard Mod i dem og tilbød sig som Krigsmand, at ville komme dem til Hielp med mange Semgaller, og bad dem allene at skaffe sig nogle faa kyndige Krigsmænd, som kunde undervise og anføre de andre. De Tydske gave efter, og forlangte allene een til Gidsel, som de selv vilde udvælge, fra hvert Slot i Semgallien. Alt dette blev sat i Værk, og Westhard samlede en tilstrækkelig Hær. Bispens Betientere, Brødrene af Christi Ridderskab (Sværdridderne) og Conrad Meindorf af Ykeskola, med nogle faa andre, som kunde være fra Byen, droge da ud og leirede sig, med Sem-

Valdemar Aar 1204.

gal-

Valdemar Aar 1204. gallerne paa et høit Sted, oppebiede Letternes, (hvorved her forstaaes Lithauernes,) Tilbagekomst. Speidere bleve da udsendte til Thoreide for at udforske Fiendens Marsch, og skaffede Westhard ogsaa Hæren Proviant fra ethvert Huus i Riga. Letterne kom nu tilbage med utallige Fanger og Bytte af Qvæg og Heste, gik ind i Liefland og droge der fra Bye til Bye og det lige til Caupos Slot, hvor de hvilede sig Natten over, stolende paa Freden med Liflænderne. De Tydske og Semgalliske Speidere gave deres Krigshær Efterretning om Letternes Ankomst, og Dagen efter berettede andre af dem, at Letterne agtede at tage en Gienvei over Rodenpoys imod Ykeskola. Al Hæren blev glad herover og stundede efter Strid. Letterne, som førte med sig over 1000 Fanger, deelte sig i tvende Hobe, satte de Fangne og Byttet i Midten, men kunde formedelst den dybe Snee kun gaae een ad Gangen paa Veien. Da de imidlertid mærkede, at andre havde traadt Veien for dem, frygtede de for et Bagholdt, standsede deres Marsch, og bleve derfor alle staaende tilligemed Fangerne, hvorpaa de dannede sig i en spids Slagtorden. Da Semgallerne saae deres Antal, bleve mange af dem bange, ville ikke fægte, og snege sig bort. Nogle Tydske bade da Anføreren Conrad indstændigen, at de maatte strax angribe Christi Fiender, hvorpaa han, som efter Riddervils var saavel som hans Hest med Pantser bedækket, angreb Letterne med de faa han havde hos sig. Ved Skinnet af Vaabenerne skrækkedes Letterne og ved saa ganske uventet at blive angrebne, og vege de derfor til alle Sider, hvorpaa Westhard opmuntrede sine Semgaller til ogsaa at angribe Letterne, og dræbtes da 1200 af dem. Theodorich Schilling, een af Bispens Betiente, saae den ovenmeldte Swellegate sidde i en Vogn, og giennemborede ham med sin Lantse. Nogle Semgaller, som mær-

mærkede endnu Liv hos ham, afhuggede hans Hoved, og lagde det med flere Hoveder paa deres Vogne, som de saaledes beklæffede hiembragte. De Christne dræbte ogsaa mange af de fangne Ester, paa Grund af at de vare de Christnes Fiender, og saaledes overvandt her de Christne ved hedniske Semgallers Hielp disse Folk, og fik her ogsaa tillige meget Bytte saavel af Qvæg og Heste som Klæder og Vaaben. (Paa saadan Maade betiente man sig af Hedninger mod Hedninger, og bragte dem endelig derved alle under Aaget. Saaledes handlede siebne Europæer, saavel i hedniske som christne Tider, med raae og barbariske Folk, og at man saaledes endnu handler, det vidner Indien, det vidner Asia, det vidner Amerika. Saadant kaldtes og kaldes at omvende og oplyse Folk. Den sagtmodige Jesu Lære maae tiene grumme Folk til Skalkeskiul). — En Præst, *Johannes*, som da sad fangen i Lithauen, skal have berettet, at 50 Koner hængde sig op i en eneste Landsbye, da deres Mænd vare omkomne i Krigen. Aarsagen, hvorfor de aflivede sig, var, at de troede, at de strax skulde komme til at leve med dem i et andet Liv. Imidlertid forføiede Bisp Albert sig til Skibene med mange Tydske, der havde ladet sig korse, og deriblandt hans egen Broder Rothmar fra Segeberg Kloster, da Pave Innocentius havde tilladt ham at medtage af hvert Kloster en Broder, hvilken han vilde, hvorom haves Pavens Brev af 12te October givet i Rom til Erkebispen af Bremen, og hans Lydbisper omtalt i Raynald. annal. ad h. a. n. 56. Bzovii annal. ad h. a. n. 8. og Spondani ann. ad h. a. n. 8, og fuldstændig i Du Theils Samling. Deri taler Paven om Cistercienser-munkenes gode Tieneste i at omvende Liflænderne, og giver han derfore Bispen Frihed at tage af dem, af de regulaire Kaniker og af andre Munke med sig som Medarbeidere, som og af troende Lægfolk, Valdemar Aar 1204.

Valdemar Aar 1204. folk, der under Tempelherrernes Dragt strede mod Hedningene, og om hvilke Arnold af Lybek VII. p. 98 skriver, at de giorde Kydskheds Løfte, og at de syede sig Sværd paa Klæderne til Tegn at de vilde stride for Gud, hvorved altsaa forstaaes de saa kaldte Sværdriddere, og for at opmuntre Korsbærerne, saa forordnes, at i hvert Sted eller Kastel i det bremiske (Stigt) som Korsbærerne kom ind i, skulde eengang om Aaret Kirken aabnes, og Gudstienesten der tillades at holdes, saafremt saadant Sted laae under Band. Paven gav og dem, som havde ladet sig korse til Jerusalem, og vare dertil for fattige og svage, Tilladelse i det Sted at gaae mod Barbarerne i Lifland. Iblant de samme Pillegrimme, som kom lykkeligen med Bispen til Riga, var ogsaa Grev Henrik af Stumpenhusen, hvis Grevskab siden er indlemmet Grevskabet Hoia, Grev Cono af Isenborg, og flere Riddere fra Westphalen og Saxen. Udi Dünamünde blev nu beskikket et Cistercienser-Kloster, og Broder Theodoric sat til Abbed derover. Ridder Conrad af Meindorp blev sendt til Slottet Yxeskole, som han forhen havde faaet til Lehn af Bispen for at forberede Liflænderne til fredelig og venskabelig at imodtage Bisskopen, hvortil de dog slet ikke kunde formaaes, men meget mere vilde lumskelig dræbe Conrad, og beredte sig til at flygte bort, da han, som ikke troede dem, gik harnisket ud til dem, og talte saa længe med dem, indtil Bispen selv kom, hvorpaa de med Koner og Børn kastede sig i Baadene, og flygtede til Slottet Lenewarden, hvorfra de tilligemed flere Hedninger fra Lenewarden flygtede ind i Skovene, og opbrændte de Tydske og deres Torper. De forlode da ligeledes ogsaa Slottet Ascherad, som ogsaa blev opbrændt, og beqvemmede da Indvaanerne sig til at slutte Fred med de Tydske, gave Gidsler, og lovede snart at komme til Riga for der at lade sig døbe, som og noget efter skeede.

skrede. Da den liden Konge Vescеke af Kukenoys, nu Kokenhusen, hørte, hvordan de Tydske fore frem, og at de vare komne ham nær paa 3 Mile, forlangte han frit Leide af Biskopen, som han fik, og kom paa et Skib til Biskopen. De gave nu hinanden Hænder, og sluttede Fred, som dog varede kun kort, og reiste Vescеke herpaa glad hiem. Paa Hiemveien bleve nogle Pillegrime overfaldne i en tyk Skov af Liflænder fra Lenewarde og Ykeskole, men slog dog fra dem, og kom til det sidste Sted, som da de fandt det skiønt vel befæstet dog ledigt og forladt, syntes dem, at Liflænderne, som vare døbte, og dog vedbleve at være oprørske, ei vare saa vigtig en Fæstning værd, hvorover de overlode den, som et Lehn til Ridder Conrad, og lode nogle tappre Pillegrime blive hos ham. Derpaa begyndte nogle med Lee og andre med Sværd at nedhugge Liflændernes modne Sæd for at skaffe Conrad Proviant, og for da ei saa ofte at udsette sig for Liflændernes jævnlige Anfald gik de alle paa eengang bevæbnede ud, og nedhuggede alt Kornet, hvormed heele Byen opfyldtes til stor Glæde for Biskopen, som nu befalte dem Gud i Vold, og drog med de øvrige bevæbnede Pillegrime til Riga. Kort efter bleve 17 Pillegrime fra Ykeskole, som vare gaaet ud at samle Proviant, dræbte af Liflænderne, og nogle af dem paa en grum Maade ofrede til deres Guder. Dette uagtet blev den christne Lære dog ved at udbrede sig. Alle de Liflænder, som boede ved Düna, gave nu Gisler, og de af dem som vare Hedninger, lovede at lade sig døbe, hvorpaa de fik deres Bye og Agre igien og Friehed at boe i Lenewarde og Ykeskole. Om Vinteren blev et saa kaldet Profetspil, eller geistlig Comedie, opført i Riga, for ved sandselige Forestillinger at lære Hedningerne Troen, da Indholdet af disse bibelske Comedier blev ved en Tolk forklaret, saavel

Valdemar Aar 1204.

Valdemar Aar 1204. for de nye omvendte, som for Hedningerne; men da Gideons Bevæbnede her strede imod Philisterne 29), frygtede de hedenske Liflænder for at blive dræbte, og toge Flugten; dog fik man dem paa en god Maade tilbage igien. I denne Comedie opførtes ogsaa David, Gideon, Herodes og Lærdommene af det gamle og nye Testamente. Af alt dette tager Ptolomeus af Buka Anledning til at skrive, at Liflænderne blev i dette Aar omvendte til Troen, endskiønt det var endnu langt frem dermed. Gruber orig. Livon. p. 29. sq. Arndt Liefl. Chr. I. p. 39. sq. Gadebusch Liefl. Jahrb. I. p. 43. — De Franske, Venetianerne og andre Korsbærere indtoge

29) Albert og hans Geistlige maae ei have været stærke i Bibelen, siden de giorde Midianiter til Philister. Suhm. Det er de paa denne Tid hos de Franske saa kaldte Mysteres, og hos de Tydske ogsaa meget almindelige bibelske Skuespil, som her omtales, og i hvilke de underligste Anvendelser af den bibelske Historie og Navne, ligesom ogsaa den affindigste Sammenblanding med Hedensk Mythologie, saaledes som i adskillige af den Tids Romaner, forekommer. Saaledes er i en Fransk Roman Hoved-Helten Kyrie Eleison, Deuteronomium og Paralipomenon tvende af de fornemste Helgener, og mødes her med hinanden Christus og Apollo, Cupido og den Hellig Aand, Venus og Jomfrue Maria. Den gode samtidige Henrik, hvis Gesta Alberti Suhm her følger, forklarer paa en artig Maade, hvorfor det var nyttigt for Liflænderne, at alle disse bibelske Materier bleve i Comedier forestillede. Nam, siger han, in eodem ludo erant bella, vtpote Dauid, Gedeonis, Herodis. Erat et doctrina, veteris et noui testamenti, quia nimirum per bella plurima conuertenda erat gentilitas, et per doctrinam veteris et noui testamenti erat instruenda, qualiter ad verum pacificum et ad vitam perueniat sempiternam. Til Christendommen skulde man altsaa omvende dem ved Sverdet, og ved Comedier lære dem Veien til Salighed. Kall.

toge Constantinopel med stormende Haand, giorde der Ende paa det græske Keiserdom, og satte Grev Balduin af Flandern og Hennegau til Keiser. Saaledes besadde Latinerne nu Constantinopel og flere Stæder. Grækerne oprettede igien et Keiserdom i Nicæa og et i Trabesunt. Alb. Stad. Raynald. ann. h. a. — Balduin anlagde i Constantinopel en Kirke den Islandske hellige Bisp Thorlak til Ære, venteligt til Varangernes Brug, hvoraf man maae slutte, at Islændere have endnu da tient blant andre nordiske Folk i denne Garde. F. Johannæi hist. eccl. Isl. I. p. 300. Langeb. IV. p. 623. — Hugo af Lacy drog med en Hær ind i Ulster og streed med Johan af Curcy, som eiede dette Land, hvorvel det skulde være under Engelsk Hoihed, som han dog kun meget lidet agtede. Hugo fangede ham, ved det at hans egne forraadte ham, og indtog Landet, lod ham dog strax løs, hvorpaa Johan begav sig til Kong Regnald af Man, som tog vel imod ham, da han var gift med hans Søster Afrika, som 1193 havde stiftet det foreg. D. S. 321 omtalte Cistercienser-Abbedie, der kaldtes St. Mariæ af Guds Aag, hvor hun og selv blev begravet. Langeb. III. p. 225. Waræi antiqu. Hibere. p. 210. Chr. de Mailros ap. Gale p. 282. — Den Franske Konge Philip tog hele Normandiet fra den Engelske Kong Johan, og forblev det siden i de Franskes Vold. Matth. Paris. Matth. Westm. h. a. Valdemar Aar 1204.

Som Kong Valdemar havde ved Døden mistet sin unge Brud i det forrige Aar 1204, saa tænkte han nu paa at opsøge sig en nye. Valget faldt paa Margrete, en Datter af den Bøhmiske Konge Premislaus med hans første Gemalinde Adele, som var en Datter af Otto den Rige, Markgreve i Meissen, men fra hvilken han dog havde skilt sig Aar 1201, ri- Aar 1205.

 meligen

Valdemar Aar 1205. meligen fordi han var kied af hende, endskiønt dog under det Paaskud, at der var alt for nær Slægtskab imellem dem, hvorefter han da ægtede Constantia, en Datter af den Ungerske Kong Bela og den Franske Kong Ludvigs 7. Datter Margrete. Hvorledes Hvitfeldt kommer til at kalde den Bøhmiske Konge Johannes, forstaaer jeg ikke, men saaledes nævnes han ogsaa af de ældre Petrus Olai hos Lang. I. p. 181. og Corner hos Eccard II. p. 831. 30), og i en Konge- og Dronninge-Liste, som slutter med Christian 3. hos Langeb. II. p. 164. Venteligen have ingen af disse vidst, at Johannes regierede i Bøhmen, da Valdemar 3. regierede i Danmark, og derover blandet Valdemar 2 og 3. sammen. Premislav ægtede Adela eller Adelheid, førend han blev Hertug i Bøhmen, hvorved maae sigtes til den første Gang han var Regent, som var 1192, thi det beviser Dagmars Alder, da hun allerede kunde giftes 1205. Gebhardi geneal. Gesch. d. erblich. Reichsst. in Deutschl. III. 64. skriver, at Premislav giftede sig 1185, altsaa kan Margrete være født 1186. — Da Keiser Otto stod paa denne Tid endnu i nøie Venskab med den Bøhmiske Konge, og Valdemar og Otto ogsaa vare gode Venner, saa tænker jeg, at Keiseren haver stiftet dette Egteskab.

30) Corner, som i sin Krønike vel af andre især af Arnold fra Lybek har udskrevet mange gode Efterretninger om Danske Sager, men som derhos ofte er saare urigtig i sin tilføiede Tidsberegning, lader Waldemars Formæling først gaae for sig 1208, og Kongen strax derfra at gaae til det Lauenborgske og der indtage Ertheneburg, som her hos Suhm forekommer ved Aaret 1206. Han nævner Margretes Fader nok eengang Johannes ved Aaret 1209, til hvilket han ansætter hendes Forbøn for den fangne Biskop Waldemar og dennes Løsgivelse. Kall.

teskab. Hvorledes hermed er tilgaaet, haves udførligst Efterret- Valdemar ning om i vore Kæmpeviser hos Syv Side 215-221, hvor dog Aar 1205. meget fabelagtigt herom forekommer, og hos Hvitfeldt, som meget kommer overeens med dem, men afviger i adskilligt, hvilket viiser, at han har havt andre Kilder at gaae efter end dem allene. Sagen fortælles saaledes: Kong Valdemar udvalgte selv unge Junker Strange Ebbesøn til at hente hans unge Brud hiem og frie til hende for ham. Benævnelsen Junker viiser, at Strange har været en fornem Mand, og lader det, at han og Valdemar have været kiendt og maaskee opdragne sammen fra Ungdom af. Med Strange fulgte Bisp Peder af Roskild, som kaldes i Visen en lærd Mand, som han og virkeligen var efter Tiderne, en ung Limbek, Hr. Oluf Lykke, Peder Glob hiin Rige og Hr. Albert af Eskiløe, maaskee Abbed der. De skulle være gangne til Skibs fra Danmark, venteligen fra Siælland og over til Lybek eller Meklenborg. Ved denne Leilighed kaldes de Kongens Raad, og berettes, at Silke blev udi Havnen bredt for dem paa Jorden, da de skulde ledes ind til Kongen, saa og rakt dem Haandklæde og Vand for Bordet. Saavel den Bøhmiske Konge som og Drouningen agtede sig dette Tilbud for en stor Ære, siden Valdemar var en mægtig Mand og gav stor Skienk med. Hr. Strange blev derpaa viet til hende paa Kongens Vegne, og stod hun i blaat Silke. Da hun var allene med Strange, spurgte hun ham ud, om Kongen af Danmark var fast i sin Troe og at lide paa, hvilket af Strange bejaedes, maaskee havde hun hørt om Valdemars Friller. Saavel hendes Fader som Stifmoder gave hende gode Formaninger ved Afskeden, at hun skulde være Undersaatternes Haab og Lid, og afværge, at Bønderne ei bleve plagede med Skatter. Ved hendes Udfart var og Silke og Skarlagen

bredt

Valdemar Aar 1205. bredt paa Jorden. Visen lader hende lande ved Mannøe, som dog ligger Vesten for Sønder Jylland, hvorhen hun venteligen ei kom paa denne Reise, og Brylluppet staae paa Riberhuus, men Hvitfeldt venteligen rettere i Lybek, hvorhen Strange ledsagede hende med 30 Riddere. Hvorom alting er, gik det for sig med stor Høitid og Stads, mange Fruer og Møer skal have været paa det. Ved hendes Ankomst blev ogsaa Silke og Skarlagen udbredt paa Jorden. Visen fortæller, at Valdemar havde kun eet Øie, da han dog først længe efter mistede sit eene: at Prinzessen stødte sig derover, men at Strange forestilte hende, at han havde vundet Nordalbingien igien til Danmark, var en rig Mand, og besad 3 Kongeriger, venteligen Danmark, Venden og maaskee Norge eller Austurveg. Morgenen efter Bryllupsnatten bad hun, at alle Fanger maatte løslades af Jernet, og Plovpengene eftergives Bønderne, som ogsaa Biskop Valdemar, som var Kongens Morbrodersøn, at løslades, en Sag hun havde lovet sin Moder, og hverunder Geistligheden vel stak. Det lader, at Kongen opfyldte hendes tvende første Begieringer, og at de Fanger, som sadde da paa Vordingborg Slot, kom løs; men det sidste blev ei opfyldt, førend i næste Aar. Da Margrete var ung, rimeligen fød 1187 eller 1186, (i det mindste maae hendes Fader Premislaus være fød efter 1153, thi da ægtede hans Fader først hans Moder Judith), deilig, from og venlig, saa kaldte de Danske hende Dagmar, Dagmor, hvilket Gram mener at være sammentrukket af Dag og Moder, det er Morgenrøden, under hvilket Navn hun næsten allene er bekiendt i Historien. Navnet skrives ogsaa Daghmar og Dagwamarch Langeb. I. p. 243, som vel er Skrivefeil, Dangmar, som vel ogsaa er en Skriverfeil, Dagmøy hos Langeb. II. p. 433, Dagmey ibid. III, p. 74, hvilke tvende

Skri-

Skrivemaader ere af det islandske Dangmara, medmindre Dangmar skulde efter Gebhardis Mening have været hendes oprindelige Bøhmiske Fornavn, og hun altsaa havt tvende Navne; og de Danske, tagende Anledning af hendes Deilighed, fordreiet det til Dagmar eller Dagmey. — Da alle vore gamle Kroniker, Stral hos Langeb. III. p. 307 allene undtagen, saa og alle islandske Annaler, henføre Valdemars Bryllup til 1205, saa er det underligt, at den nøiagtige Hamsfort hos Langeb. I. p. 284 har 1206, og altsaa har fulgt Stral. Da hendes rette Navn var Margrete, hvormed og mange af vore ældste Kroniker kalde hende allene, saa er det underligt nok, at Tilnavnet Dagmar har saa gandske faaet Overhaand til vore Tider; da hun under dette Navn prises, og det efter Fortieneste, som den deiligste og bedste, hvortil Kampeviserne, eller rettere Folkesangene, have giort meget; thi hvad herligere kan siges om nogen end følgende: "Der glædis "ved baade store og smaae, den fattige med den rige; "Der glædis Bonden og Borger mest, af Hiertens Grund "tillige. Hun kom uden Tynge, hun kom med Fred, Hun "kom goden Bonde til Lise: Havde Danmark altid saa"danne Blomster, man skulde dem ære og prise. Alle, "saa mange i Danmark vare, de monne Dronning Dag"mar behage: Saa længe hun levede paa Jorden her, de "havde saa gode Dage." Efter Frue Thale Ulfstands skrevne Slægtebog skal en Jb Urne hiin stærke have været Dagmars Hovmester. — Om Sommeren begav Valdemar sig til Søes med en stor Flaade og Hær, som han havde samlet paa i 3 Aar, det er fra sin Regierings Begyndelse, og drog først med den til Slavien eller Venden, venteligen Bagpommern, hvor Hertug Valdemar Aar 1205.

Ka-

Valdemar Aar 1205. Ladislaus 31) kom til ham; videre siger den samtidige Krønike hos Langeb. III. p. 262, som slutter med 1219, ikke: men Hvitfeld Side 174 vil, at denne Ladislaus regierede i Preussen, at Valdemar straffede ham, og bragte ham under Danmarks Lydighed; legger og den fornuftige Anmærkning til, at Preussen havde da kun faa faste Stæder, hvormed han vil sige, at det var let at undertvinge. Gebhardi meener, at dette Preussiske Tog bekræftes ved det man af Valdemars Jordebog seer, at han eiede Preussen: Det sidste er rigtig nok, men efter den ofte anførte samtidige Skribent skeede det første Tog did 1210. Hertil kommer, at de gamle Preusser aldrig beherskedes af nogen Hertug, men denne Ladislaus bliver rigtig nok den Polske Hertug Vladislaus Lasconogus, det er den langskankede, Miecislai den tredies Søn, som Langeb. III. p. 262 rigtigen haver anmærket. Miecislav døde just i dette Aar 1205; Vladislaus var en from og fredsommelig Herre, som maatte forlade Cracau, og overlade det til sin Fætter Lesco, samt lade sig nøie med Gnesen og dens Omegn og vare der paa den Tid mange Fyrster i Polen og indbyrdes Krig imellem dem. Tiden har ei bevaret os, hvad Valdemar og Vladislaus egentligen forhandlede sammen, maaskee den sidste har søgt Understøttelse hos den første. Dette og det følgende Valdemars den andens Tog have forvirret Skribenterne, og bragt dem til at tillegge Valdemar den første et Tog til Preussen, som han dog aldrig giorde, hvilket Uphagen i sin Ehrenr. der Pohlnisch. Schriftstell. p. 32-37 tydeligen har viist. Langeb. I. p. 243.

31) Ladislav var nok gift med en Datter af Jaromar paa Rygen, saaledes som Gebhardi vil i orig. Duc. Mecl. p. 24, efter Dlugos col. 524. Suhm.

243. II. 624. III. 262. IV. 227. — Det lader, at Valdemar har giort dette Tog alleene, og at Erkebisp Andreas af Lund med Brødre have siden stødt til ham, og fulgt ham til Esthland; thi at Valdemar selv var med paa dette Tog, sees af den samtidige Liflændske Historieskriver Henrik den Letter i Gruber orig. Livon p. 42: at Erkebispen var med, ligeledes af ham, saa og af vore egne, og at Erkebiskopens Brødre vare med, det forsikkrer Hamsfort hos Langeb. I. p. 284, den Siellandske Krønike ibid. II. p. 624, og Krøniken ibid. II. p. 172, som slutter med 1307. Hvitfeld siger, at Erkebispen havde sin Broder Sune med sig, af hvilket Navn han dog ingen Broder havde, samt Ebbe og Laurentius, der virkelig vare hans Brødre. Hamsfort l. c. vil, at Andreas og Brødre anlagde da Reval, eller og førte Kolonier did, og staaer dette ogsaa udtrykkelig hos Stral. Langeb. III. p. 307. 32). Petrus Olai siger allene, at han førte Hæren didhen, hvilket han har taget af den saa kaldte Erici Krønike hos Langeb. I. p. 165, og forekommer det ogsaa i Chronologien ibid. II. p. 425, som slutter med 1323. Vel sandt, at den Liflandske Historieskriver mælder intet om Toget til Reval, og endnu mindre om en Kolonies Anleggelse der, hvorfor og hans Commentator Gruber nægter Toget til Reval, især fordi Erici Krønike taler under 1218 om et Tog til Esthland, ret ligesom Valdemar kunde ei giøre meere end eet Tog did. Nu fortiener vel den Lifland-

Valdemar Aar 1205.

32) Stral nævner dog kuns een Broder, men den Danske af mig S. 46. omtalte Krønike taler om fleere. De Esromske Annaler hos Langeb. I. p. 243 nævne Esthland, som Stedet, hvorhen Toget skeede, uden just at nævne Reval. Kall.

Valdemar Aar 1205. Liflandske Historieskriver største Troeværdighed, men det er dog klart, at han udførligst fortæller Biskop Alberts egne Bedrifter, og især hvad der er skeet i Riga og dens Egn, hvorfor jeg synes at man ei bør forkaste, hvad vore egne, og saa gamle som fra 1288, 1314 og 1323 berette, allerhelst Forskielligheden af deres Fortælling viiser, at den eene ei har udskrevet den anden; Vel sandt, at vore egne henføre Toget til 1206, da det dog gik for sig 1205; men da Andreas først kom hiem 1206, saa har det bragt dem i Vildfarelse. Gruber meener, at Bispens Brødre Jakob og Peder, Bisp af Roskild, have og været med, hvilket gierne kan være. Gebhardi vil, at Valdemar foretog dette Tog for at straffe dem af Øsel, for det de, og endnu 1203, havde røvet i Bleking; Kan være, at dette har giort sit til, men da Valdemar var en ærgierrig, modig og stridbar Herre og lykkelig i sine Foretagender, saa er det intet Under, at han søgte at udvide sit Herredømme paa alle Kanter, og komme frem med de Danskes gamle Paastand paa mange Lande, og her gav den christne Troes Udbredelse en ønskelig Leilighed og Paaskud. Den Hær, hvormed Valdemar og Andreas kom til Øsel, var meget stor, og havde den sidste formaaet mange til at lade sig korse for deres Synders Forladelse og for at bringe Hedninger til den christne Troe. Mig forekommer det troeligt, at Biskop Iso af Verden, som tiltraadde Stiftet i dette Aar, og Bernhard den tredie af Paderborn (Paterbelburg), som blev det Aar 1203, have fulgt med paa dette Tog, eftersom Arnold af Lybek VII. 9. 7, der slutter med 1209, vidner, at de droge til Lifland. Disse tilligemed Erkebiskop Andreas og mange Konger (hvoriblant vist Valdemar) og fornemme Herrer, magnates, hialp Biskop Albert med Penge, Vaaben, Skibe og Fetallie. Paa Øsel opførte Valdemar et fast Slot, men

da

da han ei kunde formaae nogen til at blive der til Værn mod Hedningerne, blev han nødt til at brænde det op, og Mangel paa staaende Tropper biedrog ogsaa dertil, da og i de Tider næsten alting skulde skee godvilligen, hvilket vel haver bragt Kongerne efterhaanden til at yude Lehnsforfatningen, thi med den fulgte visse Pligter, hvorved den ganske Leding og almindelige Opbud efterhaanden kunde som unødvendig gaae af Brug, men som dog havde den skadelige Virkning; at det ei allene svækkede Friheden, men endog Krigsmagten især til Landets Forsvar, da de Krigsfolk, Lehnerne stilte, ei vare klækkelige. Efter dette vendte Kongen med al Hæren tilbage til Danmark igien om Hesten, som det synes, da Erkebispen Andreas og Biskop Nicolaus af Slesvig, (hvilken var kommen efter den fængslede Valdemar, og som Andreas dertil havde indviet,) begave sig med alle deres Folk paa tvende Skibe, forsynte med Fetallie til Riga, hvor de bleve vel modtagne af Domprovsten Engelbert, Biskop Alberts Broder, og det hele Domkapitel, og forbleve de der Vinteren over, glædende sig, at Gud havde bevaret sin Kirke i disse faa Personer midt iblandt Hedningene. Gruber orig. Liv. p. 42. sq. Arndt Lifl. Chr. p. 52 sq. Gadebusch Lifl. Jahrb. I. p. 44. — Hamsfort hos Langeb. I. p. 284 henfører til dette Aar, at endeel Holsteenere, kiede af det Danske Regimente, saml ede sig i Vilstermarsk, og levede der i Frihed, hvoraf Christiani Schlesw. Hollst. Gesch. II. p. 74 tager Anledning at henføre ogsaa til dette Aar, hvad der i Holsteenske Krønike hos Westphal. Mon. III. p. 43. sq. fortælles om den bekiendte Frue Deestz van Kellingdorp og om Adolfs den tredies Søn Adolf den fierde, som hemmeligen blev fra sin Ungdom af opfødt i Vilstermarsk; men da den Holsteenske Skribent blander dette med aabenbare Urigtigheder, da han giør den sorte

Valdemar Aar 1205.

Valdemar Aar 1205. Dronning Margrete til Kanuti den siettes Moder, da hun dog var Erik Glippings, da han henfører dette til Knuds den siettes Tid, ei at tale om underlige Fabler, saa vil jeg fortælle alt dette under 1223 og 1224, da det vel neppe kan henføres til nogen vis Tid, og der vel intet deraf er skeet før den Tid, (undtagen Adolfs den fierdes hemmelige Opdragelse i Wilstermarsk,) saasom de andre Beretninger om aabenbare Krig og Frafald hverken meldes om hos vore egne gamle Skribentere, og ei heller synes at passe sig paa Valdemars lykkelige Tid, allerhelst Albert af Orlamünde var og forblev Greve og Statholder i Nordalbingien nu og herefter, som forhen. Hertil kommer, at Adolf har uden Tvivl været gift førend Kong Valdemars Fængsel 1223, eftersom hans Datter Mechtild havde 1237 Bryllup, hvorved det bliver rimeligt, at han efter Valdemars Fængsel er hemmeligen kommet ind i Landet, og har opholdt sig der nogen Tid i Stilhed, men neppe at han nogensinde er bleven opfødt der; tvertimod jeg troer at han har opholdt sig hos sin Fader Adolf den tredie, venteligen i det Bremiske. — Den ved 1201 forrige Deels S. 614 ommeldte hellig Anders af Slagelse skal efter Jakob Mosle, Kapellan ved St. Peders Kirke i Slagelse, hans Vidnesbyrd, indrykket i Resenii utrykte Atlas og derefter trykt i Dänische Bibliothek III. p. 150-155, have levet og blomstret i dette Aar, som et gammelt Papiir, fundet i denne St. Peders Kirke, skal have bevidnet. Hvitfeld vidner og, at om ham skal gives Efterretning paa en Tavle i St. Peders Kirke i Antvorskov (skal være Slagelse). En god og hellig Dansk Munk 33) og Broder af Præ-

33) Det Suhm her nævner om en Dansk Munk, veed jeg ikke, hvorfra han har. Maaskee kan det findes hos Thom. a Cantiprato i hans

Prædikerorden, skal have fortalt om hellig Anders til en anden, han reiste med fra Paris, men i denne Fortælling kaldes han urigtigen Johannes. Hans Billede af Træe sees endnu i St. Peders Kirke i Slagelse, og var han begravet i Antvorskov Kloster, hvorfra hans Ligsteen, om den endnu da har været der, er tilligemed de andre bleven forflyttet og itu slaaet ved den skiønne Kirkes Nedbrydelse, som skeede i vor Tid ved Finanzraad Roes. — I det Eiderstedtiske blev bygget et Kapel af Træe til Oldenarf eller Oldensworth. Langeb. I. p. 284. Heimreich Nordfries. Chron. p. 108. — Saasom den nye Raceborgske Bisp Philip forlod sit Stigt, efterat han havde der indviet nogle Kirker, og beskikket en deel andre Ting, og opholdt sig et heelt Aar hos Biskop Otto den første af Utrecht, saa fattede Kongen herover stor Mistanke til ham, dog skienkede han ham endeligen sin Yndest, hvorvel med Møie overtalt ved Grev Alberts Mellemhandling. Arnold. Lub. VII. 11. Krantz. Vand. VII. 1. Franck Meckl. IV. 3. Som en Følge heraf var nok at Kongen stadfæstede til Østerborg i Lolland eller Langeland 34) alle den Razeborgske Kirkes Privilegier, som den havde Valdemar Aar 1205.

hans Bog: bonum vniuers. de apibus II. 40. 3 som jeg ikke har seet, men som anføres i Pontoppid. Annal. I. 618 og hvor der tillige bemærkes, at han af Cantiprato, ligesom ogsaa i en skreven Historia Abbatiæ S. Sepulchri Cameracensis, kaldes Johannes de villa Slavelos. Pontoppidan bemærker dog derhos, at Colvenerius i Noterne, (som nemlig findes i Udgaven af Cantiprato Duaci, 627. S.) skal have tilstaaet, at i 3 ældre Udgaver læstes Andreas de villa Slavelos, og saaledes har ogsaa Oliver. Bonartius de S. Missae sacrificio Antv. 1653 p. 247 nævnet ham Andreas Dacus. Kall.

34) Kongens Brev haves i Schrøders papist. Meckl. S. 510, men et

Valdemar Aar 1205. havde faaet af Pave Hadrian og Hertug Henrik af Saxen og Bayern. — Bisp Philip skienkede og for sin Formands Isfrids Siel 4 mansi til Kirken i Razeborg, til at holde Messe for paa hans Dødsdag. Da nu disse mansi laae i Bentin i Districtet Wittenborch (mig ubekiendt), saa befriedes Bønderne for Leding og Slotsbygning, imod at give aarligen 4 Maader Hvede mellem Mortens- og Allehelgensdag, og det med Tilstaaelse af bemeldte Lands nærværende Besidder Grev Albert, som og den forrige Besidder Grev Guncelin (i Schwerin), som alt forhen havde tilstaaet saadant. Brevet herom er givet i Erteneborg, og blandt Vidnerne forekomme Grev Guncelin, og hans Broder Henrik af Zwerin, Burwin. — Valdemar stadfæstede Indvaanerne i Lybek deres Privilegier, da han særdeles og besynderlig vilde giøre sig dem hengivne (singulariter et specialiter servitio assignati): Han stadfæstede altsaa de Friheder, Grændser og hvad andet dem var skienket til Nytte, og de forhen havde faaet af Keiser Fridrich og af Hertug Henrik, og det under den Straf, som i bemeldte Herrers Lov stod anført, og truede Overtrædere desuden med sin Unaade. Han giorde dette saa meget hellere, som han vilde retfærdigen beskytte alle af hvad Kiøn og Haandtering de vare, som stode under hans Herredømme, og især dem, der besynderligen vedkom ham, hvoriblandt Lybekkerne vare. — Til Paven skrev Valdemar et Brev fuldt af Smiger og Høfligheder, som Svar paa

et

et saa fuldstændig, som i Gruberi orig. Livon. og hos Westphalen Monum. II 2054. Naar Suhm hensetter tvivlsomt Stedet, hvorfra det er udstedet, Lolland eller Langeland, skeer det fordi hos Schrøder og Westphalen staaer Datum in Lanlandia, men hos Gruber læses Lalandia. Kall.

et fra Paven angaaende Bisp Valdemar og hans Befrielse; Han bevidner der, at han gierne vil efterkomme Pavens Begiering, naar hans og hans Riges Sikkerhed dermed kan bestaae; taler derhos om hvorledes hans Morbroder Kong Knud var uskyldigen bleven dræbt af sine Fiender, at Biskop Valdemar var efter hans Død bleven fød af en, om hvilken det endda var tvistigt, om hun havde været Kongens Concubine (Frille), imidlertid havde dog Kong Valdemars Fader, Valdemar, udlagt alting til det Bedste, og optaget denne unge Valdemar i Kongeslægten, ja opfødt ham som sin egen Søn; ja, den følgende Kong Knud, Valdemars egen Broder, havde endog forøget den Yndest imod ham, og ladet ham til en Tid forestaae Hertugdømmet, imedens Valdemar selv var i sine unge Aar, da det dog tilkom ham (hvilket viiser, at *Kongens Broder, venteligen den næstældste, altid skulde være Hertug i Jylland*). Men Bispen havde saa langt fra viist sig taknemmelig herfor, at han tvertimod fattede Had og Bitterhed til dem, da han ved Valdemars tilvoxende Alder, maatte afstaae Hertugdømmet og hans Fædrenearv (Ducatus noster et Patris nostri hereditas) til ham, og gav han da derefter sin onde Villie dagligen meere og meere tilkiende, eftersom han selv havde forudspaaet paa sin Indvielsesdag, nemlig at intet er saa skiult, det jo aabenbares. Han havde derfor søgt med væbnet Haand at skille Kong Knud og Valdemar selv ved Riget; ja han havde endog stræbt Valdemar selv efter Livet, og desforuden giort meget, som han vilde forbigaae. Skal derfor Kongen lade ham løs og sende ham til Paven, beder han, at Paven vil mage det saa, at han ei underveis bliver opsnappet af Kongens Fiender, hvoriblant var Hertug Philip af Schwaben, som uden Aarsag holdt meere med Kongens Fiender end med hans Venner, ligesom der og var Uvenskab mel-

lem

Valdemar Aar 1205.

Valdemar Aar 1205. lem Kongen og den Franske Kong Philip; Paven maatte derfor forhindre, at han ei kom i nogens Hænder, hvor han kunde skade Riget, men at han maatte settes paa et uskadeligt Sted, som og Pavens Brev og Bud havde love; thi alt det foregaaende viiste, at Kongen ei kunde vente sig noget godt af ham. Paven svarte ham herpaa fra Rom under den 20de Junii. (Brevet er trykt hos Du Theil, hvoraf man maae slutte, at Kongens Brev har været fra Aar 1204). Paven roser deri Kongen meget, fordi han vil skienke Bisp Valdemar Frihed, endskiønt han imod sin Eed havde giort sig skyldig i Sammenrottelse imod hans Broder Kong Knud. Paven sender nu sin Klerk, Magister Peder til Kongen, for sikkert at ledsage Bispen til Kong Andreas af Ungarn (som var da Formynder for sin Brodersøn Kong Ladislaus), hvorfra Paven vilde sikkert besørge ham til sig, dog haabede han at Kongen gav ham og hans tilstrækkelige Underholdning i Rom. Derimod skulde bemeldte Magister sammenkalde saavel de geistlige som verdslige Store i Danmark, og offentligen forkynde Band imod den eller dem, som for bemeldte Biskops Skyld vilde foruroelige enten Kongen eller hans Rige, og skulde Bispen i alles Overværelse aflegge korperlig Eed paa, at han hverken ved sig-selv eller nogen anden vilde antaste enten Kongen eller hans Rige eller nogen af hans Rige, og at han ydmygeligen vilde indfinde sig i Rom. Men Paven kunde ei efter Kongens Begiering beskikke den udvalgte Bisp (Nicolaus) i Valdemars Sted, saasom det var imod Kirkeloven, at en anden kunde træde ind i den levendes Sted, førend denne var afsat; men naar Valdemar kom til Rom i sin Friehed, da vilde Paven see, hvad han kunde giøre. — Under den 12te Jan. tilskrev Paven Erkebisp Andreas i Lund, som Svar paa hans Forespørgsel, hvorledes det skulde forholdes med et Fruen-

Fruentimmer, som i tvende Abbeders Overværelse havde paataget Enkeslør, og var ordentlig bleven indviet, og dog havde 6 Maaneder forhen forlovet sig til en Mand, hvorpaa dog legemlig Sammenblandelse ei var fulgt, men som hun havde hørt at han var befængt med Spedalskhed, saa havde hun greben til ovenmeldte. Paven svarer, at hun skal blive ved det sidste, med mindre hun vil blive boende i sit Huus, under Paaskud at hun vil bevare Kydskhed i Verden, thi da skal hun opfylde Ægteforeeningen med sin Mand; undtagen at hun havde giort et Løfte at ville leve regelbunden, thi da kunde hun tvinges til at forlade Verden. Brevet er trykt i Jure Canonico i Decretalibus B. 3. Tit. 32, og siges det der urettelig at være sendt til Erkebispen i Lyon. Under den 13de Jan. gav Paven Erkebispen Magt til at indsætte en christen Bisp i en Bye, som han kunde omvende til Troen paa det Tog han havde foresat sig at giøre mod Hedningerne (i Esthland). Under den 17de Jan. giver Paven Erkebispen Magt til at beskikke alting i heele Lunds Stigt (Lundensi provincia). Under 16de Jan. svarer han Erkebispen paa det, som han havde skrevet, at de Sorte Brødres (Benedictinernes) Tilstand stod i mange Maader paa svage Fødder i Danmark, og at Erkebispen med Overlæg af samme Ordens Prælater havde valgt Abbeden af alle Helgens Kloster i Lund til Ordenens Rector (Provincialis); hvilket Paven stadfæster dog kun for 4 Aar, thi da dette var noget nyt, saa kunde noget indfalde, der udkrævede Forandring. Ved et andet Brev af 19de Junii stadfæster Paven endeel andre af Erkebispens Indretninger, dog med nogen Indskrænkning. Du Theil Dipl. II. 812. sq. — Fra St. Peder (Vaticanum) i Rom stadfæstede Paven den 21de Jan. ved Brevet hos Langeb. VIII. 182 til Abbeden af Locus Dei (Lygum) og Brødrene der alle Klosterets Privilegier, Eiendele og Regel,

Valdemar Aar 1205.

Valdemar og tog det under St. Peders og sin Beskyttelse, og regnes der op
Aar 1205. alt hvad det besad, og af hvem det havde faaet det. Lang. I. 284.
— Ved et Brev til Ringsted stadfæstede Kongen alt de Gods, samt Afgift af Møllen og Frihed for de Kongelige Rettigheder af Midsommers-Gield (Gilde, Landgilde,) Stud, Qværsethe og af Kongelig Tieneste og Afgifter (actiones regales) Sigt og Sagefald, som Kongens Fader Valdemar og Kongens Broder Knud have givet Munkene i Nestved, hvilket Brev Erkebispen med sit Brev stadfæster at have seet, og tager Munkene under sin Beskyttelse. Thorkelin. Dipl. I. 84. 85. (35). — Biskop Peder af Roskild bød og, at ligesom Tiende forhen betaltes til den ældre Kirke i Ringsted, saa skulde nu og herefter altid hvad der af Tiender og Gaver indkom til begge Kirker, især tilhøre bemeldte Kirke og Munkene. — Han skienkede og til evig Tid al den bispelige Rettighed af Tiender og Sæd, samt Helligbrøde begaaet af Klosterets Brydier og Bønder (villici et coloni) til Klosteret, imod at Brødrene gave ham aarligen omtrent een Mark Meel. — Samme Bisp Peder skienkede ogsaa til Knuds Brødrene i Ringsted den bispelige Tiende i Byllöse for aarlig 2 Mark Sølv; og ved et andet Brev gav han dem med sit Kapitels Samtykke i Betragtning af deres Fattigdom Kirken af Byllöse til evindelig Eiendom, dog sin Ret (Bispemyndighed uden Tvivl) ubeskaaret i alle Ting, hvorimod de havde lovet at helligholde hans Eftermænds i Embedet og alle hans Slægtningers Hukommelse. — Ved sit Brev til Sorøe Kloster hos Thorkel. Dipl. I. 79 som han vidner, at hans

35) Brevene selv har man ikke, thi hvad i Thorkelins Dipl. findes, er kuns deres Indhold saaledes, som man har det i den Nestvedske Gavebog hos Langeb. IV. 337. 344. Kall.

hans Forfædre havde valgt til deres Slægts Begravelse, stadfæster han alt, hvad hans Formand Absalon havde givet did fra den Tid han blev Erkebisp og til sin Død, og skiøder didhen især en Boel i Wetbye og Jorden i Glostrup, og de Jorder med Skov, Jagt, Græsgange, som laae derved, og som Absalon havde givet did; Saa og andre Tiender, som opregnedes i hans Gavebrev, og i Pave Innocentii den tredies Privilegium, samt de Jorder, Absalon for en Tid havde forundt dem, og som Peder nu skienkede dem til evindelig Eiendom; nemlig i det Sogn Olshøjæ, Haralstadhe, Finnetorp og Gesløf med tilliggende Kapel, Leogæ, Synderoph og Swarterop og Brøby med tilliggende Kapel, Georløff, Bromoghe og Bierby Wendløse. Samme Bisp giorde sig og meget fortient af Sorøe Kloster ved at befrie det fra alle de Plager, som det dagligen maatte lide fra Fæstningen Borg eller Petersborg, som siden blev Klosterets Ladegaard (curia seu villa) da han forskaffede det bemeldte Borg og omliggende Steder (villagia) som omstændeligen opregnes, i det han formaaede Eieren Johannes, Kong Valdemars Kammermester (Finantsminister), en Søn af Inger med Vagn, (hvilken Inger var en Datterdatter af Skjalm Hvide) til at skiøde Klosteret det altsammen imod at det igien overlod ham adskilligt andet Gods, som opregnes, og at Bispen gav ham desuden af sit eget 6 Mark Guld mindre end 3 Øre. Lang. IV. 473. sq. Da Johannes var af Absalons Slægt, saa har han vist ei været fornøiet med hans og Forfædres Gavmildhed til Klosteret, og derfor efter de Tiders vilde og raae Sæder paaført det ofte Ufred. Bispen bilagde ogsaa en stor Tvist, som var mellem Klosteret og den Herre Knud, Knuds Søn, angaaende dennes Part i Skoven Diunzwit, og bragte det til et Mageskifte: Han formaaede og sine Brødre og sin Farfaders Datersøn Valdemar Aar 1205.

terson

Valdemar tersen Ebbo Slug til at afstaae deres Ret i bemeldte Skov.
Aar 1205. Han selv og Broder Erkebisp Andreas gave; og efter Kongens Forbøn til samme Kloster Boligen i Stiesethorp-Øster. Paa den Tid var Tyge Provst i Roeskilde. — Maaskee det og er skeet i dette Aar, at Gunild, Boos Lous Datter, gav til Eskilsøe Kloster 1 Boel i Newlinghe for sin og Forældres Siels Skyld med sine Brødres Peders og Aages Samtykke, hvorfor og denne Peders og Sigmund Aagesens Sigiller bleve vedhængte. Lang. V. 145.

Imellem den Svenske Kong Sverker og hans Formands Knuds Sønner opkom Uvillie, som Klaffere opvakte imellem dem, og gik saavidt, at Prinzerne stode Kongen efter Livet, endskiønt han havde begegnet dem meget vel og opfødt dem hos sig. Kongen lod dem derfor overfalde i Helggiathes, hvor 3 af dem satte Livet til i Striden, men Erik undgik ved Flugten til Norge. Dette skede den 16de Nov. Lang. IV. 592. 619. — Under den 11te Febr. tilskrev Paven Erkebisp Erik i Tronhiem fra Vatican, og paalagde ham at indkræve Pederspenge for den apostoliske Stoel i sit Erkestigt (provincia). — Ved et andet Brev af samme Dag giver han efter Erkebispens egen Begiering ham og Eftermænd i Sædet allene Magt til at indvie de Bisper, som lyde under ham, med mindre Erkesædet skulde være ledigt, da dog ingen maatte understaae sig i at giøre det, uden det Tronhiemske Kapitels Samtykke. — I et andet Brev til samme Erkebisp af 13de Febr. vidner Paven, at Bispen paa Ørkenøerne, den paa Færøerne, den paa Suderøerne, de paa Island og den paa Grønland stode under Erkebispen i Tronhiem som deres Metropolitan, foruden de 4 Bisper i Norge selv, hvilken Sag og Rettighed Paven bekræfter. — Under den 18de Febr. giver han ham Magt at afløse Bandsatte, und-

tagen dem; der have lemlæstet eller dræbt andre, eller og lagt vold- Valdemar
som Haand paa en Bisp eller Abbed, thi deres Afløsning forbe- Aar 1205.
holdt det Romerske Sæde sig selv. Alle disse Breve findes trykte
hos Du Theil, som henfører dem, og det maaskee rettest til
1205. — Imellem Birkebenerne og Baglerne vedvarede Krigen
i Norge; De sidste beleirede Bergens Slot tvende Gange, men
forgieves. Udi Stavanger derimod dræbte de Einer Præst, som
var Kong Inges Svoger, thi han var gift med een af Kong
Sverres Døttre, tvertimod given Leide. Lang. III. 74. Danske
Snorro p. 543-547. Torfæi Hist. Norv. IV. 312. — Erkebisp
Erik frasagde sig sit Embede, fordi han var blind, og kaldte og
viede i sit Sted Thorir, Gudmund Flades Søn, en viis og
omgiængelig Mand, som derpaa drog til Rom for at hente Pal-
lium (Danske Snorro p. 560.) Torfæus IV. 3. 6. p. 105 vil,
at dette er skeet efter Paaske, og som det synes 1206 36), men
jeg har fulgt i Henseende til Aarstallet de Islandske Annaler. —
I Tydskland tvang Philip Landgrev Herman af Thyringen og
den Bøhmiske Kong Ottocar til at forlade Ottos Partie, fik og
den Cølnske Erkebiskop Adolph paa sin Side. Arnold. Lub. VI. 8.
Alb. Stad. ad 1204. Orig. Guelf. III. 291. sq. Chron Rythm.
Brunsv. hos Leibnitz III. 106. sq. Noget af dette skeede vel
endog i forrige Aar, og derpaa blev han nu til Aachen salvet til
Konge tilligemed sin Gemalinde Maria af den Cølnske Erkebisp.
Dette skeede Hellige tre Kongersdag Aar 1205. Iblant andre Fyr-
ster vare tilstæde Pfalzgreve Henrik, Ottos egen Broder, og
den Saxiske Hertug Bernard. Arnold. Lub. VII. 1. Godofr.
mon. S. Pantal. ad h. a. Orig. Guelf. l. c. Efter dette førtes Kri-
gen

36) Til dette Aar henføres det dog af den Danske Snorro. Kall.

Valdemar Aar 1205. gen en Stund imellem begge i Nærværelsen af Coln, og blev Otto da overvunden af Philip. Alb. Stad. Orig. Guelf. l. c. — Da Krigen førtes i den Egn, skal en Dravant ved Navn Johannes og med Tilnavn den Danske, venteligen fordi han var fød i Danmark, have paa sit Yderste seet Dievelen, og være død i Guds Paakaldelse. Tessier bibl. Cisterc. II. 334. Dette anføres allene for at vise, at Danske da tiente udenlands. — Otto blev nu ellers saaledes forladt, at hans egen Broder Vilhelm, Greve af Lyneborg, ei turde datere sine Breve fra hans Regierings Tiltrædelse, men skrev dem efter Pavens. Orig. Guelf. l. c p. 380. 37). Imidlertid lader det, at Hertug Bernhard af Saxen blev ved at holde med Otto, som er underligt nok; maaskee hans Landes Beliggenhed har giort noget hertil. — Markgrev Otto den anden af Brandenborg, som havde kriget med Kong Knud den siette, døde den 5te Julii, og blev hans Broder Albert hans Eftermand. — Efter Albert af Stade skal Byen Stade have i dette Aar erkiendt Erkebisp Hartvic for sin Overherre. — Den Pommerske Hertug Svantepolk, en Søn af Mestewin den første, af den Danziger Linie, kalder sig i et Diplom af 30te Jan hos Dreger cod. dipl. Pomer. p. 72 givet paa Slottet Dirlov ved Rygenwalde, hvorved han bortskienker noget Gods til Bisp Sigevin af Camin, Hertug af heele Pommern: en Titel hans Søn Mestewin

37) Gruber har i Noten dog kaldt dette i Tvivl, og S. 858 ladet aftrykke et originalt Diplom af Wilhelm af 1209 dateret Regnante serenissimo Romanorum Rege Ottone semper Augusto. Men da havde Otto igien hævet sig, og da stode hans Sager gandske anderledes end 1205. Hvad Wilhelm ei derfor 1205 turde vove, det kunde han gierne 1209 giøre. Kall.

win den anden ogsaa førte. Og dog gik deres Land ei længere end fra Weixelen og til Floden Grabov, som falder i Wipper ved Rygenwalde, følgeligen indbefattede det ei meere end Pomerellen og endeel af Bagpommeren. Det øvrige indtil Anclam kaldtes det Slaviske Hertugdom, og Resten Lutitia tilforn, men nu Rugia cismarina. Blandt Vidnerne under Diplomet forekomme, Herr Barnym, Hertug af Stettin, og Mestewin, Svantepolks ældste Søn. Dreyer formoder, at i Afskriften af dette Diplom, thi Originalen er endnu ei fundet, bør staae 1215, og dette synes at være rigtigt — Henneberger Beschr. Preuss. S. 64. 65 vil, at Staden og Slottet Danzig eller Gdansk er først bygget i dette Aar, men heri kan man ei lide paa ham, da han kort forhen henfører det til Aar 1185, og jeg forhen har i tredie Deel 38) S. 302 viist, at Danzig var allerede til som Slot sidst i 10de Seculo, og kaldtes Gdansk og Gedanie; Byen derved skal ei være bleven anlagt førend omtrent 1271, dog meener Hartknoch Alt. u. Neues Preussen S. 426-430, at den er fra Gothernes Tid, en Mening, som Gralath Gesch. von Danzig S. 1-40 ogsaa bifalder, og tilskriver han dem endog Byens Anlæg, som han mener at være skeet ved Odin, og at det ny Asgard er Danzig. — Da Bisp Albert af Riga vilde erhverve den Russiske Kong Valdemars af Ploscecke (Polocz i det nuværende Litthauen) Venskab, ligesom hans Formand Bisp Meinard havde havt det, sendte han ham til Foræring sin egen Haandhest med dens fulde Rustning ved Abbed Theodorik, som undervejs blev plyndret af Lettiske Røvere, og alting ham frataget. Selv kom han dog

Valdemar Aar 1205.

38) Man efterse da ogsaa, hvad hidhørende er sagt af Suhm i Valdemars den andens Historie S. 161 følg. og Crit. Hist. I. 189-191.

Valdemar Aar 1205. dog med sine Folk udskadt til Kongen, hvor de traf tiogle af Liflænderness Ældste hensendte, som søgte at sætte ondt for dem hos Kongen, og at formaae ham til at drive alle Tydske ud af Lifland, da de sagde, at baade Bispens og Troens Aag var dem utaaleligt, hvori de vel ei heller havde megen Uret. Hertil kom efter Arnold af Lybek VII. 9. 10, at Kongen pleiede forhen at hæve Skat af Liflænderne, hvilken Bispen nu nægtede ham. Herover samlede Kongen en stor Hær sammen, hvormed han paa Skibe og Flaader vilde gaae ned ad Düna og angribe Riga; men dette hans hemmelige Anlæg fik Abbeden at vide af en af Kongens Raad, som han havde bestukket, og lod denne da Bispen det vide ved en fattig Mand fra Holme, som han for een halv Mark fik til at gaae den lange Vei fra Ploscecke til Riga. Bispen, som vilde have reist bort, besluttede derover nu at blive, og overtalte mange Pillegrime til det samme. Som nu Kongen ogsaa fik dette at vide, besluttede han at bruge List, og sendte derfor med Abbeden Gesandter, som skulle undersøge Tingenes Sammenhæng, og dømme imellem Liflænderne og Biskopen, hvad Ret var. Da disse kom til Kukenoys, sendte de til Riga med Abbeden en Diaconus Stephan, som skulde anmode Biskopen om at møde dem ved Wogene-(Woga-)Floden den 29de Junii. Liflænderne og Letterne indkaldte de tillige at møde der bevæbnede. Liflænderne indfandt sig, saasom villige til at giøre, hvad Kongen vilde, og til at handle forræderisk mod de Kristne: Men Letterne, skiøndt Kongen gav dem Foræringer, og de vare Hedninger, mødte dog ei, da de fandt Behag i de Kristnes Levnet og vare deres Venner. Men Bispen, som venteligt havde Nys herom, mødte ikke, og sagde, at det var brugeligt at komme til den, man var udsendt til, og at han derfor ei gik ud af sin Befæstning. De bevæbnede Liflænder mødte

der-

derimod, som og de ældste af Holme, hvilke egentligen vare Ophavsmændene for dette Anlæg, og toge da dem fra Ykeskole med sig. Paa Mødet eller Thinget indfandt sig nu ogsaa tvende nylig omvendte Liflænder fra Ykeskole, Kyran og Layan; skiønt gandske imod Slotsherrens Konrads Raad og Villie. Disse bleve ogsaa paa Thinget strax af de ældste arresterte, og da de paa ingen Maade kunde bringes til at affige Kristendommen, jammerlig piinte til Døde. De bleve siden begravne udi Kirken i Ykeskole hos de tvende Bisper Meinhard og Berthold, som Arnold af Lybek VII. 9. 6 urigtigen angiver at være begravne i Riga. Nu forkastede Liflænderne aabenbar den kristne Troe, besluttede at erobre Slottet Holme, og derefter at angribe og ødelegge Riga, hvor der da kun vare faa Folk. De fik ogsaa endeel Letter fra Thoreida og Weinal til sig. De fra Holme halshuggede derpaa deres Præst Johann, som var fød i Wirland, Wironia, var bleven i sin Barndom fanget af Hedningerne, løskiøbt ved Biskop Meinard, sendt af ham til Segeberg Kloster, og der underviist i Troen, havde ofte giort Reiser til Lifland med Bisp Albert, og omvendt mange i Holme Sogn. Med ham bleve tvende andre Brødre Gerhard og Herman tillige dræbte. Deres Been bleve siden samlede af nogle Præster, og af Bispen og Kapitlet begravne i Riga i St. Mariæ Kirke. Holme blev nu angrebet, Egnen ved Riga plyndret, og hvem de traf paa, dræbt, hvorefter nogle af Liflænderne gik hiem. Bispen holdt nu Raad med Krigsbrødrene (Sværdridderne) med Borgerne og Pillegrimene, og blev da besluttet at gaae ud og stride med Liflænderne. Bispen blev tilbage, Byen til Forsvar, og de tapperste Tydske, samt de Rigaiske Liflænder. Bueskytterne og Steenkasterne (Balistarii) gik paa Baade til Holme 15 Dage efter Pindse; Deres heele Antal var kun 150. Valdemar Aar 1205.

Valdemar Aar 1205. Fienderne stode talrige ved Flodbredden og kastede Stene og Spyde paa dem; men som Fienden havde slette Forsvarsvaaben, maatte han tilsidst flye. Endeel faldt da, endeel druknede. Iblandt de slagne var Ako (Hakon, et nordisk Navn), en af de Ældste og den Fornemste iblandt dem; Han var Ophavsmand til Krigen, havde opegget Kongen af Plosceke til at stride mod dem af Riga, samlet Letterne, og opfordret hele Lifland mod de Kristne. Hans afhugne Hoved blev som Seierstegn sendt til Bispen, og overbragt ved nogle af Krigsbrødrene (Sværdridderne). De Kristne angrebe nu Slottet Thoreide, kastede med Patereller (Petrariæ, uden Tvivl Blider) Ild og Stene paa det, og satte Ild paa Befæstningen. Mange bleve saaledes dræbte, og overgave de da Slottet, da de næsten alle vare saarede. De af Holme bleve nu og tvungne til Overgivelse, og deres Ældste førte bundne til Riga: Men de øvrige sparede man, fordi de vare døbte. En af Bispens Præster, ved Navn Daniel, kom da fra Øen Gulland med tvende Kogger, ladte med Korn og anden Proviant, og var dette saameget meere velkomment, saasom der var stor Mangel i Byen. Denne Daniel hensendte derpaa Bispen tilligemed hans Drost Gevehard, nogle Steenslyngere, og andre flere at besætte Slottet Holme, og dermed at forekomme Russerne og Hedningerne. Men de Ældste af Holme førte han med sig til Tydskland for der at blive Kristne ved at see og høre de Kristnes Skikke. De af Riga kaldte nu Westhard med sine Semgaller, 3000 i Tallet, til Hielp. Ved Floden Coiwa, eller Ava, som falder kort fra Riga i Havet, deelte de Hæren; Den eene blev anført af deres Ældste Caupo som stadig i Troen var, siden han kom fra Rom, nesten et heelt Aar forblevet i Riga, og havde der lært Tydsk. Den anden Deel blev sendt til den Egn som Dabrel eiede. Caupo indtog sit

eget

eget Slot, hvori hans hedenske Frender og Venner opholdt sig; Valdemar
50 bleve dræbte, de øvrige reddede sig ved Flugten. Slottet blev Aar 1205.
brændt. Derimod angrebe de andre Dabrels Slot forgieves, thi
det var alt for fast. Egnen blev imidlertid dog plyndret, og droge
derpaa Semgallerne hiem. Bispen fornyede nu Freden med Liflænderne, og seilede til Tydskland for at bringe Pillegrime med sig til
at beskytte Kirken. Nogle Liflænder ophidsede nu Kongen af Ploskeke til paa ny at angribe Riga, da der kun vare faa Folk, siden
mange vare bortdrevne med Bispen. Kongen samlede da en Hær
af sit heele Rige og af sine Venners og andre Riger, og drog med
den ned ad Dyna. De lagde an ved Yleskole; men da nogle her
bleve farligen saarede ved Ridder Konrads Steenkastere, droge
de der forbi og indsluttede uformodentligen Holme, hvorhen en
deel Liflænder og Tydske vare henflygtede, som saarede mange
Russer ved Steenslynger, Balistæ, hvilke Russerne ikke kiendte,
hvorimod de ved deres Buer igien saarede mange af de andre, og
forsøgte ogsaa paa at sette Ild paa Befæstningen, skiønt forgieves,
da ogsaa ved den Leilighed Steenskytterne saarede mange af dem.
Kongen sendte nu Bud til dem af Thoreide, til Letterne og alle
nærliggende Hedninger at støde til ham imod dem fra Riga. De
første kom glade og strax til Kongen, og som dem blev paabudet at
bringe Træ sammen til at sette Ild paa Fæstningen, og de derfor
vare ubevæbnede, bleve mange af dem dræbte ved Pile. Letterne
derimod kom ei. Russerne bygde nu paa tydsk Viis en liden Maskine; men da de vare uerfarne i Konsten, saa kastede de Stenene
bag ud og saarede deres egne Folk. De Tydske, som kun vare
20 i Tallet, sadde al den Tid bevæbnede Nat og Dag oven paa
Muren, da de, imedens de forsvarede Fæstningen, selv maatte
tillige vogte sig for deres forræderske Venner iblandt Liflænderne,

 der

Valdemar Aar 1205. der jevnligen lagde over med Russerne, hvorledes de kunde forraade dem og overgive dem i deres Hænder. I Riga var man og meget bange, fordi dens Befæstning var endnu ei synderlig stærk, og dersom Krigen havde været noget længere, havde hverken de af Riga eller Holme kunnet holde sig. Men Kongen blev afholdt fra at drage til Riga, ved det at nogle Liflandske Speidere fortalte og viiste ham, hvorledes baade deres Hesters Fødder, saa og de selv vare blevne beskadigede af Fodangler, hvormed hele Marken der var besaaet. De af Thoreida forfærdede ham ogsaa ved at berette, at de havde seet Skibe i Søen. Efter 11 Dages Beleiring forlod han derfor Slottet Holme, og drog paa Dünafloden hiem til sit Land igien. Men Bispens Drost Gevehard døde af et Saar, han havde faaet. Ved denne Tid var det, at den Danske Kong Valdemar og Erkebiskop Andreas kom til Øsel, hvorom forhen er talt. Over Russernes Bortgang forfærdedes alle Liver, og sendte de af Thoreida og Düna (maaskee Indbyggerne ved Dünaflod) Bud om Fred til Riga; men man afslog de første Freden, fordi de havde tilføiet Caupo saa megen Skade, ved at afbrænde hans Bygninger, tilegne sig hans Agre, og nedhugge de Træer, hvori vare Biesværme: Dog lovede de at lade sig døbe, og at tage imod Præster, samt at adlyde dem i alle Ting. De af Lenevard lovede og at give til deres Herre Daniel, som alt i rum Tid havde det Slot i Forlehning, en halv Talent ɔ: Lispund bedste Rug, som de og vedbleve, (hvorvel meget meere, da Maalet var bleven større,) at betale omtrent 20 Aar efter, da Henrik den Letter skrev. Gruber orig. Liv. p. 35. sq. Arndt Liefl. Chr. I. p. 45. sq. Gadebusch Liefl. Jahrb. I. 43. Arnold. Lub. VII. 9. — Johan af Curcy, og Reginald, Øernes Konge, det er over Man og Sudereyerne, kom med 100 Skibe til Havnen Stanfeod eller Stang-

fiord

Valdemar Aar 1205.

Fiord i Ulster, og beleirede Kastellet Rath, men uden synderlig Kraft. Men Walter af Lacy, Herre af Meath, en Broder af Hugo, som havde fordrevet Curcy, overfaldt dem med en stor Hær, og jog dem paa Flugt, og fik Curcy aldrig siden sit Land igien. Lang. III. 225. Johnston ant. Celto-Norm. p. 24. Mac-Geoghegan hist. d'Irlande II. 55 vil, at han skal være død førend Krigen. — For denne Tid havde den Engelske Konge Johan ved sit Brev given til Woodstok den 8de Febr. hos Rymer acta publ. I. p. 44 taget Regnald sin Frænde i Beskyttelse, samt alle hans Lande og Underhavende. Rog. de Hoveden p. 823. — Raynald annal. h. a. n. 58 anfører af Pave Innocentii Breves ottende Bog, som ellers ikke er trykt, et Stykke af et Brev fra Paven til Dronning Ingeborg, som jeg har glemt at lade indføre i Langebeks siette Tome. Hos Du Theil findes det, men ei meere deraf end hos Raynald. Paven trøster hende deri, det bedste han kan, og skriver, at ei han, men Gud allene kan indskyde Kongen Kierlighed til hende, da Kongen ogsaa var faldet paa den Tanke, at han ved Hexerie var hindret fra at elske hende, og derfor paastod han nu Skilsmisse, ei alleene for Slægtskab, men og for Hexerie; Da det nu hverken var hende eller Kongen tienligt at forblive længere i slig elendig Tilstand, saa sendte Paven sin Kapellan en troe og forsigtig Mand til hende, for at trøste hende, og for paa en god Maade at udforske hendes Sindelav. Brevet er af den 5te Julii gammel Stiil, som jeg altid følger. Man seer tydeligen, at Paven ei vilde handle den mægtige Konge imod, havde og ondt ved at giøre; Imidlertid var og forblev Ingeborg ulykkelig. — Den mægtige Roman, Fyrste af Haliez, giorde med flere Russiske Fyrster et lykkeligt Tog mod Poloczerne; fangede derpaa sin Svigerfader Rurik, Fyrste af Kiev, giorde ham til Munk,

og

Valdemar Aar 1205. og hans Gemalinde og Dotter, som var hans egen Gemalinde, til Nonner; Dog satte han, efter Forestilling af Storfyrsten Wsewolod den tredie i Wolodimir, Rostislav, en Søn af Rurik, paa frie Fod, og lod ham blive Fyrste i Kiev. Efter dette faldt Roman ind i Polen, og det tvende Gange, og giorde en deel Fremgang; Den sidste Gang angreb han, fordi hans Sødskendebarn Lesko ei var bleven øverst Hertug, men Wladislaw Laskanagi. Nestor Cont. 264-266. Tscherbatow 954. 956. Arndt II. 301-303. Da han stod i Polen kom en pavelige Gesandt til ham, for at overtale ham til at antage den Katholske Lære, og forestilte ham Magten af Peders Sværd, men Roman meente, at hans eget var nok saa godt, og vilde ei forlade sin fædrene Græske Troe. Dlugoss. VI. 594.

Aar 1206. I det Aar 1206 drog Valdemar med sin Krigshær over Elven, og ødelagde og nedbrød det faste Slot Erteneburg i det nu værende Lüneborgske, som nogle her skrive uretteligen Ereenburgh. Lang. I. 121, Ertenburg ibid. I. 165. III. 262, Arceenzborgh ibid. II. 253, Erzenborgh ibid. II. 255, Ertingisborch ib. II. 385. Orthenburg ibid. IV. 227. Nogle, hvoriblant Erici Krønike Langeb. I. 165. Petr. Olai ibid. 121. Gheysmer ibid. II. 385 henføre dette til 1205, og Hamsfort til 1207. Da den sidste forbinder det med Razeborgs Erobring, og som det synes med Krigen imod Greven af Schwerin 39), hvilket Hvitfeld og Pontanus

39) Petr. Olai sammenblander dem ogsaa i sine Excerpter hos Langeb. II. 255 og ansetter han her saavel Ertelenborgs som Boizenburgs Erobring til 1206. Den Slaviske Krønike hos Lindenbrog p. 203 ansetter den til 1204. Corner l. c. til 1208. Ball.

nus aabenbare giøre, saa er det intet Under, at han henfører det til 1207, men efter den vigtige Krønike hos Lang. III. 262, som slutter med 1219, er dette skeet 1206. Corner hos Eccard corp. hist. p. 831 skriver, at Valdemar ødelagde denne Fæstning, fordi den syntes ved sin Nærbeliggenhed farlig for hans Fæstning Lauenborg. Herved forefalder det Spørgsmaal, hvem Erthneburg da tilhørte: Efter Hvitfeld og Hamsfort var det Grevens af Schwerin, men da den Saxiske Hertug Bernhard endnu eiede det Ratzeborgske 1192 efter Arnold af Lybek IV. 7, saa troer jeg, at han har besiddet det indtil denne Tid, især da den anførte Krønike hos Lang. III. 262 beretter strax derpaa, at Hertug Bernhard kom med sine Sønner til Kongen udi Slesvig, venteligen for at forlige sig med ham, som nok ogsaa er skeet, allerhelst han var besvogret med Valdemar, da han havde Jutta til Ægte, en Datter af den Danske Kong Knud den femte. Bernhard holdt ellers med Keiser Philip imod Otto, som var Henrik Løves Søn, og for hvilken han altsaa kunde frygte, at han vilde berøve ham Hertugdømmet, ifald han fik Overhaand, og Kongen holdt derimod med Otto, og havde altsaa Leilighed og Paaskud nok til at bekrige Bernhard, og derved at udvide sine Lande. — Den fangne Biskop Valdemar blev endeligen nu løsladt af sit langvarige 7 Aars Fængsel, som han havde udstaaet, først paa Nørborg, og siden paa Søeborg. Paven havde giort meget hertil ved sine Breve og Legater, ja, som Spondanus ad h. a. vil, truet Kongen med Ban, om han ei lod ham løs. Vilkaarene vare, at han ei maatte nogensinde meere komme til Danmark, ei opholde sig i Nærværelsen af samme Rige, eller i noget Land, som kunde være Kongen mistænkt, og hvor han var istand til at giøre Stemplinger, et slaae sig til Rigets Fiender, især Keiser Philip og den Franske Kong

Valdemar Aar 1206.

Valdemar Aar 1206. Kong Philip, og at han nu skulde drage lige til Rom, og forblive der, indtil Paven forskaffede ham noget Præbende, hvilket altsammen Bispen skulde holde under Bans Straf. Mange af de Store i Danmark vare vel imod hans Løsladelse, fordi han var et uroeligt Hoved, en Kongesøn, og desuden besad meget Arvegods i Danmark, men Kongen lod sig dog endeligen overtale ved Dronning Dagmars, Erkebisp Andreæ, de Danske Biskopers og fleeres Forbønner og Forestillinger. Denne Statsfeil var venteligen ei begaaet, havde Absalon endda levet. Imidlertid maatte Valdemar førend sin Løsladelse eedeligen bekræfte ovenmeldte Vilkaar. Nicolaus, som venteligen først blev Biskop i Slesvig 1208, efterat Valdemar var bleven Erkebiskop i Bremen, thi man læser intet Sted, at Valdemar blev afsat; men som maaskee har forestaaet Stigtet i al den Tid Valdemar sad fangen 40), skal ofte have besøgt Valdemar i sit Fængsel, og trøstet ham, sigende: at hans Fængsel kunde ei vare længe. Cypræi annal. episc. Slesu. II. 3. Pontopp. ann. I. 476. Corner hos Eccard. p. 832. Efter Kiempeviserne skal den bekiendte Ridder Hr. Strange og unge Junker Knud (Kong Valdemars Søn med Helene, Esbern Snares Hustrue, (men som da endnu ei var fød) være blevne af Kongen sendte til Vordingborg (skal være Søborg) for at løse Bispen ud, som var saa mat og stiv, da han kom ud af Taarnet, at han kunde ikke gaae. Hans Søster maaskee Jutta, Hertug Bernhards Gemalinde, eller og Hildegard

40) Cypræus vil dog, at Nicolaus skal have været Slesvigs Biskop fra 1200. Den Slesvigske Krønike hos Mencken III. 588. 589; at han dertil af Erkebispen Andreas Sunesen er indviet 1204, og i den gamle Henriks Gestis Alberti forekommer han som Biskop 1205. Kall.

degard (Grevens af Rogen, om hun endda levede) skal have med en Guldkam kæmmet hans gule Haar, og derved grædt meget, hvorved han skal have bedet hende ikke græde; thi om han levede eet Aar endnu, saa vilde han hævne sin Harme, men hun bad ham tie, thi om han lod sin Vrede herske og kom atter paa Seeborg Taarn, fik hun ham aldrig mere at see. Kongen lod ham paa sin Bekostning føre til Rom, hvor han forblev noget, og opholdt sig siden i Bologna i Italien, hvor Crantzius Metrop. VII. 34 vil at han studerede 41), og levede af sine store Atvemidler, (thi Stigtets Indkomster havde Kongen ladet legge Beslag paa, saasnart Bispen var sat fast). Lang. I. 121. 165. 243. 284. 370. II. 167. 172. 255. 385. 436. III. 75. 262. IV. 23. 288. Arnold. Lub. VI. 18. — Efter Hamsfort hos Lang. I. 284 skulle Holstenerne have i dette Aar befæstet Itzehoe, og forsvaret deres Frihed mod de Danske, dog er det ikke rimeligt, at saa mægtig og klog en Herre som Valdemar skulde have søgt at udbrede sit Herredømme saa vidt og bredt, og imidlertid tilladt saadant i et Land, der laae ham saa nær, og for Resten tilhørte ham gandske, men at nogle faa misfornøiede kunne have opholdt sig i de meest moradsige Egne, saaledes som jeg ved forrige Aar har Side 75 anført, kan gierne være, skiøndt det meste heraf vel hører til 1223. — Erkebisp Andreas var ei ledig, imedens han opholdt sig i Riga: Han kaldte Kleriset sammen, forklarede Theologien for dem, og læste den hele Vinter over i Psalterne. Det traf da og saa godt ind, at Liflænderne, efterat den Russiske Konge

Valdemar Aar 1206.

41) Petr. Olai hos Lang I. 243 taler ogsaa om hans Studeringer i Bologna. Kall.

Valdemar Aar 1206

Konge var draget bort med sin Krigshær, saavel de fra Thoreide, som Düna, sendte Bud til Riga, og bade om Fred. Man foreholdt dem alt det de havde giort, og især hvad de havde tilføiet Caupo, medens Freden endnu varede, og lovede de da nu at tage imod Præster og at lade sig døbe. De af Lenewarden lovede desuden ogsaa at give til Præsten Herr Daniel, som havde der et befæstet Slot, et halv Pund (Talentum) Rug, hvilken Afgift endnu vedvarede 1226, da den Lettiske Henrik skrev sin Historie, men som dog da var forhøiet. I Riga modtoges nu de fornemste Mænds Sønner til Gidsler fra hele Lifland og udsendtes Præster til at prædike. Kirker bleve opbygte og Sogner indrettede. Iblandt dem, som da bleve døbte, vare og Venderne (i Byen Wenden), som boede iblandt Letterne, og forhen have boet ved Window i Curland, hvorfra Kurerne havde drevet dem til det saa gamle Bierg, ved hvilket Riga siden er bleven bygt, og atter derfra til Letterne. De af Thoreide lode sig ei nøie med Underviisningen i Kristendommen, men forlangde og af deres Præst Alobrand, at han skulde dømme dem imellem efter de kristne Keiseres Ret, hvorved vel den Romerske forstaaes, og har maaskee Erkebiskop Andreas bragt dem hertil, da han selv var meget stærk i bemeldte Ret. Alobrand blev derpaa Foged tilligemed Præst, og forrettede begge Embeder vel, hvilket og flere Præster giorde; men da Verdslige, siger Letteren Henric, bleve Fogeder og forfaldte til Gierrighed, blev Retten siden tilsals i hele Lifland, Lettigallien, (Letland) og Esthland. Biskop Albert reiste imedens om i Saxen, Vestphalen og Frisland, og søgte allevegne efter Riddere der vilde drage til Lifland: kom endeligen ogsaa til Keiser Philips Hof, og som han nu ei kunde vente Hielp af nogen Konge, vendte han sig til det Tydske Rige, og tog Lifland til Lehn af det med

Kei-

Keiserens og Stændernes Samtykke. Albert har vel giort dette, deels fordi han var en indfød Tydsk, og deels fordi han ventede sig meere Frihed ved at give sig under det Tydske Rige, som ingen Flaade havde, end om han havde givet sig under Danmark eller Sverrig, som begge vare mægtige til Soes. Philip lovede derimod at staae ham aarligen bi med 100 Mark Sølv, men holdt ikke sit Løfte. Nu var heele Lifland bleven døbt, og nu tænkte Erkebispen, som havde giort saa meget hertil, og Kanzleren, (hvilket synes at sigte til Biskop Nicolaus, som efter et Diplom af 1215 var da Kanzler,) at reise hiem med alle deres Folk. Paa Palmesøndag den 27de Martii kom de til Gotland, og helligholdt Paaskefesten, der paa Landet, som indtraf den 2den April. Langebek, Gruber, Arndt, Gadebusch paa de Sid. 66 angivne Steder. — Med sine Lydbiskoper holdt Erkebispen derpaa efter den samtidige vigtige Krønike hos Lang. III. 262. *) et Concilium i Odense den 25de og 26de April, og da er det maaskee at han har stadfæstet Odense Kirkes Privilegier, som Thorkelin Dipl I. 85 henfører til dette Aar, endskiønt intet Datum staaer under. Han skriver sig her som sædvanlig Sveciæ primas, og stadfæster de Privilegier, som Kong Valdemar den første og Erkebisp Absalon havde givet til Kirken i Odense, og hvis Indhold er indført. Det er underskrevet af Thomas, Abbed i Herivad, hvilken vel staaer først ved en Forseelse i Udskriften, thi man har kun en Udskrift af dette Diploma, dernæst er det underskrevet af Erkebispen, af hans Notarius Thord, Kanik i Lund, og af hans Dia-

Valdemar Aar 1206.

*) Langebek meener i sine Noter, at denne Krønikskriver er den eneste, som anfører dette Kirkemøde, hvilket Petrus Olai dog ogsaa omtaler hos Langeb. I. 181. Kall.

Valdemar. Aar 1206. Diaconus Magnus, ligeledes Kanik i Lund. — Uden Tvivl er Bisp Peder i Aarhuus, som var Kanik i Lund, død i dette Aar, thi hans Eftermand og Broder Skelmo var udvalgt Bisp der tidlig i Aaret 1207. (See forhen Side 54). De vare begge Sønner af Vogn, og Juger af Pedersborg, altsaa af den mægtige Absalonske Slægt. Peder blev begravet i Sorøe. Skialm havde forhen været Provst der, og skal allerede være bleven udvalgt 1204, (ikke just at Peder da døde, men er maaskee bleven svag). Biskop Peder skienkede til Bispens Bord eller Fadebur, (Mensalgods,) heele Groskæmark, hvori kunde saaes 3 Mark Sæd, annonæ, og hvor der var Olden for 300 Sviin. Skoven gav han til Kirkens Bygning. Brydien (villicus) maatte aarligen give 7 Skilling Sæd *). Ligeledes gav han did heele Dramelstorp i Astrup Sogn, Ning Herred, Havreballegaards Amt, hvor, naar heele Marken blev besaaet, kunde saaes 9 Mark Sæd, og samles 180 Læs Høe, og hvor der var 17 Bønder, coloni, som hver havde sit Fæste og kunde saae 3 Øre eller 8 Skilling Sæd. Men Brydien, villicus, havde den fierde Deel med samtlige Bønders, og desuden sit eget Enemærke, hvor han kunde saae 2 Mark Sæd, og kunde i hvert Fæste samles 6 Læs Høe. Hver Bonde gav 5 Øre Penge, denarii, 2 Føl, pulli, og forrettede 3 Dages Arbeide, maatte kiøre 3 Læs om Høsten til Dramelstorpgaard, curia, og 1 Læs med Sæd til Aarhuus; Brydien, villicus, som boede paa Hovedgaaden, curia principalis, gav 10 Øre Sæd. Der kunde og holdes 200 Olden-Sviin. Lang. VI. p. 432. Alt dette gav Biskop Peder Vognsøn af sit eget fædrene Gods til Kan-

*) Groske er maaskee Synder eller Nørre Grost, og begge i Eistrup Sogn, Brabs Herred, Silkeborg Amt. Lang. VI. p. 431.

Kannikerne i Lund. Han gav og did den halve Deel af Mixel, eller Mixeloe, da den anden halve Deel tilhørte Roskilde Bisp. Den af Aarhuus havde den østlige Deel. Der kunde saaes hvert Aar 1 Mark Sæd, og samles 12 Læs Høe, og holdes 40 Olden-Sviin. Brydien gav 20 Mark Penge. Der var og 2 Garthseti, Gaardmænd *), som maatte giøre Hoverie, servitia, til Brydien. Lang. l. c. p. 422. I Fillizlof (Føllesløv) i Sielland, Skipping Herred, Kallundborg Amt, gav og Biskop Peder heele Marken af Starraklintæ Bye, hvis Skyld, census, var 17 Øre og var deelt i Synderfang, og Nørrefang, fordi der havde forhen været 2 Byer af den første. Af Synderfang gaves 6½ Øre, og der kunde saaes 13 Øre Sæd og samles 30 Læs Høe. Derved var og en Ege-skov af stor Værd, hvorvel af maadelig Størrelse (men nu i dens Sted en Bye af 9 Bønder). Der var og ved Gaarden et Inde-lukke, prædium, kaldet Ormum, hvor der saaedes 1 Øre Sæd, samledes 3 Læs Høe, og var en maadelig Poppelskov. Den an-den Deel, Nørrefang, var 8 Øre Skyld stor, hvoraf Aarhuus hav-de aarligen 2½ Øre, og Johan, Erres Søn, (som levede nok omtrent ved 1250, thi denne Fortegnelse er giort meget seenere end Biskop Peder Vognsens Tid) besad den halve Øre Skyld. Her i Nørrefang havde og Kannikerne 1 Skilling Skyld af Roskil-de Bisps Ager, og ligeledes 8 Penge Skyld paa Herr Hælugh Jacobsens (som levede maaskee ved 1300) Ager. Der var og en Øre Skyld, som Garthseterne besade. Paa hver Øre Skyld kunde

Valdemar Aar 1206.

*) At forklare Garthseti ved Gaardmænd, er vel ikke saa passende, da de paa andre Steder i den Aarhusiske Bog forklares ved inquilini, og derfor nok hellere maa oversettes ved Huusmænd end Gaard-mænd efter de Begreb, som man nu giør sig om begge Slags Jord-brugere. Kall.

Valdemar Aar 1205. kunde rigeligen saaes 2 Øre Sæd og samles 10 Læs Høe; foruden disse 2 Brydiers Grunde, fundos villicorum, og 4 Gaardmænds-grunde, fundos Garthsetorum, havde de og 4 Grunde for Gaardmænd, fundos pro Garthsetorum, (om hvilke jeg slutter at de ei have boet der) og havde hver Jord af 1 Skillings Skyld, og kunde saae 2 Skilling Sæd og samle 3 Læs Høe. Disse 8 Gaardmænds-grunde gave aarligen hver 2 Skilling Penge, 2 Føl, og forrettede Arbeide 2 Dage om Ugen, saalænge Høsten, autumnus, varede, og 3 Dage (om Ugen venteligen) det hele Foraar og Sommer igiennem (altsaa var deres Hoverie temmelig stærk) men mange af de Grunde laae øde, da dette blev skrevet (maaskee fordi Hoveriet var for stærkt). Iblandt Slægtninge galdt der 1 Øre Skyld, 24 Mark Penge, og iblandt fremmede 30. Lang. l. c. Aarligen gaves af det altsammen 40 Mark Penge. Af alt dette sees tydeligen, hvorvidt det allerede var kommet med Hoverie, ei allene til de geistlige, men endog til de verdslige; thi da Biskop Peder besad det som sit Fædrenegods, saa har han venteligen forhen hævet det samme af dem. Man seer og, at der da vare Fæstebønder, et Slags Forpagtere eller Forvaltere, Brydier, Streegods, Fællesgods, at Afgiften var maadelig, at Jordene have bragt meget ind og været frugtbare. Behageligt vilde det være, om nogen, som nu beboer de Steder, vilde sammenligne det nærværende med det forbigangne; thi da kunde man først fuldkommen indsee, om Danmark havde vundet eller tabt i Folkemængde og Agerdyrkning. — I dette Aar gav og Bisp Peder, altsaa kan han ei være død 1204, tilligemed Kapitelet, som da bestod af 12 Domherrer, visse Statuter, hvorefter Bispen, og enhver, som blev Kannik, skulde besværge, at han vilde have tilbørlig Ære

for

for Kanikerne, og ei formindske deres Friheder, men efter sine Kræfter forøge dem, at han ikke allene og uden Kapitlets Samtykke vilde tiltage sig at bortgive Værdigheder, Præbender og Kanikegaarde; ligeledes ei heller uden Kapitelets Samtykke bortskienke, sælge eller afhænde noget, som kunde være Kirken til Skade; at han vilde vælge duelige Mænd til Sognekirker; at han ei uden i yderste Nødvendighed, og naar en stor Nytte kunde komme deraf, og da ei uden Kapitelets Samtykke, vilde tage Kirkens Tiender til sig, som vare givne til Fattiges eller andres Brug, eller tillade andre at giøre det; at han af alle Kræfter vilde hielpe til Kirkens Bygning (i Aarhuus), saavelsom til andre Kirkers, og til Fattiges og trende gudelige Stiftelsers Underholdning og Hielp; at han vilde indskrænke sine Udgifter, saavidt det kunde bestaae med Kirkens Ære; at Biskopen vilde omhyggeligen, og saa ofte mueligt selv forrette sit Bispeembede, der bestod i at ordinere Geistlige, at indvie Kirker og Kirkegaarder, at holde Messe især paa de store Høitidsdage i Aarhuus Kirke, og holde sig fra alle utilladelige Forretninger, der vare forbudne in jure; havde Biskopen noget imod en Kanik, da maatte han ei frembringe det offentligen, men i hans Brødres Overværelse; han maatte ei bansætte nogen af Vrede eller Letsindighed, men altid giøre det med meget og modent Overlæg, og efter trende foregaaende Paamindelser, han maatte ei i Julen, eller paa anden Aarets Tid, sende Sognepræsterne sine Heste til at underholde; han maatte ei lade nogen faae en afdød Kaniks Gods, uden det tilkom ham med Rette; han maatte ei give Expectance paa noget Kanikedom og Præbende, men allene bortgive det, naar det var ledigt, med mindre det Apostoliske Sæde havde befalet det; Ingen uden de residerende Kaniker maatte have noget Gods,

Valdemar Aar 1206.

og

Valdemar Aar 1206. og ingen siges at residere, naar han var meere borte end nærværende; Enhver Kanik skulde ved sin Indtrædelse love, at han vilde holde Anordningerne, constitutiones, og ei opdage for nogen Kapitelets Hemmeligheder; Kanikernes Tal skulde ei forøges, thi det var bedre, at faa levede anstændigen, end at mange levede slet, og manglede det fornødne. Disse billige og fornuftige Vedtægter findes i Pontoppidans Kirkehistorie h. a. p. 619-621, og ere de ældste Danske Kapitelvedtægter, som ere komne til os, endskiønt man ei kan tvivle paa, at jo meget ældre have været til. Man seer ellers heraf, at en Katholsk Bisköp har i mange Maader været ligesaa meget indskrænket ved den Kanonisfe Ret og ved sit Kapitel, som en Luthersk Bisp ved Lovene og Cancelliet. — Efter Hamsfort hos Lang. I. 284 døde Saxo Grammaticus i Roeskilde den 29de Julii, og blev der begravet, men Skade, at han haver blandet ham med den Roeskildske Provst af dette Navn, saa man kan frygte, at denne Dødsdag tilhører Provsten, og ei Skribenten, dog strider herimod, at da Absalon giorde sit Testamente, maaskee 1201, var ingen Saxo nævnt, men en Tocko, Provst i Roeskild, altsaa kan den, som nu døde 1206, ei have været nogen anden uden Grammaticus, og da har Sperling vist Ret, at han ei har været Provst i Roeskild, endskiønt Langebek helder til den Mening. Lagerbring Svenske Hist. II. p. 826 troer, at han har været Kanik og den samme Subdiaconus i Lund, som efter den Lundske Gavebog døde den 29de May. Stephanius, følgende Velleius og efterfulgt af vore fleste nyere Historieskrivere, henfører hans Død til 1204. Af hans egen Fortale til hans Danske Historie sees, at han overlevede Erkebisp Absalon, som døde 1201, thi den er tilskreven Absalons Eftermand, Erkebisp Andreas Sunesen; ligeledes overlevede han

Kong

Kong Knud, som døde sidst paa Aaret 1202, thi han taler deri om Valdemar den anden, som Konge, saa at han vist ei kan være død førend 1206, ja maaskee ei førend 1208 eller 1209, slutter jeg af disse Ord i hans Fortale, hvor han siger til Kong Valdemar: "Siquidem præter paternæ hæreditatis magnitudinem conspicua regni incrementa finitimorum oppressione sortitus Albiæque reciprocos fluctus (paa begge Sider af Elven) propagatæ dominationis labore complexus haud mediocre claritatis momentum celeberrimis laudis tuæ titulis adiecisti. Ita antecessorum famam atque opinionem operum magnitudine supergressus, ne Romani quidem imperii partes armis intentatas liquisti." Dette sidste kan nu vel udlegges om Nordalbingien, hvilket Valdemar allerede undertvang, medens han var Hertug; men Undertvingelsen af begge Elvens Bredder blev først opfyldt 1206 og 1208 ved Erobringen af Ertteneburg og Boitzenburg, som begge ligge Sønden for Elven, og ved den Broe, Valdemar lod 1208 opføre over Elven. I den Siellandske Krønike hos Lang. II. 608, der slutter med 1282, gives Saxo det Tilnavn longus ɔ: lang eller lange, hvorved det bliver rimeligt, at han haver været af en af disse adelige Slægter, og maaskee Broder til Tovo og Peter Longus, der vare i Absalons Hofstieneste, ligesom hans Fader, maaskee enten bemeldte Tovo eller Peter Lange, og Farfader Saxo vare i Krigstieneste hos Valdemar den første, som han selv vidner, hvilket tilligemed viiser, at han har været af adelig Slægt, som og at han umuelig selv har 1161 kunnet være Provst i Roeskild, endskiønt mange have anseet ham for den Provst Saxo i Roeskilde, som Absalon sendte i bemeldte Aar til Paris for at hente Hellig Vilhelm ind, men da vor Saxo endda var i Live 1206, og maaskee 1208, saa maatte han have opnaaet en overmaade høi Alder, Valdemar Aar 1206.

 ifald

Valdemar Aar 1206. ifald han allerede 1161 havde været Provst, hvortil kommer, at Saxo kaldes Klerk i den Siellandske Krønike, og Absalon taler i sit eget Testamente om Saxo, sin Klerk, det er Skriver, Amanuensis, som bør igien bringe til Sorøe de tvende Bøger, Erkebispen havde laant ham. Fremdeles sees af Absalons Testamente, at en Tocko var Provst i Roeskild, da Absalon døde, og altsaa ikke Saxo, som vist overlevede Absalon. Endmere Svend Aagesen, som og uden Tvivl har været i Absalons Tieneste, skriver i sin Historie Cap. 5, at han ei vil handle vidtløftigere om visse Ting, siden hans Contubernal Saxo vil med større Veltalenhed efter Absalons Forsikkring indføre det. Nu kunde Saxo, ifald han var 1161 Provst i Roeskild, ei være bleven 1188 kaldet Kamerad eller Contubernal af Svend Aagesen. Efter den Roeskildske Bisps Lago Urnes Vidnesbyrd skal Saxo have været fra Siellaud. Han siger selv i sin Fortale, at Absalon søgte at formaae adskillige til at skrive den Danske Historie, men da de alle undskyldte sig derfor, saa paalagde han ham, som var den ringeste af hans Tiener, (comites) det, og saaledes kunde Saxo ei kalde sig, om han havde været Provst i Roeskild. Imidlertid kalder Christiern Pedersen i Jertegns Postil F. 20 p. 2 ham Provst i Roeskild. Det er og rigtigt, hvad Langebek skriver, at Klerk bruges undertiden for alle geistlige, sat mod laicus, saa at den Siellandske Krønike kalder endog Erkebisp Andreas Suneson en Klerk. Dog da Tocko var Provst i Roeskild, da Erkebisp Absalon giorde sit Testament, saa beviiser det uovervindeligen, at Provst Saxo i Roeskild og Saxo Grammaticus ei have været en Person; Sperling har derfor ganske vist Ret, naar han paastaaer, at vor Saxo levede længe efter Absalons Testamente. Den Siellandske Krønike hos Lang. II. 608. 623 kalder den

Dan-

Danske Historie, som Saxo skrev, Gesta Danorum, og forsikkrer, at han besad en forundringsværdig og zirlig Veltalenhed; En Sag enhver vel maae tilstaae, der læser hans i 16 Bøger forfattede Danske Historie, hvor hans Latinske Prosa er herlig, saa at neppe nogen Skribent af Middelalderen kan deri sættes ved Siden af ham, og hans Vers end herligere, de bedste efter mine Tanker fra Boethii Tid indtil hans, hvorfor og Eftertiden har givet ham det Tilnavn Grammaticus, hvorvel man maae tilstaae, at han undertiden betiener sig af Ord, der ei forekomme hos gode Latinske Skribentere, hvorover man ei maae undre sig, da Bøger vare rare i hans Tid, og da han meest haver efterlignet Valerius Maximus og Martianus Capella; Saa at ligesaa høit han herfor er over de fleste Middelalderens Skribentere i Sproget saa langt er han dog neden for Guld- og Sølvalderens Skribenter. Af Bøger anfører han kun selv Beda og Dudo, samt vore Forfædres Vers. I de 8 første Bøger er han fuld af Fabler, men man bør dog takke ham meget, at han haver givet os vore Forfædres Viser og Sagn, og benyttet Islændernes Efterretninger, som han uden Tvivl meest har faaet af den Islænder Arnold, han omtaler, der var hos Biskop Absalon. Herved haver han bevaret os meget; Sandt nok, han har ei altid brugt det vel, ei altid forstaaet det og ladet sig forlede ved vrange Hypotheser, iblant andre ved den, at Dan var den første Konge i Danmark, og at Landet har Navn efter ham, og end mere ved den, at heele Danmark havde fast altid været et samlet Rige og staaet under een Konge. Men fordi vi nu omstunder kunne, ved det Bogtrykkeriet haver bragt saa mange gamle Bøger for Lyset, saavel af vore egne, som især af andre Rigers, samt Grækers og Romeres, overbeviise Saxo om mange Feil, samt rette, forbedre og forøge ham, saa bør vi dog Valdemar Aar 1206.

 ders

Valdemar Aar 1206. derfor ingenlunde glemme det meget vi skylde ham, og som vi uden ham ei vidste, især i Sædernes og Tænkemaadens Historie, den vigtigste af alle. Naar han undertiden ogsaa er i Modsigelse med de nu tilovers blevne Islandske Skribentere, saa har han derfor ei altid Uret, og har ofte havt Islandske Efterretninger, ja indenlandske Danske Viser, som nu mangle os. I de sidste 8 Bøger, som handle om en meere historisk Tid, er han og temmelig frie for Fabler, og Kongefølgen for det meeste rigtig; der skriver han ofte pragmatisk, indstrøer sunde og herlige Betragtninger, endskiønt en overdreven Fædrelands Kierlighed henriver ham alt for ofte til at være ubillig mod Fremmede og andre Folkeslag; men sandt er det, at Danmark var i hans Tid paa en høi Spidse af Magt, og at trende saadanne Regieringer paa hinanden, som Valdemar den førstes, Knud den siettes, Valdemar den andens, og en Minister som Absalon, maatte spænde de Danskes Tænkekraft høit, og bringe dem til at føle deres Værd; Man finder derfor og, at alle efterfølgende Danske Skribenter i Middelalderen have kun været mavre Krønikeskrivere. At Saxo's Historie ellers endog her er ofte urigtig og ufuldstændig, maae nu tilskrives ovenmeldte Aarsager, ei at tale om, at da han kun er udgivet efter et eneste Manuskript, og at intet Manuskript er tilovers af hans Værk, saa træffer man stundom paa aabenbare Vanskabelser ved Skrivefeil i hans Historie. Da han og saa herligen og udførligen beskriver Valdemar, thi hvad kiendte vi til ham og Absalon, om ei Saxo var, saa er det ubegribeligt, at han ei taler om den førstes Love. Vist er det derfor, at det Sted mangler os nu i hans Historie. Den af Danmark høi fortiente Christen Pedersen, Kanik i Lund, udgav først, efter den Roeskildske Bispops Lage Urnes Tilskyndelse og Opmuntring, Saxo til Paris 1514 i Folio hos den berømte

Bog-

Bogtrykker Ascensius; De følgende Udgaver, alle i Folio, 1534 til Basel, 1576 til Frankfurt am Mayn, 1644 til Soree ved Stephanius, hvis prolegomena ere gode og Noter temmelig gode i Henseende til det philologiske, og endeligen Klozes til Leipzig 1771 i 4to, ere bare Eftertryk, og den sidste endda kun efter Stephanii, uden at raadføre sig med Originaludgaven, hvorfore han og haver beholdt Stephanii Trykfeil, endskiønt han roser sig af at have rettet Saxos Text paa mange Steder. Den Tanke, at Saxo har været Provst i Roeskild, er meget gammel, og forekommer allerede i følgende slette Vers, rimeligen skrevne i det 15de Sekulo: Valdemar Aar 1206.

Dania flos florum, rosa mundi, spina malorum
Fructibus, ætate, doctrina, nobilitate,
Singula præcedit, et ei quasi mundus obedit
Utilibus plenus, gratus locus est et amoenus;
Absit ibi luctus, ibi regnat copia fructus.
Ecce viros tales producit Dania, quales
Vix modo nascuntur, bello vel si arte probantur.
Saxo Grammaticus, Danorum flos et amicus,
Gesta canit plura Regum, per carmina pura.
Ovidi, Tulli, Virgili, vos quasi muli
Illi cedatis, qui dum loquitur, taceatis:
Roskildis viguit, Præpositusque fuit.

Nyere Vers af Lago Urne, Vesthovius &c. vil jeg ikke anføre. Den første haver ladet sit opsætte over ham i Roeskilder Domkirke, og giver der tilkiende, at Saxo laae der begravet; Vel muligt, om kun ei den vrange Meening, at Saxo var Provst der, har forført ham. Een af de Feil man tillegger Saxo, er, at han aldrig anfører Aarstal, nu har han vel dette tilfælleds med den berømmelige

Valdemar Aar 1206. melige Islænder Snorro Sturleſøn, han afhielper det og meget ved undertiden at anføre, hvorlænge Kongerne regierede; Imidlertid forvolder dette dog noget Mørke i Historien. At vor Saxo er død den 29de Julii, beroer allene paa det der ſtaaer i den Roeskildſke Gavebog hos Langeb. III. 266, at Provſt Saxo i Roeskild døde den Dag. Med en nyere Haand er herved tilſkreven, at denne Provſt var Saxo Grammaticus, og følgende Epitaphium tilføiet:

Invida cur tantum rapuiſtis fata magiſtrum,
Cujus ob interitum docta Minerva dolet.
Sed heu! nec doctis, nec parcis ſtemmate claris,
Sed cunctis mors eſt inſidioſa viris.

Dette Vers er aabenbar ei ældre end det 16de Sekulum. Den lærde Saxiſke Adelsmand Caſpar Barth, ſom boede nær Leipzig, havde beſiddet et Mannuſkript af Saxo; men ſom brændte tillige med hans Bibliothek. Den yngre Bartholin beſad 2 Pergamentsblade af Saxos ſiette Bogs Slutning og ſyvendes Begyndelſe paa ſtor Folio, og ſkrevne med Colummer. De kom neſten overeens med Aſcenſii Udgaven. De havde tient til Bind om et Foged Regnſkab. Saaledes handlede man i gamle Tider med Bøger. Thomas Gheysmer, ſom har giort et Udtog af Saxo og fortſat ham til 1340, ſiger, at Saxo var af Fødſel en Sielænder, og udførte Danmarks Hiſtorie fra de ældſte Tider til 1190, egentlig kun til 1183, med mindre Slutningen af ham ſkulde være borte, hvilket dog ikke er troeligt efter Gheysmers egne Ord hos Lang. II. 384. ſq. Hans Stil, ſiger han, er herlig, munter, men vidtløftig, og ofte mørk, og paa mange Steder ſøger han meere Pynt end Sandhed, hvorfor Gheysmer giorde et Udtog af ham. Denne Gheysmer var fød i Stralſund, og levede 1431 ſom Munk i Odenſe.

Odense. Gheysmer kalder Saxos Historie Gesta Danorum, maaskee derfor den samme, som Sæmund Hansen, Kanik i Roeskild gav bld 1386 til Kapitlet der i tvende Bind, men neppe den, som under det Navn findes i det Cottonianske Bibliothek, ikke fordi den er deelt i 8 Bøger, og Saxo i 16; men fordi den synes meest at handle om de Danskes Bedrifter i Frankerige. Stephanius har anmærket, vel ei uden Grund, at Saxo ei lagde Haand paa sin Historie før 1173, og havde den nesten bragt til Ende 1193, men dog ei sluttet før omtrent 1204, og vel seenere. Schiønning giver Saxos Historiske Charakter saaledes i sin Norske Historie T. I. p. 170. 171. Saxo er en Skribent, der vist nok har i mange Ting havt Efterretninger, vi nu maae savne; men som han paa de fleeste Steder, især hvad de ældste Tider angaaer, har slet betient sig af, henført til urette Steder og Personer, og saaledes indviklet i hinanden, at man nu, enten ikke, eller ei uden med den største Vanskelighed kan hitte Reede eller Rigtighed deri. Ei fordi han, som jeg troer, har med Forsæt villet bedrage; men deels fordi han har været alt for skiødesløs og lettroende, samt tillige alt for ukyndig i andre Landes, især de øvrige Nordiske Rigers Historie; deels fordi han, ligesom saa mange andre Historieskrivere i Middelalderens Tider har havt alt for stor Lyst til at sette Begyndelsen af sit Folks Historie og Rigets Oprindelse saa høit op i Tiden, som meest muligt var. Hertil var en stor og vidtløftig Konge-Liste fornøden; alle de Prinzer han fandt at have havt at bestille i Danmark, især som Regenter; alle Personer og deres Bedrifter, som lignede i Navne eller andre hine Prinzer, eller vare dem Paarørende; alle de Ting, som dermed syntes at staae i nogen Foreening, har han derfor af Uefterta[illegible]somhed, Overilelse, og forommtalte Begierlighed, strax henført til Danmark. Valdemar Aar 1206.

Des-

Valdemar Aar 1206. Desuden synes Saxo at have mangesteds ladet det for meget komme an paa Hukommelsen; denne har derover ofte slaaet ham feil, og han har henskrevet sine Beretninger, uden at iagttage Tiderne, Stederne og Personerne efter den Islænders Arnolds Fortælling, som ei allene gav sig ud for Spaamand, hvori Saxo forsikkrer, at han besad en rar Kundskab, men ogsaa ofte fornøiede Erkebisp Absalon, følgelig og Saxo selv, ved at fortælle dem gamle Historier. Denne har uden Tvivl kiendt Erkebispens og især vor Skribents svage Side, og derover, for at sætte sig i Gunst, fortalt eller givet Sagerne saadan Vending, som han vidste bedst at ville behage eller fornøie. Især har han giort sig og sine Fortællinger mistænkelige, ved at bringe sine Landsmænd eller Islændere frem paa Skuepladsen, i Saxonis Historie, som tilstædeværende i det bekiendte store Slag paa Bravalla, endnu førend Island var bleven beboet, eller Islændere vare til; thi at Saxo har faaet denne Beretning, som ingen andensteds er at finde, fra ham, kan man neppe tvivle paa; og kunde han saa aabenbare digte, giør man ham vel ingen Uret i at tillegge ham andre mindre Bedragerier, ved at give en stor Deel af de gamle Tildragelser en anden Tour eller Vending end dem tilkom, og ved at henføre dem til andre Personer, Tider og Steder, end hvor de egentlig henhørte. — Ved sit Brev udstedet paa Øen Sild (Sylt), og trykt hos Terpager Rip. p. 177, tilstod Valdemar Kanikerne i Ribe, at deres Bønder, villici, (thi jeg kan ei troe, at her skulde allene forstaaes Bryder) skulle være frie for Leding og alle Afgifter og Rettigheder til Kongen, ab expeditionis grauamine et ab omni juris nostri exactione sint immunes. Han skriver sig her: Danorum Slavorumque Rex, Dux Jutie, Dominus Nordalbingiæ. — Grev Albert af Orlamünde og Holsteen skienkede til Provsten og Brødrene i Neumünster til evindelig Eiendom

dom al Jurisdiction, omne judicium, med fuldkommen Rettighed, pleno jure, i Egnen mellem Lübezav og Stillenau, som kaldtes Horst. — Pave Innocentius tilskrev Erkebisp Andreas fra Rom den 13de Jan. epist. IX. 11. at han skulde nøde hver den at komme til den Romerske Stol, som havde lagt Haand paa en Klerk, og den 18de Jan. epist. VIII. 194. gav han ham Magt til at rette, hvad rettes burde, naar han visiterede i sit Stigt. — Den anseelige Mand Tuli Booson, Ridder, og beslægtet med Hr. Ebbo Glugs Søn, gav til Sorøe Kloster, som han meget elskede, 2 Skilling Jord i Skyld i Oldenbergh, (nu Oldebierg i Lynge Sogn, Alsted Herred, Sorøe Amt). Det øvrige af denne Bye, saa og af Stenstorpe og Flintorp, i samme Sogn, havde Klosteret længe forhen faaet af dets Eiere. Lang. IV. 484. Tulis Datter Juliane var gift med Hr. Johan Marsvin af Suserop, hvis lille Datter blev begravet i Sorøe Kirke ved Døren. Lang. IV. 483. 543. Alt dette, og mange foregaaende Steder viiser, hvor gamle Ridder og Slægters Navne ere i Danmark, endskiønt de sidste ei bleve uafbrudt førte. —

Valdemar Aar 1206.

Saasom den Norske Erkebisp Erik var blind, saa frasagde han sig sit Embede, og kaldte forrige Aar 1205 i sit Sted Thorir fra Vigen, Gudmund Flades Søn, som drog til Rom, som blev viet, og kom i dette Aars Sommer igien tilbage. Thorir var en viis og omgængelig Mand, og havde stor Myndighed og Anseelse i Norge. Dansk Snorro p. 560. — Efter den værdige Skalholtske Bisps Finnur Jonsens Vidnesbyrd (hist. eccl. Isl. p. 227. 228.) haves endnu Breve af Erkebisp Erik til de Islandske Bispoper og Høvdinger, som ere meget gudelige og drive paa gode Sæder, Orden og Tugt. — Denne Vinter opholdt den skygtige Svenske Prinz Erik sig hos den Norske Kong Inge i

Valdemar Aar 1206. Tronhiem. Danske Snorro p. 546. — Saasom Inge og Hagen Jarl droge imod Baglerne, saa flygtede de til Danmark efter Bisp Nicolai Raad, og drog til Halland, hvor de laae i en Havn en Tid lang, men Bispen drog til Kiøbenhavn. Kong Inge blev derfor paa Houge Thing ved Tønsberg, og paa Borge Thing ved Sarpsborg antaget til Konge, og Hagen Galin til Jarl; de underlagde sig og hele Wigen. Baglerne under Philip Jarls Anførsel, thi deres Konge Erling blev tilbage i Halland, tænkte da med 20 Skibe at overfalde begge disse i Tønsberg, men som deres Anslag blev aabenbaret, droge de tilbage til Halland igien, og derfra til Aalborg, hvor Bisp Nicolaus kom til dem efter nogen Tid, og droge de derpaa igien over til Halland; men en stor Deel af dem reiste derfra og igiennem Wigen lige til Tronhiem, hvor Erling blev paa Øre-Ting, dog kun i faa Personers Overværelse, antaget til Konge og Philip til Jarl. Hagen Galin opbrændte imedens Baglernes Skibe, som vare satte paa Land i Nisse-Aaen, og dræbte 30 Bagler; iblandt Skibene var og Bisp Nicolai skiønne Skib Bogeskreppen. Nogle faa beholdt Jarlen og tog med sig. Imedens overfaldt Baglernes Konge Erling, og Jarl Philip Kong Inge udi Tronhiem Paaske Aften den 1ste April, og reddede Kong Inge sig med sine twende Brødre Skule og Guttorm, neppeligen med Flugten *). Birkebeenerne lidde her et stort Nederlag, og mistede mange Skibe, og Baglerne bekom et stort Bytte. Saa-

*) Alle de Islandske Annaler henføre dette til 1206, men efter Kong Inges Historie, bag ved den Danske Snorro, skulde man snart troe, at det var skeet 1207. Suhm. Efter Torfæus p. 100 maa det ogsaa være skeet 1207, men Suhms Tidsberegning stemmer desuden ikke i andre dette Aars Tildragelser med Torfæi eller den Danske Snorros. Ball.

Saasom Inge derpaa nærmede sig Byen med 2000 Mand, forlode Baglerne den, og droge til Bergen, hvor de beleirede Slottet med 3000 Mand; men Hagen Galin overfaldt dem der, og slog dem paa Flugt. Imidlertid afgiorde alle disse Slag ikke Krigen, thi Philip Jarl optog dog Leding og Brandskyld og alle kongelige Rettigheder fra Bergen til Nordmør, og opholdt han sig Vinteren over i Bergen, og Kong Erling i Tønsberg, hvor de lode bygge 3 meget store Skibe, de største man hidtil havde seet i Norge (Ormen lange dog vel undtagen), thi de vare dobbelt saa høie som andre, og imellem Øster-Rummene vare 24 Aarer, og oven-paa 48 Aarer, hver 20 Alen lang. Tieldingen var 35 Alen lang, og 8 Mand vare i hvert halve Rum. Og skulde det være en overmaade høi Mand, som kunde staae paa Bonken og række op til Seilebjelken med sin Bredøxe. Lang. III. 75. Danske Snorro S. 547-561. Torfæi hist. IV. 3. 2-4. — Først paa Vinteren 1206 førte Trond Præst og flere den unge Hakon, Kong Hakons Søn, som Inge havde født til Tronhiem, hvor Kong Inge tog vel imod ham og Moder, og gav dem god Underholdning. De gamle Birkebener gik hver Dag hen at see dette Barn, og bare stor Kierlighed for det paa Grund af den, de havde havt for dets Fader og Farfader. Danske Snorro S. 591. Torfæi hist. IV. 3. 3-5. — Paven tilskrev Erkebispen af Tronhiem fra Rom den 1ste Mart. epist. IX. 6. om de Præster, som gik i Krig og udgydte Blod, at han skulde skille dem ved deres Værdighed og Embede, men at de, som dræbte dem, skulde dog drage til Rom og søge Afløsning. — Ved en anden Skrivelse IX. 6. under samme Dag, og til samme Erkebisp svarer Paven paa hans Spørgsmaal, om det kan ansees for en retmæssig Daab, naar nogen, i Mangel af Præst og af Vand, besmører et Barn, der er nær Døden, med

Valdemar Aar 1206.

Valdemar Aar 1206. Spyt paa Hovedet, paa Brystet, og mellem Skuldrene, at sig ikke er en Daab, da baade Præst og Vand fattes, og belægger sit Svar med nogle bibelske Sprog. — Harald Maddadis Søn, Jarl over Orkenøerne, døde, efterat han havde regieret med Ragnvald i 20 Aar, og siden eene i 48, og var han 73 Aar gammel. Hans Sønner Jon og David bleve Jarler efter ham, og hans Søn Henrik fik Roes i Skotland. Harald var en af de mægtigste Orkenøiske Jarler. Lang. III. 75. Örkneyinga S. p. 418. Torfæi Orcad. I. 39. p. 152. — Den Engelske Kong Johan gav den 8de Febr. i Salisbury frit Leide at reise til sig frem og tilbage til Raginald, Konge over Øerne og Man, som skulde gielde fra Paaske af i 15 Dage. Saa lidet sikkre og fredelige vare da Tiderne, at Konger endog behøvede Leidebreve. Han kalder ham deri sin Cognatus, som maaskee kun er en Ceremonietitul, og det samme som de Franskes Cousin. Rymer act. publ. I. 1. 44. 146. Lang. III. 225. not. g. — Den 10de Martii skrev Paven fra Rom og sendte sin Bulla til Erkebispen i Upsal og hans Lyd-Bisper, hvorledes den Svenske Kong Sverker havde meldet ham, at da Laugmændene vare forbundne til aarligen at bekiendtgiøre for Folket Loven og Vedtægter (legem et consvetudines) en herlig og viis Anordning, som gik an paa en Tid, da Lovene vare faa, saa forsikkrede de, at iblandt dem og var denne: at ingen maatte paa sit Yderste skienke noget af sine Midler til Gud og Kirkerne, uden i sine Arvingers Overværelse og med deres Samtykke (hvormeget klogeligere handlede man i Norden end i Sønden, og hvilket herligt Middel var ei dette mod Geistlighedens tiltagende Magt og Rigdom). Det sagdes og, at de Geistlige skulde fordres for Thinge og der forsvare deres Sager. Paven kalder dette en forvendt Skik og en afskyelig Lov, og bød derfor Kongen, at han i

Pa-

Pavens Navn skulde offentlig forkynde sine Undersaatter, at alle hovde Frihed til paa deres Yderste at give af deres Midler til Kirker, Fattige og gudeligt Brug. Udi geistlige Ting maatte heller ingen Geistlig komme for den verdslige Ret. De som handlede herimod, skulde sættes i Band. Dette mærkelige Dokument haves kun i en Transsumpt, som findes i en Pergaments Copiebog i Antiqvitets Archivet i Stokholm. Paven handlede heri som Pave. Celsé app. ad hist. Sveogoth. p. 50. — Endnu vedblev Paven at antage sig Ottos Sag imod Philip, og tilskrev derom adskillige af de tydske Fyrster til hans Bedste, og ligeledes den Engelske Konge Johan om at betale Otto de ham efter Kong Richards Testamente skyldige Penge. Begge Herrer holdte og en Samling med hinanden ved Coln, hvori Philip tilbød Otto sin Datter tilligemed Hertugdømmet Alemannien, hvorimod han skulde aflegge Kongenavnet og adlyde Philip som sin Konge. Men Otto svarede kiekt, at han ei nedlagde Riget forend med Doden, og tilbød Philip Otto endnu større Ting, hvorpaa de skildtes ad med uforrettet Sag. Nu begyndte Philip at søge Pavens Venskab, tilbød sig at indgaae Forlig med Kirken, og at give Paven Fyldestgiørelse, samt at slutte Stilstand med Otto. Raynald. ann. h. a. VI. sq. Orig. Guelf. III. 296. 297. — Den 16de Februarii stadfæstede Bisp Leopold af Worms ved sit Brev hos Schannat hist. episc. Wormat. II. p. 95 Foreeningen med Munkene af Schønaug, hvori tales om Gerard Barn, puer, af Schawenburch, som besad de 2 Parter af Gaarden (curtis) Grensheim, der hørte til Abbediet Lauris, som Bispen besad. Barn betyder uden Tvivl her det samme, som Junker, og har han maaskee været en yngre Broder af Grev Adolf den tredie; dog forekommer det mig, at der ogsaa har været en adelig Slægt af det Navn: Schawenburg. — Valdemar Aar 1206.

Grev

Valdemar Aar 1206. Grev Sigfrid af Orlamünde, Fader til den Holsteenske Grev Albert, døde efter en utryk't Krønike i Arndts liefländische Chronick. — Noget efterat Erkebisp Andreas havde forladt Riga, kom Bisp Albert did i Pintsefesten, førte twende Grever, endeel Adelsmænd, og andre med sig, og da blev Byens Muur opført saa høit, at man ei havde nødig at frygte for noget fiendtligt Angreb. Den Russiske Konge Vescека af Kukonoys kom da did, og tilbød sig at overlade til Bispen den halve Deel af sin Befæstning og Land som et Lehn, imod at faae Hielp imod Litthauerne. Bispen lovede ham det, og udsendte siden flere Præster omkring i Liefland. Som Ridderne af Christi Milice (Sværdridderne) havde hiulpet meget til Sagernes gode Fremgang, saa udbade de sig af Bispen den tredie Deel af Liefland, og af hvad deromkring af Hedenske Folk fremdeles kunde undertvinges. Bispen overlod dem denne tredie Deel med fuld Rettighed og Høihed, cum omni domino et jure, ligesom han havde faaet det selv af Keiseren, men hvad der endnu skulde erobres, sagde han ei at have Magt til at bortgive. Sagen blev bragt for Paven, som bifaldt Bispen, og gav ham desuden den fierde Deel af Tienden i Riddernes Land, hvilket blev det saa kaldte Saccalania paa den anden Side af Goiwe, da Bispen derimod beholdt Caupos Land, Thoreide og tredie Deelen i Metsepole. Siden efter gik Litthauerne med en stor Krigshær over Düna, og Dagen derpaa over Goiwe, og plyndrede Thoreide, førende mange Fanger bort med sig: Men Bispen sendte alle de Fremmede, Krigsridderne eller Brødrene, og Kiøbmændene og alle sine Folk ud imod dem, bød og alle Liver og Letter at foreene sig med dem under Straf for hver, som udeblev, at betale 3 Mark. De gik over den frosne Düna, traf Litthauerne paa Hiemmarschen ved Ascherad, dreve dem paa Flugt og befriede de fangne Christne.

Gru-

Gruber orig. Liv. p. 47. sq. Arndt Liefl. Chron. I. 127. sq. — Den tappre Roman af Halicz gik ind i Polen, og beleirede Lublin forgieves, men blev den 19de Julii ved Zaviskost, beliggende ved Weixelfloden, overfaldet af den Polske Hertug Lesko og hans Broder Conrad, og selv omkommet; hans Hær blev forfulgt til Lodomir, og igienkiøbte hans Undersaatter hans Legeme for 1100 Mark Sølv og alle fangne Polakker, og begrove det i Lodomir. Efter hans Død lader det, at der i nogen Tid ingen Regent haver været i Halicz, indtil Miecislav, Miecislai Søn og Romans Sønnesøn blev det. Dlugoss p. 595. sq. henfører urigtigen Romans Død til 1205, og andre til 1207, hvoriblandt Radlubko p. 37. — Den Polske Hertug Wladislaus Lescanagi, Miceslai Søn, døde, efter Dlugoss, eller rettere, blev udjaget, og lod sig nøie med Polen, thi han døde først 1231, hvorpaa Lesko kom i Besiddelse af Cracau. Lesko besad nu Cracau, Sendomir, Scradien, Lancicien eller Lenezia, og siden mere for saavidt, og Conrad Masovien og Cuiavien. Efter Arndt skal Roman have efterladt 2 unge Sønner, Daniel og Basilius, af hvilke den første blev Konge, og ogsaa understøttet af den Ungerske Konge Andreas mod Storfyrsten af Kiew og flere Russiske Fyrster. Arndt II. 305. sq. Tscherbatou 959. sq. — Naar Kroniken af Mailros hos Gale p. 182 skriver, at Grev Arald døde, saa sigter den derved til den Orkenøiske Jarl Harald. — Paven giorde sig endnu Umage med at formaae den Bøhmiske Konge Premislaus til at igientage sin forskudte Dronning, Dagmars Moder, som hans Brev af 26de April epist. IX. 60. udviiser, hvorved han beskikker Erkebispen af Salzburg med fleere til Commissarier i denne Sag. Script. Bohem. I. 368. Anon. ap. Sommersberg. script. Siles. II. p. 8. 40. Valdemar Aar 1206.

Valdemar Aar 1207.

Af et Brev fra Keiser Otto til Paven sees, at der imellem ham og Philip var sluttet en Stilstand, som skulde vare til Mortens-Dag, i Henseende til Fyrsterne ved Over- og Neder-Rhinen; men da den ei var indgaaet i Henseende til Saxen, saa giorde han sig færdig skyndeligen at drage did ind, paa det han kunde møde sin kiære Svoger de Danskes Konge, som vist ogsaa vilde drage did ind ham til Hielp, og i den Anledning er det uden Tvivl, at nogle af vore gode Kroniker vidne, at Valdemar sendte sine Riddere til Brunsvig, Otto til Hielp, og hvoraf andre, der ei ere saa gode, have giort, at Valdemar drev Keiseren, Philip nemlig, paa Flugt, da han havde giort Indbrud i Danmark; Imidlertid er det dog rimeligt, at der er skeet adskilligt ved denne Leilighed, som de mavre Kroniker have glemt at opskrive, især kommer det mig rimeligt for, at Valdemars Folk have ligget i Besætning i Brunsvig i Ottos Fraværelse; hvad Valdemars Hær udrettede, siges ei. Ei blot Svogerskab, men og Statsaarsager forbandt Valdemar til at staae Otto bi, thi Danmark var sikker, og kunde vente at udbrede sin Magt, saalænge 2 Fyrster streed sammen om den Tydske Krone. Ottos Tilstand var heel slet paa denne Tid, hvorfor han, efterat have sat sine Sager i Stand i Brunsvig, hvortil Valdemars Hær ventelig har hiulpet, reed efter Paaskedag fra Brunsvig til Danmark, og gik der, paa Kong Valdemars Bekostning, fra Ribe, (hvilket og bliver rimeligt ved dens Beliggenhed), over til Engelland, for at besøge sin Morbroder Kong Johan, som tog herlig mod ham, og endelig fandtes villig til at udbetale ham sin Arvepart med 5000 Mark Sølv, der satte ham i Stand til at fortsætte Krigen. Arn. Lubec. VII. 6. Raynald. ann. ad 1206. 15-47. Orig. Guelf. III. 298. sq. Lang. I. 121. 165. 284. II. 172. 265. 385. 633. III. 262. 308. IV. 227.

Matth.

Matth. Paril. p. 186. Matth. Westm. p. 267 *). Efterat han havde opholdt sig noget i Engelland, og nydt megen Ære der, vendte han tilbage til sit Land. Da foruden Pontanus den Brunsvigske Riimkronike hos Leibnit. p. 112. 113, som er skrevet 1279, vidner, at Otto gik fra Danmark over til Engelland, saa bortfalder Grubers ugrundede Formening Orig. Guelf. p. 297. not. c, at det er skeet fra Holland. Hvitfeld tager af denne Reise Anledning at sige, at Otto flygtede til Danmark, hvilket dog ei saa egentlig kan siges; Tillæggene ved den Siellandske Kronike henføre Ottos Engelske Reise heel urigtigen til 1217. — Den Bremiske Erkebisp Hartvic drog op mod de oprørske Stedinger, men lod sig forsone med Penge og vendte tilbage. Hist. arch. Brem. hos Lindenbr. p. 95. Alb. Stad. Strax derpaa døde han den 3die November. Ved St. Anscharii Kirke underholdtes 12 Fattige til hans Erindring; dette forandrede Hartvic og indrettede der et Collegium, uvist hvad Aar. Hartvic blev først begravet i Domkirken, men siden forflyttet derfra og begravet i St. Anscharii Kirke lige for det store Alter. Bremer Kirke havde lidt meget under ham, og leed end meere efter hans Død, thi al Menigheden der, saavel Geistlig som Verdslig, udvalgte derpaa den Slesvigske Bisp Valdemar til deres Erkebisp; de faa, som vare derimod, nemlig Provst Burchard og hans Venner, mødte ikke, og de Hamborgske Kanniker bleve ei kaldte til Valget, saasom man forud vidste de ei vilde bifalde det, da Hamborg var i Kong Valdemars Magt; men de modsagde dog dette Valg, paastaaende, at deres Kirke, som eengang havde været Moderkirken, burde her have

Valdemar Aar 1207.

*) Begge disse henføre dog Ottos Ophold i Engelland til 1208. Kall.

Valdemar Aar 1207. have havt første Stemme. Frygt for den mægtige Nabo har vel bragt Bremerne til dette Skridt, thi fik Valdemar der en Erkebisp efter sit Sind, saa kunde de let komme til at miste Grevskabet Stade, ei at tale om Ditmarsken, som vel allerede var forloret, men hvorpaa de ei havde afstaaet deres Fordring; maaskee de og ventede derved at faae tilbage Bremer Kirkes gamle Myndighed over Norden, som Bangert vil i sine Anm. til Arnold. VI. 18, hvortil Hvitfeld legger, at de tænkte at erholde dette, om han maaskee engang kunde blive Konge i Danmark. Bremerne sendte nu Gesandtere baade Geistlige og Ministeriales til Valdemar, som traf ham i Boulogne, hvor han studerede, og tilkiendegav ham, at han var canonisk udvalgt; Han glemmende sin Eed, og glad over at komme paa et Sted, hvor han kunde skade Kong Valdemar, begav sig ufortøvet til Rom med Gesandtere og Brev fra den Bremiske Kirke, og fremstilte sig for Paven, der, ventelig ukyndig om Stædernes Beliggenhed, blev glad herover, og ønskede ham til Lykke med den Forfremmelse, Gud nu havde beskieret ham efter saa megen Gienvordighed. Imidlertid vilde han dog ei strax give sit Minde til hans Ophøielse, førend han nøiere havde forfaret om Valgets Beskaffenhed. Lang. I. 121. 165. 284. II. 172. 255. 385. IV. 23. 227. V. 414. Arn. Lub. VII. 12. Raynald. ad 1208. n. 9. Staphorst I. 1. 606. Hist. archiep. Brem. hos Lindebr. p. 95. — Under den 2den April tilskrev Paven fra Lateran Kong Valdemar (epist. Baluz. X. 41) og gav tilkiende, at Kongens egen Gesandtere kunde berette ham, hvorledes han havde tilskrevet den Franske om hans Søster, og takker ham, fordi han havde ladet Bisp Valdemar løs, som søgte meget at undskylde sig hos Paven for det ham af Kongen tillagde, og vil Paven ei indlade sig i at undersøge dette. Men som Slesviger Kirke ei bør være uden

Be-

Bestyrer, saa skal den Lundiske Erkebisp beskikke een, som kan besørge baade de geistlige og verdslige Forretninger, og forestaae Indkomsterne, hvoraf Bisp Valdemar bør have sin Underholdning. (Kongen havde altsaa ei lagt Beslag paa Stiftets Indkomster, som Hvitfeld vil). Paven formaner Kongen til at opfylde dette, og at sende sig til Julen nogle fornuftige og troe Mænd, med hvem han kunde handle herom, og ved at undersøge Beskyldningerne mod Bispen og hans Forsvar at blive istand til at fælde en billig Dom. — Under den 2den April tilskrev ogsaa Paven den Franske Kong Philip epist. X. 42. Lang. VI. p. 114 om at behandle sin Dronning, som en Mand bør giøre mod sin Kone, og i det mindste lade hende nyde al kongelig Ære, betænkende hendes høie Byrd, og ei at omgaaes hende som en Fange. I et andet Brev af December til samme Konge epist. X. 176. Lang. VI. 115 er Paven fornøiet over, at han har ladet ham vide ved Abbed Johan af St. Genevieve, og ved sine Breve, at han vilde besøge Dronningen, og see om det var muligt at have Omgang med hende, dog paa Vilkaar, at om det ei skulde gaae an, at hans Sag derved ei maatte forværres. Paven formaner ham til at begynde med Messe, Bøn og Almisse, førend han gaaer ind til Dronningen for at erfare, om noget Hexerie, maleficium, skulde være i Veien til at have Omgang med hende, forsikrer derhos, at dette Forsøg ei skal blive Kongens Sag til Skade, og om Forsøget ei lykkedes, saa vilde Paven undersøge og dømme denne Sag, uden hvilket Kongen ei kunde løses af Ægteskabets Baand. — Paven stadfæstede ved sin Bulle af 24de Martii til Kapitlet i Aarhuus hos Lang. VI. 388 og Thorkelin I. 87 Gaven og Stiftelsen af 10 Prabender ved den forrige Bisp Peder, samt af den nu udvalgde Skelms Tillæg dertil af alle de Grunde, som han ved

Valdemar Aar 1207.

Valdemar Aar 1207. Kiøb eller paa anden Maade havde erhvervet sig i Byen Aarhuus, saint og en Gave fra ham af den tredie Deel af Tienden i adskillige Byer, som navngives, med den Giaf (Gave, Afgift) og alle andre Oppebørseler, saavel geistlige som verdslige, hvilke Bispen pleiede at have af disse Byers Bryder og Gaardmænd, villici et coloni. Denne Skelmos Gavebrev, hvori han skriver sig ved Guds Naade udvalgt til Aarhuus Kirke, findes ogsaa i Aarhuus Copiebog og deraf hos Lang. ibid. 405 og i Thorkelin dipl. I. 86, og kan man deraf slutte, at Peder maae være død sidst i 1206. I et andet Brev ligeledes hos Lang. ibid. 406 og Thorkelin I. 88. ventelig af samme Aar, erklærer Skielm, at da han efter sin afdøde Broder Johan har arvet Eiendomme i Aby med Skoven Stath og Brendistorp, skiænkede han det til St. Clementis Kirke, og er bered til at forsvare efter Fædrenelandets Love, at han med Rette besidder det, og med Rette har skiænket det bort. I dette sidste skriver Skelmo sig Biskop, og deraf formoder Bartholin, da det er uden Datum, at det kan høre til 1208. — Under den 19de October tilskrev Paven Erkebisp Andreas epist. l. X. 146, om een, der under hans Formand Absalon var sprungen fra Acolythus lige til Diaconus, uden at være ordineret til Subdiaconus, hvortil Absalon havde ladet sig bevæge ved en Præst han meget elskede, og hvilken Person havde siden fortrydt det, og opholdt sig nogle Aar i et Kloster; denne tillader Paven at blive Diaconus, naar han først er bleven ordineret til Subdiaconus, og det i Henseende til Erkebisp Andreæ Forbøn, og da han stoler paa hans Indsigter. Pontopp. ann. I. 621. — Under den 25de October til samme Erkebisp epist. l. X. 147 taler Paven om, at han saavel ved hans som den Svenske Kong Sverkers og andres Breve er bleven underrettet om, at Erkebispen af Upsal var død,

og

og at dette Sæde havde staaet længe ledigt formedelst Andreæ Fraværelse, men at nu Folk og Almue eenstemmig havde valgt Valerius, Kong Sverkers Kapellan, en lærd og dydig Mand, til Erkebisp, hvortil Kongen havde givet sit Samtykke. Men da denne Valerius ei var fød af et lovligt Ægteskab, saa havde Andreas bedet Paven at ville stadfæste ham, som Erkebiskopen havde anført som kaldet, men ei som valgt til dette Embede, da det kunde komme den Svenske Kirke til Bedste, og ingen Kirke ellers i den heele Verden laae propter insolentiam populi under saa tungt et Aag. Da Paven nu ikke kiendte Beskaffenheden af Valerii uretmæssige Fødsel, og om Manglen paa dygtige Geistlige var saa stor i Upsals Stigt, og da endelig Præsterne der vedbleve den fordærvede Skik at gifte sig, saa at det ei var anstændigt, at Valerius skulde blive Erkebisp, om han var fød af slig Sammenkomst, vilde han, uagtet alle disse Vanskeligheder, dog overlade til Andreas heri at handle efter sin sædvanlige Retskaffenhed og Forstand, til hvilken Ende Paven sender Pallium, paa det Andreas kan efter Omstændighederne meddeele ham det. Celse appar. p. 50. Benzel monum. 194. Lagerbring. Svensk. Hist. II. 425. — Den 18de September tilskrev Paven Bispen af Odense Brevet epist. l. X. 124, at en Præst havde berettet ham, hvorledes han havde mistet en Finger i et Slagsmaal, som han uforvarende var kommet til, hvorfor Paven byder Bispen at lade denne Præst blive i sit Embede, om det forholder sig saaledes. Pontopp. ann. I. 621. — Uden Tvivl er den første Deel af den diplomatiske Historie af Om eller Caræ insulæ Kloster blevet skrevet i dette Aar. Lang. V. 232. 235. Valdemar Aar 1207.

Strax efter Juul blev Baglernes Konge Erling Stenvegg syg, og døde samme Uge i Tønsberg; da nu Julen ansaaes at være

Valdemar. Aar 1207. til den 7de Januarii, saa maae han være død inden den 13de. Man dulgte hans Død i 7 Dage, og sendte imedens Bud til Philip Jarl i Bergen, og foregav, at den Danske Konge vilde tale med ham. I Fasten kom han til Tønsberg. Erling havde efterladt sig 2 Sønner, Magnus, som var 8 Aar gammel, og Sigurd. Philip stillede sig som om ham vilde skaffe een af dem Riget; men imedens magede han det saa ved Bisp Nicolai Hielp, at Bønderne udvalgte ham selv paa Thinget i Sarpsborg til Konge, hvortil Krigsfolket, endskiønt unødig, ogsaa maatte give sit Samtykke. Dette skeede ½ Maaned efter Paaske, altsaa først i May. Ved den Tid døde Philip af Vegen, som var gift med Margrete, Kongedatter, uden Tvivl af Kong Magnus Erlingsøn, hvorved Philip var Svoger til de bekiendte Mænd Reidar Sendeman og Peter Steiper. Selv var Philip een af Baglernes fornemste Hovedsmand først mod Kong Sverre, og siden mod Inge, og var han en anseelig Lehnsmand i Vigen. Disse Efterretninger om Philip skylder jeg min gode Ven Justitsraad og Rector Thorlacius. Torfæi hist. Norv. IV. p. 105. 106. Danske Snorro S. 561. 563. — Af Kong Erling Stenveg havdes endnu 1622 et Diplom, hvori han kaldte sig Magni Søn, og gav han derved Hoff ved Hudnu til Hovedøe Kloster. Dette Brev var uden Datum. De mangfoldige Norske Breve, som 1622 endnu vare i Behold paa Aggershuus Fæstning, og over hvilke man nu kuns har Catalogus, ere til den Norske Histories ubodelige Tab nu alle borte. — Nogen Tid efter beleirede Baglernes Anførere Philip Slottet i Bergen, som overgav sig efter Erkebisp Thorers Raad formedelst Mangel paa Drikke, saa at alle, som vare der, skulde gaae frit bort. Erkebispen tog da den unge Hakon, Sverres Sønneson, til sig, og blev Slottet derpaa efter

hans

hans Raad opbrændt og nedbrudt, hvorpaa Baglerne forlode Bergen, som Birkebeenerne igien toge i Besiddelse, og lode de ved Peter Steiper og Dagfind Bonde opbygge Slottet, og tog den sidste sig det meget an, men Kong Philip kom kort efter did, indtog og nedbrød det opbygte. Derpaa drog Philip til Tronhiem, og blev der paa Øre Thing taget til Konge, men maatte formedelst Mangel paa Fødevare forlade det igien. Torfæi hist. IV. 3. 8. 9. Danske Snorro S. 565-572. Imedens begyndte Bisp Nicolaus at arbeide paa Fred mellem begge Parter, hvis ønskelige Virkning viiste sig i næste Aar. Torfæus l. c. p. 115. Danske Snorro S. 573. — Cistercienser-Klosteret Tutersøen, som ligger omtrent 2 Mile fra Tronhiem, stiftedes midt under disse Krigsuroeligheder. Lang. I. 165. IV. 416. Pontopp. ann. 621. Det er et af de deiligste Stæder der oppe, hvor adskillige Urter og Blomster findes vilde, som ellers kun fremkomme i Haver, og hvilke skrive sig fra Munkenes Tid. Stiftelsen skede den 25de Martii og Munkene kom did fra Lyse-Kloster; endnu staae Murene der især af Kirken til en anseelig Høide, og af lutter hugne firkantede Steen. — Af Kong Philip haves et Original Diplom, trykt hos Thorkelin dipl. II. p. 18, som er det ældste Kongebrev som endnu haves paa Norsk, og giemmes i det Danske Selskabs-Archiv. Det er til alle Norsdølinger, og handler om, at de ei maae falde Munkene paa Hovedøe besværlige for den Gaard, (Bo) Aspar, som Kong Inge havde skienket dem. Langebek og Thorkelin henføre Diplomet, som er uden Datum, til 1207; men forstaaes herved den da levende Kong Inge, saa er det ventelig udstedt efter Forliget mellem Philip og Inge 1208. Et lidet Stykke af det hvide Vorsigil hænger ved. — Negill eller Nial, Bisp af Stavanger, døde; han stod i Broderskab med Munkene af St. Peders Kloster i Restved. Lang. I. 75. IV.

Valdemar Aar 1207.

Valdemar Aar 1207. IV. 320. — Reginald, Øernes Konge, havde omtrent 1197 givet sin Broder Olaf Øen Lodhus eller Lewes, som er næsten den største blandt de nordlige af Suderøerne; men da den er meget ufrugtbar, saa forslog den ei til at føde ham og Krigsfolk, saa at han maatte leve meget kummerlig, hvorfor han udbad sig af sin Broder en anden og bedre Eiendom, allerhelst Riget tilhørte efter Arveret nærmest ham, og han dog ei misundte sin Broder det. Men Reginald lod ham Dagen efter gribe og sætte i Fængsel hos sin fortroelige Ven den Skotske Kong Wilhelm, hvor han forblev næsten i 7 Aar. Langeb. III. 226. 227. Johnston. ant. Celto-Norm. p. 25. 26. Matth. Westm. p. 267. Franciscaner- eller Minoriter-Ordenen blev nu stiftet i Italien og udbredte sig i en Hast over den hele christne Katholske Verden. — Imedens Keiser Otto var bortreist, og ogsaa efter hans Tilbagekomst giorde hans Modstander Philip sig al Umage for at vinde Paven, som og skede ved gode Ord, ved Gaver og ved Løfter at give sin Datter til Pavens Broders Richards Søn, som Paven allerede havde giort til Greve; Hertil kom, at Paven indsaae, at Ottos Sager forværredes Dag for Dag, og at det var næsten umueligt længer at holde ham ved Magt. Paven sendte derpaa 2 Legater til Tydskland, som i Speyer offentlig løste Philip af Band paa adskillige Vilkaar, hvoriblant var, at han maatte forløve en stor Hær han havde samlet mod Otto, og indgaae 1 Aars Stilstand med ham. Derefter samledes begge Konger i Nordhusen for at handle om Fred, men den blev ikke afgiort, og siden i Qvedlingborg, hvor det blev foreslaaet, at Philip skulde give sin Datter til Otto, med Pavens Dispensation, da de vare beslægtede i fierde Grad; men dog intet videre afgiort, end en Stilstand, som skulde vare til St. Hansdag næste Aar. Derpaa tilskrev Paven Philip et meget venligt Brev

den

den 1ste November. Kroniken af de Thyringske Landgrever hos Ec- Valdemar
card hist. Sax. super. S. 403. og den Erfordiske St. Petri Kronike Aar 1207.
hos Mencken III. p. 236 vidne, at Pavens Legater de to Kardinaler droge til Otto i Saxen, og bøde ham fra Paven at nedlegge Krone og Kongenavn, men at han forsikkrede aldrig at ville gjøre det. Dog denne Beretning er uden Tvivl urigtig, og findes ei hos nogen anden. — I den Uvished, om Philip eller Otto skulde vinde søgte Paven at holde godt Venskab med Friderik, Konge af Sicilien, og skrev ham derfor meget venlig til. Raynald. ann. 1206. 18. 1207. 5-11. Muratori script. III. p. 481. — Den Rygiske Fyrste Stioslaf, Jaromars Broder, døde, efter Schwartz, som deri følger Micrælius i hans Slægtetavle ved den Pomerske Historie, i dette Aar. Hans Afkom opholdt sig siden paa Slottet Putbus og fik derefter Navn, og blomstrer denne Slægt endnu under Navn af Grever af Putbus. — Den Rygiske Fyrste Jarimar stadfæstede Klosteret Hilda dets Rettigheder. Blant Underskrifterne forekomme hans Sønner Barnuths og Zwentepolk. Dreger cod. dipl. Pomer. p. 74. — Efter Rastad Kronike hos Lang. III. 181 var Slottet Delmenhorst endda ikke bygt, men Pladsen kaldtes Horst, og var et Lehn af Bremer Kirke. — Cunegunde, Keiser Philips Datter, ægtede Wenceslaus den Bøhmiske Kong Premislai Søn; men, som de endda begge vare Børn, da han først var født 1205, saa varede det længe inden Ægteskabet blev fuldbyrdet. Script. min. Bohem. I. 268. Dobner. monum. Bohem. III. 205. — I Lifland indtog Bisp Albert Kastellet Seleburg i Semigallien, hvor siden dets Bisper boede, og kaldtes derfor de Selonensiske Bisper. Lithauerne derinde fik frie Afmarsch: Indbyggerne lode sig døbe, og Mariæ Fane blev der plantet. Nogle Letter som boede ved Ymer, bleve ogsaa døbte, efterat de først ved Lodkastning havde afgiort, om de

Woldemar Aar 1207. de skulde enten antage den Græske Lære, som Russerne, der boede i Pleskov, bekiendte sig til, og til hvilke de gave Skat, eller den Katholske. Daniel, Herre af Lenewarden, kom i Stridighed med den Russiske Konge Vesceco af Kokenhusen, fangede ham og indtog Slottet, men Bispen lod han sætte paa frie Fod. I Paasken lagde de og Besætning ind i Fæstningen, og lod den imod Lithauerne befæste. De Fremmede, som vare komne Bispen til Hielp, vilde vende tilbage, efterat eet Aar var gaaet, som de havde lovet Gud at tiene i, men Modvind opholdt dem i Dünamünde. Vesceco overfaldt Fæstningen, dræbte de fleeste af dem, og sendte de Tydskes Harnisker, Blider og bedste Heste til Storfyrsten *) Woldemar i Moscau, hvilken og bad ham skynde sig med sin Krigshær at indtage Riget, da de fleeste vare dragne bort med Bispen. Men denne, saasnart han hørte det, overtalte 300 af de bedste Krigsfolk at lade sig korse paa nye, og at vende tilbage til Rigas Forsvar, da Vesceco derpaa lod opbrænde Kokenhusen og selv flyede til Rusland, hvorfra han aldrig siden kom tilbage. Mange Selonenser og Lethgaller, som havde holdt med ham, bleve her dræbte af de Tydske. Nu reiste Bispen til Tydskland for at samle Pilegrime paa nye og andet til Kirkens Bedste. De tilbageblevne foreenede sig med Westhard, Semigallernes Anfører, men bleve af Lithauerne overvundne i et Slag i disses Land ved det at Semigallerne toge Flugten, hvorpaa de fastsatte herefter ei at bekrige Hedninger ved andre Hedninger. Tabet af dem blev dog igien

*) Denne Titel er dog uden Tvivl en Tilsætning i den gamle Liflandske Krønike, da denne Wladimir uden Tvivl regierede i Novgorod og Pleskov. For Resten er den Russiske Historie paa denne Tid meget mørk ved de mange Regentere.

igien erstattet ved det af de Tydske med de christne Letter og Liver og endeel Kiøbmænd og andre Tydske fra Øen Gulland, droge med Estherne i Ungannien, anførte blant andre af Berthold, en Sværdordens Broder (Fratre militiae de Wenden) af Wenden iblandt Letterne, som var denne Ordens Hovedsæde. Letterne vare meget glade ved de christne Præsters Ankomst, thi forhen vare de foragtede og undertrykte af Liverne og Estherne, hvorfor de troelig stode de Christne bi. De indtoge Slottet Odempe, og dræbte i Landskabet Saccalan 300 af de tapperste Mænd, ja endog Qvinder og Børn, sparende efter Sædvane alleene Piger, og herved bleve nu Estherne tvungne at indgaae Stilstand for eet Aar. Dette skede om Vinteren ved den Søndag Gaudete, det er den tredie i Advent. Gruber orig. Livon. Arndt Liefl. Chron. ad h. a. — Efter Alberic skal Abbed Godefrid af Lurum i Polen med Munken Philip være gaaet over Weixelen, og have prædiket for Preusserne og omvendt Fyrst Phaset, og siden hans Broder Kong Sode, dog disse have ventelig kun været Anførere, da Preusserne paa den Tid ingen Fyrster havde. Philip satte der Livet til og blev Martyr. Valdemar Aar 1207.

Imedens Bisskop Valdemar opholdt sig i Rom, kom Sendebud fra Kannikerne i Hamborg, som satte sig mod hans Valg paastaaende, at det ei var skeet canonisk. Kong Valdemars Gesandt Peder, Provst af Roeskilde, kom ogsaa, men uden Brev, som han sagde sig underveis at være ham voldsom frataget. Han modsagde ogsaa Valdemars Valg, og bragte Paven Bispens Ord i Erindring, hvorved han havde forbundet sig til ei at nedsætte eller indfinde sig paa noget Sted, som kunde være Kongen farligt, og nu var intet Sted farligere for Danmark, end just Bremen. Efter dette opholdt Paven Bispen hos sig nogle Dage, for imedens Aar 1208.

 at-

Valdemar Aar 1208. denne Sag kunde trække langt ud, men nu havde han tilskrevet dem, at de inden een Maaned maatte canonisk udvælge en anden Erkebisp, hvis ikke, overdraget til Erkebispen i Magdeborg at bandsætte dem, og selv efter Overlæg med geistlige og kloge Folk at sætte dem en Erkebisp. Paven vilde fremdeles overlægge med Kardinalerne om at affette Valdemar fra Slesvigs Bispesæde; tilsidst roser han Provst Peder af Roeskild som en troe og fornuftig Mand, og anbefaler ham til Kongen. Brevet er venteligsendt med ham. Ærligt er det, at Paven i Begyndelsen af sit Brev tilstaaer, at Gud har ei givet ham Evne at forudsee tilkommende Ting; og hans Ufeilbarhed stod derfor kun paa svage Fødder. Saasnart Kongen hørte Bispens Ankomst til Bremen, drog han med en overmaade stor Hær af Ryttere og Skibe til Stigtet for at hindre ham og for at vælge en anden i hans Sted. Arnold. Lub. VII. 13 Bangert ad eund. VI. 18. p. 471. Corner p. 825. Krantz. Dan. VII. 16. — Paa samme Tid havde han og Krig med Guncelin, Greve af Schwerin, og denne Broder Henrik, der vare hans Lehnsmænd, og havde fortørnet ham ved at udjage en Adelsmand Johan Gaas, Herre af Politz, og at fratage ham hans Slot Grabow; hvorover Kongen sendte en Hær mod dem under Anførsel af sin Søstersøn Grev Albert af Nordalbingien, som forstyrrede Wittenburg i Grevskabet Schwerin, og ødelagde Kastellet Boitzenborg, samt grueligen plyndrede og fordærvede det heele Schweriner Land. — Ved Boitzenborg kom Kong Otto til Valdemar, som altsaa selv har været med, i det mindste for en Tid, og udbad sig Hielp af ham mod Philip, der nu samlede en utroelig stor Hær endog fra Ungarn og af Valacher, og bragte sammen en stor Mængde Blider og alle Slags Krigsvaaben, hvormed han vilde bekrige Otto, ja endog Valdemar selv, som han

maa-

maafkee agtede at fratage Hamborg, Lybek og Nordalbingien, der fra gammel Tid havde hørt til Tydskland. Denne sendte derfor 400 Riddere, (som Svaning vil hos Bartholin,) Otto til Hielp til Brunsvig, hvor de bleve lagde i Besætning; ja efter Arnold fra Lybek VII. 14. greb han sig an baade med Krigsfolk og Penge, og kom Otto til Hielp paa alle Maader, da han vel saae, at Raden vilde komme til ham, saasnart Otto var overvundet; Otto lod og sine Stridere og Slotte forsyne med Vaaben og megen Fetalie. Krigen saae nu temmelig farlig ud for de Danske, allerhelst de i Jan. havde lidt et stort Nederlag i Sverrige, hvorom meere siden. Men Philip blev midt i sine Krigstilberedelser dræbt i Bamberg den 27de Junii, hvorom ogsaa meere siden. Uvist er det, hvordan Krigen havde faldet ud, men vist er det, at Valdemar var en klog, mægtig og stridbar Herre. — Imedens dette foregik, lavede Bisp Valdemar sig til at angribe Kongens egne Lande, da Burchard, første Provst i Bremen, som stræbte efter Erkesædet og havde Kannikerne i Hamborg paa sin Side, saa og nogle af Bremen, nu kom til Kongen, og blev af ham forlehnet med det af den Bremiske Kirkes Gods, som laae norden for Elven, og gav Kongen ham Investituren, som Arnold af Lybek skriver, hvilket synes at viise, at Valdemar agtede at rive Nordalbingien reent løs fra alt Samfund med det Tydske Rige, hvorefter da denne Burchard ogsaa ved endeel af hans Anhængere erklæres for Erkebisp af Hamborg, ligesom han ogsaa bemægtigede sig Stade ved nogle af Kongens Venner. Strax derpaa kom Biskop Valdemar did, og søgte ved sit Partie at drage ind i Byen, da det andet Partie lukte Portene, og hindrede ham derfra. En stor Storm ledsaget med Hagel og Torden beskadigede Taarne og Huuse i Stade, og da Bispen i det samme viiste sig for den med en Hær

af

Valdemar Aar 1208.

af sine Bremiske Venner og af Stedinger, som han havde kaldet til Hielp, skiønt disse ellers vare oprørske mod det Bremiske Stigt, indtog han nu paa St. Stephans Dag den 3die August Byen med Magt, plyndrede den, og bortranede reent alting der, da han gav den sin Krigshær til Priis. Bispen stolede paa Otto, som nu eene regierede i Tydskland efter Philips Død, thi denne Herre var ligesaa misundelig over Kong Valdemars tilvoxende Magt, som Philip havde været, og var derfor tilbøielig til at understøtte Bispen. Vist er det, at de Danske begyndte meget at udbrede sig i Tydskland, og Otto tænkte herom ligesom hans Fader Henrik Løve: Overalt veier egen Fordeel og Statsaarsager, ligesaavel hos Regenten, som hos andre Mennesker, over oppebaarne Velgierninger, der og sielden beviises af store Herrer uden for egen Fordeels Skyld. Imidlertid burde dog Løfter og Forbund holdes, thi ellers var ingen Sikkerhed for Fred blant Folkene. Man har endnu et Brev fra Otto til Paven, skrevet mellem den 21de Junii og 8de Sept., hvori han høilig smigrer for ham, og skriver, at han maae takke ham for alt det han er, melder, at mange Fyrster have efter Philips Død erkiendt ham for Konge, og deriblandt den Saxiske Hertug Bernhard og hans egen Broder Pfalzgreve Henrik, beder at Paven vil opsætte at dømme mellem de til Bremen valgte Erkebisper, om end Kongen af Danmark eller nogen anden skulde forlange Sagen afgiort, indtil Otto kunde sende sine Gesandtere herom til Paven, da saavel det første som sidste Valg var mod Gud og al Ret og Billighed, samt ei nyttig hverken for Paven eller Otto. Man seer heraf klarlig, at Otto har frygtet for Kong Valdemars tilvoxende Magt, og ei villet, at han skulde faae Fod i saa anseeligt et Stigt som Bremen; men Valdemar lod sig herved ei skrække, og betiente sig klogelig af sin

Magt

Magt og de lykkelige Omstændigheder. Den udvalgte Burchard beinægtigede sig Stade paa nye, og boede der nu uhindret; Valdemar lod slaae en Broe, venteligt af Træe, over Elven, saa at Ryttere og Vogne kunde drage over den og siden fra den eene Øe til den anden ind i det Bremiske, hvoraf jeg slutter, at den er gaaet over fra Hamborg; og derpaa brød han fra alle Kanter ind i det Bremiske, lod til Burchards Forsvar stærkt bygge og befæste Kastellet Hornburg, som Arnold kalder det, da Kröniken, som slutter med 1219 Lang. III. 263 kalder det Horeburg, og hvorved uden Tvivl Harburg forstaaes, dog findes en Flekke af det Navn Hornburg endnu i det Bremiske, som ligger ei meget langt fra Stade, og ei meget over 1 Miil fra Elven, hvilken det da snarere bliver. Det forekommer mig ei ganske urimeligt, at Saxo sigter til dette Tog, naar han i sin Fortale siger, at Valdemar underlagde sig Elvens begge Bredder, og er det saa, da har han endnu levet 1208 over. Langeb. I. 165. 284. II. 256. 436. 624. III. 263. 308. IV. 227. Arnold. Lub. VII. 13. Krantz. Vand. VII. 3. Dania VII. 16. Saxon. VII. 32. Alb. Stad. h. a. Hist. arch. Brem. p. 95. Dilich. chron. Brem. p. 34. Wolter p. 59. Staphorst. Hamb. Gesch. I. 1. p. 637. — Til Erkebisp Andreas af Lund skrev Paven under den 4de Nov. Brevet epist. XI. 173, og er deri meget vreed paa Bisp Valdemar, som han siger sig at have befriet fra et overmaade haardt Fængsel, og nu understaaer han sig at trænge sig ind i Stigtet Bremen, da dog ingen Bisp var gaaet fra et Sæde til et andet uden Pavens Tilladelse, saa at han for dette eene fortiener at miste begge Stigter, hvorfor og Paven havde befalet Erkebispen af Magdeborg og flere Bisper at byde Valdemar i hans Navn, at han inden 1 Maaned efter Forkyndelsen skulde uden Vægring drage til Rom, og bede ydmygelig om Forladelse, men ellers uden al Maade afsættes: at alle Verdslige, som holdt med ham, skulde

Valdemar Aar 1208.

Valdemar Aar 1208. landsættes, og havde de noget Lehn af Bremerkirken, da til evig Tid miste det, og at de Geistlige skulle miste Embede og Indkomster; den Bye, Slot eller Meenighed, som holdt med ham, skulde landsættes, og ingen religiøs Act der øves, uden de Døendes Pœnitentse og Børnedaab; og hvo der havde aflagt ham Eed, løstes herved derfra. Og da 2 Erkebisper vare der valgte, saa havde Paven befalet begge Partier inden een Maaned at tilsende Gesandtere, paa det han grundig kunde undersøge Sagen, og da stadfæste den eene, eller og vælge en nye duelig Person. Dersom Valdemars Partie ei giorde dette inden een Maaned, tabte de for denne Gang af Valgrettighed, og forsømte det andet Partie det, da gaves dem endnu dertil nok een Maaned. Endelig beder han Erkebispen at lade Slesvig forsyne med en nye Bisp ved et canonisk Valg. — Efter Kong Philips Død viiste Bremerne sig ei saa ivrige som forhen for deres udvalgte Erkebisp Valdemar. Saasom og Otto havde nu igien forandret sit Sindelav, og Kong Valdemar havde ved et Brev forandret hans Tænkemaade, saa magede Otto det saaledes hos Paven og Bremerne, at Burchard fik Investituren, hvorpaa han lod ham med stor Værdighed føre til Bremen i Overværelse af Kong Valdemars Sendebud. Valdemar maatte derpaa rømme til Rom, hvor han bad Paven om Naade og Forladelse. Skade at følgende af Staphorst p. 637 angivne Breve og Buller ere bortkomne, eller dog ei endnu komne for Lyset. Den Hamborgske Erkebisps Burchards, (som ventelig har kaldet sig saa, før han tillige fik Bremen) Brev imod Valdemar af Slesvig; Bruno, Bisp i Imola og Provst i Hamborg, hans Brev, hvori han klager over, at den Hamborgske Kirke blev ynkelig mishandlet af Bremen; Pavens om de store Ting, Bremerne foretoge sig til den Hamborgske Kirkes Ødelæggelse, og et andet af Paven,

at

udvet Hamborgske Kapitel var forbigaaet i Valget af en Bisp til Bremen. Spørgsmaal bliver det dog, om Burchard for 1209 kom til roelig Besiddelse af Stedet? — Den flygtige Svenske Prinds Erik kom nu til sit Fædreneland igien fra Norge, for at bekrige Kong Sverker, og fik strax et stort Anhang især af Adelen og de Fornemme, som beviiser, at de Svenske troede, der enten var skeet Erik Uret, eller og i andre Maader have været misfornøiede med Sverker. Denne Herre havde, efterat hans første Gemahlinde Bengte, en Dåtter af den Danske Herre Ebbe Sunesøn, var død, vel igien giftet sig med Ingegerd, Datter af Jarlen Birger Brose, af den mægtige Folkungiske Slægt, som døde 1202, men imidlertid veed man dog ikke, om Folkungerne holdt med Sverker, da de og vare i Slægt med Erik, thi paa den eene Side er det vanskeligt at fatte, hvi Sverker skulde have behøvet at forlange saa stor Hielp fra Danmark, om han havde havt Folkungerne, og derved utallige Svenske paa sin Side, og paa den anden Side kan man neppe forestille sig, at Magnus Manniskiold, Hovedet for Folkungerne, har ladet sig bevæge til at stride mod sin egen Fætterskes Mand Sværker; Imidlertid siges i Anmærkningerne til Vest-Gothe-Loven, at Folkungerne tage Livet af Sverker. Hvorom alting er, saa fik Sverker 16000 Mand, (Magnus Matthiæ vil 18000, som nok er urigtigt,) baade Ryttere og Fodgiængere, til Hielp fra Danmark, bestaaende af Danske og Behmer, og er Magnus Matthiæ den ældste som siger dette sidste, hvori Hvitfeld følger ham, dog har han uden Tvivl havt ældre Kroniker at gaae efter. Dette sidste viiser ellers, at man længe har ventet Eriks Indfald, og at Kong Valdemar har selv havt Deel i den Undsætning, som blev sendt Sverker, og formaaet sin Svigerfader den Behmiske Premislaus at sende disse

Valdemar Aar 1208.

Valdemar Aar 1208. visse Hielpetropper. Imidlertid har vel og Sverkers Svogre, den mægtige Erkebiskop Andreas af Lund og Brødre meget hiulpet til denne Hær, som ogsaa anførtes af Andreæ Brødre, Peder Bisp i Roeskilde, Lars, Jacob og Ebbe, Sverkers Svigerfader, som vare øverste Anførere, og af hvilke de to Ebbe og Lars vare overalt agtede for deres Tapperhed og store Navn. Paa Eriks Side derimod vare især Oplændingerne, thi man mærker ei, at han havde nogen Undsætning fra Norge. Ved Lene i Wartofte Herred i Vestgotland (Gaarden laae i Skara Stigt, og nævnes i et Svensk Diplom af 1293 den 22de Febr.) kom det den 31te Jan. til et afgiørende Slag, hvori skal have været 2 til 3 Svenske mod hver Dansk efter den Danske Kiempevise om dette Slag, som dog ikke er troeligt. I Visen siges og, at de Danske meest bestode af Siellandsfarer og Jyder; at Sverker gik selv til Valdemar og bad ham om Hielp, og at han da var drevet ud af Landet, hvilket sidste jeg næsten vil troe; at Engelbert, Karl Graaa og Ove Dyre, hvilke ellers ere ubekiendte, vare blandt de Danske Anførere, at Sverker gik med Hæren over Øresund paa en Søndag, paa 77 Snekker foruden smaae Baade, at Sverkers Banner var guul og blaae, at han havde en forgyldt Hielm paa, sendte et Feidebrev til sin Fiende, samt udviiste megen Tapperhed i Slaget, og fældte med egen Haand den Svenske Hovding, hvorved maaskee kan forstaaes Magnus Minniskiold, saafremt han efter Langebeks Gisning er faldet i dette Slag, men hvorfor han da staaer antegnet i den Lundske Gavebog hos Langeb. III. 482, begriber jeg ikke, thi deraf maae man slutte, at han har holdt med Sverker, endskiøndt dog vel ogsaa mueligt, at han har været imod Sverker, og staaer blot anført, fordi han kan have viist sig gavmild mod Lunde Kirke. At nogen anseelig

Hov-

Høvding er faldet paa Eriks Side, kan beviises deraf, at endeel gamle Kroniker berette, at Hovedmændene faldt paa begge Sider; men hvorom alting er, saa faldt Slaget ulykkelig ud for de Danske, thi de bleve saaledes slagne og adspredte, at ikke to bleve sammen paa Flugten, som Ericus Olai vidner, og efter ovenmeldte Kiempevise kom kun 51 tilbage derfra, hvoriblandt Biskop Peder og Broder Jakob; thi vel lader Morten Pedersen i Absalons Herk. ogsaa ham satte Livet til, men han levede dog længe efter. Derimod er det vist, at Ebbe og Laurentius saaledes som han fortæller, satte Livet til der, og bleve de begravne i Sorøe Kirke foran for St. Benedikti og Bernardi Alter. Ebbe, som havde viist sig gavmild mod Kirken i Kiøbenhavn, var gift med Arina, som overlevede ham og døde den 27de Junii, uvist hvad Aar, og gav 2 Mark til Lunde Kirkes Bygging. Med hende avlede han 2 Sønner, Johan og Peder, og 5 Døttre, Christine, Benedicta eller Bengte, Kong Sverkers første Dronning, Cathrine, Cæcilia og en Anonyme, gift med en Grev Engelbert, som er maaskee den Kiempevisen omtaler, og hvorved maaskee forstaaes Grev Albert af Gleichen, som vist var herinde 1238. Laurentius gav til vor Frue Kirke i Kiøbenhavn Langshobierg, Kolbecote (Kollekolle) og Niumulne (Ny Mølle i Lyngby Sogn). Lang. VI. 373. Efter Morten Pedersen satte og Ebbe Glug Livet til i dette Slag, men jeg frygter for at han blander ham med Ebbe Sunesøn, da han giør ham til øverste Feltherre; thi Ebbe Glug af Hasladorp levede endnu 1205, var en Søn af Oluf Glug og Gisla, en Datter af Ebbe, Skialm Hvides Søn; Ebbe selv var gift med Cæcilia og Fader til Oluf Glug af Bavelse, Kong Valdemars Mundskienk. Endskiøndt Erik vandt Slaget, saa

Valdemar Aar 1208.

skal

Valdemar Aar 1208. skal han dog have tabt overmaade mange Folk; de Svenske giorde over Slaget følgende slette Vers:

Contigit in Lænom duo Danska lupo for enom
Af Svenskom Svenom toko dorsum verbere plenum.

Sverker rømte nu atter til Danmark, og forblev der paa tredie Aar for at søge Leilighed igien at bestige Thronen. Den Upsalske Erkebisp Valerius fulgte med ham. Nogle nyere Svenske Skribentere ville, at en vis Fale Bure skulde have havt den fornemste Andeel i Eriks Thronbestigelse, og hiulpet ham med Norske Mænd dertil, men Lagerbring har godt giendrevet dette Eventyr, hvorvel han tilstaaer, at han kan have været med. Dette er vist, at Erik regierede siden i Sverrig og lod sig krone den 22de Novbr samme Aar. At den gamle Hedenske Troes Meeninger ei endda vare gandske uddøde i Norden, kan sees deraf, at Odin siges at have aabenbarret sig for en Svend i Norge, og sagt, at han vilde derfra til Sverrige, hvorpaa Slaget skeede mellem Sverker og Erik 4 Dage efter. Eric. Olai, Lagerbring, Dalin h. a. — Under den 13de Novbr. skrev Paven fra Lateran til de Svenske Bisper i Wexio *) i Linkøping og i Skara epist. XI. 174. at de skulle formane Erik, som vældelig havde bemestret sig Riget til at forlige sig med Sverker, som havde taget sin Tilflugt til den Danske Konge sin Beslægtede, og igien at afstaae ham Riget, og i vidrig Fald sætte ham i Band, og især skaffe den flygtige Erkebisp Valerius Ret. — Ved denne Tid finder jeg, at Henrik var Abbed

*) Saaledes slutter Dalin, og Langebek med ham, i en skreven Anmærkning, at der bør læses istedet for Episcopo Wastinano, hvorimod Lagerbring vil, maaskee ei saa rettelig, at der bør læses Wadstenano.

Abbed i Alvastra, som jeg kun anfører, fordi Sverker siden blev begravet i bemeldte Kloster. — Den 29de May tilskrev Paven fra Anagnia epist. XI. 85 alle Prælater i Frankerige og anbefalede dem sin Legat, Kardinal Diaconus Guala af St. Maria in Portico, og under samme Dag overdrog han ham epist. XI. 86 at undersøge Sagen mellem Kong Philip og hans Dronning Ingeborg, da han klagede over ved Hexerie at hindres fra at have Omgang med hende. Guala skulde dømme i Sagen, om begge Parter vilde, hvis ikke, sende Forretningen til Paven, og forelegge dem en Dag, paa hvilken de ved duelige Fuldmægtige skulde møde for Paven. Philip tilskrev derpaa Paven Brevet blandt Innocentii XI. 180. og hos Lang. VI. p. 116 om at give Gualæ Magt til at ophæve hans Ægteskab uden Appel, enten paa Grund af Slægtskab eller Hexerie, eller og ved at formaae Dronningen til at gaae i et Kloster. Kongens troe Klerk Guido af Atheiis bragte Brevet frem. Paven svarede derpaa under den 7de Decbr. fra Lateran epist. XI. 181. og Lang. l. c. p. 117, og beder ham deri overvinde sig selv som en tapper og fornuftig Konge, og at elske sin Dronning som en Mand. Under 9de Decbr. tilskrev han ham epist. XI. 182 og Lang. l. c. p. 117 vidtløftigere og besvarede det Guido mundtligen havde fremsat, om ei Kongen kunde faae Lov at gifte sig igien, naar Dronningen offentlig vilde give sig i Kloster paa et Sted, Legaten bestemte, saasnart Kongen besvor, at han ei havde havt legemlig Omgang med hende. Paven beder Kongen vel at overveie, om der ei har tildraget sig noget besynderligt mellem ham og hans Dronning, da han var kommen til hende i den Tanke at have Omgang med hende, endskiønt han paastod det ei var fuldbyrdet. Han maatte og betænke, at endskiønt han nu forsynede hende med tilbørlige Klæder og Føde, saa holdt han hende

Valdemar Aar 1208.

dog

Valdemar Aar 1208. dog i en nøie Forvaring, saa at hun ei havde nogen af sine enten Mand eller Qvinde om sig, kunde ei gaae ud af Slottet, ei heller nogen uden Kongens særdeles Tilladelse komme til hende; han søgte og ved Løfter om store Gaver, ja endog ved Trudsler at overtale hende til at blive Nonne, og at sige hun ingen legemlig Omgang havde havt med ham, endskiønt hun for Retten havde tilstaaet for Pavens Legater, ja ofte selv ladet Paven vide det, at de havde havt saadan Omgang sammen, da hun og for 3 Aar siden havde sendt Paven et aabent Brev derom, hvori hun ogsaa meldte, at om hun undertiden udsagde anderledes, saa skeete det enten af Frygt eller af Lyst til at slippe bort. Kongen havde blandt andet ogsaa faaet Dronningen til at sværge, at de ei vare ægte Folk, ved at love hende 1000 Pund aarlig: Nu havde han i 8 Aar holdt hende i nøie Forvaring; Skilsmissedommen, Erkebispen af Rheims, Kongens Morbroder, havde fældet, kalder Paven ludibrii fabulam ɔ: en giekkelig Fabel. Nu vil Paven dog tillade, at Guala maae uden Appel dømme i Sagen, naar Dronningen først sættes i fuldkommen Frihed, og begge Parter ere fuldkommen eenige derom, og det paa Grund af en af de 3 Aarsager, Kongen havde foreslaaet, men vare begge Parter ei fuldkommen eenige, da skulde Forretningen derom sendes til Paven. Paven sendte derpaa til Guala Fuldmagt herom, og Afskrift af sit Brev til Kongen epist. XI. 183. og Lang. VI. p. 121. — Efter Langebek i en skreven Anmærkning skal en skreven Dansk Tidsregning berette, at Giørslev Slot, nu Herregaard, i Stevns Herred, skal i dette Aar være bleven opbygt af den Roeskildske Bisp Peder, hvorvel en Inscription paa Bygningen tillegger hans Formand Absalon det, hvilken Inscription dog ikke findes i Weinwichs Beskrivelse af Stevns Herred, ei heller hos Pontoppidan i hans Marmora.

Den

Den 6te Jan. døde Svend, Kanik og Præst i Lund, som gav 3 Boeliger i Walkærle til Lunde-Kirke, nemlig en ved Kirken til Kanikernes Bord og tvende til St. Thomæ Alter, hvilke sidste indeholdte 6 Fierdinger, og med deres bona mobilia ansloges til 18 Mark Sølv, foruden Kornet og Høet; hvoraf det første var 16 Skilling værd. Af de tre Brydier eller Gaardsfogder maatte den eene svare 20 Læs Høe og den anden 13; men den som besad dem, maatte tillige give 8 Mark Penge til Alterets Vicarius, som derfor ugentlig skulde læse 3 Messer. Sin egen Gaard og Boelig gav Svend ogsaa til Kirken, paa Vilkaar, at den samme beboende Kanik skulde aarligen give 2 Øre i Offer og til Fattige 2 Øre tilsammen ½ Mark paa Svends Dødsdag. Langeb. III. 476.478. — Den Viborgske Bisp Asker skal efter Bartholin annal. være død i dette Aar, og havde Asgot til Eftermand. Valdemar Aar 1208.

Erkebisp Thorir og Biskop Nicolaus giorde sig nu al optænkelig Umage for at forlige Birkebenerne og Baglerne, bragte det og saavidt, at paa Hvidings Øe, beliggende Norden for Karmen i Bergens Stigt, blev Forlig sluttet, paa Vilkaar, at Philip skulde beholde Vigen og Opland, og faae Christine, Kong Sverres Datter, til ægte, men derimod aflægge Kongenavn, og skulde da Inge beholde det øvrige af Norge; Ingen Bod eller Vederlag skulde fordres af nogen paa begge Sider; Inge, Philip og Grev Hagen besvore Freden og med hver af dem tillige 12 Mænd, og forelæste Laugmanden dem Eeden. Denne Fred blev sluttet ud paa Sommeren, og holdtes vel, endskiøndt Philip ei vilde aflægge sit Kongenavn, og ei heller efter Løfte gav sit Signet fra sig, hvorfor og Baglerne vedbleve at kalde ham Konge. Torfæi hist. IV, 3. 11. Danske Snorro 573.578. Den unge Prinds Hagen kom forrige Aar om Vinteren til Hagen Jarls Hof, men

Valdemar da Baglerne indtoge Bergens Slot, faldt han i deres Hænder og
Aar 1208. blev opfødt hos deres Konge Philip i 3 Aar. Danske Snorro
592. —

Den Tydske Kong Philip samlede, som allerede er sagt, en overmaade stor Hær sammen i Egnen af Bamberg, men blev uformodentlig i sit Kammer dræbt af Pfalzgreve Otto af Witelsbach, som var opbragt mod ham, fordi han havde brudt det ham givne Løfte om hans Datter Cunigunde, og forlovet hende med en Bøhmisk Prinds, og fordi han ei vilde forskaffe ham den Polske Prinds Henriks Datter. Dette skeede den 22de Junii. Philip var en god og duelig Regent, og elskede meget Videnskaber, som alle Prindser af det Schwabiske Huus, alleene at han eftergav de Store for meget, og bortskiænkede og bortforlehnede fast alle sine Godser til dem, hvorimod Otto var streng mod dem, og derfor elsket af de Geistlige og meenige Mand. Bisp Egbert af Bamberg og hans Broder Henric, Marggreven af Istrien og Andechs, samt Hertugen af Bayern, bleve meget mistænkte for at have Deel i dette Mord, i det mindste fulgte de med Pfalzgreven ind paa Slottet, og hialp ham ogsaa derfra. Philip var kun i sit 30de Aar, og hans Dronning Marie eller Irene døde kort efter af Sorg, dog levede hun endnu den 19de Aug. Philips fuldkomne Forlig med Paven, ja Kroning ved ham var allerede fastsat. Nu vilde Otto bekrige sine Modstandere, men Hertug Bernhard af Saxen og Erkebispen af Magdeborg raadte ham i Brunsvig derfra; de arbeidede ogsaa ivrig for ham, hvortil ogsaa hialp, at han anvendte 22000 Mark paa at vinde Fyrsterne, saa at han paa en Rigsdag i Halberstad blev udvalgt af meenige Fyrster og Prælater. Paven viiste sig nu Otto meget bevaagen, thi som en god Politicus indsaae han, at Otto nu maatte blive Keiser. Mar-

tensdag holdtes atter en Rigsdag i Frankfurt, hvor Otto blev af alle udvalgt og samtykt til Konge, og hvor han lod forkynde Landefred, som stod vel ved Magt i hans Tid. Philips Datter Beatrix beklagede og begræd der sin Faders Død, hvorpaa Pfalzgreven blev erklæret fuglefrie, proscriberet, og fik noget efter sin fortiente Løn, da han blev dræbt. Otto troelovede da Beatrix, thi Brylluppet blev opsat, saasom hun kun var 11 Aar gammel. Arnold. Lub. VII. 14. 16. Cornet p. 835-837. Alb. Stad. Godofr. Mon. S. Pantal. Otto de S. Blasio ad h. a. Orig. Guelf. III. 302-309. Raynald. h. a. n. 1-14. Muratori Gesch. von Ital. VII. 390. 391. — De pomerske Fyrster Bugislav og Casimir satte tilligemed deres Moder Anastasia Klosteret Belbuc paa nye istand. Blandt Underskrifterne forekommer Bisp Sigvin af Camin. Dreger cod. dipl. Pomer. p. 75. — Fyrst Casimir bekræftede til Demmin ved sit Diplom af 18de Jun. hos Dreger l. c. p. 77 Gaven af endeel Gods, som den Rygiske Fyrste Jaromar havde skiænket til Klosteret Eldena eller Hilda, og som arvelig tilhørte Casimir. Blandt Underskrifterne forekommer Abbeden af Esrom, hvilket Kloster var Moder til Hilda. — Under den 25de Jan. tilskrev Paven Bisperne af Sverin og Raceborg og Abbeden af Lyneborg at undersøge den Klage, som Abbeden og Conventet af St. Johannis Kloster i Lybek førte mod Abbeden i Cismar og nogle Lybekker Borgere angaaende, en Fiskedam, som de havde frataget bemeldte Kloster. — Bisp Albert af Riga kom igien tilbage med mange Pilegrime, og bragte maaskee den Bulle med fra Paven til sig, hvori blandt andet handles om, at da Liflænderne endnu ei i Ægteskab iagttoge Slægtskabs og Svogerskabs Grader, saa at de endog ægtede deres afdøde Brødres Koner, og ei vilde lade sig døbe uden de maatte beholde dem, vilde Paven for deres svage

Valdemar Aar 1208.

Valdemar Aar 1208.

Troes Skyld tillade dem det, naar Konen ei havde avlet Børn med sin første Mand; og til de bleve meere faste i Troen, maatte de ogsaa gifte sig i fierde Leed; ligesom man ogsaa af samme Aarsag maatte for grove Laster, som Skiørlevnet, Hoer, Manddrab, Meeneed forringe Poenitentsen efter Omstændighederne. En vantroe Mand og troende Kone, ligesom ogsaa en troende Mand og vantroe Kone tillod han og at maatte blive tilsammen *) Ved sin Ankomst satte Albert Slottet Kokenhusen igien istand og beskikkede Rudolph af Jericho til Befalingsmand der, at ei Russerne ved deres Svig, og Lithauerne ved deres Hurtighed skulde erobre det. Vinno, den første Ordensmester for Sværdridderne, blev i Riga af en Ridder, nemlig Wigbert af Soest, myrdet, tilligemed Riddernes Præst Johan; Wigbert blev derpaa dømt og gruelig taget af Dage, og Volqvin blev den anden Ordensmester. Bisp Alberts Broder, Provst Engelbert afgik ved Døden. Wissevald, Russisk Konge af Gercike, havde ægtet en Datter af Dargeruthe, en mægtig Lithauer, og var derfor de Tydskes store Fiende, og skaffede Lithauerne Proviant, naar de

gik

*) Gruber har orig. Livon. p. 242 udgivet denne Bulle, men paa hvad Maade han har maattet, som han selv siger, flikke den samme, angiver han selv i en Note. Originalen paa Pergament findes endnu i det Stockholmske Antiqvitets-Archiv, og efter Langebeks Afskrift er den dateret Laterani XIII Kal. Maj. Pontificatus anno quarto: Altsaa skulde henhøre til 1202. At den her henføres af Suhm til 1208, grunder sig paa en plattydsk Paaskrift, som neppe bør ansees for gyldig. Til hvilket Aar man endog vil henføre den, har Gruber Ret, at den savnes iblandt Innocentii Breve, saavel de da trykte, som de af Du Theil seenere udgivne. Kall.

gik over Düna til Rusland, Lif- eller Estland. Saasom Lithauerne da vare meget mægtige i den Egn, saa at ingen turde boe i Landsbyerne, især Letterne, flyede Russer, Liver og Letter for Lithauerne (Lethones). Imidlertid indtog Bispen dog Gercike Bye, plyndrede og opbrændte den, og førte mange Fanger bort, hvoriblandt Wissewalds egen Dronning. Wissewald tænkte derfor paa Fred, som og blev sluttet paa de Vilkaar, at han ei meere skulde hielpe Lithauerne, tage Gerceke til Lehn af Bispen ved Overrækkelse af 2 Faner, og sværge ham Troeskabs-Eed. Gerceke blev da igien opbygt, men Kongen vedblev at hielpe Lithauerne. Siden sluttede Bispen Fred med Estherne i Unganna, hvilken Sværdordensridderen Berthold af Wenden og Russin med sine Letter ikke vilde erkiende eller antage. Gruber orig. p. 59. sq. — Ved denne Tid regierede Constantin, den ældste Søn af Wissewolod, Storfyrste af Rostow i Novgorod, som nu var det mægtigste Rige i Rusland; men Faderen kaldte ham tilbage og satte sin anden Søn Swetoslaw i hans Sted. Tscherbatow p. 972. sq. Arndt II. 319. Valdemar Aar 1208.

Under den 2den Julii tilskrev Paven fra Viterbo Keiser Otto epist. XII. 63 om Biskop Valdemar og alle hans Forbrydelser, og formaner han ham til med Magt at drive denne fra Bremen, og derved at bevæge alle dennes Tilhængere til at gaae i sig selv, samt ei at tillade, at den udvalgte (Erkebisp) Borchard, Scholasticus (Skolemester, Lærer,) H., Kieldermester G(erard) og Kantor H., alle i Bremen fremdeles skilles ved deres Indkomster for deres Lydagtigheds Skyld. Næsten af samme Indhold tilskrev han og Bisperne af Münster og Osnabrüg, undtagen at han lagde til, at de skulde forkynde Bandsættelsen mod Bispen og hans An- Aar 1209.

hæn-

Valdemar Aar 1209. Fangere, saa at al Gudstieneste skulde ophøre, hvor disse befandt sig. Dette Brev synes at være medgivet Kieldermester Magister Gerard, som da opholdt sig i Rom *). — Efter alle vore Kroniker blev Valdemar egentlig først i dette Aar uddrevet fra Bremen, og paa nye bandsat, hvilket og bekræftes ved det nylig anførte Pavebrev. — Efter Petrus Olai hos Lang. I. 181 blev og Nicolaus først Biskop i Slesvig dette Aar, (hvilket ogsaa alle Omstændigheder bekræfte,) og siden Kongens Kanzler, hvorfor det forhen anførte Sted ved 1206 af den gamle Liflandske Kronike da maa enten aldeles forstaaes om Erkebisp Andreas, som dog neppe kan være, da Peder Bisp af Roeskild endnu var Kanzler 1209, og Andreas maaskee aldrig har været det, men alleene Skriver, som og synes at stadfæstes derved, at Saxo i sin Fortale giør saa lidet af hans Betiening, endskiønt dog ogsaa Andreas udtrykkelig kaldes Kanzler i Absalons Testamente, eller og maae den Liflandske Forfatter forud have kaldet Nicolaus Kanzler, fordi han siden blev det, og fordi han havde forestaaet Slesvig Stigt, medens Valdemar sad fangen og var fraværende. Lang. I. 181. 243. 284. II. 436. 624. III. 76. 263. IV. 227. Det er altsaa venteligt først efter denne Uddrivelse, at Valdemar, som nu var fattig og landsflygtig, søgte saavel ved sig selv som andre om Naade hos Paven og lovede Erstatning og Forbedring, drev det og saavidt, at han fik Lov til at holde Messe i sin Bispedragt, kuns ikke i Stiftet Bremen. Arnold. Lub. VII. 21. Han maae altsaa være bleven løst af Baun, og hertil har venteligt Keiser Otto bidraget meget. — Efter fast alle vore Kroniker fødte Dagmar en Søn i dette Aar, som

*) Dette har Suhm formodentlig sluttet af Pavens Brev XII. 62 som synes hermed at staae i Sammenhæng. Kall.

som efter sin Farfader blev kaldet Valdemar, hvorfor jeg undres Valdemar over, at Hvitfeld *) henfører hans Fødsel til 1210. Aarbøgerne Aar 1209.
af Esrom hos Lang. I. 243 kalde ham den gode, og i Tillægene til den Siellandske Kronike hos Lang. III. 624 siges, at han var Valdemars første Søn, som han rigtigt nok var iblant de ægte, thi ellers har den uægte Niels været ældre. — Under den 30te October tilskrev Paven fra Lateran Erkebisp Andreas epist. XII. 102, at da et Land, kaldet Fialanda **), er ved nogle Adelsmænd bragt til den christne Troe, og da Bispen der, en gammel og vis Mand, og som havde giort sig meget fortient af Troens Udbredelse der, var død, var ingen endnu beskikket i hans Sted, da man ei let fandt nogen, som vilde gaae did, eftersom han ei var vis paa sit Liv, saasom Troen der var endnu nye og ilde befæstet, og Stedet usundt; men da nu en dydig, oplyst og aldrende Mand, som forhen havde prædiket og lidt meget der, var kaldet did, men ei uden Pavens Tilladelse kunde modtage det, saasom han ei var fød af et lovligt Ægteskab, saa tillader Paven saadant nu herved for Nyttens og Nødvendighedens Skyld, naar alting forholder sig saaledes. — Under den 31te October roser Paven i et Brev til Kong Valdemar epist. XII. 103 meget, at han skyer hverken Møie eller Omkostning i at stride mod de til hans Land grændsende barbariske Folk, for derved at bringe dem til den christne Troe, og især,

*) Pontanus giør det samme. Kalk.

**) Langebek gietter paa det egentlige Finland, hvilket det og meest ligner, men mon det ei skal være Vinland, Venden, eller og herved sigtes til Estland eller en Deel deraf, eller maaskee snarere til Wirland, det er Samland, en Deel af Preussen, og saa ere da Tog, Knud den sjette skal have giort til Finland, maaskee ogsaa derhen foretagne.

Valdemar Aar 1209. især, at han nu paa nye agter at giøre det, hvortil han ønsker ham megen Lykke. Da nu Valdemar i næste Aar giorde et Tog til Samland og Preussen, saa synes det mig meget rimeligt, at vedovenmeldte Fialanda forstaaes Preussen, og at der har været en Bisp, maaskee uden noget vist Sæde, hvorom man ellers ingen Efterretning har, (thi ellers kunde man tænke paa Reval i Estland, som dog nok er yngre). At ved Fialand skal forstaaes Wirland eller Preussen, kan og bekræftes derved, at i Chronico montis Sereni i Hofmann. script. Lusat. IV. p. 87 siges, at 1209 bleve de første Prædikantere sendte til Preussen, men efter Pavens Brev maae det være skeet en rum Tid tilforn, saafremt Fialand her bliver Preussen. — Samme Dag den 31te October tilskrev Paven Keiser Otto epist. XII. 104, at, medens Valdemar havde været paa et saadant helligt Tog (maaskee det af 1205), havde nogle Tydske, tagende Anledning af hans Fraværelse, grueligen plyndret i hans Rige (en Sag, hvorom man ellers intet finder), og derfor havde han bedet Paven om at formaae Keiseren til at holde dem i Tømme, paa det han paa sit hellige Tog kunde være sikker for sine Efterstræbere og Fiender, og som Kongen havde, ifølge Pavens Formaninger, altid staaet Otto bi i hans Trængsler, og befordret hans Fremgang, saa burde og Otto derfor, som ogsaa for Christi Tienestes Skyld, beviise sig ham heri bevaagen. Paa samme Maade tilskrev og Paven alle Troende i Danmark epist. l. c. at de skulde søge at faae deres Synders Forladelse og for Christi Skyld krafteligen staae Kongen bi. — Efter Petrus Olai hos Lang. II. 256 begyndte den Rygiske Fyrste Jaromar at anlegge Stralsund efter Kong Valdemars Foranstaltning, hvilket og Micrælius og Schwartz bifalde i Henseende til Aaret, men Hamsfort hos Lang. I. 284, Hvitfeld og Pon-

Pontanus henføre Anlegget til næste Aar 1210; Kranzius henfører det ogsaa til 1210 *), og siger, at Jaromar besatte Byen med Saxer; Hvitfeld siger, at den Pomerske Krønike henfører Anlegget til 1207, men jeg kiender ikke denne Krønike. Stedet ligger meget beleiligt, og er Nøglen til Rygen, hvorfor og de Pomerske Fyrster ansaae dets Anlæg med skiæle Øine. Det bær Navn efter Kranzii Forklaring Vandal. VII. 5 af Øen Strele og af Sund, fordi det ligger ved Sundet mellem Pomern og Rygen. Efter den Slaviske Krønike hos Lindebrog p. 205 anlagdes Stralsund 1210 enten af Fyrst Jaromar, Kong Valdemar eller en Pomersk Fyrste, dog det sidste er ganske urigtigt, men de to første Ting kunne vel staae sammen, da Valdemar var Jaromars Lehnsherre. — Harald Pik Drost (præfectus palatii) hos Kongen i Danmark, landede efter Lhwyds Vidnesbyrd i Britann. descr. p. 159 ved Lann Taes i Wales, ventelig i krigerske Hensigter, og stadfæster derved hvad den samtidige Mathæus Parisiens. ad a. 1241. p. 491 beretter, at Valdemar tænkte paa at fornye de Danskes gamle Tiltale til Engelland. Forhen har jeg under Erik Barn anført i Norge en Hakon Pik, saa dette Slægtnavn var da allerede brugeligt i Danmark, endskiøndt Harald Pik selv ellers ikke nævnes af vore egne. Da den Engelske Kong Johan var nu i Pavens Band, saa var Tiden dertil ei ubeqvem; imidlertid lader det dog, at Valdemar, stolende paa sin hidtil havte Lykke, tog sig for mange Ting for, hvorved han maatte opvække Frygt

Valdemar Aar 1209.

*) Hvor Krantz henfører Byens Anlæg til 1210, og at den blev besat med Saxer, veed jeg ikke. Vand. VII. 5, som Suhm citerer her 1209, og ingen Saxer. Kall.

Valdemar Aar 1209. Frygt og Mistillid; men saaledes gaaer det næsten alle mægtige og virksomme Konger og Stater. Da man ei finder, at Valdemar giorde ellers noget Krigstog i dette Aar, saa bliver det og herved ei usandsynligt, at han nu kan have tænkt paa at ruste sig mod Engelland. — Russou Liefl. Chron. allene henfører til dette Aar, at Wolmer, saa kalder han ham, undertvang Preussen *). — En stor Ildebrand fortærede næsten heele Lybek, saa at efter den gamle Slaviske Krønike hos Lindebrog p. 205, saa og Cornerus p. 832, som til Beviis anfører et slet gammelt latinsk Vers, bleve kun 5 Huse tilovers, hvorfor og den Gade ved St. Mariæ Kirkegaard fik Navn af Vyffhusen, men da der allerede har været Raadmand i Lybek af det Navn 1188 og 1190, saa har Gaden rimelig Navn efter denne Slægt **), dog blev Byen kort efter igien opbygget, og Gaderne lagde efter det Streg de nu have. Hvitfeld siger, at Valdemar forundte Byen Frihed i nogle Aar for al Skat og Told, og dette er rimeligt, thi Valdemar eiede nu Byen, og var en stor og viis Konge, hvorfor den nyere Lybske Skribent Becker Lybeck. Gesch. I. 172. 173 og hans Klagemaal, at Lybekkerne nu ret følte det Danske Aag, reiser sig af Folkefordom, dog tilstaaer jeg gierne, at Lybekerne, som endnu ei længe havde staaet under de Danske, og derfor vare ei vante til dem, vel ei gierne have villet staae under dem, men heller være et frit Folk, og have sin egen Regiering. Derfor skriver og Cornerus p. 827 som

*) Man sammenligne hermed, hvad herom forekommer ved 1210. Kall.

**) Da baade den Slaviske Krønike, Corner og Krantz Vand. VII. 5 (ei at tale om Pontanus) siger, at Gaden kaldtes saa af de 5 Huuse, synes mig snarere heri at findes Grunden til Navnet, og fordi der i Lybek var en Familie von Vyffhuusen, indseer jeg ikke, hvad deraf kan sluttes. Kall.

som selv en Lybeker og som skrev, da Lybek var frie og paa den høieste Spidse af sin Magt, at Aar 1201 maatte det ædle Lybek og keiserlige Rigsstad bukke under de uædle Danske, og være dem skatskyldige i 23 Aar, men da reiste den sig igien op af Støvet og afkastede med en vældig Haand det Danske Aag. Saadanne, flint ubillige Betragtninger kan dog undskyldes, da Fædrenelandskierlighed og Følelsen af sin egen Værd giør blind; dog skrives sligt af ingen ret god og upartisk Historieskriver. — Efter Petrus Olai Lang. I. 181 døde Asger, Bisp i Viborg, og kom Aegot i hans Sted. Af en A. Bisp i Viborg, uvist enten Asger eller Asgot, haves et Gavebrev af Strandbye Kirke til Vitskøl Kloster; dog undtages deri en Fierding og Trediedelen af Tienden, som Præsten der, som var deres Vicarius, skulde have til Underholdning. Saaledes bleve de virkelige Præster da trængde og plagede af Munkene. Bartholin henfører dette Diplom til 1209, men Langebek til 1214. Pontopp. ann. I. 622. Danske Mag. I. 139. Dänisch. Bibl. VI. 158. — Den 23de Septbr. stadfæstede Kong Valdemar ved sit Brev i Thorkelins diplom. I. 88 alt hvad hans Broder Kong Knud og henfarne Konger havde givet til St. Peders Kloster i Nestved, hvilke Byer alle opregnes, og deriblant ganske Nestved paa begge Sider af Aaen, lover og at give Told, naar han bruger deres Mølle, paa det at dette ei skal blive ham til Synd i den evige Dommers Overværelse. Han eftergav dem og den saakaldte Mitsummersgiald, befriede dem og fra Leding, Stut, Qverseth, og al kongelig Tieneste og Afgift for bestandig, og da hans Fogeder havde paafundet at plage dem med adskillige Paalæg og især med Skyts, hvortil de brugte deres Vogne, saa befrier han dem og herfra, fordi de havde overladt ham en Bolig (mansio) i Ristorp i Falster, saa at de og skulle

Valdemar Aar 1209.

være

Valdemar Aar 1209. være frie for alle Rettergangs Udgifter og Bøder, causæ regalium actionum. Brevet er udstedt til Bordingborg ved Kongens Kanzler Bisp Peder af Roeskilde. Det siges at være givet i Kongens VIIIde Aar, men det maae være en Skriverfeil istedet for VIIde *). Pave Innocentius den tredie stadfæstede og siden samme Klosters Friheder, uvist i hvilket Aar. Det lader og, at Valdemar selv har siden paa nye stadfæstet disse Friheder, og forekommer deri det Ord Retscot, som uden Tvivl betyder Skydsudredning. Lang. IV. 338. 339. — Bartholin i sine utrykte Annaler vil, at to Breve af denne Konge, som ere uden Aarstal, og hvorved han stadfæster Vitskøls Klosters Privilegier, skulle være fra dette Aar. I det eene siges, at det er først stiftet af hans Fader og Broder, og det paa deres Fædernegods; og i det andet opregnes Byerne ved Navn, som vare givne dertil, og siges, at Kongen havde givet nogle did for sin Broders Siel. Pontopp. ann. I. 385. Dänisch. Bibl. VI. 138. 152. — Den 6te Septbr. paa St. Magni Dag blev Klosteret i Gulholm tæt ved Slesvig ophævet, som det lader formedelst Munkenes forargelige Levnet (som Hvitfeld og Pontoppidan ville, hvilket dog i den gamle Fortælling om Guldholm, som er anført under 1193, fortælles om Mikkels Kloster i Byen Slesvig, hvorfor og Munkene bleve forflyttede derfra til Guldholm), og forflyttet til Rye, og blev dette stadfæstet paa Husby Ting; Bisp Claus eller Nicolaus i Slesvig tog da og til sig Tienden af 4 Kirker, som laae ham beleilige, og gav dem

*) Efter den Beregnings Maade, som Suhm S. 22 formoder at Waldemar har brugt, og som ogsaa Thorkelin angiver i sit Diplomat I. 341 kan man komme ud af det uden at antage Skriverfeil. Rask.

dem derimod Tienden af 3, som laae dem beleilige. Dette blev stadfæstet af Paven samt Erkebisp Andreas med Munkenes eget aabent Brev, og med Kapitelets Brev af Slesvig. Disse Tiender forvaltedes dengang af den Lægbroder Sivard. Munkene læste deres første Regel i Rye paa St. Thomæ Aften, det er den 21de Decbr. Lang. I. 284. 165. III. 308.*) V. 379. Hvitfeld, Pontoppidan. Efter Reformationen var Rye endnu et Kloster 1565, men siden blev det ophævet, og 1582 nedbrudt, og Glücksborg Slot opført paa dets Sted. — Fra Anagnia af skrev Paven den 12te Aug. til alle Troende i Lunde Provinz (det er alle de Danske, som stode under Erkesædet af Lund) og opmuntrer han dem til at give rige Almisser til den anseelige Bygning af Domkirken, som Bispen og Kapitelet i Aarhuus havde begyndt paa, da de derved kunde faae deres Synders Forladelse; Paven vilde og eftergive dem 40 Dage af Poenitenze, som kunde være dem paalagt. Ved et andet Brev gav han 40 Dages Aflad til dem, som i 5 Aar bidroge til Kirkens Bygning. Han tilskrev og Provsterne af Slesvig og Ribe om deres Kirkers Indkomster (de bonis ejusdem ecclesiæ), nemlig at anvende noget deraf til Bygningen af Aarhuus Kirke. Lang. VI. 394. 395. — Erkebisp Andreas gav Abbeden i Næstved Magt til at udelukke fra Kirken de haardnakkede af hans Undergivne. Lang. IV. 345. — Brevet herom er uden Aarstal, men Bartholin henfører det til dette Aar. Fra Doberan i Meklenborg sendtes en Sværm Munke til Dargum, et Kloster der alle- Valdemar Aar 1209.

ude

*) Den heele Danske Tilsætning i Stralii annal. findes Ord til andet i den Side 46 af mig omtalte Ranzovske Haandskrift, og Hvitfeld har ogsaa taget sit herfra. Chron. Erici hos Lang. I. 165 henfører Forflytningen til 1210. Ball.

Valdemar Aar 1209. rede vår stiftet 1172, og ligeledes ligger i det Meklenborgske et langt fra Rostok, men nu er ophævet. Lang. I. 365. III. 308. Pontopp. ann. 622. — Thorbern Ysiksson Væbner (armiger) gav ved et Brev Lang. VI. 146 udstedt til Roeskilde paa St. Gregorii Dag med alle sine Arvingers Samtykke alle sine Eiendele der laae i Halland, nemlig Bootorp, Wreninghe, og Esperød, med deres tilliggende Marker, Enge, Skove, Fiskerie baade i Dammen og i Laxebækken, og alle Græsgange, ingen undtagen, til Kanikerne af Paraclito (i Ebelholt), fordi St. Vilhelm havde fuldkommen hiulpet ham til hans Sundhed igien (ved et Mirakel) og gav han det i Overværelse af de strænge og velbyrdige (strenui et illustres) Herrer, Jacob Olassen, Ridder (Miles) af Helsingborg, Herr Ludolph, Befalingsmand (Capitaneus) paa Nyborg Slot *), Yvald, Borgemester (Proconsul) i Roeskild, Niels Gwndersson og Styrmer Jensson, Borgere paa samme Sted. (Ingen kaldtes da Herrer uden Adelige og Geistlige). Hans eget, de Adeliges og de Vindskibeliges (Solertorum) Segl bleve hængte for. (Altsaa havde Borgere dog Lov at bruge Segl). — Den 20de Jan. døde Frue Ingefrid Herre Jon Litles Hustrue **). For hendes og sin egen Dødsdag at ihukomme paa samme Dag, gav Hr. Jon alt sit rørlige og urørlige Gods i Nybøle (nu Nøbbeløse) ved Lund, saa at 2 Mark Penge skulde aarligen bruges af Indkom-

*) Langebek tvivler i sin Afskrift om Aarstallets Rigtighed, siden her nævnes castrum Nyburgh. Suhm har tilføiet: Forte non Nyburgh Fioniae, illud enim serius structum est, sed aliud. Kall.

**) Om det kun ei er feet 1309, thi da levede en bekiendt Jon Litle eller Lille, dog staaer 1209 i begge Udgaver af den Lundske Gavebog hos Lang. III. 480. IV. 29. Kall.

Konsterne til Kirkens Bygning, og sammesteds 2 Mark til bemeldte Hukommelse (anniversarium) som udforligere stod i Testamentet herom; det øvrige skulde gaae til Kanikernes Bord. De 2 Mark for anniversarium skulde deeles saaledes, at ½ Mark skulde ofres, ½ anvendes til Kanikernes Bord; 6 Øre skulde gaae til lige Deeling mellem de Kaniker, som bivaanede Messen og Vigilierne, og 2 gives til de fattige Skolediscipler (Scolares). Altsaa gik endda 8 Øre paa en Mark, og da hver Mark var 16 Lod, saa var een Øre, eller skulde være 2 Lod. — Da Oluf var Bisp i Ribe, som forhen havde været Kongens Notarius, drev han paa, at Brødrene skulde lade ham faae den Trediedeel af Tienden, og havde ved Gaver faaet Adelen til at bevilge sig dette, men Almuen, som endnu ei var ret vant hertil, satte sig herimod og vilde slaae de Adelige. Pontoppidan annal. henfører dette til 1209, men i Riber Bispekrønike hos Langeb. VII. 191 opgives intet Aar. Olaus, som nogle urettelig kalde Nicolaus, sad fra 1204 rettere 1205, til 1213; han gav en Bog med Homilier eller Prædikener i, og et Kors af Rosmertand til Kirken, og forøgede Bispegodset. — Absalon, første Decanus ved vor Frue Kirke i Kiøbenhavn, døde den 5te May, uvist hvad Aar. Lang. V. 373. Valdemar Aar 1209.

Om Foraaret seilede Birkebeener og Baglerne med 12 Skibe paa Fribytterie i Vesterlandene, og røvede paa Suderøerne samt omliggende Øer, da Kongerne paa disses Øer skal efter den Norske Kong Inges Saga have bekriget hinanden, som dog neppe kan være; thi Oluf sad i Fængsel, og Regnald regierede eene*), saa-

*) I Inges Historie ligesom ogsaa i de Islandske Annaler er her en Forvirring i Tidsregningen, da hvad der Side 578 om Helge Øe, lige-

Valdemar Aar 1209. saavidt man veed. Imidlertid seer man dog af Kroniken af Ulster hos Johnston antiqu. Celto-Norm. p. 70 og den Manske Krøn. hos Lang. III. 225. 228, at der da var Krig mellem Indvaanerne af Sky (maaskee paa deres fangne Herres Olufs Vegne) og Slægten Sumerled af Argyle, som maaskee holdt med Regnald. Øen Helge (den samme som Columbkill eller Jona) blev da ogsaa udplyndret, hvilken Øe Nordmændene dog ellers aldrig havde overfaldet. Siden bleve de indbyrdes ueenige og skiltes ad, og bleve saa paa adskillige Steder slagne. Ved Hiemkomsten tiltalte Bisperne dem haardeligen for deres Roverie, dog lader det at Toget først fik Ende næste Aar. Danske Snorro S. 578. Torfæi hist. IV. p. 120. Orcad. I. 40. Ann. Island. ad 1210. — Kong Philip holdt nu om Sommeren i Osloe Bryllup med sin Brud Christine, og kom hendes Moder Margrete did fra Sverrige. Naar jeg betragter denne Dronnings listige Karakter, troer jeg at hun har bidraget meget til at oprøre de Svenske, og at sette hendes Brodersøn Erik paa Thronen. Nogle Uger efter Brylluppet blev hun syg og døde. Hun var en Datter af den Svenske Kong Erik den Hellige, som omkom 1160, og en Sønnedatters-Datter af den Danske Prinds Harald Kesia, og venteligi opkaldt efter Margrete, den Danske Kong Nicolai Dronning. Hun efterlod sig meget Gods og Eiendom i Vermeland og Vestgothland, som ogsaa Penge og kostbare Sager, hvilket Kong Philip alt sammen arve:

ligesom ogsaa i Torfæi Norv. IV. 120 forekommer, bør henføres til silldigere Tider. Sammenhængen kiendes best af Chron. Manniae hos Lang. III. 228, og den Krig, som her førtes, og i hvilken Anledning denne Krønike af Torfæus anføres, var ikke imellem Ragnvald og Gudrød, men mellem Ragnvalds Søn Gudrød og Oluf. Kall.

arvede. Torfæus l. c. p. 119. Danske Snorro l. c. — Den Grønlandske Bisp Jon døde, og nu var der ingen Bisp i et Par Aar. Lang. III. 70. — Den Engelske Kong Jon eller Johan drog op mod den Skotske Wilhelm, som for at have Fred, gav i Junii Maaned 11000 Mark Sølv, og overgav ham sine 2 Døttre og de fornemste Mænds Sønner til Gidsler, hvorimod han fik Lov at nedbryde Kastellet, som var oprettet mod Bernio. Med dette Forlig vare Skotterne ei fornøiede. Matth. Paris. Matth. Westm. Annal. de Morgan. Chron. de Mailros ad h. a. — Ferdinand, en Søn af Sanctius den første, Konge i Portugal, ægtede Johanna, Datter af den Flanderske Grev Balduin, som havde været Keiser i Constantinopel, og derved blev Ferdinand Greve i Flandern. Brylluppet holdtes i Paris, og henføret Meier. Annal. Flandr. l. 8. p. 26 begge Dele til 1211. Ferrers Gesch. von Span. IV. 80. Uden Tvivl har Berengaria, som vi kalde Beengerd, fulgt med sin Broder Ferdinand til Flandern, og derved siden kommet i Ægteskab med Kong Valdemar. — Otto drog nu til Italien for at blive kronet af Paven til Keiser, men først holdt han en Rigsdag i Aldenburg i Osterland, hvorhen kom Gesandtere fra Polen, Bøhmen og Ungarn, og hvor mange Ting bleve afgiorte; han sendte og sin Broder Henrik til den Engelske Kong Johan om videre Understøttelse og Giengield af ham; holdt og siden en Samling til Brunsvig i Pindsen, hvor kun hans fortroelige Venner indfandt sig, blandt hvilke da var den Saxiske Hertug Bernhard, Markgreven af Brandenborg, og Vilhelm, Hertug af Lüneborg (saa kalder den samtidige Arnold ham), af hvilke de 2 første vist ei vare Kong Valdemars Venner, som og Hertug Bernhard beviiste da han saae paa den Kobberløve, som Hertug Henrik Løve havde ladet opreise i Brunsvigs Slotsgaard, til

Valdemar Aar 1209.

Valdemar Aar 1209. til hvilken Bernhard sagde: Hvorlænge vil Du med anden Strube vende Dig mod Østen? Hold op dermed, thi Du har, hvad Du vil, (nemlig de østlige Fyrsters Herlighed). Vend Dig nu mod Norden. Nogle loe heraf, men andre lagde en dybere Mening i det, og forstode uden Tvivl derved, at Keiseren skulde igien bringe Nordalbingien, Polabien, og Obotritien eller Meklenborg, som da vare i de Danskes Magt, under Riget igien. Derefter holdt han en Rigsdag i Würzburg, hvor Pavens Legater mødte, samt den Bøhmiske Kong Ottocar, Hertug Bernhard af Saxen, Markgrev Conrad af Landsberg (og Lausitz), Markgrev Albert af Brandenborg, og mange flere. Der gave Legaterne Otto Lov til at egte Beatrix, Philips Datter, og blev hun der erklaret for Dronning *). Endelig gav han sig paa Veien til Italien, hvor Pave Innocentius mødte ham i Viterbo, og hvor de omfavnede hinanden med mange Taarer. I Rom drog han ind med 6000 bepantserte Mand, foruden dem der vare ved Bliderne (manskee og Bueskyttere, balistarii) og Prælaternes og Fyrsternes mallige Krigsfolk. Paa en Sondag den 28de Septbr. blev han kronet af Paven, og holdt han paa Hiemveien fra St. Petri Kirke Stigbøilen for Paven, da han steg til Hest. Men kort efter kom der Uenighed imellem dem, thi da Paven havde bemægtiget sig mange Stæder i Italien af den saakaldte Mathildis Arv, og Keiseren havde lovet, at han skulde beholde dem, vilde han nu, uneerrettet af andre, ventelig sine Ministre og de ham i Italien hengivne, nu ikke holde dette Løfte; ligeledes havde han og

lovet

*) Suhm forglemmer endnu en Rigsdag, som han holdt før han gik til Italien, til Augsborg. See om den Arnold. Lub. VII. 20. Kall.

lovet ei at ville falde Friderik, Konge af Sicilien, besværlig, men det holdt han ei heller, endskiønt han havde besvoret begge Deele, og vist er det ogsaa, at han forhen havde besvoret i Tydskland at vedligeholde den kongelige Myndighed og Rettigheder *); men nu begyndte han at bemestre sig Stader, efterat han var kommen til Tuscien og Meiland, som Paven paastod at tilhøre sig, dog brød Uvenskabet først ret ud i næste Aar. Paven som stedse søgte at have en god Ven i den Siciliansk Kong Friderich, bragte imidlertid det derhen, at han fik Constantia, Prindsesse af Arragonien, til ægte, med hvem han holdt Bryllup til Palermo i Febr. Arnold. Lub. VII. 18-21. Corner p. 837-839. Orig. Guelf. III. p. 309-325. — Til Philip, Bisp af Raceborg, skrev Paven den 13de Martii og tog ham og Kirken under sin Beskyttelse. Schrøder papist. Meckl. p. 513. — Henrik Burewin den første af Meklenborg bivaanede en Turnering i Frankfurt **), og havde sine 2 Sønner, Burewin den anden og Nikolot den tredie med sig, og den førstes 13 Aars Søn Johan, som siden studerede i 20 samfulde Aar i Paris, og fik derfor Navn af Theologus.

Valdemar Aar 1209.

*) Den eedelige Forpligtelse, som Otto havde indgaaet i Tydskland, var at lade Paven upaatalt beholde visse Lande, som han havde frataget det Tydske Rige: Derimod var det i Italien ved Kroningen, at han havde besvoret at vedligeholde og paapasse det Tydske Riges Rettigheder. Hvorledes Otto skal have kundet forsvare sig i Henseende til de stridige Forpligtelser, som han saaledes havde indgaaet, forklarer Matthæus Paris. ad 1211 gandske artig og udførligere Eccard i Orig. Guelf. III. 323. 324. Kall.

**) Ikke i Frankfurt, som efter Schrøder her siges, men i Worms holdtes Torneringen. Denne feiler ogsaa, naar han giør Johan til en Søn af den ældre Borvin. Kall.

Valdemar Aar 1209. gus. Franck. Meckl. IV. 3. 7. — Vilhelm af Lüneborg (saaledes skriver han sig selv og ikke Hertug) udstedte den 28de Aug. Privilegier for den af ham ny anlagde Stad Løwenstat ved Elven, ligedanne som Bardewick havde havt, da den var i sin Velmagt, og som andre frie Stæder havde. Hans Gemahlinde Helena og Søn Otto (fød 1205) gave deres Samtykke hertil. Orig. Guelf. III. 858. — Jaromar, Fyrste af Rygen, stadfæstede paa nye Klosteret Eldena eller Hilda dets Privilegier, og gav Munkene frie for den Leding, Slaverne maatte give, ligeledes fra at bygge eller flye (reparare) Stæder, opføre og istandsætte Broer, kort: fra al Tieneste og Afgift; han gav dem Magt til at besætte deres Jorder med Danske, Tydske og Slaver efter eget Behag, og det med alle Slags Haandsværksmænd, at oprette Sogne og indsette Præster, at holde Kroe enten efter Slavisk, (more gentis nostræ) Tydsk eller Dansk Viis. Hans Sønner Barnuta og Wizlav og Hr. Burianta, maaskee Boranto, en Søn af Jaromars Broder Stoislav, have med flere underskrevet det. Dreger cod. dipl. Pomer. I. 77. sq. Schwartz Gesch. d. Pomm. Rüg. Städte 222. — Mestwin, Fyrste i Gdansk, skiænkede med Samtykke af sine Sønner Svantepolc, Wartislav, Sambor og Ratibor og sin Hustrue (Maria af Pomern) endeel Gods til Mariæ Nonnekloster i Stolpe. — Under den 24de Decbr. gav Paven ved sit Brev fra Lateran XI. 184 Fuldmagt til Erkebisperne af Maynz og Magdeborg at undersøge den Sag mellem den Bøhmiske Kong Ottocar og hans Gemahlinde den Meisniske Prinzesse, som var den Danske Dronning Dagmars Moder. — I Aldenburg den 2den May gav Keiser Otto Privilegier til Borgerne af Stade, ligesom hans Fader Hertug Henrik og saa havde giort, saa at de ei skulde være underkastede Våre, det

er

Valdemar Aar 1209.

er personlig Hæftelse (juricapium), og være aldeles frie for Botting, det er det almindelige Landsting *); at Tvekamp, Kampliche, skulde være afskaffet iblandt dem, og meget meere saadant. Dette anfører jeg kun for deraf formedelst Nærbeliggenheden at slutte til Tilstanden hos os. Blandt andre er det underskrevet af Grev Adolf af Schavinborg (som forhen havde eiet Holsteen) Grev Guncelin af Zwerin, der altsaa endnu stod i nær Forbindelse med det Tydske Rige, Grev Adolf af Dassel. Orig. Guelf. III. 311. 784-786. — Imellem Conrad, Markgreve af Landsberg og Lausitz, som ogsaa kaldtes den østlige Markgreve, en Søn af Dedo den Fede, Greve af Rochlitz, og Sønneson af Conrad den Store, Markgreve i Meissen, og hans Svoger Wladislav Lasconagus, Hertug i Polen, kom det til Krig, hvori den første ganske overvandt den sidste ved Laubus; og indtog derpaa denne Fæstning. Conrads Gemahlinde Elizabeth, den Polske Hertug Micislai, Datter og Enke efter den Bøhmiske Hertug Sobinslav, var forhen død den 2den April. Wladislav skal have ført en Hex med sig, som spaaede ham Seier. Conrad avlede med Elizabeth, Mechtild, som blev gift med Markgreve Albert 2 af Brandenborg. — Med dette Aar slutter den bekiendte Skribent Arnold af Lybek sin Historie, som er en Fortsættelse af Helmold fra 1170, og meget god for de Tider, dog ringere end Helmold; han var først Munk i St. Ægidii Kloster i Brunsvig, men fra 1175 Abbed i St. Hans Kloster i Lybek.

Møller

*) Jeg veed ikke, om man just kan forklare Botting ved almindelig Landsting. Deres rette Beskaffenhed har J. C. C. Oelrich forklaret i en under J. C. Pesser til Frankfurt 1750 holdt Dissertation. Kall.

Valdemar Aar 1209. Møller giver i sin Cimbr. lit. II. 41-43 meget gode Efterretninger om ham. — Otte Kurlandske Fribytterskibe laae i Domenes Sund, og passede Bispen og Pilegrimene op, som kom fra Tydskland, og da disse sidste ei toge sig i Agt, saa bleve 30 Riddere og andre dræbte, hvoriblandt 2 Borgere fra Gulland. De Russiske Konger af Novgorod og Plesko vare brudt ind i Ungannien og indtoge Slottet Odenpe, hvor de døbte nogle, lode sig betale 400 Mark Nogater, en ubekiendt og maaskee liflandsk Mynt, og vendte derpaa tilbage. Men siden lode de af Ungauna sig døbe af Præster fra Riga. Nogle Aar efter kom Friser med Pilegrime til Gulland, og fandt der Kurlænderne, som havde ført Byttet med sig; de overfaldt dem uventet, sloge de fleste ihiel, og førte 4 Røverskibe med alt Byttet og utallige Faar, som de havde røvet fra de Christne, med sig til Riga. Bispen drog nu atter til Tydskland, bad allevegne om Hielp, og overtalte Jso, Bisskop til Verden, Bernhard den tredie til Paderborn og Otto til Münster til at lade sig korse, og da den sidste fik Forhindring, traadte Philip af Raceborg i hans Sted. Efter ovenmeldte Kurlændernes Seier sendte Liverne til Kurlænderne, og de igien til Esther, Lithauer, Semigaller og Russer, om at slaae sig sammen for at ødelægge Riga og dræbe de Tydske. Lithauerne beleirede derpaa Kokenhus, men Bispens Tienere og Letterne tvang dem til at ophæve Beleiringen. Nogle døbte Liver fra Adya bleve siden utroe og formaaede Kurerne til at samle sig for at drage op mod Riga med al deres Hær, men bleve dog staaende stille i 24 Dage, saasom Lodkastningen, hvorved de adspurgde deres Guder, ei vilde blive dem gunstig. Endelig droge de op mod Byen og gik med en meget stor Hær i Land; hver førte et Skiold af hvidt Træ og slaaet sammen af 2 Bretter; alle de, som vare i Riga, Sværdriddere, Borgere, ja Geistlige og Qvin-

Qvinder giorde Modstand; Iblandt dem var og Greven af Stade, Valdemar
og Ridderen Marqvard, og flere Pilegrime, som ellers vilde have Aar 1209.
vendt tilbage til Tydskland paa 2 Kogger, og vare allerede komne
til Dünamünde. De Christne afbrændte da selv Forstaden, og
kastede Fodangler for Fienden. Da Hedningene hørte den store
Stormklokke ringe, sagde de, at de opaades og fortæredes af denne
de christnes Gud. Naar nogen af deres blev saaret, afskar strax
en af hans Paarørende ham Hovedet. Endelig kom Ryttere fra
Holme Byen til Undsætning, hvorpaa Kurerne efter 2 Dages Angreb
droge bort den 13de Julii, og over Duna, hvor de brændte
deres Døde med en stor Klage. Conrad af Ykeskole kom siden
til og holdt en Turnering udenfor Byen. Berthold af Wenden
indtog derpaa igien Odempe, som han udplyndrede og opbrændte.
Rudolph af Jericho blev derpaa sendt til Kongen af Pleskov for
at slutte Fred med ham, men blev forhindret ved det at Esthierne beleirede
Wenden, som de søgte at opbrænde ved at sætte Ild paa store
Vedhammere, men som Undsætning kom fra Riga, droge de efter
4 Dage derfra; men da de Tydske, Liverne og Letterne droge for
sikkre frem, saa leed de et temmeligt Nederlag af dem, og henrettede
Esthierne gruelig 14 Tydske, som de ved den Leilighed fangede,
thi nogle stegte de levende, og paa andres Ryg skar de et
Kors med deres Sværde. Efter dette forenede alle Esther sig
sammen med de Tydske. Sværdridderen Arnold var dog saa lykkelig
at formaae Kongen af Pleskov til at sende en fornuftig og rig
Mand Ludolph fra Smolensko, til Riga, som paa hans Vegne
indgik en bestandig Fred, saa at de Rigiske Kiøbmænd maatte frit
handle og vandle i hans Land; hvorimod Liverne skulde aarligen
betale ham den sædvanlige Skat eller og Bispen for dem. Ved
Juletider brøde derpaa Rigaerne med Russisk Hielp fra Pleskov

ind

Valdemar Aar 1209. ind i Esthland og i det Landskab Sontagana, plyndrede, brændte og dræbte alle voxne Mandfolk; de fik da 4000 Stude og Køer foruden Heste og andet Qvæg, og Fanger, hvorpaa var intet Tal. Tre Slotte bleve tagne og brændte. Ugen derpaa brøde Estherne ind i Metsepole, afbrændte Landsbyerne og Kirkerne og offrede paa Kirkegaardene. Gruber orig. Livon. p. 65. sq. — Bisp Albert giorde bekiendt ved sit Brev, at Wiscevolad (Russisk) Konge af Birzike, (Gercike) havde overgivet Bye og Land samt Autun, Zeessowe og flere Byer til St. Marie Kirke, og svoret Bispen Eed og blevet hans Mand. Det er underskrevet af Provsten i Riga og hans Kaniker, endeel Grever, Volqvin, Sværdmester, og adskillige Riddere. Ventelig er det af Aarets Begyndelse. Maaskee er og fra dette Aar et andet Alberts Brev om Deelingen af Landet Tolowa mellem ham og Ridderne. Den første, som har underskrevet, er Bisp Herman af Leal. Cod. dipl. Polon. V. 2. Brem. u. Verd. I. 67. 102. — Den Ungarske Konge Andreas sendte sin Søn Coloman til Halicz, og lod ham der krone til Konge, endskiønt han kun var 5 Aar gammel, samt gifte med Salome, Søster af den Polske Hertug Lesko i Cracau, og blev hun ogsaa kronet til Dronning, og derfor skrev Andreas sig siden Konge i Gallicien og Lodomerien, som sees i Diplomata af 1209, 1214, 1222 og 1234; ligesom ogsaa herfra den Ret kommer, Keiseren har i vore Tider tilegnet sig over disse Lande. Pray annal. Hung. I. 198. Cromer hist. Pol. h. a. Dlugoss XI. 604. — I Novgorod var en stor Opstand mod nogle Fornemme for deres udøvede Uretfærdigheder. Wsewolod kaldte derpaa sin Søn Constantin derfra og beskikkede sin Søn Swatoslaw igien til Første

Aar 1210. der. Tscherbatow 973. sq.

Valdemar rustede sig nu stærkt til et Tog mod Preusserne, til hvilken Ende han for at sætte sit Rige i Sikkerhed i sin Fraværelse,

vælse, lod det ei blive ved de Breve, Pave Innocentius den tredie forrige Aar havde udstedt; men fik ham og til at skrive fra Lateran den 30te Jan. epist. XII. 157. til alle Katholske Konger, Fyrster og alle Troende, som boede trindt om Danmark, hvori han siger, at saameget nærmere som Danmark henhører til den Romerske Kirkes Jurisdiction, saameget meere bør samme ogsaa sørge for dette Riges Velgaaende, hvorfor han efter sin Formands Alexanders Exempel forbyder alle under Bandsstraf at anfalde eller foruroelige bemeldte Rige, eller at understaae sig at formindske hans kiæreste Søns den ædle (illustris) Danske Konges eller hans Arvingers Rettigheder. Uden Tvivl har han herved havt Hensigt til Keiser Otto, Hertug Bernhard, de Schwerinske Grever, og fleere som alle vare avindsyge over Danmarks store Tilvæxt, og søgte at understøtte Bisp Valdemar. Foruden dette haves et andet fra Lateran epist. XIII. 65 til Kong Valdemar selv den 7de May, hvori han tager ham, hans Rige, og alle hans Eiendomme under sin og den hellige Peders Beskyttelse, eftersom han havde ladet sig korse, for at dæmpe et vantroe Folks Vildhed, saa at ingen maae understaae sig at angribe ham, imedens dette Korstog paastod, dog beder han Kongen at see sig vel for, at han ei skulde stole for meget paa Pavens Beskyttelse og derved lide nogen Skade. Man seer heraf, at Paven har ei heller i denne Sag troet Keiser Otto og hans Venner alt for vel, og naar Paven kunde i de Tider tvivle paa Kraften af sin Beskyttelse, hvad maae han da ei giøre i disse. Af alt dette at slutte, er Toget til Preussen gaaet for sig om Sommeren, som fast alle de Danske Søetoge. Skade at man om denne vigtige Tildragelse kun har en blot Anmeldning i vore gamle mavre Kroniker, men derk komme de alle overeens, at det skeede 1210, undtagen den Slaviske Kronike hos Lindebrog

Valdemar Aar 1210.

Valdemar S. 204, som har 1211 *). De ere og alle eenige i, at Valde-
Aar 1210. mar paa dette Tog undertvang Preussen og Samland **), (og Corner skriver, at han med sit Sværd giorde sig Preussen skatskyldig,) undtagen at nogle, som Petrus Olai hos Lang. I. 121 sætte Finland isteden for det sidste, skiønt han paa et andet Sted nævner hos Lang. II. 256 Preussen, Samland og Finland, og Thomas Gheysmer Preussen og Finland. Stral hos Lang. III. 308 siger, at Toget gik til Preussen og Semgallien ***), hvilket det sidste er vist urigtigt, og hører til et andet Aar, om det nogensinde er skeet. Maaskee at Samayten eller Samogithien, som grændser op til Preussen, snarere forstaaes herved, allerhelst man af Kong Valdemars Jordebog seer, at han engang har behersket Samayten. Hvad Finland angaaer, da maae aldeles ei tænkes paa det Svenske Finland, da Valdemar, som en klog Herre, vist ikke i et og samme Aar tænkte paa saa vidt adspredte Erobringer, ei heller maae man troe, at det er en Skriverfeil, istedet for Samland, da det ovenmeldte Pave Innocentii Brev viser tvertimod, men snarere forstaaes derved Witland, som er bekiendt af Wulfstans Reise, og som har strakt sig fra Weixelen langs Havet og til Samland, og maaskee begrebet det med, thi ved Pillau kaldtes et Sted længe Witlandsort. Nu bliver kun Spørgsmaal,

*) De Esromske Annaler hos Langeb. I. 243 henføre dog Toget til 1209, og til samme Aar har Gheysmer nok ogsaa henført det, eftersom Valdemars ottende Regierings Aar dog nok bliver 1209 og ikke som Langeb. II. 385. not. 9 vil 1210. Kall.

**) Hamsfort I. 284 nævner dog kuns Preussen. Kall.

***) At det er en aabenbar Feil hos Stral, sees ved at sammenligne ham med Chron. Erici hos Lang. I. 165 og den oftere af mig paaberaabte Rantzovske Krønike har ogsaa her Samland. Kall.

maal, hvormeget Valdemar undertvang af Preussen, og synes det da, at det ganske Land er faldet i hans Hænder, nemlig fra Weixelen af, og til Samanten og det med, thi man finder ei, at Valdemar har giort fleere Tog did, og i hans Jordebog hos Lang. VII. 543 opregnes Ermelandia, Barcia, (Barth), Galindo, Lanlania ɔ: Hockerland, Lithonia (Lithauen), Peragodia, (Pocarvia) Sønden for Pregel, Pomizania, Zadua, som laae alle Sønden for Floden Lupz, det er Pregel; Norden for laae Kurland, Lammato og Scalwo (Deele af Scalaunen, Schalaunia) Semigallien, Zambia, Nadravia, Notangia, som alle ham tilhørende *). Da nu Preussen var deelt i saa mange smaae Stater og Folk, hvoraf ingen havde nogen Konge eller Regent over sig, og som ventelig ei have været sammenholdige, og der desuden da ei var faste Stæder i Preussen, som Hvitfeld rigtig anmærker, saa har vel dette meget lettet Valdemar Erobringen af saa anseeligt et Land; Hertil kommer, at Polen var ogsaa da deelt i mange smaae Stater, der vare ueenige mellem sig, og at Wladislav Lascanogi, Hertug af Posen, som allerede fra 1206 var Valdemars Lehnsmand, (ventelig for endeel af Pomerellen,) ei lader til at være falden fra, hvorfor Valdemar ei heller fandt nogen Modstand fra Polen af. Ventelig har Valdemar paalagt Preusserne Skat, men hvorvidt Christendommen og saavelsom siden er bleven her udbredt ved ham, om han har anlagt Fæstninger, hvilke af hans Feltherrer der have fulgt med, og Valdemar Aar 1210.

 om

*) De fleeste af disse Navne forekomme ogsaa med nogen Forandring i Casp. Hennebergers Erkl. d. Preuss. Landtafel udgivet 1595. Om Witland og Witlandsort fortiener at læses Langeb. Anmærkning til Wulfstan i Script. II, 119. Kall.

Valdemar Aar 1210. om han har beskikket Lehnsmænd under sig der i Landet, derom tie vore ufte Krønikeskrivere, og man mærker alt nu, at Saxo og Arnold ei skrive meere. Imidlertid berette dog Erici Krønike hos Lang. I. 165, og de Krøniker, som slutte med 1219 ibid. III. 263, og Petrus Olai ibid. II. 256, at Mistwi eller Mistwin, Hertug af Polen, blev Kong Valdemars Mand, og aflagde Troeskabs-Eed til ham *). Mærkeligt er det, at de alle tre kalde ham Hertug i Polen, da han dog regierede i Bagpomern eller Pomerellen, men dette viser, at de Polske Skribentere have Ret, naar de tillegge Polakkerne endnu i de Tider et Overherskab over Pomern, thi derfor have de Danske anseet Mistwin for en Polsk Hertug. Derimod har Dlugoss VI. 609 sq. Uret, naar han vil, at Lesko, Polsk Hertug af Kracau, giorde i dette Aar et Tog til Pomern, og beskikkede Svantopolk der til Regent af Dantzig og Soedtze, da dog Svantopolk var en Søn af Mistwin, som først døde 1220. Denne Mistwin var igien en Søn af Sobieslaw, som døde 1187, og Broder til Sambor, som døde 1207, hvis Søn Sobieslaw døde kort efter, da heele eller dog det meeste af Bagpomern faldt til Mistwin. Micrälii alt. Pomerland. p. 269. 270. 311. Hennebergers Preussen p. 3. Om han nu er bleven Valdemars Mand i Henseende til det heele Land, eller kun til Hertugdømmet eller Palatinatet Gdansk eller Dantzig, hvorpaa de Danske synes især at have giort Tiltale, det skal jeg lade være usagt; dog bringer det følgende, jeg skal anføre om Slupka, mig paa den Tanke, at Mistwin har erkiendt Valdemars Høihed over alle sine Lande. Alle disse Fyrster, berømmes

*) Den fierde kan tilføies Krøniken hos Lang. II. 172, som kalder den Polske Hertug Mistun. Kall.

mes meget i Kroniken af Oliva hos Simonetti Samml. verm. Beytr. II. 1. p. 70 for deres Gavmildhed mod dette Kloster. Damalevicz i hans Liste over Erkebisperne af Gnesen S. 125 *) beret- Valdemar Aar 1210.

*) En mig ubekiendt Skribent, men som Bartholin anfører i sine utrykte Annaler. Suhm. Denne Steph. Damalevicius, som Bartholin har anført og Suhm ikke kiendte, var efter hans egen Angivelse S. Th. Doct. Canonicus regularis Congreg. Lateran. ad S. Nic. Calisii Praepositus quondam Illustr. Celsitudinis Theologus. Foruden en endnu mindre bekiendt Series Episcoporum Vratislaviensium har man af ham den her paaberaabte Series Episcop. Gnesnensium trykt til Warschau 1649. 4to. Stedet er yderst mærkværdig: Legationis natae munus, skriver han om Henr. Kietlicz, a Sede Apostolica pro se suisque successoribus obtinuisse memoratur a Cromero, et a Bielscio Castellaniam Slupensem Archiepiscopatui adjunxisse recuperatam a Guardaro Rege Daniae, qui jus ad eam propinquitate sanguinis *(erat enim Annae Principis Poloniae filius)* usurpabat. Urigtig bliver da nok her af Suhm anført Mistwins Moder, om hvem den Polske Forf. neppe har talt, og skiønt han har nævnt Prinzessen Anna i Steden for Rikiza, som hun af andre kaldes, har han dog nok dermed meent Kong Boleslaws den tredies Criovusti Datter; ligesom da ogsaa naar Gram i Anmærkningerne til Meursius not. d. p. 238 giør sig den Indvending om denne Valdemars den førstes Gemahlindes Moder: At, inquies ubi illam in historiis et monumentis Polonicis vel ubi inter liberos Boleslai III inveniemus? Hoc vero fateor me nescire — saa have vi her 2 Polske Historieskrivere, Damalewitz og Bielski (uvist om Joachim eller Martin, thi ingen af dem har jeg kundet opspørge) paa hvem Damalewitz beraaber sig, som omtale hende, skiønt ikke som Mormoder, hvilket hun virkelig var, men som Moder til Valdemar den anden. Besynderligt er det ellers, at vor

Valdemar
Aar 1210.

beretter, at Henric Kietlicz, Erkebisp af Gnesen, lagde Kastellaniet Slup, det er Slupka i Woywodskabet Kalisch til Erkesædet, som han igien fik fra den Danske Konge Guarder (Valdemar), der paa sin Moders Annæ Vegne paastod at have Ret der-

vor store Gram saa udtrykkelig nægter col. 377, at denne Boleslai Datter har ogsaa været gift med den Svenske Kong Sverker, da dog Saxo, hvis Autoritet Gram med Rette foretrækker i denne samme Note al anden, udtrykkelig S. 258 kalder denne Svenske Konge vitricum Canuti V og altsaa ogsaa hans Søsters, Valdemars den anden Moders. Men værre Følger har dog en anden denne store Mands Feiltagelse havt, naar han hos Saxo p. 207 forstod ved *nostri temporis Dux* ikke den paa den Tid, da Saxo skrev, værende Hertug til Slesvig, siden Konge Valdemar den anden, men Faderen Valdemar den første, som aldrig var eller kunde kaldes saaledes, thi da Langebeck, Suhm og Engelstoft har ligefrem og uden nøiere Undersøgelse antaget denne Grams Meening, og derfor antaget Knud Lavards Gemahlinde, og ikke Sønnens Valdemars, for den, der skulde nedstamme fra Harald Godvinsen, saa er alle disse Lærdes Forklaringer over den Franske Kong Philip Augusts og den Danske Prinzesse Ingeborgs foregivne Slægtskab ei blevne frie for genealogiske Feiltagelser. Meget og rigtigere Lys antænde her de nyere udkomne Skrifter i den Russiske Historie, men intet deraf er blevet nyttet. Hvad Suhm i de foregaaende Deele har paa et Par Steder anført som min Meening om denne Sag, vil jeg langt fra ikke paastaae at være det rigtige, men vedkiende kan jeg ikke heller, hvad han tillegger mig, da hans Forklaring om min Meening grunder sig paa mundtlig Samtale, hvor vi have misforstaaet hinanden, fordi jeg troede, at denne min store Velynder ikke med Gram eller Langebeck misforstod Stedet hos Saxo, eller henttydede ligesom de urigtig, hvad der sagdes om Valdemars den første Gemahlinde paa hans Moder Ingeborg. Kall.

dertil. Heri er udentvivl meget rigtigt, men ogsaa meget urigtigt, thi Mistwins Moder var Anna, Dotter af den Polske Hertug Miseco eller Miecislav, og da Mistwin var nu Valdemars Lehnsmand, saa maatte Valdemar rimelig give sit Samtykke til Aftrædelsen af Slupka til Erkesædet, men er dette saa, da sees heraf, at Mistwin har eiet Land langt inde i Polen, som dog vist ei har hængt sammen med hans øvrige Lande, ogsaa sees heraf, hvor meget Valdemar har blandet sig i de Polske Sager, og hvor megen Frygt og Avindsyge en saa mægtig, driftig og ærgierrig Herre, som Valdemar, maatte opvække hos sine Naboer. Lang. I. 121. 165. 254. 284. II. 172. 256. 625. III. 263. 308. IV. 227. — Den flygtige Svenske Kong Sverker kom nu atter med en Dansk Krigshær til Sverrige, for igien at vinde sit tabte Rige, men mistede det tilligemed Livet, efter at have regieret 15 Aar, den 12te Julii (eller maaskee den 10de October, saafremt det er skeet paa St. Gereons Dag) i Slaget ved Gestilren, som ligger ikke langt fra Lena, hvor det første forhen ulykkelige Slag stod; men Brocman Øster-Gothland II. 132. 133 vil, at det har staaet i Østergothland Boberg Herred, Klockrike Sogn paa den saa kaldte Jutlyckan ved Gisle Grav, hvor undertiden Sporer og Krigstedskab opgraves. Han blev begravet i Alvastra Kloster; kaldes den Unge, fordi hans Farfader ogsaa bar samme Navn, thi ellers maae han ei have været saa ung, da han omkom 43 Aar efter sin Faders Carls Død. Jarl eller Hertug Folco og mange Folkunger, samt andre Adelsmænd, dræbtes i samme Slag, uvist om de vare med eller mod ham, dog troer jeg snarere det første, endskiønt den gamle Kongelisse, som Ihre i en Diss. har udgivet, siger tvertimod, og giver samme ham og det Vidnesbyrd, at han var en klog og tapper Mand. Med sin første Dronning Bengta

Valdemar Aar 1210.

Fik

Valdemar Aar 1210. skal han have avlet en Datter Helena, som blev Nonne i Wreta Kloster, men som Sune Folkesøn røvede derfra, og vare han og Medhielpere da klædte som Engler *). Sverker skal og med Bengte have havt en Søn Thure, som ventelig er bleven i Danmark, og efterlod sig 2 Sønner: Jon, som satte sig ned i Sverrige, og Ebbe, som forblev i Danmark, og fra hvilken den mægtige Slægt Hack i Skaane skal have sit Udspring, der efter Danske Adels Lexic. I. 216 uddøde 1538 med Admiral Christopher Eilersen. Med sin sidste Dronning Ingigred, (efter Knytlinga-Saga, en Datter af Birger Jarl Brose,) avlede han Jon eller Johan, som siden blev Konge i Sverrige og opfødtes der; Kong Sverker skal selv have ført det Tilnavn Hack efter Petrus Olai hos Lang. I. 181, og Krønikenibid 390, ligesom også Blaafot i Krøniken hos Benzel. monum. eccl. p. 18 **). I Nydals Klosters Pergaments Copiebog hos mig haves et Latinsk Diplom af denne Konge til alle dem, der beboede Tumæthima, hvori han skriver sig: Ego Swerco filius Karoli Regis Rex Swecorum ejusdem regni monarchiam Dei gracia hæreditario jure assecutus. — Nu regierede Erik Knutsen alleene, og til desmeere Stadfæstelse af sin kongelige Magt lod han sig den 21de Novbr. krone, thi paa de Tider ansaae man en kronet og ved Kirken indviet Konge næsten for hellig, i det mindste for urørlig, saa ingen maatte lægge Haand paa ham. Lagerbring meener, at han er den første kronede Konge i Sverrige, som synes rimeligt efter de Grunde han anfører. Erik besluttede, for at regiere des tryggere,

*) Uden Tvivl ægtede han hende, og skeede det nok efter Sverkers Død; Han skal have avlet 7 Døttre med hende. Suhm.

**) Om begge Tilnavne har Ihre udførlig handlet i sine Anmærkninger til den gamle Catal. Reg. Svec. p. 108. Kall.

gene, at holde Venskab med alle sine Naboer, især med Danmark, og Valdemar, som agtede at udbrede og stadfæste sine Erobringer ved Østersøens sydlige Kant, var og tient dermed. For desmere at befæste Venskabet, ægtede Erik i dette Aar Kong Valdemars Søster Richiza eller Rixa. Hun maae da ei have været ung, siden hendes Fader Valdemar den første havde allerede været død i 28 Aar, og hun neppe har været den yngste af hans Børn, da hun bar Navn efter sin Mormoder. Man seer altsaa tydelig, at Erik ægtede hende af Statsaarsager. En Krønike hos Lang. IV. 592 henfører Giftermaalet til 1208 *), men Gram har allerede anmærket, at det rimelig ei er skeet før Sverkers Død. Efter Hvitfeld giorde Valdemar paa samme Tid sin Søsters Bryllup, og lod sin Søn den unge Valdemar christne, det er døbes. Ifald saa er, maa Bryllupet have staaet i Danmark. Det lader, at Kiempevisen II Part 21 om den Danske Frøken, som førtes til Sverrige, sigter til hende; Deri fortælles, at hun førtes did til Vands, og at hun vilde have Karm og Kioresvend, som i Danmark, men at de Svenske Fruer vilde, at hun skulde ride paa Sadel af Sølv og med lang forgyldt Spange-Mile, da de vilde blive ved deres gamle Sæder, og hun ei maatte indføre Jutske Sæder, thi Vee raaber Visen over Danske og Svenske, naar de fik Tydske Mands Sæder. — Uden Tvivl er Burchard, som endeel havde udvalgt til Erkebisp i Bremen, nu bleven kied af at svæve længere i Tvivl, thi Paven skrev under den 30te Octbr. til den udvalgte Biskop i Minden epist. XIII. 158, at da Bisperne i Lybek og Lifland (hvilket viiser, at denne var Kong

Valdemar Aar 1210.

*) Kroniken hos Lang. I. 243 henfører det til 1209. Kall.

Valdemar Aar 1210. Kong Valdemar imod, venteligt af Frygt for hans store og nær ved ham værende Magt, og giver Neglen til, hvorfor han heller vilde staae under det Tydske Rige end under Danmark) samt den øverste Decanus og øvrige Kaniker i Bremen, havde tilskrevet Paven, at da de forhen havde forlangt Valdemar til Erkebisp, og det ei kunde skee, saa havde nogle af dem valgt Provst Burchard dertil, men som hans Valg ei var bleven stadfæstet, saa havde de begyndt at handle om et andet Valg; men vare derfor blevne ilde begegnede saavel paa deres Gods, som Personer, af de Lægfolk, der stivt hængte ved Valdemar; derfor forlangte de, tilligemed Provst Burchard selv, at Paven vilde tillade dem at faae Naboebispen i Osnabrüg til Erkebisp, en Mand de fuldkommen kiendte, en klog Mand og af fornem Herkomst, som vist vilde sætte Stiget igien i sin gamle Stand, da han havde vel forestaaet det ham hidtil betroede Stigt. Paven befuldmægtiger nu Bispen af Minden nøie at undersøge dette, og om aldting saa forholder sig, da at lade bemeldte Bisp strax modtage Bremer Stigt, saa at han maatte forestaae det, endog før han annammede Pallium, og alle skulde dog imedens adlyde ham. Næsten paa samme Maade tilskrev Paven Bisperne af Lybek og Lifland samt de Bremiske Kaniker, og ligeledes i et andet Brev Bispen af Osnabrüg selv. — Man seer heraf, at den Liflandske Bisp stod under Erkebispen af Bremen. — Den 7de May tilskrev Paven fra Lateran den ulykkelige Dronning Jngeborg et Brev epist. l. XIII. 66. edit. du May p. 4. Duchesne script. Franc. IV. 716. Lang. VI. p. 121, og trøster hende med, at Gud prøver sine, at ingen Dyd er uden Kamp, og at Elendighed er det menneskelige Livs Lod. Men saa smukt dette lader, saa gav Paven dog hemmelig, endskiønt skriftligen, Kongen et andet Raad, som den lærde Baluze Misc. VII. 245.

Lang.

Lang. VI. 122 har ladet trykke, at Kongen nemlig skulde paastaae Skilsmisse, baade for Slægtskab og for Hexerie, eller Forgiørelse maleficium. Vilde Dronningen ei føre Vidner i den første Sag, saa var det vel, men vilde hun, da kunde det ei nægtes hende, og Kongen skulde derfor ei være bange, da Paven lod dem afhøre ved sin Fuldmægtig (Procurator); Kongen skulde ei klage over Forhaling, thi kuns Frygten giorde, at den syntes lang. I Henseende til Forgiørelse, da, om Kongen lod sværge ind i eller ved sin Siel, at han havde forsøgt at have Omgang med Dronningen, og ei kundet, og at han ei for nogen anden Aarsag havde en sær Afskye mod hende, saa skulde Kongen troes, med mindre Dronningen svor tvertimod, og troede Paven hun let kunde bringes til ei at sværge. Men skulde Kongen frygte for, at Dommen skulde heri gaae ham imod, saa kunde den gierne opsættes, og saa var Kongen ei værre faren end nu. I en Ting kunde Paven ei eftergive Kongen, at han jo paa nye maatte forsøge at have Omgang med hende, saasom slige Fortryllelser ophørte ved Bøn. Da Paven paa den Tid var i Uvenskab med Keiser Otto, saa trængte han til den mægtige Philip, han begyndte vel og at blive kied af denne langvarige Sag, og derfor forestilte han en saa tvetydig og dobbelt Person. — Uden Tvivl har Philip nu tænkt, at han kunde blive af med Ingeborg, hvorfor han i Novbr. indgik i Paris en Foreening med Landgrev Herman i Thyringen hos Baluz. misc. l. c. og besvoer den ved sin Siel, at han vilde tage Landgrevens Datter til ægte, med mindre hun var saa grim (indecens) at hun mishagede ham, saafremt bemeldte Landgreve kunde tilveiebringe hos Paven, at der blev Skilsmisse mellem Kongen og hans Dronning Ingeborg, og i vidrig Fald (om han ei tog hende) vilde Kongen give Landgreven saa mange Penge, at han derfor

Valdemar Aar 1210.

 skulde

Valdemar Aar 1210. skulde holde ham frie for hans Løfte. — I en Vidisse af den Roskildske Bisp Stigot af den 17de Martii 1279 forekommer et Brev af den Roskildske Bisp Peder uden Aarstal, men som Bartholin og Langebek henføre til 1210, hvorved han giver Kanikerne i Roskild ved Trefoldigheds og Lucii Kirke de Indkomster af deslige beneficia i sit Stigt, som kaldes annalia (Naadsensaar) saa og Jord af 10 Mark Gulds Værdie paa et beqvemt Sted, og det for at blive ihukommet i Messerne og i Bønnerne. Her skriver han sig den Danske Konges Kanzler. — Langebek henfører til dette Aar et Brev af samme Bisp Peder, hvori han skriver sig de Danskes og Slavers Konges Kanzler, som forekommer mig besynderligt, og hvorved han giver til Brødrene ved Ringsted Kirke, St. Hans den Døberes Kirke frie for alle Byrder og Afgifter, saavel til Bispen selv som til hans Embedsmænd (officiales), hvorimod han udbeder sig af dem Sielemesser for sig og sine Forældre. — Samme Bisp stadfæstede og, uden Tvivl i dette Aar ved sit Brev hos Lang. VI. 146 alt, hvad hans Formænd havde giort til St. Thomæ Kloster af Paraclito i Ebelholt, og tog alt under sin Beskyttelse, skiænkede det og Tienderne af Veyby, Blistorp, og Tibirkæ istedet for Kaketorp, frie for al Afgift og Paalæg. Om disse 3 Tiender, som forhen havde hørt til Bispestolen, haves ogsaa et andet Brev fra ham ibid. p. 147, og sees deraf, at hans Broder Laurentius havde ved sit Testamente givet Klosteret Kaketorp. Ombytningen stadfæstede Erkebisp Andreas, samt hvad Offer der kunde være skienket til St. Vilhelms Levninger, og kunde synes at tilhøre bemeldte Bisp Peder, og som denne Bisp selv havde overladt til Klosteret ved sit Brev hos Lang. l. c. — I dette Aar blev ved Ebelholt opført en nye og større Kirke af Muur, da den gamle Træe-Kirke, hvor St. Vilhelm hvilede, blev overladt

Pile-

Pilegrimme og Syge til et Bonnekapel. Om de Jertegn, som da skeede, og Forflyttelsen af St. Vilhelms Legeme, er der alt sagt forhen Sid. 25 folg. — Den 4de Decbr. skiænkede Grev Albert af Holsteen (Holtzacie) den Bondebye Cuculune i Wagrien til St. Hans Kloster i Lybek, undtagen 3 Boel (mansi), maaskee Husen, som den nye Kirke skulde beholde. Af sin Told i Lybek gav han og did 4 Pund (pondera) Rug, af den ovre Molle 1 Last Sild, og 1 Maade (modius) Smor. Det er underskrevet af Bisp Philip i Raceborg, Provst Henric og 3 Kaniker derfra, Rotholf Provst i Lybek, Kanik Thietmar, Peder, Præst af Aldenburch, og af de Lægmænd: Johan Auca, Thiederic Drost (Dapifer), Henrik, Mundskienk, Otto, Kammermester (Camerius), Reinfrid Sturlemer, Volmar af Racesburch, Remner, Advocat (Foged) af Hamburch og mange flere, og udstedt af Notarius Bernhard. Dette viser, at Grev Albert holdt et fyrsteligt Hof, og at han ogsaa har regieret over Polabien eller Raceborg, nu værende Lauenborgske. — Advocaten, Raadet og Meenigheden i Hammenburch tilskreve de hæderlige og forsynlige (honesti et providi) Mænd, deres kiære Venner, Advocaten, Raadet og øvrige Borgerskab i Lybek, at de vilde herefter vedligeholde det Venskab og fælleds Kierlighed, som hidtil havde været mellem dem, saa at der skulde være lige Ret for dem begge, og hver lybsk Borger, der drog til dem, skulde med sit Gods nyde samme Frihed og Tryghed som Hamborger Borgere (Burgenses) nøde med deres Gods. Dreier spec. juris publ. p. 14. Da Theodorik, Bisp af Lybek, en retfærdig, gudfrygtig og from Mand, døde i dette Aar den 22de August efter den Hamborgske Dødeliste, saa har Stiftet venteslig været ledigt, da Albert udgav dette Diplom. Berthold, Kanik der, en meget brav Mand, kom i hans Sted,

Valdemar Aar 1210.

og

Valdemar og blev i St. Marie Kirke i Stade viet af Yso, Bisp i Verden.
Aar 1210. Lang. I. 206. Det lader dog, at Berthold ei er bleven Bisp før 1211, som og Albert af Krummedike Chron. Lubec. hos Meibom. II. 396 skriver. Alb. Stad. Krantz. metr. VII 32. Kort for sin Død havde Theodorik nogen Tvist med den Meklenborgske Fyrste Henrik Burewin om den Øe Pole, som da laae næsten øde, og som Burewin lod besætte med Tydske, og forbød dem at give Tiende til Bispen; det blev dog saa forligt, at Bispen beholdt den halve, og Fyrsten den anden halve Deel. Beckers Lübeck. Gesch. I. 173. Franck Meckl. IV. 33. Diplomet herom er trykt i Schrøders papist. Meckl. 514, og blant andre underskrevet af Brunward, Bisp i Zwerin, og Godefrid, Abbed af Doberan. — Johannes, Bisp i Odense, døde efter nogle *) i dette Aar den 23de April, og havde været Kanik i Lund, samt Bisp i Fyen fra 1186, men da den samtidige og gode Krønike, som slutter med 1219 hos Lang. III. 263, lader Johan først døe 1213, saa bliver det vel rigtigst.

Den Norske Kong Inge lod opbygge Kongsgaarden i Bergen, men ikke Slottet eller Fæstningen, som laae tæt derved. Danske Snorro S. 579. Torfæi hist. IV. p. 120. — I dette Aar plyndrede de Norske først den Sudereiske Øe Helga efter nogle Islandske Annaler, og ødelagde Sudersøerne med Sværd og med Ild. Lang. III. 77. 225. 226. Torfæi Orcad. p. 153. 154. Danske Snorro S. 578. Ospakur fra Sudersøerne, som siden blev

*) Aarsdagen paa hvilken han er død, haves i Necrol. og libr. datica Lund. hos Lang. III. 444. 509. For Aaret veed jeg ingen at anføre, med mindre det skulde være Pontoppidan ann. II. 571, som dog kuns siger, at Loyus succedeerte ham 1211. Kall.

blev Konge der 1229, var med *). I denne Krig blev og Engus, Sumerlads Søn, med sine 3 Sønner ihielslaget Lang. III. 275. Johnston. antiqu. Celtæ Norm. p. 24. Peter Steiper og Reidar Sendemand droge i dette Aar fra Norge i Pilegrimsfærd til Jerusalem med 2 store Skibe. Rimelig have de været blant dem, som plyndrede Øen Helga, og som Bisperne derfor har paalagt dette til Poenitentse. Peter og hans Hustrue Ingeborg døde paa Reisen, men Reidar med Hustrue Margrete eller Christine, Datter af den Norske Kong Magnus Erlingson, kom til Constantinopel, hvor han i mange Aar tiente den Latinske Keiser, indtil han der døde. Danske Snorro og Torfæus ll. cc. De kongelige og andre Annaler Lang. III. 78 henføret denne Reise til 1211. — De Orkenøiske Grever Jon og David, hvilke ligesom deres Fader Harald ei havde givet Skat og Skyld til den Norske Konge siden Sverres Død, sendte nu Biskop Biørn til Kong Inge og Hagen Jarl i Bergen, og forlangte Forlig, fik og ved ham sikker Leide at maatte Sommeren efter komme til Norge. Danske Snorro S. 579. Torfæi p. 119. Munkholm Kloster ved Tronhiem brændte af i dette Aar. Langeb. III. 77. — Kol blev nu indviet til Bisp paa Sudenøerne, og skal der da efter de Islandske Aarbøger Lang. III. 77 ingen Bisp have været i 40 Aar siden Nemar, som neppe er rigtigt. — Styrmar blev i dette Aar Laugmand paa Island, en Mand vel dreven i de gamle Historier og som selv har skrevet deri. Langeb. III. 77. — Nogle Islandske Annaler berette, at Paul, Bisp i Skalholt, døde i dette Aar, andre derimod henføre hans Død til næste. Valdemar Aar 1210.

*) Det grunder sig paa det skrevne Tillæg til Sverrers Historie. Kall.

Valdemar Aar 1210. næste. Vist er det, at han var død 1211. — Den Engelske Kong Johan gik med 500 Skibe over til Irland ved St Hansdags Tider, giorde der stor Fremgang, og bragte mange under sin Lydighed, da over 20 smaae Konger underkastede sig, dog blev den heele Øe ei aldeles undertvunget af de Engelske, før i Elizabeths og Jacobs den første Tider. Johan indførte der de Engelske Love og Sædvaner, og lod slaae Mynt efter Engelsk Fod; Han sendte og en Grev Fulco, en haard og streng Mand, til Øen Man, som i 15 Dage aldeles udplyndrede og ødelagde den, og vendte med Gidsler tilbage; Hverken Øernes Konge Regnald eller nogen af de Store befandt sig da paa den. Langeb. III. 226. Matth. Westm. p. 269. Matth. Paris. p. 193. — Paven vedblev at ville formaae den Bøhmiske Konge Ottocar til at tage sin Dronning Adela igien, som han havde levet 22 Aar i Ægteskab med, hvilken Tid maaskee regnes lige til dette Aar 1210, da Paven har til den Tid endnu anseet hende for hans ægte Gemahlinde, og maa da derefter være komne sammen 1188, og kan Dagmar da være fød 1189. Raynaldi ann. h. a. 23. — Saasom Keiser Otto vedblev alt meere og meere at viise sig fiendtlig mod Friderich, Konge af Sicilien, som var under Pavens Beskyttelse, samt søgte at skille Paven selv ved de Lande, som han paastod at tilhøre sig, og Paven frygtede, som alle Italienere, for de Tydskes tilvorende Magt, allerhelst Otto i Novbr. Maaned satte sig i Marsch mod Apulien, og alle Pavens Trudsler og Forestillinger vare forgieves, satte Paven Keiseren i Bann, stolende paa Friderich, paa Kongen af Frankerige og mange Tydske Fyrster. Raynaldi ann. h. a. 1-4. Orig. Guelf. III. 334. Muratori Gesch. von Ital. VII. 324. sq. Corner 839. — De Pomerske Fyrster og Brødre Casimir og Bugislav overfaldt den ny Bye Stralsund, førend

forend den var bleven forsynet med Grav og Vold, opbrændte Porte og Huse, samt ihielsloge og bortførte mange fangne Indvaanere. Hvitfeld henfører det til dette Aar, men Micrælius Pommern III. 310 siger, at det skede 3 Aar efter Byens Begyndelse, altsaa 1212, som vel neppe kan være rigtigt*). — Under tvende Gavebreve af den østlige Markgreve Conrad hos Ludewig. reliqu. mscr. I. 26-28 givne til Wardenbruke den 18de Decbr., forekommer Grev Adolph af Scowenburg blant Underskriverne. Mærkeligt er det, at af disse Diplomer haves sammesteds en tydsk Oversættelse, som synes at være samtidig, og er venteligt giort, fordi fast ingen Fyrste eller leg Mand forstod da Latin, og dette var det første Skridt til at skrive Diplomer siden efter paa Tydsk. Conrad levede ei længe efter, thi han døde den 6te May (næste Aar). — Munken Alberic hos Leibnitz access. hist. II. 456 beretter, at i dette Aar døde i St. Patricii Landsbye i Nevers Stigt i Frankrige en ældgammel Ridder, som var kommen fra Spanien, og sagde sig at være Ogerius af Danmark, Holger Danske. Vel muligt, at en forrykt Person har givet sig ud for ham. — Jeg finder i Chron. Montis Sereni hos Mencken. III. 228. sq. at Bisp Philip af Raceborg har ved denne Tid holdt med Thiederic, Markgreve i Meissen, som var Dronning Dagmars Morbroder, imod Brødrene Henrik og Albert, hvis Fader den Saxiske Hertug Bernhard var Kong Valdemars Fiende, og dette maatte være saa, da Philip var Valdemars Lehnsmand. Thiederic blev siden

Valdemar Aar 1210.

*) Naar man læser, hvad Schwartz har herom Gesch. Pomm. Rügisch. Städte Sid. 15 sq. giver man dog nok Micrælius Ret. Kall.

Valdemar Aar 1210. siden af Keiseren forlehnet med det østlige Markgrevdom, imod at give 10000 Mark. Schwartz Pomm. Lehnshist. 123. 124 lader, efter Micrælius i hans Genealogiske Tavle ved den Pomerske Historie den Rygiske Fyrste Tetislaw døe i dette Aar. — Noget efter Nytaar droge de Tydske fra Riga med Liver og Letter ind i Saccala og beleirede Befæstningen Viliende, det er Felin; Sværdriddere og Pilegrime droge ogsaa med, og førte de med sig Balister og en liden Maschine eller Patarelle *). Imedens Beleiringen varede, blev den omliggende Egn røvet og alle Fanger, fordi Befæstningen ei vilde overgive sig og blive Christne, dræbte. Befæstningen forsvarede sig vel i 6 Dage, thi den havde en dobbelt Vold om sig, men øverst paa omgivet med Træeplanker. Tilsidst maatte den dog overgive sig, og lovede de at blive Christne, siden de christnes Gud var stærkere end deres Guder. De fra Saccala og Ungannia befrigede herpaa Letterne, og de fra Rotala og Søe-Landskaberne i Estland Liverne. Fra Oesel giorde de Indfald i Thoreide, og ødelagde Egnen deromkring. Bisp Albert og Sværdmester Volqvin vare nu reiste til Rom, hvor de af Paven fik Stadfæstelse paa Deelingen af Lif- og Letland, saa og Afflad for deres Synder ved Prædiken. Brevene herom bleve sendte til Preussen (som viiser, at de Danske da have havt i det mindste en stor Deel af Landet inde, thi ellers boede der et frit og hedensk Folk, til hvilket det ei havde været sikkert at sende Pavebreve) og bleve alle Folk i Lifland herover meget glade. De 3 forommeldte Bisper fulgte med Albert til Lifland, saa og Helmold de Plesse, og Bernard de Lippia (en meget tapper Mand, forhen Henrik Løves øverste Feltherre, men nu Cisterciensermunk),

og

*) En saadan Krigsmaskine er forhen omtalt Sid. 90. Kall.

og desuden mange fleere Pilegrime. Nu samlede alle fra Oesel, Reval, Rotala, og alle Soelandskaberne sig, mange tusende til Hest og Fods, og kom til Skibs til Letland, hvor de ofrede Stude og andet Qvæg til deres Guder, men fik et slet Tegn, da alt Qvæget styrtede til den venstre Side. De kom til Thoreide, hvor Bisperne med Sværdridderne, de Tydske og Liverne overfaldt dem, afskar dem Veien til deres Skibe, dræbte mange, fratog dem 300 Skibe foruden Baade og 2000 Heste, og adspredte de øvrige Esther i Skoven, hvor de fleeste omkom af Hunger. Alle Forstandere (Seniores) af Oesel, Rotala og de øvrige Landskaber satte her Livet til. Albert fik nu Tilladelse af Paven at beskikke, som Erkebisp, Bisper i Landene der omkring, og indviede han da i Riga Theodoric til at være Esthernes Biskop, og tænkte han herved at underlægge dette Folk sig og sit Stigt, uden at tænke paa den ældgamle Paastand og Rettigheder, som Danske og Svenske formeente at have til Estland og virkelig havde efter Tidernes Tænkemaade ved at have giort mange Krigstog did og ved at lade prædike Troen der, som ogsaa ved at sætte Bisper der, hvoriblant især Fulco omtalt i Valdemar den førstes Historie. I Theodoriks Sted blev ovenmeldte Grev Bernhard af Lippe Abbed, som siden beskikkedes til Semigallernes Bisp. Efter dette udbade Liverne sig at maatte blive frie for at betale Tiender, hvorimod de villigen vilde tiene i Krig mod Hedningene. Albert føiede dem heri efter Bispernes Raad og paalagde dem derimod at give af hver Hake Land en Skieppe af 18 Tommer, mensuram modii, qui effet decem et octo digitorum, og blev det Privilegium de here over fik, udstædt under de 4 Bispers Segl. Albert vendte derpaa igien til Tydskland for at samle Pilegrime Landet til Beskyttelse; Krigen vedvarede endnu fremdeles, og det med megen Grusomhed, Valdemar Aar 1210.

 saa

Valdemar Aar 1210. saa at endog den Letter Russimus, som skulde være en Christen, lod nogle fangne Esther levende stege. Dorpt blev da forladt øde og opbrændt af Letterne, som trængte ind til den Flod Emmajøggi ɔ: Vandenes Moder, (der foreenede de 2 Søer Peipus og Worz eller Wurc, som ligger ei langt fra Fellin,) hvor Estherne havde giort en Forhugning af Træer, som de Christne dog oversteye, og giorde der et stort Bytte, ligesom ogsaa fik mange Fanger, hvilket altsammen skeede i Decbr. Maaned. Ved denne Tid rasede nu en stor Pestilentse, baade i Lif- og Estland, foraarsaget af at de Christne havde ladet ligge mange dræbte Esther ubegravne. Under den 20de Octob. var det, at Pave Innocentius tilskrev Biskop Albert Brevet III. 141, og stadfæstede deri Foreeningen mellem ham og Christi Krigs- (Sværd-) Riddere, saaledes at disse skulde have den tredie Deel af Let- og Lifland, som de skulle tage til Lehn af Bispen, dog uden videre Paalæg end det, stedse at forsvare Kirken og Landet mod Hedningene, og deres Mester (Magister) at love bestandig at udviise Lydighed mod Riga Bisp; Brødrene og Klerkerne skulde ei give Tiende, Offer, første Grøde, eller cathedraticum til Bispen, men derimod skulde Brødrene give Tiende til Kirkerne, hvoraf den fierde Deel skulde tilhøre Bispen, med mindre Bispen frivilligen eftergav den. Nuværende og følgende Brødre skulde have Ret at forestille Bispen Personer til de ledige Præstekald. Naar Bispen kom paa Visitats hos dem, skulde de eengang om Aaret give ham 20 Heste til Befordring (Skydsheste, evectiones), og 2 Gange om Aaret skulde de fremstille sig for ham i deres Sogne (plebaribus). Hvad Land der desforuden kunde vindes uden for Lif- og Letland, derfor skulde de ei staae under Riga Bisp, men selv herom forlige sig med de Bisper, som der vare, eller og rette sig efter hvad det Apostoliske Sæde derom for-

ordne-

ordnede. De skulde følge Tempelriddernes Regel, og desuden bære paa deres Klæder Tegn til Beviis paa at de ei stode under dem. Brødrene skulde frit begraves i Kirkerne; men disse dog ei at miste deres Rettigheder. Paa samme Maade skrev Paven til Magister Volcwin og Sværdridderne. Gruberi orig. Livon. 71. 82. 228. 229. Cod. dipl. Palon V. 3. 4. — Til dette Aar henhører nok et hidtil utrykt Diplom uden Datum af Biskop Albert, eftersom Bartholomeus, Bisp af Paderborn og Philip af Raceborg have underskrevet det, samt Henrik, Greve af Plesse, hvorved Albert tilstaaer de Gullandske Kiøbmænd, som fra det første af have staaet ham troligen bi, følgende Artikler: 1) Alle de af dem, som besøge Duna og andre Liflandske Havne, skulde være toldfrie. 2) Ingen af dem skal tvinges til Jernbyrd eller Tvekamp. 3) De skal frit besidde, hvad de kan redde af deres eget Skibsvrag. 4) Enhver Bye skal, om den kan, selv afgiøre sine Tvistigheder; men derimod skulde Bispens Dommer dømme i alle de Trætter, som bleve hos ham paakiærede, og som opkom mellem Borgerne, saa og mellem dem, der ei hørte til nogen vis Bye. 5) Intet almindeligt Gilde skulde indrettes uden Bispens Tilladelse, og Byedommerne skulde derved ei tabe noget, saasom den øverste Ret er over alle Gilder. 6) Fire og en halv Mark Penge skulde veie een Gullandsk Mark Sølv; Pengene skulde være hvide (albi) og giængse (dativi), Myntmesterne skulde af dem have 2 Øre. 7) De Rigaske Penge skulde være af samme Værdie og Gehalt, endskiønt af et andet Præg. 8) For dræbt Mand skulde saavel for den eene, som den anden, betales 40 Mark Penge, efter det Lovbud: at den samme Ret, een forlanger af en anden, maae han og selv underkaste sig. — De af Novgorod krigede i Lithauen, og søgte at indsætte den forjagede Fyrste Wladimir i Halicz igien. Fyrsten Mstis-

Valdemar Aar 1210.

Valdemar Aar 1210. Mstislaw fra Toropez blev nu Regent i Novgorod, og Swætoslaw maatte begive sig derfra. Tscherbatow p. 979-981. Arndt II. 323-324 henfører dette til 1211. —

Aar 1211. I Anledning af, at de Pomerske Fyrster havde overfaldet Stralsund, var det vel, at Kong Valdemar, ventelig fulgt af Rygiske Tropper, giorde et Tog mod dem, hvori Slottet Dymin eller Demmin, der ligger paa Grændserne af det Meklenborgske ved Peene Floden, bleb af de Danske paa nye opbygget og befæstet, og Nienburg derimod sløifet, hvis Navn maaskee igienkiendes i det adelige Gods Niendorp, som ligger omtrent 3 Mile i Sydost fra Demin inde i Landet. Efter Kroniken, som slutter med 1219, hos Lang. III. 263, forstyrrede de Danske ogsaa den Gang Lighttenhagen, som maaskee bliver Oldenaugshagen i den Anklamske Kreds, omtrent 2 Mile Sønden for Anclam; og ligeledes siges der, opbygde Grev Albert Valdemars Søstersøn, Slottet Pruner, som maaskee er Brunzen tæt ved Demmin, thi jeg kan neppe forestille mig, at det er Brume, som ligger knap 2 Mile Nordvest fra Stetin. Langebek tilstaaer reent ud, at han ikke kiender disse 2 Stæder, og forekomme de ei heller hos nogen anden af vore Krønikeskrivere under dette Aar. Strals Krønike hos Lang. III. 308 skriver Ryerburg *), og den Danske Riimkrønike Hwerisborg, hvilket sidste vist er en grov Tryk- eller Skriverfeil. Naar den Slaviske Krønike hos Lindebrog p. 204 henfører til eet og samme Aar Preussens Undertvingelse og Toget til Pomern, feiler den

*) Den saa kaldte Chron. Erici Pomer. hos Lang. I. 165. har Nyeenborg og Krønikerne hos Lang. II. 172 og IV. 23. Hyenburgh. Hamsfort hos Lang. I. 285 henfører det til 1212. Kall.

den vel, da det sidste vist nok var en Følge af det første, saasom de Pomerske Fyrster nok af Valdemars Fraværelse have taget Anledning til tvertimod Pavens Forbud at anfalde hans Vasal den Rygisk Fyrste Jaromar, og indtage Stralsund, hvorved da opkom i dette Aar den Pomerske Krig. Mærkelig kalder den Slaviske Krønike her Kongen Wolmar, og siger, at han fik meget Land fra Hertugen af Stettin, og kommer det mig troeligt for, at han har antaget Stettin selv, thi under 1214 siges, at han igientog denne Bye *). Corner p. 385 skriver og, at Valdemar underlagde sig mange Stæder og Flekker i det Stettinske Hertugdom, og opbygde ei allene Slottet, men og Byen Demyn. Efter Hvitfeld lader det, at de Danske og Rygier gik op ad Pene og ind i Pomern, og laae der saalænge, indtil Stralsund blev paa nye istandsat. Lang. I. 165. 254. 285. II. 172. 423. 525. 625. III. 263. IV. 23. 227. — Saasom der nu var aabenbar Uvenskab mellem Paven og Keiser Otto, og Venskabet ogsaa meget var kiølet mellem Keiseren og den Danske Konge, tog den Saxiske Hertug Bernhard, der havde stor Frygt for de Danskes tilvoxende Magt, Anledning heraf at indsætte den flygtige Bisp Valdemar igien i Stigt Bremen, og foregav han, at det var efter Keiserens Villie. Paven havde imedens stadfæstet den Osnabrügske Bisp Gerard til at være Erkebisp i Bremen; men Bernard indførte Valdemar i Byen Bremen, som villig tog med ham, og blev derfor sat i Band, der vedvarede nogle Aar. Det lader, at Bernard er draget om i Stiget, for at befæste allevegne sin Bisp, i det mindste var han i Hadeler Land, og da han giorde dette Tog om

Valdemar
Aar 1211.

*) Hvitfeld siger 1214, at de vandt de Danske Stettin, men i den Slaviske Krønike findes intet herom ved dette Aar. Rall.

Valdemar Aar 1211. om Vinteren, og var allerede over 70 Aar, blev han ved sin Hiemkomst til Bernburg syg, og døde den 9de Febr. 1212. Han havde sin Søn Albert til Eftermand i Hertugdømmet, som da kun bestod af den saa kaldte Churkreds, men hans ældste Søn Henrik blev Fyrste i Anhalt, og stamme fra denne sidste alle endnu værende Fyrster af Anhalt. Bernard blev begravet i Ballenstedt, og lader det, at hans Gemahlinde Jutta, Datter af den Danske Kong Knud den femte, er død førend han, i det mindste forekommer hun ei i noget Diplom efter hans Død. Bechmann Gesch. von Anhalt V. 39. 40. Lenz Bechmann enucl. p. 147. Bertrams Gesch. von Anhalt I. 558. 559. — Fra denne Gerhards Tid af vil den Rastedske Krønike hos Lang. III. 184, at de Bremiske Erkebisper ei meere skreve sig Erkebisper af Hamborg. — Den Siellandske Krønike hos Lang. II. 625, og Krøniken, som slutter med 1300 ibid. IV. 227 ville, at Kong Valdemar i dette Aar byggede en Broe over Elven, men jeg finder ellers ikke, at han paa denne Tid har kriget Sønden for Elven, saa at de vel have blandet den med den Broe han lod slaae 1208. — Petrus Olai hos Lang. I. 181 vil, at først i dette Aar er Valdemars Søn Knud eller Canutus fød, og Hvitfeld giør endog Dagmar til denne Prinzes Moder, hvilket ogsaa Gram bifalder not. ad Meursium 374. f., men Langebek har om denne Knuds Fødsel giort følgende velgrundede Anmærkninger: 1) at Hertug Knuds Fader var Kong Valdemar den anden, derom tvivler ingen, men hvem hans Moder var, det har ingen hidindtil sagt os. Ægtefødt har han ikke været, enten af Dronning Margarete Dagmar eller af Dronning Berengaria, thi om han havde været fuld Broder til nogen af de andre Kongens ægte Børn, da var han ingenlunde bleven forbigaaet ved ethvert Kongevalg, naar hver af de andre

Bre-

Brødre, den eene efter den anden, kom til Regieringen. Han havde vel heller ikke ladet sin Ret fare, om han havde havt nogen lige ved de andre, som ægtefød Arveprinds til Tronen; at han dog har havt nogen høi og anseelig Modernebyrd, kan deraf dømmes, at Kongen giorde ham til Hertug; thi om han havde været af ringere Herkomst, havde han vel bleven giort til Greve ligesaavel som den anden Kong Valdemars uægte Søn Nicolaus, som Kongen giorde til Greve af Halland. 2) I Libro Donat. Monast. Sorensis *) kaldes Dux Kanutus, som var Valdemars den andens Søn, Broder til Frue Ingeborg af Kallundborg, som var Esbern Snares Datter; altsaa maae de have havt een Moder sammen, og det synes ikke at kunne være skeet paa anden Maade, end Kong Valdemar den anden maae have avlet Hertug Knud med Esbern Snares Enke, som havde været hans tredie Frue, thi de to første Umfrit og Ingeborg vare døde længe før ham (omtrent 1170 og 1190). Dette passer sig ogsaa ret vel, thi Historien tillegger Esbern som tredie Hustrue Helena, Hertug Guttorms af Sverrige Datter, og Svenske Dokumenter bevise, at Hertug Knuds Moder var Helena, Hertug Guttorms Datter. Er det nu saaledes, og man vilde vide Aarsagen, hvorfor Historien ei har optegnet dette, da kunde svares, at man ikke har villet beskiemme enten saa anseelig en Frue som Helena, eller Kong Valdemar selv, som da havde sin dydige Dronning Margrete Dagmar endnu i Live; Kan og være, at det i noget Skrift har været opteegnet, men at samme er tabt, eller og det er gaaet af i

Valdemar Aar 1211.

Dets

*) I Script. Rer. Danic. findes det i den fierde Deel p. 482 og 502. Kall.

Valdemar Aar 1211. Dølgsmaal, og saa har faaet det at vide; og kan det vel ogsaa i den Tid have været bekiendt blant mange, men ingen kanskee har villet opskrive det i Kong Valdemars levende Live, som regierede længe, og siden har de glemt det. 3) At Knud, omendskiønt uægte født, er giort til Hertug af sin Fader Valdemar, det kan vel tildeels tilskrives hans fornemme Møderne-Herkomst, og for at favorisere Moderen, som uden Tvivl har været Helena, Hertug Guttorms Datter og Esbern Snares Enke. Det havde og saaledes været brugeligt i det næstforegaaende tolvte Seculo, hvorpaa det nyeste Exempel var Christopher, Valdemars den førstes naturlige Søn og Valdemars den andens Halvbroder. 4) Aarsagen, hvi Valdemar har givet sit Svenske Arvegods til Hertug Knud, har vel været denne, at Hertugen i Sverrige har havt meget Arvegods efter sin Moder Helena, Hertug Guttorms Datter, og altsaa har faaet dette til, for at kunde der i Landet saa meget sikkrere opholde sig, om han og Afkom i Fremtiden skulde blive fortrængte af hans Brødre i Danmark. Formodentlig har Hertug Knud igien givet dette Gods til sin Søn Svantepolk, da han siden fornam, at hans Søn Erik fik Lehn og Levebrød i Danmark. 5) At Knud ikke har været ægtefød, sluttes deraf: 1) at der ikke er giort Reflexion paa ham til at blive Konge, enten da den ældste Søn Valdemar var død, eller efter Faderens Død, eller efter nogen af de tre yngre Brødres Afgang; 2) at han ikke blev Hertug i Slesvig, enten da Erik eller Abel blev det, hvilken Forlehning giærne den ældste og tillige fornemste Kongesøn fik; 3) at i adskillige Dokumenter, saasom om Valdemars Løsgivelse af Fængsel, den Jydske Lovs Fortale og videre, nævnes alleene Erik, Abel og Christopher, men ikke Knud, det er jo tydeligt Beviis, at han har havt en ringere Fødsel. At hans Fader har været Valdemar

den

den anden, er klart nok af Historien, baade under Valdemars egen og hans Sønners Regiering. At hans Moder har været Helena, Hertug Guttorms Datter af Sverrige, det bevises af vigtige Dokumenter. At hans første Gemahl eller Frille har været Svantepolcs Datter af Danzig, er uvist, og giettes allene til: 1) fordi han havde en Søn ved Navn Svantepolk; 2) for den Sammenhæng og Handel, der i Valdemars den anden Tid var mellem de Danske og Pommersk Preussiske og omkring Danzig; 3) for det Venskab og Sammenhold der var mellem Hertug Knud og hans Broder Christopher, som blev gift med den Pomerske Svantepolks Broders Samborii Datter. 6) Helena, Hertug Guttorms Datter af Sverrige, om hun har været Esbern Snares tredie Frue, har uden Tvivl været ganske ung, da hun fik ham, og han da allerede en gammel Mand; altsaa er hun bleven ung Enke, og har formodentlig levet længe efter ham, som døde alt 1204. At hun ikke nævnes at være begraven i Sorøe hos de andre hans Hustruer, dertil kan være Aarsag, at hun maaskee er flyttet til Sverrige til sine Slægtninge, og der endt sine Dage, som stadfæstes derved, at hun begroves i Wreta. — Nicolaus Petri Søn havde ved Brevet hos Thorkelin I. 287 givet til Munkene eller Brødrene i We den halve Deel af sit Gods (partionis) og skiødet det paa St. Mariæ Alter i Wæ udi Overværelse af Erkebisp Andreas og den Hovedsmand (Præfectus) Ingemar, og vedstaaende Archidiaconus A. og Decanus T. samt mange andre Klerker og Legfolk, men nu stadfæster han det skriftlig og gienkiøber sit Gods med den mansio, som han havde i Barhem, for at forekomme al Trætte i Tiden af sin Slægt. Af Erkebiskops Andreæ Stadfæstelsesbrev hos Thorkelin l. c. 288 sees, at dette skede paa samme Dag, som den Hovedsmand (venkelig af Lund eller Helsingborg).

Valdemar Aar 1211.

Valdemar Aar 1211. borg). Ingemar bortgiftede i Aar sin Datter til Hr. Peder Ebbesøn, hvoraf jeg slutter, at hun har hedt Inger *). — Under den 2den November tilskrev Paven Erkebisp Andreas og Bisp Albert af Riga Brevet XIV. 121 om en Ægteskabs Dispensation, som Strango, Borger i Lund, havde underfundigen tilsneget sig af Paven, endskjønt han var beslægtet med sin Hustrue i fierde Grad, da han havde foregivet, at han ei vidste deraf, førend efter Bryllupet, hvorfor han byder dem heri at handle kanonisk, og at afslaae al Appel. — Erkebisp Andreas stadfæstede ved sit Brev hos Thorkelin dipl. I. 92, givet i Grensund til Abbed Eskil og Brødrene i Esrom Kloster alle deres Eiendele, som navngives, og hvoriblant forekommer Stedet, hvor den Landsbye Tanga havde været, hvoraf jeg slutter, at den er bleven nedrevet, og dens Jorder lagde under Klosterets Enemærker, Jordene Transgerewas, som den ærværdige Kong Valdemar havde givet, og Herløff, givet af Hr. Ebbo. Den Roskildske Bisp Peder stadfæstede ogsaa dette ved sit Brev hos Thorkelin l. c. 90, givet paa samme Sted, og er det underskrevet af Provst Ako, af Jordan, af Provst Peter, og af Kapellan Joseph. Da dette er givet 1211 i Bispens Embedes 20de Aar, saa sees heraf, at han først er kommen dertil 1192. — Af den berømte Grev Albert (af Orlamünde) haves i Orig. Guelf. IV. 102 et mærkeligt Diplom, givet den 20de May i det nye Erdenebure ved Elvens Bredde, til St Mikkels Kloster i Lyneborg og dets Abbed Burchard, hvorved han frasskriver sig sin Ret til den Bondebye Hetzberge (i det Lauenborgske,) for sin Faders Sifrids, sin Moders Sophiæ, sin Bro-

*) Saavel Gavebrevet, som Confirmationen, fandtes hos den sære J. Rosenkrantz, og deraf Udskrifter i Bartholinianis, men hvorledes kan udledes, at hendes Navn var Inger, indseer jeg ikke. Kall.

Broders Ottos, som alle vare døde, deres Siels Beste, og til- Valdemar
lige for følgende levendes: sin egen Siel, sin Hustrues Hadavi- Aar 1211.
gis (en Datter af Landgrev Herman i Thyringen) og sin Bro-
ders Hermans. Blant Underskriverne nævnes Grev Herman (Alberts Broder), Grev Guncelin (af Zwerin), Herman af Stortebutle, Præsten Gerhard, Kapellan Henric Scakko, Nevelungus Albus (saalænge vedvarede det Navn Nibelung) og flere. Af dette Diplom kan man med Sikkerhed vide heele Alberts Slægt og Herkomst, en Sag der ellers har været indhyllet i stort Mørke. — I Abildgaards Samling af Danske Monumenter, bevaret i det Geheime Archiv, findes aftegnet en Ligsteen af lysblaaegraae Marmor i Tim Kirke, Hind Herred, og Riber Stift, hvorpaa staaer: Hic jacent Conradus Frans, Cecilia uxor ejus, Jacobus filius - - - et filia ejus mortui A. D. MCCXI durante interdictione *). —

Om Sommeren kom de Orkenøiske Grever over til Kong Inge, forligte sig med ham, gave en stor Deel Penge, og bleve derimod giorte til Grever over Orkenøer og Hetland, om hvilket sidste Torfæus Orcad. p. 154 dog tvivler, da Hetland aldrig mere kom under de Orkenøiske Grever, efter at Harald Madaddi mistede det. Hvorom alting er, saa stod dette Forlig ved Magt lige indtil Jon og David døde. Danske Snorro Sid. 580. Torfæi hist. IV. p. 120. — Den 7de Junii tilskrev Paven fra Lateran den Tronhiemske Erkebisp Brevet XV. 73. Raynald. ann. h. a. 22, og

*) Jeg har en Tegning af dette Monument, som nok er rigtigere end den her anførte, og hvorefter Aarstallet er M.CC.XC.II—. Ligesom ogsaa i Stedet for interdictione læses interdicto. Paa den Tid og ikke nu var Danmark bandlyst. Monumentet anføres ogsaa af Nødskov i hans Beskriv. over Tim. Kall.

Valdemar Aar 1211. og paalagde ham og hans Lydbisper at undersøge, enten Philip eller Inge havde meest Ret til det Norske Rige, da Philip havde underkastet sig Pavens Kiendelse, men Birkebenernes Anfører vægrede sig derfor. — Den Engelske Kong Johan drog med en mægtig Hær ind i Wales, og undertvang det meeste deraf; Endelig blev Fred sluttet ved Megling af Johans egen uægte Datter Johanna, som siden 1213 blev gift med den Nordwalliske Fyrste Lhewelyn, døde, 1237, og blev begravet paa Øen Anglesey. Ved denne Tid var Krig mellem den Skotske Kong Wilhelm og Gothred Søn af Macwilliam, som kom fra Irland til Ross. Efter Navnet at dømme, har denne Gothred været af Nordisk Herkomst. Matth. Paris. h. a. Matth. Westm. 269. Chron. de Mailros ap. Gale p. 185. Fordun p. 736. Wynnes hist. of Wales 229. sq. 257. — Da Keiser Otto ingenlunde vilde afstaae fra at bekrige Kong Friderich, ja havde endog i Sinde at støde ham fra Thronen, forkyndte Paven paa Skiærtorsdag Band mod ham med de sædvanlige Ceremonier, og fik derved den Franske Konge, Erkebispen af Magdeborg, som heri viiste sig ivrig, Erkebisperne af Mayntz og Trier, Landgreven af Thyringen, Kongen i Bøhmen, Hertugerne af Bayern, Østerrige og Zähringen, samt mange fleere til at falde fra Otto, og derimod at vælge Friderich til Konge i Tydskland. Ottos Broder Henrik, Hertugen af Brabant og den Lothringske Adel toge heraf Anledning til skrækkelig at ødelegge det Mayntziske, fordi dets Erkebisp havde sat Otto i Band i Brabant. Nu maatte Otto staae fra sit Forsæt mod Friderich, imidlertid holdt dog mange Ting ham det heele Aar over i Italien. Raynald. ann. h. a. 1-4. Muratori Ital. Gesch. VII. 407. sq. — Gerhard af Schowenburg afstod paa den Dag Henrik, en Søn af Pfaltzgreve Henrik, havde Bryllup med Mathilde, Datter

af

af Henrik Hertug i Brabant den Ret, som han formeente at have til Nuenheim, til Klosteret Schonaug. Blant Underskrifterne forekommer den Ministerialis Otto af Schowenburg. Orig. Guelf. III. 645. — Keiseren stadfæstede den 12te Jan. i Capua alt hvad hans Fader havde givet til Stigtet Swerin, og siger deri, at dets og det Saxiske Hertugdøms Grændser vare de samme mod Rygen, Pomern og Markbrandenborg; Tallet af Kanikerne i Zwerin og deres Præbenders Værdie skulde være aldeles som Kanikernes i Lybek, men blev noget tilovers, da skulde deraf indrettes Congregationer efter Samtykke af Bispen, Hertugen og Greverne af Zwerin og Raceborg. Og alt dette giorde Keiseren efter Begiering af sin troe Mand Grev Henrik af Zwerin. Westphalen monum. IV. 899. Orig. Guelf. III. præf. p. 48. Franck Meckl. IV. 25. sq. — Schaten Annal. Paderb. I. 959 taler om en Grev Herman af Schowenburg ved denne Tid, som underskrev et Diplom af den Paderbornske Bisp Bernard. — Grev Mauritius af Aldenburg solgte Gaarden Ritenstede med tilhørende til Klosteret Bersen, med Samtykke af sin Hustrue Salome af Wickenrade og sine Sønner Christian og Otto, samt Døttre Hathevig, Cunigunde, Salome og Oda, og skeede dette paa det rette Ting kaldet Frigething, og blev hans lille Datter Salome da Nonne i Bersen. Vogt. monum. Brem. I. 35. — Saasom Greverne af Schwerin, og især Henrik, gierne vilde være frie for det Danske Overherskab, vendte de sig til Keiseren, og udvirkede ei allene ovenanførte Diplom for Stigtet Schwerin, men og at Borgerne af Schwerin maatte handle uhindrede i Wismar med to store Skibe eller Kogger og saa mange smaa, som de vilde, og være frie for at svare Told i heele Hertugdommet Saxen. Man seer heraf, at Keiseren forbeholdt sig i Venden eller det Meklenborgske det høieste Over-

her-

Valdemar Aar 1212.

Valdemar Aar 1211. Herskab, og derved tilstod de Danske kun det ringere, og at saaledes de Meklenborgske Fyrster og Greverne af Schwerin vel vare Kong Valdemars Vasaller, men Valdemar igien i Henseende til deres Lande Keiserens; Brevet herom skal være af 4de Junii. Schrøders papist. Meckl. 515. Franckes Meckl. IV. 21. — Den 13de April tilskrev Paven den forskudte Bøhmiske Dronning Adela epist. XIII. 50 om den Tvist og Trætte, som var mellem hende og forrige Mand *). — Ferdinand blev nu Greve i Flandern, og aflagde derfor Troeskabs-Eed til den Franske Kong Philip, men strax efter opkom Ueenighed mellem dem. Rimelig har Ferdinands Søster Berengaria da været i Flandern, thi man har Breve af 5te og 13te October fra Paven til den afdøde Portugisiske Kong Sanctii efterladte Døttre M(aphalda) Dronning Tarasia, og S(anctia), hvorved man dog ved det Ord Regina eller Dronning ei maae tænke, at de vare virkelige Dronninger, thi af deres Faders Kong Sanctii Testamente 1209 sees, at han kalder dem alle Reginæ. Der giver han til Regina domina Berengaria 10 Marabitrier (en Guldmynt af et Lod, som nu kaldes Maravedi) og 200 Mark Sølv, ligesom til Maphalda og Sanca Blanca, men Tarasia og Sanctia fik meere. Tarasia og Blanca vare allerede fødte 1189, og da Berengaria ikke nævnes, saa slutter jeg, at hun er født efter den Tid. Meier. ann. Flandr. 36 de Sousa provas da hist. geneal. da casa real Portug. I. 17. sq. — Under et Diplom af Keiser Otto, givet den 17de May i Leiren ved Barulium, uden Tvivl Barbeste i Apulien, forekommer blant Underskriverne Grev Heinric af Zwirin, ved hvilken Schoepflin Alsat. dipl. I. 322 vil have forstaaet Grev Henric af Zweibrücken,

*) Hun var alt død i Meissen den 1ste Febr., saa Brevet kom for silbig. Kall.

brücken, thi Schoepflin var ei saa bevandret i Nordre som Syd- Tydsklands Historie. — Efter Hellig tre Konger droge Tydske, Letter og Liver med den nye valgte Esthniske Bisp Theodoric ind i Ungannia, de første 4000 stærke til Hest og Fods, og begge de sidste tilsammen ligesaa stærke. De plyndrede vidt og bredt i Estland, hvor de opbrændte mange store, folkerige og smukt bygte Landsbyer, og dræbte og bortførte Fanger efter Sædvane. Da den mægtige Konge i Nowgorod Miecislav eller Mstislav hørte dette, gik han ogsaa med 15000 Mand ind i Estland, men de Tydske vare allerede borte. Han drog giennem Wagya, Gerwen og ind i Harrien, hvor han beleirede Kastellet Warbele, hvis Indvaanere maatte love ham 700 Mark Nagater, og derpaa drog han hiem. Bisp Theodoric søgte herpaa forgieves at omvende dem af Sacala, da disse tvertimod ihielsloge Præsten Salomon, som han havde sendt til dem, og hans to Tolke Theodoric og Philip, en indfødt Letter, og indtoge de derpaa og plyndrede Pleskov i Rusland. Letterne og Liverne sluttede derpaa særskilt Fred med Esthherne, uden deri at indbefatte dem af Riga. Bisperne af Verden og Osnabrüg droge om Foraaret fra Riga med deres Pilegrime, men Philip, Bisp af Raceborg, blev der til paa 4de Aar, thi som han var blant Keiser Ottos fornemste Mænd og Keiseren var sat i Band, blev han derfor tilbage. Russerne af Pleskov bleve nu vrede paa deres Konge Wlodimir, fordi han havde giftet sin Datter bort til Theodoric, Biskop Alberts Broder, og joge ham med Familie bort, hvorpaa han flygtede til Kongen af Ploscekowe eller Polocz ved Duna, og som han fandt der liden Trøst, gik han til Riga til sin Svigersøn. Biskop Albert kom nu tilbage, og strax blev Fred sluttet for 3 Aar med Esthherne, dog saa, at de af Sacala indtil Floden Pala skulde tilhøre Bispen og de Tydske.

Valdemar
Aar 1211.

Valdemars Aar 1211. førend de vare blevne døbte. Endogsaa med Kongen af Ploscekowe blev nu sluttet Fred, saa at hele Lifland skulde tilhøre de Tydske, uden at give Russerne Skat deraf, og Forbund blev indgaaet med Lithauerne og andre Hedninger. Kong Wlodimir af Pleskov og Provst Johan ved Marie Kirke i Riga bragte denne Fred tilveie, som den Russiske Konge længe var imod, sigende, at det stod til ham, om han vilde lade sine Trælle Liverne døbe eller ikke, thi Russerne havde den Sædvane ei at paalægge de overvundne Folk at antage Christendommen, men alleene at give Skat og Penge, og tænkte heri meget billigere end de Katholske. Kort efter opkom Trætte mellem Sværdridderne af Wenden, og Liver og Letter angaaende Agre og de Træer, hvori Bier boede: Bispen søgte forgieves at bilegge dette, da de sidste endog forbandt sig sammen mod de Tydske, ved efter deres Lands Skik at træde paa Sværde. Caupo var blant dem, dog alleene paa den Maade, at han vilde formaae Bispen til at lette deres tunge Kaar. De øvrige vare alle især opbragte mod Sværdridderne, og begyndte de nu paa begge Sider at forurolige og befeide hinanden. Mærkeligt er det, at den gamle Liflandske Skribent Henrik siger ved denne Leilighed, at en Allieret (consocius) kaldtes i deres Sprog Draug, samme Ord, hvormed de gamle Nordiske kaldte en Giengånger, og Liflænd ernes Øverster eller Ældste (Seniores), kaldtes Asser, samme Ord, som Aser hos de Nordiske, hvoraf jeg slutter, at disse Ord ere blevne tilovers i de Egne fra den Tid Gothiske Folk, af hvilke Odin var, havde boet der. Endelig blev Oprøret stillet og Fred tilbudet paa Vilkaar, at de skulde holde den christne Troe, og give 100 Oseringer (maaskee en Mynt fra Øsel, eller og Osterlinger, Esterlingi, Sterlinger) eller 50 Mark Sølv til Straf; men da de tilbøde sig i disses Sted at ville give Tiende, blev saadant

An-

antaget, dog kun halvt af dem fra Dabrels Kastel. Sagen mellem Letterne og Sværdridderne blev forligt saaledes, at de første skulde sverge, at Træerne med Bierne vare deres, og derpaa beholde dem, og de sidste at Agrene vare deres, og ligeledes beholde dem, og for Resten stille Letterne tilfreds med Penge. Den flygtige Russiske Kong Wlodimir blev nu beskikket til at være Letternes Foged (Advocatus) i Autine, og blev han, da denne Egn blev overladt Sværdridderne, imod at de afstode Kokenhusen til Bispen, siden det samme i Ydumæa i sin Svigersøns Theodorichs Sted, som drog til Tydskland. Letterne af Kokenhusen streifede omkring ind i Saccala, som stod under Bispen, og førte Børn og Qvinder fangne bort med sig, sigende til deres Undskyldning, at Estherne gik endnu med oprakte Halse, og adlød hverken de Tydske eller andre Folk, ret ligesom de vare skabte til at adlyde andre, og de burde være Trælle, siden de vare Hedninger, og de Tydske derimod Herrer, siden de vare Christne. Man har i Cod. dipl. Polon. V. 102 et Diplom af Bisp Albert, givet i dette Aar den 29de Julii, og hans Bispesædes 14de, hvorefter han da er kommen til det 1198. Her taler han om en Plads uden for Byen, som han St. Jacobi Apostels Dag havde udsøgt til at bygge et Kloster paa, og derfor kiøbt Grunden af Eierne Liver og Tydske, thi fra Byen Rigas Anlæg havde han havt Ret til at uddeele Grunde til Bebyggelse efter bedste Skiønnende. Paven stadfæstede den 20de October *) Deelingen af Livland mellem Bisp Albert og Sværdmester Volqvin, og til samme Aar hører uden Tvivl Deelings-Traktaten af Letland, udstedet af Bisperne Bartholomæus til

Valdemar Aar 1211.

*) Dette Innocentii Brev XIII. 141. er alt omtalt Sid. 188 ved Aaret 1210, til hvilket det ogsaa bør henføres, og ei, som i Cod. dipl. Polon. til 1211. Gadebusch giør vigtige Indvendinger imod det næste her omtalte Deelings-Document. Kall.

Valdemar Aar 1211. Paderborn, Yso til Verden, Philip til Raceburg, O. til Leal, Johan, Provst i Riga, P. Abbed i Dünamünde; saaledes at Bispen skulde have to Deele og Ridderne den tredie. Hvad der dealtes, blev skrevet paa Sedler, og udtrukket ved en Mand der ei kunde læse. Ridderne fik Slottet Zerdene, Rhepeste, Gresfove og Wenden. Gruber orig. Liv. p. 82. sq. Cod. dipl. Polon. V. n. 4. 5. — Novgoroderne satte deres Fyrste Swetoslaw i Fængsel og antoge Mstislaw af Toropez til deres Regent, som Arndt vil II. 323, men Tschebotow p. 973 henfører det til forrige Aar, og maaskee rettere, thi ellers havde Mstislaw ei kunnet saa tidlig i dette Aar blande sig som Novgorodsk Regent i de Liflandske Sager; og her bør Henrik den Lette, som Samtidig og nærværende, meere staae til Troende, end de seenere Russiske Skribenter. Det er derfor vel og urigtigt, naar Arndt skriver, at Storfyrsten Wsewolod giorde i dette Aar sin Søn Wladimir til Regent i Novgorod, og ligeledes feiler nok ogsaa Tschebatow, naar han Sid. 982 henfører til 1212 Mstislaws Estlandske Tog. Esther kalder han efter Russisk Sædvane Tschiuder, og ved Landet Torna forstaaer han uden Tvivl Wagia, og ved Byen Medweshja Golowa Byen Warbole, thi begge affandt sig med ham ved at give Skat. Saadanne dobbelte Navne foraarsage megen Forvirring i Historien.

Aar 1212. At Kong Valdemar har atter i det Aar 1212 tænkt paa et Tog mod de Uchristne i Austurveg bliver troeligt derved, at den indbyrdes Uroe i Tydskland mellem de to Keisere Otto og Friderich gav ham en ønskelig Leilighed dertil, saa og ved det Paven tilskrev Erkebisp Andreas af Lund under 4de April fra Lateran epist. XV. 14. Raynaldi ann. XIII. 187, at da han hidtil havde,

de, og endnu belavede sig paa at omvende de omkringboende Hedninger, saa havde Paven i den Anledning tilskrevet Erkebispen af Upsal, og hans Lydbisper, samt Bisperne og andre Prælater, i Danmark og Sverrige, at de skulde heri staae Andreas bi, som det Romerske Sædes Legat, især naar han kom tilbage fra sit Prædike-Embede (for Hedningene) og gav Paven ham Magt til i alt dette at handle efter eget bedste Skiønnende. Af den Aarsag troer jeg og, at det Kurlandske Tog, som hos Lang V. 573 henføres til Kong Abel og Aaret 1162, er skeet af Valdemar 1212, thi hvor let har man ei kunnet forverxe MCCXII med MCLXII, da paa den Tid 1162 ingen Abel regierede og denne ogsaa aldrig giorde noget Tog til Kurland. Vel sandt, at ingen af vore Kreniker taler om noget Tog af Valdemar under dette Aar; men da den gode Krønike hos Lang. III. 263 *), som slutter med 1219, beretter, at 1213 skede intet Tog fra Danmark, saa slutter jeg deraf, at der er skeet et 1212, endskiønt Krøniken har glemt at optegne det. Desuden passer sligt Tog paa saadan en Konge som Valdemar, og af hans Jordebog sees, at han har havt Besiddelser i Kurland, da man dog, naar man ei antager, at han har giort et Tog did i dette Aar, ellers intet finder derom antegnet. Med en talrig Hær og mange Skibe kom Kongen fra Polangen, som egentlig ligger i Samoyten, nærmere Preussen, men dog ei langt fra Kurland, beleirede Kastellet, og indtog det paa St. Vits Dag den 15de Jun., hvorpaa han paa St. Hansdag den 24de Jun. stred med Kurlænderne, erholdt Seier, dræbte omtrent 3000, og jog Resten paa Flugt. Videre vides ei om dette Tog. — At

Valdemar Aar 1212.

Dron-

*) Af denne Krønike har Petr. Olai ibid. I. 181 sit: Expeditio in Dacia quievit. Rall.

Valdemar Aar 1212. Dronning Dagmar døde den 24de May, synes vel at opvække nogen Tvivl mod dette Tog, helst da Valdemar selv skal have været med, men rimelig har Toget været fastsat, og Anstalterne dertil allerede giorte, saa man derfor ei har villet eller kundet opsætte det. Maaskee og at Dronningens Lig er først bleven ført til Ringsted efter Kongens Hiemkomst. I Ribe døde denne gode Dronning, hvis Navn er bleven evigt hos os, thi hun forenede Skiønhed med Dyd, Venlighed og Fromhed. Efter vore Kiempeviser døde Dagmar i Barnsnød; Fødselen varede længe, saa man fik Tid at sende efter Kongen, der var paa Skanderborg, og ilede saa stærkt, at endskiønt han red ud med 100 Svenne, saa var han dog eene, da han red over Riber Broe. Man seer dog heraf, at Kongen har elsket Dagmar, endskiønt han tillod sig Utroeskab mod hende efter store Herrers Viis. Dronningen var daanet ved Kongens Ankomst, men kom igien til Live og døde i hans Nærværelse. Hun skal paa sit Yderste have beklaget, at have snøret sine Silke-Ermer om Søndagen, og sat Striger derpaa, og derved overtraadt Sabbathen; for Resten kunde hun ei erindre at have giort noget Ondt. O den Tids kiære Eenfoldighed og Overtroe! Hun skal have anbefalet Kongen at ægte liden Kirsten, som synes at have været Søster til Herre Carl af Rise, og da han forsikrede aldrig at ville gifte sig igien, have advaret ham mod den Portugisiske Prinzesse Beengierd, som ei er rimeligt; men er noget saadant skeet, da maa hun snarere have advaret ham mod Helena, Esbern Snares Efterleverske. Mærkeligt er det, at Dronningen skal have tvivlet paa, om liden Kirsten kunde læse og skrive, hvilket første hun dog strax beviiste, og heraf seer man, hvor forsømt Fruentimmernes, endog de Fornemmeres Opdragelse da var. Hvad øvrigt staaer i Kiempeviserne om Dagmar, er lutter Fabel.

Efter

Efter vore og de Islandske Aarboger dode Dagmar 1212: Ik-kun Krenikerne som slutte med 1300 og 1347 hos Lang. I. 370. V. 456, samt den Ringstedske Tavle, som har intet seenere end 1341, have 1213, hvilket og Hamsfort hos Lang. I. 285 har antaget, og kunde dette Aar antages, da bortfaldt en Vanskelighed med det Kurlandske Tog; men de, som have 1212, ere ei alleene fleere, men endog ældre, især den anforte Kronike, som slutter med 1219. I Ringsted Kirke ligger hun begravet paa den venstre Side af hendes Herre Kong Valdemar under en sortegraae Marmor, og staaer derpaa intet andet end dette i to Linier; Regina Dagmar Prima Uxor Waldemari Secundi, og det er nok, hvor Rygtet evigt taler. Hende til Ære opbygde Kongen det Slot Dronningholm ved Anderod Bye og Borre Soe i Kregome Sogn og Stroe Herred, som Hvitfeld skriver, og hvortil var en Ladegaard og et Lehn af samme Navn. Ved Friderikshorgs Bygning bleve Stenene og andre Kostbarheder hentede derfra, dog skal der endnu være nogle Levninger deraf i Grunden. Hvitfeld p. 179. Hofmanns Fund. VII. 162. Pontoppid. Atlas II. 299. VI. 56. Langebek anforer i en skreven Seddel, at efter et Ringstedsk Manuscript skal hun være død 1213 den 14de Mart., efter et andet den 23de Jun, og efter de skrevne Ringstedske Monnmenter 1215 den 24de May; jeg kiender ingen af dem, men vist er det, at de vildfare, og ere uden Tvivl ganske nye. Gebhardi meener, at Dagmar har været hendes Fornavn, og maae man tilstaae, at dette synes at være rigtigt, saafremt Dagmar paa Ligstenen er samtidig. Det er ellers mærkeligt, at Tilnavnet har fortrangt hendes rette Navn Margrete; Kroniken, som slutter med 1259, kalder hende en ædel Dronning; i en gammel Dansk Konge- og Dronning Liste hos Lang. II. 164 skrives hun Margrete eller

Valdemar Aar 1212.

Dang-

Valdemar Aar 1212. Dangmara, hvilket Navn synes at være Slavisk og Bøhmisk, og om saa er, da bortfalde de prægtige Forklaringer over hendes Navn Dagmar. Petr. Olai hos Lang. I. 181 og Hamsfort ibid. I. 285 *). Dangmara synes at være Qvindenavnet af Tancmar, Dancmar. — Den 27de Febr. tilskrev Paven fra Lateran epist. XV. 3. Raynald. ann. ad h. a. n. 3 Erkebisperne af Magdeborg og Maynz om at fornye Bandsættelsen mod den forrige Slesvigske Bisp Valdemar og hans Tilhængere, fordi han havde bemægtiget sig Bremer-Kirke ved den Saxiske Hertug Bernards Hielp, og fordi han uddeelte Kirkens Gods til Legfolk, fordrev Kaniker og Klerker, og det endskiønt Erkebispen af Magdeborg og hans samt den Bremiske Kirkes Lydbisper, saavelsom Bisperne saavel af Münster som af Osnabrüg, (hvilken sidste var udvalgt til Erkebisp i Bremen, og efter hvis Forestilling Paven skrev dette Brev), havde paa Pavens Vegne forkyndt Bandsættelse mod ham, samt Afsættelses-Dom, da desuagtet Decanus, og nogle andre Præster og Klerker i Bremen understode sig at holde med ham.

Paa

*) Obiit Margareta Regina, staaer der i Chron. Erici hos Lang. I. 165, quae propter praecipuam formae pulchritudinem dicta fuit Daghmar. Omtrent det samme Krøniken, som ender 1317 hos Lang. II 172, quae dicta est Daghmar praecipue propter pulchritudinem. De Stralske Annaler III. 300 Moritur Daghmar Regina, recto nomine dicta Margareta, og overeensstemmende hermed og Chron. Erici den Rantzovske Haandskrift: Mccxii Døthæ Droning Dagmar. Margareta wor hænnæ rætæ nafn Dagmar heet hun for hennæ vænheet. Deraf Hvitfeld Sid. 179 Margretha Dagmar kallet for hendes Venhed. Man eftersee om dette hendes Navn, hvad Suhm forhen har anført S. 70. 71. Kall.

Paa samme Maade tilskrev Paven og Bisperne af Paderborn, Minden, Werden, Halberstad, samt Abbederne af Corvey og de campo St. Mariæ (Marienfeld), et Cistercienser-Kloster i det Münsterske. — Disse indvortes Uroeligheder i Stigt Bremen foraarsagede, at de oprørske Stadinger giorde Fremgang, ødelagde Slottene Morzowe og Sehusen, og beleirede Slottet Hagena; det lader næsten, at Bisp Valdemar har formaaet dem hertil. Alb. Stad Hist. archiep. Brem. ap. Lindenbrog. Wolter chron. Brem. ap. Meibom. Corner. ad. h. a. — Det Tog den Danske Konge giorde, formodentlig til Kurland i dette Aar, samt at han endnu ei aabenbar vilde bryde med Keiser Otto bevægede ham uden Tvivl til endnu ei at mænge sig i de Bremiske Sager, hvortil de store Uroeligheder i Tydskland kunde have let forført ham; thi Otto kom nu i Martio didhen igien fra Italien, og indgik i Frankfurt den 20de Martii et nøie Forbund med Theodoric, Markgreve af Meissen, imod Paven, Landgreve Herman af Thyringen, og den Bøhmiske Kong Ottocar, mod hvem Theodoric især var ophidset, fordi han havde forskudt hans Søster. Dette Forbund besvor mange Grever og Adelsmænd, som vare Theodorics Vasaller, og gav han 13 unge adelige Personer, Sønner af sine Ministeriales, til Gidsler i to Aar. Keiseren lovede derimod at skaffe Theodorics Søstersøn Wratiolaw Kongeriget Bøhmen, og besvore 10 Herrer dette paa Keiserens Vegne, hvoriblant hans Broder Pfalzgreve Henrik, og lovede de at stille sig i Byen Meissen, og ei at forlade den, om Keiseren brød sit Løfte. Samme Dag og Sted indgik ogsaa Otto Forbund med Hertug Ludvig af Bayern mod Paven, og hver en, og skikkede Hertugen ogsaa Gidsler, og svore mange Grever og Adelige med ham. I Hagenau, rettere Hanau, indgik han ogsaa den 18de April Forening med Borgerne og

Valdemar Aar 1212.

Valdemar Aar 1212. og Ministeriales i Byen Trier, og lovede han ei at vilde indgaae Forlig med Paven, uden at indslutte dem deri. Derpaa holdt han omtrent i Pindsedagene en Fyrste-Samling i Nürnberg, hvor han ved fex Herrer overgav det Bøhmiske Rige til den unge Wratislaw i mange fornemme og ædle Bøhmers Overværelse, og efter dette drog han mod den Thüringske Landgreve Herman, plyndrede hans Land og indtog de Befæstninger Rotenburg, Salzungen og Weissensee, i hvis Beleiring den Krigs Maschine Trybock først blev brugt; ved hvilken store Stene bleve kastede paa de beleirede Byers Mure. Og i Leiren ved Weissensee var det, at Keiseren indgik en Foreening, aftrykt saavel i Maderi antiqu. Brunsv. p. 129, som ogsaa i Orig. Guelf. III. 812 med Markgrev Albert af Brandenborg, venteligen i Junii Maaned, hvorved han forbandt sig til, efterat de paa begge Sider havde givet hinanden deres Hænder, at søge paa det flittigste at mægle mellem Kongen af Danmark og bemeldte Markgreve og Slaverne; men dersom Keiseren ei kunde finde et Forlig (medium) ud, som var Markgreven anstændigt, lovede han at vilde frafalde Kongen af Danmark og hans Tilhængere Regi Daniae suisque fautoribus dedicere, og stærkt og stadigen hielpe Markgreven imod dem og alle andre. Derimod lovede Markgreven at staae Keiseren bie i sit Naboelag, især i Saxen og Thüringen, imod enhver, og af al Magt stræbe efter at vedligeholde ham Riget. Tyve af Markgrevens Venner (familiares), hvoriblant Grev Henrik af Zwerin, svore med ham, og lovede, ifald han skulde bryde dette, at stikke sig i Brunsvig, og ei at forlade samme Bye uden Keiserens Samtykke. Blant Vidnerne forekomme Adolph og Ludolph, Grever af Dassel. Man seer heraf, at der da har været Misforstaaelse mellem denne Brandenborgske Markgreve og Kong Valdemar, ligesom forhen mellem

beg-

beggés Brødre og Formænd Otto og Knud Valdemars tilvoxende Magt i Meklenborg, Pomern og Preussen maatte giøre Markgreven af Brandenborg opmærksom og frygtsom. Imidlertid brød det dog ei ud til aabenbare Fiendtligheder mellem Danmark og Brandenborg, førend maaskee i næste Aar, men vist 1214. Da Kong Valdemar stod sig godt med Paven, og bredte sig saaledes ud i Tydskland, at han endog tilegnede sig Lande, hvilke Ottos Fader Henrik Løve havde undertvunget, indseer man let, horfor Keiseren blev kold og mistænkelig mod ham, hvortil kom, at han da just trængte til Hielp af de Tydske Fyrster, som grændsede nærmest op til de Danske Lande, og som meest frygtede for Danmark. Men naar man derhos igien betænker, at Valdemar havde hiulpet Otto, og at denne dog nu indgik saadant Forbund med hans Fiende Markgrev Albert, saa kan man ei undres over, at Valdemar Aar 1214 reent forlod Otto, og slog sig til hans aabenbare Fiende Friderich, allerhelst dennes Sager fik en enskelig Vending. Efter dette holdt Otto i Northusen Bryllup med sin Formands Philips Datter, men hun døde 4 Dage efter Brylluppet den 11te August, ei uden Mistanke at være forgivet, og forlode derpaa de fleeste Bayrer og Schwaber Otto. Hos sin Morbroder den Engelske Kong Johan havde han søgt Hielp fra Aarets Begyndelse, og som denne levede da i stor Uenighed med Paven, fik han gode Løfter af ham og et Taksigelsesbrev til Hertug Henrik af Brabant, fordi han saa kraftigen understyttede Otto. Imidlertid var Kong Friderich kommen fra Italien til Costnitz i Tydskland, og drog da Otto fra Thüringen mod ham; men som Friderich havde ved Gaver faaet mange paa sin Side, maatte han flygte for ham, og fra Brisach, hvor Indvaanerne udjoge ham, da hans Krigsfolk omgikkes alt for fortrolig med deres Koner

Valdemar Aar 1212.

 og

Valdemar Aar 1212. og Døtre, begive sig til Cøln, hvorfra han med Møie kom til Saxen. Friderich sluttede imedens i Tull den 19de Novbr. et Forbund med den Franske Konge Philip imod Otto og den Engelske Johan, og fik Løfte om 20000 Mark Sølv; derfra kom han til Maynß, hvor han den 30te Novbr. holdt Hof og forlehnede mange Fyrster med deres Lande, hvorimod de tilsvore ham Troeskabs-Eed. Alt forhen havde Friderik den 26de Septbr. i Basel stadfæstet ved tvende Acter Ottocar til at være Konge i Bøhmen, og forlehnet ham med adskillige Lande. Orig. Guelf. III. 339-315. 816. — Fra Signia tilskrev Paven den 10de August epist. XV. 147 alle Cistercienser-Abbeder, som da holdt et almindeligt Ordens-Kapitel, om Munkene af denne Orden, Christian, Philip, og flere, som prædikede for de Hedenske Preusser, at de skulde understytte dem, og ei tillade, at nogle af deres Ordensbrødre lagde dem Hindringer i Veien, hvorom ogsaa Paven havde tilskrevet Erkebispen af Gnesen, som og Cistercienser-Munkene og andre Troende i Pomern og Polen. Til de Polske og Pomerske Hertuger skrev han ogsaa epist. XV. 148, at han havde hørt, at nogle af dem paalagde de ommeldte Preusser, saasnart de vare døbte, større Byrder end de forhen havde baaret, saa de derover fore meget værre end forhen, desaarsag Paven formaner dem til at behandle de døbte vel, og melder tillige, at han har tilskrevet Erkebisp Henric af Gnesen om at antage sig dem. Visseligen tænkte Paverne heri billigere end Fyrsterne og Folkene, som tænkte kun paa deres egen Fordeel, og i Grunden forfeilede den. Underligt er det, at Paven ei ogsaa herom tilskrev Valdemar, som havde underlagt sig en stor Deel af Preussen, men rimeligen har Paven skrevet, hvad han nu skrev, i Anledning af en Forestilling fra Erkebispen i Gnesen, som gierne vilde vedligeholde sine Fyrsters og de dem underlagde Pomern

nerske Fyrsters Overherskab over Preussen, da man ei heller kan negte, at jo Polakkerne have som Naboer søgt fra gammel Tid at tilegne sig Preussen. — Imellem Indvaanerne og Kapitlet i Lybek var Uenighed, saa at de første havde tilføiet det sidste Uroe under Gudstienesten, dette blev nu bilagt, og Raadet tog ved et skriftligt Instrument Kapitlet i sin Beskyttelse. Beckers Lübeck. Gesch. I. 174. — Den 9de Junii tilskrev Paven fra Lateran Broder Gvarinus, at han skulde formaae den Franske Konge til at staae fra det Forsæt at s[illegible] sig fra sin Dronning, da det var mod hans Siels Bedste, saasom han vrangelig troede at kunne besværge et at have havt Omgang med hende, endskiønt han dog havde havt det, alleene fordi han troede at noget feilede deri, som hørte dertil. Gvarinus skulde tage sig Dronningen an, som helligen havde holdt Ægteskabet og været i saa lang Tid en Martyr. Til Kongen skrev han under samme Dag reent ud, at efterat have nøie anseet og overveiet med Kardinalerne, hvad hans Sendebud Abbeden af Trapa og den Klerk J. havde fremlagt, havde Paven indseet, at det var umueligt at ophæve Ægteskabet efter det Skriftemaal, Dronningen for nyligen havde giort for bemeldte Abbed og for Magister Robert af Corzon, som siden var bleven Præst-Kardinal. Paa sin egen Haand kan Paven ingenlunde bevilge Kongens Begiering, da han derved compromitterte sit Embede og Værdighed; paa et almindeligt Concilium maatte det derfor afgiøres. Brevet er værdigt skrevet og den øverste Præst anstændigt. Dronningen led aabenbare Uret, det indsaae Paven, men paa den anden Side var Philip mægtig og ham nødvendig, især paa denne Tid. Til Valdemar trængte han derimod ogsaa mod Otto; Dette og Sagens Retmæssighed gav Udslag for Dronningen hos Paven, og næste Aar bar Frugt deraf. Innocent. epist. XV. 106, 107. Du Chesne script. IV.

Valdemar Aar 1212.

Valdemar IV. 724. 725. Langeb. VI. 122. 123. — Den 25de Jan. gav
Aar 1212. Kong Valdemar alle Lygum Klosters Bønder i Lygum Sogn frie for al kongelig Rettighed og Tieneste. Lang. VIII. 15. — Den 18de April stadfæstede han i Roskilde ved sit Brev alt hvad som var skienket til Kanikerne af Æppleholth. Langeb. VI. 147. — Den 2den April stadfæstede Paven fra Lateran ved sit Brev hos Thorkelin dipl. I. 288 til Abbeden og Brødrene i Sorøe Kloster, hvad Bisp Peder af Roskild havde skienket dem, nemlig Tienderne af Nordre Bierby og Bromage og Huset Bu[illegible] med alt sit Underliggende. — Grev Albert af Nordalbingien (og Orlamünde) stadfæstede ved sit Brev i Lambec. orig. Hamb. p. 32. Staphorst. I. p. 638 den Gave af 4 Mark Sølv, som Grev Adolph havde skienket til St. Mariæ Kirke i Hamborg, som forhen havde været den første og fornemste blandt alle vestlige Kirker, men siden havde lidt meget. De 2 Mark skulde aarligen paa St. Hansdag betales af Tolden, men for de 2 andre Mark, samt for 23 Mark Sølv, Albert var skyldig at betale til Hr. Fromold, gav han did al Tienden af Schipbeke, al Tienden af Aldenborg, og al Tienden af Moradseu (palude) ved Stenbeke. — Grev Albert af (Orlamünde) Raceburg, Holsteen og Danhove *) gav til Stiftet Lybek sin Andeel af Møllen Seedorp. Blandt Underskriverne forekommer den bekiendte Abbed (og Historieskriver) Arnold ved St. Johannis Kloster i Lybek. Den af Historien vel fortiente Heinze har udgivet dette Document i hans Samml. zur Gesch. I. 263-266.

Af

*) Et Slot, en Mill fra Travemünde, hvis Egn kaldtes provincia og terra, og er hidindtil intet Document bekiendt, hvori Albert skriver sig Greve af Danhove, uden dette.

Af den Norske Kong Inge Baardssøns Historie sees, at Regnvald efter Reginald, Konge over Suderøerne, og Gudrød, Konge paa Man, hvilken sidste var Regnalds Stifsøn, som man kan see af Kroniken af Man hos Lang. III. 228 havde i lang Tid ei givet den Norske Konge Skat; men efter ovenmeldte Historie bleve de bange, droge til Kong Inge og Hagen Jarl, betalte den skyldige Skat, svore Troeskab og Lydighed, og toge deres Land til Forlehning af Kongen. Det er ellers ikke bekiendt, at Gudrød har været Konge paa Man *). Paa den Tid udgav Erling en Færøisk Mand sig for en Søn af Kong Sverre, hans Moder var Astrid Røies Datter, og havde han selv syv Børn. Han opvakte endeel Uroe paa Færøerne, og drog siden paa Einar Sysselmands Skib til Norge, begav sig til Kong Philip og Dronning Christine, som toge vel mod ham, og erkiendte hun ham for sin Broder, endskiønt hun vel vidste, at hendes Fader Sverre havde paa sit Yderste erklæret, at han ingen Sønner havde i Live, undtagen Hakon alleene; men man agtede uden Tvivl at betiene sig af Erling til at opvække nye Uroe i Riget, dog han døde faa Aar efter af Blodløb, da han havde ladet sig aarelade. Danske Snorro S. 586. sq. Torfæi hist. Norv. IV. 3. 12. p. 120. 121. Ejusd. Færöens. p. 17. — Regnald, Konge af Suderøerne, erklærede sig ved sit Brev af 16de May i Rymer Act. publ I. p. 159, given til Lanieh (maaskee Lambeth ved London) at være en Lehnsmand (homo ligius) af den Engelske Kong Johan, saa han skulde staae ham bi mod alle, saalange han levede, og havde han lovet ham Troeskab og aflagt Eed. Rimeligen har Regnald lovet dette, forend han drog til Norge, men hvad der har bevæget ham

Valdemar Aar 1212.

*) See Noten Sid. 159. 160.

Valdemar Aar 1212. ham til siden at underkaste sig den Norske Konge, er mig ubekiendt; men maaskee og at han alleene er bleven Johans Mand i Henseende til Øen Man, thi endskiønt Kong Inges Historie giør Gudrød til Konge der, saa lader det dog, at Regnald har havt Overherskabet; maaskee og at Regnald har forladt Johan siden, da hans nærliggende Naboe blev ved de pavelige Gesandtere erklæret frie for at staae under Johan, og fik derimod Befaling at angribe ham, da Fiendskabet mellem Kongen og Paven saa stærkt tiltog — Paa denne Tid døde efter de Islandske Annaler den Færøiske Bisp Svend, og Helger blev Bisp paa Grønland og kom did. — Da den Skotske Kong Wilhelm sendte i Fasten sin Søn Alexander, som da var 14 Aar gammel, med flere unge adelige Skotter til London til Kong Johan, som den 8de Martii giorde ham med megen Høitidelighed Vaabendygtig, det er til voxen Mand, og bandt Krigs-Sværdet om ham, saa har dette besynderlige Venskab mellem den Engelske og Skotske Konge maaskee bevæget Regnald, som var Wilhelm ganske hengiven til at underkaste sig Johan. Ann. Wawerl. ap. Gale I. 174. sq. Chron. de Mailros ibid. 185. Fordun chron. Scot. 735. — Efter Hiemkomsten blev Gothred Macwilliams Søn forraadt af sine egne Folk og overgivet udi Kincardin til Alexander, og der halshugget og ophængt ved Benene. Fordun l. c. 736. — Wilhelm af Lyneborg, Kong Valdemars Svoger døde den 12te eller 13de Decbr. Albert af Stade og Annales Albiani, som slutte med 1265, hos Lang. I. 206 henføre hans Død til dette Aar, men mange andre gamle Kröniker til 1213, hvilket og følges i Origines Guelf. III. 381. sq. Kröniken af Riddagshusen hos Leibnitz. script. II. p. 78 feiler uden Tvivl ganske, naar den har 1214. Han blev begravet i St. Mikkels Kirke i Lyneborg. Wilhelm opnaaede kun en Alder af

26 eller 27 Aar. Hans eeneste Søn Otto, opkaldet efter Keiser Otto, med Tilnavn Barn, fordi han var først født 1204, arvede Lyneborg efter ham. Fra ham stamme de nuværende Churfyrster af Hannover og Hertuger af Brunsvig. Desuden var Wilhelm Fader til Helena, som ægtede Hertug Albert den første af Saxen, der døde 1261, og hun 1273 den 6te Septbr. Hun var Alberts anden Kone, og blev begravet hos Minoriterne i Wittenberg. — Efter Micrælii Tabeller til hans Pomerske Historie døde Jaromar eller Jermer, Fyrste af Rygen i dette Aar. Hvitfeld, som er ældre, har det samme, og legger til, at han blev begravet i Jomfrue-Klosteret i Bergen, og efterlod sig 3 Sønner: Wizlaf, som regierede efter ham, Barnutha og Svantopolk, om hvilken sidste jeg tvivler, da jeg ei troer, at Jaromar har havt en Søn af det Navn, hvorvel Micrælius lader ham døe 1217, ei at tale om, at det lader som at Barnutha regierede i Begyndelsen efter ham. — I et Diplom hos Dreger cod. dipl. Pomer. I. 153 af 1232 forekommer og Pypyenews, som hans Søn, maaskee han har været uægte, da de andre have havt Hildegard eller Woldborg, den Danske Kong Knud den femtes Datter til Moder. Schwartz henfører og Jaromars Død til 1212, men hvad skal man sige om den uden Tvivl samtidige Danske Krønike hos Lang. III. 263, som slutter med 1219, og lader Jaromar først døe 1218. Saameget er vist, at han efter et Diplom hos Dreger l. c. p. 88 var død den 4de August 1218, og efter et andet ibid. p. 96 synes endnu at have været i Live 1216 den 18de April, hvorfor jeg holder mig helst til den Danske Krønike. Han blev da over 70 Aar gammel. —

Valdemar Aar 1212.

Valdemar Aar 1213. Efter den herlige Krønike hos Lang. III. 263, som slutter med 1219, skeede i dette Aar 1213 intet Tog fra Danmark, hvilket Petrus Olai ibid. I. 181 ogsaa siger, venteligen efter den anden. Rimeligen har Kong Valdemar først villet ansee, hvorledes Krigen mellem de to Keisere Otto og Friderich løb af, førend han paa nogen Kant drog ind i Tydskland, thi ellers manglede ham ikke Anledning hertil, da den urolige Bisp Valdemar søgte at fortrænge sin Modstander Gerhard fra Stigtet Bremen, og kaldte til den Ende Stedingerne til Hielp. De have da maaskee underlagt ham Stade, om det ei er skeet i forrige Aar; hvorom alting er, saa ødelagde de Stigtet med Rov og Brand, men Grev Henrik af Hoja, som Gerhard kaldte til Hielp, fangede og dræbte mange af dem; Venteligen er dette skeet, da Stedingerne vilde angribe det Aar 1200 nylig opbygte Slot Hoja, hvorfra de efter Krøniken af Rastad hos Lang. III. 186 med Skamme maatte begive sig tilbage til deres eget Land. Efter dette kaldte Valdemar Pfaltzgreve Henric, Keiser Ottos Broder, til sin Undsætning, ventelig om Sommeren, thi Henrik var den 27de Jan. i Brunsvig Orig. Guelf. III. 218, og derpaa drog han med den Hollandske Grev Wilhelm til Kong Johan i Engelland, hvor han den 29de Martii underskrev et Document i London, som findes hos Rymer act publ. I. 168 og Orig. Guelf. I. c. 649, men derpaa drog han hiem. Til Valdemars Beste opførte han og befæstede Slottet Walkenberg i det Oldenburgiske, hvorimod Gerhard anlagde Slottet Sluttere lige imod, og da var Delmenhorst endnu ikke bygget, som Wolter skriver, hvoraf man maa slutte, at Sluttere har ei ligget langt derfra, hvilket skal og efter Lappenberg i Pratjes Bremen u. Verden II. 317 være rigtigt. Langeb. I. 257. Hist. archiep. Brem. hos Lindenbr. 96. Wolter hos Meibom.

II. 56.

H. 56. Alb. Stad. h. a. Den 16de Julii udstedte Kong Valdemar i Slesvig Bye et Brev til Borgerne af Bremen efter Erkebisp Gerhards Forlangende, hvorved han tilstod dem Friehed selv at beholde alt hvad de kunde redde af Skib og Gods, som havde strandet paa hans Kyster. Brevet er uden Aarstal, alleene at den første Indiction staaer under det, hvorfor og Langebek har eengang med Cassel Brevets Udgiver i Nachr. von Bremisch. Freiheitsbriefen S. 8 henført det til 1228, men siden har han forandret Meening, og antaget 1213; men jeg troer næsten, at det første er rigtigere, thi først skriver Kongen sig ei Herre af Nordalbingien, som han dog besad 1213, men ei 1228, og dernæst var Valdemar, og ei Gerhard, i Besiddelse af Bremen Aar 1213, saa man ei indseer nogen Aarsag, hvorfor Valdemar skulde ynde Bremerne, medmindre det har været for at vinde dem til Gerhards Partie. — Ligesom Bisp Valdemar kunde paa den eene Side opvække Danmarks Agtsomhed, saa kunde og Markgrev Albert af Brandenborg giøre det paa den anden ved den Krig han førte om Grændserne med den Pomerske Hertug Bugislav, som var Kong Valdemars Lehnsmand. For at afværge fiendtlige Indfald, i hvilke de fratoge hinanden Fæe og andet Gods, opbygte de Pomerske ved Oderen det Slot Knitze, som Hvitfeld kalder det, eller Kentz og Kenitz efter Micrælius p. 311, hvorfor Markgreven bygde Oderberg ligeoverfor paa den anden Side af Oderen, hvilket sidste ligger i Middelmark, i den Øvre Sachsiske Kreds; det ligger lige paa Grændsen af Uckermark, som da tilhørte Pomern. — Mod Slutningen af Aaret var det uden Tvivl, at Albert brød ind i Pomern selv, bemestrede sig det nuværende Uckermark og især Uckermünde, som Buchholtz Brand. Gesch. II. 111 anseer for det vore Krøniker kalde Wotemund. Ja han indtog endog de faste Stæder Valdemar Aar 1213.

Ee 2 Pa-

Valdemar Aar 1213. Pazewalk og Stetin, hvori synes at have ligget dansk Besætning, og hvorover Kong Valdemar maatte i næste Aar giøre et Tog didhen. — Saasom Paven havde i forrige Aar taget saa aabenbare den ulykkelige Dronning Ingeborgs Partie, saa lod Kong Philip sig endeligen overtale til at tage hende i dette Aar til sig, og at behandle hende som Dronning og Gemahlinde, efterat hendes Lidelser havde varet i 20 Aar, og herover glædede sig alle hans Undersaatter, thi dette var det eeneste, som de havde paa ham at sige, som samtidige Franske Skribentere vidne. Hun havde været indsluttet i Estampes i 19 Aar i et nøiagtigt Fængsel, og kun havt ringe Underholdning. Han maatte og endeligen blive kied af saa langvarige Stridigheder, desuden begyndte han at blive gammel. Guil. de Nangis ap. Dacher. Specil. III. 25. Rigord. ap. Duchesne V. 5. Vinc. Bellovac. spec. hist. 30. 6. — Til Taksigelse, fordi Gud havde hiulpet hende, sendte Ingeborg efter de Tiders Overtroe nogle Helgenes Been til Bisp Niels i Slesvig. Hamsfort henfører det, at Kongen tog hende igien, retteligen til 1213 *). — Efter Kroniken, som slutter med 1219, døde den Odenseiske Bisp Johannes først i dette Aar, og det den 23de April efter det Lundiske Necrologium hos Lang. III. 444, og blev Lojus, Abbed i Ringsted, udvalgt og indviet til Bisp i hans Sted. Johannes havde været Kanik i Lund. Langeb. III. 467. 509. — Efter Aarbøgerne af Esrom hos Lang. I. 243 brændte Klosteret Wæ. — Imellem Bisp Oluf af Ribe, hvilken mange af vore Kröniker urigtigen kalde Nicolaus og Abbed Tuco af Lygum, og siden hans Eftermand Nicolaus, blev handlet meget om at bytte noget Gods

*) Den gode Krønike, som ender med 1219 hos Lang. III. 263 giør det samme. Kall.

Gods bort imod Hemum, men det kom ei istand, førend i hans Efterfølgers Tid. Lang. I. 285. — Nogle af vore Kroniker henføre Valdemars Giftermaal med Beengerd til dette Aar, men de fleeste og ældste til næste. Alle derimod henføre den mærkelige Mands Johans, Esberns Snares Søns Død til dette Aar, undtagen Petrus Olai hos Lang. I. 181, som har 1212. Lang. I. 165. II. 625. IV. 227. Han blev syg og døde i Lybek. Paa sit Yderste ængstede han sig over ei at have for sin Deel fuldbyrdet sin Faders sidste Villie i Henseende til en Gave til Sorøe Kloster, og lod derfor kalde til sig dets Abbed Gunfrid, giorde først Bøn og Skriftemaal, annammede Sakramentet af ham, og skiødede derpaa til ham Steenløsemagle med sit Tilliggende, for endog at forøge sin Faders Gave, nemlig Gaarden selv og de Landsbyer Nythorp og Afeendorp, saa at Brødrene skulde deraf have deres Andeel i et Giestebud, paa Mariæ Fødselsdag, paa St. Hansdag, og paa hans egen Dødsdag eller Anniversarium. Men hans Broder Absalon Bælg vilde ei efterkomme dette og beholdt Godset til sin Dødsdag. Johannes var Kong Valdemars Marskalk, og blev begravet i Sorøe Kirke i Chorets søndre Deel ved dets Indgang. Lang. IV. 517. 541. — Raadet i Lybek tillod nu ved sit Brev af 15de Martii hos Lünig Reichs-Archiv XVII. 296, at enhver Borger maatte lade male paa Kapitelets Mølle, der laae ved Premes, da ellers ingen havde Lov til at lade male paa nogen fremmed Mølle; saa gode Venner vare da Raadet og Kapitlet. Beckers Lübeck. Gesch. I. 175. — Efter en gammel Fortegnelse hos Terpager bevaredes i dette Aar i Riber Domkirke til dens Tieneste 3 Kalke af Guld, en Guldbuddike, to smaae Guldkroner, foruden mange Kirkeprydelser af Sølv, tildeels forgyldte, og mange kostbare Klæder. Terpager Rip. 211-213. — Til Erkebisp Andreas af

Valdemar Aar 1213.

Lund

Valdemar Aar 1213. Lund skrev Pave Innocentius under den 21de Martii fra Lateran et Brev epist. XVI. 10 og Gruber orig. Liv. p. 238 om en Bedrager, som Andreas havde kastet i Fængsel, fordi han havde udgivet sig for Bisp og det Apostoliske Sædes Legat (maaskee det er den samme, som nogle nye Liflandske Skribentere beskylde de Danske for at have ved Aar 1225 falskeligen udgivet for Pavens Legat). Paven befaler, at alt hvad denne har giort, skal forkyndes ugiort, og at Andreas skal holde ham i evigt Fængsel og lade ham sidde paa Vand og Brød, saa og efterforske, om der, som Andreas meente, ere fleere, der havde begaaet Bedragerie, og da uden Appel straffe dem efter den Forordning Paven havde ladet udgaae mod Bedragere. — Fra Lateran den 30te April befoel han Erkebispen ved sit Brev XVI. 29 at besørge det hellige Lands Sager i Danmark, og ei at tage andet end Føde og det allernødvendigste herfor, og ei at have fleere end 20 i sit Følge. Samme Tid og Sted befoel han Erkebisp Valerius i Upsal det samme og tilligemed, at han heri skulde handle efter Raad af Erkebisp Andreas. — Ligeledes tilskrev Paven samme Tid og Sted Brevet XVI. 26 til den Slesvigske Biskop Nicolaus angaaende fire Spørgsmaale, som han forhen havde giort ham, hvor han da svarer ham: 1) at saafremt en Præst havde sit Embede i et Stigt, og boede i et andet paa sit Arvegods, og begik der en Forseelse, især saadan en, hvorfor han burde afsættes, saa skulde Bispen af det sidste Stigt dømme ham, men Bispen af det første fuldbyrde Dommen. 2) Naar Legmand havde bequemmet sig til Tiendegivelser, og dog under Bandsstraf ei vilde give den, saa skulde Bispen være uden Ansvar, om der ved at kalde den verdslige Øvrighed og især Kongen til Hielp, blev udgydet Blod. 3) Naar Folket ei agtede Bandsettelsen, og i Band døde bleve liggefuldt

fuldt begravne af deres Beslægtede paa Kirkegaardene, hvorved de vanhelligedes, skulde disse igien renses ved Vievand, ligesom brugeligt var ved Kirkers Vielse. 4) Naar Bispen for ei at giøre Bekostninger, undlod at visitere, saa maatte han ei heller tage Visitatspenge. Man seer heraf, hvorlænge Nordens sunde Sands modsatte sig Sydens Gierrighed og Hovmod. — Den 3die October besvarede Paven i et Brev XVI. 118 fra Signia til Erkebisp Andreas adskillige af dennes Spørgsmaal, nemlig om de Præster bør ansees for bigami, der have havt to Concubiner efter hinanden, og om Andreas ei maatte dispensere dem i Henseende til deres Embede, saaledes som med dem forholdtes der havde levet nordentlig, saa og om Præstebørn maatte uden Forskiel befordres til geistlige Embeder om han burde taale, at de Svenske Præster levede i offentligt Ægteskab, da de paastode sig at have en vis Paves Privilegium. Paven svarer, at hvad de første angaaer, saa kan de ei ansees for bigami, det er de der have havt to Koner, men alleene for at have begaaet Skiørlevnet; hvis de derfor lagde siden Vind paa Kydskhed, saa kunde han tillade dem at forrette Præsteembedet; men Præstebørn maatte saavel efter Pave Urbani den 2den Decret, som efter Concilium af Poitiers ei forfremmes til geistlige Embeder, med mindre de vare blevne Munke, eller regulares canonici. Om de Svenske Præster kunde Paven intet svare, med mindre han saae deres Privilegium. Paa Erkebispens Spørgsmaal, om Lægfolk underkastedes Bann, naar de lagde voldsom Haand paa Geistlige, som vare grebne i aabenbare Tyverie, og ei paa anden Maade kunde anfaldes, og om Erkebispen kunde med Magt lade bringe en Geistlig til sig, som han billigen havde mistænkt for Bedragerie, og som ei vilde møde efter Stævnemaal, og om de, der grebe ham, ei derved underkastede sig Bann. Paven svarer: Nei, naar

Valdemar Aar 1213.

kun-

Valdemar Aar 1213. kun de Prælater befale sligt, under hvilke saadanne Geistlige henhøre. Paa Spørgsmaal om Munkene af Allehelgens-Kloster kunde udstrække det Frihedsbrev paa Tiender, som Erkebisp Eskil havde meddeelt dem, til de Tiender de siden erhverve, svarer Paven, at alle Privilegier bør udlegges gunstig til de privilegeredes Fordeel. Paa Spørgsmaal, om man tør agte paa privat Angivelse hos Erkebispen i Henseende til Slægtskab og Svogerskab i Ægteskab, naar ei offentlig Anklage er skeet, og om det da bør komme til samfellt Eed, ad denunciationem juramentalium, svarer Paven, at det bør skee, naar Angiverne ere troeværdige Personer, og om Ægteskabet har foraarsaget Forargelse. I Henseende til den Adelsmand N., som havde erholdt Ægteskabs-Dispensation i den 5te Grad, under det falske Paaskud af Afkom, da dog hans eeneste Datter var død førend Dispensationen, saa kunde Erkebispen tie, og lade det beroe derved, for ei at opvække Forargelse. — Fra Lateran tilskrev Paven i Midten af April alle Troende i Erkestiftet Maynz et meget vidtløftigt Brev XVI. 28 om Krigsfolk i 3 Aar, saavel af Geistlige som Verdslige imod Tyrken for at erobre det hellige Land, og om Skibe fra Søestæderne; Geistlige gav han Frihed til at pantsette deres Gods i 3 Aar til dette Forehavende; enhver, undtagen regulaire, det er Munke, maatte lade sig korse, til hvilken Ende han tilbagekaldte de Aflad, som var givet dem, der i Spanien streede mod Maurerne og i Provence mod Kiætterne, allerhelst Tiden var udløbet, og det meeste der udrettet; hver Maaned skulde holdes en almindelig Procession af hvert Kiøn for sig, for at tilbede sig den Høiestes Bistand; i de Sogne, hvor saadan Procession holdtes, skulde oprettes tre Blokke, hvori enhver kunde legge sine frievillige Gaver. — I samme Maaned tilskrev Paven alle Erkebisper, undtagen i Spanien, følgeligen ogsaa dem af Lund,

Lund, Upsal og Tronhiem om samme Sag — Under den 19de April tilskrev han Erkebispen af Vienne i Frankerige, og alle Bisko-per, Abbeder og Priorer i samme Province eller Erkestigt Brevet XVI. 30 om at holde et almindeligt Concilium, og paa samme Maade tilskrev han alle andre Erkebisper, Bisper, Abbeder og Priorer, og deriblant Erkebisperne af Tronhiem, Upsal og Lund, og ligeledes skrev han om denne Sag den 20de April til fast alle christne Konger, og deriblant til Kongerne af Norge, Sverrige, Kork, Connaugt, Limerik (saa meener jeg Lumbricensis her for-staaes) og Meath, alle 4 i Irland, hvilket viiser, at om end disse Riger have staaet under den Engelske Konge, saa havde de dog endda deres egne Konger; dog ere mange Regentere her udeladte, som Keiseren, Kongerne af Engelland, Danmark, Ungarn, Bøh-men, Polen. — I April tilskrev han alle Troende i Sverrige, som ogsaa i Danmark, Brevet XVI. 28, om at hielpe med Folk og Penge til at tage det hellige Land fra Saracenerne. — Den 11te October tilskrev Paven fra Segni Erkebispen, Decanus og Prov-sten i Lund, epist. XVI. 120 og Gruber l. c. p. 240, at, da Saccala og Hugenhusen i Estland havde nyligen antaget Troen, havde man ansøgt hos Paven om at faae en Bisp der, hvorfore Paven giver disse Mænd Fuldmagt at undersøge, om det er tienligt, at en sær-skilt Biskop bliver der ansat, om Stæderne udfordre det og kunne un-derholde en saadan, og i saa Fald canonisk at beskikke een. Rime-ligen havde Erkebispen giort en Forestilling herom for at haandt-hæve den Paastand Danmark og Erkesædet giorde paa Estland. Imidlertid vare dog Bispen af Riga og Sværdridderne de første, som havde plantet Christendommen i Saccala, og derfor blev det og siden Tvistens Æble mellem de Danske og dem; og da de sidste bestandig søgte at gribe om sig, saa at de derover endog bleve ueenige

Valdemar Aar 1213.

Valdemar Aar 1213. mellem sig selv indbyrdes, saa er det intet Under, at de Danske søgte at sette dem Grændser. — Samme Dag tilskrev Paven og saa Abbeden af Gothland (Gulland) og Provsterne af Nordland og Sydland (hvorved det bliver rimeligt, at de og bør søges paa Gulland), hvilke hørte til Lunde Stigt epist. XVI. 122. og Gruber l. c. p. 242, at de skulde antage sig de fortrykte Sværdriddere imod de mange Klerker og Legmænd, som foruroeligede dem, og tilholde under Bandsstraf dem af Bremer Stigt, som havde berøvet dem, at give det frarøvede tilbage, og desuden erstatte dem al tilføiet Skade og Uret, og det uden Appel; og som Bispen af Riga pleiede paa mange Maader at undertrykke dem, saa skulde de derover dømme ham til billig Erstatning. Da Gulland laae udenfor Lifland, og stod ei under Riga Bisp, men havde dog meget med Lifland at bestille, saa kunde Paven ei beskikke bedre til denne Sag, end disse Mænd. Dette maatte ellers være meget nærgaaende for saa høimodig og ærgierrig en Mand, som Albert, der nyligen, hvorom meere siden, havde erholdt ei at staae under nogen Metropolitan. Erkebisp Andreas skal ellers efter Gesta Innoc. 127 have berettet Paven, at nu var ganske Lifland omvendt til Troen, og at det og alle de der omliggende Folk stode for en stor Deel færdige at antage den. Dette giorde han, som af Paven beskikket Legat til at omvende Hedningerne.

Den unge Norske Prinds Hakon var, da han var 8 Aar gammel, i forrige Aar sat i Skole af Hakon Jarl, ved hvis Hof han var. Jarlen elskede ham meget, og spurgde ham eengang ad, hvad han lærte, og da den Unge svarede, at synge, sagde Jarlen: Det skal Du ikke lære, thi Du skal hverken være Bisp eller Præst. Jarlen saavelsom hans Gemahlinde Frue Christine elskede ham meget, dog var hun som alle Fruentimmer noget hastig, (saa skriver

Sturle,

Stuule), og sagde sig ikke at vide, hvem hans Fader var. Da Jarlen fik det at vide, sagde han: Det maa Du ikke sige, thi enhver veed, at jeg og min Broder have hans Fæderne-Arv inde, og sidde i hans Rige, hvilket Jarlen sagde ofte aabenbar for alle. Imidlertid lod Jarlen sig dog nu forlyste til at tragte efter Riget, og vilde regiere over den tredie Deel deraf, bragte det og ved Bispernes Hielp saa vidt, at hans Broder Kong Inge maatte indgaae et Forlig med ham, at hvo af dem der levede længst, skulde tiltræde det heele Rige, og den af deres Sønner, som var ægte født, have heele Riget efter deres Død. Nu havde Hakon Jarl en ægte Søn, ved Navn Junker Knud, og Inge kun den uægte, Guttorm, født 1206 af Gyri. Dette Forlig blev tinglyst paa Øre-Ting i Tronhiem, og underskrevet af Kongen, Jarlen, Erkebisp Thorer og den forrige Erkebisp Erik, Bisp Nicolaus og mange andre, Bisper og fornemme Herrer. Saasom den unge Hakon lod falde nogle Ord herover, og indskiød sig for Gud og St. Oluf, saa blev Frue Christine derfor meget vred paa ham, og var siden haardere imod ham end tilforn, men Jarlen sagde ei meget dertil. Imidlertid fik Frue Christine overtalt Helje Hvasse, en gammel Birkebener, at tilbyde Jarlen at ville dræbe den unge Hakon; men Jarlen svarede: det forbyde Gud, at jeg saaledes skulde kiøbe Riget til min Søn, at jeg skulde ødelægge den Mands Søn, som jeg er pligtig at lønne allerbeest, og siden kunde han ikke lide Helje. Danske Snorro 597 sq. Torfæi hist IV. 3. 12. 13.—Baglernes Konges Philips Dronning Christine, Datter af den store Sverre, døde i Barselseng og siden Barnet. Philip lod det besee og tinglyse, at det havde levet efter Moderen, for derved at beholde alt hvad han havde faaet med hende. Den dyre Tid i det Tronhiemske foraarsagede, at Bouderne ei kunde betale Kongen

Valdemar Aar 1213.

Valdemar Aar 1213. hans Rettigheder, hvorover det tilsidst kom til Opstand, og adskillige dræbtes. Danske Snorro 587 sq. Torfæi l. c. — I dette Aar døde den forrige Erkebisp i Tronhiem, Erik hin Blinde, saa og Peter Steypper, en Søstersøn af Kong Sverre, som var draget til det hellige Land, og hans Hustrue Ingeborg, Datter af Kong Magnus Erlingsen. Ligeledes efter Lang. III. 78 og fleere Islandske Annaler døde Karl Abbed; hans Død er forhen efter andre henført til et andet Aar. — Paa Island blev efter Annalerne den 4de Martii Hrafn Sveinbiarns Søn, en god og mægtig Mand, indebrændt af sine Fiender. Om ham haves en særdeles Saga, og er samme en af de sidste Islandske om indfødte Islandere, naar Biskops Søgur undtages. — Nogle af de Islandske Annaler antage ved dette Aar, at en Karl, Sverkers Søn, døde. Baade hans eget og Faders Navn giøre det troeligt, at han har været en Søn af den Svenske Kong Sverker, venteligen den ældste, som de Svenske Skribentere enten have glemt at nævne, eller og urigtigen kaldet Jon. — Saasom Thomas M'Uchtred og Roderic M'Ranald plyndrede Derry, og O'Cathan derpaa angreb deres Folk, og dræbte dem endog for det store Alter, saa ødelagde Galerne (Ostmannerne) fra Ulster, og Thomas M'Uchthred for at hævne dette alting, undtagen Kirken, og Aaret efter blev Hugh M'Lauchlan paa sit Feldttog mod Derry dræbt af Galerne. Johnston ant. Celto-Norm. p. 71. — Saasom Paven havde bortskiænket Engelland til den Franske Konge Philip, og mange fornemme Engelske Herrer, der vare misforn øiede med deres Konges strænge Regimente, begyndte derpaa at vakle, saa blev Kong Johan bange og forligte sig med Paven paa det haarde Vilkaar, at han skulde tage Engelland til Lehn af ham, og betale derfor aarlig 1000 Mark Sterling foruden de sædvanlige Peters Penge; dybere havde

de endnu ingen Konge ydmyget sig for Peters Stoel. Den Franske Konge havde forhen giort Indfald i Flandern, som han plyndrede og ødelagde, men maatte vende tilbage, da Engelsk Undsætning kom. Chron. Th. Wikes 37. Ann. Wawerl. 177. Hemmingford 554. sq. Ann. Burton. 267. alle hos Gale. Matth. Paris. ad h. a. Mejeri ann. Flandr. l. 8. p. 77. sq. — Udi Tydskland vedvarede Krigen mellem Otto og Friderich, dog uden at nogen af dem fik særdeles Overhaand, og førtes den meest i Thyringen og det Magdeborgske. For at styrke sit Partie, giftede Otto sig med Maria, en Datter af Hertug Henrik i Brabant. Den Franske Konge kom efter Løfte Friderich til Hielp med 10000 Mark Sølv, og dem uddeelte denne strax blant Fyrsterne, hvorved han vandt deres Yndest. Derimod fik Otto 8500 Mark af den Engelske Kong Johan, som hans Brev af 28de Jan. udviiser. Orig. Guelf. III. 346. sq. 816. Eccard. hist. gen. Sax. sup. p. 405. Alb. Stad. h. a. Rymer act. publ. I. 164. En Friderich af Schawenburc har den 21de Nov. i Basel underskrevet et Diplom af Keiser Friderich. Wurdtwein subs. dipl. X. 220. — Bisp Albert kom nu tilbage til Lifland med mange Pilegrime, men forlod det snart igien, og drog paa nye til Tydskland for i næste Aar at bivaane Concilium i Lateran, efterladende sig atter Bisp Philip til Regent i sit Sted. — Den Russiske Kong Valdemars Hustrue var da i Riga med sin heele Familie, og fik frie Underholdning. Philip lod i Thoreida opføre et fast Kastel, og kaldte det Fredeland, og gik da nogle Russer over til den Katholske Lære. Ridderne fra Kokenhusen indtoge ved List og plyndrede den Russiske Kong Wissewalds Slot Gercike under det Paaskud, at han i nogle Aar ei havde besøgt sin Fader Bispen, af hvilken han havde sit Rige til Lehn og derimod hialpet Letterne. Om Vinteren giorde de Tydske 3000 stærke, opmun- Valdemar Aar 1213.

Valdemar Aar 1213. muntrede dertil af Biskop Philip et Tog til Estland, og havde lige saa mange Liver og Letter med sig. De gik over Isen forbi Saletsa til den yderste Deel af Estland, nemlig Rotala eller Strandwyck, hvor de ganske uformodentlig overfaldt de trygge Indvaanere, og giorde i 3 Dage intet andet end plyndre og myrde, saa at endog mange Børn og Fruentimmer ei bleve sparede: Den fierde Dag droge de bort med usigeligt Bytte af Qvinder, Piger, Drenge, Qvæg, Heste, Klæder og tre Pund talenta Sølv efter Liflandsk Vægt. Liver og Letter viiste sig grusomst: Hedning og Fiende var da et for de saakaldte Christne. I Fasten om Natten brændte den Deel af Riga, som først var bleven bygget, tilligemed Klokkerne, hvis Tab gik Borgerne meest til Hierte, samt Bispens Bolig og Sværdriddernes Kirke; men maaskee hører dette Tog til Estland og Rigas Brand til 1214. Gruber orig. Liv. p. 94 sq. Imedens Albert var i Lifland, hvorhen han først kom om Høsten, og reiste strax bort igien, indgik han en nye Deeling med Sværdridderne, hvorved han overlod dem de Slotte Autine og Dunow med nogle Landsbyer, og beholdt derimod det Slot Kokenois eller Kokenhusen, og endeel andet. Cod. dipl. Polon. V. No. 6. pag. 4. Gadebusch Lifl. Jahrb. I. 100. — Den 20de Febr. erklærede Paven fra Vatican Riga Kirke at være frie for at staae under nogen Metropolitan, indtil Sagen blev afgiort paa det forestaaende Concilium, eftersom Riga hidindtil ei havde staaet under nogen; endskiønt det lader, at Albert har selv forhen holdt sig til Bremen, hvorpaa og dens Erkebisp giorde Paastand 1218. — Den 10de Octobr. skrev Paven fra Segni til Abbeden, Prioren og Klokkeren (custos) ved St. Nicolai Kloster i Dünamünde Brevet XVI. 119 og hos Gruber l. c. p. 240 om at tilholde Bisp Albert og Provsten i Riga at iagttage Forliget de havde indgaaet med Sværdridderne,

hvilke

hvilke klagede over, at de ei vilde tillade dem at bygge en Kirke i Holme, og foreslaae en Præst did, og at de ei maatte betage dem den tredie Deel af Byen Riga og dens Indkomster. — Dagen derpaa tilskrev Paven samme Abbed, Prior og Kieldermesteren epist. XVI. 121 og hos Gruber 241, at de skulde forsvare de nye Omvendte imod Bispens Overlast, og at han ei maatte giøre dem arvelese i Riga, hvorover nogle vare blevne Hedninger igien. Ligeledes stadfæstede han under samme Dag ved Brevet epist. XVI. 123 og Gruber l. c. Sværdridderne deres Eiendele i Saccala og Hugenhusen, der grændsede op til Gutland, som og hvad de eiede i Gulland. Dette synes at betyde Øen Gulland, men da har Paven været slet underrettet om dens Beliggenhed, maaskee det, at Gullænderne fore saa meget paa Riga, har bragt ham i Forvirring. Gadebusch vil her have læst Wirland; men saavidt man veed, eiede Ridderne endnu ei noget der. — Den 3 te Octob. anbefalede Paven fra Lateran Bispen af Esthland til alle Troende i Saxen ved et Brev XVI 124. og Gruber p. 236, og samme Dag tog han Bispen af Münster ved Brevet epist. XVI. 125 og Gruber p. 224 under sin Beskyttelse, saalænge han stod den Esthniske Bisp bi i Omvendelses-Værket, og det samme tilskrev han Bisperne af Verden og Paderborn. Abbederne og andre Prælater i Saxen formanede han og samme Dag ved sin Skrivelse epist XVI. 126 og Gruber p. 236 til at sende nogle af deres Brødre den Esthniske Bisp til Hielp, idetmindste 2 eller 1. Den 31te Octob. stadfæstede han ved Brevet XVI. 127 og Gruber p. 237 denne Bispes Valg og Vielse ved Bisperne af Paderborn, Verden, Raceborg og Riga. Samme Dag truede han Sværdridderne ved Brevet epist. XVI. 128 og Gruber p. 237 med deres Privilegiers Tab, om de ei hialp den Esthniske Bisp, eller lagde ham Hindringer i Veien, naar han ikke vilde

Valdemar Aar 1213.

af-

Valdemar Aar 1213. afstaae dem endeel af Landet. De vare, siger han, Christi Riddere, og dog strede de imod ham. Den 2den Nov. erklærede han ved epist. XVI. 129 og Gruber p. 238 Esthlands Bisp frie for at staae under nogen Metropolitan, siden han ei havde staaet under nogen i Mands Minde. Dette synes at viise, at der forhen har været Bisp i Esthland. — Den 19de April døde Storfyrsten Wsewolod, og blev begravet i Wladimir, og havde sin Søn Georg til Eftermand i Wladimir; men mange Russiske Fyrster kaldte sig derpaa Storfyrster, og blev der megen og langvarig indbyrdes Krig i Rusland, ei alleene mellem Wsewolods Sønner, men ogsaa mellem de andre Fyrster. Tſcherbatow. p. 983. ſq. Arndt II. 327. ſq. 336. ſq.

Aar 1214. Kong Valdemars første Forretning i Aaret 1214 var at erkiende den nye Tydske Kong Friderich, og forbinde sig med ham, da ei alleene Keiser Otto havde i sit Forbund med den Brandenborgske Markgrev Albert af forrige Aar tydeligen nok viist, at det var ham ei meere om Kong Valdemars Venskab at giøre, men endog Markgreven derpaa angrebet Valdemars Lehnsmand den Pomerske Hertug Bugislav, og derved Valdemar selv, hvilket var skeet sidst i forrige Aar eller og i Begyndelsen af dette. — Man har et Diplom af Keiser Friderich, givet i dette Aar til Metz, men hvorunder ei Dagen staaer, at man kunde veilede sig dertil ved at efterſee, hvor Friderichs øvrige Diplomata ere givne; men her maa man beklageligen tilstaae, at heel faa Diplomata af ham ere udgivne i Trykken, og at hans Historie er hidindtil slet skrevet og undersøgt. Man har et Diplom af ham given til Vels den 7de Jan., hvorved jeg forstaaer Velsz i det Tyrolske imod Italiens Grændser; thi man har siden et af ham given til

Rot-

Rotweil i Schwaben den 9de Martii, og siden ingen forend af 2den Sept. (i Orig. Guelf. III. 821) given til Vorsseler, det er Worselaer i det Brabantske, ei langt fra Antwerpen, hvorhen han var draget efter Slaget ved Bovines den 27de Julii. I denne Mellemtid maa han have opholdt sig i Metz og den Egn, hvoraf jeg slutter, at hans Diplom til Valdemar er udstædt i April eller May. Efter Slaget ved Bovines kan det ei vel være, thi da drog han ind i Brabant. Saasom og Ottos Sager da stode paa flette Fødder, saa skulde jeg neppe troe, at Friderich havde forundt Valdemar saa stor Fordeel, som hans Diplom indeholder. Hvorom alting er, saa sendte Valdemar Gesandtere til Friderich forat lykønske ham til hans Regiering, og for at begiere Stadfæstelse paa Besiddelse af Nordalbingien og de Lande han eiede i Venden; og haves en Pergaments-Vidisse af 5te May 1304 af Diplomet i det Kongelige Danske Archiv, hvorved Provst Peder, Erkedegn Thordo, og det ganske Roskildske Kapitel tilstaaer sig at have seet det uskadt i alle Maader, og indført det heelt og holdent, og ligeledes en anden Vidisse given til Nestved den 15de September 1304, og aftrykt i Thorkelins Dipl. I. 94, hvori Gerard, Greve af Holsteen og Stavenburgh, Henrik, Bisp af Reval, og Olav af Roskild, tilstaae sig at have seet Keiser Alberts Stadfæstelse af 22de May 1304 paa Keiser Friderichs Privilegium, hvilken Stadfæstelse de indføre heel og holden, og samme indeholder ordlydende Friderichs Diplom, under hvilket skal efter Ericus Olai Hist. Svec. p. 100 have hængt Keiserens gyldne Bulle. Begge disse komme i alle Maader overeens med hinanden i Afskriften, undtagen lidt i Orthographien, og at Comes er udeladt ved Eberstein i det eene. Diplomet selv ligger maaskee i det Schwerinske Archiv, og dets Indhold er følgende: Fri- Valdemar Aar 1214.

Valdemar Aar 1214. derich siger, at han for Kirkens Skyld, at den kan være roelig og glædes i Fred, vil holde Fred med sine Naboer, og derfor har han indgaaet et bestandigt og ubrødeligt Venskab med den allerchristeligste Danske Konge Valdemar med Fyrsternes Raad og Samtykke, paa det at hans Rige (det Danske nemlig) kan have Fred, og vort Riges Fiender (Friderichs nemlig, af hvilke Ord Schwartz Rügisch. Lehnshist. p. 165 slutter, at Valdemar besad det som Rigets Markgreve, i det mindste sees heraf, at han skulde giøre samme Nytte) twinges; derfor overlader han til ham alt Landet oven for de Floder Eldana (saa staaer tydeligen og ei Eidora, som Hvitfeld og Pontanus urigtigen have, og hvori er ingen Meening, thi Danmark havde fra umindelig Tid strakt sig lige til Eideren) og Elven, som tilhørte (stod under) det Romerske Rige, hvilket Kong Knud havde med sin Broder Valdemar, udæsket dertil ved mange Forurettelser, indtaget med væbnet Haand og besiddet, ligesom ogsaa desuden hvad Kong Knud havde besiddet i Slavien (derved forstaaes maaskee Ducatus Slaviæ i Forpommern), og erhvervet ved sin egen og sin Faders Arbeide, det lagde han og til Valdemars Rige, og bestyrkede med sit og Fyrsternes Sigiller. Ingen af hans Eftermænd eller det Romerske Riges Fyrster skulde derfor bekrige eller med Kæremaal foruroelige den ham saa kiære Kong Valdemar (dilectissimum) for disse Lande under Paaskud, at de forhen havde staaet under Riget, saasom Friderich havde besluttet at staae ham bi, ei alleene i dette, men endog i al Sag og i al Anstændighed imod enhver Person, dog uforkrænket den Ærbødighed han burde have for den Apostoliske Stoel, hvorimod han ei twivlede paa, at han igien vilde staae ham og hans Sager bi. Det er underskrevet af Erkebisp Sifrid af Maynz og Pavelig Legat, Theodoric af Trier, Amedeus af

Be-

Besançon, Conrad, Bisp af Metz og Speyr, Otto af Würzburg, Othacar, Konge af Bøhmen, Ludvig, Hertug af Bayern, Lupold, Hertug af Østerrige, Theodoric, Markgreve af Meissen, og østlig Markgreve, Theobald, Hertug af Lothringen, Otto, Hertug af Meran, Albert, Greve af Eberstein, følgeligen af saadanne Fyrster, der regierede saa langt fra Danmark, at det var dem ligegyldigt, om Tydskland blev formindsket Nord paa, og Danmark derimod forøget; thi man maa tilstaae, at Danmark fik herved frit og frank og uden Lehntagelse, hvorom intet meldes, Lande, som forhen havde hørt til Tydskland og uden at erkiende den Tydske Konges Høihed, og det saaledes, at de nu herefter skulde være indlemmede det Danske Rige, og nu alleene tilhøre den Danske Konge; Landene vare: Nordalbingien, det er Holsteen, Stormarn, Ditmarsken og Wagrien med de tvende Stæder Hamborg og Lybek: fast det heele nuværende Lauenborgske, samt fast alt Meklenborg eller det gamle Obotritien og Grevskabet Schwerin; thi dette er hvad forhen havde hørt til Tydskland: Men hvad Slavien angaaer, da forstaaes uden Tvivl derved Rygen, saavel Øen som det faste Land, og Pomern, saavidt nemlig de Danske besad det, og som ingen Grændser der fastsattes, saa kunde de herefter udbrede deres Erobringer i det Land, saavidt de formaaede. Og herved fik de Danske Konger fuldkommen frie Hænder fra Tydskland til at skrive sig Slaviske Konger, som de og siden uafbrudt have giort, undtagen at de have forandret det til Vendernes Konge, hvilket er det samme. Sandt nok de Tydske havde ingen grundet eller anden Paastand paa Slavien, end den Vaaben gave, som de Danske og havde, og det fra meget ældre Tider, med mindre man vilde sige, at de Lande, Slaverne besad i det nuværende Tydskland, havde engang tilforn hørt Tydske

Valdemar Aar 1214.

Folk

Valdemar Aar 1214. Folk til, hvilket er sandt; imidlertid da de Tydske dog tilegnede sig Ret til Slavien, saa var det fornuftigt og klogt af Valdemar, at han fik dem til at afstaae sig det. Da de fleeste nordlige Tydske Fyrster endnu holdte med Otto, og desuden laae de Danske saa nær, saa er det intet Under, at ingen af dem har underskrevet. De Danskes Herskab varede dog kun kort i de Egne, og det Guelfiske Huus afstod, ligesaalidt som det Anhaltske, ei nogensinde sin Rettighed, hvorfor man og finder, at det Lauenborgske kom siden først i de sidstes Hænder, og derpaa i de førstes Magt, og Meklenborg, Schwerin, Pomern og Rygen, ja endog Nordalbingien reve sig alle løs, nogle før, nogle seenere, og holdt sig igien til Keiseren. Imidlertid skreve dog, saalænge Valdemars Magt varede, Fyrsterne i disse Egne: regnante rege Waldemaro, og hverken regnante Ottone eller Friderico. Da der i dette Diplom intet meldes om, at Valdemar den første skulde alt forhen have erholdet Nordalbingien af Keiser Friderich, saa bliver saadant Foregivende vel ei saa rigtig, som Thorkelin ogsaa anmærker l. c. p. 342. — Den 23de May stadfæstede Valdemar Grev Alberts Gave af villa Cuculine til St. Hans Kloster i Lybek, og efter dette anførte han uden Tvivl først Toget imod den Brandenborgske Markgreve Albert *). — Om denne vigtige Krig haves faa og utilstrækkelige Efterretninger. De bedste findes i Krøniken hos Langeb. III. 263, som slutter med 1219. Dens Orden vil jeg følge, undtagen at mig synes, at Alberts Landtog mod Kongen bør sættes forend

Kon-

*) Pave Innocentius den 3die skal have stadfæstet denne Gave efter Erici Olai Vidnesbyrd, hvilket Chemnitz hos Pøtker Saml. Mecklenb. Urkunde I. 10 beretter at være skeet 1216, og Honorii Stadfæstelse 1247.

Kongens Seetog mod ham; thi efterat Kongen havde trængt ind i Uckermark, er det ei rimeligt, at Albert har samlet en Hær saa stor sammen, at han med den dristede sig til at gaae over Elven, venteligen for at trænge ind i det Meklenborgske eller Lauenborgske. Skade, at det ei siges os, paa hvad Sted han er gaaet over. Men vist er det, at han gik over Elven, for at stride mod Kongen, og at denne gik ham med saa stor en Hær imode, at han derover flyede tilbage over Elven. Efter dette synes det, at Valdemar er gaaet i Søen med den Danske Flode, og op ad Oderen, hvor han tilbagetog Pazewalk og Stetin, som Markgreven havde erobret, beleirede og indtog det faste Slot Wotemund, som og skrives Wotmund, Wozemund, og hvorved Buchholtz Brandenb. Gesch. II. 111 forstaaer Uckermünde, der da hørte til Pomern, og som Markgreven havde venteligen forhen indtaget *), samt indtog Markgrevens eget Slot Mucow, som og skrives Mutek, Muthen, ja Ontin, og hvilket jeg nagtet al Umage ei har kundet udfinde. Markgreven erobrede derimod Primberg, hvorved Buchholtz forstaaer Priinberg eller Perleberg i Prignitzer Mark, som han meener, at Valdemar havde taget fra ham. De Schwerinske Grever og Brødre Guncelin og Henrik bleve uden Tvivl forfærdede over denne Valdemars Fremgang, og derfor underkastede sig og Efterkommere det Danske Scepter, svore Troeskab, toge deres Land til Lehn af Kongen, og lovede at staae ham bi med 60 Heste og Hielme, det er vel udrustede Riddere, imod alle hans Fien-

Valdemar Aar 1214.

*) I et Diplom af Hertug Barnim hos Dreger cod. dipl. Pomer. p. 199 forekommer Søen Wotmunde ved Garh, omtrent 3 Mille Sønden for Stetin. Herved maa formodentlig Wotmund have ligget, og bortfalder da Buchholtzes Meening. Kall.

Valdemar Aar 1214. Fiender, endog paa hiin Side Havet, hvorved Kongen vel fornemmeligen sigtede til Lifland. Lang. I. 161. 285. II. 172. 257. IV. 227. Alb. Stad. Francks Meckl. IV. 4. 23. Stral hos Lang. III. 308 henfører det Pomerske og Brandenborgske Tog til 1213 *). Efter dette havde Valdemar Bryllup med Berengaria, som de Danske kaldte Beengerd eller Bringenild og Beringerth, Datter af den Portugisiske Konge Sanctius den første, og Søster af den Flanderske Grev Ferdinand. Kreniken, som slutter med 1219, hos Lang. III. 263, henfører dette Bryllup til sidst i bemeldte Aar, hvoraf man maae slutte, at det er skeet om Høsten, altsaa efter at hendes Broder Ferdinand var bleven fanget af den Franske Konge i Slaget ved Bovines den 27de Julii; men paa den anden Side er det underligt, at hun skulle være bleven ført fra Flandern i saadan Tummel. Hamsfort hos Lang. I. 285 vidner, at hun var meget smuk og yndig, og Cranzius, at hun var alt for smuk: Corner, at hun ei alleene var meget smuk, men endog meget sædelig, valde pudica et morata, ja Kiæmpevisen II. 26, som ellers er saa ond mod hende, tilstaaer, at hun var indtagende, og saa maatte hun være, siden Valdemar elskede hende saa høit, og siden han efter hendes Død udsøgte en Brud til sin ældste Søn, Dagmars Søn, af samme Kongehuus. Imidlertid beskriver den samme Kiempevise hende, som meget ond og gierrig, og fortæller, at hun forlangte Samsøe til Morgengave, at haarde Skatter skulde paalægges Almuen, saa at Bondesøn skulde ei meere ride god Hest, at det skulde forbydes Fruer at bære Skarlagen, og at Toldsteder skulde allevegne anlægges; det var jo nok, om en Bonde havde to Øren og een Koe; for hver nyfødt

*) Ligeledes Hamsfort hos Lang. I. 285. Kall.

født Bondeson skulde gives hende en Guld-Øre, og for hver Datter det halve; af hver adelige Møe vilde hun til sin Morgengave have en Guld-Krone; Kongen skal have svaret: at dette formaaede de ei, at hvad Fruerne kunde kiøbe, det lod han dem slide, at naar Bondesønnen kunde føde gode Heste, saa vilde han ei lægge dem øde for ham, at hans Fader havde været Konge for ham, og ei ødelagt Bonden og Borgeren. Da Valdemar førte saa mange Krige, saa er det rimeligt, at han har forøget Skat og Told, hvilket hans store Indkomster, hvorom meere siden, ogsaa bevise: Maaskee dette er skeet meere end forhen efter Beengerds Ankomst, og maaskee at nogle have fulgt herind med hende, som have, da Kongen trængte til Penge, indført fremmed Finanz-System for at indsmigre sig, og trængt igiennem dermed ved Dronningen, da kanskee Kongen ei altid har været saa villig dertil. Men hvorom alting er, saa har Beengerd efterladt sig saa ondt et Rygte, at man indtil denne Dag kalder i Danmark enhver ond og arrig Qvinde en Beengerd, og vel mueligt, at man ei har giort hende megen Uret. Dette var allerede saaledes i Hvitfelds og Læti Tider, og venteligen længe tilforn. Petrus Olai hos Lang. I. 121 henfører Valdemars Bryllup med Berengaria allerede til 1212, som er aldeles urigtigt *), og paa et andet Sted ibid. I. 181 enten til 1213 eller 1214; Følgende have 1213: Aarbøgerne af Esrom hos Lang I. 243, men ved dem maa mærkes, at de have slet intet ved 1214, Gheysmer ibid. II. 385, Kreniken, som slutter med 1286 ibid. II. 456, saa og Hvitfeld, hvilken de fleeste nyere følge uden Und-

Valdemar Aar 1214.

*) Suhm misforstaaer Petr. Olai, thi det er ikke anno *seculi* duodecimo, men anno *regni* duodecimo, i hvilket han siges at have ægtet Beengjord. Dette er og Tilfaldet hos Gheysmer. Ball.

Valdemar Aar 1214. Undtagelse; men de fleeste og ældste gamle Skribentere have 1214, nemlig: Erici Kronike Lang. I. 165, Aarbøgerne af Wisby, som slutte med 1523 ibid. I. 254, Hamsfort ibid. I. 285, Magnus Matthiæ, Kroniken som slutter med 1317 ibid II. 172, tilligemed den Siellandske Kronike ibid. II. 637, Kroniken som slutter med 1219 ibid. III. 263, Stral ibid. III. 309 og Kroniken som slutter med 1300 ibid. IV. 227; Kroniken som slutter med 1415 ibid. I. 390 er den eeneste, som henfører Beengerds Bryllup til 1215. Alle vore Kroniker, og deriblant det vigtige Islandske Stykke hos Langeb. II. 433, som slutter med Valdemar den anden, saa og de Islandske Annaler ere eenige i, at Berengaria var Datter af Kongen i Portugal, og Søster til den Flanderske Grev Ferdinand, saa at herom kan ingen Tvivl være, skiønt en Genealogie hos Lang. II. 164 giør hende urigtigen til en Datter af den Flandriske Grev Ferdinand. I ovenmeldte Kiempevise siges og, at paa den Tid var der mange Smedde i Ribe, og at Beengerd vilde blive der den første Vinter over, hvoraf jeg slutter, at hendes Bryllup har staaet der. — Det store Slag ved Bovines, hvori Keiser Otto, som var kommen den Flanderske Greve til Hielp, nær var bleven fangen, og hvor hans Hær leed et stort Nederlag, hialp uden Tvivl ei lidet til Valdemars Fremgang i Pomern og Brandenborg og til de Schwerinske Grevers Frygt, thi derover kunde Otto ei komme dem til Hielp eller sætte sig mod Valdemar. Den Brabantske Hertug Henric, Othos ivrigste Anhænger og Svigerfader, maatte derpaa underkaste sig Friderich, og Otto selv, tilligemed Gemahlinde, flye og saa godt som stiele sig fra Cøln og drage hen til Saxen. — Den 29de October døde Bisp Peder Suneson den Ældre af Roskilde, som den Roskildske Gavebog hos Bartholin vidner, hvilket ikke

ikke findes i dens Udgave hos Langebek, hvorover man ei maae undre sig, da det kun er et Udtog; det samme siges ogsaa i Obituario ecclesiæ beatæ Virginis Hauniensis hos Lang. VI. 374, hvorfor vel Necrologium St. Genovesæ vildfarer, naar det har den 18de October, med mindre Forskiellen kommer af gammel og nye Stil. Til 1214 henføres hans Død af Erici Krønike Lang. I. 165, Krøniken som slutter med 1263 ibid. II. 167, den Siellandske Krønike ibid. II. 625. Vel sandt, at Stral hos Lang. III. 308, og Aarbøgerne af Esrom Lang. I. 243 have tilligemed Hvitfeld og Hamsfort hos Lang I. 285, hvilken sidste kalder ham magister Regis Scrinii, det er Kanzler, 1213; men det kan ikke være *), eftersom Peder ifølge den Sorøiske Gavebog hos Lang IV. 475. 484 skiænkede 1214 den 28de Martii og den 27de Sept. Gaver til Soree Kloster. Aarbøgerne som slutte med 1300 hos Lang. I. 370, og de som slutte med 1347 ibid. V. 457, henføre hans Død til 1215, ligesom ogsaa de Islandske Kongelige Annaler hos Lang. III. 79 og flere Islandske Annaler, venteligen fordi hans Eftermand Peder Jakobsen da blev valgt. Denne Bisp Peder Sunesøn bar Tilnavn af Gammel, og kaldes i et Diplom senior, fordi der kom en Peder efter ham. Han var en meget klog og efter de Tider lærd Mand; han havde været Kanik i Lund, og stiftede og bygde Vor Frue Kirke i Kiøbenhavn, samt indrettede og begavede Kanikerne der Lang. VI. 374. Peder havde været Kong Knuds den Siettes Kanzler, det skriver Arnold af Lybek, men om han har været Valdemars

Valdemar Aar 1214.

den

*) Sperling nægter det ogsaa, og retter Hvitfeld i sine Anmærkninger til Absalons Testament hos Lang. V. 138. Kall.

Valdemar Aar 1214. den andens, er meget uvist: I det mindste har han da ei vedblev i Embedet til sin Dødedag, thi da og forhen var Nicolaus, Bisp af Slesvig det. Ei længe for hans Død foregives det at være skeet, som er fortalt Sid. 26, at da han var i Ebelholt Kloster, og sad der til Aftensmaaltid, kom hans Opvartere, som bare Maden ind, til ham, den eene efter den anden, og berettede, at de havde seet Voxlys over Abbed Wilhelms Grav, ligesom en Fakkel fra Himlen. Bispen løftede da Øinene til Himlen, og sagde, at han forhen havde ofte ei troet de Mirakler, der fortaltes at være skeete ved saadannes Grave, hvis Levemaade han havde kiendt; men om Wilhelms kunde man ei tvivle, da hans Ydmyghed, Poenitenze, Reenhed, Kierlighed mod Venner og Uvenner, samt Gavmildhed mod Fattige var noksom bekiendt. Pontopp. ann. I. 565. sq. — Gaufred, Abbed i Soroe, en Engelskmand, døde i dette Aar, dog havde han kort forhen frasagt sig Embedet; han blev begravet paa Kirkegaarden i samme Grav, som Abbed Richard af Esrom. Otto, en Siellandsfar, blev hans Eftermand. Lang. II. 635. IV. 534. 555. VII. 153. 159. — Bisp Olav af Ribe døde den 19de April efter Hamsfort hos Lang. I. 285; men Aaret 1213, som Stral ogsaa antager hos Lang. III. 308, er uden Tvivl urigtigt, allerhelst Hamsfort siden ogsaa har 1215 og den 29de April *). Erkedegn Tuuo eller Tuco var hans Eftermand, men synes først at have ret tiltraadt Embedet 1215, hvorom da meere. Udi Erici Krønike Lang. I. 165 kaldes han Nicolaus, ganske vist urigtigen, og staaer der maaskee Ripensis istedet for Slesvicensis. I Lygum Klosters Kirke-

Chor

*) Aaret 1213 og 29de April har Hamsfort antaget i sine Anmærkninger til Chron. Ripense hos Lang. VII. 191. Kall.

Thor staaer en Indskrift paa Vers, hvori følgende: Nobilis et clarus post hunc (nemlig: Homerum) surrexit Olavus, Hic decimas periit, quas prorsus habere nequiuit, og ligger han efter samme Vers begravet ved den høire Side af Esger, en seenere Bisp i Ribe Lang. IV. 576. Den Riber Bisp Nicolaus, som efter Lygums Dødebog hos Lang. IV. 583 døde den 27de Julii, maa nok være en anden; men hvilken? Maaskee her og skal staae Slesvicensis, istedet for Ripensis. Pontopp. Ann. I. 581 *). — I Biskop Valdemars Sag skeede i dette Aar intet andet, end at Stadingerne indtoge og ødelagde Slottet Stodo eller Stotele og Stetle, venteligen som hans Hielpetropper. Hist. archiep. Brem. p. 96. Alb. Stad. Wolter. chron. Brem. hos Meibom. II. 56. — Ved denne Tid levede en Grev Nicolaus, Søn af Vice-Greve Nicolaus, hvorfor han og i et Diplom af 1249 hos Thorkelin I. 169 kaldes Greve-Søn, altsaa var han ikke Kong Valdemars Søn, endskiønt Valdemar havde en Slegfred-Søn af samme Navn. Da Nicolaus deels gav hen, deels solgte Huseby og Schetæruth til Esrom Kloster, imedens Peder den Gamle var Bisp i Roskilde, som Kong Eric vidner i ovenmeldte Diplom af 1249, og hvori Eric ei vel kunde tage Feil, og Bisp Peder døde 1214, saa kan Nicolai Diplom hos Thorkelin I. 113 herom ei være yngre, end 1214; Vel sandt, at Kong Valdemar stadfæstede dette ved sit Diplom hos Thorkelin I. 116, og at han der kun skriver sig de Danskes og Slavers Konge, hvoraf man enten maa slutte, at Valdemars Stadfæ- Valdemar Aar 1214.

Hh 2 stelse

*) Hamsfort hos Langebek meener, at Nicolaus og Olaus ere næsten eet Navn; men de ere forskiellige, især i Dansken: Niels og Olav.

Valdemar Aar 1214. stelse var meget yngere end Nicolai Gavebrev, hvilket dog Stadfæstelsen synes at vise tvertimod, eller og at begge vare givne efter hans Fængsel og Løsladelse 1224; men dette kan ikke være, siden en Roskildsk Bisp Peder har stadfæstet Gaven, og seenere end 1225 var der ingen af det Navn; At Nordalbingien og Jylland ere udeladte i Valdemars Titel, beviser intet andet, end at Kongen ei altid har brugt samme. Sandt nok, man har og en Stadfæstelse af Valdemar den tredie, Valdemars den andens Søn, hos Thorkelin l. c. 115, og vilde man troe, at den tilligemed Faderens Stadfæstelse og Gavebrevet er given paa en Tid, saa maatte man falde til Thorkelins Meening, hvorefter de alle skulde være udstedte paa Herr.dagen i Vordingborg 1230 i August Maaned, allerhelst man seer af Valdemar den andens Brev, at det virkeligen er gaaet for sig i Vordingborg; men da var ingen Bisp Peder i Roskilde til, som kunde stadfæste det. Rigtigst bliver det derfor at troe, at Nicolai Gavebrev og Valdemars den andens Stadfæstelse ere af dette Aar, men den yngre Valdemars af et seenere; Men hvo var nu denne Grev Nicolaus? Mig forekommer det rimeligt, at han har været en Sønnesøn af den Grev Nicolaus, som blev Munk i Esrom, og døde omtrent 1158 *), og som var maaskee en Frillesøn af Magnus, Kong Nielses Søn, med Erkebisp Eskils Datter; Tiden tillader dog ikke, at den sidste Nicolaus kan have været en Søn af denne ældre Nicolaus, da han efter sit eget Diplom havde endnu 1214 sin Moder i Live og sin Brud; men som nedstammende fra Kong Nicolaus

*) Man eftersee om denne Nicolaus, Langebeks Note, til Necrologium Lundense III. 445 og hvad Suhm har om ham i femte Deel Sid. 303 syvende Deel Side 21. 713. Videre om disse Nicolaer skal jeg meddeele ved 1219. Kall.

laus er vel dette Navn Nicolaus vedblevet i Slægten. Det synes og, at Kierlighed til Esrom har været arvelig i Slægten. Valdemar Aar 1214.
I Vordingborg var det, at Grev Nicolaus i Kong Valdemars og mange fornemme Mænds Overværelse gav ved sit Diplom tilkiende, at han efter Guds Indskydelse med sin Herre Kong Valdemars Raad og Tilladelse, og efter sin Moders og Moders Slægtningers Tilskyndelse havde besluttet en Pilegrimsfard, for at udslette sine Synder; For at faae Penge hertil, da han ei selv havde dem, og ei heller vilde faldt sine Venner besværlig ved Laan, solgte han da af sin Fædernearv, som han havde faaet fra sin Farfader og Forfædre til de kiære Brødre i Esrom for 20 Mark Guld i Overværelse af Kongen, af sin Moder og med hendes Tilladelse, og af mange flere Adelige og Landets Baroner de tvende Steder Husebye (i Holboe Herred og Cronborg Amt) med alt sit Tilliggende af Skove, Enge, Fiskerie, Græsgange, Møller, Huuse, rørligt og urørligt Gods, og Skerherut (nu Skaderød i Fyen, Skoubye Herred, Vedlinge Sogn) med Skov, Agre, Enge, Græsgange, Fiskerie, Landboer (coloni) og Indkomster; Ved hans Hiemkomst skulde det falde til ham igien, imod at betale hvad han havde faaet i Sølv og Heste, men døde han, da skulde det blive deres Eiendom, saaledes at det aldrig maatte afhændes, sælges eller bortbyttes fra Klosteret. Betalingen skulde skee paa følgende Maade: 9 Mark Guld skulde han faae i Sølv og Heste, 3 gav han dem for Betalingen af hans Hovedkød, pro solutione capitalis partis meæ; en for at udpynte hans Patrons St. Nicolai Alter, 4 skulde de betale til hans elskelige Brud, naar de fik vis Underretning om hans Død, og ifald hun døde, skulde Betalingen skee i Sølv til hendes Arvinger; for at redde sin Siel, gav han og 2 Mark til hver af følgende Klostere og Kirker: nemlig

1 Unze

Valdemar Aar 1214. 1 Unze til Eplaholt, 1 til Slangethorp, 1 til Nonnerne i Roskilde, 1 til Ringsted, 1 til Nestved, 1 til Soree, 1 til Handvortskoht (Antvorskov), 1 til Hospitalet i Roskilde, 1 til Kirken i Ramlose, 1 til Annes, 1 til Skeping, 1 til Crecstorp, 1 til Jarles, 1 til Horcleuff, 1 til Akethorp, 1 til Clementis Kirke i Slaglos; det som blev tilovers, skulde 31 Dage efter at Tidende var kommen om hans Død, uddeeles til Præster og Fattige. Af Husene og det rørlige Gods i Klæder og Qvæg skulde oprettes et Alter i Esrom til Ære for Jakob Apostel, Bisp Nicolaus, Kong Oluf (maaskee kan hans Moder have været fra Norge) og de hellige Jomfruer Gertrud og Juliane. Aarligen skulde Klosteret have et Giæstebud (pitancia) med Hvedebrød og Miød; Førte Gud ham lykkeligen tilbage, da skulde han selv ubrødeligen opfylde dette. Kong Valdemar stadfæstede denne Nicolai Greve-Søns Gave i Anledning af hans Reise til Jerusalem, og Bisp Peder af Roskild ligeledes, da han havde seet Brevet herover stadfæstet med Kongens Segl. Det forekommer mig, at Moderen til Kong Valdemars Slegfredsøn Nicolaus har været en Søster af denne Nicolaus Grevesøn, og at derved Navnet Nicolaus er bleven ham tillagt. — Den 21de Febr. skrev Paven fra Rom Brevet XVI. 181. Raynald. ann. XIII. 219 til Erkebisp Andreas, og formanede ham til at indfinde sig ved Concilium, og at befale Erkebispen af Upsal at komme did med sine Lydbisper, da de ved deres Eed vare hertil forbundne, hvorover Paven forundrer sig, at Andreas vilde undskylde sig herfor, da enhver som giorde det, vilde derved paadrage sig Guds og Pavens Fortrydelse og en evig Skam; han byder derfor, at han og underliggende Prælater skulde fra næste 1ste Novbr. komme enten til Lands eller til Vands, og paa hvad Maade det skee kunde til det Apostoliske Sæde inden eet Aar. I Henseende til Korstoget, da

da overlod Paven til Andreæ egen Samvittighed at give saa mange frie Reise-Skytser han vilde, indtil 30 efter hans Forlangende, siden de evectiones (frie Reise-Skytser) han havde faaet, ei forsloge. — Ved sit Brev fra Olofstorp (af hvilket Navn ere 2 i Sieland og 1 i Lolland, men venteligen bliver det det i Skaane og i Rønnebergs Herred ei meget langt fra Lund, thi ellers ere der ogsaa to andre i Skaane) stadfæstede Erkebisp Andreas den Viborgske Biskops Asgots Gave af Segelstia Kirke (maaskee nu Seglsted Sogn i Viborg Stigt Aalborghuus Amt og Fleskum Herred) som samme havde givet til Kanikerne i Viborg med Sognefolkenes Tilstaaelse, ja efter deres Begiering; dette havde han erfaret saavel ved Asgots skriftlige som mundtlige Tilstaaelse. — Forhen i Askers Tid havde Erkebispen stadfæstet i et Brev til Provst Ketil og Brødrene i Viborg de Privilegier, de Paver Innocentius den anden, Alexander den tredie og Clemens den tredie havde givet dem angaaende St. Margretes og St. Mortens Kirke paa Phur, hvilke Bisp Asker havde selv oplæst for ham. — I et andet Brev til Præsterne i Viborg stadfæster han Kanikerne de Privilegier, som Paverne Clemens den tredie og Alexander den tredie, de Viborgske Bisper Eskil, Svend og Niels, samt Erkebisp Eskil og da levende Viborgske Bisp Asker havde givet dem om de Syges Besøg og om Begravelse, hvorom var Stridighed mellem Præsterne og Kanikerne i Viborg. — Ved et andet Brev stadfæstede han den afdøde Biskop Askers Dom i Stridigheden om Bondebyen Wathum imellem Ørkenerne af Limum og Rything, at den skal tilhøre den første. — Efter Terpager Rip. Cimbr. 129 stiftede Bisp Tuvo af Ribe 3 Kanonikater og gav dertil Kirkerne af Tundær og Walghum. Han indfører Brevet, som er givet i et fuldt Synode i hans Bispedoms første Aar, og findes ogsaa Brevet i den gamle

Valdemar Aar 1214.

Valdemar Aar 1214

Riber Copiebog paa Pergament. Lang. VII. 192. — I den Sorøeiske Gavebog hos Lang. IV. 475. 484 omtales Bisskop Peder Sunesens Gave, da han den 28de Martii gav sin Gaard i Broby med Enge, Skove, Møller og alt sit Tilliggende, som indeholdt 3 Bool og 2 Øre Jordskyld, Sorøe Kloster til evindelig Eiendom og til Erstatning for sin Fædernearv, og skiødede dem det paa det høie Alter, med sit og Broders Erkebisp Andreæ Sigiller ved, og var Gaufrid da Abbed i Soree. Siden igientog Bisskop Peder dette den 27de Sept. til Erstatning for den halve Deel af hans Hovedlod, som hans Fader Suno havde skiænket did. — Efter en gammel lybsk Lovbog hos Westphalen Mon. Cimbr. III 635 kaldet Justitia Lubecensis, valgtes i dette Aar til Raadmand i Lybek Wilhelm van Stade fra Danmark, som siden blev dræbt i Danmark.

Kong Inge var, siden Baglerne havde overfaldet ham i Tronhiem, stedse tungsindig og upasselig, og syntes ham at leve bedst, naar han var til Skibs. I Fredstider og naar han var i Kiøbstæder, holdt han sig inde i sit Kammer med nogle faa Mænd af dem han meest troede og elskede; han var en stille og sagtmodig Herre, ikke dristig eller overmodig, men mild og venlig, from og god; han kunde ingen Stei eller Bulder taale, hvorfor han sielden kom i Drikke-Selskaber, hvormed endeel af hans Mænd vare ikke vel fornøiet. Povl Drost laae altid i Seng hos ham. En Aften greb Kongen ham, som han kom i Seng, med en dragen Kniv i Haanden, hvorfor han dengang blev udstødt, men dog havde han ham ligedan hos sig som tilforn *), og forbød alle, som vare der-

*) Det her siges er meere end enten den Danske Snorro eller Torfæus sige, thi efter dem kom han ikke siden til at sove hos Kongen, men i Byen.

derinde, at aabenbare det. Dog sagde han det selv en Tid lang efter til sin Broder Skule og Jon af Østraat, som var gift med hans Søster Sigrid, forbydende dem dog at giøre Povl noget derfor; thi han foregav at ville sende ham ud af Landet. Men som heraf intet blev, tvertimod hans Yndest var den samme, saa dræbte Skule og Jon ham i Tronhiem. Kort efter døde den første i Bergen. Danske Snorro 584. sq. Torfæi hist. IV. 3. 13. — Jarlen Hakon Galin døde strax efter Juul i Bergen, og blev begraven i Christkirke. Alle sørgede meget for ham, thi han var den dueligste og mandhaftigste Norske Helt i sin Tid, desuden en god Regent og elsket af alle, saavel blandt Krigs- som Landsfolket. Hans efterladte Enke, Frue Christine, en Datter af Nicolaus Blake og af Katrine, den Svenske Kong Erik den Helliges Datter, drog strax til Gotland med sin Søn Junker Knud, som siden blev Jarl og kaldtes Stumpe-Knud, og blev der gift med Eskil Laugmand, en duelig Herre af Folkunge-Slægten og Søn af Magnus Maaneskiold. Rabenius de ant. Westrogoth. ligiferis p. 61. sq. — Den unge Hakon var hos Jarlen hans heele Syngdom over, og siden tog Kong Inge ham til sig, og opdrog ham med sin Søn Guttorm, uden at giøre nogen Forskiel imellem dem enten i Henseende til Klæder eller andet. Guttorm var hastig og fremfusende, men Hakon stille og sagtmodig, beslig og venlig, og havde Yndest hos alle. Om Sommeren drog Kongen atter mod Trønderne, streed med dem paa Vaagsbroe, slog dem

Valdemar Aar 1214.

i Byen. Hvorfor Kongen sparte hans Liv, fortælle begge, men Landflygtighed skulde dog efter Kongens Villie være blevet hans Straf. Kall.

Valdemar Aar 1214. dem og tvang dem til Lydighed. Hakons Venner forlangte derpaa, at han skulde give den unge Hakon Jemteland i Forlehning; og da Kongen reent ud afslog det, vilde de formaae ham til at giøre Opstand; men han svarede: at han ingenlunde vilde stifte Ufred i Landet, og at han vilde bie, indtil Gud forundte ham den Deel af Riget han selv vilde. Danske Snorro 599. Torfæus l. cit. — Den 8de August døde Erkebisp Thorir af Tronhiem, og kom Guttorm i hans Sted. Lang. II. 514. III. 79. Islandsk. Ann. Dansk. Snorro, Torfæus l. c. — Reidar Sendemand ɔ: Gesandt døde efter de Islandske Annaler paa sin Udenlands Reise udi Tieneste i Constantinopel. Den Orkenøiske Jarl David døde efter samme ogsaa i dette Aar, hvorpaa hans Broder Jon regierede alleene. Orkneying. S. p 420. Torfæi Orcad. I. 40. Ligeledes døde ogsaa nu den Skotske Konge Wilhelm, og havde han sin Søn Alexander den anden til Eftermand. Nogle Islandske Annalister kalde denne Wilhelm den Hellige, og lade ham først døe 1215, hvilke begge Deele ogsaa saaledes findes hos Munken Alberic. Wilhelms Død indfaldt den 4de Decbr. i Striveling, og blev han den 10de begravet i Abirbroth. Før sin Død befalede han at løse alle Fanger af Fængsel, hvorved da ogsaa den Suderøiske Prinds Oluf kom paa frie Fod, og begav sig ufortøvet til sin Broder Ragnald og derfra i Pilegrimsfærd med mange Adelsmænd til St. Jacobs Grav i Compostella udi Spanien. Langeb. III. 227. Fordun chron. 737. sq Johnston. antiqu. Celto-Norm. 26. — Hugh Mac Lauchlan drog mod Derry, men blev dræbt af Galerne, det er Ostmannerne, og uden Tvivl dem af Ulster. Johnston. l. c p. 71. — Den 2den Julii blev Interdictet i Engelland ophævet ved den pavelige Legat Nicolaus, Bisp af Tivoli. — Den 11te Mai blev Adam, Abbed til Meilros, indviet til Bisp i

Cath-

Cathnes udi Skotland, og havde været valgt forrige Aar i August Maaned; om hans ynkelige Død skal handles ved Aar 1222. Chron. de Mailros. — Den 23de Octbr. skiænkede den Pomerske Hertug Bugzlav ved sit Brev hos Dreger cod dipl. I. p. 81, givet til Camin noget Gods til Klosteret Belbuc, beliggende ved Coslin i Bagpomern, med Samtykke af sin Broder Kazimar. Saafremt de vare Valdemars Lehnsmænd, er det underligt, at regnante rege Waldemaro ei staaer under dette Diplom, som under de Rygiske, Meklenborgske og Schwerinske, hvoraf jeg næsten skulde slutte, at de ei have været ham med saa nøie Lehnspligt forbundne, eller maaskee de ei have været det i Henseende til Bagpomern, men alleene i Henseende til Stetin og den Deel, som de besad af Forpomern. — Abbed Burchard ved St. Michaels Kloster i Lüneborg solgte noget Gods til Frue Helena Herr Wilhelms af Lüneborg Hustrue. Da Wilhelm ei her kaldes Hertug, saa har han ventelig aldrig baaret det Navn. At Helena ei kaldes hans Efterladte, beviser ikke, at Wilhelm endnu levede 1214, thi han døde vist 1213, om ei 1212. Orig. Guelf. III. 374. 861. — Efter den utrykte Krønike af Reinersborn hos Arndt Lisl Chron. I. 131 var da megen Krig i Grevskabet Orlamünde; thi Grev Herman søgte at skille sin fraværende Broder den Holsteenske Grev Albert ved sin Arvepart der, hvorover Alberts Svigerfader Landgrev Herman af Thyringen greb til Vaaben, beleirede Wymar, og tvang Herman til Forlig. — Udi Fasten droge Borgerne af Riga med Sværdridderne, efterat de havde udhvilet sig og Heste, fulgte af Liver og Letter ind i Estland, og angrebe Lembiti Befætning, kaldet Leale, hvis Volde de tvang ved Ild, da de kun vare af Træe og Jord, Befæstningen blev derfor overgivet og Lembitus med alle derværende døbt. Derimod

Valdemar Aar 1214.

Valdemar Aar 1214. imod fangede Søerøvere fra Øsel Cistercienser. Munken Friderich af Cella, Præst i Fredeland, tilligemed nogle Liver, og aflivede dem alle paa en grusom Maade. Ridderne fra Kokenhusen ero brede atter og udplyndrede Gercike, men Lithaverne overfaldt dem paa Tilbagemarschen, dræbte tre Riddere og endeel Letter. Nu forenede alle Esther sig mod de Tydske; De overlagde med hinanden, at Øselboerne skulde beleire Riga og Dünamünde, de fra Rotala skulde angribe Liverne i Thoreide, og de fra Saccala og Unganna Letterne, paa det at disse og Liverne skulde hindres fra at hielpe Rigaerne. De første fra Øsel kom frem og forsank Skibe fyldte med Steene i Udløbet af Düna for derved at ødelægge Havnen. Med nogle Skibe gik de lige op mod Riga; men i det samme kom Greve Burchard af Oldenborg, Grev Johannis den fierdes Søn, og Bisp Alberts Brødre Rothmar og Theodoric med to Kogger fra Tydskland de Christne til Hielp. Da Hedningerne nu saae de bleve indsluttede fra to Sider, toge de Flugten ud paa Havet, men mistede nogle af deres Skibe, og den Forsænkning de havde giort blev deels ødelagt ved Dünas stridige Løb, deels optagen af de Tydske. De andre Esther fra Rotala holdt et slemt Huus i Letternes Land, fangede deres Øverste Thalibald, og stegte ham levende, endskiønt han havde givet 50 Oseringer for sit Liv, og vendte derpaa hiem. For at hevne saadant, brøde derpaa Thalibalds Sønner Rameko og Drunvalde, samt Sværdridderne ind i Ungannien, brændte alle de Esther, som de fangede, levende, og fore saaledes frem lige til Dorpt og Woyga. Alle Huuse og Byer bleve da opbrændte, alle Mænd dræbte, alle Qvinder og Børn fangne bortførte, og et stort Bytte giort af Penge og Qvæg. Saadanne Tog giorde de ni Gange did den Sommer, og brændte alleene Thalibalds Sønner over 100 fornemme

nemme Esther, eller afskivede dem paa anden Maade til Hevn for deres Fader. Herved bragtes de af Ungannia og Saccala da saa vidt, at de antoge Daab og Christendom af Præsterne Peder Kakewald fra Finland og Otto, Sværdriddernes Præst. Bisskop Philip af Raceborg og den Estniske Biskop Theodoric gik derpaa med ni Kogger fra Riga, for at bivaane Kirkemødet i Rom. En stærk Storm drev dem hen til den nye Havn paa Øsel, hvor de gik i Land og afmejede Kornet med deres Sværde. Øselboerne sendte ufortøvet Bud heele Estland over om Hielp, samlede en stor Mængde Skibe sammen, og søgte at forsænke Havnens Indgang, samt ved flydende og brændende Floder at sætte Ild paa de Tydskes Skibe, dog Vinden vendte sig, blev østlig, og drev dem bort. Imidlertid var Faren stor og undgik de den ei uden ved Hielp af deres Stucuanta *) Albert, efter hvis Raad de lode sig ved Baade buxere ud en anden Vei, som desto lettere kunde gaae an, saasom deres Skibe vare kun lidet ladte. Det hialp dem og, at et meget stort Øselsk Fribytter-Skib revnede ved at støde paa et andet. Denne Indslutning varede i 14 Dage, og vare der 200 Estniske Skibe og mange tusende Mænd til Hest og Fods. De Christne, især Bisp Philip, tilskrev Jomfrue Maria denne Redning, og toge de et stort Skib fra dem, som de førte med sig til Øen Gulland. Den 22de Julii gik de fra Øsel, efterat have ligget der i 3 Uger og udstaaet megen Hunger, og kom Dagen efter til Gulland, hvilket viiser, at de Tiders Skibe seilede godt. Valdemar Aar 1214.

Gru-

*) Maaskee af Stuc, et Stykke, en Krigsmaskine, en Blide og af vanta, som vel bør læses fanta, og da Fanto, Fant betyder en Tiener, er Stucuanta altsaa saameget som en Tiener, en Opvarter, en Bestyrer ved Krigsmaskinerne. Kall.

Valdemar Aar 1214. Gruber orig Livon. p. 96. sq. Gadebusch Liefl. Jahrb. I. 104. sq. Arndt Liefl. Chr. I. 131. — Den 20de Febr. forordnede Paven ved sit Brev XVI. 182 fra Vatican, at Riga Kirke ei skulde staae under nogen Metropolitan, indtil det almindelige Concilium havde fastsat den Sag. — Den Ungarske Konge Andreas forlangte af Paven, at Erkebiskopen af Gran maatte krone hans Søn Coloman til Konge i Galicia eller Halicz, og skriver han sig selv i sit Brev til Paven Konge af Galicia. Raynald ann. ad h. a. 89. — Imellem Wladislaw Lasconogi, Hertug af Storpolen og Gnesen, og hans Broders Otto's Søn Wladislaw Plwacz ɔ: den Spyttende, som han var Formynder for, opkom Stridighed, og flyede den sidste til Lesco, Hertug af Cracau, og derfra til den Ungarske Konge Andreas. Dlugosſ. 616. sq. — De af Pleskow gik over Søen Peipus og giorde et Indfald i Estland, og siden gik Mstislaw af Nowgorod med sine Brødre Wladimir og David af Toropez og Wsewolod af Pleskow atter did mod Jerverne, og kom lige til Søen, indgik Forlig med dem ved Gereike, og tvang dem til at give Skat *). Ved denne Leilighed tales først om Adelsmænd (Dworjani) i Nowgorod. Efter dette indtog Mstislaw Kiew. Endskiønt Coloman havde lovet dem af Halicz at antage den Græske Troe, saa handlede han dog tvertimod, og

*) Dette Mstislaws Tog, hvorom Suhm her fortæller efter Tscherbatow og Arndt, og med dem her ansetter til Aaret 1214, er unegtelig det samme, hvorom der efter Grubers orig. Liv. er fortalt ved 1211, og som uden Tvivl henføres til 1212 af Gadebusch Livl. Jahrb. I. 90. 91, hvis skarpsindige Bemærkninger, og deriblant ogsaa Note e. ei forekomme mig tilstrækkelig benyttede. Kall.

og søgte at indføre den Katholske. Tscherbatow 989. sq. Arndt II. 337. sq. Valdemar Aar 1214.

I Begyndelsen af Aaret 1215 udstedte Valdemar sit aabne Brev den 5te Jan. hos Langeb. VII. 333, hvorved han solgte Nonnerne i St. Nicolai Kloster i Ribe sine Eiendele i Tunge med frie Malning paa Møllen, samt Vogne, Gaarde, Enge, Marke og Jorder. Det blev forseglet af hans Kanzler den Slesvigske Bisp Nicolaus og givet i Jurisborgh, hvilket uden Tvivl er Jørgensborgh eller Juriansborgh, et lidet Slot paa en Holm i Slien mellem Slesvig og Hedebye. Og her have vi uden Tvivl dets rette Navn, som synes at viise, at det er bygget af Juris eller Buris, Hertug i Jylland, nemlig Sønder-Jylland. Derefter var det uden Tvivl, at Valdemar holdt paa Samsø en Herredag, som Hvitfeldt kalder den, eller en Samling og Samtale med Rigets fornemste Mænd, cum melioribus regni, hvor de svore hans Søn Valdemar Troeskab og Lydighed, bleve hans Mænd, og toge deres Lehner af ham. Dette lod han siden stadfæste paa Viborg Landsting, hvor han med alles Samtykke blev udvalgt til Konge, saa at han skulde regiere Riget efter ham. Alle vore gamle Kroniker henføre dette til 1215: Alleene Kroniken hos Lang. II. 436, som slutter med 1286, har 1214, men den kommer jevnlig et Aar for tidlig *). Da de Islandske Annaler ogsaa have 1215, saa faaer dette herved nye Styrke. Denne Valdemar bærer i Historien Navn af den Yngre, den Unge og den Tredie. Hamsfort hos Langeb. I. 40 siger, at Valdemar tog sin Søn til Medregent, hvilket for saavidt er rigtigt nok; dog beholdt han altid Overherredømmet, Aar 1215.

som

*) Cheysmer hos Lang. II. 386 henfører det til 1218. Kall.

Valdemar Aar 1215. som og var fornødent, og ei kunde være andet, da Prinzen kun var 6 Aar gammel. Paa et andet Sted hos Lang. I. 285 skriver Hamsfort, at den unge Valdemar blev erklæret for Kronprinz, men han blev meere end Kronprinz; thi da Aarene tillod ham det, tog han Deel med i Regieringen. Hamsfort vil og aa i hans series hos Lang. I. 40, at dette skede paa Landstinget, comitia, i Kiøbenhavn, hvilket uden Tvivl er en Skrive eller Hukommelses-Feil. Saaledes sørgede den Viise Valdemar i Tide for sit Riges og Slægts Bedste og Roe. — Efter den samtidige Munk Alberic forlod Keiser Otto Cøln om Paaske-Aften, som indfaldt dette Aar den 19de April, og formaaede de Cølnske Borgere ham selv hertil ved at eftergive ham al hans til dem skyldige Gield og desuden 600 Mark Sølv. Keiser Friderich opholdt sig imidens i Elsas, og indtog der to faste Slotte; men derpaa begav han sig til Aachen, hvor han blev kronet den 22de Julii eller og den 2.de Junii, som Munken Godefrid vil; dog bliver det første vel rigtigst, saasom han var den 20de og 21de Junii i Ulm, og den 15de Julii i Hagenau. Efter Kroningen var han igien den 6te September i Hagenau, hvilket altsammen Diplomata udviise. Orig. Guelf. III. 354. sq. — I dette Tidsrum er det uden Tvivl, at Valdemar gik med mange Skibe op ad Elven, for at indtage Stade; men Pfalzgreve Henric, Keiser Otto's Broder, og som engang skulde have været Kongens Svigerfader, kom Byen til Undsætning og hindrede dens Indtagelse. Opbragt over dette, samlede Otto en Hær, og gik med den ledsaget af sin Broder Henrik, Markgrev Albert af Brandenborg og Bisp Valdemar for Hamborg, og tænkte at indtage Holsteen og venteligen ganske Nordalbingien, som engang havde været hans Faders Henrik Løves Lehn. Dette er venteligen skeet midt om Sommeren, thi man

finder

finder at han siden giorde nok et Tog mod Erkebispen af Magdeborg og Markgreven af Meissen. Det synes vel underligt, at Otto foretog sig saa vigtigt et Tog paa en Tid, da hans Modstanders Frideriks Magt tog til; men herved maa agtes, at Friderik havde efter sin Kroning vendt sig til Tydsklands sydlige Deele og satte ei efter Otto af os nu ubekiendte Aarsager. Da Otto kom for Hamborg, truede han Byen med Mord og Brand, hvorover den overgav sig, endskiønt Valdemar var paa Veien og hastede til dens Undsætning, men den vilde heller staae under Keiseren end under de Danske, som havde et andet Sprog, og som vare dem saa nær; thi hvo der elsker Frihed, er bedst tient med, at hans Herre er langt borte. Efter Indtagelsen aflagde Byen Troeskabs Eed til Keiseren, og derfra troede den endnu i Krantzes Tid at staae lige eller, immediate, under Keiseren, (ligesom den og blev 1510 endnu udi hans Tid paa Rigsdagen i Augsborg erklæret for en frie Rigsstad), men Kong Valdemar indtog den dog Aaret efter 1216 igien, og da den derefter bestandig erkiendte de Holsteenske Grever for sine Overherrer, og siden de Danske Konger, som Hertuger af Holsteen, blev den ikkun en middelbar mediata Keiserlig Rigsstad, indtil den først i vore Tider er bleven en immediata ved de Danske Kongers frievillige Afstaaelse. Biskop Valdemar forblev i Hamborg, saalænge dens Frihed varede, og satte Stigtets Gods, Midler og Indkomster af Fogderiet over Styr, hvorved han foraarsagede Erkebiskop Gerhard megen Græmmelse. Nu nærmede Kong Valdemar sig med en overmaade stor Hær, for at levere ham et Slag, og bestod Hæren af 60000 Mand, og uden Tvivl samlet af dem, der brugtes til Danevirkes Bevogtelse. Hvitfeldt siger, at nogle ville, at der var 40000 Friser,

Valdemar Aar 1215.

Valdemar men dem kiender jeg ikke *); men vel dem, saasom Lang. I. 121.
Aar 1215. 165. 181. II. 172. 297. 385 som sige, at alle 60000 vare Friser, og at Valdemar havde desuden flere, hvilket er urimeligt, hvorimod det bliver antageligt, som Stral hos Lang. III. 309 skriver, at der var 24000 Friser, hvorved forstaaes de saa kaldte Nord- eller Strand-Friser, som boede i det Slesvigske, og havde fra ymindelig Tid staaet under det Danske Rige, og hvis Land var da meget større end nu, da Havets Indbrud har taget meget derfra. En samtidig plattydsk Krønike hos Staphorst I. 2. 122. skriver, at Valdemar agtede Otto ei meere end et Barn, og at han havde 80000 Mand i sin Hær, hvoriblant 10000 Friser, samt at Keiseren mistede to Riddere paa sin Flugt. Den samtidige plattydske Hamborgske Krønike siger og, at Keiseren foragtedes af de Danske, og at Valdemar havde 70000 Mand. Der forefaldt da en Tvekamp mellem tvende stærke Friser, Sven Sterke og Broder Gauling eller Gamling, og tvende af Keiserens bedste Riddere, som nedlagdes. Otto fandt sig ei stærk nok mod denne Hær, og begav sig derfor tilbage over Elven, og skal hans Tilbagemarsch have lignet en Flugt, hvorover de gamle Danske Krønikeskrivere giøre sig lystige. Krøniken hos Lang. III. 264 som slutter med 1219, Erici Krønike ibid. I. 165, den med 1517 ibid. II. 172, Gheysmer ibid. II. 385, og Petrus Olai ibid. I. 121. 181. 257 berette, at Keiseren vilde mod sin Eed indtage Holsteen, hvoraf man næsten skulde slutte, at han ved et eedeligt Forbund havde afstaaet det til Valdemar. Lang. I. 207. 285. 390 foruden de ovenanførte, Alb. Stad. Hist. archiep. Brem. og Chron. Slav.

hos

*) Det er den Rantzovske ofte anførte Krønike, som har 40000, og saaledes formoder jeg ogsaa at burde staae hos Stral. Kall.

hos Lindebr. p. 56. 257. Crantz. Dan. VII. 17. Ejusd. Saxon. VII. 36 Schütz. Gesch. von Hamb. 151. sq. Lambec. orig. Hamb. 30. sq. Wolter chron. Brem. p. 56. Orig. Guelf. III. 220. — Erkebisp Gerhard stadfæstede ved sit Brev hos Staphorst I. 1. 639 den 6te May udi Wyldeshusen Gaven af en Tiende, som er kun mærkelig derved, at det er underskrevet af Burchard, øverste Provst i Bremen, hvorved deres Foregivende giøres til intet, som antage ham alt da død. Der siges og om Gerhard, at han udstæder det i det femte Aar af sin Stadfæstelse, hvilket beviser, at dette er skeet 1210 eller 1211. Gerckens cod. dipl. Brand p. 368. — Over det Holsteenske Tog lod Otto dog ei Modet falde, men drog den Saxiske Hertug Albert, Bernhards Søn, til Hielp mod den Meisniske Markgrev Didrik, plyndrede og brændte i Landet, og hiemsøgte da ogsaa Erkebispen af Magdeborg *). — Skelm, som i det Nestvedske Necrologium skrives hos Lang. IV. 288 Skialm, Bisp i Aarhuus, døde, havde Ebbo til Eftermand, og blev begravet i Sorøe ved Erkebisp Absalons høire Side. Lang. IV. 541. Petrus Olai henfører hans Død paa et Sted hos Lang. I. 181 til 1214. Aarbøgerne af Esrom Lang. I. 243 til 1216. — Skelm havde været Kanik i Lund Langeb. III. 467, og gav, uvist hvad Aar **), Gimlingethorp, sine Eiendele i Gemingh med tilliggende Skov og sine Eiendeele i Onmaker til Sorøe Kloster, Valdemar Aar 1215.

*) Det er efter Chron. rythm. Brunsv. og Botho hos Leibnitz. script. rer. Brunsv., at Suhm her nævner Albert af Magdeborg, men Gruber i Orig. Guelf. III. 354. not. ff. henfører det til 1212, og kalder disse Forfattere ved den Leilighed med det fortiente Navn nugatores. Kall.

**) Men under 1217 forekommer Pave Honorii Confirmation herpaa. Kall.

Valdemar Aar 1215. ster, saa at de skulde tilfalde det efter hans Død, og Munkene af Indkomsterne vel beværtes to Gange om Aaret, hver Gang tre Dage, og om noget blev tilovers af Indkomsterne, det da at anvendes til Kirkens Bygning *). — Erkedegn Tuvo blev nu Olufs Eftermand i Ribe, valgt dertil af Kapitlet, men mod Kongens Villie, som var saameget desharmeligere, som Kongerne havde i ældre Tider valgt Bisperne, hvilke havde paa egen Bekostning fulgt dem paa alle Krigstog. Imidlertid viser det under 1214 Sid. 247 anførte Brev efter Terpager, at Tuvo ogsaa allerede da var Bisskop, og bemeldte Brevs Indhold stadfæstede Erkebisp Andreas i dette Aar ved sit Brev givet til Ribe, og indført i Terpag. Rip. p. 130. Tuvo beskikkede Laghi til Erkedegn, som først udskiftede Kanikernes Boliger, hvormed Bispen saae igiennem [illegible]ngre, og byggede de da smaae Celler rundt om Kirken, og levede efter Pariser Kirkes Skik. Lang. VII. 192. Denne Bisp formaaede Abbed Nicolaus af Lygum til at afstaae Jordene i Sem til Benedictiner-Munkene af Munkegaard paa samme Sted, hvilke levede meget knapt, og lader det, at Lygum fik intet herfor. Tuvo stadfæstede ellers ved sit Brev, som endnu findes i Lygum Klosters Copiebog hos Lang. VIII. 215. (hvilken er i min Værge og mig foræret af min elskelige Ven Hr. Rector og Professor Møller i Flensborg) til Lygum Kloster alt, hvad Bisskop Omerus havde skiænket det, nemlig Bispetienden af Ravenstorp Herred og af

Gran-

*) Skelms Gave anføres vel ikke i Libro donat. Monast Sorensis, men den Strid Klosteret havde om samme med Petr. Ericsøn, og som blev afgiort 1254, omtales dog der hos Lang. IV. 500. Kall.

Gram Herred, som og Kirken af Sogmet Lygum og Gimmegreth, samt alle deres Eiendele. — Efter de to Danske Kroniker hos Langebek, den som slutter med 1286 II. 436, og den Sorøiske V. 457 som slutter med 1347, blev Peder Jakobsen Peder Suneføns Eftermand i Roskilde Stigt i dette Aar, og vidner den sidste, at han blev eenstemmigen og med megen Kierlighed valgt af alle Kanikerne. Erici Kronike ibid. I. 165, som slutter med 1288, Aarbøgerne af Esröm ibid. I. 243, som slutter med 1307, henføre derimod hans Udnævnelse til 1216, og Petrus Olai ibid. I. 182, som ogsaa den Nestvedske Kronike ibid. I. 370, som slutter med 1300, endog til 1217, men alle kalde de ham Peder Jakobsen, hvorfor jeg ikke veed, hvorfra Hvitfeld Bispekronike p. 21 og den ham følgende Pontoppidan have taget Navnet Peder Saxesøn, da han dog var en Søn af Jacob Sunesøn, som først døde 1246 i en høi Alder. Efter Morten Pedersøns Absalons Herk. S. 14, var Peder Jacobsens Vaaben deelt ved 5 Tverbielker, saa at alle Feltene paa den venstre Side vare blaae og gule om hinanden, og paa høire Side gule og blaae ligeledes om hinanden, han kaldtes Petrus Junior, og blev en vældig Biskop. — Udi Lund blev til Kirkens Brug støbt en overmaade stor Klokke, som havde 13 Favne i Omkreds, og som først gik i Stykker i Hvitfelds Tid; den var ligesaa stor, som den berømte i Erfurt, og kaldtes Maria Laura efter Maria og Laurencius. Huitf. Pontopp. ann. I. 628. — Ved Concilium i Lateran, som holdtes i November, begyndte den 11te og endtes den 30te, vare Danske Gesandtere tilstede, tilligemed alle andre Katholske Kongers; men Erkebisp Andreas indfandt sig ikke, uagtet Pavens under forrige Aar anførte alvorlige Brev. Bzovii ann. h. a. 121. Raynald. ann. n. 2. — Den 3die May skiænkte Keiser

Valdemar Aar 1215.

Fri-

Valdemar Aar 1215. Frideric i Andernach til Albert, Erkebisp i Magdeborg, Slottet Scapoue. Blant Vidnerne nævnes Grev Adolf af Scowenberc. Gerckens cod. dipl. Brand. IV. 368.

Baglernes Konge Philip i Norge havde taget mod sin Broder Anders Simonsen, som kom til ham fra Danmark, og gav ham store Forlehninger; men da han faldt paa at vilde have Bod af Bønderne, fordi de havde dræbt hans Fader, saa tog Kongen dem saa hestig i Forsvar, at han skilte Broderen ved alle Forlehninger, og tillod ham ei at have flere end 2 Tienere, thi Kongen sagde retteligen, at han havde eftergivet dem det, og at Anders herover maatte lade denne Sag falde. Kongen erhvervede sig herved stor Yndest hos Almuen, da denne Sag ellers vilde have kostet mangen Mand Liv og Velfærd. Danske Snorro 592. Torfæus IV. 4. 14. — De Islandske Annaler berette, at Guttorm blev nu viet til Erkebisp i Tronhiem, at den berømte Snorro Sturleson, Historieskriver og Poet, valgtes til Laugmand paa Island; ligesom ogsaa at Anders, Erkedegn paa Hetland, nu døde. — Regnald, Konge over Man og Suderøerne, gav sin Broder Oluf, da han kom hiem fra Compostella sin Kones Søster Jauon, Datter af en Adelsmand fra Kentyre eller Satiri, til Ægte, og overlod ham Øen Lodhus, som han forhen havde havt. Lang. III. 227. sq. Johnston antiqu. Celto-Norm. p. 26. — Sønnen af en Irsk Konge (maaskee en Ostmaner) Donenald Bane, Søn af Makwilliam og Kennachmacaht brøde ind i Skotland, men bleve tilbagedrevne og ihielslagne den 15de Junii. Chr. de Mailros, Fordun p. 743. — Imellem den Engelske Kong. Johan og hans Baroner kom det til aabenbare Krig, og maatte han da give dem det berømte Frihedsbrev, Magna Charta kaldet, som er Grundvolden til den Engelske Frihed og endnu dets Palladium. — Den

Bre-

Bremiske Erkebisp Gerhard stadfæstede i Wildeshusen den 6te May Neumünster-Kloster den Tiende, det havde kiøbt af Ridder Gerhard af Aspe. Staphorst I. 639. Westphalen monum. II. p. 27. — Otto af Lüneburch, som i Historien bær Tilnavn af Barn, gav udi Helmstad med sin Moder Helenæ Samtykke noget Gods til Tempel Herrerne i Jerusalem, paa Vilkaar, at hans Moder, afdøde Fader og Eftermand skulde have der Broderskab. Rehtmeier Braunschw. Lüneb. Chron. I. p. 462. Orig. Guelf. IV. p. 97. — Bisp Philip af Raceborg døde i Verona *), og blev der begravet hos en Kardinal udi et Augustiner-Kloster. Henric, Provst i Raceborg, og engang valgt Bisp der 1204 blev hans Eftermand. Crantz. metrop. VII. 22. Schrøders Meckl. p. 516. — Munkene fra Dobberan hentede den Meklenborgske Fyrstes Pribislai Been fra Lüneborg, og begrove dem i deres Kirke under en med Messing belagt Liigsteen, lige ved Siden af hans Gemahlinde Wizlawa eller Voislava, og det i Overværelse af den Rygiske Fyrste Jarimar og den Pomerske Wartizlaw, venteligen en Søn af Mistvin i Bagpomern, som endnu var i Live, og først døde 1220, om man heri kan troe Lybekske og Meklenborgske Skribentere af det 16de Seculo. Schrøders Meckl. 517. Francks Meckl. III. 25. Balthasar Rummer skiænkede til Klosteret Corvey i Tydskland, den første Hamborgske Erkebisps Ansgarii Manuale, (Haandbog), hvori hans gudelige Forretninger i Orden stode flittigen, endskiønt kort optegnede ved Aar og Dag. Tymo, som blev Abbed 1259, og døde 1272, siges siden at have sendt den til Rom. Intet vilde

Valdemar Aar 1215.

*) Forgieves qvæler Gruber i sine Noter til Henr. Orig. Liv. p. 105 sig med det der saa kaldte Neronia, som Gadebusch og andre rigtig retter til Verona. Kall.

Valdemar Aar 1215. være vigtigere for Nordens gamle Historie, end om dette Skrift kunde opdages enten i Rom eller i Corvey. Ann. Corbei. hos Leibnit. scr. Brunsv. II. 310. 312. — Henrich, Landgreve af Thöringen, døde, og blev den 26de April begravet i Eisenach. Han var en stor Elsker og Befordrer af den Tydske Poesie, og mange Tydske Poeter opholdt sig altid ved hans Hof. Chron. S. Petr. hos Mencken III. 242. — Bisp Albert af Riga og Theodoric af Estland fik paa Concilium i Lateran af Paven paa nye Fuldmagt at prædike og korse Pillegrime til deres Synders Forladelse, de nemlig som kom til Lifland, for at udbrede den christne Troe ved at stride mod Hedningene. Imedens Bisperne vare borte, vedbleve Præsterne Peder og Otto at prædike i Saccala og Ungannia. Gruber orig. Liv. p. 106. Gadebusch Lifl. Jahrb. I. 109. Kelchs Lifl. Gesch. p. 59. 63. 64. — Efter Kreniken af Mons Serenus eller Lauterberg blev Christian indviet i dette Aar til at være Preussernes første Bisskop siden Adelberts Tid, og fik maaskee han og Eftermænd deres Sæde i Culm. — Mærkeligen skriver Arndt Russ. Gesch. II. 344, at Fyrst Constantins af Rostow Søn fik det Døbenavn Dimitrii (Demetrius), og det Fyrstenavn Wladimir; thi det tiener til at oplyse saa mange ældre Russiske Kongers, Dronningers, Prinzers og Prinzessers dobbelte Navne. — Da den Novgorodske Regent Mstislaw var reist til Halicz, for at see at erlange dette Rige af den Ungerske Kong Andreas, satte Indbyggerne af Novgorod ham imedens af, og valgte Jaroslaw fra Pereslaw Constantins Broder til deres Regent. Ved den paa samme Tid indtreffende Misvæxt og Hungers Nød opkom Pest, hvorfor mange rige Folk flyede derfra over Havet til Varegerne *) Alt dette foraarsagede, at Jaroslaw

*) Der skal da og efter hvad Tscherbatow p. 995 skriver, have været Uer-

law forlod Novgorod, og krog til Torshek. Forgieves bade de ham fleere Gange at komme herfra tilbage; Han lod tvertimod anholde og beholdt som Gidsler, saavel de tilsendte Gesandter, som ogsaa over 2000 fremmede Kiøbmænd, som handlede i Novgorod, hvilket viiser Handelens Storhed og Vigtighed der, især for vort Norden, thi derfra vare de fleeste. Forbittrede herover tilbagekaldte da Novgoroderne den forrige Regent **Mstislaw**, **Jaroslaws** Svigerfader, som efter lang Vegring *) beqvemmede sig til igien at modtage Regieringen, og ankom der den 11te Febr. i næste Aar. Tscherbatou p. 992. sq. **Arndt** Liefl. Hist. II. p. 63. — **Kelch** vil, at Kong **Valdemar** i dette Aar anlagde Reval Slot, hvilket er urigtigt; han vil og, at St. Michaelis Kloster var længe tilforn anlagt der af hans Formænd. Vist er det, at han gav Byen til Vaaben 3 løbende kronede Løver, det er Leoparder, i guult Felt og et hvidt Kors i rødt Felt. Valdemar Aar 1215.

Saavel vore egne, som tydske Kroniker, henføre til Aar 1216, at Kong **Valdemar** plyndrede i Pfalzgreve **Henriks** Land, og Aar 1216.

Ueenighed mellem Indvaanerne i Novgorod og de Preussiske Kiøbmænd, som handlede der; men jeg er vis paa, at i den Efterretning han har fulgt, har staaet de Varegiske, hvorved Svenske, Danske og Norske forstaaes, men som **Tscherbatow** har urigtigen oversat Preussiske efter nogle Russers vrange Meening, at ved Vareger forstaaes Preusser. Preusserne vare endnu ikke et handlende Folk, og dette er alleene nok til at viise denne Meenings Urigtighed. Suhm.

*) Saaledes skriver Arndt II. 346, men Tscherbatow siger, at han ilede, saasnart han fik Efterretning om Misfornøielsen med Jaroslaw til Novgorod. Kall.

Valdemar Aar 1216. og kuns Kroniken af Wisbye hos Lang. I. 254, som slutter med 1525, henfører det til 1215. Uden Tvivl har Valdemars Hensigt været at fordrive Bispop Valdemar, og fuldkommen at indsætte Bisp Gerhard; til den Ende gik han over den frosne Elv, og angreb Stade, som laae nærmest ved Haanden, og som Pfalzgreve Henrik da besad som et Lehn af Stigtet. Maaskee Valdemar har og tænkt ved den Leilighed at sætte sig selv i Besiddelse af Stade, thi Gerhard maatte finde sig i de Vilkaar, under hvilke Kongen vilde hielpe ham; og naar Gerhard vilde tage Stade til Lehn af ham, som han maaskee vilde, saa kunde han snarere unde ham den som sin Ven, end Henrik som sin Fiende. Stade kunde Valdemar ikke erobre, derimod streifede han ind i Pfalzgrevens Land, plyndrede og brændte meget der, og tog Gidsler. Da Henrik var Bremernes Forsvar og Advocat, ligesom ogsaa Bisp Valdemars Beskytter, er det intet Under, at Kongen befrigede ham i hans eget Land; men Spørgsmaal bliver, hvad herved forstaaes. At Grevskabet Stade og Egnen om Stade derved forstaaes, kan neppe antages, da Henrik kun havde det til Lehn, og det egentligen hørte til Stigt Bremen, og er det da rimeligt, at han har hiemsøgt ham i hans eget Land. Da han nu besad Zelle og Egnen der omkring, bliver det rimeligt, at Valdemar har streifet didhen, maaskee for at tvinge ham til at forlade Bisp Valdemar, og at giøre Ende paa Krigen. Alting viiser, at Kongen har opholdt sig der en temmelig Tid; thi han gik ei tilbage over den frosne Elv, forend han frygtede for, at den skulde tøe op. Imidlertid havde han dog tvunget Indvaanerne i Pfalzgrevens Land til et Forlig, samt at love, at de aldrig meere vilde sætte sig imod ham, hvorfor de og maatte give ham Gidsler tilligemed Penge Lang. III. 264. IV. 227, forend han vilde forlade deres Land,

som

som han havde vidt og bredt indtaget, og efter Kroniken ibid. II. 172 som slutter med 1317, Stral ibid. III. 309 som slutter med 1314, Gheysmer ibid. II. 386 som slutter med 1431, den Danske Riimkronike (som legger til, at Kongen indtog Pfalzgrevens Slotte og bedste Stæder), og Erici Kronike ibid. I. 165 som slutter med 1288, aldeles indtaget, hvilket Kroniken ibid. I. 391 som slutter med 1415, udtrykker saaledes, at Kongen ødelagde og plyndrede efterhaanden, paulatim, Grev Henriks Land paa hiin Side Elven, og Hamsfort ibid. I. 285, at han indtog deraf alt hvad som laae for Haanden, cuncta obvia occupans. Alt dette synes at viise, at Kongen lod sig ei nøie med at bekrige Egnen om Stade, men at han gik ind i Henriks egentlige Lande, dog er han vel ei kommen videre end til Zelle; thi at han skulde have vovet sig til Hannover og Gottingen, hvilke Henrik ogsaa besad, det kan jeg ikke troe. Efter Keiser Kroniken hos Mencken plyndrede og brændte Valdemar endeel af Landet. Nu vendte han al sin Magt mod Hamborg. Mærkeligt er det, at den samtidige Hamborgske Kronike hos Schüze, saa og den Staphorst har udgivet, begge paa plattydsk, skrive, at Kong Valdemar indtoge Stade med stor Magt, da dog den næsten samtidige Albert af Stade skriver kun, at han vilde indtage den, hvilket og synes at komme meere overeens med det efterfølgende, med mindre Skribenterne have glemt at optegne, at den endnu i samme Aar vare kommet igien i Bisp Valdemars og Pfalzgreve Henriks Hænder. Efter samme Kroniker foer Valdemar efter Stades Erobring frem i Bremer Land med Mord og Brand, indtil han havde fuldkommet sin Villie. Hamborg vilde ei overgive sig, men satte sig til Modværge, og varede Beleiringen ½ Aar, i hvilken heele Tid jeg ikke troer, at Valdemar har selv lagt for Byen, da man har et Diplom af

Valdemar Aar 1216.

 ham,

Valdemar Aar 1216. han, givet den 28de April paa et ubekiendt Sted, men som dog venteligen har lagt paa Rygen eller i Meklenborg eller Pomern. Hertil kommer, at da Valdemar besluttede at udhungre Hamborg, byggede han til den Ende selv en Befæstning ved Egeskoven, hvoraf i Hvitfeldts Tid endnu Gravene fandtes, og er denne Egeskov nu reent borte, saasom Rye Staden der er bygget. Han lod og ved Grev Albert anlegge en Befæstning paa den anden Side af Byen ved Elven, hvor ogsaa i Hvitfeldts Tid saaes ved Skibsbakken Volde og Grave, og herved formeente han Byen al Tilforsel, saavel til Lands som til Vands fra Elven og Billen. Schütze vidner, at man endnu kiendeligen seer Levninger deraf. Vel mueligt, at det og da er skeet, hvad den gamle Holsteenske Krønike, der slutter med 1448, urigtigen tilskriver Kong Knud den 6te og hans Moder Margrete (hvorved dog maa forstaaes Erik Glippings Moder), nemlig at Valdemar har ladet slaae Pale i Elven tvers over den, og ladet Mellemrummet slutte med en lang Jernkiede, hvoraf Cypræus Annal. Episc. Slesu. II. 2 har taget Anledning at skrive, at han trak en Kiede tvers over Elven, hvilket er urimeligt, og herved hindredes al Skibsfart og Tilforsel; thi ingen Skibe turde nu komme der, og de faa som kom, bleve tagne. Alle Landsbyer i den heele Egn lod Kongen opbrænde, og nu fik Hamborg slet ingen Proviant meere. Alting viiser, at Kongen var yderst opbragt mod Byen, og at det var ham meget vigtigt at tage den igien. Foruden dette siges da ogsaa, at han angreb Byen med al Magt, brugte Besser og Blider mod den, og ængstede den med Pile og Ild. Ved disse Besser skulde jeg troe, at Armbesser forstaaes, hvormed man udskyder Pile. Det var og allerede opfundet at skyde gloende Kugler ind, som bleve giorte gloende i Ilden, og drevne afsted ved en Maskine uden Krudt, hvilket endnu

ei

et var bekiendt i Europa. Ordet Büsse eller Büsser staaer hos de to anførte samtidige plattydske Skribentere og Poeter. Nu overgave Hamborgerne sig og Byen paa Kongens Naade, og hermed var deres korte Frihed at være en keiserlig Rigsstad til Ende. Alb. Stad. Crantz. Dan. VII. 17. Hist. arch. Brem. p. 96. Chron. Slav. 204. 258. Lambec. orig. Hamb. p. 31. 32. Staphorst. I. 2. 123. Schütze Hamb. Gesch. II. 153. sq. Erkruter. Schr. 29. Hist. Imper. hos Meincken III. 117. 120. — Nogle Borgere og Børn bleve da dræbte, de fleste slæbte de ud af Huusene, ligesom ogsaa mange Koner og Jomfruer bortførte til Leiren Schlaten, og der skiændede; saa forbittrede vare de Danske, og saa grumt førte man endnu Krig. De tvende samtidige plattydske Skribentere, som fortælle dette, sige ei, at dette skeede efter Kongens Befaling eller Tilladelse, saa at disse Uordener vel ere skeede i en Skynding, og førend man kunde forhindre dem, hvilket og kan formodes deraf, at her ei tales om nogen Plyndring. Petrus Olai hos Lang. II. 257 siger, at Hamborgerne overgave sig formedelst Hunger, og da de ingen Hielp kunde vente af nogen; og derimod betingede sig Frihed, hvorved maae forstaaes borgerlige Rettigheder, thi forresten bleve de Valdemars Undersaatter. Cranzius Dania VII. 17 vil, at Hamborg paa dei Tider ei indbefattede stort meere, end St. Petri Sogn. — Efter dette foreenede Stadingerne sig med Erkebisp Gerard og Ministerialerne; hvorover Bremerne kaldte Hertug og Pfalzgreve Henrik til Hielp imod dem og Kong Valdemar; hvorimod Gerhard og Greve Albert droge op mod Stade, og opbygte ved Schevenge eller Schwinge Flod, som gaaer lige forbi Stade, det Kastel Svingeborg, som Hertug Henrik strax beleirede, og blev det efter Foreening af begge fornævnte Herrer ham overgivet og strax af ham nedbrendt. Lang. II. 257. Hist. arch. Brem.

Valdemar Aar 1216.

Valdemar Aar 1216. Brem. Alb. Stad. og de andre forhen anførte. — Til at bestride Omkostningerne ved disse store Foretagender og svære Krige lagde Kongen efter nogle nyere Skribenteres Formeening Geistligheden Skat paa, og var det den første overordentlige, saavidt bekiendt er, til den Tid, hvorvel den ofte blev fordret siden, og da sammes Rigdomme tiltoge, var det ogsaa billigt, at den maatte bidrage til Statens Bedste. Imidlertid er det klart, at den Vicesima, det er den tyvende Deel af Geistlighedens Indkomster, (som denne Gang gives efter Beretning af Aarbøgerne af Esrom hos Lang. I. 243 Kreniken som slutter 1313, ibid. IV. 23 og Hvitfeld), gik til det hellige Lands Undsætning efter det Lateranske Kirkemødes Befaling. Pontopp. ann. I. 627. — Den 7de April skiænkede Brødrene Bogizlav og Kazimar, Slavernes (Pomerns) Hertuger, Hertug Bogizlavs Sønner, Jorde ved Pozdewolc (Pazewalk) og Rockow imellem de Floder Ucker og Lochnitz til Klosteret Grobe, som laae i Byen Usedoms Forstad. Dreger cod. dipl Pomer. I. 81. Samme Dag stadfæstede den Pomerske Bisp Sigvin af Camin det, og alt hvad Ratibor med sin fromme Hustrue Pribizlava, hans Eftermand Boguzlav og Kazimar, samt Boguzlavs Sønner havde givet did, hvilket altsammen opregnes, og sees deraf, at Klosteret har besiddet Eiendele i Kolberg og Belgard. Dette Brev blev udstedet, i Overværelse af mange Adelige fra Slavien (hvorved fornemmeligen det nuværende Brandenborgske Forpomern og Uckermark forstodes), som agtede sig samme Dag derfra tilligemed deres Fyrster til den Danske Konges Hof, curia (Herredag). Blandt Underskrifterne forekommer Bispen af Camin, Abbederne af Belbogh og af Stolpe, Provsten af Colberg, Kastellanen af Stetin, af Uzedom og af Gutschow, hvilke rimeligen alle have erkiendt den Danske Konges Hoihed, og begivet sig til

til hans Herredag. Dreger, som har ladet dette Brev trykke l. c. p. 83, tilstaaer derfore, at de Slaviske Hertuger have, hvorvel kun en kort Tid, erkiendt den Danske Konges Høihed. Imidlertid har Tiden dog ei været saa kort; thi jeg har forhen viist, at Bugislav underkastede sig 1186 Kong Knud den 6te; endnu 1216 varede denne Lehns-Forbindelse, og rimeligen til Kong Valdemars Fangsel 1223, altsaa i 37 Aar. — Man har ligeledes hos Dreger l. c. p. 86 et Brev af Kong Valdemar fra den 28de April, given i Keldaburch, som venteligen har lagt ei langt fra Grobe, og hvor han da har holdt sit Hof, men hvis Beliggenhed jeg endnu ei har kundet udfinde; venteligen har det kun været en Borg eller Slot, som er bleven nedrevet, hvorover dets Navn er forgaaet. Han stadfæster heri Klosteret til Ilda, (Eldena) i Slavien, alle de Godser og Herligheder, som Herre Jaromer (Fyrste) af Rygen, samt Bugislav og Kazimer havde givet det. Disse Ord synes at viise, at Jaromar endnu levede *) og først døde 1218. Brevet siges at være givet MCCXVI i Valdemars XV Riges Aar; nu var 1216 lige til Midten af November Maaned kuns hans 14de, altsaa maae være Feil i et af Aarstallene; og da et I snarere kan udelades bag ved end i Midten, saa er jeg meest tilbøielig til at troe, at dette Brev er snarere udstedt 1217 end 1216 **); og da man ei kan bestemme, hvor Valdemar har holdt

Valdemar Aar 1216.

*) Hvad der skal kunde formodes om, at Jaromar endnu er i Live, synes mig svækket ved Anvendelsen af Partiklerne vel og hue i dette Diplom. Kall.

**) Men maaskee Valdemar har regnet det Aar, der han blev Konge for et fuldt Aar. Lignende Exempler paa saadan Regning ere forhen

Valdemar Aar 1216. holdt Herredag, kan maaskee Keldaburch være Kallundborg, og altsaa ei søges i Pomern eller Meklenborg, som dog Endelsen burch synes at viise, endskiøndt Endelserne burch, burg dog ogsaa ofte forekomme under Danske Diplomer; men maaskee Valdemar kan have regnet det Aar han blev Konge for eet fuldt. — Alle vore gamle Kroniker, ligesom ogsaa de Islandske Annaler vidne, at Dronning Berengaria bragte i dette Aar sin ældste Søn Eric til Verden, som blev Konge efter Faderen, og endnu i samme Aar giort til Hertug af Jylland, hvilket Kronikerne, som slutte med 1415 og 1410 hos Langeb. I. 391. V. 528 udtrykke bestemtere og efter deres Tids Maade ved Slesvig. Hertugdom, et Navn, som endnu ei var til i Valdemars den 2dens Tid, da ved Hertugdømmet Jylland kun en Deel af det nuværende Slesvigske Hertugdom forstodes. Hamsfort ibid. I. 285 udtrykker dette ved Regulus Cimbrorum. Paa samme Tid giorde Kongen og sin naturlige Søn Nicolaus til Greve i Halland, hvilken hans Fødsel Kroniken hos Langeb. II. 172, som slutter med 1317, betegner ved at kalde ham spurius, som egentligen betyder paa godt Latin den, hvis Fader er uvis, og som kunde synes at viise, at Valdemar havde avlet denne Søn med en ægte Kone, og kunde da en Greve Nicolaus have været hendes Mand, og denne Nicolaus være den, som kaldtes Greve Søn, og omtales forhen ved det 1214 anførte Diplom, og hans der omtalte Brud da blive den Schwerinske Prinzesse Ida: lutter Ting, som det lader, at Langebek har engang i en utrykt Anmærkning givet Bifald; men da man veed, at Middelal-

deren

hen anførte, og da dette Diplom er et af dem, som Hofraad Oelrichs har paa nye sammenlignet med Originalen, kan ei formodes Feil at være begaaet ved Udgaven. Kall.

derens Skribentere ei bør tages saa nøie, i Henseende til Latinen, saa kan her ved spurius ogsaa heel vel forstaaes en uægte Søn, avlet med et ledigt Fruentimmer, allerhelst andre Skribentere bekræfte det, saasom Petrus Olai, ibid. II. 258 som skriver: Nicolaus var Valdemars den 2dens Søn, men ei retmæssig, legitimus, Erici Krønike ibid. I. 165, Nicolaus, Valdemars den 2dens Søn, illegitimus; Hamsfort ibid. I. 285 og Stral III. 309, Nicolaus, Valdemars den 2dens uægte Søn, nothus. Krøniken hos Langeb. III. 264, som slutter med 1219, nævner ham og som Valdemars den 2dens Søn; men henfører det, at han blev Greve i Halland til 1218, og ligeledes ogsaa til samme Aar, at Eric blev Hertug. Nu henføre vel saa mange andre Skribentere hans Grevedom til 1216; men dog synes mig, at den samtidige bør meest troes, og maa da ogsaa Nicolai Giftermaal, som saa mange henføre til 1217, med samme Skribent henføres til 1218, og hans Død, som de fleeste henføre til 1218, (endskiøndt Petrus Olai twivlsom til 1216 og 1217, hvilke begge Deele ere ganske urigtige), henføres i det tidligste til 1219, eftersom bemeldte samtidige Krønike ei taler om den under 1218, med hvilket Krøniken kan ansees som sluttet, da kuns Begyndelsen haves, som det synes af 1219. Krøniken, som slutter med 1415 hos Lang. I. 391 skriver, eftersulgt af Magnus Matthiæ, at Valdemar gav til sin Søn Nicolaus, som han havde avlet med en Frille, pellex, og ei med en frie og retmæssig Hustrue, det Grevskab han havde taget fra Henrik, hvorved efter Sammenhangen maa forstaaes Pfalzgreve Henrik og Grevskabet Stade, og er jeg da nær ved at falde paa den Tanke (allerhelst denne Krønike har mange gode Efterretninger af ældre Skribentere,) at Valdemar har tiltænkt denne sin Søn Grevskabet Stade, saavidt det var i hans Magt,

Valdemar Aar 1216.

Valdemar Aar 1216. (og venteligen tænkt at bringe det ganske under sig); men da Pfalz-greven siden kom til ham 1218, og venteligen forligte sig, saa at Kongen lod ham beholde Stade i Roe, som et Lehn af Stigt Bremen, har han betænkt sin Søn anderledes. Da Nicolaus blev gift 1218, og avlede en Søn før sin Død 1219, maae han være født ei alleene førend Valdemar giftede sig, men endog førend han blev Konge. Rimeligen har hans Moder ei været af meget fornem Herkomst, siden Valdemar giorde ham kun til Greve, og derimod sin anden Slegfred Søn Knud til Hertug i Reval omtrent 1222, men ikke til Hertug i dette Aar 1216, som Hvitfeld vil, og endnu mindre til Hertug i Lolland, som han ogsaa vil, da han dog paa et andet Sted lader ham være Hertug i Blegind, derpaa i Halland, og tilsidst i Lolland, lutter Urigtigheder, endskiøndt Messenius Scond. ill. XV. 33. 35 følger ham deri. Imidlertid sees heraf upaatvivleligen, at Knud var Valdemars den 2dens uægte Søn, og ei Valdemars den 1stes, som Hvitfeld, Gram ad Meursium 381 og andre antage, en Urigtighed Langebek allerede III. 264 har viist. At Valdemar saaledes uddeelte Lande til sine Sønner, hvorvel under den Danske Konges Hoihed, deri handlede han efter de Tiders Tænkemaade vel, og, som Gebhardi vil, saavel for derved desmeere at forsikkre den ældste Søn og Linie Riget, naar de andre Prinzer vare vel aflagde, som ogsaa for at vedligeholde Konge-Stammen, naar fleere Prinzer kunde gifte sig; dog just denne deres Magt giorde, at disse Prinzer, og især de Slesvigske Hertuger, bleve farlige for Kongerne, tragtede efter Riget, og forbandt sig med udenlandske Fyrster, og gik det da, som altid, at Familie-Had er det værste. — En stor Oversvømmelse overgik Marsklandene: Digerne brøde ind, og 600 Mennesker druknede. I det Bremiske var Skaden større, thi der

Fulde

skulde 20000 være druknede. Heimreichs Nordfr. Chron. 135. Wolter hos Meibom II. 56. — Den 23de November paa St. Clementis Dag skiødede Kong Valdemar ved Brevet i Thorkelins Dipl. I. 96 og Lang. VI. 396. paa den Herredag han holdt paa Øen Samsøe, Øen Thund, (Thunøe,) som ligger 3 Mile fra Aarhuus til Aarhuus Domkirkes Bygning, imod at ham igien blev tilskiødet Walbye Mølle og Eiendommen af Resbye og Hithning, som den afdøde Aarhusiske Bisp Skelm havde havt og i Erkebispens Andreæ og fleeres Overværelse skiødet til Kirkens Bygning istedet for den Indkomst af Offeret, som laae til Kirkens Bygning, men af ham var forbrugt. Hygd Vrag, som kom til Thund, skiænkede Kongen ogsaa til Kirkens Bygning, hvilket han ellers havde over det heele Rige forbeholdt sig selv. Ved dette Mageskifte vare tilstede Dronning Berengaria, Ebbo, Bisp af Aarhuus, Nicolaus, Greve af Halland *), Palno, Erkedegn i Aarhuus, Provst Juvar, Mundskiænk Taky, Apy Hiælm, Woghn Gunny Søn, (maaskee Gunno Wint), Olavs Søn **), Ketil Hunkis Søn og mange fleere Klerker og Legmend,

Valdemar Aar 1216.

Mm 2

*) At Nicolaus her allerede 1216 kaldes Comes Hallandiæ, stemmer ikke med hvad Suhm nylig har antaget efter Krøniken fra 1219. Kall.

**) Maaskee Olav Glugs, som kan anden Gang have giftet sig med en Juliane. Denne Asker ejede Lund for Lund, og var gift med Frue Etle, som først havde havt Johannes, Esbern Snares Søn, og blev hun begravet i Sorøe Kirke. Suhm. Mig forekommer disse Giætninger alt for dristige. Er endogsaa Julenesun hos Lang. IV. 543 Julianes Søn, veed jeg dog ikke, hvorfor, naar det var een og samme Asker, han først skulde anføres som Oluf Glugs Søn, og strax efter nævnes efter Moderen. Kall.

Valdemar Aar 1216. mænd, som da havde indfundet sig paa Kongens Herredag. Da dette Brev ogsaa er stillet i Valdemars 15de Regieringsaar, saa skulde jeg næsten troe, at han har regnet 1202 for sit første, i hvor faa Uger han end regierede i det, og efter den Regningsmaade kan Diplomet, givet i Keldaburch, gierne være af 1216; thi vel sandt, at Knud den 6te døde allerede den 12te November, og dette er af den 23de, men uden Tvivl blev dog Valdemar først Konge, det er hyldet og kronet efter den Dag. Jens Bircherod i hans Manuskript: cordati leones taler p. 46-48 om Kongens Segl, uden at sige for hvilket Document. Han har ladet det aftegne, og sees der paa den eene Side Kongen siddende i kongelige Prydelser, og paa den anden de 3 Løver med mange Hierter: Han siger og, at Kongen gav Ivar Glug, som stred 1208 ved Lena, en Løve i sit Skiold; dog i de Tider satte enhver hvad Mærke han vilde i sit Skiold uden at spørge Kongen ad, og vare Løver meget gamle i Skiolde her i Norden. — Til dette Aar henfører Langebek*) et Diplom, som i Aarhuus Gavebog VI. 407 angives at være af Bisp Skelm i Aarhuus, og da maa høre til forige Aar, ifald han da er død, som næsten bliver troligt ved foregaaende Diplom. Men Langebek formoder, at der for S. skal læses E., og at Brevet er af Ebbo, Skialms Eftermand. I det opregner han alt hvad som af Stigtets Eiendele og Indkomster af ham er blevet givet til Domkirken, og var da til et nyt Præbende givet 12 Mark Guld i Snrakiær med Møllen og alt rørligt Gods paa den Gaard, og Bispens Giaf (ɔ: Gaven til Bispen) i Wæthelby saaledes dog, at alle Eiendele, bona (maaskee immobilia) der, skulde foruden Møllen, være til Klædning for den Diaconus, som betiente der; men Møllen

*) Han sætter dog kun: circa 1216. Kall.

Mollen og bemeldt Olaf med Boeliger i Anelsthorp og en Jord af 7 Mark Solvs Værdie, som han havde kiøbt af Bisp Skialm (hermed bliver det klart, at dette Diplom er af Ebbo) skulde ligge til Kanikernes Bord; derimod gav han til Erstatning til Bispebordet 10 Mark Guld i Noor med alt rørligt, som fandtes paa samme Gaard, 15 Mark Guld i Syndre-Othenshillæ med 3 Boeliger i Fellæbalg og Tostorp, 6 Mark Guld med Boeligen i Tostorp, og forbigaaer han, hvad Forbedring der er skeet paa Mollerne, Huusene, Forøgelse af Qvæg, Korn og Redskab, som overgaaer den halve Deel af hvad der forhen fandtes paa Bispegaarden. Denne Bisp Ebbo var meget yndet af Kong Valdemar, og bragte han Domkirken i Stand, som Bisp Peder Vognsen havde begyndt paa; men han sad ogsaa længe i Embedet. Samme Bisp skiænkede ogsaa til denne Hensigt, hvad Bispesædet pleiede at faae af Offeret ved St. Nicolai Grav, allerhelst Domkirkens Bygning var bleven meget forsømt i hans 2 Formænds Peders og Skialms Tid; han overlod derfor de to Trediedele af Offeret til Kirkens Bygning, og den tredie Deel til Kanikerne, hvad enten den bestod i Klæder, Qvæg, Penge (Denariis) eller Sølv; men alt Voxet skulde gaae til Kirken. (Uden Tvivl samledes der dengang mere Honning og Vox end nu) Lang. VI. 408. Ved et andet Brev hos Lang. VI. 406 melder Ebbo, at han strax ved sin Ankomst til Sædet havde stiftet to nye Præbender, da der forhen vare for faa; en Diaconus skulde tiene ved det eene, og alt rørligt og urørligt Gods i Surakiær forunden Mollen, skulde ligge til hans Klæder; til samme Brug skiænkede han og Indkomsterne af Folby Kirke, det fraregnet, som gik til en Vicarii Underholdelse, og den tredie Deel af Tienderne i Bispegaarden i Kunkstorp; til en Subdiaconi Klæder skiænkede han Gaarden, som laae paa Sin-

Valdemar Aar 1216.

ning

Valdemar Aar 1216. ning Kirkes Grund, med all Kirken tilhørende, og Trediedeel af Tienderne i Bispens Gaard, som kaldtes Worthoc Riis; Til Kanikernes Bord skiænkede han og Gaarden Calztat med Stutterierne, eqvicia, saa og Indkomsterne af Tislast Kirke, foruden hvad der behøvedes til Vicarii Underholdning, allerhelst de fleste og bedste Sognefolk af begge Kirker vare fornøiede med, at Bispen handlede heri efter eget Behag. Ved et andet Brev sammesteds gav Ebbo Kanikerne frie Raadighed over deres Bryder eller Fogder, villici, og Landboer, coloni; deri siges han at have ansat ved Subdiaconi Præbende Magister P., Præst af Echoch, og at Indkomsterne af Sinning Kirke vare 2 Mark Sølv, som Bispen betalte af sit Kammer, saalænge han vilde dyrke og beholde bemeldte Kirkes Jord. Bartholin i sine utrykte Danske Kirke-Annaler taler ved Aar 1216 om Pave Honorii Beskiærmelsesbrev givet Bispen og Kapitlet i Aarhuus den 4de August i hans første Aar; men jeg frygter for, at Bartholin har taget Pave Alexandri den fierdes Brev af samme Dato og Indhold for Honorii; thi i Aarhuus Kirkes Copiebog, som han beraaber sig paa, forekommer intet saadant, da der dog ere andre Breve af Pave Honorius. — Kong Valdemar gav til Byen Lybek som evindelig Eiendom for den villige Tieneste den havde beviist ham, noget Gods han eiede ved den Holsteenske Brygge, som efter Lybsk Ret kaldtes Wickbelde. Af dette Brev haves kuns i det Tydske Canc. Archiv en Copie paa Plattydsk, og skriver Valdemar sig deri de Danskes og Venders Konge. Spørgsmaal, om de Danske Konger fra saa gammel Tid kaldte sig Venders og ei Slavers Konger, naar de skreve paa Tydsk eller Dansk? — Pave Innocentius stadfæstede ved sit Brev fra Perugia den 31te May Provsten og Conventet i Viborg Besiddelsen af de Kirker Limum, Phur, Helsstorp, Frebiargh,

biargh, Norholm, Worthegh og Sawelsia: Ved et andet af 3die Junii fra samme Sted til Bispen i Børlum, Provsten i Westervig og Prioren i Grindeslef, at de skulle demme i Stridigheden mellem Viborger Kaniket og Vitskøl Munke, angaaende en Jord: Ved et af 13de May fra Tuderto ↄ: Todi i Kirke Staten, til Aarhuus Bisp, Abbeden af Øm og Provsten af Vestervig, at de ved geistlig Straf skulde tilholde Viborgs Borgere ei at forurette Kanikerne der ved at flytte Markeskiæl paa deres Agre, og ved at underkaste dem uvedkommende Dommere. Den 11te Martii stadfæstede han fra Tuderto alle de Frieheder, Rettigheder og billige Sædvaner, som vare tilstaaede og givne Kanikerne i Viborg af de Danske Konger og andre Troende: Den 7de Junii fra Perugia til Abbeden af Vitskøl, Provsten af Vestervig og Erkedegnen af Aarhuus, at de ved Kirkens Band skulde fraholde nogle Klerker og Lægfolk af Viborg, Børlum og Ribe Stifter, fra at forurolige Kanikerne i Viborg, ved at handle imod Privilegier dem givne af det Apostoliske Sæde. Pontopp. ann. p. 628. — Til Borgerne af Viborg skrev han og om det samme, og Erkebisp Andreas ligeledes. — Den 30te May stadfæstede Pave Innocentius ved Brev fra Perugia til Abbeden og Conventet i Ebelholt alle dets Eiendele, og tog det under sin Beskiærmelse Lang. VI. 148. — Den 3die Junii stadfæstede Pave Innocentius fra Perugia Bispen af Slesvig de Tiender, som var begyndt med i hans Formand Valdemars Tid at betales til Stigtet efter Pave Clementis 3 Breve, og de Bøndernes Sagefald, som Kong Knud den 6te ligeledes havde skiænket Stigtet. — Under samme Dag og Sted tilskrev denne Pave Riber Bisp Tuko, og stadfæstede den Stiftelse af 2 Præbender han havde oprettet, og dertil givet Indkomsterne af Tønder og Balghum Kirker, som tilhørte Stigtet, samt de Jorder

Valdemar Aar 1216.

Valdemar Aar 1216. der Lundwra og Westrenge til Kanikernes Bord *). — Ei længe efter døde denne Pave den 16de Julii, og fik den 18de Kardinal Cincius til Eftermand, som antog Navn af Honorius den tredie. Innocentius var en myndig, driftig, lærd og stor Pave, som fuldkommen traadte i Gregorii den syvendes Fodspor. Den Bøhmiske Skribent Gerlac skriver, at han blev ubevægelig ved sine Beslutninger. — Den 25de Julii skrev den nye Pave Honorius fra Perugia til Erkebisp Andreas af Lund og hans Lydbisper melder dem sin Formands Død og sin Ophøielse, og udbeder sig deres Forbønner, og saaledes blev skrevet til alle Erkebisper. Han opmuntrer dem tillige til at trøste de Korsede og at formane dem til at vedblive i deres Forsæt at drage til det hellige Land, og ei lade sig skrække derfra ved Pave Innocentii Død. — Den 21de November tilskrev han om samme sidste Sag Erkebisp Andreas, hans Lydbisper, Decanus og Archidiaconus i Lund, samt Mesteren for Tempel-Herrerne og Johanniterne i samme Lundes Province angaaende, at alle Klerker skulde i 3 Aar give den tyvende Deel af deres Indkomster, som fastsat var paa Concilium i Lateran, til det hellige Lands Understøttelse, hvorfra ingen blev frietagen uden visse Munke, og de som lode sig korse. Han giver derfor til bemeldte 2 Mestere, Decanus og Archidiaconus i Lund den Magt, at beskikke to duelige Klerker, og to Brødre af Tempel-Herrerne og Johanniter-Ordenen til at igiennemreise Lundes Province, for at indsamle bemeldte tyvende Deel saavel af sikkre som usikkre Indkomster, og formaner alle ved sin Naade til 1ste May at

*) Brevet findes hos Terpager Rip. p. 131, hvor ogsaa haves, saavel Gavebrevet, som ogsaa Erkebisp Andreæ Confirmation, begge af Suhm forhen omtalte. Kall.

at levere den indkomne Pengesum til bemeldte Sendebud; dog skulde dette Paalæg ei indkræves hos Abbederne af Cistercienser- og Præmonstratenser-Ordnerne. — Paa Concilium i Lateran hos Coleti Concil. XIII. 955. blev forbudet, at ingen Klerk maatte giøre Tieneste ved Prøverne af gloende eller koldt Vand eller gloende Jernbyrd, og fra den Tid kom slig Overtroe og usikkre Beviis for Retten alt meere og meere af Brug. I Anledning heraf sendte Kong Valdemar en Forordning til Skaane, som Resenius uden Grund vil henføre til Valdemar den første, da dog Jernbyrd var paa den Tid endnu ei forbuden (Worm. monum. p. 85-86). Man har den hos Hadorph paa Dansk i hans Skaanske Lag p. 67, ligeledes i Gotfrid af Ghemens Udgave af den Skaanske Lov og hos Resenius paa Latin i Not. til Hirdskraae p. 642. Her skriver Valdemar sig Dane og Vinde Koningh. Og som nu Jernbyrd var afskaffet, saa fastsatte Kongen, hvorledes forholdes skulde med Tyves Sigtelse, nemlig at saadanne skulde sværge sig frie med Tylter Eed; men gik Dommen Tyven imod, da skulde han gielde det Stiaalne, og dobbelt til; Svore de 12 Mænd forskielligen, da skulde det gaae efter de fleestes Eed; men svore 6 et og 6 et andet, da skulde 6 paa nye udnævnes, og da gaae efter de fleestes Eed; men sværge atter af dem 3 et og 3 et andet, da udnævnes 3 paa nye at sværge, og bliver en Tyv 3 Gange overvundet, det er, ved Eed overbeviist, at have stiaalet 3 Gange, da skal han ophænges. For Saars-Sag fastsættes og Omgangsmaaden. For Drab skulde og sværges Tylter Eed, og den miste sin Fred, som havde dræbt en anden uden Sag, eller og give Bod, om han havde dræbt ham for ret Hævn. Tylter Eed skulde og gielde i Hærværk paa Qvinde. Trættedes de om Sager (Gods), da skulde Kongens Embedsmand (Foged, exactor) udnævne de 12, som skulle løse

Valdemar Aar 1216.

Waldemar Aar 1216. Tractem; men angik det Embedsmanden selv, da skulde een af de bedste Bønder udnævne den. Rofod Anchers Lovhist. I. 66. 241. sq. — Abbed Thorkil af Øm Kloster døde og havde Gunner til Eftermand. Thorkil var fød tet ved Klosteret, og havde fra Barneaar havt Omgang med Munkene, samt var meget dreven i verdslige Sager, da han som Legbroder havde været brugt i mange af Klosterets Ærender, forrettet dem troeligen, og udstaaet meget. Da han nu endeligen blev Convers og Munk, og tilsidst Abbed imod sin Villie, arbeidede han Dag og Nat, endog over sine Kræfter til Klosterets Bedste, at Brødrene ei skulde mangle noget, og Fred være baade inden og udenfor Klosteret; sligt Vidnesbyrd gives ham af en samtidig Skribent. Han var Abbed i 17 Aar. Lang. V. 258. — Efter en utrykt Krønike i den Rostgaardske Samling n. 45 paa det Runde Taarn skal Kongen have befæstet Byen Slesvig i dette Aar. Denne Krønike synes at være en Udskrift af Gheysmers, dog staaer dette om Slesvig ei hos Gheysmer. — Maaskee det var i dette Aar, at den Slesvigske Bisp Nicolaus stadfæstede Gaven af Bulderup Sogns Tiende til Lygum Kloster. Lang. VIII. 208. — Møller i sin Isagoge ad hist. Chers. Cimbr. II. p. 384-388 beretter efter den gamle Pretzerbog af 1286, at i det Aar 1216 stiftede Greve Albert af Orlamünde og Holsteen Jomfrue Klosteret Marienfeld (efter en Bæk gemeenligen kaldet Bretz eller Pretz) af Benedictiner-Orden, og indviet til Maria og St. Hans den Døber, og giver Christiani i sin holsteenske Historie II. p. 183 dette Bifald.

Imod Slutningen af Aaret blev Kong Inge syg i Tronhiem, og laae længe, indtil han i næste Aar døde. Hans Broder Skule og den unge Prinz Hakon, samt Nicolaus Drost, en meget lystig Mand, vare jevnligen inde hos ham og moerede ham.

Han-

Danske Snorro 592. 600. Torfæi hist. IV. 314. — Efter de Islandske Annaler kom Guttorm Erkebisp nu tilbage fra Rom, hvor han havde hentet Pallium, og Sverker eller Sorqver blev af ham viet til Bisp paa Færøe. Torfæi Færoa p. 26. — Martin, Bisp i Bergen, døde. — Den 10de April døde den Svenske Kong Eric paa Wisingsøe, og blev begravet i Warnhem, hvor hans Fader og laae, og som han ingen mandlige Arvinger efterlod sig, da hans frugtsommelige Dronning Richiza, den Danske Kong Valdemars Søster, først efter hans Død bragte Prinz Eric til Verden, valgte Standerne Johan, Kong Sverkers Søn, til Konge, og synes det, at han endnu er bleven kronet i samme Aar. Saalænge Eric regierede, var stor Frugtbarhed i Landet. Med Richiza avlede han 3 Døttre: Helena, som blev gift med Jarl Knud den Lange Folkesøn, hvoraf jeg slutter, at Kong Erics Moder har heedt Helena: Ingeborg gift med Birger Jarl den anden og Moder til de Svenske Konger Valdemar og Magnus: og Merctha gift med Niels Sixtensøn til Tofte, fra hvilken stammede i 4de Led Margrete, gift med Sten Tagesøn i Sverrige omtrent ved 1400. Johan kaldes i Historien den Unge, fordi han var ung, da han kom til Regimentet, og døde ogsaa ung. Da han var en Dattersøn af Birger Jarl Brosa, saa bidroge de mægtige Folkunger formodentlig meget til hans Ophøielse paa den kongelige Throne. Lagerbring. II. 311. 317. 318. 320. Eric. Olai 104. Lang. I. 282. 391. IV. 593. Ihre catal. Reg. Sviog. p. 37. Messenii theatr. nobil. p. 6. — Den 5te April skrev Pave Innocentius den tredie fra Lateran til de Svenske Bisper, og indskiærpede de ved den Canoniske Lov forbudne Slægtskabs Grader i Ægteskab. — Den 7de April stadfæstede Paven Nonneklosteret Risbergs Friheder og Eiendele, især de Gaver det nylig havde

Valdemar Aar 1216.

Valdemar Aar 1216. havde faaet af Kong Johan: Saa staaer hos Celse appar. ad hist. Svio-Goth. p. 54, men jeg tvivler paa Rigtigheden i den sidste Post; thi om man end vilde antage, at den Svenske Kong Eric, som i den Lundske Gavebog hos Lang. III. 485 siges at være død den 8de Februarii, har været denne, saa vilde der dog Tid til, inden Johan blev Konge, beskienkede Risaberg Kloster, og inden Tidende om hans Valg kom til Rom, saa at Paven neppe kunde tale derom den 7de April. — Samme Pave skrev den 31te May fra Perugia til alle Baroner, Riddere og andre i Upsala Stigt med Taksigelse, fordi de efter Erkebispens Beretning havde rigtigen betalt Peters Penge, og formaner dem til at giøre det samme i Fremtiden. — Den 25de Julii skrev Pave Honorius et ligedant Brev til den Upsalske Erkebisp Valerius og hans Lydbisper, som det ovenfor anførte til den Lundske Erkebisp Andreas; og den 21de November et til de samme og til Mesterne af Tempel- og Johanniter-Ordenen, samt Decanus og Archidiaconus i den Upsalske Province om Hielp til det hellige Land, ligesom det til Danmark, undtagen at den Svenske Geistlighed skulde kun give den tyvende Deel af deres Indkomster i 2 Aar. — Oprøret vedvarede i Engelland, saa at endog mange kaldte den Franske Prinz Ludvig, Philip Augusts Søn, over til at være Konge; den Skotske Alexander erkiendte ham derfor, og foer ilde frem i Engelland med Mord og Brand. I slig Tilstand døde den Engelske Kong Johan den 17de October. Hans Søn Henric, som kun var 9 Aar gammel, understøttet af Paven, (hvis Vasal han var,) og nogle troe Undersaattere blev derpaa Konge. Chron. de Mailros h. a. — Den 6te Martii tog Paven St. Hans Kloster i Lybek under sin Beskiærmelse med alt det Gods som opregnes, hvoraf noget laae i Gutland, hvorved uden Tvivl forstaaes Øen Gulland. — Den 22de November

mel-

melder Paven i et Brev til Bisperne af Sverin og Raceborg, og Provsten af sidste Sted, hvorledes L., Provst af Segeberg, havde astakket, og ved verdslig Arm faaet i sit Sted indsat Johan Albus, Kanik der, som formedelst adskillige Forseelser var bleven bandsat, og var af Bispen i hans Sted beskikket til Provst i Segeberg Kanik T. af Neumünster, og giver Paven disse to Bisper Fuldmagt at dømme i Sagen uden Appel. — Den 3die Februarii underkastede Paven ved sit Brev Bispen af Camin Erkebispen af Magdeborg, uden at tale om, at han havde staaet under den af Bremen. Dreyhaupt Saalkreis I. 37. — Efter Julen 1215 giorde Letter, Liver, Tydske, og Grev Burchard af Oldenborg med flere Pilegrime et Tog over Iisen til Esthland, hvor de efter Sædvane fore grusomt frem, og efter 20 Dages Beleiring erobrede Slottet Sentagana, hvor alle Esther bleve døbte. Nogle Dage derefter giorde de atter et Tog over Iisen til Øsel, hvor de, ligesom før, skiændte og brændte. Efter Paaske giorde Estherne Forbund med den Russiske Konge Wlodimir af Ploscoke eller Polozk om at beleire Riga, da de fra deres Side vilde angribe Liverne og Letterne, og tilslutte Dünamünde Havn. Kongen samlede herpaa en mægtig Hær af Russer og Litthauer; men da han vilde gaae om Bord, faldt han ned og døde, og den heele Krigshær skiltes ad. De fra Riga lagde en stor og vel udrustet Kog i Düna Indløb, besat med 50 bevæbnede Mænd, og forsynede med Vaaben og Blider, for at hindre dem fra Øsel at løbe ind, hvorpaa disse da giorde Landgang paa et andet Sted, hvor de ihielsloge nogle Letter. Paa Veien fra Rom indviede den Esthiske Bisp Theodoric St. Pantaleons Kirke i Cøln den 27de April, og i Hagenau talede Bisp Albert med den Tydske Kong Frideric. Begge kom de derpaa med mange Riddere og Pilegrime til Riga. Valdemar Aar 1216.

Der-

Waldemar Aar 1216. Derefter vilde Bispen og Ridderne deele Esthland mellem sig, som dog endnu ikke var erobret, men det kom ikke til nogen Eenighed, hvorpaa Bisp Theodoric, Sværdmester Volqvin, Liver, Letter, og de af Riga droge fredeligen giennem Saccala, hvor Daaben var antaget, og brøde ind i Harrien den 15de August, som laae midt inde i Esthland, og hvor alle Esther pleiede i Rügel at holde deres aarlige Landdag. De udplyndrede Landet efter Sædvane, og ødelagte Byerne lige indtil Reval. Estherne satte efter dem med en stor Hær, men uden at angribe dem, saasom Guderne ved Lodkastning befandtes ei at villige det. Den Russiske Kong Wlodimir af Pleskov faldt derpaa ind i Ungannien, leirede sig ved Odempe, og krigede paa en grum Maade efter de Tiders Sædvane, da han var opbragt mod Indbyggerne, fordi de havde antaget den katholske Lære, og ei vilde give ham Skat. Dette befordrede nu Esthlands Deeling, saaledes at Landet skiftedes i 3 Parter, hvoraf Bispen af Riga skulde have den eene, Bispen af Esthland den anden, og Ordensmesteren den tredie, uden at have eller tage nogen Hensyn til de Rettigheder og Paastande, som Danske eller andre havde paa Landet. Bispen og Ridderne lode derpaa opføre et fast Slot paa Bierget Odempe til Forsvar mod Russer og Hedninger. Nogle Russer, som vilde indkræve Skat af Letterne, lod Mester Berthold af Wenden kaste i Fængsel, men satte igien paa frie Fod efter Forlangende fra Kong Mstislaw i Novgorod. Bisp Albert drog nu megen Omhu for det 1214 afbrændte Rigas Opbyggelse, deelte Pladser ud til Borgerne, samt udsaae en Plads til Domkirkens Bygning, og indviede den 25de Julii en Plads udenfor Byen til et Kloster og til Kapitels-Huuse. Gruber orig. Liv. 107. sq. Gadebusch Livl. Jahrb. III, sq. Arndt Livl. Chron. II. 8. — Paven forbød ved sit Brev, at ingen Christen i Lifland

maatte

maatte bemmes til at bære gloende Jern, som Tempel-Herrerne, Valdemar
det er Sværd-Ridderne, havde indført, og vilde paalegge dem Aar 1216.
verdslig Straf, naar de bleve brændte. Manriques annal. Cist. III.
177. — Imellem Mstislaw af Novgorod og Jaroslaw af
Torshek, Svigerfader og Søn, udbrød Krig, i hvilken mange
Russiske Fyrster toge Partie: Den sidste blev i et stort Slag over-
vundet den 21de April, og derpaa nødt til Fred, og at sætte alle
fangne Novgoroder og Kiøbmænd paa frie Fod. Novgoroderne
fægtede da med Stridsøxer og Dolke. I Slaget tabte den første
2556 Mand og den sidste 17250. Jaroslaw maatte give sin
Gemahlinde tilbage til hendes Fader, da han havde mishandlet
hende. Tscherbatow 1001. sq. Arndt II. 348. 360.

Kong Valdemar lod ved Grev Albert af Orlamünde, som Aar 1217.
han kaldtes i Henseende til sin Herkomst, og Greve af Lauenborg
og Nordalbingien i Henseende til sine Eiendomme, opføre ved Tra-
ven det Kastel Travemünde, og forsyne det med et fast Taarn, som
blev opført af Teglsteene, for derved at være Mester af Travens
Ud- og Indløb; ligeledes lod Kongen paa Byen Lybeks nordre
Side inde i Byen bygge et fast Kastel, hvori han lagde en Dansk
Besætning, samt omgive Byen selv med en Muur og Taarne,
hvilket sidste Corner hos Eccard. p. 848 her underligen tilskriver
Lybeks Borgere selv. Dersom Valdemar ei var bleven fangen,
saa havde dette vel efter hans Tanker tient til at befæste de Dan-
skes Herredømme der, men den Forbittrelse det opvakte hos Lybek-
kerne, brød siden ved forommeldte ulykkelige Tildragelse ud. Iblant
de nye anlagte Gader i Lybek, hvilke ere de samme af Strækning,
som endnu findes der, kaldtes og en Kongens Gade, og bær dette
Navn indtil denne Dag til Beviis paa det Danske Overherskab.

Ved

Valdemar Aar 1217. Ved denne Tid var en stor Dyrtid i Lybek, som vedvarede i 2 Aar. Spørgsmaal, om ei Kongen har forhøiet Tolden paa fremmede Vare, og derved formindsket Tilførsel? Lang. I. 165. 182. 285. II. 172. 386. III. 309. IV. 228. Chr. Slav. 204 Wolter hos Meibom. II. 57. Beckers Lübeck. Gesch. I. 175. Efter dette lod Grev Albert sig korse, og drog til Lifland at stride mod de Uchristne, hvorom meere siden. — Af Abbed Herman i Hersefels kiøbte Kongen en stor Deel Gods, beliggende ved Lunden i Ditmarsken for 200 Mark Sølv, som belebe sig til 21 Hovæ eller Hufen og ½ Jord, hvilket synes at være de Engelskes Yard og kan have sin Oprindelse af de Danskes Jard. Bolten i sin Dithm. Gesch. II. 239 meener, at Kongen tænkte herved desmeere at afskaffe al verdslig Forbindelse mellem Ditmarsken og Stigt Bremen. Derpaa lod han og anlegge et fast Kastel i Ditmarsken Lang. I. 165. 182. II. 172. 258. III. 309, hvilket Gheysmer hos Lang. II. 386 kalder Lin og Liu, hvorved Langebek formoder, at Lunden kan forstaaes, som faaer nye Styrke ved det Bolten l. c. anførte af en Fortegnelse over Hamborger Kirkes Gods, at Lunden ogsaa er bleven skrevet Linden. Erici Krønike *), og den som slutter med 1219, kalder Kastellet Frithibierg, hvorved Bolten l. cit. p. 241 anmærker, at ved Lunden ligger et Bierg, som i hedensk Tid kan have været et Fribierg eller Fristad, saasom ellers intet Sted af det Navn findes i Ditmarsken. Sidstbenævnte Krønike henfører

dette

*) Det er kuns i den Stephaniske Udgave, at dette Navn forekommes. At Lin ellers hos Estherne betydede en Fæstning eller Kastel, og Reval derefter kaldtes Lyndanes, er en Bemærkning, som Gadebusch har giort, og kunde dette maaskee lede til den Tanke, at Lyn ikke var noget nomen proprium hos Gheysmer. Kall.

dytte til 1218. Herved tænkte Valdemar uden Tvivl at holde Ditmarsken i Tvang; men dette har vel bidraget til deres Forbittrelse, og at de siden faldt fra, foruden det at de ivrigen elskede deres Frihed. Hvitfeld har uden Tvivl Uret, naar han vil, at det var det ødelagde Bøckelborg, som Valdemar igien lod befæste. — Stadingerne, som nu holdt med den Bremiske Erkebisp Gerhard mod Bisp Valdemar, fik nu og Bremerne selv paa deres Side, joge Valdemar ud, og førte derimod Gerhard ind. Keiser Otto tog dette saa ilde op, at han tilligemed sin Broder Pfaltzgreve Henrik derover ødelagde og brændte overalt i det Bremiske. Alb. Stad. Hist. arch. Brem. hos Lindebr. p. 96. Wolter hos Meibom. II. 56. *). — Den 31te Januarii stadfæstede Paven fra Lateran ovenmeldte Keiser Friderichs Gavebrev til Kong Valdemar om Slavien, og hvad det laae ovenfor Elven og Eldena (saa staaer der udtrykkeligen), og som han med Førsternes Samtykke havde afstaaet til Valdemar for bestandig Freds Skyld mellem det Tydske og Danske Rige. Bzovii ann. h. a. 5. — Den 7de Februarii stadfæstede Paven fra Lateran den Medgift Morgengave, donatio propter nuptias, som Kongen havde med sine ypperlige Mænds, Principum Regni, Raad og Samtykke givet til Dronning Berengaria. Saavel af det ovenanførte Sted af Kiæmpe-Viserne, som af det Dronningen var 1216 som senest i November Maaned med paa Samsøe, slutter jeg, at Samsøe har været med i hendes Livgeding. Bzovii ann. l. c. — I et Brev af 25de Januarii til Erkebisp Andreas af Lund roser Paven ham-

Valdemar Aar 1217.

*) Wolter henfører det til 1215, og da er der alt talt om Stadingernes Oprør. Kall.

Waldemar meget, og at de havde elsket hinanden, da Paven var i et mindre Embede, samt stadfæster det Løfte, som var skeet i Innocentii Tid, da Andreas var selv tilstede i Rom, at hans Brodersøn, Magister Peder, skulde blive Bisp i Roskilde, allerhelst den nærværende Pave havde alt da hiulpet meget til denne Sags Fremme.

Aar 1217.

Da nu Innocentius blev Pave 1198, saa maae Andreas da eller i næste Aar have været i Rom og allerede saa tidlig, længe for sin Broders Død, have tænkt paa sin Brodersøns Forfremmelse. Man seer heraf, hvor meget den mægtige Absalonske Slægt var om sig, og søgte at erlange Rigets ypperste Embeder, og handlede heri, som alle mægtige Slægter. Porthan. accesl. ad Bullar. p. 5. Under samme Dag gav Paven Erkebispen Frihed til at have for sig til Selskab en Broder, af hvad Orden han selv vilde, enten en Munk, Kanik, eller Conversus, som var berømt for sin Lærdom og gode Opførsel, og som var af hans egen Stigt, naar kun den Broders egen Kirke ei leed alt for stor Skade derved. Raynald. h. a. 46. Porthan. l. c. — Under den 30te Januarii skrev Paven til Kleriset og Folket paa Øen Gulland, Gutlandia, om Tiendens Deeling mellem dem og Bispen af Linkøping med den Lundske Erkebisps Samtykke og Myndighed, og som havde været indgaaet fra gammel Tid; og dette stadfæster Paven. Vastovii vitis Aquil. 167. Celse appar. Porthan. p. 6. — Den 30te Januarii stadfæstede han Øm Kloster Besiddelsen af Weng Kirke, hvor Klosteret havde forhen været og som det længe havde eiet. — Den 31te Januarii stadfæstede han denne Forflyttelse, som var skeet fra Wegen (Weng) efter Raad af Stigtets Biskop og af Erkebispen i Lund, saa og stadfæster han det Bytte af Gods, som da skeede. Porthan. l. c. — Samme Dag den 31te Januarii stadfæstede Paven og ved Brev til Abbeden og Conventet af Sorøe den Gave Bisp Skielm af

Aar.

Aarhuus havde med sit Kapitels Samtykke givet til Klosteret af Gimlingethorp, Giminchi og tilliggende Skov, samt Omacher. — Ligeledes stadfæstede han samme Dag ved Brev hos Lang. VI. 392. Thorkelin. dipl. I. 97 til Kapitelet i Aarhuus den Gave de Bisper Peder og Skielm havde giort det af deres Fædernegods til Præbenders Indretning, samt den tredie Deel af Bispetienden, saa og Giaf, og al deres Rettighed over Brydier, villicis, og Landboer, colonis. — Ligeledes gav han Kapitelet ved et andet Brev af samme Dag hos Lang. VI. 391. Thorkelin. l. c. 98 den tredie Deel af alt Offeret, som for den Salige (Beati) Nicolai Skyld skeede til Domkirken, foruden Fødevare, som tilkom det. — Ved et Brev af 1ste Februarii hos Vastovius l. c. 168 til Erkebispen af Upsal, hans Lydbisper og Bisperne i Lunde Provinte beskikker Paven Erkebispen af Lund til sin Vicarius i begge Provintserne Lund og Upsal, og forordner, at naar han reiste om paa Visitats, skal han tage billige Procurationes, og besætte de Embeder, som efter Concilium af Lateran tilkom Paven at besætte; ligeledes ophæve og eftergive Bandsættelse, naar de ei ere foraarsagede ved alt for grove Forseelser, og derfor høre for det apostoliske Sæde selv; ligeledes ogsaa naar de, som ere forsede, og vare enten formedelst deres Personer eller Omstændigheder uskikkede til at opfylde det givne Løfte, ville forandre det fra et Pilegrims Tog til et andet. Man maae tilstaae, at ved denne den Lundske Erkebiskops Magt i Sverrige havde Danmark en temmelig Indflydelse i samme Rige. Celse appar. p. 55. — Den 1ste Februarii gav han Erkebispen af Lund Frihed til at beskikke formedelst Mangel af duelige Personer dem til geistlig Stand, som ei vare fødte af Ægteskab, og legitimere dem, naar de kun ei vare avlede i Hoer og Blodskam, og naar de derhos vare begavede med Lærdom og gode Sæder. Valdemar Aar 1217.

 Por-

Valdemar Aar 1217. Porthan. l. c. Raynald. h. a. 45. Den 16de November stadfæstede Paven ved sin Bulla til Erkebisp Andreas Lunde-Erkebispet Primatet over Sverrige til bestandig Tid, saaledes som Pavens Formand Adrianus allerede havde giort, og derfor overgivet ham den Gang Pallium, saa at den Erkebispen af Lund indsatte og viede til Erkebisp i Sverrige, skulde sværge ham Troeskab og Lydighed; dog Lydigheden til den Romerske Kirke uforkrænket. Ved Sendebud, saavel fra Lund, som fra Upsal, skulde Pallium hentes fra Rom, og bringes til det første Steds Erkebisp, som da skulde meddeele det den Svenske Erkebisp, der skulde adlyde og ære Lunds Erkebisp som sin Primas, og som den, der bestandig skulde have Fortrin for ham (præsidebit) beklædet med Primatets Værdighed. Saaledes havde Eskil indviet i Sens Stephanus til Erkebisp i Upsal, da Alexander var Pave. Saaledes havde de Paver Lucius, Urbanus, Clemens, Celestinus, Innocentius og Honorius selv stadfæstet dette, og saaledes havde Absalon indviet Johannes, Peder og Olav til Erkebisper i Upsal, og derfor stadfæster Paven hermed denne Sag, hvorudi han er meget vidtløftig, saa man tydelig kan see, hvormeget Sagen har lagt ham paa Hierte, og at han har været en stor Ven af Andreas. Raynald. l. c. Lagerbring II. 275. 435. Celse p. 60. Porthan. l. c. — Den 13de November stadfæstede Paven Cistercienser-Ordenen sine Privilegier, hvilken Stadfæstelse blev sendt til alle Ordenens Klostere, og ogsaa til Sorøe. — Den 28de Februarii tilskrev Paven fra Lateran Erkebispen af Lund og hans Lydbisper angaaende den tyvende Deel Geistligheden skulde give af sine Indkomster i 3 Aar til det hellige Lands Undsætning, hvorledes den paa en sikkrere Maade kunde hæves end hidindtil ved 4 til 5 Klerker og Legmænd, der havde ladet sig korse, og især Stadens og Stigtets Bisp, saa-

fremt

fremt han var iblant de forsede, og at altsammen skulde leveres til Cardinal-Legaten og Mesteren af Tempel- og Johanniter-Ordnerne. Porthan. l. c. p. 7. — Til Erkebispen af Lund og hans Lydbisper, hvilket Bartholin i sine skrevne Annaler rimeligen siger at være til Kapitelet i Bremen, skrev Paven til Svar paa hans Spørgsmaal, hvad der skulde giøres ved de Liig, som i den forskudte og schismatiske Valdemars Tid vare begravne af Schismaticis, og troer Paven klogeligen, at saadanne Liig burde ikke igien opgraves; saa og om Præsteklæder og om Altere, hvor afsatte Præster havde messet: Paven svarer, at saadanne Klæder burde ei paa nye velsignes, eller slige Altere paa nye indvies. Bartholin anfører af Jure canonico et Brev, som jeg dog ei kan finde, fra Paven til Erkebispen i Lund og Lydbisper om nøie i deres Stigter at forbyde, at Præstesønner ei maatte arve deres Forældre *). — I dette Aar tænker jeg, at Sophia Kong Valdemars Datter er fød, siden hun allerede var gift Aar 1230. Lyschander Slægteb. p. 227 kalder hende uretteligen Jutta. Hun døde 1248. — Gervasius, Abbed i Premontval i Frankerige, tilskrev Provsten og Conventet af Børlum (conventui Burgalensi), at han havde faaet deres Brev, hvori de bade ham om Underretning om Eskil, en Broder af Klosteret, som de en rum Tid tilforn havde sendt til det apostoliske Sæde i deres Klosters Ærender, og endda ei var kommen tilbage. Gervasius melder, at han var kommen til dem i Rom, da det Lateranensiske Concilium holdtes (1215), nøgen og fattig, saa han syntes ei at have været i Menneskers, men Dievlers Hænder, han havde ei uden en Trøie Valdemar Aar 1217.

*) Begge disse Breve ere urigtig af Bartholin anførte under dette Aar, da de henhøre til næste. Kall.

Valdemar Aar 1217. Trøie og en Kappe paa, hvilken sidste han endnu havde giort af en Kabusse, hvorover Gervasius og hans Munke gave ham en Kappe og deres Scapular (fordi Børlum var et Præmonstratenser-Kloster), og gav een af deres Venner for deres Skyld ham 20 Solidi (Pruvinienslum; maaskee af Provence) *) til at kiøbe sig en Trøie for: De betalte og for ham al hans Kost og Herberg, som var dyrt, saalænge Concilium stod paa. Til Notarius, som havde hans Memorial, og som de intet kiendte til, lod de give 100 Solidi, og bade en anden Notarius, som var deres store Ven, for deres Skyld at antage sig hans Sag, saafremt hiin Notarius skulde udvise sig lunken i dens Behandling. Som de derefter reiste fra Rom og Eskil blev tilbage, saa sendte de ham fra Viterbo 20 Solidi. Og da de i det næst forløbne Aar (venteligen 1217, eller maaskee snarere 1216) reiste til Coblentz, for at have en Samtale med Saxerne, (nemlig Præmonstratenser-Munkene fra Saxen), fandt de ham den 21de Julii i Helissem et Præmonstratenser-Kloster (paa Grændserne af det Lüttichske), og fornam af ham, som da var gandske udmavret og sygelig, at han havde længe opholdt sig der, saa og i Steinvelt, hvor man havde givet ham en Trøie, saasom han var kommen der gandske fattig og elendig, fordi han efter sit Sigende var paa Hiemveien faldet i Røveres Hænder; han havde og viist dem Breve fra Paven, med Tilladelse, at forflytte Børlum Kloster paa et beqvemmere Sted, og i hvilke ingen anden Feil var, end at deres Kirke ei kaldtes en Katholsk Kirke; han fulgte derpaa med dem til Premontval, hvor han ankom

vitt-

*) Hvad ved Pruvinienses forstaaes, kan læses hos Du Cange og Charpentier i deres Glossarier under: Moneta Baronum Campaniae. Kall.

omtrent den 1ste September, og forblev der, indtil det almindelige Kapitel holdtes, og som hans Trøie var skarp og grov, saa gav den der havde Opsigt over Munkenes Klædekammer, Vestiarius, ham en Trøie, og hvad han ellers behøvede. Men da Pave Innocentius var død, saa raadede de ham til, hvor haardt det end var, paa nye at reise til Rom, for at fornye sine Breve, der ellers vilde være uden Virkning. Efter dette reiste han fra dem, og fik med sig en Udskrift af Ordenens Privilegium, og et andet om ei at tage Søstre an (hvilket Pavebrev er ei kommen for Dagen, og derfor ikke bleven fulgt), og begge lode de forsyne med det almindelige Kapitels Segl. Siden havde de intet hørt til ham. Hugonis sacr. antiqu. monum. I. 96. 97.

Valdemar Aar 1217.

Den 23de April døde den Norske Kong Inge, og blev begraven i Tronhiem i den søndre Deel af Christ-Kirkens Chor. Hans Broder Skule gav til Kirken et Guldkar, foruden andre Kostbarheder, hvilket den Engelske Kong Johan havde skienket Inge, for Sielemesser at holde over ham. Paa hans Grav lagdes en Steen, malet og indlagt med Guld, hvorpaa hans Vaaben stod, og blev hans Sværd, Hielm og Skiold hængte over dem. Siden Sigurd Jorsalafars Tid havde ingen Konge været Almuen meere hengiven. Efter nogen Trætte, om enten Skule Jarl, Inges Broder, som Kongen ei længe for sin Død havde giort til Jarl, eller den unge Hakon skulde være Konge, vandt dog Birkebenerne og Folkets Yndest for den sidste, imod at hans Moder Inga skulde ved at bære gloende Jern beviise, at han virkeligen var Kong Hakons Søn, endskiønt Erkebispen og Geistligheden i Trondhiem vare ham meget imod, hvorimod Geistligheden i Bergen holdt med ham. Kongen var ung og lystig, og passede derfor ei meget paa Regimentet, men Skule sluttede Venskab og Forbund,

baade

Valdemar Aar 1217. baade med de Svenske og med Baglernes Konge Philippus i Vigen; derimod bleve de Breve han under Kongens Segl vilde sende om det samme til den Orkenøiske Jarl Jon, forhindrede. Ved sin Ankomst til Regieringen fik Hakon ei mere af sit Fæderne rørlige Gods, end en Guld-Brase *), (Braselet,) og en Guldring; Resten havde Skule taget til sig, og maatte Kongen desuden overlade til ham den tredie Deel af Norge selv og af Skatlandene. Efter Sædvane gav paa hver Ting en anseelig Bonde den nye Regent Konge-Navn, hvorimod han svoer at ville holde Landets Lov ved Magt. Noget efter døde Philippus, Baglernes Konge, en mild, tapper og god Regent, af hvilken haves en smuk Sølv-Mynt med hans Brystbillede paa Aversen, med Diadem om og Omskrift: Philip Dux Noregiæ, og paa Reversen: Monetae Asloens, i Midten et stort Kors med Cirkel om og en Rose i hver Vinkel. Den er den 25de Norske Mynt i Kongens Mynt-Cabinets Catalog, og ellers anført af Bircherod i hans catal. num. — Ved sit Testamente, som er uden Aar og Dag, gav Kong Philip endeel Gods til Hovedøe Kloster for sig og sine Forældres Siele; For sin egen og Dronning Christinæ Siel gav han Suerlind til samme Kloster; Han giorde og engang noget Mageskifte af Gods mellem sig og dette Kloster. Disse Breve ere nu ei meere til, men forvaredes endnu 1622 paa Aggershuus. — En vis Gunner skyndte sig i 3 Dage fra Vigen til Bergen, hvor Kongen og Jarlen da vare, og lod dem vide Philips Død, samt at Baglerne havde sendt til Danmark efter Sigurd, Erling Stenveggs Søn, at være deres Regent. Efter slig Tidende skyndte de sig til Vigen, hvor de kom i Julii Maaned, og blev der ved Bisp Nicolai Mellemhandling

*) Danske Snorro angiver Sølv-Brase. Kall.

ling giort for det første saadan et Forlig i Tønsberg, at Baglernes Øverster skulde beholde det halve af de Lehn, Philip havde givet dem, indtil Erkebispen kunde stifte et fuldkomment Forlig, hvorimod Hakon blev allevegne paa Tingene antaget til Konge. Han opholdt sig længe i Kongehelle, og sendte om Høsten Bud op i Vestgotland til Eskil Langmand om Junker Knud, Jarl Hakon Galins Søn, at komme til sig, hvilket han ikke vilde. (Eskil var en Søn af Folkungen Magnus Minneskiold, som var Jarl Birger Broses Broder). Efter dette seilede Kongen og Jarlen til Bergen, hvor de kom 7 Dage før Juul. Danske Snorro 592. 601-610. 619. Torfæi hist. IV. 4. 1-4. Isl. Ann. Imellem de Norske, som handlede paa Island og Islænderne selv, opkom megen Trætte og Kiv, saa at de sidste røvede fra de første. En Præst, ved Navn Bendix, kaldet Bene, udgav sig for Kong Magni Erlingsens Søn, kaldte sig Magnus efter ham og drog til Markir, hvor han fik endeel Anhang *). — Havard blev efter de Islandske Ann. indviet til Bisp i Bergen. — Hakon havde sendt Abbeden af Lyseklosler til den Engelske Kong Henrik den tredie om at indgaae et Venskabs- og Freds-Forbund; herpaa svarede den Engelske Konge den 10de October i et Brev fra Lambethe hos Rymer act. publ. V. 223, at han var villig hertil, paa det begge Landes Kiøbmænd kunde frit og ubehindret handle sammen, naar begge Konger havde udstædt deres aabne Breve herom; imidlertid beholdt han dog Abbeden hos sig, indtil han kunde faae Erstatning af den Norske Konges Skib og hvad deri Valdemar Aar 1217.

saad-

*) Endeel af det, som her er fortalt og fremdeles fortælles, er nok først i næstfølgende Aar foregaaet. Kall.

Valdemar Aar 1217. fandtes *): Med ham vilde han give Efterretning om sin og Rigets Tilstand; Paa samme Maade blev og tilskrevet Hertug Skule. — Den 6te Martii tilskrev Paven den Norske Konge Inge, og takkede ham, fordi han efter hans Formands Innocentii Opmuntring ikke, om ei selv, saa dog ved sine Riddere og andre Personer, samt med Skibe til det hellige Lands Undsætning; herover tager Paven, Korsbærerne og deres Eiendomme under sin Beskyttelse, samt stadfæster det Forlig, som var ved Erkebisp T(horers) og flere Norske Prælaters og Adelsmænds Mellemhandling, sluttet mellem Kong Inge og den ædle Mand Philip, Biskop (Nicolai) af Oslo, Nepotem, Søstersøn, og forbyder Paven alle at forurolige Inge og hans Rige. Raynald. ann. h. a. 24. Som en Virkning heraf var, at samme Sommer seilede Sigurd, Kongens Frænde, (hvis Død Islandske Annaler henføre til dette Aar), Hroar og Erling, de to sidste hver paa sit Skib, til det hellige Land; Hroar (ogsaa en Frænde af Kongen) kom til Akersborg, det er Ascalon eller Ptolemais, og Erling til Damascus, hvorved Torfæus her p. 136 forstaaer Damiate, og begge tilbage i god Behold til deres Fædreneland. Dansk Snorro, Torfæus II. cc. — Jeg finder, at fra Cøln og Friesland, hvorunder Holland da forstodes, gik den 28de Junii 300 Skibe under Seil, anførte af den Hollandske Greve Wilhelm. De hialp i Portugal til at ind-

*) Vt de navi vestra et rebus in ea contentis pro posse nostro restitutionem fieri faciamus, hvoraf man maae slutte, at Skibet er bleven anholdt og berøvet ved sin Ankomst til Engelland efter de Tiders lider selskabelige Maade, siden intet formeligt Forbund var mellem begge Rigerne, og de Engelske vel endda tænkte paa de Krige Nordmanden havde i fremfarne Tider paaført dem. Kall.

indtage Staden Alcassar, og overvintrede Friserne der, under Anførsel af Grev Wilhelm; men mange Friser droge videre og overvintrede i Italien i Gaieta og Tornetum. Paa en anden Kant viiste den Ungerske Kong Andreas, Johannes, som bar Navn af Konge i Jerusalem, Hugo, Konge af Cypern, som døde i Tripolis i Syrien, Otto, Hertug af Meran, og Leopold, Hertug af Østerrige sig i Syrien, hvorhen de droge over det Asiatiske Hav, men udrettede intet stort formedelst Mangel paa Levnetsmidler, og vendte den første snart hiem igien. Bisperne af Münster og Utrecht vare og med i Syrien, og døde den første der. Nogle Korsbærere gik og fra Marseille til Skibs til det hellige Land. Rimeligen har endeel Danske og Svenske ogsaa bivaanet dette hellige Tog, thi jeg har forhen viist, at de ogsaa lode sig korse; imidlertid troer jeg dog, at kun faa have været med, og at de fleeste af dem have stridet mod de hedenske Esther, i det mindste nævner ingen udenlandsk Skribent dem paa dette hellige Tog. De, som og de Norske, have uden Tvivl fulgt med Friserne. Raynald. ann. h. a. 22. sq. Vitriaco p. 1129-1131. God. de Pantaleon. h. a. Alb. Stad. p. 301. Math. Paris. h. a. Alber. Mon. h. a. — Den 1ste April tilskrev Paven Erkebispen af Tronhiem, at da samme ingen anden beqvem Mand havde vidst at foreslage til at være Bisp i Bergen, uden Havard, Kanik samme Sted, som baade var sædelig og lærd, hvorfor og Kong Inge, Kleriset og Folket i Bergen eenstemmigen forlangte ham til deres Bisp, men derhos dog var den Omstændighed, at Havards Fader, en Præst, havde avlet ham i sit Præsteembede, bade Erkebispen og Kanikerne nu om den pavelige Dispensation, hvilken Paven hermed gav dem. Man seer af dette Brev, at der i Norge maa have været Mangel paa duelige Geistlige. — Paven tilskrev Erkebispen af Upsal om

Valdemar Aar 1217.

 at

Valdem. II. Aar 1217. at hæve den Uskik, som da var gængs, at der ved Alterens Sakramente brugtes meere Vand end Viin *). — Nicolaus, Bisp af Suderøerne, døde, og blev begravet i Benchor i det Irske Landskab Ulster. Hans Eftermand Regnald kom paa sin Visitats til sin Morbroder Olav Godreds Søn, som bad ham til Giæst; men den myndige Bisp vilde ingen Omgang have med ham, førend han havde skilt sig ved sin Hustrue Johanna, fordi han i lang Tid havde havt hendes Sødskendebarn til Concubine; et Synode blev derfor samlet og de adskilte. Derefter ægtede Olav Christine, en Datter af Ferchar, Greve af Ross. Johnston ant. Celto Norm. 25. 27. — Udi Engelland kom den unge Henriks Sager paa en god Fod, saa at den Franske Ludvig forligte sig med ham, og forlod Landet ved Mikkelsdags Tider. Matth. Paris. Matth. Westm. h. a. — Derpaa blev ogsaa Fred sluttet mellem Engelland og Skotland, og den Skotske Konge kom til den Engelske i Northampton, hvor han blev hans Mand den 24de December i Henseende til Grevskabet Huntingdon og andre Eiendele i Engelland, som Fordun p. 745 og Kroniken af Mailros ad h. a. berette. Og af denne Lehntagelse have Engelske Skribentere taget Anledning at udgive de Skotske Konger i Henseende til Skotland selv for de Engelske Kongers Vasaller, ligesom Tydske Skribentere have giort med de Danske Konger, naar de toge Obotritien, Wenden, Nordalbingien, eller Grevskabet Stade til Lehn af de Tydske Keisere; men derfor vil jeg dog ikke nægte, at nogle landsflygtige Skotske og Danske Konger have undertiden gaaet videre, og taget endog

*) Bartholin har forledet Suhm til at henføre dette Brev til 1217, men efter Raynald henhører det til 1220. Det er det samme Brev, som findes i Decretal. III. 41. 15. Kall.

endog deres Riger til Lehn af Engelske eller Tydske Regentere, helst naar de vare fangne af dem, eller paa anden Maade komne i deres Vold. — Den 15de Februarii overdrog Bisp Gerard af Bremen udi Neumünster til Provst Bertram i Neumünster, og hans Kirke 30 Maader (metæ, Maaß) Rug aarlig af adskillige Steder, som opregnes, for det Laan, som han havde giort af 50 Mark Sølv imod Pant i Gaarden Lessimona. Iblant Underskrifterne forekommer Thrulus, den Danske Konges Dapifer, og er uden Tvivl dette Navn ei Slægtens Trolle, men et Døbenavn. Dette Diplom giemmes i det Kongelige Danske Archiv *). Man seer heraf, i hvilken slet Stand de indvortes Uroeligheder satte da Stigt Bremen. — Den Bremiske Erkebisp forligte sig med Byen Bremen, og stadfæstede de Rettigheder den havde havt fra Hartvics den andens Tid til nu, og giorde derom en Orvethe (Uhrfehde) med dem, og svoer hans Ministerialis Wilhelm af Boderkesa paa hans Vegne, at han skulde holde den, og om han ei holdt den, da svore Grev Henrik af Hoya, Grev Henrik af Aldenburch, og hans Broder Burchard, Grev Christian, Herre Rudolf af Stotle og Ministerialis, at de inden 4 Uger skulde paaminde ham og, om han da ei giorde det, staae Byen bi. I Diplomet i Cassels Brem. Urkund. p. 115. sq. nævnes Greverne Ludvig og Conrad af Everstein. — Under Keiser Friderichs Diplom, givet den 15de August i Volda (nu et adeligt Sæde i Grevskabet Bentheim i den Vestphalske Kreds), findes blant Vidnerne Adolf, Greve af Scaumburg, uden Tvivl den af Kong Valdemar fra Holsteen fordrevne. — De Grever og Brødre Gozelin (Gun-

Valdemar Aar 1217.

*) Det er, skiønt ikke nøiagtig nok, aftrykt i Westphalen Monum. II. p. 27, og omtales i Boltens Ditmarf. Gesch. II. 235. Kall.

Valdemar (Gunzelin) af Zwerin, og Nicolaus, Greve af Halland med
Aar 1217. deres Hustruer skiænkede ved Brev fra Zwerin Hospital eller Johanniter-Ordenen Landsbyen Szulowe, tilligemed Fogdens Ret (justitia), og alt hvad der kaldtes Ret og Uret. Blant Underskriverne forekomme den Danske Konges Drost og den Hallandske Greves Drost. Dette Brev beviiser, at Grev Nicolaus havde med sin Svigerfader og Svoger Deel i den Schwerinske Regiering. Buchholz Brandenb. Gesch. II. 42 Beyl. 57. — Den 29de November stadfæstede og billigede Paven ved et Brev til Herbert, Provst ved St. Willebaldi Kirke i Bremen at han havde oprettet 2 Præbender for Kaniker, foruden de 12, som forhen vare der. — Ved Brev til Abbeden og Conventet af Belbog stadfæstede han Gaven af visse Tiender, som Bispen af Camin, og af visse Eiendele, som de ædle Mænd Bozlav og Kazimar, Hertuger af Pomern, havde givet til bemeldte Kloster. — I Skrivelse til Bisp Segvin af Camin tog han ligesom hans Formænd Clemens og Cælestinus Stigtet under sin og den hellige Apostel Peders Beskyttelse og opregner dets Besiddelser: Staden Camin med sin Giæstgivergaard og Covo, og tilliggende Landsbyer, og andre Eiendele, og de Slotte Dimin, Treboses, Chozco (Gutzkow), Wosogost, Uznam, Grozvin, Piriz, Starogart, med Landsbyer og tilliggende, Stetin, Prenzlau med Torv og Giæstgivergaard, samt alt tilliggende, Volin med alt det samme, Cholberg med Salt-Hytte, tugurio, Told, Marked, Giestgivergaard og alt tilliggende, heele Pomern indtil Floden Leba (nu Lebe, som udspringer ved Lauenburg, og falder i Østersøen) med Markeder og Giestgivergaarde, og Tiender af Markedet Cithen; og som Wolin, hvor Bispesædet forhen havde været, laae nu øde formedelst Krige, saa skulde Sædet herefter være i St. Hans den Døbers Kirke i Camin,

og

og skulde det til evig Tid alleene staae, som hidindtil, under Paven selv (altsaa ikke under nogen Erkebisp), hvorimod Bisperne skulde aarligen give i Kiendelse til Paven en ferto Guld, det er den fierde Deel af en Mark. — Grev Albert af Raceborg, den samme som og kaldes Greve af Løvenborg og af Nordalbingien, og var af det Huus Orlamünde, skiænkede til Kirken i Bergendorf noget Gods, og giorde Bønderne der frie for al Paalæg og Tieneste til sig, kuns at de skulde føre Planker til Befæstningen af Kastellet Løvenborg, samt giøre Landvern til Landets Beskyttelse. Dette stadfæstede Bisp Henric af Raceburg paa sit større Synode i Molnen (Møln) den 24de May. Gruber orig. Liv. pag. 248. Schrøders papist. Meckl. p. 2909. Westphalen monum. II. 2057. — Paa samme Synode befalte han og i Følge en Præstes Klage, at hver den, som gav Tiende af sin Ager, skulde og give Tiende af Hens i sin Gaard, nemlig en slagtet og ukogt Høne. Westphalen l. c. 2058. — Grev Guncelin den anden af Schverin skiænkede to Landsbyer til Kirken i Schverin. Westphalen l. c. IV. 901. — Den pomerske Hertug Casimir den anden døde paa sin Reise til det hellige Land, og efterlod sig af sin Gemahlinde Inger eller Ingardis, en Datter af den Rygiske Fyrste Jaromar og af Hildegard, den Danske Kong Knud den femtes Datter, en Søn ved Navn Wartizlav den tredie, som siden residerede meest i Demmin. Micrælius 3. p. 301. — Keiser Otto kom Hertug Albert af Saxen til Hielp imod Markgrev Theodoric af Meissen, gik over Elven, og brændte og skiændte i den sidstes Land. — Under et Diplom af den Bremiske Erkebisp Gerhard findes Navnene af de Brødre og Grever i Aldenborg (Oldenborg) Henrik og Burchard. — Provst Herman af Hamborg og de Brødre Guncelin og Henrik, Grever af Schverin, skiænkede den 10de Julii noget

Valdemar Aar 1217.

Valdemar Aar 1217. noget Gods til St. Mariæ Kloster i Distorp, et Augustiner Nonnekloster i gammel Mark. Gerckens fragm. March. p. 6. Den 12te April gav Paven Kapitlet i Bremen det Privilegium, at intet maatte derfra afhændiges til Erkebisperne, hvorved han vel har sigtet til Bisp Valdemars Opførsel. Lünig spicil. eccl. cont. 3. p. 947. — Ved Hellig-Tre-Kongers Tid droge Estherne fra Ungannien med den Rigaske Biskops Folk og Sværdridderne op mod Novgorod, for at hævne sig paa Russerne, som just paa den Tid giorde sig lystige med Drik og Giestebuder. De dræbte her mange og førte mange Qvinder fangne bort, giorde stort Bytte, og vendte tilbage til Odempe. Derefter droge de med Liver og Letter ind i Jerven og Wirland, hvor de bedste Heste fandtes, skiændte og brændte allevegne, og tvang Jerverne til at lade sig døbe. I Fasten droge Russerne fra Novgorod ud med en stor Hær, og slog Kong Valdemar af Pleskov sig til dem; de sendte Bud over heele Esthland, og begierte Hielp af dem til at indtage Odempe. Der kom da ogsaa Folk fra Oesel, Harrien og Saccala. I 17 Dage beleirede de Byen forgieves, da Sværdridderne vel dræbte mange af Russerne med Pile udskudte af Blider; men adskillige af dem igien dræbtes af de Beleirendes Pile udskudte af Buer og Catapulter. Endeligen sendte Bisperne og Sværdridderne 3000 Mand Byen til Undsætning, anførte af Mester Volqvin, Berthold af Venden, og Bisp Alberts Broder Theodoric. Disse trængte da ind i Slottet, endskiønt Russernes og Esthernes Hær var 20000 Mand stærk; men Berthold af Venden tilsatte Livet. Paa begge Sider var stor Mangel paa Levnetsmidler, saa at Hestene i Slottet aad Rumpene af hinanden. Endeligen blev Fred sluttet og Beleiringen ophævet, paa de Vilkaar, at de Tydske skulle rømme Slottet. Den Polozkiske Fyrste Wlodimir forlangte sin Svigerson

gerson Theodoric, Bispens Broder; til sig; men denne blev med Magt ham frataget og ført til Novgorod, og bad Bispen, hans Broder, forgieves om hans Løsladelse, hvorpaa han selv drog til Tydskland igien, for at samle nye Pilegrime. Da Grev Albert af Louenborch (eller af Orlamünde) hørte alt det Onde Russer og Esther tilføiede Kirken, lod han sig korse og drog hid med sine Riddere og tappre Mænd, Abbed Bernhard af Düna-münde og nogle Pilegrime, og hvorvel faa kom med ham, blev han dog imodtagen med stor Glæde. Mig forekommer det troligt, at han og har faaet Ærende af sin Morbroder Kong Valdemar om at udforske Tilstanden der, og især at legge Mærke til Bispens og Sværdriddernes Foretagender i Esthland, hvortil Danmark havde gammel Paastand: Denne Gietning bekræftes og derved, at Valdemar giorde 1219 sit store Tog did. Nu sendte Estherne store Gaver til Russerne for at bevæge dem til at komme med en Hær, og at ødelægge den Liflandske Kirke. Kong Mstislav af Novgorod var selv da fraværende, for at stride mod den Ungarske Kong Andreas om Riget af Halicz; men hans Eftermand Swetoslaw Wsevolods Søn lovede at komme med Wlodimir af Pleskov og flere Konger. Estherne selv, endog de fra Reval, samlede sig, 6000 Mand stærke, og droge ind i Saccala opbiende der Russerne i 5 Dage. Imod dem droge de af Riga 3000 Mand stærke. Grev Albert med sine Riddere og Tienere var med, saa og Mester Volqvin og Abbed Bernhard af Dünemünde, før Greve af Lippe. Ei langt fra Vellin kom det til et blodigt Slag, hvori Lembit, Esthernes Anfører, satte Livet til og desuden 1000 Mand, foruden mange i Skovene og Moradserne druknede, hvis Antal ei blev bekiendt: 2000 Heste, foruden Vaaben og andet Bytte, faldt i Seierherrernes Hænder. Derimod mistede de

Valdemar Aar 1217.

Valdemar Aar 1217. Christne den troe og tappre Caupo, hvis Død Grev Albert, Ældsten og alle beklagede. Hans Legeme blev brændt, og hans Been førte tilbage til Lifland og begravne i hans Slot Kubbesele. Hæren drog derpaa frem lige til Pala, hvor man giorde Fred med de Overvundne af Saccala, som maatte give Gidsler og love at antage Christendommen. Grev Albert havde stor Lyst at giøre et Tog til Oesel, til hvilken Ende han lod forfærdige en stor Maskine, nemlig en Wide, og opmuntrede alle til dette Tog; men den jevnlig faldende Regn og Tøe Vinteren over hindrede det ofte med enhver Gang, da man ei kunde komme over Iisen did. De af Jerwen kom nu til Riga, underkastede sig Kirken paa nye i Overværelse af Grev Albert og alle Ældste af Riga, gave deres Sønner til Gidsler, lovede at lade sig døbe, og at give en aarlig Skat til Kirken, eller en Maade Korn i Tiende. Gruber orig. Liv. III. 120. Arndt I. 124. sq. Gadebusch Livl. Jahrb. I. 117. 122. Arndt Ruff. Gesch. II. 367. sq. — Paven stadfæstede det Forlig, som var giort mellem Wladislav, Fyrste i Kalisch i Polen, og hans Farbroder Wladislav i Gnesen. Raynald. ann. 47. Med et Brev af 3die Martii til Biskopen af Preussen, Pruzia, gav Paven ham Tilladelse til at lade korse af omliggende Lande for at komme de døbte Preussere til Hielp mod deres hedenske Medbrødre; dog maatte de undtages, som havde ladet sig korse for at drage til det hellige Land. Dette Brev har Professor Møller besørget udskrevet i Rom. Om samme Sag skrev Paven den 5te Junii til Erkebiskopen af Maynz. Wurdtwein subsid. dipl. III. 61. sq. — Hvorledes det egentligen har i dette Aar staaet til i Halicz, er uvist. Efter Arndt Ruff. Gesch. II. 366 sendte Mstislav Mstislawitz Gesandtere til Coloman i Halicz, for at bevæge ham til at antage den Græske Lære, men forgiæves; og efter denne maae han

endnu

endnu have regieret i Halicz. Fyrste Boris af Polotz var gift med Swätochna, Datter af den Polniske Fyrste Casimir (den anden venteligt), en deilig og forstandig Prindsesse, som antog den Græske Lære. Mange Polniske Adelsmænd, som vedbleve den Katholske, fulgte med hende, hvorover det kom til Slagsmaal mellem dem og Indvaanerne, hvori hun satte Ilden til. Hun havde fødet en Søn, som hun kaldte Woizech, men Faderen Wladimir, hvilket er samme Navn som Valdemar eller Wolodimer. Arndt l. c. — Udi Cistercienserenes General-Kapitel blev besluttet, at Abbederne i Grækenland (Udgiveren vilde her læse istedet for Græcia Svevia, hvorved maaskee her forstaaes Sverrige) Lifland og Norge skulde i det mindste visitteres hvert 3die Aar, og deres Abbeder komme til det generale Kapitel hvert femte. Martene thes. anecd. IV. 1320. Valdemar Aar 1217.

Efter Kroniken hos Lang. III. 264, som slutter med 1219, var det først i dette Aar 1218, at Kong Valdemar giorde sin Søn Eric til Hertug i Slesvig og Niels til Greve i Halland, samt at Grev Albert anlagde efter hans Befaling et Kastel, med Navn Svinga, tæt ved Stade: Ting, som andre, der og omtale det, henføre til 1216; men hvad det sidste angaaer, da er det rimeligt, at Kastellet er paa nye blevet opbygt af de Danske, efter at Pfaltz-Greve Henrik havde ødelagt det første, og hvad de to første Ting angaaer, da viiser vel et Diplom, at Niels var allerede Greve i Halland sidst paa Aaret 1216; men Spørgsmaal, om Halland ei er en Tilsætning i det Sid. 275 anførte Diplom, da man kun har det i Copie, og endeligen er det vel og mueligt, at Valdemar har først i dette Aar ved Brev og Segl bekræftet sine 2 Sønners Værdigheder. — Samme gode Kronike beretter og, at Valdemar Aar 1218.

Valdemar Aar 1218. Detmar først i dette Aar anlagde Kastellet Frithbiergh i Ditmarsken, hvilket om det er det samme som Liu, Lin, henføres ogsaa af andre til 1216. — Fremdeles beretter den, at Grev Nicolaus agtede en Datter af Grev Guncelin, hvilket Petrus Olai Lang. II. 238 henfører til 1217 *), og er saadant intet Under, eftersom de med alle henføre Nicolai Død til 1218, undtagen at den sidste har tvivlsom ogsaa 1216 og 1217, og Kroniken, som slutter med 1286 hos Lang. II. 436 har 1217; men da Kroniken, som slutter med Begyndelsen af 1219, intet melder om hans Død, saa slutter jeg, at den først er skeet 1219; thi denne Kronike er ei alleene samtidig, men man seer og øiensynligen, at de yngre have taget deres Beretninger af den, kuns at de have forvendt Aarene. Den Prinzesse Nicolaus agtede var Ida, en Datter af den Sverinske Grev Guncelin **), som døde 1208, og satte hendes Brødre Guncelin og Henric, eller snarere deres Fader Guncelin og Farbroder Henric det halve Amt og Slot Sverin til Underpant for hendes Brudeskat, da han venteligen manglede Penge. Gerdes Samml. p. 105. Chemnitz, som fortæller dette, har taget saadant af Archiv-Documenter. Francks Meckl. IV. 4. l. c. —

Paa

*) Til 1217 henføres det ogsaa af Hvitfeld, Kroniken hos Lang. II. 228. Franck Meckl. IV. p. 24. og Chemnitz hos Gerdes p. 105. Kall.

**) Maaskee snarere en Datter af Guncelin den anden, som døde 1229, da han var gift med Oda, og var han Idæ Fader, saa har og Oda været hendes Moder. Da de efter Chemnitz havde en Datter, som agtede Nicolaus af Werle, saa giver det og den Meening Styrke, at de have været Idæ Forældre; thi hvor let kunde Skribenterne ei sammenblande Nicolaus af Werle og Nicolaus af Halland. Suhm.

Paa en Samling Kongen efter Kroniken hos Lang. III. 265 holdt i Slesvig, indfandt sig Pfalzgreven Henrik og den Bremiske Erkebisp Gerhard, og er det rimeligt, at Kongen har da forligt dem. Petrus Olai hos Lang. I. 182, og Kroniken hos Lang IV. 228, som slutter med 1300, og Hvitfeld henføre denne Samling til 1217, men rimeligen er den gaaet for sig 1218; thi alle, endog Islandske Annalister ere eenige i, at Kongen da var i Slesvig, og lod der sin Søn den unge Valdemar krone til Konge paa St. Hans den Døberes Dag. Det skeede, sige de fleeste af vore Kroniker i Overværelse af 15 Bisper, 3 Hertuger, 3 Grever, og mange Abbeder, samt den heele Adel, og formoder jeg da at have været her tilstede af Geistlige Erkebispen af Bremen og den Danske Erkebisp, som venteligen kronede den unge Valdemar, de 7 Danske Bisper, Bisperne af Lybek, Raceborg, Schwerin, Camin, Riga og Semigallien, (hvortil Bernard, Abbed af Dünamünde, blev indviet dette Aar, og vare begge disse sidste efter Henrik den Letters Vidnesbyrd hos den Danske Konge i dette Aar). Hertugerne have da været: Pfalzgreve Henrik, Kongens egen Søn Erik, og maaskee Bugislav af Pomern, og Greverne: Albert af Nordalbingien, Kongens egen Søn Niels, og rimeligen een af de Schwerinske Grever. Anseeligere Samling havde til den Tid neppe været i Danmark, og var heller ingen Dansk Konge saa mægtig som Valdemar siden Knud den Stores Tid. Lang. I. 40. 121. 166. 182. 244. 254. 285. 391. II. 167. 172. 258. 386. III. 81. 265. 309. IV. 228. Crantz. Dan. VII. 19 vildfarer meget, naar han giør den unge Valdemar til Kongens yngste Søn, men han følger heri Corner p. 855 og Magnus Matthiæ, der ansetter Aaret af Valdemars Kroning mellem 1228 og 1230, hvilket sidste er heel forunderligt. Wolter hos Meibom

Valdemar Aar 1218.

Valdemar kronet Aar 1218. dom I. p. 57 vil, at den unge Valdemar kronedes af Bispen i Slesvig. — Den Rygiske Fyrste Jaromar eller Jermer døde nu efter Krøniken hos Lang. III. 264, som slutter med 1219; Petrus Olai henfører hans Død til 1216 *); men da Ordene hos ham viise, at han har taget alting af forommeldte Krønike, saa tager han uden Tvivl Feil i Aaret; endskiønt Langebek selv vil af et Diplom hos Dreger cod. dipl. Pomer. I. 80 fra den 4de August 1217 slutte, at Jaromar da allerede var død; dog dette Diplom er af 1218. Heraf sees, hvor meget de nyere Pomerske Skribentere, endog Schwartz hist. finium Rugiæ p. 93. og Pommersch. Lehn-Hist. 163 selv vildfare, naar de fortælle, at Jaromar døde 1212. Denne tappre og kuelige Herre maae have opnaaet en meget høi Alder, siden hans Fader Ratibor allerede døde 1144. Med sin Gemahlinde Hildegard, den Danske Kong Knud den femtes Datter, avlede han 2 Sønner: Barnuta, den ældste, og Wizlav, hvilken sidste fast alle nyere Pomerske Skribentere giøre til hans Eftermand, endskiønt Schwartz tilstaaer, ja beviiser, at begge Brødrene havde Regieringen fælleds, hvilket bekræfter Udsagnet af Krøniken hos Lang. III. 264, som slutter med 1219, da efter den Barnuta, som allerede forekommer i et Diplom af 1193, blev Rygiernes Regent som Kong Valdemars Lehnsmand, sub deditione. Os nu ubekiendte Aarsager have uden Tvivl formaaet ham til siden at giøre sin Broder deelagtig med sig i Regieringen, hvortil man dog nok kan regne Wizlavs udmærkede Tapperhed. Jaromar var og Fader til Inger, som han efterlod Enke af den Pomerske Hertug Casimir den anden. Fælleds For-

*) Det maa være hans Excerpter hos Lang. II. 258, hvortil Suhm sigter; men der angives Døds-Aaret 1217. Kall.

Fordeel og Fiendskab med Pomern foraarsagede, at ei alleene Jaromar selv, men ogsaa hans Efterkommere bleve Danmark troe og hengivne. — De Bremiske Ministeriales indtoge Slottet Vorde, nu Bremer Worde, som var i Hertug Henriks Magt, og udjoge derfra en Bonde, ved Navn Othbrin, som gav sig ud for at kunne helbrede Syge, og hvilken Hertugen tog i Beskyttelse. Bonden flyede først til Stade, derfra til Lybek, og endeligen til Riga, hvor han døde. Dette maae være skeet førend Erkebispen og Hertugen bleve forligte. Chr. Slav. hos Lindenb. p. 258 og Lang. I. 207. Hist. arch. Brem. ib. 96. Alb. Stad. Hist. Imp. hos Mencken III. 120. — Det imellem Pfaltzgreven Henrich og Erkebispen Gerhard sluttede Forlig nedslog ganske Bisp Valdemars Haab, og foraarsagede, at han gav sig ind i Lockum eller Lucke, et Cistercienser-Kloster, der ligger i Hertugdømmet Calenberg og er stiftet 1163. Da det laae i Hertug Henriks Land, udvalgte han det vel derfor til sit Opholdsted. Nu frasagde han Verden ganske, og levede længe der som en Cistercienser-Munk, og skal have bragt med sig fra Bremen Christi Kiortel, som han lod indmure i Kirkemuren der, hvor et hvidt Kors stod malet. En utrykt Dansk Krønike hos Staphorst, som slutter med 1319, vil, at Valdemar blev Munk i Evrecha, hvilket skulde ligge i Brabant ei langt fra Lüttich, da det dog er et Nonnekloster i det Hildesheimske, og kunde da Valdemar ei der blive Munk; Vildfarelsen er maaskee kommen deraf, at Ludvig fra Escherde, som man har forvexlet med Evrecha, var først Prior og siden Abbed i Lockum paa den Tid. Staphorst I. 640. sq. Leibnitz. script. III. 694. — Da Hamborg laae paa Nordalbingiens, egentligen Stormarens, Grund, og Albert af Orlamünde var, som Greve i Nordalbingien, Kong Valdemars Lehnsmand, saa er det intet Under, at Valdemar over-

Valdemar Aar 1218.

Valdemar Aar 1218. overlod Hamborg til ham, som hans bestandige Arv imod 700 Mark Sølv, som den Slaviske Krønike hos Lindenbr. p. 206 skriver. Corner hos Eccard. corp. II. p. 848 siger, at han overlod ham den til bestandig Eiendom og Arv, in perpetuum dominium et hæreditatem, imod 500 Mark Sølv, og Cypræus ann. Slesv. 222, at han allerede forhen skal have overladt ham Slottet der. Krantz derimod Vand. VII. 4 siger, at den blev ham af Kongen foræret (donatur) til bestandig Eiendom, uden at melde om Penge. Det Ord dedit staaer og hos Corner, men han legger Pengene til. Hamsfort hos Lang. I. 285 siger, at den forærtes af Kongen til Grev Albert, fordi den havde giort Oprør, imod 300 Pund Sølv, som Kongen fik, det er 6000 Rigsdaler. Nyere Hamborgske Skribentere Lambecius orig. I. p. 31. sq. og Schütze Gesch. von Hamb. II. p. 159. Christiani Holst. Gesch. II. 82 have antaget for afgiort, at Valdemar da overlod Hamborg, som en Eiendom, til Albert. Derimod er det ikke troeligt, at Valdemar, som en klog Herre har villet saa aldeles skille sig ved en saa vigtig Bye og Grændsefæstning, som Hamborg var, hvor meget han end elskede Grev Albert, og hvor store Tienester denne end havde giort ham. Hvitfeld skriver og udtrykkeligen, at Kongen overgav ham vel Hamborger Bye med al kongelig Rettighed; dog skulde han aarligen deraf give Riget 50 lødig Mark og følge Kongen udi Krigsfærd til Tieneste, hvor han hannem tilsagde. Rimeligen har Hvitfeld dette af et Diplom i Rigs-Archivet, som nu er ei meere til. Alle nyere Danske Historieskrivere Pontanus, Holberg, Mallet følge ham heri. Derfor, om det end var sandt, at Grev Albert siden solgte Hamborg til Indvaanerne selv, saa kunde han dog ei sælge dem den med større Rettighed end han selv besad. Vilde man end sige, at den Tieneste han skulde giøre, var

kun

kun personlig og ei strakt sig til hans Eftermænd, saa finder man dog, at Hamborgerne have siden svoret den Holsteenske Greve Adolph den fierde Huldskab og Troeskab, at de Holsteenske Grever og siden Hertuger og Konger af Danmark have altid havt et Overherskab over Staden, indtil de selv have i vor Tid afstaaet det, saa at denne Sag nu ikkun er historisk og ei politisk, og kan ei fornærme Staden Hamborg. Hertil kommer, at Greverne af Holsteen og Hertugerne af Saxen, samt Erkebisperne af Bremen og Hamborg havde alle fra Valdemars Tid Ret og Raadighed over Hamborg, som aldrig var bleven erklæret for en frie Rigsstad, forend af Keiser Otto den fierde Aar 1215, hvorfor og Erkebisp Gerhard den anden siden solgte sin Ret over Hamborg til den Holsteenske Greve Adolph den fierde. Joh. Rhode hos Leibnitz, III. 262. Men at Valdemar den anden mistede Hamborg, tilligemed Nordalbingien og Ret dertil, da han forligte sig med Adolph den fierde, det er upaatvivleligt, hvorimod denne traadte igien i hans Ret, og fik de Danske Konger først igien Ret til Hamborg, da de bleve Grever i Stormarn og Holsteen. Schlesw. Holst. Anzeigen 1754. p. 727. — Uden Tvivl er Abel, Valdemars anden Søn med Berengaria, født i dette Aar. Rimeligen er han født den aden Januarii, saasom den Dag bærer i Kalenderen Navn af Abel; thi da ingen forhen hverken af Berengariæ eller Valdemars egen Slægt har baaret dette Navn, og, saavidt jeg veed, det aldrig forhen har været til i Norden, siden Adams Søns Tid, saa kan ingen anden Grund gives, hvi Kongen gav sin Søn saa usædvanligt et Navn. — Keiser Otto vedblev til det sidste at føre Keiser-Navn, som hans Diplomata udviise. Han vedblev og at være virksom og krigersk, og overgik ingen ham i personlig Tapperhed; den sidste krigerske Forretning han foretog

Valdemar Aar 1218.

sig,

Valdemar Aar 1218. sig var, at han for at hielpe den Saxiske Hertug Albert, indtog og opbrændte Aschersleven. Corner l. c. p. 848. Kort efter blev han meget syg i Hartesburg, ei langt fra Goslar, og døde den 19de May. Paa sit Yderste fortrød han hvad han havde giort mod den Romerske Stoel, og lod sig derfor pidske af de nærværende Geistlige. Udi Brunsvig blev han begravet hos sin Keiserinde Beatrix, og hos sine Forældre. Alb. Stad. Lang. I. 207. Leibnitz. script. III. 127. sq. Corner p. 848. Med 2 Gemahlinder efterlod han ingen Børn; Hans Enke Maria vendte tilbage til sit Fødeland Brabant, hvor hun døde 1260, og blev begraven i Løven. Friderich regierede derpaa alleene i Tydskland. Man skulde have tænkt, at Danmark havde vundet ved denne Forandring, men Tiden viiste andet. Saasom den eene Broders Wilhelms Søn Otto endda var umyndig, saa bestyrede den anden Broder Henrik ei alleene hans Lande, men tog endog Brunsvig i Besiddelse, samt hvad ellers Keiser Otto havde efterladt. I Ottos Testament siges, at Kastellet Lewenburg skulde igien gives hans Brodersøn Otto; nogle have herved villet forstaae Slottet Løwenburg eller Lauenburg, men det kan ikke være, saasom det tilhørte Grev Albert af Orlamünde, som et Lehn under Kong Valdemar, men uden Tvivl bliver det et Slot af det Navn, ei langt fra Lichtenberg henimod Qvedlingburg. Orig. Guelf. III. 221. 357. 362-365. 369. sq. 839. IV. 9. — Efter Krøniken hos Lang. I. 391, som Petrus Olai I. 182 følger, brændte Roskilde af i dette Aar, thi saaledes forklarer jeg: Roskildia vastatur, da Valdemar paa den Tid ingen Fiender havde, som var mægtig nok til ved en Flode at tilføie ham slig Skade. — Den 17de November brød Vesterhavet atter ind i det Slesvigske, hvorved nogle tusende Mennesker druknede. St. Bartholomei, St. Johannis, St.

Ma-

Mariæ Kirker bleve da ødelagde, tilligemed den saa kaldte Rode-Kerk, og Kirke-Sognet Alver paa Nordstrand undergik reent; men i det nuværende Hollandske Friesland og Tydske ægte Friesland var Skaden langt betydeligere, thi der druknede over 100000 Mennesker, og bleve endeel murede Kirker nedkastede; dog regner Keiserkroniken hos Mencken III. 120 de Druknedes Antal kun til 33000. Heimreichs Nordfr. Chr. p. 164. Pont. ann. h. a.*). — Den 12te April tilskrev Paven Kapitelet i Bremen, og tillod dem at sælge 2 Præbenders Indkomster, for dermed at indløse hvad den forvorpne, reprobus, Valdemar havde pantsat. — Under samme Dag tilskrev han Provsten i Bremen, og tillod ham at beholde Indkomsterne af 2 Kirker, som hans Formand havde havt, og som knap indbragte 8 Mark, fordi Provstiet var bleven plyndret og brændt af den forvorpne Valdemar og hans Anhængere. — Decanus af Bremen tillader han under samme Dag at beholde 2 Præbender efter Erkebispens og Kapitelets Forestilling, saasom Kirken havde lidt meget ved Krig, endnu leed, og kunde vente at lide meere. — I et Brev til alle Troende i Bremer-Stigt stadfæstede han den af Pave Innocentius forkyndte Band mod alle Valdemars Tilhængere af Legfolk og Interdict eller Forbud af Gudstieneste paa de Steder, hvor og saa længe han var tilstede. Raynald h. a. n. 40. — Under den aden May tilskrev Paven Provsten, Decanus og Kapitelet i Bremen, at da den forvorpen Valdemar havde ødelagt Kirken meget, saa forbød han herved, at den nærværende Erkebisp ei maatte give Tiender Grevskaber og Fogderier til Lehn, naar de bleve ledige, hvorimod han tillod Valdemar Aar 1218.

*) Raynald. h. a. n. 45-47 har en vidtløftig Legende om Aarsagen til denne Oversvømmelse. Kall.

Valdemar Aar 1218. Kapitelet at kunde igien kiøbe Kirkens Tiender fra Legfolk. — Om Liig, der vare begravne under Schisma, og om Præsteklæder, tilskrev han Bremer-Kapitel *) under samme Dag, ligesom Erkebispen af Lund forrige Aar. Rayn. l. c. Decretal. I. 162. — Saasom Kong Valdemar havde forsat sig at giøre et Tog til Esthland, saa havde han bedet Paven om, at han maatte legge under sit Rige og dets Kirker, hvad Land han kunde tage fra Hedningene, og som han paa sin og Rigets Omkostning, og ved sit og dets Arbeide erobrede. Paven opfyldte hans Begiering ved et Brev af 9de October; i dette Brev kalder han Kongen illustrem Regem Danorum, Magnitudinem tuam, Regiam Celsitudinem. Saaledes troede Paven sig berettiget til længe før Amerikas Opdagelse at bortskienke til Christne de Lande, som tilhørte Hedninger. Bzovii ann. 1219. n. 5. Pontopp. ann. I. 634. — Paa Erkebisp Andreæ Forespørgsel, hvad han skulde giøre ved Munke, der havde kastet deres Dragt bort, svarer Paven den 6te May, at han skulde holde dem i saa skarpt et Fængsel, at intet uden Livet blev dem tilovers, indtil de afstode fra deres Forsæt. Decretal. V. 9. 5. Raynald. l. c. — Under samme Dag befoel han Erkebispen at paasee, at efter det nyelig sluttede Lateranske Concilii Beslutning ingen Præste- eller Klerke-Søn avlet i Embedet arvede i hans Stigter noget efter deres Fædre, og det under Bandsstraf; thi det var en ureen Afkom avlet af ureene Forældre. Raynald. l. c. — Den 15de May gav han Erkebispen Lov til at lade ved dem, det tilhørte, besørge de Kir-

*) Det er ikke Bremer-Kapitelet, men Erkebiskopen i Lund med hans Lydbiskoper, som Brevet er tilskrevet; thi Feil er det, naar der i adskillige Udgaver af Decretalia staaer Arch. Bremensi. Londonensi, ligesom siden ogsaa i sammes V. 9. 5. Turonensi for Londensi. Kall.

Valdemar Aar 1218.

Kirker, hvis Fattigdom ei tillod dem at holde at holde bestandige Præster. — I et Brev til Riccard, Abbed af Ebelholt, under 16de May (hos Lang. VI. 148) bekræftede Paven paa det udførligste Klosterets Friheder og Eiendomme, som alle opregnes. Pontopp. ann. I. 630. — Den 28de May forbød Paven i et Brev til Erkebispen og hans Lydbisper, at Præster og Klerker i Danmark maatte ei fremdeles efter Landets Lov sværge sig frie for Misgierninger, naar Beviiserne vare tydelige mod dem, saasom det skeede, at de lode sig sværge frie ved ligesaa udædiske Mænd, som de selv vare, og derefter fortføre med at begaae flere Misgierninger. I sig selv var dette Forbud billigt, og burde ogsaa have været udstrakt til Legfolk; men hvorlunde kunde og burde Paven forandre Landets Lov? Folkenes Tænkemaade paa de Tider giorde sligt mueligt. Decretal. II. 19. 12. Raynald. l. c. — Erkebispen havde forlangt, at Paven vilde canonisere Abbed Vilhelm af Eskilsøe, og tilligemed indsendt Beretning om hans Mirakler; herpaa svarer Paven den 28de May til ham, Bispen af Roskilde, og Abbeden af Herivads Kloster, at hans Levninger og Mirakler maatte nøiagtigen undersøges, da der var intet Mennesket snarere ved Skrøbelighed kunde feile i at bedømme, end just dette. — Til Bisshopen af Slesvig skrev han under 21de Julii fra Reate, at de Kirker, hvori Blod var udøst, dog uden dødeligt Saar, skulde ei paa nye indvies, men allene besprænges med Vie-Vand, og at de, som for sligt ansaaes for Bandsatte, skulde søge Afløsning hos Paven selv eller og hos hans Legat, Erkebispen af Lund. — Den 23de Julii fastsatte han i Brev til samme Bisskop, at om Brude kom til Kirkedørene med deres Brudgomme for at vies, og de paastode, at de aldrig havde givet deres Samtykke til Giftermaalet, saa skulde de ei høres, saafremt Brudgommen beviiste med

gyl-

Valdemar Aar 1218. gyldige Vidner det modsatte: men dersom de efter Vielsen strax nægtede Egteskabs-Pligt, under Paaskud, at de ved Frygt vare tvungne til Giftermaalet, saa skulde Sagen undersøges, og om Frygten fandtes grundet, de da høres. Alting viiser, at Sæderne vare endnu meget raae og haarde, og at det i mange Maader var gavnligt, at Paven havde Indflydelse paa dem; imidlertid synes mig den første Deel af dette Brev at være haard og ubillig, som enhver der veed, hvorledes Kiønnet allevegne fra gammel Tid er blevet undertrykt, letteligen indseer *). — Den 7de May tilskrev Paven Abbeden og Conventet af Tummathorp til Svar paa deres, at han stadfæstede dem alle de Friheder, Rettigheder og andre Ting, som de Danske Konger havde skiænket dem, saa og de Tiender og Kirker, samt andre Eiendele, som Erkebisp Andreas og Formænd havde givet dem. — Ætle og hendes Datter Karisse (Karen, dette viiser Overgangen fra Katharina til Karen) skiødede i Overværelse af Rigets Justitiarius, det er Overdommer **), og

*) Begge disse Breve af 21de og 23de Julii havde Langebek først rigtig henført til neste Aar 1219, men forandrede det siden til 1218, som Suhm har fulgt, og hvortil de ikke henhøre, da Honorii Ophøielse ei saaledes som Suhm har antaget forhen Sid. 280, bør beregnes fra den 18de Julii, men fra den 24de. De her angivne Breve ere i det Vatikanske Archivs Registrant henregnede til hans 3die Aar, og numererede 530. Saa høit Numer kunde de ei have, hvis deres Datum skulle høre til Begyndelsen af det tredie Aar. Kall.

**) I et Diplom af 1496 oversættes Justitiarius ved Ret-Skikker, og var han ei Landsdommer, men synes alleene at have dømt paa Kongens eget Retterting. Det synes ei heller, at de samme have været be-

stan-

og ved 2 Breve til Nestved Kloster Gaarden i Uby, som da laae øde. — Fra Anagnia den 28de Junii stadfæstede Pave Honorius (thi han maae det være og ei Alexander, som ei besad Sædet i Valdemars Tid) efter Kongens Begiering Keiser Friderichs med de tydske Fyrsters Samtykke Overladelse af alt Landet ovenfor Elven og Eider (skal vel være Eldena) der tilhørte Riget, og som Kongen selv, og hans Broder Knud, drevne dertil ved Fornærmelser, havde erhvervet, som og hvad hans Broder og Fader havde lagt deres Rige til i Slavien. — Valdemar Aar 1218.

Udi Norge nærmede Slitungerne sig i Fasten under deres Anfører Bene til Tønsberg med 5?0 Mand, men Baglerne angrebe dem 300 Mand stærke, under Anførsel af Herr Anders og Arnbiørn Jonssøn ved Gaarden Gunnarsbø og nedlagde over 140 af dem. Bene, som ei selv turde bivaane Slaget, flygtede til Marker, hvor han samlede Folk paa nye, giorde Indfald i Oslo og udplyndrede endeel Huse. De toge da og Bisk.p Nicolas Skib, og seilede dermed til Konghelle, hvor de toge et Skib fra Eskil Laugmand og Junker Knud, og joge dem paa Land; droge derfra til Halland, hvor Baglerne overfaldt dem, toge deres Skibe bort i Bardefiord, og joge dem paa Land. Om Sommeren bar Inga, Koug Hakons Moder, det gloende Jern udi Bergen i Overværelse af Kongen, Erkebisp Guttorm, som hemmeligen holdt med Kongen, Skule Jarl, Jon Jarl af Ørkenøerne, Bisperne Havard af Bergen, Iver af Hammer, Nicolaus af Stavanger, Biørn af Ørkenøerne og alle Lehnsherrer, og var hem-

standig ved Embedet, ligesom man og finder af dem flere paa een Tid. Landsdommere kaldes ogsaa undertiden Justitiarii, men da legges Landskabet til. Kall.

Valdemar. Aar 1218. hendes Haand derefter smukkere end forhen. Nu blev Forliget mellem Kongen og Jarlen paa nye stadfæstet, og Erkebispen forbød alle under Bandsstraf fra den Dag at tvivle paa, at jo Kong Hakon var Kong Hakons Søn. En Mand fra Brabant, ved Navn Sigar, havde forhen foreslaaet Dagfind Bonde at gnie Ingas Haand med et Græs, saa at hun ingen Skade skulde faae, men Dagfind afviiste ham, siden han var i Tieneste hos Skule Jarl. Imidlertid kan ingen Tvivl være om, at jo dette er gaaet naturligt til. Hakons Saga og alle Islandske Annaler henføre ellers dette til 1218, men de Islandske Annaler n. 411 urigtigen til 1221. Efter dette drog Kongen til Oslo, som Slitungerne havde taget i Besiddelse, og hvor Bisp Nicolaus i Følge sin sædvanlige Falskhed og Ubestandighed var dem hemmelig bevaagen. Ved Kongens Ankomst flyede Slitungerne, og alle Baglerne med deres Anførere gave sig under Kongen og aflagde Baglenavnet; Saaledes blev det mægtigste Partie, som havde været i Norge, næst Birkebenerne selv, undertrykt. Danske Snorro p. 610-614. Torfæi hist. IV. 4. 137. sq. Ann. Isl. F. Johannæi hist. eccl. Isl. II. 202. Den Høst kom Gaute Jonsen, en Korsbærer, tilbage fra Jerusalem. Danske Snorro p. 621. Torfæus l. c. p. 145. — Vinteren over forblev Kongen og Jarlen i Tønsberg. — Snorro Sturlesøn forlod sit Fædreneland Island, og reiste udenlands til Norge, hvor han forblev i 2 Aar. Dette, tilligemed hans ypperlige Forstand, satte ham i Stand til siden at skrive sin mageløse Norske Historie. — Bisp Nicolaus af Oslo kiøbte Broseleth i Romerige. — Efter den Svenske Kong Erics Død havde hans efterladte Enke Richissa bragt en Prinds til Verden, kaldet Erik efter sin Fader. Den Danske Kong Valdemar giorde sig al Flid, for at skaffe denne sin Søstersøn den Svenske Throne, og imodsagde derfor

Kong

Kong Johans Kroning, samt stævnede den Svenske Erkebisp og hans Lydbisper ind for Paven i Rom, for der at afgiøre denne Sag; dog desuagtet blev Johan kronet og Richissa forlod Riget og begav sig til Danmark, hvor hun døde 1220; dog opvaktes herover ingen Krig mellem de 2 Riger, og anmærker min Salige Ven den fortreffelige Lagerbring Svensk. Hist. II. 324 herved, at Krigen altid har mellem Danmark og Sverrige kun tient til Landenes og Folkenes Ødelæggelse. Gid Regenterne ville paa begge Sider have dette til Hierte, og søge at stifte sandt Venskab og Fortrolighed mellem 2 Folk, der have eet Sprog og een Troe. Lagerbring l. c. 317. sq. — Af Breve Bisp Carl i Linkøping har givet til Nydale-Kloster sees, at han da var Kong Johans Kanzler. — Den 16de Januarii gav den Engelske Kong Henrik et Leidebrev til Regnald, Konge over Man, om frit at drage frem og tilbage, og som skulde giælde til 15 Dage efter Paaske, for til ham at aflegge Huldskab og Troskab, homagium, (venteligen af Øen Man, thi i Henseende til Suderøerne var han den Norske Konges Vasal,) og at erstatte hvad Skade hans Folk havde giort, saavel i Engelland, som i Irland, og blev paa samme Tid givet den Irske Justitiarius Befaling, at ingen maatte imedens tilføie bemeldte Konge, hans Land eller Folk nogen Skade. Rymer Act. publ. I. p. 224. — Fra Skotland drog endeel Bisper, og deriblant Adam af Cathnes selv, til Rom for at søge Afløsning fra Bandet, hvilken de og erholdt, og kom derpaa i næste Aar tilbage. Chr. de Mailros h. a. — I May Maaned kom endeel Kogger fra det Cølniske til Accon i Syrien med nogle faa fra det Bremiske og Trierske, og deriblant tænker jeg, at de faa Danske og Norske have været. Den heele christne Magt drog derpaa til Egypten og beleirede Damiate. Friser og Hollander under Grev Wil- Valdemar Aar 1218.

Valdemar Aar 1218. helms Anfersel vare deriblant. Beleiringen varede længe, og mange Christne døde imedens. De fleeste Frisiske og Tydske Kogger vendte hiem. Matth. Parif. h. a. Chr. de Mailros, Hist. captionis Damiatæ ap. Gale fcr. Angl. II. 439. fq. de Vitriaco p. 1132. fq. Godofr. Mon. hos Freh. I. 387. fq. Der skal og efter Chron. S. Petr. Erfurt. hos Menck. III. 245 være komne Normanes til Damiate for at beleire samme, hvorved uden Tvivl forstaaes Normanner fra Frankerige. — Henrik Burewin, Meklenborgernes og Rygernes Fyrste, saa skriver han sig selv i dette Diplom hos Westphal. III. 1474, stadfæstede Klosteret Doberan alle dets Friheder, Rettigheder og Eiendomme med Samtykke af hans Sønner Henrik og Nicolaus. Blandt Underskrifterne forekommer Brunward, Bisp af Zverin. Det er givet til Pøle, regnante Waldemaro, som er et uomstødeligt Beviis, at denne Meklenborgske Fyrste da ei stod under den Tydske Konge, men under den Danske. Schrøders papist. Meckl. I. 521. — Den 24de Junii gav han og Sønner den nye anlagde Bye Rostok Privillegier og frie for al Ting, endog Told, overalt i hans Land, og Ret til at leve efter den Lybske Lov. Westphal l. c. 1494. Imidlertid havde Rostok dog længe været beboet; men ingen Kiøbsted, og befæstede han det først med Mure. Han lod ogsaa opbygge den ødelagde Bye Parchim paa nye, gav Gadebusch Lov at bruge den Lybske Ret, og skienkede den Toldfrihed. Hans Segl for Brevet har et Oxehoved. Schrøder l. c. 517. Francks Meckl. IV. 5. p. 28. 9. p. 67. — Ved denne Tid skrev Gervasius Tilberiensis, som var Marskalk i Kongeriget Arles, sine otia imperialia, trykte i Leibnit. script. Brunsv. I. 881. fq. og tilskrev Keiser Otto dem. Det er en Art af Jordbeskrivelse og Naturhistorie, og regner han der Danmark, Dacia, blant Øerne i Havet, Lund var sammes Hoved-

stad,

stad, metropolis, som havde Lydbisper under sig af (Roskild), Odense, Slesvig, Ribe, Viborg, Aarhuus, Børlum. Norges Hovedstad var Nidaros, havde under sig Bergen, Stavanger, Hamerkøping, Asloe, Ørkenøer, Suderøer (saaledes forklarer jeg: Hasmoensem, Hartadensem, Subtrahiensem). Sverrige var en Øe mellem Danmark og Norge; der var Erkebispen af Upsal, som havde under sig Strengnes (Svicensem), Vexio (Stawiganensem), Linkøping, Scara. De Danskes Land laae Tydskland nærmest. I Lifland boede det beste, probissima, hedenske Folk. Leibnit script. I. 932. II. 764. — Den 18de Februarii tillod den Pomerske Hertug Bogislav Klosteret Grobe ved Usedom Øye at kiøbe noget Gods, og den 4de August. gav han Klosteret Hilda eller Eldena, hvor han da var, Stadfæstelse paa hvad Gods den Rygiske Fyrste Jaromar havde skiænket det. Om Jaromar skrives her: qvondam Dominus Jaromerus Rugenorum Princeps, hvilket viiser, at han da var død; Bogislav kalder ham og sin cognatus, hvilket venteligen her betyder Svoger; thi Jaromars Datter Inger var gift med Bugislavs Broder Casimir, og alt det Gods, som der opregnes Eldena, Wostrosna, (som nu kaldes Wusterhusen), Skoven mellem Hilda og Gützkow med meere, som Jaromar havde bortgivet, tilhørte dog ham ved Arveret, hvilket viiser, at han nu efter Jaromars Død har ved denne Stadfæstelse villet bevare sin Ret til dette Land, som dog paa den Tid virkeligen var i de Rygiske Fyrsters Magt. Dreger cod. dipl. Pomer. I. p. 87. 88. — I Fasten droge de fra Riga tilligemed Liver og Letter igien ind i Esthland, dreve dem af Oesel paa Flugt, og brøde ind i Wik og kom midt ind i Landet. Alle Esther fra Rotala af og til Reval og Harrien søgte da Fred, gave Gidsler, underkastede sig den Liflandske Kirke, lovede at lade sig døbe, og at give en aarlig Afgift. De af

Valdemar Aar 1218.

Valdemar Aar 1218. af Oesel faldt paa samme Tid ind i Metsepole og plyndrede i Egnet Ledegove, hvor Præsten Gotfrid satte sig til Hest, iførte sig Panser, og med 7 af Bispens Tienere og endeel samlede Liver drev dem paa Flugt, endskiønt de vare 1000 Mand stærke. Grev Albert af Orlamünde forlod nu Lifland, og begav sig tilligemed Bisp Albert af Riga, Theodoric af Esthland, og Bernard af Lippe (nu Bisp i Semigallien, forhen Abbed i Dünamünde) til den Danske Konge, som de venteligen traf i Slesvig, og bade ham ydmygeligen, at han i næste Aar vilde med sin Flode gaae til Esthland, for at ydmyge Estherne, at de ei længere skulde med Russerne bekrige den Liflandske Kirke. Bisp Albert mærkede nu uden Tvivl, at han ingen Hielp fik fra de Tydske Konger, og at den, han selv kunde samle i Tydskland, var ei tilstrækkelig. Da Kongen fornam, hvor stor Fare Kirken svævede i, lovede han at komme næste Aar, saavel Jomfrue Maria til Ære, som for at erholde sine Synders Eftergivelse; hvortil da og kom, at han agtede at føie Esthland til sit Rige, som det forhen Sid. 316 anførte Pavebrev udviser. Bisperne bleve meget glade over dette Løfte. Nu drog Biskop Albert om i Tydskland og samlede Pilegrime til Liflands Forsvar, og selv forblev han der indtil næste Aar, da han sendte Burchard, Decanus af Halberstad, i sit Sted med den Vendiske eller Meklenborgske Fyrste Henrik Burewin den første til Lifland med Pillegrime. Efter den 15de August droge de af Riga med Liver og Letter, samt Fyrst Henrik Burewin og Mester Volqvin og Sværdridderne giennem Saccala, hvor Grev Albert havde ladet giøre en Broe, og agtede da at plyndre Reval og Harrien; men da de ved Vellin fik Underretning om en stor Russisk Hær, som stod i Ungannu, og som søgte at ophidse alle Esther og Oeseler mod Liflænderne, droge de didhen imod dem, og

af

aftalte, at de Tydske skulde fegte til Hest, og Liver og Letter til Fods. Ved første Angreb toge Russerne Flugten, og erobrede de Kongen af Novgorods Fane samt 2 Faner fra andre Russiske Konzer. De forfulgte dem 2 Mile, men da samlede alle Russerne sig igien, og Kong Valdemar af Pleskow, som ogsaa Kongen af Novgorod, opmuntrede dem til Strid. Liver og Letter forskrækkedes ved deres Mangde og toge Flugten, og Tydskerne, som vare kun 200 Mand stærke, bleve allene tilbage, skiønt af dem ogsaa flyede saa mange, at tilsidst neppe 100 bleve tilbage. En Bak adskilte dem. Nogle Russer gik over, men bleve alt, som de kom over, dræbte, og varede Striden saaledes fra 9 om Morgenen til Solens Nedgang, da Russerne, efterat have tabt omtrent 50 Mand, begave sig bort. De Tydske mistede kun 2 Mand: en af Henrik Burewins Riddere, som dræbtes ved en Piil, og en Letter Veko, som med Ryggen mod et Træ eene fegtede med 9 Russer, indtil han bag fra blev saaret. Den Russiske Hær bestod af 16000 Mand af deres beste Tropper samlede ved Kongen af Novgorod i 2 Aar fra heele Rusland. Imidlertid brøde Russerne dog derpaa ind i Lif- og Letland, skiændte og brændte vidt og bredt. Gérceslaw, Søn af Kong Vlodimir i Pleskov, beleirede ogsaa Sværdridderne i Wenden; Kongen af Novgorod stødte til ham, men de formaaede ei at erobre dette Kastel. Tilsidst maatte de vende tilbage, fordi Lithauerne vare faldne ind i Rusland, og havde plyndret Pleskov *). Gruber. orig. Liv. 120. sq. Gadebusch Livl.

Valdemar Aar 1218.

*) Det er upaatvivlelig de samme Tildragelser, som forekomme hos Tscherbatow S. 1026 og Arndt II. 367, som her fortælles efter Gruber. orig. Liv. p. 123. sq. og Gadebusch I. 122. sq. At begge Par-

Valdemar Aar 1218. Livl. Jahrb. I. 122. sq. — Den 30te April tilskrev Paven Erkebisp Gerhard af Bremen, at Bisp Albert af Lifland havde klaget over, at han vilde underkaste ham sit Erkesæde, og derfor foruroeligede ham meget, da han snarere burde hielpe ham; Paven setter ham herfor til rette, forbyder ham sligt, og melder, at han havde befuldmægtiget Bispen af Verden, Abbeden af Lüneborg, og Provsten af Lune i Verdens Stigt at formaae, ja ved Band at hindre ham fra slig Opførsel, hvilket sidste Brev ogsaa er tit. Raynald. h. a. n. 40. I et Brev af samme Dag til den Bremiske Erkebisp straffer han ham, fordi han hindrede dem, som havde ladet sig korse, i at gaae over til Lifland. Raynald. l. c. Da Gerhard var en meget god Ven af Kong Valdemar, saa er det ikke urimeligt, at dette er skeet efter en hemmelig Aftale mellem ham og Kongen, for derved at nøde Albert til at vende sig til den sidste; thi man seer, at Kongen selv i næste Aar hindrede de Tydske Korsbærere fra at komme til Lifland. — Paa denne Tid fik Swetoslaw, Mstislaws Søn Regieringen i Novgorod, som Mstislaw forlod, da han gik til Halicz, hvor han overvandt Coloman i et stort Slag, tog ham tilligemed hans Dronning til Fange, hvilke han dog begge kort efter satte paa frie Fod, men lod sig krone til Konge af Halicz, hvoraf dog den nordlige Deel tilhørte Wasilei, en Søn af den Russiske Storfyrste i Wladimir Constantin, som døde i dette Aar den 2den Februarii. Wetscheslaw, en Russisk Prinz af Polocz, satte

Parter tilskreve sig Seieren, kunde ligesaavel da skee, som nu. For Resten maa man ikke vente megen Oplysning ved at sammenholde her de Russiske og Liflandske Historieskrivere, da Tscherbatow selv klager Sid. 988 Not. *) over Mangel paa Efterretninger om denne Pleskowske Wlodimir. Kall.

fatte Livet til imod Sværdridderne. Novgoroderne giorde et stort Opror med deres Fyrste Swetoslaw, fordi han forfulgte en uskyldig Mand, og tvang de ham til Billighed. Tscherbatow 1025 sq. Arndt II. 392. sq. — En Fyrste Theobald drog med en Biskop Laurentius til Preussen, venteligen for at omvende Hedningene, en Sag Paven antog sig meget i dette Aar, og skrev vel i den Anledning Brevet den 6te May til alle Erkebisper og Bisper i Stifterne Maynz, Coln, Magdeborg, Salzborg, Gnesen og Lund, hvori han opmuntrer dem til engang om Aaret at komme med Almisse de Christne i Preussen til Hielp, som efter den Preussiske Bisp Christians Beretning svarligen trængdes af Hedningerne. — Den 9de May skrev han til den Slesiske Hertug Henrik, at han saavel af Breve fra ham selv, fra Bisperne i Posen, Breslau og Lubus (Lubicensis), som ogsaa fra Hertugens Farbroder, den Polske Hertug U(Wladislaus) havde faaet Underretning om Forliget mellem ham og bemeldte hans Farbroder, Storhertug i Polen, som han herved stadfæster saaledes, at Slottet Lubus med Markgrevedømmet Lausitz skulde tilhøre Wladislaw, saalænge han levede, men efter hans Død tilfalde Henrik. — Den 15de May forbød Paven ved Brev til den Preussiske Biskop de Christne at føre Jern og Vaaben eller Salt til de hedenske Preusser, som selv havde intet deraf, og det under Bandsstraf. — Den 5te May gav han ham Lov til paa beqvemme Steder i Preussen at oprette Cathedralkirker, og at beskikke duelige Præster til dem. — Ved et andet Brev af samme Dag gav han ham Lov at meddele dem deres Synders Forladelse, som vilde prædike i Preussen eller give Almisser dertil. — Den 12te May tilskrev Paven samme Bisp, at om nogen af dem, som i Tydskland, Behmen, Mæhren, Danmark, Polen og Pomern lode sig korse for at drage til Preussen

Valdemar Aar 1218.

til

Valdemar Aar 1218. til Bispens og de nye døbtes Beskyttelse mod Hedningene, maatte de ei giøre det for nogen verdslig Vindings Skyld, og derved at hindre Hedningenes Omvendelse eller forværre de nye Omvendtes Tilstand. Dette Brev er trykt i Actis Borussicis I. p. 265. — Den 16de May tilskrev han under et alle dem, som havde ladet sig korse i Tydskland, Bøhmen, Mähren, Danmark, Polen og Pomern for at drage de Christne i Preussen til Hielp, om at de ei maatte giøre det for verdslig Vindings Skyld, eller drage ind i Preussen, samt foretage sig der noget, uden den Preussiske Bisps Tilladelse. — Den 22de May gav han i Brev til Preussens Bisp alle de øde Egne, som Troende i andre Stigter kunde skienke ham, frie for Tiender, og den 29de May undtog han navnlig fra slig Tiendegivelse den Bondebye Cecoviz, som Hertug Wladislaw af Kalis havde skienket Bispen, allerede Aar 1212, paa Vilkaar, at han maatte sætte Tydske eller andre Giester der, som holdt Marked og vare frie for Told, samt Slotslov, for at modtage Hertugens Myntere (monetarios) og for at følge ham paa Krigstog, og for at dømmes af hans Kastellan, da de skulle eene og alleene være Bispens Domstoel undergivne. — Den 15de Junii tilskrev Paven Erkebispen i Lund, hans Lydbisper og Bispen i Camin, at da blant de hedenske Preusser Almuen dræbte sine nyfødte Døttre, undtagen een, gav sine Døttre og Koner Bellyst til Priis, ofrede Fanger til deres Guder, og dyppede deres Sværd og Lanzer i disses Blod, for at faae god Lykke, ligesom ogsaa paa mangfoldige Maader trykkede de nye omvendte Christne, agtede den Preussiske Bisp, som havde bygget der nogle Kirker, om hans Kaar tilsod det, at kiøbe saadanne nyefødte Piger for at omvende dem, at indrette Skoler for Preussiske Drengebørn, som kunde blive skikkede til at prædike i Landets Sprog. Biskopen udbad sig derfor, at

at de som ei havde ladet sig korse, vilde giøre det for at imodstaae Hedningerne, og Paven anbefalede de tilskrevne Bisper at opmuntre alle i deres Stifter til at lade sig korse og at give Almisser til disse Tog. Valdemar Aar 1218.

I Begyndelsen af Fasten droge de fra Riga med Liver og Letter samt Pilegrime mod Estherne over det frosne Hav og ind i Sontagana. Sværdmesteren Volqvin og den Meklenborgske Fyrste Henrik Burewin vare med. De brøde og ind i Landskabet Reval, plandrte og brændte efter Sædvane allevegne, og vendte samme Vei tilbage. Men Kulden tilføiede dem stor Skade paa Sundhed og Lemmer, ja nogle fros endog ihiel. Skribenten Henrik den Letter var med paa dette Tog. Underveis kom de til Ladysse, hvorved i Bredden staaer skrevet Padysse, og hvorunder venteligen Padis forstaaes; thi endskiønt de Danske ei her endnu havde anlagt noget Kloster, kan der dog have været et Sted af saadant Navn for. Paa Hiemveien kom de og forbi det Sted, hvor de Danske siden byggede et Kastel, venteligen det af Reval. Om Foraaret kom Bisp Albert med mange og ædle Pilegrime igien til Lifland, og vare iblant dem den Saxiske Hertug Albert af Anhalt, Hertug Bernhards yngre Søn, og en Dattersøn af den Danske Kong Knud den femte. Hans ældre Broder Henrik, som elskede Fred, lod sig nøie med Anhalt, og overlod Hertugdømmet til sin yngre Broder; thi det skulde først erobres, da det var i Pfalzgreve Henriks Hænder, deels som Eier, deels som Formynder for sin Broder Wilhelms Søn Otto, og de Vendiske Lande, som Hertug Henric Løve havde underlagt sig, vare i Kong Valdemars Hænder. Gruber orig. 126. sq. Arndt Liefl. Gesch. I. 141. sq. Gadebusch Liefl. Jahrb. I. 127. sq. Maaskee Aar 1219.

Valdemar Aar 1219. det var ved denne Tid, at Herman, som den Rigiske Bisp Albert havde beskikket til Bisp i Esthland, kom til Kongen, og søgte at faae Bispedømmet af ham, lovede derimod at forblive ham troe. Om Sommeren drog Kong Valdemar did med en stor Hær. Petrus Olai hos Lang. I. 121, Erici Krønike ibid. I. 166, Minoriternes Aarbøger af Wisbye ibid. I. 254, Krøniken som slutter med 1317 ibid. II. 172, Gheysmer ibid. II. 386, og Riimkrøniken udgive alle hans Flode, for at have bestaaet af 1500 lange Skibe; Stral ibid. III. 309 derimod har ikkun 500, og dette sidste Antal er det rimeligste; Hvitfeld har det ogsaa, og vidner tilligemed, at paa hvert saadant langt Skib var 120 Mand, hvilket udgiør et Antal af 60000; han lægger og til, at han desuden havde med sig 500 smaae Skibe og Jagter, som hver var besat med 12 Roerkarle, een Bueskytter, og een med Kyrads bevæbnet, hvilket udgiør 7000 Mand. Da man nu veed, at den Danske Søemagt paa den Tid bestod af 1400 smaae og store Skibe (i det mindste staaer saa ved Enden af Krøniken, som slutter med 1323 hos Lang. II. 529, og at Landmagten bestod da af 2800 Riddere og Bueskyttere, men i alt af 160000 Mand, hvorefter at dømme Folkemængden maatte da være meget større end nu), saa bliver herved Grams not. ad Meurs. 382. d. Gisning rimelig, at de 400 ere blevne tilbage til Rigets Forsvar. De store eller lange Skibe bleve udrustede af Kongen selv, Bisperne, Herrerne, Greverne, de fornemste og mægtigste Adelsmænd, og Kiøbstæderne; men de smaae Skibe udrustedes af de mindre formaaende Adelsmænd og af Bønderne. De Liflandske Skribentere den samtidige Henrik den Letter, samt Hierne og Kelch Liefl. Gesch. p. 60. sq. der følge ham, henføre dette Tog til 1219, og det samme giøre ogsaa Albert af Stade, de Islandske Annaler

og

og alle de mange Danske Kreniker, som omtale dette Tog, undtagen at den, som slutter med 1285 hos Lang. II. 436, og Minoriter-Annalerne af Wisbye ibid. I. 254, endskient tvetydigen, da de have begge Aar, opgive 1218. Russow henfører det til 1223, og til samme Aar Byen Revals Anlæg, med hvilket sidste ogsaa flere istemme, og troer jeg, at Reval er anlagt først 1222, naar derved forstaaes Byen; thi Slottet blev vist anlagt 1219. Med Kong Valdemar fulgte den Lundske Erkebisp Andreas, Bisp Nicolaus af Slesvig, en anden Bisp, som var Kongens Kanzler, og hvorved uden Tvivl Bisp Ebbo af Aarhuus forstaaes, og hvoraf man seer, at Kanzlerne ei vedbleve i deres Embede til deres Død, thi Nicolaus døde først 1234. Den Esthniske Bisp Theodoric fulgte og med, som ved Hedningerne var twungen til at forlade sit Sæde, og derfor opholdt sig hos Kongen; den Slaviske Fyrste Wenzeslaus eller Wizlaw af Rygen, Jaromars Søn, var og der med sine Folk. De lagde alle an ved Reval, og leirede sig ved Lyndanisse, som havde været Revalernes Fæstning, og hvor de nedreve den gamle, og opbygde en nye, som beholdt det Navn Reval, Refval, uden Tvivl af det Danske Ord: Ref, det er en Sandbanke, som gaaer ud fra Landet i Havet, og af: Val, som i Søemands-Sproget hos os er en Kyst ved Havet, der bestaaer af smaae Sandbierge. Paa Russisk kaldes denne Bye Kolivan, paa Esthnisk Tanilin, eller de Danskes Bye eller Fæstning *), og paa

Valdemar Aar 1219.

*) Det er den skarpsindige Gadebuschs Forklaringer over Oprindelsen til Navnet Reval, som her læses og som først fremsattes i sammes Zusätze zu Frischens Wörterbuche, indførte i Gelehrte Beyträge zu d. Rigischen Anzeigen 1766 S. 147, men siden udførligere og meere

Valdemar Aar 1219. paa Lettisk Danipils, hvilket betyder det samme. Et Islandsk Fragment hos Lang. II. 433 siger, at det var et meget stærkt Kastel; Kreniken, som slutter med 1347 (Lang. V. 457), at Valdemar gjorde ved de Danskes store Tapperhed Byen Reval navnkundig og uovervindelig, hvilket sidste vel meest passer sig paa Kastellet. Revalerne og Harrierne samlede da en stor Hær mod de Danske, og sendte deres Ældste til Kongen med fredelige Ord, som Kongen fæstede Troe til, ei tænkende at der var nogen Svig under. Han gav dem Gaver, og Bispene døbte dem, og sendte dem med Glæde tilbage; men 3 Dage efter kom de med al deres Hær om Aftenen efter at have spiist uformodentlig over de Danske. Hvitfeld skriver, at de havde bestyrket sig med Tropper fra Preussen, Lithauen, Semigallien og Rusland, hvilket synes mig meget troeligt; thi da de vidste, at Valdemar var en mægtig Konge, saa have de vel søgt at sætte en stor Magt med ham. De angreb de Danske fra 5 Kanter. Mørket og det uventelige Angreb gav dem Fremgang, og angreb de et Telt, hvori de meente at Kongen var, men som var Biskop Theodorics. De brød ind i det, og dræbte ham. I denne Forvirring og Nød gik Bispen af Aarhuus, som Petrus Olai skriver (hvilket viser, at han maae have været den tredie Bisp, som fulgte Kongen og var hans Kanzler,) til Kongen, og forestillede ham, at han maatte love at forbedre sig imod sine Undersaattere og den hellige Clemens i Aar-

mere bestyrkede i hans fortreffelige Livland. Jahrb. I. Sid. 133-135. Paa dette sidste Sted gjør han den artige Bemærkning, at da Lin hos Estherne betyder et Slot eller Fæstning, kunde maaskee den Fæstning i Dithmarsken, som Gheyomer og von Gahlen forhen har omtalt, deraf have faaet sit Navn. Kalli

Aarhuus, hvis Offer han tog til sig, som Hvitfeld skriver, under Paaskud, at han var hans Slagt; Erkebisp Andreas forestillede ham det samme, sigende, efter Hvitfeld, at hvad man tager fra Kirker og Klostre, som er lagt til Gudstieneste, det kommer en Herre lidet til Gavn. Erkebispen sammenkaldte ogsaa de Store, og formanede dem til at giøre det Løfte, at alle Mand i Danmark fra Drenge over 12 Aar skulde til evig Tid faste St. Laurentii Aften paa Vand og Brød: Rimeligen var dette kun en Fornyelse af det Løfte, som allerede var giort i Magni den Godes Tid, og som rimeligen var kommen i Forglemmelse. Hvitfeld lægger til, at Bispen af Aarhuus, som han urætteligen kalder Peder, formanede Kongen til ei saameget at besvære sine Undersaattere med Skat og Tynge efter Dronning Bengerds Raad; men herom staaer aldeles intet hos Petrus Olai, saa at jeg troer dette om Dronningen er et Tillæg, grundet paa den ufordeelagtige Tanke han havde om hende og opkommet ved Sagn og Viser, og hvad det første angaaer, da maatte de idelige Krigstoge vist nok falde Landet besværlige; det er og derover rimeligt, at Valdemar har paa en og anden Maade taget meere i Skat, end fremfarne Konger; imidlertid vides dog intet vist derom. Estherne bleve imedens ved at angribe de Danske, og kom endeligen til det Sted, hvor Wizlav stod med sine Slaver paa en Vold, som var paa det affhængige af et Bierg, der gik ned til Havet. Saasnart han saae dem nærme sig, gik han dem imøde, angreb, dræbte og slog dem paa Flugt, og forfulgte dem paa Veien. Da de Esther, som forfulgte de Danske, saae deres Landsmænds Flugt, bleve de staaende stille, og da samlede alle Danske sig med Kongen og nogle Tydske, som vare med dem, droge mod Estherne, og stredo tapperligen mod dem: Hvitfeld lægger til, at alle Danske falde paa Knæ, efterat Erkebispen

Valdemar Aar 1219.

Valdemar Aar 1219. formoder, at Wizlav kan have fort denne Fane, og at de Danske have siden beholdt den; men det kommer mig ikke troeligt for, at saa myndig en Herre som Valdemar skulde have optaget sin Vasals Fane. Gebhardi formoder, at Fanen kan have været ældre, og vist er det, at de gamle have fra ældgamle Tider havt Ynglings-Faner, som sees af den bekiendte Ravn i det niende Seculo. Dette er vist, at Dannebrog var længe de Danskes Hoved-Fane, giemtes i Slesvigs Domkirke, og tabtes først under Kong Hans i Dithmarsken Aar 1500. Endnu staaer den i Skibs-Flaget rode med et hvidt Kors; I det Kongelige Segl sees den siden Eriks af Pomern Tider, og paa Mynterne siden den Tid Christian den femte stiftede Dannebrog-Ordenen, endskiønt Laurentzen i Museo reg. anseer for Dannebrogkorset det Kors, som sidder paa en af Kong Valdemars Mynter oven paa Æblet, som han holder i Haanden, da dog slige Kors forekomme paa mange andre christne Kongers Mynter. Navnet vil ei sige andet, end de Danskes brogede Fane; dog meener Lagerbring, at det er en urigtig Udtale af Dannebrog ɔ: de Danskes Mod eller Tapperhed. Underligt er det, naar den store Bartholin troer, at den virkelig er nedfalden fra Himmelen; imidlertid anfører den yngre Bartholin i sine utrykte Annaler et gammelt Skrift, kaldet: duodecim excellentiæ provinciæ Daciæ, skreven omtrent 1527, hvori stod, hvorledes Dannebrog var falden fra Himlen; han havde ladet det udskrive i den første Tome af sine Collectanea, som opbrændte i den store Brand 1728; men til Lykke findes en Afskrift deraf blant Langebeks Papirer, og skal ogsaa trykkes i hans Scriptores. At Danmark i dette Skrift paa Latin kaldes provincia Dacia, bringer mig paa den Tanke, at det er skrevet af en Dominicaner- eller Franciscaner-Munk. Den ældre Bartholin vil

vil og, at Kongen efter Slaget slog 35 Personer til Riddere, og at deriblandt var Absalon Balg, eller den Fede, en Søn af Esbern Snare, som døde 1232, og en Uffo, og skulle de alle opregnes i et gammelt Pergament. Dette kan være rigtigt nok; men at de skulle have havt til Mærke et hvidt Kors, og have ført Navn efter Dannebrog, er vist urigtigt; thi Ridderne, milites, udmærkedes endnu ei, især her i Norden, ved noget vist og bestandigt Mærke eller Navn, men alleene ved at de fegtede til Hest, vare Adelsmænd og havde vel Mærker, men ei stadige, i deres Skiolde, hvilke de derfor valgte efter eget Behag; ligesaalidet er det rigtigt, at Valdemar, som Bartholin vil, lod sætte Dannebrog i Rigets Vaaben eller paa sine Mynter, kort: Dannebrog-Ridderordenen er vist ei ældre end fra Christian den femtes Tid Aar 1671. Arnkiel Cimbr. Heyden-Bekehrung IV. p. 340 fortæller, at i Brundlund eller Apenrade Amt ved Genner Havn, staae de saa kaldte Dannebrogs-Skibe, 20 i Tallet, smaae og store, betegnede ved Stene, brede i Midten og spidse til Enderne; Vist nok er dette Navn underligt, men adskillige Tilfælde kan have frembragt det, maaskee et lystigt Hoved eller en Halvlærd har kaldet dem saaledes, saa man derfor ei har nødig med Arnkiel at troe, at Valdemar har paa Hiemveien fra Lifland landet her med 20 Skibe og ført Dannebrog med sig; men rimeligen ere disse Stene hedenske Begravelser og Altere. Lang. I. 121. 166. 182. 244. 254. 285. 370. II. 167. 172. 258. 386. 436. 529. 625. III. 82. 265. 309. IV. 228. V. 457. VI. 625. *). — I den dræbte Theodorics Sted beskikkede Kongen

Valdemar Aar 1219.

*) Hvad af det, som Suhm her anfører, efter min Formeening ei er saa ganske rigtigt, skal jeg ved anden Leilighed bemærke. Kall.

Valdemar Aar 1219. gen sin Kapellan Wesselin til Bisp i Esthland, og fik han uden Tvivl sit Sæde i Reval. Alberic. Mon. ad 1215. Gruber, Arndt Gadebusch ll. cc. Kongen førte og endeel Danske Præster med sig, som han forsynede med Indkomster, og lod begynde med at bygge Kirker og Klostre. Denne Bisp og de fleere, som siden paa andre Steder beskikkedes der, stode under Erkesædet af Lund, og havde, naar de kom til Danmark, Sæde i Raadet, som Hvitfeld siger. Dog det meeste af dette skeede efterhaanden og efter Kongens Bortgang og i adskillige Aar. — Valdemar skal og efter Hvitfelds Sigende have giort den Anordning, at der aarligen skulde fra Danmark skee et Tog til Esthland. — Mig forekommer det rimeligt, at Valdemar har ved denne Leilighed givet sin Lehnsret i Esthland, og ei allerede 1215, som Gadebusch Lifl. Jahrb. I. 110. Anm. 1. meener, der og er af den Tanke, at den først vel kun blev given mundtlig; men siden for adskillige Misbruges Skyld skristlig. Arndt Lifl. Chron. II. 11. sq. siger, at denne Lehnsret staaer allerførst i den efter sit Bind saa kaldte og 1546 samlede røde Bog, der giemmes i Reval: Den bestaaer af 53 Punkter, og strækker sig til alle boesiddende Mænd i Riga, Dorpt og Oesel, som ogsaa i Riddernes Land, og antaget af de omkringliggende; hvilket viiser, at den er bleven forøget med Tiden, thi endnu havde de Danske ei indtaget Oesel, og Riga havde de Danske aldrig inde. Deri forordnes, at Godsene bleve i den nedstigende mandlige Linie, saa at den eene Broder arvede den anden; men var ingen mandlig Arving til, da faldt Lehnet tilbage til Lehnsherren, uden hvis Villie det ei kunde afhændiges. I bemeldte røde Bog er denne Lehnsret den første, som Menius hos Arndt holder for, at Valdemar først har givet 1238. Blant andet staaer deri, at om en Mand døer og efterlader umyndige Sønner og Døttre, saa skal den

den nærmeste Mand af Slægten, om han er Kongens Mand, være Formynder, og ellers Kongen: Døde nogen uden Arvinger, saa skulde hans Enke sidde paa hans Gods Aar og Dag, det er Aar og 6 Uger, og skulde hielpe til at betale hans Gield og pleie hans Siel; Var en Mand ude af Landet, saa tilbød man ham Godset, og kom han da ikke, saa skulde han give 60 Skilling; den som fældte en vrang Dom, skulde give 2 Pund, og den som anklagede en ret Dom, give 3 Pund. Imidlertid er det uvist, hvormeget i denne Lehnsret er af Kong Valdemar, eftersom Kong Erik stadfæstede og forandrede den 1248, og en anden Kong Erik 1315. Valdemar Aar 1219.

— Efterat Slottet Reval var færdigt, og en Befæstning lagt deri, vendte Kongen selv tilbage til Danmark, men efterlod Bisperne med sine Folk, hvilke det heele Aar over strede med Revalerne, indtil disse endelig antoge Daaben. Efterat Bisp Albert var kommen tilbage, indfandt sig Semigaller hos ham fra Mesothen, og bade om Hielp mod Lithauerne. Bispen lovede dem den, naar de vilde lade sig døbe, og drog derpaa selv didhen med den Saxiske Hertug Albert. De bleve døbte 200 Mænd i Tallet, foruden Qvinder og Børn, og Bispen lagde Besætning i deres Slot Mesothen, som skulde være den Semigalliske Bisp Bernards Sæde. Men Westhard, een af de Semigalliske Ældste beleirede det, og saasom de Tydske manglede Proviant, og desuden frygtede for Semigallernes, Lithauernes og Kurlændernes Had mod de Christne, forlode de Stedet, og begave sig til Riga. De døbte Semigaller faldt da ogsaa fra Troen, befæstede Mesothen endnu meere, og faldt ogsaa ind i Lifland. Letterne faldt derpaa ind i Russernes Land af Pleskow og disse igien i Letternes: Begges Bedrifter bestode i at plyndre, brænde og myrde; Letterne trængte derpaa ogsaa ind i Jerven, og fore frem efter Sædvane, sigende, at det

Valdemar Aar 1219. skeede, fordi disse havde hiulpet Revalerne mod de Danske. De Aeldste af Jerven kom da til Sværd-Ordenens Mester Rudolph, forklarede, at de eengang i Grev Alberts Overværelse havde giort Fred med dem af Riga og lovet at lade sig døbe, gave til Stadfæstelse herpaa deres Sønner til Gidsler og opmuntrede Ridderne til at giøre et Tog med dem til Wirland, for at tvinge det til Troen; I Følge deraf droge Ridderne fra Wenden, Bispens Folk, alle Liver og Letter med dem af Riga ind i Saccala, hvis Beboere de toge med sig, saa og dem af Ungamia og Jerven, og brøde derpaa alle om Natten ind i Wironien eller Wirland, som var et frugtbart og smukt Land og fuldt af store Sletter. Saasom Overfaldet skeede uformodentlig, saa dræbte de i faa Dage nogle tusende Mandsfolk, toge Qvinder og Børn til Fange og giorde stort Bytte. De ældste af Wirland indfandt sig nu, sluttede Fred, og gave Gidsler af de 5 Landskaber i Wirland. Blant dem, som bleve døbte, var en vis Kyriawon, som bad de Tydske om at ville give ham en god Gud, da han hidindtil havde havt en ond. De 5 ældste af de 5 Landskaber fulgte med til Riga, lode sig der døbe, og overgave sig og ganske Wirland til Jomfrue Maria og den Liflandske Kirke. Gruber l. c. 131-134. Arndt l. c. 147. sq. Udi den omkomne Theodorics Sted beskikkede Bisp Albert sin Broder Herman, som var Abbed ved St. Pauls Benedictiner-Kloster i Bremen, til Estherness Bisp, og lod ham dette vide ved Bud, der droge venteligen om Vinteren giennem Kurland og Sameland til Tydskland, hvorpaa han drog til Erkebispen i Magdeborg, og lod sig der af ham indvie. Men som Kong Valdemar havde forhen beskikket Wesselin til Esthernes Bisp, saa hindrede han hans Ankomst til Lifland i nogle Aar; thi de Danske vare da saa mægtige i Østersøen, at ingen kunde komme fra Tydskland efter paa, naar

de

de vilde forhindre det. Skiønt Herman nu blev Esthernes Bisp, maae man dog ei derfor ansee ham for Bisp i Reval, thi Wesselin var og forblev Bisp der, og opholdt sig der, som paa det tryggeste Sted; Herman havde derimod intet vist Sæde, og baade Kongen og Albert tænkte vel da kun paa, at der skulde ikkuns være een Bisp i Esthland, og Spørgsmaal var kun, enten Kongens eller Alberts skulde være den rette. Gruber p. 131. 141. not. x. Gadebusch p. 137. 143. Den Danske Riimkrønike siger, at de som boede i Lifland, rettere Esthland, maatte tiene Danmark uden Sold, hvorved han uden Tvivl sigter til Lehnsmændene, med hvis Undertvingelse maaskee er begyndt i dette Aar, men som ei førend endeel Aar efter kom ret i Stand. — Det var ei alleene Esthland Valdemar tragtede efter at komme i Besiddelse af, men ogsaa Kurland, hvorhen han 1212 giorde et Krigstog. Hvitfeld vidner, at han i dette Aar beskikkede Ermemord, Klerk af Lund til Bisp der, og den gamle Efterretning om det Kurlandske Bispedom hos Lang. V. 574 kalder ham Errord, Kanik og Scholasticus i Lund, som Kongen sendte til Rom til Paven, for at faae Stadfæstelse derpaa; dette bekræfter og Hvitfelds Beretning, alleene at Aarstallet er her, som allevegne i denne Efterretning, urigtigt og angivet for 1169. Hvitfeld beretter og, at Bispen af Kurland stod ligesom den af Reval under Erkebispen af Lund, og havde, ligesom han, Sæde i det Danske Rigsraad, hvilket sidste hører til sildigere Tider, i det mindste har jeg til 1328 ingen Underskrift funden af ham, og tænker jeg, at det først er skeet i 16de Seculo, da Prinds Magnus besad Oesel og Kurland. Nettelblad ann. Carl. p. 135. — Saasom Bisp Albert mærkede, at han i Henseende til Esthland og flere Lande vilde faae en farlig Medbeiler i Kongen af Danmark, udvirkede han hos Paven, der virkelig var Kongen

Valdemar Aar 1219.

den

Valdemar Aar 1219. bevaagen, men havde inkt Begreb om disse langt bortliggende Landes Tilstand, et Brev til sig af 28de October fra Viterbo, hvori han tog ham og den Liflandske Kirke under sin Beskyttelse, og stadfæstede dem ei alleene deres nærværende Besiddelser, men endog hvad den i Fremtiden retmæssigen kunde erhverve, og især Esthland, Selonien (dette var en Deel af Semigallien, hvor Selburg laae) og Semigallien, som nyligen vare erhvervede til Lifland, og som den med Ret og Fred besad. Man seer heraf, at Paven glemte, at han nyligen havde givet Valdemar Lov at beholde, hvad han paa sit Korstog erobrede. Det er da gaaet, som nu, og som det altid vil gaae, at det beroer paa Ministrenes Forestillinger, og at Regenten, som Menneske, ei kan huske alle Ting. Biskopen har havt een Cardinal paa sin Side, og Kongen en anden. Paa Alberts Forestilling har det og uden Tvivl været, at Paven skrev Kongen selv til den 29de October, og paa en beskeden Maade forestillede ham, at han ei maatte legge Pillegrime, som droge til Lifland, noget i Veien; men snarere forhindre andre fra at giøre det, og understøtte dem med Almisser. Heraf sees, at Valdemar havde begyndt hermed, førend han hindrede Bisp Hermans Reise, og at han paa saadan Maade tænkte alleene at spille Mester i Landene ved Østersøen eller de Nordiskes gamle Austurveg. Vist er det, at saavel de Danske som Svenske have fra de ældste Tider giort Krigstoge did og Erobringer, og paalagt Indvaanerne Skat, saa at de ansaae de Lande for deres Skatskyldige, og at de Tydske ere komne meget seenere did; men det underligste herved er, at fremmede Folkeslag under Skin af at befordre Indvaanernes Lyksalighed og at giøre dem til Christne, skiændte, brændte og myrdede i deres Lande, og syntes ganske at glemme, at ingen havde større Ret til disse Lande, end Indvaanerne selv. — Den 25de October

stad-

stadfæstede Paven ved Brev til den Seloniske Bisp Bernard, (det er Bispen af Semigallien i Seleburg, hvorhen Sædet blev forlagt fra Mesothen,) hans Stigts Grændser efter den Rigiske Bisp Alberts Forslag. Cod. dipl. Polon. V. p. 6. Gadebusch. l. c. p. 137. — Endskiønt alle vore gamle Kroniker, som tale om den Hallandske Grev Nicolai Død, henføre den eenstemmigen til 1218, saa troer jeg dog, at den først er skeet 1219, eftersom den gode Krønike, som slutter med dette Aars Begyndelse, ei taler derom. Hvitfeld kalder ham Claus, hvilket er Nicolaus forkortet, og siger, at han var Erkebisp Eskils næste Slægt og Arving paa sit Møderne, hvilket hans Navn giør troeligt; thi man finder, at Eskils Dattersøn hed Nicolaus og dennes Søn og Sønnesøn ogsaa. Da Nicolaus var Valdemar den andens Søn, saa maae han ei være bleven gammel. Hans Søn Nicolaus den anden, Greve i Halland, som han avlede med Ida, har maattet ligge i Vuggen ved hans Død. Kong Valdemar tog som Formynder for denne unge Herre den halve Deel af Slottet og Grevskabet Sverin i Besiddelse, og dette har uden Tvivl været Hovedaarsagen til den Sverinske Grev Henriks Forbittrelse mod ham og hans derpaa fulgte Fængsel. — Krigen mellem Kongen og Marggrev Albert af Brandenborg vedblev, venteligen fra 1214, som man seer af et Brev, som Paven i dette Aar 1219 den 26de May tilskrev den Preussiske Bisp Christian i Anledning af et Brev han med mange fleere Fyrster og Baroner havde tilskrevet Paven angaaende denne Krig, hvori var paa den eene Side den Danske Kong Valdemar og hans Søstersøn Otto af Lyneborg, og paa den anden Markgreven af Brandenborg, og hvori, da Forbittrelsen mellem dem var stegen paa det høieste, ei alleene Mennesker dræbtes, men endog Landsbyer opbrændtes, og mange

Valdemar Aar 1219.

andre

Valdemar Aar 1219. andre Umenneskeligheder bedreves; hvorved den Hielp de Omvendte i Preussen skulde faae af disse 3 Herrer, som grændsede op til dem, og som desuden vare mægtige paa Folk og anden Rigdom, blev forhindret. Den Preussiske Bisp havde derover bedet Paven om Dispensation til bemeldte Otto, som vilde ægte Markgrevens Datter, men som var hans Beslægtede i fierde Grad, især da de lovede, om Stridigheden mellem dem stilledes ved dette Ægteskab, at ville hielpe Bispen og de døbte Preusser. Raynald. ann. h. a. 35. *). — Den 1ste September døde Erkedegn Andreas i Lund, som gav til St. Laurentii Kirkes Bygning 2 Mark Guld, og til Kanikerne den Gaard Tuhølm med alt Tilliggende til derfor at holde Sielemesse aarligen paa hans Dødsdag. — Grev Albert af Raceburg gav ved sit Brev i Smilowe Tolden af 8 Laster frie til Kirken i Raceburg af Ærbødighed for Jomfrue Marie og til hans Siels Bedste; desuden gav han did adskilligt Gods, og deriblant noget, som en Volqvard havde af ham efter Feudal-Retten. Blant Underskrifterne forekommer Bisp Henric af Raceborg, Henriks Mundskiænk. Albert var fød Greve af Orlamünde, kaldes af nogle Greve af Løwenburg eller Lauenburg, og skrev sig selv stundom Greve af Nordalbingien, og stundom Greve af Raceburg, da han havde begge Lande til Lehn af Kong Valdemar, alt eftersom det Brev ham udstædte, angik det eene eller det andet Landskab.

*) Slægtskabet mellem Lyneborg og Brandenborg hang saaledes sammen: Markgrev Alberts Oldefader Otto den Rige var gift med Eilica, Datter af den Saxiske Hertug Magnus, og Ottos Oldefaders Fader Henrik den Sorte, Hertug af Bayern og Saxen var ogsaa gift med en Datter af den Saxiske Hertug Magnus, Ulfhild kaldet, og altsaa var Slægtskabet mellem Otto og hans Brud kun i 6te og 5te Led. Suhm.

Valdemar Aar 1219.

Jak. Schrøders papist. Meckl. p. 2911. Westphal. monum. II. 2059. Gruber orig. Livon. p. 248. — Gervasius, Abbed i Premontre i Isle de France, tilskrev Erkebispen af Lund med Abbed H. af Tumethorp til Gjensvar angaaende denne Abbed, med hvis Geistlige Forfremmelse det var gaaet noget underligt til, at han ganske bifalder, hvad Erkebispen heri vil giøre, allerhelst han gav ham Vidnesbyrd for at være en dygtig og anstændig Mand. Det mærkeligste i Brevet er, at han kalder Erkebispen Kardinal, en Omstændighed man ellers ikke veed. Brevet haves i Hugonis sacr. antiqu. monum. I. 108. — Imellem Kanikerne af Viborg og Munkene af Vitskøl var stor Trætte angaaende Deelingen af Engene paa Lessøe; Kongen dømte deri, og beskikkede Abbed Gunnar af Øm til at iværksætte Dommen; til den Ende reiste Gunner med Provst Johan af Viborg og Prior Peder af Vitskøl over til Lessøe, besaae alting, satte et Kors op til Grændseskiel ved Enden af Munkenes Skov, hug Barken efter Sædvane af Træerne i Skoven for at mærke Grændselinien, fastsatte i Henseende til Burum, at Munkene skulde deraf beholde hvad de havde bygget Kirken paa eller lagt under Ploven; men Resten være en almindelig forta, det er uden Tvivl Fortog, Strækning, saavel for Kanikerne, som for Munkene; men altsammen fra Sterbec af indtil Øens vestligste Kant skulde tilhøre Kanikerne; derimod skulde hvad der laae Østen for bemeldte Bæk deels tilhøre Munkene og deels Kanikerne. Engene skulde være fælleds for Qvæget, og af Vildtet skulde enhver have, hvad han kunde jage. Dette skeede, da Asgot var Bisp (i Viborg). — Den 25de September udstædte Bisp Homer af Børlum udi Aalborg i Kong Valdemars Overværelse sit Brev om, at han med sit Kapitels Samtykke havde overgivet til Abbed Brandanus og Vitskøl Kloster

Valdemar Aar 1219. de Kirker Sundby og Halse af sit Stigt, med Ret at kalde og afsætte Præster til den, tilligemed alle bispelige Adkomster og Rettigheder over sine Tienere, og det altsammen efter Kong Valdemars Regiering. Denne Bisp Homer den anden af Børlum er ellers ubekiendt. — Den Franske Abbed Gervasius af Premontre og Stædernes almindelige Kapitel tilskrev den Franske Dronning Jngeborg, og giorde hende efter Begiering deelagtig i deres Bønner. Hugonis facr. ant. monum. I. 49. Lang. VI. 124. — J April holdt den Tydske Friderich sit høitidelige Hof i Frankfurt, hvortil han indstevnede den Bremiske Erkebisp Gerhard den første, paa det Fred kunde sluttes mellem ham og Pfaltzgreve Henrik, hvortil Grunden var lagt i den Slesvigske Samling i forrige Aar hos Kong Valdemar. Gerhard den første døde her, og Gerhard den anden, Kanik i Bremen og Provst i Paderborn, blev hans Eftermand. Denne var en Søn af Bernhard, Greve af Lippe, som siden var Abbed i Dünamünde og nu Semigallernes Bisp i Selburg; hans Broder Otto var Bisp i Utrecht, og denne tilligemed Faderen Bernard indviede nu Gerhard til Erkebisp i Bremen, og siden indviede igien Erkebispen Aar 1228 sin Broder Bernhard til Bisp i Paderborn. Otto havde forhen indviet sin Fader til Bisp. Alb. Stad. Hist. archiep. Brem. p. 96. Staphorst I. 642. 643. 646. 647. Bernard var en udkaaren Ven af den Rigiske Bisp Albert, og derfor var dette Erkebisp-Valg ei nyttigt for Kong Valdemar, som Tiden udviiste. Pfaltzgreve Henrik søgte strax at vinde denne nye Erkebisp, og sluttede derfor i Stade saadant Forlig med ham, at han overgav som Eiendom til Bremer Kirke alt hvad han med Eiendoms Ret besad i Grevskabet Stade, saavel af Ministerialia, som Jordegods og Trælle, som og Provstiet Wildeshusen, for at erstatte

den

den Skade han i Tvistens Tid havde tilføiet Kirken, og derimod han og alle hans blive løste fra Band, og saavel hans egen, som Faders og Broders Keiserens Dødsdag skulde aarligen høitideligholdes i Bremer Kirke og i alle Klosterkirker af samme Stigt; han afstod og ligeledes fra al Ret han meente at have til Tolden, Mynten og Fogderiet i Bremen og Fogderiet i det nye Land; men herfor lod og Erkebispen ham beholde som et Lehn, saalænge han levede, forbemeldte hans Fædernearv og Grevskabet Stade selv, hvorimod hans Ministeriales skulde sværge Troeskab til Bremer-Kirke og annamme deres Besiddelser til Lehn af dem, som de hidindtil havde annammet af Pfaltzgreven; Ministeriales, Borgerne af Stade og det ganske Land skulde sværge, at de efter Pfaltzgrevens Død vilde overgive Bye og Grevskab til Erkebispen; Erkebispen vilde venligen anmode Grev Albert (af Orlamünde) om inden Fasten at nedbryde Slottet Harborn, og vilde han da ei, saa skulde han ved Kirkens Band twinge ham til Paaske, og dersom det ei frugtede, saa skulde Erkebispen og Pfaltzgreven twinge ham med Magten. Staphorst I. l. c. Orig. Guelf. III. 223 og 662. Tobneri cod. dipl. Palat. 61. Pratje Brem. u. Verden VI. 102. sq. De mærkelige blant Underskriverne ere den Selonenske Bisp Bernard, Erkebispens Fader, Adolph, Greve af Schavenborg, hvoraf sees, hvorlænge denne Herre levede, Berthold, Greve af Wernigerode. Jacob Polleken, Borgemester i Meldorp udi Ditmarsen forlangte siden efter 1474 en Afskrift heraf, som han og fik den 22de October, formodentlig i den Hensigt at bruge det som et Document mod Danmark og Beviis, at Ditmarsken stod under Bremer Kirke; thi vel er Ditmarsken ei nævnet i Forliget mellem Erkebisp Gerhard og Pfaltzgreve Henrik, men da Greverne af Stade havde tilligemed fra ældgamle Tider været

Valdemar Aar 1219.

Gre-

Valdemar Aar 1219. Grever i Ditmarsken, saa vilde man nu deraf slutte, at det forstodes under Grevskabet Stade. Den Betingelse, at Harborg skulde ødelegges, var stilet imod de Danske, for derved at hindre dem fra at faae fast Fod i det Bremiske. — Paven tog den 12te December Hamborger Kirke i sin Beskyttelse, især St. Petri Kirke med tilhørende Tiende af Dockenhude og Alsterdorpt. Stapborst I. 647.

Om Vinteren brændte Tronhiem af. Kong Hakons fornemste Raad Dagfind Bonde og flere holdt for, at det bedste for at stifte fast Venskab mellem Kongen og Skule Jarl, var, at Kongen ægtede Grevens Datter Margrete, og kom dette saa vidt, at han fæstede hende Mikkelsdag i Tronhiem. — Imidlertid opvakte den Bagler Gudolf af Blackested nye Uroe; thi han var vreed, fordi han ingen Forlehning fik, som de andre Baglernes Anførere, og Aarsagen dertil var, at han var for haard mod Bønderne. Han lod derfor hente en vis Sigurd fra Halland, som havde Ord for at være Erling Stenvegs Søn, samlede en Flok, som fik Navn af Ribbunger, satte ham til Anfører for dem, og fik strax Tilløb, endog af Lehnsherrer. Danske Snorro 618-623. Torfæi hist. IV. 4. 6. 7. — De Islandske Annaler berette, at formedelst den Ueenighed, som var mellem de Norske og Islænderne angaaende Handelen, kom intet Skib dette Aar fra Norge til Island. Ligeledes ogsaa Munken Gunlaugs Død, som har skrevet den Norske Kong Oluf Trygvasöns Historie paa Latin, der er tabt; men af hvilken, som og Oddurs Arbeide, en Ubekiendt, har betient sig, og er det den, der er trykt i Island 1689, og som findes i Flateyar Bogen, men indblandet med mange Tilsætninger af den Ubekiendte; thi Oddur Munk havde noget forhen skrevet en anden, som er den der er trykt i Sverrige 1691 ved

Reen.

Valdemar Aar 1219.

Arenhielm: — Den 7de April døde Valerius, Erkebisp i Upsal, og stod derpaa Sædet en Tid ledigt. — Den 15de August bleve til Bologna i Italien to Klerker, Simon fra Sverrige og Nicolaus fra Lund i Danmark optagne i Dominicaner-Ordenen, og derpaa sendte af Dominicus til Sigtuna Aar 1220 efter Begiering af Gaufred, Præst ved St. Peters Kirke i Sigtuna, som var sendt til Rom for at hente Pallium til Olav Basetømir, Valerii Eftermand. Lang. VI. 500. Hvitfeld p. 186. Bartholin fortæller efter Cantipratanus, at bemeldte Nicolaus hørte, som Lægmand, Johan Vincentinus prædike i Bologna, og blev derover saa rørt, at han besluttede at træde ind i Ordenen, som han selv fortalte Cantipratanus. — Paven havde vel allerede forud havt i Sinde at sende dem did, siden han den 11te November fra Viterbo tilskrev de Svenske Bisper om at tage velmod, Prædikerbrødrene eller Dominicanermunkene, og derimod at straffe dem, som af den Orden prædikede for Vindings Skyld. Celse app. p. 56. — Den 22de November tilskrev han den heele Svenske Geistlighed, at der ved hvert Kapitel skulde være en Magister eller Doctor i Theologien, eller og en Professor, som havde Præbende, besoel og, at enhver Klerk, som i 5 Aar havde flittigen lagt sig efter den theologiske Videnskab, skulde have et godt Præbende, han berømte Universitetet i Paris, og som det var forbudet at lære der jus civile, saa bød han den Svenske Geistlighed nøie at passe paa, at det hverken blev lært der eller paa de nærliggende Universiteter; han fornyede en Anordning af Concilium i Tours, som forbød, at ingen Munk maatte være længere end 2 Aar borte fra sit Kloster, paa det de ei skulde legge sig efter Lov-Videnskab og Physique (det er Medicine), som ei vare dem nødvendige. Paverne indskrænkede nu alting til Theologien, for at befæste deres og

Geist-

Valdemar Aar 1219. Geistlighedens Herredømme, qvalte derved den sunde Theologie, som er intet uden andre Videnskabers Hielp, og viiste tydeligen deres Frygt for, at Studering i de verdslige Love skulde aabenbare de af dem egenmægtigen tiltagne Rettigheder. Den 23de November bød han den Svenske Geistlighed ved et andet Brev at holde over alle de Anordninger, som vare giorte paa Concilium i Lateran. Celse l. c. p. 57. — Den 7de August tilskrev Paven fra Reate Bisperne af Lybek, Sverin og Razeborg Brevet hos Raynald. ann. h. a. 29. 30, at den Danske Kong Valdemar havde tilmeldt ham, hvorledes den ædle Mand Johannes havde efter den Svenske Kong Eriks Død med Hielp af nogle Store voldeligen taget Riget i Besiddelse til Fornærmelse for den afdødes Søn, som og var en Søstersøn af den Danske Konge, og som Valdemar havde fornummet, at Erkebispen af Upsal og hans Lydbisper agtede at salve bemeldte Johan til Konge, saa havde han forhindret det ved at skyde Sagen ind under Paven, hvor begge Parter skulle lade møde; men de havde desuagtet kronet bemeldte Johan, endskiønt hans Søstersøn var umyndig og født efter Faderens Død, og det til det Romerske Sædes Forkleinelse. Paven paalægger bemeldte 3 Bisper at undersøge denne Sag, og om den forholder sig saa, da at tilholde Erkebispen at indfinde sig selv personlig med een af de Bisper, som havde deeltaget i Sagen, og med Fuldmægtige for de andre Biskoper udi Rom for at give den pavelige Stoel Erstatning, og om de ei saadant vilde, da disse tilskrevne Bisper at tvinge dem dertil ved Band. Kunde de ei alle tre bivaane Udførselen heraf, skulde dog de to af dem giøre det. Lagerbring II. 218. 220. — Ved et andet Brev igientog han det samme, og bød dem at kalde for sig alle dem, dette vedkom, og at stræbe efter at vedligeholde Enighed. De Danske Konger, og især Valdemar

mar den anden, holdt sig meget til Paven og Geistligheden, og havde derfor Fred i Landet, og megen Nytte af dem mod omliggende Folk; men paa den anden Side vorte og Geistlighedens Magt uformærkt, og blev saa stor, at da Kongerne vilde indskrænke den, var det for sildig. Den Svenske Geistlighed viiste ellers stor Kiækhed, forsvarende deres og Folkets Frihed, og hindrende Paven fra at giøre Indgreb i den. — Efter et af Kong Johans Diplomer, givet først i Aaret 1219, maae han allerede være bleven kronet 1216, siden han daterer det i sit tredie Regieringsaar, som altid regnedes paa de Tider fra Kroningen, og siden Erkebisp Valerius har underskrevet det, som døde den 7de April. Hertug (Dux) Karl har og underskrevet det, saaledes oversatte man da Jarl. Deri kalder Kongen Bisp Karl af Linkøping sin cognatus Frænde. Ved et andet Brev, som haves baade paa Latin og Svensk, gav han alle Bisperne i Riget deres Gods og Eiendele, som hørte til Kirken, qvit og frie for al kongelig Skyld, og alle Bøder af Sager, som faldt paa deres Grunde og hos deres Landboer, skulde tilhøre Bisperne. Lagerbring II. 321. — Reginald, Øernes Konge, overgav den 22de September ved et Brev sit Arverige Øen Man, hvoraf han ei skyldte nogen Tieneste, (hvormed han uden Tvivl sigter til den Engelske Konge, som undertiden paastod, at han var Lehnsherre derover) som et Lehn for sig og sine Efterkommere til den Romerske Kirke, og lovede aarligen at betale til samme i Recognition paa Marie Renselsesdag 12 Mark Sterling og erlægge dem til Cisterciensér-Abbediet Furnes i Engelland, hvorimod den pavelige Legat gav ham og hans Arvinger Øen til et bestandigt Lehn. Dette skeede i London i Tempelherrernes Huus. Raynaldi ann. h. a. 44. Leibnit. Cod. juris gent. I. prodr. p. 5. Rymeri Act. publ. I. p. 234. — Den

Valdemar
Aar 1219.

24de

Valdemar Aar 1219. 24de September gav den Engelske Kong Henrik derpaa frit Leide, som skulde vare til Julen, til bemeldte Kong Reginald og kalder ham deri mærkeligen dilectum et fidelem nostrum Regem de Man, til Beviis paa, at han ei havde ladet fare sin Paastand paa bemeldte Øe. Ja ved et aabent Brev, hvori han giver ham samme Navn, siger han udtrykkeligen, at han var kommen ad fidem et servitium nostrum, og at han havde giort ham homagium, det er: bleven hans Mand og taget sit Rige til Lehn af ham, hvorover han giver alle, som saae det, tilkiende, at de frit kunde handle og vandle i Kong Reginalds Land, saalænge han blev ham troe og følgagtig. Han havde derfor og skrevet til Justitiarius, Baronerne og sine andre troe Mænd i Irland om samme Sag med Tillæg, at om begge Kongers Fiender skulde reise sig op imod nogen af dem og tilføie deres Land Skade, saa skulde de mandigen staae ham bi, saalænge han forholdt sig troe imod ham. Rimeligen har den Engelske Konge herved sigtet til de Misfornøiede i sit eget Land og til Reginalds Broder Olav med Anhang. Man skulde ellers næsten heraf slutte, at Reginalds Overgivelse til Paven er gaaet hemmeligen til, saa at Kong Henrik vidste intet heraf. Da Pave Paul den femte lod i de nyere Tider afmale i sit Archiv Overgivelsen af de Riger, som var skeet til den Romerske Stoel, lod lan ei heller forglemme at afmale denne i den 14 Forestilling. Rymeri Acta publ. l. c. — Til samme Konge skrev Paven, at alle de Kirker i hans Land, som ei selv eiede frie Jord, skulde dog have efter Kirkelovene 30 Skridt uden for og rundt om Kirkegaarden til at bygge Vaaninger paa for Geistligheden. — Efter en langvarig Beleiring erobrede de Christne Korsfarer Damiate den 5te November. Tydske og Friser giorde sig meget berømte der, tilligemed Riddere af adskillig Folkeslag, hvoriblant maaskee har

været Danske, Norske og Svenske. Den 1ste May havde Hertug Leopold af Østerrige med mange Pilegrime forladt Beleiringen, og var gaaet tilbage. Efter Damiates Erobring faldt og Taphnis i de Christnes Hænder den 23de November Matth. Paril. h. a. Paa Rigsdagen i Goslar, som holdtes i Julii Maaned, overgav Pfalzgreve Henrik de Kongelige Insignia, som hans Broder Otto allerede paa sit Yderste havde befalet, til Kong Friderich, og kom herved, som og ved Forliget med den Bremiske Erkebisp, saaledes i Yndest hos ham, at han, saasom han agtede at drage til Italien, beskikkede ham til sin Vicarius i Nedre-Tydskland eller Saxen, et Embede han og udøvede lige til sin Død, som Diplomata udvise, og Ludvig, Hertug af Bayern og Pfalzgreve ved Rhin til Vicarius i Øvre-Tydskland: Ting der siden stadfæstedes ved den gyldne Bulla, og hvorfor Churfyrsterne af Pfalz og Saxen endnu ere Vicarier i Mellem-Riget, naar ingen Keiser er. Alb. Stad. Lang. I. 207. Orig. Guelf. III. 223-225. 666-675. Raynald. ann. h. a. 23. Gruber orig. Liv. 254. Henrik forligte sig siden den 11te September med Erkebispen af Magdeborg. Man finder derfor og, at Henrik ei alleene vedblev at skrive sig Hertug i Saxen i sine egne Diplomer, men han underskrev sig endog saaledes under de Keiserlige, saa at Albert af Anhalt hverken besad Landet, ei heller Titlen engang med Sikkerhed. Orig. Guelf. l. c. — Den 26de October tilskrev Paven Kapitlet i Bremen et skarpt Brev, angaaende at den Rigiske Bisp Albert havde klaget, at det vilde underkaste hans Stigt den Bremiske Kirkes Metropolitan-Høihed. Raynald. ann. h. a. 31. — Henrik af Rostok og Nicolaus af Meklenborg, Henric Burewins Sønner, stadfæstede den 1ste August Privilegierne af Klosteret Doberan, som deres Farfader den Meklenborgske Fyrste Pribislaus havde stiftet

Valdemar
Aar 1219.

Valdemar Aar 1219.

efter den Zverinske Bisp Bernonis Raad; de sige, at deres Fader Henric Burewin havde og stadfæstet dem, og ligeledes deres Frænde Nicolaus, Fyrste af Rozstock. Brevet hos Westphal. III. 1475 er givet Regnante Waldemaro Danorum Rege til et fuldkomment Bevils paa, at disse Fyrster stode under ham, og vare hans Lehnsmænd eller Vasaller. Mærkeligt er det, at Henric Burewin beskikkede sine Sønner til Regentere, og deelte Landet mellem dem, medens han endnu levede. — Han stiftede og med deres og sin Gemahlindes Adeleidis Samtykke Klosteret Sonnencamp, (som og kaldes Sonnenfeld,) Neuencamp og Neuenkloster, som ligger ei langt fra Wismar. Biskop Brunward af Zverin stadfæstede samme Aar denne Stiftelse, og kalder Henric Burewin deri Meklenborgsk Fyrste. Blant Underskrifterne forekommer Johannes, Abbed af Lybek, og Henric den Holstener, Holsatus. Westphalen mon. IV. 907. Schrøders papist. Meckl. p. 522. sq. Francks Meckl. IV. 6. — De Zverinske Grever og Brødre Guncelin og Heinric skiænkede til Johanniter-Ordenen Landsbyen Godin med alt Tilliggende og Ret, undtagen Blodlan, judicia sangvinis. Ligeledes skiænkede de dem Kirken i Eckelen frie for al Byrde, Paalæg og Slot-Arbeide, undtagen den som Landets Forsvar udfordrede, og dette giorde de for deres Faders, Moders og Brødres Sieles Beste *). — Den Pomerske Hertug Bogizlav skiænkede Landsbyen Bambic, beliggende i Landskabet Ghozkow til Klosteret Grobe. Blant Underskrifterne fore-

*) Brevet findes hos Westphalen Mon. Cimbr. IV. 906. og er fra 1221, ved hvilket Aar Suhm ogsaa siden anfører Gaven, og synes her at have villet anføre et andet Brev hos Westphalen l. c. p. 904. Kall.

forekommer Domina senior, det er Boguslai den førstes Enke og Boguslai den andens Moder (Anastasia af Polen) og Conrad Bisp i Camyn. Det betegnes at være skeet, da Conrad den anden forestod Camyn Kirke. Altsaa var Sigwin da død, eller havde aftakket, hvilket beviises ved Pavens Brev af 23de May til den Preussiske Bisp Christian, hvori han befuldmægtiger ham til at paasee, at Kapitlet i Camin vælger paa en canonisk Maade en duelig Mand til Bisp, da Sigwin havde selv forlangt at fratræde det, formedelst Alderdom og paralytiske Tilfælde, og Landet som nyligen var omvendt til Troen, udfordrede god Opsyn. Dreger cod. Pomer. p. 89. — Den 9de November skiænkede den Slaviske Hertug Boguzlaw ved sit Brev hos Dreger l. c. p. 90 noget til St. Johannis Kirke i Stetin. Den Boguzlaw, som nu skriver sig Slavisk Hertug, er den samme som i forige Diplom kaldte sig Pomersk Hertug, hvilket viser, at Stetin hørte til Hertugdømmet Slavien, endskiønt man og finder, at det kaldtes Hertugdømmet Stetin, og Camin hørte derimod til Hertugdømmet Pomern. Navnet Leuticia og Fyrste af Leuticia synes nu at være gaaet reent af Brug. — Den Brandenborgske Markgreve Albert forlehnede Grev Henric af Schwerin med Slottet Lentzen, venteligen for i Tilfælde at have ham til Hielp mod sine Fiender, helst mod Kong Valdemar. Franck Meckl. IV. 6. 2. Chemnitz hos Gerdes p. 100. — Den Ungarske Kong Andreas sendte sin Søn Coloman med en Hær mod Halicz, og blev han underveis forstærket med Polske Hielpetropper, hvorover Mstislaw forlod Byen og Coloman indtog den. Mstislaw sendte strax nu sin yngste Søn Wsewolodso til Novgorod at regiere den. Tscherbatow 1032. 1036. Arndt II. 374. 375.

Valdemar Aar 1219.

Valdemar Aar 1220.

Efter Julen besluttede Bisp Albert at giøre et Tog til Mesothen i Kurland, men formedelst det onde Veir gik det ei for sig før efter Mariæ Renselses-Dag. Paa det vare med Bispen selv, Hertug Albert af Saxen, alle Pilegrime, Sværdmesteren med sine Riddere, og en stor Hær af Liver og Letter. Den halve Deel bestod af Tydske og de øvrige af de sidste; de angreb Slottet Mesothen med alle da brugelige Krigsmaskiner, Blider, Patereller *), Pindsviin, ericii, som vare besatte med Spidser, og forsøgte at undergrave Volden, samt at opfylde Gravene med Træe; Med en meget stor Maskine kastede man overmaade store Stene ind; Hertug Albert selv forestod den saaledes, at den første Steen knusede deres Erkerium, Karnap, med derpaa værende Folk, og den anden Plankerne og Bielkaven af Befæstningen; den tredie nedkastede 3 Pillere af Befæstningen: Man maae herved have i Erindring, at de Nordiske Folks Vold bestod af Træe og Steen, og sielden af Steen og Muur. Tilsidst forsøgte man ved tørt Brænde at sætte Ild paa Fæstningen, som derover overgav sig. Ikke destomindre bleve over 100 af deres Ældste ihielslagne, men de øvrige til Sikkerhed givet en Fane med Korset i. De overblevne fik derpaa Lov til at begive sig paa Landet, men al deres Bohave tilegnede Seierherrerne sig, og opbrændte derpaa Kastellet. Efter dette droge de efter 2 Uger samtligen mod Harrien og Oesel; Bispens Broder Theodoric, som nu var kommen ud af sit Fængsel i Novgorod, saa og Estherne af Saccala, Unganna og Jerwen fulgte med, og gik de alle ind i det sidste Land. Imidlertid adspurgte Oeselingerne deres Guder ved Lodkastning, om de skulde an-

*) De samme, som Helmoldus VI. 20 kalder petrariae, og hvorom forhen meddeelt Oplysning. Kall.

angribe de Danske i Reval, eller og Estherne i Jerwen. Efter Lodkastning faldt de ind i det sidste, skiændte og brændte grueligen. Ved det Sted Carethen kom det til et Slag, i hvilket de gik slaaende paa deres Skiolde, og vare de meget stærkere end de Christne; ikke destomindre bleve de overvundne, 500 nedlagde paa Stedet og flere paa Flugten. Derefter faldt de Christne ind i Harrien, og de af Saccala brøde endog ind i de Danskes Land ved Reval og plyndrede der tvertimod deres Ældstes Befaling. De af Warbole i Wyk sendte da Bud om Fred og gave Gidsler. Sværdridderne, milites nostri, skriver den Lettiske Henrik, sendte da Bud til Kastellet Reval til Erkebisp Andreas, de andre Bisper og den Danske Konges Mænd, og de sendte igien til dem, takkede Gud og dem, fordi de havde angrebet dem fra Harrien og Oesel, men lagde til, at ganske Esthland tilhørte den Danske Konge, og var ham overgivet ved de Liflandske Bisper (maaskee til Knud den siette ved Berthold, og til Valdemar den anden ved Albert); de forlangte og, at Gidslerne af Warbole maatte overgives til dem. Sværdmesteren Volqvin svarede og forsikkrede i Paahør af den Saxiske Hertug og mange fleere, at han var aldeles uvidende om Overgivelsen af Esthland til den Danske Konge, paastod derimod, at ganske Esthland var ved Rigaerne tvunget til den christne Troe og lagt under Jomfrue Mariæ Fane, Landskabet Reval undtagen og Øen Oesel. Gidslerne af Warbole ville vi, lagde han til, af Agt for den Danske Konge, overgive til dem, dog saaledes, at Rigaerne ei tabe derved noget af deres Ret. Mange af Harrien havde skiult sig med deres Hustruer i underjordiske Huler, hvor de Christne med Røg qvalte dem, og dræbte omtrent 1000 af begge Kiøn. Nu vendte den christne Hær tilbage til Riga. Derefter sendte Biskop Albert Prædikantere til Saccala, som døbte mange af

Valdemar Aar 1220.

Valdemar Aar 1220.

af Jerverne. Han sendte og Gesandtere om Fred til Novgorod; men det lader, at de ei have udrettet noget. Efter hans Befaling døbte og den Vender Peter Hakenvald og Henric den Letter, som har skrevet den Tids Liflandske Historie, mange ved Dørpt, i Ungarna og i Wirland, hvor de døbte 14 Landsbyer med deres ældste Tabellin, som efter Gadebuschs Bemærkning S. 141. not. d i det mindste blev 3 Gange døbt, og uden Tvivl ogsaa af de Danske, som siden hang ham op. fordi han havde ladet sig døbe af dem fra Riga, og givet sin Søn Sværdridderne til Gidsel; thi de Danske paastode, at have Ret til Wironien eller Wirland, hvorfor og Indbyggerne her skrækkede ved deres Trudsler turde ei siden lade sig døbe af Præsterne fra Riga, men sendte til de Danske, og lode sig døbe af dem, nagtet de meente retteligen, at det var det samme, af hvem de bleve døbte, da de Christne her derimod sluttede af hvem der havde døbt dem til, under hvem de skulde staae, og det ei var saa meget anseet paa disse arme Menneskers Salighed og Oplysning, som paa verdslig Hølhed og Magt. Imidlertid bleve de af Riga ved at paastaae, at Wirland hørte dem til, saasom det var bleven omvendt ved dem. Men de Danske forsømte sig ikke, udsendte Præster, som døbte nogle Landsbyer, og som sendte andre Lægfolk ud til de Steder, hvor de selv ei saa strax kunde komme, hvor disse da opreiste store Træ-Kors og uddeelte Vie-Vand til Bønderne til dermed at bestænke Qvinder og Børn, for paa den Maade at forekomme de Rigiske Præster, og at bringe det ganske Land under de Danske Konger. Herover forlode Peter og Henrik Wirland og droge til Jerven, hvor de døbte mange, men fik der at vide, at den Danske Præst Wolther var og kommen did. De gik ham derfor imøde, og fortalte ham, at Troen var plantet i Jerven under Mariæ Fane ved Pilegrimene og Ri-

gen-

gaerne, og reiste med ham til Reval, hvor de forklarede det samme for Erkebisp Andreas, som hertil svarede, at heele Esthland tilhørte den Danske Konge, saavel den Deel deraf, Rigaerne havde undertvunget, som det der endnu ei var indtaget, at Bisperne i Riga havde overladt ham det for den Hielp han havde givet dem mod Estherne, og bad dem at sende Bud til Riga, for at formaae dem til at afstaae fra at samle de nedhængende Klaser *), og ei at sende Præster til Esthlands Udkanter og Kroge. Bisp Albert skrev herpaa tilbage, at den Esthniske Kirkes Viingaard var plantet længe før de Danskes Ankomst, og havde kostet Tydskes Blod, og megen Krigs-Uleilighed. Han selv havde ingen Præster sendt til Esthlands Udkanter og Kroge, men midt ind i Jerven og Wirland, og lige i Erkebispens Aasyn. Kong Valdemar blev fortørnet herover, og indkaldte Albert samt Sværdridderne til at møde for sig. Bispen mødte ikke, og drog tvertimod til Rom for denne Sags Skyld, men Rudolph af Wenden og fleere Sværdriddere begave sig desaarsag til Kongen, der da var i Reval, (hvilket viiser, at han ogsaa i dette Aar har giort et nyt Tog til Esthland), og gav Kongen dem da Saccala og Ungannia, hvilke Rigaerne en Tid lang forhen havde undertvunget og døbt, med tilliggende Lande for deres tredie Part af Esthland. Bisp Albert derimod udelukkes tillige med hans Broder Herman, der nyligen var bleven Esthnisk Bisp i Leal. Uden Tvivl har Kongen overladt Sværdridderne disse Landskaber, som Danske Lehn. Skade,

Valdemar Aar 1220.

*) Biskopen sigter hermed til den bibelske Lignelse om Viingaarden, og ved de nedhængende Klaser forstaaer han da de aandelige Frugter, som nu kunde iet indsamles, efterat det vanskeligste og farligste Arbeide med Hedningernes Omvendelse af andre var udrettet. Kall.

Valdemar Aar 1220.

de, at vi ingen Dansk Skribent har fra de Tider, som udførlig handler om denne Sag; thi saa vilde den nok sees i et ganske andet Lys. Saa meget er vist, at Knud den fierde og siette havde giort Erobringer i Esthland længe før de Tydske. Da dette rygtedes til Riga, blev Biskop Bernhard i Semgallien, som forestod Landet i Alberts Fraværelse, med de øvrige af Riga og Sværdridderne meget ilde tilfreds dermed, og samledes de med Ridderne, som kuldkastede den med Kongen indgaaede Foreening, da til hver af Biskoperne i Riga og Leal overlodes en tredie Deel af Esthland og forbeholdt Ridderne sig selv en tredie Deel. Det kommer i Henseende til Retmæssigheden af denne Deeling an paa, hvad Fuldmagt Rudolph af Wenden og de andre have havt. De Danske havde imedens døbt heele Landskabet Reval, sendt deres Præster ind i Harrien, og ophidset Indvaanerne der, efterat de vare blevne døbte, til at gaae med en Hær ind i Jerven for ved Skræk at faae dem til at falde fra Riga, og at tage mod de Danskes Herskab og Daab. Den Sommer faldt de af Harrien 9 Gange ind i Jerven, plyndrede, dræbte og toge til Fange, saa at de i den Tummel endog saarede den Danske Præst: Mange antoge derfor i Jerven det Danske Herredom og Daab, og lode de af Wirland sig og skrække ved de Danskes Trudsler, og antoge deres Daab og Christendom, da Erkebiskop Andreas derefter lagde Harrien under Biskop Wesselin af Reval, og til Biskop i Wirland og Jerven beskikkede Ostrad, en Dansk Mand, og skulde han ogsaa staae under Erkebispen af Lund; men dette Sæde blev ei længe ved Magt. Denne de Danskes Fremgang opmuntrede den Svenske Kong Johan til ogsaa at forsøge sin Lykke i Esthland, for der at erobre noget. Han kom derfor did tilligemed sin Jarl Karl Folkung af Østgotland, som synes at have været hans Formynder, og

var

var en Broder af Birger Brose og Søn af Knud. Hans Hær var stor og hans Bisper fulgte med. Han giorde Landgang i Rotala, tog sin Bopæl paa Slottet Leal, (til hvilket Herman var allerede af Paven stadfæstet som Bisp), fordi Rigaerne havde eengang indtaget Landet der, eller rettere streifet deri. De Svenske havde i gamle Tider giort mange Tog til Esthland, og havde derfor ogsaa Tiltale til det efter Erobrings Retten. De droge om i Rotala, underviiste, døbte og byggede Kirker. De kom til de Danske i Reval og talte med dem. Rigaerne sendte Bud til dem, og lode dem sige, at disse Lande vare af dem bragte til den christne Troe (og derfor hørte dem til), men paamindte dem derhos at tage sig vare for de troeløse Esther, og ei at aflade at være paapassende. Kongen gik selv hiem og efterlod sine Mænd i Leal tilligemed Jarlen Carl og dennes Broder Magni Søn Carl, Biskop af Linkøping. De efterladte begyndte at blive sikkre, efterdi de paa den eene Side havde Liefland og paa den anden de Danske, hvilke samtlig de som Christne ansaae for Venner. Men en Dag skeede det, at de fra Oesel kom did med en stor Hær og Flode, beleirede de Svenske, og søgte at sætte Ild paa Slottet. De Svenske giorde Udfald, men bleve overvundne af Mængden og ihielslagne, Slottet taget, Jarlen Carl dræbt, og Bispen omkommen med Sværd og ved Ild. Dette skeede den 8de August. Lang. II. 167. IV. 593. Lagerbring II. 326. sq. De Danske kom siden til, samlede og førgende begrove Legemerne. Dette viiser, at der da var igien god Forstaaelse mellem Danmark og Sverrige. Rigaerne sørgede ogsaa for dem mange Dage. De Ihielslagnes Tal beløb sig næsten til 500; Nogle faa undgik og flygtede til de Danske i Reval. Biskop Albert ankom imedens til Lybek, hvor han mærkede, at Kong Valdemar søgte at forraske ham, og derfor undveg hemmeligen

Valdemar Aar 1220.

ved

Valdemar Aar 1220. ved sine Venners Hielp, og skyndte sig til Paven i Rom, som tog venligen mod ham, og dette opmuntrede ham til at ansøge om at blive Metropolitan over heele Lifland; thi da havde de Danske Bisper der staaet under ham. Dette vilde dog Paven ei tilstaae ham, fordi, som Raynald ad 1219 n. 31 siger, det endnu ei var tienligt for den Liflandske Kirke, men i Grunden fordi Kong Valdemars Gesandter, som vare tilstede i Rom, arbeidede derimod. Nu forlod Albert derfor Rom, og begav sig til Keiser Friderich, som nyligen den 22de November var bleven kronet, og udbad sig hans Raad og Hielp saavel mod den Danske som mod de Russiske Konger og mod Hedningene foregivende, at Lifland med alle sine Landskaber havde altid staaet under det Tydske Rige. Keiseren, som havde meget at bestille i Tydskland og Italien, og som derfor ei vilde støde saa mægtig en Herre som Kong Valdemar for Hovedet, der havde hiulpet ham til at ydmyge det Welfiske Hus, undskyldte sig med sit forehavende Tog til Jerusalem, og raadte ham til at søge Fred og Venskab saavel med de Danske som med Russerne, indtil den nye Kirke kunde have slaaet Rødder. Som han nu ingen Trøst fik, hverken af Paven eller Keiseren, vendte han tilbage til Tydskland. Imedens saa mange trættedes om Overherskabet i Lif- og Esthland, drog Præsten Henric den Letter med en anden Præst ved Navn Theodoric atter ind i Esthland, kom til Aaen Pala, og underviiste og døbte i Landskabet Wormegunde, hvor de gik om i alle Byer, hver Dag i 7 Dage 3 til 400 Personer. De kom endeligen til Jerven og dets yderste Landskab Lappegunde, som grændsede op til Wirland, og døbte der ogsaa i alle store Landsbyer lige indtil i Kettis, hvor de Danske siden byggede en Kirke, ligesom ogsaa i mange andre Byer, hvor disse to Præster havde døbt. I Reynenen vilde de ei lade sig døbe af dem, da

deres

deres ældste, en Bonde, sagde, at de allerede vare døbte af de Danske, og at de havde af dem faaet Vievand til dermed at døbe deres Hustruer og Børn, og som de nu vare engang døbte, kunde de ei tage imod dem. Tæt ved Wirland fandt de et Bierg med en skiøn Skov, hvor Hedningerne sagde, at Oeselingernes store Gud Tharapita var fød, og var derfra bortfløiet til Oesel. (Maaskee at Thors Navn stikker heri. Efter Edda havde Thor giort store Bedrifter i Austurveg). Præsten Theodoric nedhug da Gudernes Billeder og Efterlignelser, og forundrede Hedningene sig over, at Blod ei flød ud af dem, og troede derfor desmere paa Præsterne. Syv Dage døbte de i dette Landskab og vendte sig derpaa til et andet, kaldet Mocha, hvor de og i 7 Dage døbte daglig 3 til 400. Derfra droge de til Wanga, og kom underveis til mange Landsbyer, hvor aldrig nogen Præst forhen havde været, og hvor de døbte Mænd, Qvinder og Børn. I Wanga døbte de ingen, saasom det Landskab forhen var døbt, men døbte derimod i 3 Landsbyer i Landskabet Sogentagana ved Dorpt, kom derfra til Odempe, og vendte derpaa tilbage til Liefland. Kort efter begav Præsten Theodoric sig atter til Jerwen og Wirland, og boede hos sine døbte; men som Indvaanerne bleve herved giorte afspænstige fra de Danske, kom disse, fangede ham og hans Tiener, toge deres Heste og alt hvad de havde fra dem, og sendte dem udplyndrede til Liefland. Efter de Svenskes Nederlag sendte Biskop Alberts Broder Præsten Salomon til Rotala, hvis Indvaanere toge venligen mod ham, og lovede villigen at tiene Riga Kirke, og derimod aldrig at antage de Danskes Daab og Herredømme; og lode de det ei blive alleene ved Løfter, men samlede endog Skatten af det heele Land for at sende samme med bemeldte Præst til Riga, hvilken de Danske dog fratoge ham, og lode ham udplyndret reise

Valdemar Aar 1220.

Valdemar Aar 1220. til Lifland. — Hartvig, en ung Præst fra Sværdridderne, drog tilligemed Letternes Præst til Ungannia og hen mod Pleskov, døbende der overalt, og vendte derpaa tilbage til Lifland. Der var ogsaa ved de Tydskes og Danskes Omsorg blevet døbt rundt om i Esthland, saa at mange Præster havde døbt 5000 Persuner, ja nogle endog 10000. Langeb. I. 182. 244. 285. II. 258. V. 498. Gruber. orig. Liv. 135-149. Arndt I. 150-169. Gadebusch I. 137. 149. Alb. Stad. Hist. arch. Brem. Den 18de April skrev Paven fra Viterbo til alle Cistercienser-Abbeder, Priorer og Provster, Brevet hos Raynald. ann. h. a. 38. 39. Gruber. orig. Liv. 261, og bad dem sende af deres Munke og Converser til Lifland, hvor Høsten var stor, men Høstfolkene kun faa, som Bisperne af Lifland, Selburg og Leal havde forestillet. Under samme Dag stadfæstede han i et Brev til Bispen af Leal de Grændser, den Liflandske Bisp havde sat for hans Stigt. Bisp Albert indrettede, som Arndt beretter l. c. II. p. 14, St. Jørgens Hospital i Riga, og haves endnu en Afskrift af hans Stiftelsesbrev. Endskiønt den samtidige Skribent Henric den Letter ei udtrykkeligen siger, at Kong Valdemar var dette Aar selv i Esthland, saa bliver det dog ei alleene troeligt derved, at efter hans Beretning Sværdridderne reiste til Kongen, som var bleven fortrydelig over deres Mesters Volqvins Svar, og det som det synes i saa kort en Tid, at Kongen derfor snarere maae have været i Reval end i Danmark; hvilket bliver og troeligt derved, at den samtidige Albert af Stade skriver, at Valdemar giorde atter i dette Aar et Tog til Esthland og kom samme Aar tilbage, og dette samme bevidnes ogsaa af mange Danske Annalister, Petrus Olai, Hamsfort og Kreniken, som slutter med 1252, og synes at være samtidig. Rimeligen har det været i dette Aar, at Ernord, som han kaldes hos Lang. V. 524 eller

Erne-

Ernemod, efter Hvitfeld, en Klerk fra Lund, har taget det Kurlandske Bispedom i Besiddelse, saafremt Kongen sendte ham forige Aar til Rom for at indvies af Paven til dette Stigt. Til den Ende skulle de Danske have bygget Pilten og kaldt den Danepilt, hvilket Hamsfort oversætter Danopolis. Navnet Pilten skal Stedet have faaet deraf, at Kongen spurgte Bispen, hvor Slottet eller Huuset skulde staae, hvortil han svarede: Der hvor Pilten, det er Drengen, staaer. Hvitfeld fortæller dette, og har venteligen havt ældre at gaae efter. I hans Tid skal Historien endda have staaet malet inden i et Værelse af Slottet Pilten, og hos Bispen staaet disse Ord: Introduxit me Rex in cellam suam, ordinavit erga me charitatem suam dicens: Omnis populus obediat tibi. Pontanus og fleere Danske have heri efterfulgt Hvitfeld, og af Pontanus have igien Kelch p. 61 og fleere Liflandske Skribentere anført det. Gruber l. c. p. 149. nor. w. tvivler meget paa denne Stiftelse af det Kurlandske Bispedomme ved de Danske, og Arndt II. 13. nægter den aldeles, og siger, at de Tydske anlagde Stigtet 1229, hvorom Gadebusch intet taler, men nogle Aar forhen var der en Bisp i Semgallien. Nu er det vel sandt, at Henric den Letter taler aldeles intet om det Kurlandske Bispedoms Stiftelse, og endnu mindre, at det er skeet ved de Danske, om hvilke han ellers ei heller taler, uden forsaavidt det har Sammenhæng med Stiftet Riga, og som han desuden ei heller er ret gunstig, hvor god Skribent han end ellers er, da han hænger ganske ved Bisp Albert, som ei heller kunde være andet, da han var Præst i hans Stigt. Nu er det vel ilde, at ingen ældre Skribent haves end Hvitfeld, som vidner dette, undtagen hvad jeg forhen Sid. 341 har anført efter et gammelt, hvorvel temmelig uefterretteligt Fragment: Imidlertid, da han udtrykke-

lig

Valdemar Aar 1228.

Valdemar Aar 1220.

ligen siger, at de Kurlandske Bisper stode under Lunde Erkestigt, og sadde i Danmarks Rigs Raad, saa maatte han som Rigs-Kanzler vel vide saadant, hvortil kommer, at ingen indfød Kurlænder har desværre indtil denne Dag endnu undersøgt sit Lands Oldsager, og givet dets gamle Dokumenter for Dagen. Gierne er det derimod mueligt, at Arndt har Ret, naar han forkaster Oprindelsen til Navnet Pilten, da Pils betyder hos Kurer og Letter en Fæstning; men mærkeligt er det, at han dog selv maae tilstaae, at Kurerne kaldte den Danipils, det er: de Danskes Fæstning. Efter Hvitfeld skal Valdemar og have anlagt Narva, saa kaldet efter den forbiflydende Flod, og Wusenberg eller Wissenborg i Wirland, begge til Værn mod de Uchristne; saameget er vist, at de vare siden i de Danskes Hænder, hvilket giør denne Beretning troelig. Kreniken af Ridbagshusen hos Leibnitz script. Brunsv. II, 79 henfører Slottet Revals Anlæg til dette Aar. — Den 8de May døde Dronning Richiza, den Svenske Kong Eriks efterladte Enke, og Kong Valdemars Søster; hun døde uden Tvivl i Danmark, siden hun blev begravet i Ringsted ved den venstre Side af hendes Broder Kong Knud. Nogle henføre hendes Død til 1221: Mange, saavel af dem der have 1220, som af dem der have 1221, lade baade hende og Berengaria døe i eet Aar; den sidste døde vist 1221. Erici Krønike Lang. I. 166 og Stral III. 309, hvilke Hamsfort Lang. I. 285 følger, ere de, som have 1221, men Aarbøgerne af Esrom ib. I. 244, de af Sorøe ib. V, 457, og den Ringstedske Tavle IV. 289 rimeligen, (thi der staaer vel MCCX, men et X er vel udeladt), have 1220. — Bisp Asgot i Viborg skal og være død i dette Aar, som Hamsfort har antegnet i den Viborgske Bispeliste, der er tabt, men findes anført i Bartholins utrykte Annaler. Thorstan

blev

blev Bisp i hans Sted. — Den 8de April tilskrev Paven fra Viterbo J., Kong Valdemars Kapellan, og gav ham efter Kongens Forbøn Dispensation, da han var avlet af en Ugift med en Ugift. — Til Bispen af Ribe skrev han den 25de September til Gjensvar paa hans Brev med en Acolit (en Kirkebetient, som bar Lysene, og var næst Subdiaconus) Christian, at denne Mand maatte beholde sit Embede, endskiønt han efter egen Tilstaaelse havde i et Slag (venteligen ved Damiate, hvilket viiser, at nogle Danske vare med der) dræbt 5 Saracener, da han hellre vilde dræbe end dræbes, og siden saaret mange med Pile. — Den 29de December tilskrev Paven fra Lateran til Kong Valdemar selv, Brevet i Baronii ann. XII. p. 192, at han efter hans Begiering og sit givne Løfte sendte Cardinal-Diaconus Gregorius de Crescentio som Legat, der efter sine store Indsigter skulde i alle Kongens Lande udrydde det Skadelige og plante det Nyttige, og anbefaler ham derfor paa det beste til Kongen; og kan dette ansees som et Creditiv for Gregorius. Baronius anfører heel urigtigen dette Gesandtskab til 1229. — Forhen havde han den 16de November tilskrevet de omkring Danmark liggende Konger og Fyrster Brevet hos Raynald. ann. h. a. 33, at saameget nøiere Danmark henhørte under den Romerske Kirkes Jurisdiction, saameget mere burde han og sørge for dets Vedligeholdelse, saasom man billigen kunde laste ham, om han tillod, at det som var den Romerske Kirke tilhørende, quod est juris ecclesiæ Romanæ, blev formindsket eller foruroliget; derfor forbød han under Bandsstraf, ligesom hans Formænd Alexander og Innocentius, at ingen af dem maatte understaae sig at anfalde eller forurolige bemeldte Riger, eller at formindske hans allerkiæreste i Christo, den berømmelige, illustris, Danske Kong Valdemars eller Arvingers

Valdemar Aar 1220.

gers

Valdemar Aar 1220. gers Rettigheder, jura. Af dette Brev sees Valdemars Politique, og hvorledes han søgte de Romerske Pavers Venskab. De Konger og Fyrster han frygtede for, vare uden Tvivl især den Svenske, Bispen af Rygen, Sværdridderne, de Polske Fyrster, Pfaltzgreve Henric, Erkebispen af Bremen, og Marggreven af Brandenborg, og maaskee fleere. — Den 4de December havde og Paven allerede tilskrevet Valdemar, at han efter hans Begiering ved Brev og Bud sendte Gregorius, som Legat, med Fuldmagt at besørge Legationen i Almindelighed over hans ganske Rige. Rimeligen har Paven givet Gregorius det forhen anførte Brev af 29de December selv med til Kongen, ligesom vel og et andet af 31te December til Bisperne i Lybek, Razeborg, Zwerin og Camin om at erkiende og adlyde Gregorius, som Pavens Legat og nok et af samme Dag og Indhold til Erkebispen af Upsal, hans Lydbisper, Abbeder, Priorer og andre Prælater (hos Celse p. 58), og atter et af samme Dag og Indhold til Erkebispen af Lund. Ja Gregorii Legation udstrakte sig et alleene til Danmark og underliggende Lande, men endogsaa til Sverrige og Bøhmen, hvis Konger havde selv forlangt en Legat til at sætte deres Kirkesager paa bedre Fod, til hvilken Ende Paven ogsaa tilskrev Erkebispen af Gnesen og Bisperne af Prag og Olmutz. Men, hvorledes det er gaaet i Rom efter Ministrenes eller Kardinalernes Forestillinger, kan sees deraf, saafremt det er rigtigt, hvad Bzovius ad h. a. 3 fortæller, og fører til dette Aar, at Paven skrev fra Viterbo den 28de October et Brev til Kong Valdemar, hvori han forbød ham under Bandsstraf ei at hindre dem, som havde ladet sig korse, i at drage til Lifland imod Hedningene. Det er saa langt fra, at disse vare Dannebrog-Riddere, som den ældre Bartholin underlig nok meener, at herved tvertimod forstaaes

Tyd-

Tydske, og at Bisp Albert i Riga har uden Tvivl ved sit Ophold i Rom udvirket dette Brev. Til den Svenske Kong Johan sendte han og med Gregorius et Creditiv for ham under den 29de December. — Otto Abbed i Sorøe, af Fødsel en Sielænder, og i Slægt med Erkebisp Andreas og Brødre, frasagde sig Embedet, efterat han havde forestaaet det i 7 Aar, og havde han Johan, ogsaa en Sielandsfar, til Eftermand. Lang. V. 535-551. Otto synes at være forblevet i Klosteret; i det mindste blev han begravet paa dets Kirkegaard; han havde først været verdslig, men blev af Andagt Munk i Sorøe, deelte sine Eiendomme ud blant sin Slægt, og gav Klosteret sin Gaard manerium suum i Wimblose, der laae paa hans Fæderne Grund med alt Bohavet, til et aarligt Giestebud pitanciam i 3 Dage paa Marie Renselses-Fest. Siden da Peder Saxesen var Erkebisp, udstædte han et Brev herom under denne Erkebisps Segl, men ikke skeede det, imedens han endnu selv var Abbed, som der siges i den Sorøiske Gavebog Lang. IV. 500; men efterat han havde frasagt sig Embedet; thi Peder Saxesen blev først Erkebisp 1223. — Maaskee at Aarhuus Kirke er ved denne Tid kommen i Besiddelse af Tislest med Tilhørende, som alt blev lagt til Kanikernes Bord; Alt tilhobe beløb sig til et Bol, hvoraf Brydien gav aarligen 9 Øre Sæd, og laae det paa 7 forskiellige Steder og i forskiellige Sogne, hvilket viiser Største-Godses Ælde i Danmark. Lang. VI. 428. — De to Dominicaner-Munke Simon fra Sverrige og Niels fra Lund i Danmark reiste med Provsten til S. Petri i Sigtuna, for at stifte der et Dominicaner-Kloster; men den Upsalske Bisp Olav forhindrede dem deri, hvorover Hr. Knud Lange gav dem Sæde i Skowedamme. Lang. V. 500. Hvitfeld 186 som henfører det til 1221. Samme Aar gik Salomon, fød i Aar-

Valdemar
Aar 1220.

Valdemar Aar 1220. huus, ind i Dominikaner-Ordenen udi Verona paa Paaskedag. Med en anden Munk Paul, som var Prior i et Kloster i Ungarn, besluttede han at reise til dennes Kloster; men da de kom til Frisach i Kærnthen, havde Prioren, som tillige var Præst der, forladt sit Kloster, og gaaet ind igien i Verden, hvorover Salomon blev Prior og Præst der, og Paul drog til Ungarn. Lang. V. 500. — Efter gammel Sagn hos Hofman skal Styge Hvide i dette Aar have bygget Vidstrup Herregaard i Aarhuus Stigt; han skal have været Erkebisp Absalons Fætter. Jeg finder ingen af det Navn uden Styge Juris-Søn, som var en Sønnesøn af Styge, der var Søn af Tocko og Brodersøn af Asker Ryg, Erkebisp Absalons Fader. Men da Tucho Styges Broder levede endnu 1280, saa veed jeg ikke, om jeg tør lade Styge bygge Vidstrup 1220. — Grev Albert af Orlamünde og Holzacia, saa skriver han sig bekræftede ved sit Brev hos Staphorst I. pag. 645 Gaven af 12 Mansi i Blintbeke, som Grev Adolph havde givet til Klosteret Neumünster, hvortil ogsaa hørte Birke-Retten, judicium; han bekræftede og Gaven af andre 12 Boel, han forhen havde givet did i de Aar 1206, 1210 og 1215, og deriblant endeel af Landsbyen Eyderstede, som den Ridder Thetbern havde afstaaet til ham. Blant Underskrifterne forekommer Bisp Bartold af Lybek, Johan Provst i Segeberg, Eppo Provst i Poretze (Preetz, hvilket viser, at dette berømte Kloster var da allerede stiftet, og holde nogle for, at det er meget ældre, og forekommer under Navn af Berle), Anthimo, Statholder, Præfectus, i Holsteen, og hans Broder Marqvard, Hildenus af Brochtorp (som vel har været et Steds Navn, hvorefter Slægten siden har kaldet sig) Benedict af Prodola og hans Broder Schacko, (hvilket viser, at dette har været en Mands og ei et Slægte Navn)

og

og mange andre Adelige. Staphorst l. c. Westphal. Monum. II. 28. Muhlii hist. cpen. Bordesh. p. 554. 555. Möller Isag. ad hist. cherson. Cimbr. II. p. 385. sq. skrive, at Grev Albert af Orlamünde skal Aar 1216 have stiftet dette Benedictiner Nonnekloster Pretz, som i gamle Breve kaldes Marienfeld, men har faaet Navnet Pretz af Sognet. Den første Provst her, var Herderic, og havde forhen været Stedets Sognepræst. — Den 5te April i d. 5te Aar 1220 skiænkede Bisp Bertold af Lybek med sine Kanikers Samtykke ved sit Brev givet til Lybek dette Kloster Offeret paa Alteret, Siele Sorg, Ban (Birke Ret) med Erkedegnens Ret, jus, som og Tienderne af det nye ryddede Land, novalia, som Nonnerne enten selv eller paa deres Omkostning kunde optage, og optog dem under sin Beskyttelse. Det er underskrevet af Herebord, Abbed i Reineveld, og mange flere. Möller l c. Christiani Schl. Hollst. Gesch. II. p. 182. 183. — Den 24de September skrev Paven til den Cisterciensiske Abbed Walter i Utrecht og til Guido Abbed i Morimund (et mig ubekiendt Kloster), under hvilkes sidste Lockum Kloster nærmest stod, et Brev hos Manriques ann. Cist. IV. p. 196 med den forrige Bremiske Erkebisp Valdemar, som selv var reist til Rom, hvorledes denne Valdemar havde omvendt sig, og havde været saa syg, at man troede hans Død havde været forhaanden, hvorover Abbeden i Lockum, der her havde paataget sig Cisterciensser Dragten, havde løst ham af Band, som baade Abbedens Brev og Bispens af Minden udviiste; Paven stadfæstede dette, saavel for Valdemars egne indstændige Bønner, som og for Cisterciensser Ordenens Skyld, hvorover han byder dem at anviise bemeldte Valdemar et Kloster af deres Orden, dog saaledes, at han ei maatte forrette noget præsteligt Embede, med mindre Paven gav ham siden Tilladelse dertil. Raynald. ann.

Valdemar Aar 1220.

Valdemar Aar 1220. ann. n. 36. — I dette Aar blev Harborg eller Horborch Slot i det Bremiske nedrevet, ventelig med Grev Albert af Orlamünde hans Tilladelse, for at forekomme Krig mellem ham paa den eene Side og Pfalzgreve Henric samt den Bremiske Erkebisp paa den anden; dog maae Harborg enten være bleven opbygget igien, eller ei tilgavns nedreven, siden det Aar 1236 blev atter nedbrudt. Alb. Stad. Hist. arch. Brem. hos Lindenbr. 96. — Med de Christne i Damiate i Egypten stod det slet til, saasom mange af de forsede forlode Hæren og vendte hiem, da deres Tid var udrunden, og Keiser Friderich vel lovede bestandig at giøre et Tog til det hellige Land, men opholdt Paven kun med Løfter. Derfor skeede det og, at Saracenerne indtoge i næste Aar Damiate i Begyndelsen af September, og dermed havde og de Danskes og Norskes Krigstog did en Ende, saafremt nogen af de to Folk forblev der indtil den Tid. Raynald. n. 58. 59. Math. Paris. a. 1221. — Grev Albert af Orlamünde og Holsteen skiænkede til Præsten ved St. Jørgens Hospital tæt uden for Hamborg 3 Agre fra den almindelige Landevei til Marken mod Vesten ved Hospitalet. Blant Underskriverne ere Marold, Notarius ved hans Hof curia, og Kanik i Lybek, og Witpert hans Drost. Dapifer Staphorst III. 7. — Bisp Bertold af Lybek stadfæstede den 28de May Præsten Otto i Slamesdorpe den Tiende, som Grev Adolph, Hertug Henrich, Keiser Frideric havde skiænket hans Formænd, og Bispens Formænd Gerrald og Conrad bekræftet. Lünigs Reichs Arch. XVII. 297. — Den Slesvigske Bisp Nicolaus maae være død i dette Aar; thi 1219 var han med Kong Valdemar paa Toget til Lifland, og 1221 indviede Bernard som Bisp af Slesvig, om man heri kan troe saa nye en Skribent, som Lerbeke, der skrev 1473, da ingen andre taler herom, Kapitlet og Alteret

ret paa Slottet Schowenborch til St. Pancratii Ære. Imidlertid finder jeg, at Nicolaus først er død 1233, og synes det at være den samme, efterdi han var Kongens Kanzler. — Fra Jumisbosz, et mig ubekiendt Sted, gav Kong Veldemar den 12te Junii Lybekkerne ved sit aabne Brev den Ret, at hvor de strandede i hans Rige, der skulde de frit besidde, hvad de med eget Arbeide og paa egen Bekostning kunde redde. — Ved dette Aar vil jeg anføre et andet Friehedsbrev til Lybekkerne, siden det er uden Datum, som han gav dem efter Prædikebrødrenes Forbøn og af Kierlighed til alle Kiøbmænd, nemlig at et Vartegn, (signum aliqvod) maatte oprettes paa Falsterbode, for at undgaae Skibbrud, og da det vil udfordre megen Bekostning og Umage, saa forbyder Kongen, at ingen maatte paa nogen Maade beskadige det, og giver Lov til at hugge det behøvende Træe i hans Rige. Da han her kalder Menigheden i Lybek sin, saa sees deraf, at det er givet forend Lybek faldt fra ham. Valdemar Aar 1220.

Om Foraaret droge Kong Hakon og Skule Jarl fra Trondhiem østen paa i Landet, og foretog den sidste sig at drage med en Hær til Island, for at hevne den Uret, de Norske Handlende der havde lidt, men Raadet overtalte Kongen til at bevæge Skule til at afstaae herfra. Kongen forestillede ham, at Island var bleven beboet fra Norge, at Islænderne vare altsaa beslægtede med de Norske, at de Norske Konger havde ladet Landet omvende til den christne Troe, at de Norske kunde ei undvære den Islandske Handel, at det ei var godt at søge til Landet med store Skibe, at Folket der var haardt og vandt til Strid. Jarlen lod sig overtale, og blev da Islanderen Snorro Sturleasøn, som Kongen først giorde til sin Lehnsmand, sendt til Island, for at giøre Fred mellem de Norske Kiøbmænd og Islænderne, hvilket han udvirkede,

og

Valdemar Aar 1220. ann. n. 36. — I dette Aar blev Harborg eller Horborch Slot i det Bremiske nedrevet, venteligt med Grev Albert af Orlamünde hans Tilladelse, for at forekomme Krig mellem ham paa den eene Side og Pfalzgreve Henric samt den Bremiske Erkebisp paa den anden; dog maae Harborg enten være bleven opbygget igien, eller ei tilgavns nedreven, siden det Aar 1236 blev atter nedbrudt. Alb. Stad. Hist. arch. Brem. hos Lindenbr. 96. — Med de Christne i Damiate i Egypten stod det slet til, saasom mange af de korsede forlode Hæren og vendte hiem, da deres Tid var udrunden, og Keiser Friderich vel lovede bestandig at giøre et Tog til det hellige Land, men opholdt Paven kun med Løfter. Derfor skeede det og, at Saracenerne indtoge i næste Aar Damiate i Begyndelsen af September, og dermed havde og de Danskes og Norskes Krigstog did en Ende, saafremt nogen af de to Folk forblev der indtil den Tid. Raynald. n. 58. 59. Math. Paris. a. 1221. — Grev Albert af Orlamünde og Holsteen skiænkede til Præsten ved St. Jørgens Hospital tæt uden for Hamborg 3 Agre fra den almindelige Landevei til Marken mod Vesten ved Hospitalet. Blant Underskriverne ere Marold, Notarius ved hans Hof curia, og Kanik i Lybek, og Witpert hans Drost. Dapifer Staphorst III. 7. — Bisp Bertold af Lybek stadfæstede den 28de May Præsten Otto i Slamesdörpe den Tiende, som Grev Adolph, Hertug Henrich, Keiser Frideric havde skiænket hans Formænd, og Bispens Formænd Gerrald og Conrad bekræftet. Lünigs Reichs Arch. XVII. 297. — Den Slesvigske Bisp Nicolaus maae være død i dette Aar; thi 1219 var han med Kong Valdemar paa Toget til Lifland, og 1221 indviede Bernard som Bisp af Slesvig, om man heri kan troe saa nye en Skribent, som Lerbeke, der skrev 1473, da ingen andre taler herom, Kapitlet og Alte-

ret

ret paa Slottet Schowenborch til St. Pancratii Ære. Imidlertid finder jeg, at Nicolaus først er død 1233, og synes det at være den samme, efterdi han var Kongens Kanzler. — Fra Junisbosz, et mig ubekiendt Sted, gav Kong Valdemar den 12te Junii Lybekkerne ved sit aabne Brev den Ret, at hvor de strandede i hans Rige, der skulde de frit besidde, hvad de med eget Arbeide og paa egen Bekostning kunde redde. — Ved dette Aar vil jeg anføre et andet Friehedsbrev til Lybekkerne, siden det er uden Datum, som han gav dem efter Prædikebrødrenes Forbøn og af Kierlighed til alle Kiøbmænd, nemlig at et Vartegn, (signum aliqvod) maatte oprettes paa Falsterbode, for at undgaae Skibbrud, og da det vil udfordre megen Bekostning og Umage, saa forbyder Kongen, at ingen maatte paa nogen Maade beskadige det, og giver Lov til at hugge det behøvende Træe i hans Rige. Da han her kalder Menigheden i Lybek sin, saa sees deraf, at det er givet førend Lybek faldt fra ham. Valdemar Aar 1220.

Om Foraaret droge Kong Hakon og Skule Jarl fra Trondhiem østen paa i Landet, og foretog den sidste sig at drage med en Hær til Island, for at hevne den Uret, de Norske Handlende der havde lidt, men Raadet overtalte Kongen til at bevæge Skule til at afstaae herfra. Kongen forestillede ham, at Island var bleven beboet fra Norge, at Islænderne vare altsaa beslægtede med de Norske, at de Norske Konger havde ladet Landet omvende til den christne Troe, at de Norske kunde ei undvære den Islandske Handel, at det ei var godt at søge til Landet med store Skibe, at Folket der var haardt og vandt til Strid. Jarlen lod sig overtale, og blev da Islænderen Snorro Sturleasøn, som Kongen først giorde til sin Lehnsmand, sendt til Island, for at giøre Fred mellem de Norske Kiøbmænd og Islænderne, hvilket han udvirkede,

og

Valdemar Aar 1220. og dernæst for at bringe Landet under den Norske Konge, hvorfor han ei giorde sig megen Umage, og hvortil ei heller blev svaret ham meget vel. Om Vinteren foreenede Bene og Slittungerne sig med Sigurd og Ribbungerne, og giorde meget Ondt i Vigen. Kongen opholdt sig Vinteren over i Bergen, didhen Jarlen kom til ham ved Juletider. Danske Snorro 623. 624. Torfæi hist. Norv. IV. 4. 7. 8. — Til Erkebisp Guthorm og Kirken i Nidaros gav Kongen Rettighed at slaae Mynt, dog af samme Gehalt, som hans egen, og maatte hans Myntmester med Svend enten opholde sig hos Kongens Myntmester, eller og i Erkebispens eget Huus. Blant andre er det underskrevet af Paul fra Gizka, og Mester Biørn, om hvilken sidste meere siden. — Bisp Biarne af Orkenøerne skiænkede Jorden Holand i Dalsfiord til Munkeliv Kloster i Bergen, dog paa Vilkaar, at en vis Agnes skulde hver Høst tage derudaf Føde til 8 Maaneder, og om der ei var saa meget, da hvad der faldt, og efter hendes Død skulde det ganske tilhøre Klosteret. Begge disse Breve ere paa Norsk og uden Dag, men Arnas Magnæus henfører det sidste til dette Aar, og Bisp Finnur Jonsen det første. — Den 5te December tilskrev Paven Hertug, Dux, Skule, og tog ham og Eiendele, nærværende og tilkommende, efter Begiering under sin og St. Peders Beskyttelse. Skule søgte uden Tvivl dette af virkelig eller forstilt Frygt for Kong Hakon. — Den 3die November tilskrev Paven den Svenske Kong Johan Brevet hos Wilde hist. Svec. 384, og satte ham til Rette, fordi han, hans Fyrster og Høvdinger, Magnates, toge Kirkens Gods til sig, naar et Bispesæde blev ledigt, og tilstod ei Kapitlet at vælge en nye Bisp, da det dog havde Ret til at vælge, men tvertimod selv satte en ind efter eget Behag ved at give ham Ring og Stav. De verdslige Dommere giorde og Indgreb i Bi-

spernes

ſternes Rettigheder ved at lade indgaae og ophæve Ægteſkaber og i fleere Ting, ja efter Behag at af- og indſætte Præſter. Raynald: ann. 36. Vaſtor. vitis aquil. 170. Baazii Invent. hiſt. eccl. 140. Celſe p. 57. Lagerbring 430. — Den 4de November ſtadfæſtede han Biſp Benedict af Skara i ſit Embede og alle de Privilegier Kong Johan havde givet hans Kirke og Kleriſiet. Celſe l. c. p. 58. — I fleere Breve til denne Biſp gav han Aflad til en Kirke, som var oprettet til Ære for den Præſt Nicolaus, der var bleven dræbt, da han bar Sakramentet til en Syg, og ſiden havde giort Jertegn; ligeledes paalagde han ham at indſkrænke de driſtige Geiſtlige, ſom, efterat have begaaet Manddrab, afkaſtede Dragten, og giftede ſig; ligeledes de Mænd, ſom, efterat have grebet deres Qvinder i Hoer, ſkilte ſig ved dem og giftede ſig igien. Raynald. ann. 42. Porthan. p. 11. 12. — Til Erkebiſpen af Upſal ſkrev han om at afſkaffe den ſlemme Skik, at man kom meere Vand i Vinen ved Sakramentet, end tilladt var. Decretal. III. 41. 13. Raynald. l. c. Porthan i det Drunhielmſke Diplomatario *). — Det Diplom, hvorved Kong Johan gav 1220 i ſit Riges fierde Aar noget Gods til Nyſabyerh Kloſter, ſom Hertug Byrher (Birger), og ſiden Hr. Ulff af ham havde havt, kommer mig miſtænkeligt for, fordi det er underſkrevet af Erkebiſp Valerius, ſom dog viſt døde 1219, men maaſkee der ſkal ſtaae MCCXIX iſtedet for MCCXX. Mærkeligt er det, at Herr Dan Staller (ſtabularius) har underſkrevet; thi det viſer, hvorlænge Navnet Dan har vedvaret. — Den Skotſke Kong Alexander kom ved Trefoldighedsfeſten eller Natten den 11te Junii til York, og

Valdemar Aar 1220.

*) Det er det ſamme, ſom Lagerbring omtaler II. 321. Not. 1.
Kall.

Valdemar Aar 1220. og havde der Samtale med den Engelske Kong Henric, hvori blev afgiort, at han skulde ægte den sidstes ældste Søster Johanna, og denne igien besørge hans Søsters Giftermaal, som hans Fader Johan havde lovet. Raynald. h. a. n. 46. Matth. Paris. ad 1221. Fordun III. 746. — Keiser Frideric formaaede Fyrsterne til at vælge paa Rigsdagen til Frankfurt i April sin unge Søn Henric til Romersk Konge. Derefter drog han selv til Italien og blev i Rom den 22de November kronet af Paven til Keiser, og som Paven var bleven fordreven fra Rom og havde været 7 Maaneder fraværende, saa ledsagede han ham med sin Hær didhen igien. Efter dette drog han til sit Arveland, det nuværende Neapolitanske, og forblev i Italien 15 samfulde Aar, uden at see Tydskland imedens. Alb. Stad. Raynald. ann. h. a. 12. 21. 24. Muratori Ital. Gesch. VII. 432. sq. — I Overværelse af Grev Henric af Hoya, som er den første, der har ført Navn af det Sted, og Grev Henric af Aldenborch (Oldenborg), overlod Hr. Henrics af Westen Døttre noget Land til Iso, Biskop af Verden. Orig. Guelf. III. 225. 675. — Den 9de September gav Paven de to Geistlige i Bremen Magt til at undersøge en Dom, som Bispen af Lybek og fleere havde som Opmænd fældet imellem Kanik Arnold af Ramesberen og Alard Klerk i Bremen Stigt, og hvorover den første havde klaget. Paverne lode ingen Leilighed gaae forbi at ydmyge Bisperne, der paa Grund af gammel Ret paastode undertiden at være ligesaa meget i deres Stigt, som Paven i sit. — Paven havde tilladt Erkebisp Gerhard af Bremen, paa hans Forestilling, at Stigtets Indkomster vare ringe, at beholde tilligemed samme Indkomsterne af Provstiet i Paderborn. Paa Klage herover af Bisp Decanus og Kapitlet i sidst nævnte Stigt gav Paven den 5te December tvende Geistlige i Hildesheim Befaling

fing at undersøge dette. — Paven gav den 3die Julii Bullen hos Schrøder papist. Meckl. p. 527. sq. til Kathedral-Kirken i Sverin, angaaende Christi Blod, som sagdes der at forvares, og giver till alle dem, som paa visse Dage holde deres Andagt der, megen Aflad, og det efter Begiering af Grev Henric af Sverin, som han kalder sin kiære Søn og den hellige Romerske Kirkes tapre Forsvarer. Dette sidste forekommer mig meget mistænkeligt; thi endskiønt Henric havde ladet sig korse, saa havde han det dog tilfælleds med mange andre, der ei fik sligt Tilnavn; hertil kommer, at Dagen den 3die Julii staaer lige frem, uden at tillegge enten Kalendas, Nonas eller Idus, som er høist mistænkeligt; ligeledes at den paa den Tid er given i Rom ved Sr. Maria major, hvorfra jeg ei finder, at denne Pave har udstedt noget Diplom. Overalt skal det være rigtigt, saa kan det ei være tidligere end fra 1222; thi 1220 drog Grev Henric paa Korstog, enten til Egypten eller til det hellige Land, og kom ei tilbage før sidst i 1221, hvorfor man og finder, at hans Broder Guncelin har den 13de December alleene udstedt et Diplom i Sverin hos Westph. Mon. IV. 905; men da bliver det og urigtigt, at det siges at være givet i Pavens fierde Aar, thi det bliver det siette *). — Alle Skribentere ere eenige i, at Grev Henric skal ved sin Bortreise have anbefalet sin Hustrue, som Franck lægger til at have været hans anden (jeg troer snarest, at Henric har kun været eengang gift, og det med Audacia, som maaskee og kaldtes Margrete) og ung, tilligemed Børn af første Ægteskab, efter Franck, til Kong Valdemars

Valdemar Aar 1220.

*) Endnu fleere og stærkere Tvivl anbringer Schrøder l. c. Side 532. sq. Kall.

Valdemar Aar 1220. mars Varetægt; da Henric var hans Vasal, saa er dette ei urimeligt. Franck Meckl. IV. 6. p. 40. 41. Chemnitz i Gerdes Samml. p. 101. — Forend sin Bortreise skal Grev Henric have givet Sverin en Lov og Ret, som kaldes den Sverinske Ret, og uden Tvivl var grundet paa gamle Saxiske skrevne og mundtlige Love og Vedtægter, og som er trykt paa plattydsk i Westphals Spec. Monum. Mechl. p. 205 *); den er meget kort og alleene en Criminal-Ret. cfr. Westph. Mon. Cimbr. I. 2007. — Mestowin døde dette Aar: Med sin Gemahlinde Maria, som nogle kalde Anna, Datter af den Polske Hertug Miecislaus, avlede han 4 Sønner, den i Historien saa navnkundige Svantopolk, Samor, Ratibor og Warcislav, og 3 Døttre, hvoraf Salome ægtede den Rygiske Fyrste Wizlaf, Tribislava ægtede Pribislav (3) af Meklenborg i Parchim, som døde omtrent 1257, og bragte ham Belgard i Medgift, hvilket, om det er rigtigt, viiser, at Mestowin har regieret over meere end Danzig og Pomerellen, som een meener, og Helena den tredie ægtede den Polske Hertug Wladislaw. Svantopolk giftede sig med Salome, Datter af Fyrsten i Reussen, som Micrælius skriver, eller af Jaromar, Hertug i Cassuben, efter Gralaths Gesch. von Danzig p. 43. 44 Mening, men jeg kiender ellers intet til denne Hertug. Jeg kan neppe troe,

*) Hvad Westphalen har udgivet, er kuns en Oversettelse. Den latinske Original har Joh. Sibrand indrykket i sit jus publ. Lubec. I. p. 99. Frid. Thomas i Analect. Gustrov. p. 51. Peter. Tarnov i Fortalen til hans Tract. de feudis Mecklenburg, og Hederich i hans Schwerinske Krønike. Men best ere disse Statuter saavel paa Latin, som ogsaa efter den plattydske gamle Oversettelse udgivne i Francks nyelig anførte Mecklenburg, hvor han fra S. 44 meddeeler adskilligt til Oplysning om dem. Kall.

troe, at Salome har været Datter af den Rygiske Fyrste Jaromar; dog er det vist, at Micrælius meere end eengang feiler ved at kalde Rygen Reussen. Hertug Svantobor, Kazemars Søn, skiænkede tilligemed sin Moder (Inger) til Abbed Palno i Colbas en Landsbye. Det er blant andre underskreven af Wartizlav, Bartholomei Søn, som stammede fra Ratibor I. Det er uden Aar og Dag, men Dreger Cod. Dipl. Pomer. p. 96 henfører det til 1220. Navnet Palno, som siden 1224, 1228 og 1233 skrives Pallo og Palle, er aabenbare Dansk, hvoraf man maae slutte, at denne Abbed har været fra Danmark. — Den 25de Martii stadfæstede samme Svantobor i Camyn bemeldte Gave til Colbas i Overværelse af sin Farbroder Fyrst Barnym, som ellers er ubekiendt, med mindre her ved patruus forstaaes patruelis, thi Svantobors Farbroder Boguslaw efterlod sig en Søn, ved Navn Barnym. Dreger l. c. p. 97. — Svantopolk, heele Pomerns Hertug, saa skriver han sig, (thi Pomern og dets Navns Udstrækning var da heel vaklende) stadfæstede den 25de April i Stolpe sin Faders Gave til Præmonstratenser Brødre og Søstre i Sico. — I et Diplom, givet i Erfurt, underskrev den Saxiske Hertug Albert sig alleene Hertug af Berneburch; maaskee for ei at støde Otto af Lyneborg for Hovedet, der var den mægtige Kong Valdemars Søstersøn. Gruber orig. Liv. 139. — Mstislaw og fleere Russiske Fyrster droge mod Coloman i Halicz, sloge ham, og tvang ham til at indslutte sig i Byen. Den Polske Hertug Lesko giftede sig med Grimislava Datter af den Russiske Fyrste Jaroslaw, Wsewolads Søn, og havde Brylup med hende i Cracau. Dlugoss. I. 625. Tscherbatow 1042. sq. — Derefter drog Mstislaw atter til Halicz, slog Coloman paa nye, indtog Halicz og besteg Tronen der; dog henfører Arndt

Valdemar Aar 1220.

 dette

Valdemar Aar 1220. dette sidste til 1221. Tscherbatow 1044. Arndt II. 380. — De bøhmiske Skribentere berette, at Polakkerne lede i dette Aar et stort Nederlag af Preussere og Russer, og synes den eene, som er en Anonymus, at giøre, og det vel retteligen, to forskiellige Krige heraf. Pulkawa p. 210. Script. Bohem. I. 369. — Paven tilskrev den 8de May fra Viterbo den Preussiske Bisp Christian og alle nye Døbte i Preussen et Brev, hvoraf det meeste er trykt i Raynald. ann. n. 40. 41, angaaende hvad Bispens Broder Henric havde nærværende bedet Paven om, og denne havde i alt kundet bevilge, da det ei var tienligt for det hellige Lands Hielps Skyld, at de Korsedes Hær deeltes; men naar dette var til Ende, da skulde han af al Magt hielpe ham.

Aar 1221. Den Liflandske Bisp Albert besluttede nu efter gode Mænds Raad heller at begive sig til Kongen af Danmark, end at sætte den Liflandske Kirke i Fare, da han ingen Trøst kunde faae enten hos Paven eller Keiseren. Valdemar havde da forbudet sine lybske Undersaattere, at lade Pilegrime, der vilde fare til Lifland, faae Skibe, og hermed havde han foresat sig at vedblive, indtil Bispen beqvemmede sig efter hans Villie. Albert drog derfor med sin Broder Bisp Herman af Leal til ham, og overgav saavel Lifland som Estland i hans Magt, saafremt Prelaterne af hans Klostere, alle hans Mænd, alle Rigaere, Liver og Letter vilde indgaae det paa samme Maade. Om Sværd-Ridderne tales her ikke, saasom de forhen havde for sig selv indgaaet Forlig og Deling med Kongen uden Bispen. Bisp Herman tog da og sit Stigt til Lehn af Kongen, og venteligen Albert med; den første fik da sit Stigt i Wyk, og faste Steder uden Tvivl i Leal; hvorimod Weselin var og forblev Bisp i Reval. Gruber. orig. Liv. 148.

148. sq. — Paa samme Tid døde Kongens Dronning Berengaria i Barselseng. Een sagde da, at den nye Kirke, som nu var overgivet til Kongen, og daglig vilde bære geistlig Frugt, skulde under hans Herskab geraade i Fare. Henric den Letter siger, at Tiden viiste, at dette var sandt spaaet. Her have vi nu en samtidig Skribent denne Henric, som lader Berengaria døe 1221*), og hermed komme og overeens: Erici Krønike hos Lang. I. 166, Petrus Olai ibid. I. 183, endskiønt han og har 1220, Aarbøgerne af Esrom I. 244, Krøniken II. 167, som slutter med 1263, Stral III. 309; saa og den Svenske Historieskriver Ericus Olai, hvorimod følgende have 1220: de Kongelige Islandske Annaler III. 82, Flateyar Annalerne, og fleere Islandske, Hamsfort I. 285, Aarbøgerne af Nestved I. 370, som slutte med 1300 IV. 228, de med 1286 ibid. II. 436, den Siellandske Krønike II. 625, Tavlen i Ringsted IV. 280, og de Sorøiske Annaler V. 457, som slutter med 1347. Dog alle disse kunne forenes med dem, som have 1221, eftersom Berengaria døde den 27de Martii, hvilket staaer i den samtidige Lundiske Gavebog hos Lang. III. 500, og i den Ringstedske Tavle, og ikke den 1ste April, som Hvitfeld urigtigen har, altsaa for Paaske, og rimeligen have da de, som ere for 1220, regnet Aaret fra Paaske. Underligt er det, at de fleeste af dem, som have enten 1220 eller 1221, lade Berengaria og den Svenske Dronning Rigiza døe i et Aar, hvorved man snart kunde falde paa den Tanke, at den sidste var og død 1221. Berengaria blev begravet i Ringsted, og ligger hun under en simpel Steen paa den høire Side af hendes Mand Kong

Valdemar Aar 1221.

*) Om Henric henfører hendes Død til 1221 eller 1220, synes mig ganske uvist. Kall.

Valdemar Aar 1221. Kong Valdemar. Naar Kroniken II. 172, som slutter med 1317, lader hende først døe 1222, saa kan den slet ikke undskyldes, hvorvel den dog bliver et Vidne for 1221, eftersom den siger, at Kardinal Gregorius var samme Aar i Danmark, og han kom der 1221. Kiæmpeviiserne II. n. 26, som have havt Had til denne Dronning, berette, at hun foer med sin Herre i Leding, og at den første Piil, som blev udskudt, sad i hendes Hierte, en Fabel Hamsfort I. 285 ogsaa har antaget. Imidlertid vidste man dog ei hendes Dødsmaade, forend den fremmede og samtidige Skribent Henric den Letter hos Gruber orig. Liv. 148 redder ogsaa heri denne mishandlede Dronnings Hukommelse ved at vidne at hun døde i Barselseng. Langebek antager derfor og dette, saavelsom hendes rette Dødsaar 1221. Hun døde uden Tvivl den 27de Martii, thi saa staaer i den Ringstedske Tavle *). Lyschander Slægtebog S. 232 tillegger hende, foruden de bekiendte, en Søn ved Navn Offo, som døde i sine unge Aar, om hvilket alt jeg dog tvivler. Med Kongen avlede hun 3 Sønner Eric, Abel og Christopher, og en Datter, som den næsten samtidige hamborgske Kronike paa plattydske Vers hos Staphorst II. 124 vidner, og maaskee var Sophie, der blev gift til Brandenborg, den hun døde med. — Strax efter Paaske indfandt Oeselerne sig med en stor Hær, og beleirede de Danske i Reval. Aarbøgerne af Esrom I. 244 henføre dette rigtigen til 1221; de angreb dem i 14 Dage, og tænkte at tvinge dem ved Ild; undertiden faldt de Danske ud af Slottet, men bleve altid drevne tilbage. Men endeligen saae Oeselerne 4 Kog-

ger,

*) Ligeledes ogsaa Petri Olai hos Lang. I. 183 og den Lundske Gavebog ibid. III. 500. Kall.

ger, eller store Skibe, komme paa Havet, hvorover de ophævede Beleiringen i Tanke, at det var den Danske Konges, gik om Bord paa deres Skibe, og vendte tilbage til Oesel. Saasom de Eldste af Landskaberne Reval, Harrien og Wirland havde holdt med Fienderne, lagt Raad op med dem, og været hos dem i Beleiringen af Reval Slot, saa lode de Danske dem gribe og ophænge i Træer, og paalagde de andre to til tredobbelt Skat imod forhen, og mange andre svare Byrder. Esthserne fattede herover et bittert Had til dem, og oplagde mange listige Anslag for at drive dem ud af deres Land. Til Bisperne af Lifland, Selenburg og Leal havde Paven i forrige Aar skrevet, at de kunde antage Munke til at prædike Evangelium for Hedningene med deres Foresattes Tilladelse, og var dette en Følge af hvad han havde skrevet til Cistercienser-Abbederne: Da, eller og nu, skrev han ogsaa til Bisp Weselin af Reval, som med stor Iver søgte at udbrede Christendommen, at han og maatte bruge Munke med deres Foresattes Tilladelse til denne gudelige Gierning. — Biskop Albert kom nu tilbage med nogle faa Pilegrime, Riddere og Klerker. Da Rigaerne fik ved Bispens Ankomst at vide, at ei alleene Esthland, men og Lifland var overgivet til den Danske Konge, bleve de alle meget bestyrtede, og modsagde dette samtligen, saavel Geistlige, som Borgere, Kiøbmænd, Liver og Letter, sigende, at de hidindtil havde ført Herrens Krige mod Hedningene for Christi og hans Moders Æres Skyld, men ei for den Danske Konge; de vilde heller forlade Landet end tiene ham. Da dette kom Erkebisp Andreas i Reval for Øren, hvor han paa den Tid blev meget ængstet af Hedningerne, og havde indseet, at han trængte meget til Rigaernes Hielp, sendte han Bud til Biskop Albert, og lovede at forskaffe Lifland sin forrige Frihed. Albert reiste derpaa med Ordensmesteren og sine Mænd Valdemar Aar 1221.

til

Valdemar Aar 1221. til Erkebisp Andreas i Reval, og fik Fortrøstning og Gaver af ham, samt Løfte at ville anvende al Flid paa, at Lifland kunde faae sin forrige Frihed, saaledes at de Danske og Tydske skulde have fælleds Fred og Krig sammen mod Hedningene og Russerne. Til Sværdridderne aftraadte de Danske i Saccala og Ungannien alle kongelige og verdslige Rettigheder og til Bispen alle geistlige, hvorpaa Albert med sit Følge vendte glad tilbage til Lifland. Da de Tydske Riddere og Geistlige stode hiemme ei under Kongen af Danmark, saa er det intet Under, at de ei heller ude og i Lifland vilde staae under ham. Men strax efter deres Hiemkomst indfandt sig der Godeskalk, en Dansk Ridder og Sendebud fra den Danske Konge, som vidste intet af dette Forlig, og som var afsendt for at tage Riga Fogderie, Advocatia, i Besiddelse i Kongens Navn. Saadant modsatte sig nu alle i Lifland, saavel Liver og Letter, som især de Tydske, hvis Kiøbmænd nægtede endog at give ham en Styrmand, saavel paa hans Henreise fra Gothland til Lifland, som paa hans Tilbagereise fra Lifland til Gothland. Han drog derfor misfornøiet bort, og led af Mangel paa Styrmand meget af Modvind, indtil han endelig kom til Danmark, og frasagde sig det Liflandske Fogderie. Ved denne Leilighed giør den Lettiske Henric et Udfald paa alle dem, som havde bekriget de Tydske i Lifland, meener, at Jomfrue Maria har paa en forunderlig Maade beskyttet Liflænderne, og at den Danske Konge blev derfor siden til Straf fangen af nogle faa, og viiser derhos ved mange Exempler, hvorledes Jomfrue Maria her har hiulpen de Tydske i at dræbe alle deres Fiender. Han viiser heri en stor og dum Overtroe, og kan man derfor frygte for, at han undertiden, uagtet al sin simple og jævne Fortælling har vrangt forestillet adskillige Begivenheder ogsaa i Henseende til de Danske, naar de Tydske Christnes og

den

den Liflandske Bisps Fordeel udfordrede det; Men man nødes til at fortælle efter ham, da man ingen anden bedre har, undtagen naar man aabenbar kan see, at han fortier eller forvender noget; man maae endog være glad ved at have ham, da han er den eeneste, og tilligemed omstændelig og nøiagtig. Borgerne af Riga, Kiøbmændene, Liver og Letter samlede sig derpaa i Thoreida, og forbandt og svore sig sammen mod Kongen af Danmark og alle andre deres Fiender. Sværd-Ridderne lode da gribe og fængsle nogle af de Ældste blant Liverne, hvis Forsæt synes at have været at slaae sig til Russerne af Pleskov *), som paa samme Tid opsagde Freden, der var sluttet til Odempe, og med en stor Hær af 12000 Mand fra Novgorod og fleere Russiske Steder, anført af Kongen i Novgorod, faldt ind i Letland, hvor de bleve staaende i to Uger, ventende, at Lithauerne skulde støde til dem, men ødelagde dog den omliggende Egn. Endeligen brøde de op mod Wenden, hvilken Bye de opbrændte, da Sværd-Ridderne, fordi de vare for svage, trak sig ind i Slottet. Efter dette gik Russerne over Goiwa, og brøde ind i Thoreida, hvor de ødelagde det ganske Land, antændte Kirker og Landsbyer, opbrændte det paa Marken samlede Korn, og dræbte Mennesker. Lithauerne stødte nu til dem, og fore saa slemt frem. Ordensmesteren med sine, Bodo med nogle Pilegrime og nogle faa andre, (thi de indbyrdes Stridigheder hindrede fleere fra at følge,) brøde nu op fra Riga, og satte sig ved Goiwa for at hindre Russerne Overgangen. Efter nogle faa Skermydsler gik Russerne tilbage over Ymer og hiem-

Valdemar Aar 1221.

gien-

*) Det er efter Gadebuschs Meening S. 153, at dette utydelige Sted hos Henric saaledes af Suhm forklares.

Valdemar Aar 1221.

giennem Ungannia, skiændende og brændende allevegne. Lithauerne fulgte med dem, og forbleve en heel Maaned hos dem i Plesskov, inden de vendte hiem. Men 600 af dem bleve overfaldne af 89 Letter, hvoriblant var endeel af Bispens Folk; og for en stor Deel dræbte, da de vilde gaae over den frosne Duna. Kiøbmændene af Riga droge derpaa i Selskab med andre Kiøbmænd til Rotalia, men her bleve de fangne af de Danske, som sagde, at Landet tilhørte deres Konge og førte til Reval. Bispen af Riga og Ordensmesteren forlangte dem løsladte, men de Danske afsloge det, dog paa Efterretning, at en Krigshær fra Riga drog mod dem, satte de dem i Frihed. Den nu anrykkende Hær bestod af Rigaere, Liver og Letter: De droge ind i Ungannien, toge dem og de af Saccalà med sig, og brøde derpaa ind i Rusland, hvor de gik Plesskov forbi, og ind i Novgorod, og fore der frem, ligesom Russerne forhen i Lifland. Sværd-Ridderne satte sig nu meget fast i Saccala og Ungannia, indrettede Fogderier, indsamlede Skatter, overlod Bispen sin Part, befæstede og opbygte Slottene, som de forsynede med Brønde og fornødne Forsvars-Anstalter, og fik de da ogsaa Estherne af Frygt for Russerne ind i Slottene hos sig Arndt Lifl. Chron. I. 168-177. Gadebusch Livl. Jahrb. I. 150. sq. — De Russiske Skribentere Tscherbatow 1047 og Arndt II. 382 henføre, uden Tvivl urigtigen, dette Tog til 1222. Wsewolad Georgii Søn var da Regent i Novgorod, thi Wsewolad Mstislaws Søn var bleven jaget bort af Indvaanerne. — I dette Aars Sommer maae Erkebisp Andreas have forladt Esthland, thi siden hører man intet mere om ham der. Hvitfeld vidner i Fortalen for den latinske Oversettelse af den Skaanske Lov, at han i Esthland ansaaes endnu i hans Tid for en Apostel. Efter sin Hiemkomst stiftede han, som Petrus Olai I. 183 vil, i

dette

dette Aar et Kloster for Dominicanerne eller Prædikebrødrene i Lund, hvilket var det første Kloster i Danmark af den Orden; han gav dertil sin Gaard med Kapel. Kronikerne, som slutte med 1317 og 1313 Lang. II. 17. IV. 24 ere og eenige i Henseende til Aaret. Men efter Beretningen om Dominicanernes Opkomst i Danmark hos Lang. V. 500. 501 synes dette først at være skeet 1222, endskiønt der stader 1221 *), som nok er urigtigt, da der siges, at dette skeede ved Pindsetider, og at Kardinal Gregorius var da i Danmark, om hvilken vi snart skulle faae at høre, at han ei har kunnet være der før 1222, eller og sidst i 1221, og for saavidt kan Kroniken, som slutter med 1286 hos Lang. II. 436 have Ret, naar den lader ham være der 1221. Desuden kommer hertil efter Beretningen om Dominicanerne, at Munken Salomon Rivaanede 1221 det andet Concilium til Bologna, som Dominicus selv holdt, og sendte ham derfra til Kong Valdemar og Erkebisp Andreas med sine egne og Pavens Breve. Underveis kom han til Coln, men som han ei derfra kunde faae nogen Staldbroder med sig til Danmark, reiste han til Paris, og derfra med en Convers Broder fra Lombardiet til Flandern, hvor han gik ombord paa et Skib, som vilde til Danmark. Ved stærk Storm og Taage blev han efter lang Tid, da han seilede langs med de Danske Kyster, dreven hen til Norge, hvor han ankom ved det Tronhiemske. Fra Tronhiem af kom han paa slemme Veie, og tilsidst over Havet, (venteligen fra Oslo) ved Skule Jarls Hielp, endeligen Valdemar Aar 1221.

*) Til 1221 henfører ogsaa Hvitfeldt Dominicanernes Ansettelse i Lund. Ved skrivtlig Anbefaling fra Cardinalen kunde de maaskee være bleven ansatte, før Cardinalen selv indkom, hos hvem Salomon siden her var Tolk. Kall.

Valdemar Aar 1221. ligen an til Kiøbenhavn, Copendehaafn, hvor han forefandt Erkebisp Andreas. Er det efter alt dette rimeligt, at han kan være kommen did samme Aar for Pindse, allerhelst man paa de Tider ei gierne gik til Skibs, førend seent paa Foraaret og om Sommeren? Men Kardinal Gregorii Ankomst til Danmark skal endnu meere beviise dette. Pontopp. ann. h. a. — Den 4de Januarii tilskrev Paven, Abbederne og Klosterne af Cistercienser-Ordenen, at de skulde tage godt imod Kardinal Gregorius, og setter dem til Rette, fordi de hidindtil ei havde været de Romerske Legater lydige nok. — Under samme Dag giver han ham Magt til fra den Tid han tiltraadte Reisen af sin Legation, at kunne afløse dem, som havde lagt Haand paa andre; en Ret, der hidindtil havde været tvivlsom, om den tilkom Legaterne. — Atter gav han ham under samme Dag Magt til at kunde afløse dem, som havde besveget Afgiften af den tyvende Penge, vicesimam, af hvilke der sagdes at skulle være mange i de Lande, hvor han kom som Legat. — Ved et andet Brev af samme Dag giver han ham Magt til at befrie dem fra deres Løfte, som havde ladet sig korse til det hellige Land, og hvoraf heel mange fandtes af begge Kiøn i de Lande, hvorhen han sendtes som Legat, som ei selv kunde drage afsted, fordi de vare fattige, gamle, Børn, Skrøbelige og Syge, og undertiden saa fattige, at de ei formaaede at sende andre for sig. Ligeledes gav han under samme Dag ham Magt at afløse dem, som havde saaret en Geistlig indtil Blodet, eller tilføiet hans Legeme stor Skade; Ligeledes gav han ham under samme Dag ved et andet Brev Ret at giøre Testamente, om han døde før han kom tilbage; og nok ved et andet, at give dem, der havde dræbt en Geistlig, eller hiulpet dertil, og vare saa forhærdede, at de ei vilde drage efter Afløsning til Rom, Afløsning, paa Vilkaar at lade sig korse mod Hedni-

ningene, paa det de ei skulde omkomme i deres Synder. Altsaa havde Gregorius den 4de Januar endnu ei forladt Rom. — Hans første Forretning var at drage til Bøhmen, hvor han forligte Kong Ottocar med Bispen af Prag, og løste den første af Band og tilskrev han ham der et Brev, som efter dets Numer 733 i det Vatikanske Archiv uden Trivl maa være udstedet i Junii Maaned, og derfor saa sildig, at Gregorius ei kunde ved Pindse-Tider samme Aar være i Danmark. Den 30te Januari tilskrev Paven Erkebisp Andreas om at modtage Penge af den Upsalske Erkebisp, saafremt han i Pavens Navn tilsendte ham nogle, og bad ham vel at forvare dem, indtil Paven gav Befaling, hvordan med dem skulde forholdes, Lagerbring II. 416. Celse 59, og den 31te Januari tilskrev han den Upsalske Erkebisp om at sende sig med sikkre Bud de Penge, som kom ind, saavel af tyvende Pengene, som af den Skat, census, Sverrige var skyldig at betale til den Romerske Kirke, eller og at skye dem til Erkebisp Andreas, og troeligen at opgive Paven Pengenes Beløb. Vastovii vitis aqvil. 172. Celse 59. — I April Maaned *), som det synes, thi Brevet er uden Dag, tilskrev Paven atter Erkebisp Andreas, og bad ham sende sig 4, 3 eller i det mindste 2 Munke af hvad Orden det end var, dog helst af Cistercienser Ordenen, og som inden Mortensdag maatte være i Rom, hvilke Paven vilde bruge til at prædike for Hedningene, tilligemed fleere Munke af andre Landskaber. — Af Johan Abbed i Vitskøl haves to Breve, hvoraf det eene er aftrykt

*) Af Celse p. 59 sees, at Brevet er udstedet den 25de Martii, og Porthan h2r. p. 15 opregnet alle de Erkebisper, til hvilken ligelydende Breve vare sendte. Kall.

Valdemar Aar 1221. trykt hos Pontopp. ann. h. a. om Forliget mellem hans Kloster og Kanikerne i Viborg angaaende Eiendele paa Lessøe sluttet ved Abbed Gunner af Hom (Øm, cara insula,) og om hvilken Sag forhen er talt under 1220. De ere underskrevne af Provst Johan i Viborg, af Ketil, som forhen havde været Provst der, og fleere Geistlige og blandt Verdslige af Hr. Asker, Abbed Johans Broder og Hr. Aco Parvus (Litle). — Den 10de Januari skienkede Grev Albert af Orlamünde og Holsteen til Klosteret Neumünster ved Brevet hos Staphorst I. 648 og Muhlii hist. coenob. Bordesh. i hans Diss. hist. theol. p. 555 tiende Deelen af alle sine Indkomster, proventus, saavel af Rettergang, judicia, som af Afgifter, reditus, udi Holsteen, som kaldtes det gamle Land (beliggende mellem Saxerne og Hollænderne,) den Mølle Osov alleene undtagen. Dette skeede i Schelinghusen, og Gavebrevet er underskrevet af Biskop Berthold i Lybek; Provst Eppo i Poretzie, Preetz, Provst Johan i Segiberg, Abbed Herbord i Rinevelde, Wibert Grevens Drost, Henric hans Mundskienk, Henric Kammermester, Timmo Præfectus i Holsteen, og af mange andre Geistlige og Verdslige, som vare tilstede paa det almindelige Ting, Gothing kaldet. — Hos Møller i Isagoge Part. 2. p. 387. sq. forekommer et andet af 8de Januari i Megedeborg paa det almindelige Ting, kaldet Goding, om Nonneklosteret Porez, Pretz, og af Grev Albert, hvorved han gav det, siden han havde stiftet det, alle sine Tiender af sine Indkomster og Rettergang i Pløne, Lütikenborch, Aldenborch og Crempe, undtagen Møllen i Pløn og Laden (Taberna) i Aldenborch. Bisp Bertold af Lybek, Lambert, Provst i Neumünster, Wibert, Grevens Dapifer, Henric, Mundskiænk, Henric, Kammermester, Tymmo, Statholder i Holsteen, Marqvard hans Broder, Henric af Barnstede, og mange flere vare hertil Vidner.

I Norge giorde Sigurd Ribbung Indfald i Oslo, og bortttog to af Bispens Skibe. Desuagtet vilde dog Bispen siden ei laane Skule Jarl sit store Skib mod dem, og truede med Bann, om han tog did, men maatte tilsidst give efter. Ribbungerne maatte med deres Flode 40 Skibe stærk flye for Kong Hakon ind i Tunsberg Fiord. Noget efter giorde de et forgieves Anfald paa Oslo, hvorpaa Kongen og Jarlen droge begge til Bergen, og derfra atter til Vigen mod disse Rovere, og havde da Jarlen den Lykke at dræbe Gunner Asersøn, en af deres fornemste Anførere tilligemed 90 Mand paa Abals-Sætter. Vinteren over var Jarlen i Vigen og Kongen i Bergen. Danske Snorro 625-629. Torfæi hist. IV. 4 8. Biskop Ivar af Hammer døde, og havde Halvard til Eftermand. Ann. Island. — Den 12te Januari tilskrev Paven den Tronhiemske Erkebisp, og takkede ham, fordi han havde sendt ham to Armbaand, 20 Mark nye Sterling og 40 Mark af godt Sølv af den til den Romerske Kirke skyldige Skat, census, venteligen den saa kaldte Peders Penge, som han havde sendt til St. Victors Kirke i Paris, og hvis Imodtagelse samme Kirkes Prior allerede havde tilmeldt Paven. Raynald. ann. n. 49. — Atter den 1ste Februhr gav han ham Magt til at løse dem af Band, som formedelst begangen Vold, ventelig mod Geistlige, vare geraadne deri, og som ei, enten formedelst den lange Vei, Fattigdom eller Hiertets Haardhed søgte den selv i Rom, med mindre deres Forseelse skulde være alt for grov — Den 3die Februar formanede han den Tronhiemske Erkebisps Lydbisper til efter Skyldighed at tage vel imod ham paa hans Visitats Reiser, og at lade ham faae den pligtige Underholdning, procurationes debitas. Under samme Dag paamindte han dem om at staae Erkebispen bi i at indsamle Peders Penge. — Paa Island bleve de saa kaldte Lios-

Valdemar Aar 1221.

vet-

Valdemar Aar 1221. vetninger dræbte, om hvilke haves en Saga, som er blant de sidste om indenlandske Islandske Tildragelser. Lang. III. 83. Der døde ogsaa den 6te November Godny Bødvars Datter, Sturles Hustrue og Moder til den navnkundige Snorro og hans Brødre. Lang. II. 517. III. 82. — I Brev til alle Troende i Sverrige af 3 Januari klagede Paven over, at man der forsømte at give Peders Penge, og at Bispen af Aros havde meldet, at det var bleven efterladt i 5 Aar; formaner dem derfor til at give den, under Straf at sættes i Band af Bispen. Raynald. ann. n. 40. Vastov. vitis 172. Celse p. 58. — Den 4de Januari gav han den Upsalske Erkebisp Magt, ligesom han havde givet den Tronhiemske, at afløse dem, der havde lagt Haand paa Geistlige. Celse l. c. — Den 13de Januari formanede han Bisp Thomas af Finland til under Bandsstraf at fraholde de nær hos boende Christne, venteligen i Finland, at de ei med Skibe og Handel maatte søge hen til de omliggende Hedninger, venteligen Esther, fordi de efter den Upsalske Erkebisps Beretning søgte at udrydde Christendommen. Celse l. c. — Den 25de Martii befoel han Erkebispen af Upsal og Bisp Bengt af Skara at sende sig nogle Munke, tienlige til at prædike Christendommen, ligesom forhen er anført af hans Brev til Erkebisp Andreas. Celse p. 59. — Den 18de eller 25de Junii stod Brylluppet i York mellem den Skotske Kong Alexander og den Engelske Prindsesse Johanna, som da var meget ung. Fordun 749. Matth. Paris. h. a. — I Egypten gik som forhen er sagt, Damiate forloren den 28de August, meest ved Ueenighed mellem den pavelige Legat Pelagius, Bisp af Albano, en underlig Mand, og Johannes af Brienne, titulair Konge i Jerusalem. Der var dog dengang kommen mange Tydske de Christne til Hielp; Keiser Frideric havde og sendt en anseelig Flode. Muratori Ital. Gesch.

Gesch. VII. 439. sq. Venteelig har Grev Henrik af Zwerin da været fraværende i Egypten; thi han kom først hiem i næste Aar. — Den Bremiske Erkebisp Gerhard tog Slottet Otternberg fra Grev Bernhard af Wølpe. Alb. Stad. Hist. archiep. Brem. hos Lindenbr. p. 95. Wolter p. 56. — Den hellige Dominicus Stifter af den Munkeorden, som bær endnu Navn efter ham, døde i Bologna den 6te August af Blodgang. Denne Orden har givet den Katholske Kirke mange skarpsindige især polemiske Theologer, men giort sig forhadt ved Inqvisitionen, som allevegne er i dens Hænder. — Den Brandenborgske Markgreve Albert 2, som havde ført mange Krige med Kong Valdemar, døde den 24de Februar; at nogle sige, han døde 1220, skeer fordi de regne Aarets Begyndelse fra Paaske. Hans Enke Mechtild, Datter af den Meisniske Grev Conrad 3die af Launitz, forestod tilligemed Grev Henric af Anhalt Formynderskabet af Brandenborg for hendes unge Sønner Johan og Otto under megen Strid og Gienvordighed med sin Adel og med Hertug Albert af Saxen. Henrik af Anhalt imodtog Formynderskabet først den 20de September ved en Act udstædt i Bardeleve. Indtil den Tid maae Mechtild alleene have havt Formynderskabet, ligesom det og lader, at Henric siden stod fra det, og at hun igien førte det alleene. Paa samme Sted igienkiebte hun og Henrik, som Formyndere, Formynderskabet over de keiserlige Lehn af Erkebisp Albert i Magdeborg, som Keiseren havde betroet ham for 19 Mark Sølv Magdeborgsk. Buchholtz Brandenb. Gesch. II 617. Bechmanns Anhalt Gesch. IV. 527. — Den 28de May bekræftede Paven et Forlig, som var sluttet mellem Provsten og Scholasticus i Lybek ved den Lybekske Bisps Middel, angaaende at Scholasticus var beskyldt for at have dræbt et Menneske. — Om samme Sag tilskrev Paven

Valdemar Aar 1221.

Valdemar ved den 30te May Provsten i Stade, Provsten i Damenberch
Aar 1221. og flere. — Den Slesvigske Bisp Bernhard indviede paa Slottet Schovenborch et Kapel og Alter til St. Pancratii Ære. — Fra Nova villa, (maaskee Neustadt, af hvilket Navn ere mange i Tydskland), affendte Pfalzgreve Henric en vis R., som havde været Keiser Otto's Fortroelige, med Brev til den Engelske Kong Henrik, hvori han beretter at have overdraget denne R. nogle store og hemmelige Ting, som baade kunde blive Kong Henric selv og hans Rige og deres ganske Slægt til allerstørste Høihed og Ære, hvorover han vilde, at Kongen skulde overlægge dette paa det bedste med sit og Rigets Raad. Ikke skulde jeg troe, at herved sigtedes til den keiserlige Værdighed, hvortil kunde være Anledning, ved det Keiser Friderik opholdt sig stedse i Italien. Kong Valdemar kan dette neppe have angaaet. Rymer. act. publ. I. 900. Orig. Guelf. III. 691. — Samme Pfalzgreve bekræftede et Salg af 10 Mark Sølv til Klosteret Nendorp af noget Gods, kiøbt af Reimard af Vornholt, med Samtykke af Grev Adolph af Scawenborg, som havde havt det i Forlehning af Pfalzgreven, og havde atter forlehnet Reinard dermed. Altsaa var Adolph endda i Live 1221. Orig. Guelf. l. c. — Paa sin Sønnesøns den unge Hallandske Grev Nicolai Vegne giorde Kong Valdemar efter hans Søns Ægtepagts Indhold Paastand paa det halve af Schweriner-Slot og Land, og gik Grev Albert af Orlamünde paa hans Vegne did ind, og tog det, medens Grev Henric var borte, i Besiddelse, hvorover den 28de Februar blev udstædt en Forening, ventefigen af Henrics Broder Gunzelin, at Albert skulde overgive det til den unge Greve, naar han blev myndig; men om han døde før, da til Kongen og hans retmæssige Efterfølgere. Henric, Burewin og begge hans Sønner vare herfor Borgen, forpligtede

sig

sig og til Inlager, om det brødes, og selv at overgive Kongen Landet, om Albert imedens døde. — Imidlertid lader det, at Grev Henric maae være kommen hiem først i dette Aar, eftersom han og Broder Gunzelin gave endnu i dette Aar noget til Johanniter-Ordenen. — Det lader ei, at Nordens Folk have paa den Tid taget nogen synderlig Deel i de hellige Tog til Palæstina og Egypten, eftersom Paven kun sendte Breve til Erkebisperne af Frankrige, Engeland, Skotland, Irland, Tydskland, Ungern, Tuscien og Insubrien, ved hvilke to sidste forstaaes Øvre-Italien, for at opmuntre deres Underhavende dertil. Raynald. ann. 22. — Til Bispen af Breslau og flere skrev Paven ogsaa, og bad dem efterforske, om det var nyttigere, at den Polske Hertug drog til det hellige Lands Undsætning, eller blev hiemme for at stride mod de hedenske Preusser. Raynald. ann. 40. — Munken Alberic feiler ganske, naar han lader den Estniske Bisp Theodoric først sætte Livet til i dette Aar i Lifland. — Inger, Hertuginde i Pomern, Hertug Casimirs den 2den Enke, gav til Klosteret Grobe noget Gods for sin Salig Herres Siel, paa sin Søns Wartislaws Vegne, som endnu var for ung til at befale og betænke saadant. Barnuta, den Rygiske Fyrste Jaromers Søn, stadfæstede i November alt hvad hans Fader havde skiænket til Klosteret Eldena. Dreyer cod dipl. Pomer. p. 98. 99. Hans Broder Wigislaus, Rygernes Fyrste, (saa skriver han sig, altsaa maae Barnuta have afstaaet *) Regieringen til ham), indgik i Tribuzes en Foreening den 24de November med Brunward, Bisp i Zwerin, angaaende de Tydske, som havde nedsat sig i Tribuses,

Valdemar Aar 1221.

 og

*) Nei, men deelte Regieringen med ham. See Schwartz Pomm. Lehn-Historie 163.

Valdemar Aar 1221. og af hvilke Bispen fordrede Tiende, saaledes at Bispen forlehnede Fyrsten med Tienden af 120 mansi; af hvad som herefter oprøddedes, skulde Fyrsten have de 2 Dele, Bispen den 3die; skulde Slaverne, som Gud forbyde, udjage de Tydske, da skulde Bispen have fuld Rettighed til den Skat, som da svartes af dem. Blant Underskrifterne forekommer Henric af Werle (en meklenborgsk Fyrste). Schrøders Mekl. 529. 530. 2911. Dreger l. c. p. 100. Gerdes Samml. p. 715. — Cardinal Gregorius afløste først i dette Aar Bøhmerne fra Interdictet, de laae under, fordi deres Konge havde forskudt sin første Gemalinde. Raynald. ann. 39. — Den 21de Junii blev den Polske Hertug Lesko Fader til Boleslav ved Grimislava Dlugoss. p. 627. — Imellem Russer og Ungarer sluttedes Fred, paa Vilkaar, at Coloman skulde komme af Fængsel, og derimod den ungerske Kong Andreæ Søn Bela ægte Maria den russiske Fyrstes Mstislai Datter; derimod skulde Mstislav efter 3 Aar overlade Halicz til Coloman. Dlugoss. p. 610. *). Den 17de Januar tilskrev Paven alle dem, som havde ladet sig korse til Preussen, hvori han beder dem at overlade alle fangne Preussere til Bisp Christian, for at underviises i Troen. Raynald. ann. n. 40.

Aar 1222. Midt om Vinteren brøde de fra Ungaunien op, og droge giennem Wirland, gik over Floden Narva, plyndrede og giorde Fanger i det dertil grændsende Land, og strax efter dem gik de af Saccala ogsaa over Narva, og brøde ind i Ingermanland (Ingaria,) som tilhørte Riget Novgorod, og var en Deel af det gamle Holmgard

*) Men Dlugoss henfører det til 1210. Tidsregningen er her i stor Bilderede. Kall.

gard eller Garde-Rige. De giorde her stort Bytte, dræbte mange Mænd, og bortførte mange af begge Kiøn, saa at Estland og Lifland opfyldtes med russiske Fanger. Gruber. orig. Liv. 150. Arndt I. 177. Mogolerne eller Mungolerne, som regieredes af Zingiskan, og hvilke alle vestlige Skribentere i Europa kalde Tatarer, uvist af hvad Aarsag, angrebe i dette Aar Polowzerne, som beboede Landet ved Tanais og indtil Dnieper, og overvandt dem, hvorover Polowzerne anraabte Russerne om Hielp, som og vare villige, og sendte derfor Kongerne af Smolensko, Polocz og flere Stader Gesandtere til Riga om Fred, som ogsaa blev sluttet. — I Begyndelsen af Aaret var Bisp Albert i Vestphalen, hvor han i Cappenberg forandrede den 1ste Januari ved sit Brev sine Domherrer i Riga til Præmonstratensere. Cod. dipl. Polon. V. 73. Om Sommeren kom Kong Valdemar med en stor og stærk Hær til Oesel, og havde Grev Albert med sig. Paa Oesel begyndte han at opføre et muret Kastel, hvorfra de Danske gik ud mod Oeselerne til Striid, men maatte vige tilbage, indtil Grev Albert kom dem til Hielp, da mange Oeseler bleve dræbte, og de øvrige toge Flugten. Bisp Albert, Ordensmesteren med sine Brødre og nogle Liflænder samt flere bleve da fra Riga sendte i Gesandtskab til Kongen, som blev fornøiet over deres Ankomst, og talte med dem om den Gave, hvorved han havde faaet Lifland, hvilket de eenstemmigen imodsagte, saaledes som Indvaanerne i Lifland havde paalagt dem, og bade derfor Kongen, at han vilde afstaae fra fremdeles at forurolige Lifland, og lade Jomfrue Mariæ Land beholde den Frihed det havde. Valdemar holdt derpaa Raad med sine troe og kloge Mænd, og overlod endelig til Bispen Lifland og alt hvad dertil hørte med al Frihed, og fornyede kun med Sværd-Ridderne den forrige Forening, hvorved

Valdemar
Aar 1223.

Valdemar Aar 1222. ved han overlod dem i Saccala og Ungannia de kongelige og verdslige Rettigheder og Bispen de geistlige, imod at de skulde bevise ham bestandig Troeskab (fidelitatem, det er egentlig: Huldskab og Mandskab, saa at han var Lehnsherre over disse to Landskaber, og de i Henseende til dem hans Vasaller,) og ei nægte ham deres Hielp saavel mod Russer som Hedninger, og lovede de baade ham og hans Troe og bestandig Hielp. De lode og efter Kongens Begiering Theodoric af Apoldern, Biskop Alberts Broder, med nogle Sværd Riddere blive tilbage i det nye Kastel, og drog Bispen selv med de andre tilbage til Lifland. Med Kongen skal efter Arndt I. 179 da være komne her til Landet, de 2 Riddere og Brødre Theodoric og Johan af Tuwen eller Tauhen af Familien Paterborn, som forhen havde giort ham troe Tieneste mod Hamborgerne og andre Fiender. Ved samme Leilighed stadfæstede ogsaa Kongen til Ridder Henric af Lode, som var hans Raad i Estland, Besiddelsen af adskillige Lehngodser. Fra dennes Fader Ridder Odert af Lode, som efter Arndts Beretning Aar 1196 kom med Kong Knud den 6te til Estland; og der fik af ham for sin troe og tappre Tieneste et anseeligt Lehn, stamme alle endnu levende Herrer af Lode, som i Arndts Tid gik nu i det sextende Leed. — Ved denne Tid skal og efter samme Forfatter Valdemar have anlagt Domkirken i Reval, og venteligt Byen med, hvis Anlag den Slaviske Krønike hos Lindenbrog vel henfører til 1223, men som rimeligst er skeet i dette Aar, da Valdemar selv var der, og hvad Revals ældre Anlæg angaaer, da maae derved alleene forstaaes Kastellet eller Slottet. — Tuvo, Biskop af Ribe, kom og venteligt med Valdemar over til Estland, i det mindste blev han efter Hvitfeldts Sigende S. 186 og Bispekrøn. S. 24 der Winteren over, og kom først hiem næste Aar, og umagede sig ime-

imedens med Hedningernes Omvendelse. Til Erindring, at de Danske have anlagt Reval, fører samme endnu 3 Løver i sit Vaaben. Hvitfeldt siger, at vore Annaler tilholde, at Reval er anlagt 1222. Albert af Stade siger, at Valdemar med Grev Albert drog ind i Landet Leal, terram Lealensom, slog Hedningene paa Flugt, og byggede en Bye der, som kort efter ødelagdes af Hedningene. Gruber Orig. Liv. p. 152. not. e vil forandre dette til Oesel, terram Osilienſem; Nu er det vel vist nok, at Navnene ligne hinanden, og at Hedningene ødelagde Kastellet der strax efter Valdemars Bortgang, men for det første var dette kun et Kastel, ei en Bye, dernæst maae man af det Henrik den Letter ei taler om Leal, ikke slutte, at Valdemar derfor ei har været der; thi hvormeget fortie ei Historieskriverne, Leal ligger ogsaa saa nær Oesel, at Valdemar letteligen kunde komme did; endelig vidne de danske Historieskrivere Hamsfort og Petrus Olai, at Valdemar anlagde Leal, det er at sige, forbedrede det, thi der var et Slot forhen, og den sidste vidner endog, at der endda i hans Tid saaes Levninger efter anseelige Huse, men da var det ellers ødelagt, og Folket flyttet derfra til Riga, efterat der var bleven et Erkesæde; hertil kommer, at Biskop Herman af Leal var Valdemars Vasal. Efter alt dette vendte Kongen tilbage til Danmark, efterat han havde skyndet sig med at sætte Kastellets Mure istand, og indlagt der nogle af sine Folk i Besætning. Messenius vil, at den unge Valdemar var med i denne Krig og forestod den, men ikke veed jeg, hvorfra han har taget dette. — Derefter samlede Oeselerne sig fra alle Landskaber og Flekker, og sendte til Esterne i Wyk og Rotala, og bade dem at komme sig til Hielp. Nogle af dem reiste da til Warbole, og besaae den Machine eller Peterelle, som de Danske havde skienket deres Undersaatter

Valdemar Aar 1222.

Valdemar Aar 1222. saatter Warbolerne, droge derpaa til Oesel, og lærte dem der at bygge saadanne Petereller, og andre Krigs-Machiner. De fik 17 færdige, hvormed de uophørligen i 5 Dage kastede mange og store Stene, og foruroligede dermed dem, som vare i Slottet, og som ei der havde Huse eller Boliger, da det endnu ei var fuld færdigt. Vel bleve der ogsaa mange Oeseler saarede og dræbte ved Blide-Skytterne; men som disse dog vedbleve Beleiringen, nødtes derved de Danske til endelig at overgive sig, da dem manglede Huuse og al Fornødenhed. Saaledes efter Aftale førte de alle deres Sager ombord paa Skibe, forlode Slot og Land, og begave sig til Reval. Oeselerne holdt vel den tilstaaede frie Bortgang, men 7 Danske og Theodoric Bispens Broder beholdte de dog tilbage som Gidsler for Fredens Vedligeholdelse. De fra Oesel nedbrøde da Slottet trindt omkring, og lod ei Steen blive paa Steen, og sendte derpaa Bud overalt i Lifland og Estland, hvorledes de havde indtaget den danske Konges Slot og uddrevet de Christne af deres Land, opmuntrende dem til at fordrive alle Danske sigende, at de let kunde indtage Slottet Reval. De lærte dem nu ogsaa at oprette Machiner og Petereller. — Efterat de af Oesel og Harrien nu havde udrettet, hvad de vilde, samlede de sig med Estherne af Wyk i Kastellet Warbole, dræbte nogle af de Danske og af Præsterne, som boede hos dem, og sendte Bud til Wirlænderne, at de skulde giøre det samme; men disse og Jerverne, som vare eenfoldige Folk og ringere end de andre Esther, understode sig ei at dræbe deres Præster, lode sig nøie med at gribe dem, og sende dem til Reval. Udi Wellin giorde de fra Saccala Opstand mod Sværd-Ridderne, som de boede hos, grebe til deres Sværde, Lanzer og Skiolde, og dræbte nogle af dem og deres Tienere og af de tydske Kiøbmænd. Dette skeede paa 4de Søndag efter Hellig-

sig Trekonger. De omringede dem, som vare i Kirken, og nødte dem til at overgive sig, kastede dem i Bolte og Lænker, og deelte alt deres Boskab, Penge og Heste mellem sig. Siden gik de ind i Jerven, og fangede der Hebbe, en dansk Mand, som var Foged der paa Stedet *), og førte ham med flere Danske til Vellin, hvor de skar deres Liv op, og trak deres Indvolde ud. Paa Ebbe reve de i levende Live Hiertet ud, stegte og aade det, for derved at blive stærk mod de Christne, og lode deres Legemer ligge ubegravne for Hunde og Himmelens Fugle. De fra Vellin sendte samme Dag til dem i Odempe, og raadte dem til at giere det samme, og tilsendte de de blodige Sværde, hvormed de havde dræbt Tydskerne, og de fra dem tagne Klæder og Heste til dem af Derpt, som derpaa overfaldt Sværd-Ridderne hos dem, bandt dem, og dræbte alle deres Tienere, samt Fogeden Johannes. Nogle Kiøbmænd dræbte de ogsaa, nogle skiulte sig, og bleve siden fangne; Alt Sværd-Riddernes, andre Tydskes og Kiøbmænds Gods deelte de mellem sig, og lod deres Legemer ligge ubegravne. En Præst ved Navn Hardwich fangede de i Derpt, førte ham ud af Slottet paa en meget feed Oxe, fordi han selv var feed, og adspurgde deres

Valdemar Aar 1222.

*) Maaskee Ebbe Glug til Haslebορp, en Søn af Gisla, som var en Datter af Ebbe, Skialm Hvides Søn Suhm. Naar Ebbe Glug ansettes her, ligesom forhen Sid. 141, til Haslaborp, grunder det sig paa Morten Pedersens Angivende, som Langeb. IV. 547. not. c. ogsaa har fulgt, men rettere er det nok at ansette ham til Haghetorp, som han efter Langeb. IV. 475 synes at have eiet, og er vel nu Haverdrup i Pedersborg Sogn ved Sorøe. Gisla er ogsaa paa begge Steder Feil hos Suhm, og skal rettes Gytha. Kall.

Valdemar Aar 1222. deres Guder ved Lodkastning, hvem af dem de skulde ofre? Lodden faldt paa Oxen, derved blev Præsten reddet, men fik dog et stort Saar af dem. Over heele Esthland og Oesel udbredte sig da det Forsæt at fægte mod de Danske og Tydske, og reent der at udrydde det christne Navn. De kaldte i den Hensigt Russerne fra Novgorod og Pleskov til Hielp, giorde Fred med dem, og lagde nogle ind i Dorpt, andre i Vellin og i flere Slotte; de deelte, hvad Bytte de giorde, med dem, og befæstede deres Slotte stærkt; de oprettede Patereller i dem alle, lærte hinanden indbyrdes at omgaaes med dem, og uddeelte de Blider, de havde taget fra Sværd-Ridderne. De Hustruer, som de i Christendommens Tid havde været nødte til at skille sig ved, toge de nu igien til sig, grove Ligene op af Kirkegaarden, og brændte dem paa gammel hedensk Viis, toede deres Huse og Slotte med Vand, feiede dem med Koste, og søgte derved at udslette Daaben. Til Riga sendte de Bud, at de vel ønskede Freden, men forsikkrede derhos, at de aldrig vilde vide af Christendommen at sige, saalænge der var een Dreng tilovers af eet Aar, eller en Albues Høide. De lovede at give een Sværd-Ridder eller Kiøbmand tilbage for hver af deres Gidsler, som ogsaa blev bevilget og holdt paa begge Sider. De af Oesel, Wyk, Warbole, Jerwen og Wirland droge derpaa op mod Reval, og beleirede samme længe, indtil de Danske og Tydske giorde et Udfald af Slottet, sloge Estherne paa Flugt, og dræbte mange. De Danske fik da et stort Bytte af Øxen, Heste og andet. Da Letterne saae alt det Ondt, Estherne havde i Sinde mod Lifland, faldt de ind i Ungannien, og fore der frem efter Sædvane, og opførte da Estherne sig igien paa samme Viis i Letland. Sværd-Ridderne faldt nu ogsaa ind i Ungannien, skiændte og brændte der, droge siden til Riga, og bad Bispens Folk og

alle

alle Tydske om Hielp; men de svarede eenstemmigen, at ville giøre det, om de vilde lade Biskop Albert have sin tredie Part i Estland, og hans Broder Biskop Herman sin tredie Part, og selv lode sig nøie med deres tredie Part; og denne Begiering indgik de, hvorpaa Bispens Mænd med Rigaerne, Liver, Letter og Sværd-Riddere droge mod Vellin. Estherne gik vel ud og streed mod dem, men kunde dog ei forhindre, at de jo ødelagde alt det omkringliggende Land, ligeledes Egnen ved Pale og Landet Nurmegunde, men de faste Slotte kunde de ei indtage. Paa Hiemveien vare de grumme nok til at halshugge alle de Mænd de havde fanget, for at hævne sig over deres Frafald. Derefter kom Biskop Bernhard af Semigallien did med mange Pilegrime fra Tydskland. Esther fra Saccala og Ungannia faldt ind i Letternes Land Ymer, plyndrede og dræbte ogsaa i Metsepole og Thoreida, og brændte Byer og Kirker, men ved Wrele dræbte Letterne endeel Russer og Esther, tilligemed Waremar, Russernes Øverste i Vellin. Rigaerne, Sværd-Ridderne, Pilegrimene, Kiøbmændene og Liverne satte efter de andre, dog alle Fodfolk og nogle Ryttere bleve trætte af Veien og vendte tilbage. Men Johannes, Provst ved Marie-Kirke i Riga, Præsten Daniel og Sværdordensmester Volqvin opmuntrede de øvrige til at blive ved, og stødte ogsaa mange Sværd-Riddere fra Sygewalde og Wenden, samt en stor Deel Liver og Letter undervejs til dem. Fienden satte om Natten sine Heste ind i Kirken ved Ymer, og dreve der Utugt med de fangne Fruentimmer og Jomfruer: Men Dagen derpaa bleve de indhentede ved Ymer Broe, over 600 dræbte, foruden dem som druknede i Goywa: Resten flygtede til Skoven. Efter dette samlede Biskop Bernhard en Hær sammen af det heele Land, bestaaende af 8000 Mand og beleirede dermed Vellin

Valdemar Aar 1222.

Valdemar Aar 1222. den 1ste August; ængstede den ved Patereller og mindre Machiner, og tvang den og ved Sygdom og Hunger til at overgive sig den 15de August. De deri indsluttede Esther lovede at antage Christendommen paa nye og aldrig mere at frafalde; men Russerne, som vare der, bleve hængte de andre Russer til Skræk og Advarsel. Slottet ved Pala blev derpaa ogsaa beleiret, og overgav det sig snart. Imidlertid havde de ældste i Saccala formaaet Russerne til at sende dem til Hielp en Hær af 20000 Mand, hvormed fulgte en Broder af Kongen i Susdal, nemlig Jaroslaw af Novgorod, Kongen af Pleskow, og nogle andre Konger. Denne Hær drog ind i Ungannia til Dorpt, hvis Indvaanere tilsendte dem store Gaver tilligemed de fangne Tydske og Sværd-Ridder. Den russiske Konge lagde Besætning ind i Dorpt, som og i Odempe, og brød derpaa ind i Lifland, og stødte mange Esther til ham. Men paa Forestilling fra Oeselerne, at der vare mange Pilegrime i Riga, som vilde drage imod ham, og efter deres Begiering, at de vilde drage mod de Danske i Reval for siden, naar de vare færdige med dem, da lettere at kunde angribe Lifland, vendte de sig mod de Danske. Da Kongen underveis saae i Saccala Russerne hænge ved Vellin, lod han i sin heftige Vrede ødelegge det ganske Land deromkring, og drog derpaa ind i Jerven, hvor han traf Jerverne, Wirlænderne, Warbolerne og Oeselerne til sig, og beleirede med denne store Hær de Danskes Kastel Lyndanisse eller Reval i 4 Uger, hvortil han brugte Machiner efter de Tydskes Maade; men kunde hverken tvinge dem eller Kastellet formedelst de mange Blide-Skyttere, som der vare og dræbtes mange Russer og Esther. Misfornøiet herover vendte han da tilbage til Rusland, efterat have udplyndret den heele Egn. De russiske Annaler ville efter Tscherbatow p. 1048, at de af Reval frakiøbte

sig

sig Beleiringen ved en stor Sum Penge; men har nogen givet Penge, saa have rimeligen Estherne eller Tschuderne giort det, hvilke samme Annaler urigtigen giøre til Besiddere af Reval eller Kolywan, som de kaldte den. Sværd-Ridderne og de Tydske beleirede derimod ogsaa Kastellet Dorpt forgieves i 5 Dage. Strax derpaa gik Sværd-Ridderne ind i Jerven, hvor de jevnlig krigede med de Danske, og tvang Ridderne de sidste i Keytis til at love de Tydske og alle Christne Troskab. Novgoroderne sendte med Kong Vyesceka, som forhen havde flygtet for Bisp Albert, til Dorpt, og gave ham Penge og 200 Mand med, samt overlode ham Herredømmet over Dorpt og fleere Lande. Dorpterne toge vel imod ham, og gave de saavel som omliggende Lande ham Skat, hvorpaa han sendte sin Hær ud mod de uvillige, og ødelagde Landet fra Wayga til Wirland, og derfra til Jerven og Saccala. Gruber orig. Liv. 150-61. Arndt I. 177-189. Gadebusch Livl. Jahrb. I. 156. sq. — I dette Aar skal de Danske efter Arndt have bygget Wesenberg i Wirland 15 Miil fra Reval: Dette Slot ligger paa et høit Bierg, og har en Broe og dyb opmuret Grav om sig. — I Januari tilskrev Paven de Troende i Saxen, og opmuntrede dem til at staae de Christne i Lifland bi mod Hedningene, samt lovede dem, som gik did, samme Aflad, som Concilierne af Lateran havde lovet dem, der undsatte det hellige Land. Raynald. h. a. n. 40. — Ved et Brev af den 8de Februari sendt til Lifland forbød han og strængelig al Jernbyrds Brug hos de nye Omvendte i Lifland. Det er egentlig sendt til Bernhard, Episc. Seloniensis, Bisskop i Semgallien eller Seleburg, til Abbeden og til Prioren ved St. Nicolai Cistercienser-Kloster i det Rigiske. De nye Omvendte i Lifland havde især klaget over Tempelherrerne, det er Sværd-Ridderne,

(saa

Valdemar Aar 1222. (saa kaldte, fordi de levede efter sammes Regel,) som og deres Fogder og Dommere, fordi de, dersom nogen blev ved Jernbyrds Prøven brændt, dømte de ham strax til at lide Straf efter Loven for det han var beskyldt for. Raynald. l. c. — Samme Dag tilskrev Paven ogsaa Dommerne i Lifland, at Bispen og Kirken i Lifland havde givet ham tilkiende, hvorledes nogle Russer havde sat sig ned i Lifland, som fulgte den græske Kirke, og fordømte den latinske Kirkes Daab, holdt ei sammen Fest- og Fastedage, og ophævede de nye Omvendtes Ægteskaber. Han befaler derfor Dommerne at forhindre alt dette og at anvende Bandsættelse hertil, paa det Grækernes Schisma ei skulde fornyes. Raynald. l. c. — Efter Müller Russ. Samml. I. p. 307, som heri beraaber sig paa de liflandske Skribentere, skulde de Danske i dette Aar have anlagt Narva. Russow Lifl. Chron. p. 10 er ikke langt fra denne Meening, naar han skriver, at Narva og Wesenberg bleve af dem anlagde efter 1223. — Den forhen omtalte Dominicaner Salomon fra Aarhuus i Jylland fandt i Kiøbenhavn Erkebiskop Andreas, blev der venligen modtaget af ham, og efterat han havde læst Pavens og Dominici medbragte Breve, saaledes tiltalet: Vær velkommen! Gid der ved hver Kirke i mit Erkesæde (curia nostra) var een af Din Orden. Den pavelige Legat Kardinal Gregorius, som da var i Danmark, tog Salomon med sig i sit Følge, fordi han var en lærd og veltalende Mand, og brugte ham til at fortolke sine Prædikener paa Dansk. Siden gav Erkebispen ved Pindsetider, især efter Kardinalens Tilskyndelse, til Brødrene en Boepæl i Lund, og lod indrette beqvemme Bygninger for dem. Da de af Brødrene, som vare sendte til Sverrige, hørte dette, kom de tilligemed fleere, som vare antagne i Paris og Bolognia, didhen, og beskikkedes Simon fra Sverrige

rige til første Prior i Lund. Hvitfeldt 186. Lang. V. 501. — Valdemar Aar 1222.
Alle vore Kroniker ere eenige i, at Kardinal Gregorius var dette Aar i Danmark: Kuns den, som slutter med 1286, har 1221 hos Lang. II. 436. Da han ved Pindsetider var i Lund og siden i November i Slesvig, saa bliver det herved troeligt, at han er kommen fra Sverrige til Danmark. Efter Hamsfort drog Kardinalen om i alle danske Stigter, og samlede efter Svaning hos Bartholin i Annalerne mange Penge ind ved at prædike Afslad for at komme det hellige Land til Undsætning. Pontopp. ann. I. 637-639. Aubery, en nyere Skribent, vil ogsaa i sin Hist. des Cardinaux I. 238, at Gregorius undersøgte Beskaffenheden af Abbed Wilhelms Mirakler, og at Paven derpaa canoniserede samme efter hans Beretning, hvilket ogsaa beviises ved Pavens Canonisations-Bulle af 21de Januari 1224. — Da Gregorius var i Lund hos Andreas, gav denne sidste til Kanikerne der St. Mariæ Kirke i Lund mod Østen med tilliggende 5 Boel, og som det synes ogsaa samme Gang til St. Laurentii Kirke 6 Chor-Kaaber og en Christal-Flaske (pixis,) hvori var et Stykke af St. Laurentii Ribbeen. I den lundiske Gavebog siges hos Lang. III. 524, at Andreas var da i sin fulde Kraft og Sundhed, men af det Pavebrev, som snart skal anføres, sees at han da allerede var syg. — Ved Allehelgens-Tider holdtes i November et Concilium til Slesvig af alle danske Bisper under Forsæde af Kardinal Gregorius, hvor da paa nye blev forbudet Præsterne at have Hustruer og Friller, og for saa meget snarere at faae saadant iværksat, forbødes Præstebørn at maatte arve Faderen, hvilket dog ei nøie overholdtes *). Dog holdtes

*) Der befaltes da ogsaa, at ingen Dom i Ægteskabssager maatte fældes

Valdemar Aar 1222. holdtes den Anordning om Arven ei synderlig, siger den gamle Riber Bispe-Krøn. hos Lang. VII. 192, saasom de afdøde Præsters Beslægtede vare saa billige, at de ei vilde skille Børnene ved deres Arv. Pontopp. ann l. c. Hvitfeldt p. 186. Bisp Tuvo i Ribe havde efter Pavens Befaling villet tvinge Præsterne til at skille sig ved deres Hustruer, men de indskiøde sig under et almindeligt Concilium, hvilket viiser meere Friheds-Aand og Kundskab i Kirke Retten hos den danske Geistlighed paa de Tider, end man skulde vente, og det var desaarsag, at Gregorius holdt dette Concilium i Slesvig. Alt dette berettes i den nyelig anførte gamle Riber Bispekrønike. Hvitfeldt Bispekrøn. p. 21 legger til, at Præsterne skulde skille sig ved deres Hustruer under deres Kalds Fortabelse. — Gregorius forbød ogsaa da paa nye Jernbyrd, og meener Stiernhoek de jure Sveonum I. 8. p. 95, at Kong Valdemar ved den Leilighed gav sin Forordning om Jernbyrden, som dog snarere er af 1216. — Saasom Thorstein Bisp af Viborg var død, og Kardinalen var da i Klosteret Lygum, med hvis Abbed han havde studeret i Paris, saa at han kiendte ham nøie, og vidste at han var erfaren i de 7 frie Kunster, og besad derhos fornøden Forstand og Forsigtighed, forespurgte han sig hos ham, om der fandtes nogen lærd Mand og skikket til bemeldte Embede i Danmark, hvorpaa Abbeden anbefalede Gunnar, Abbed af Øm Kloster, som laae 3 Dagsreiser derfra *). Kardinalen lod ham strax

fældes af nogen, uden Bispen alleene, eller den lovkyndige Mand han dertil beskikkede, hvilken Gregorii Anordning ogsaa findes i den Constitution Erkebisp Peder giorde 1345. Kall.

*) Da begge Klosterne ligge i lige Linie omtrent kun 15 Mile fra hinanden, saa viiser dette, at en Dagsreise eller dieta da ansloges for 5 Mile. Suhm.

strax hente til sig, og prædike for det heele Kapitel, saasom Kardinalen selv ei forstod Dansk. Man fandt sig fornøiet med ham, dog lod Kardinalen ham dengang reise; men ved sin Ankomst til Viborg formaaede han Kannikerne til at overlade sig Valget, og udnævnede han da Gunnar. Ufortøvet lod man ham paa nye hente, og gik Kardinalen, Kanikerne, mange Geistlige og Almues Mænd ham imøde, og da han reed ind i Byen ringede man med alle Klokkerne. Gunnar havde forestaaet Øm Kloster i 6 Aar og 2 Maaneder, og det meget vel, saavel i det Aandelige, som Verdslige. Med ham ender den første og ældste Skribent om Øm Kloster i sin Beretning. Prioren Johannes blev Abbed i hans Sted. Laug. V. 258. 574. sq. Nogle og deriblant, endog den nøiagtige *) Hamsfort, giøre Gunnar til Erkebisp Andreæ Eftermand

Valdemar Aar 1222.

*) At Hamsfort har været forsynet med mange Hielpemidler, som vi nu savne, er unægteligt, og derfor er især hans chronologia secunda ofte for os vigtig, men aldrig kan jeg dog tilstaae ham Nøiagtighed eller ansee ham i den Henseende værdig den Roes, som saavel Suhm, som Langebek tillegger ham. Mangel paa Eftertanke røber han ved sin Compilation (ligesom vel ogsaa Petrus Olai) paa alt for mange Steder, og ved Aaret 1205 har jeg anført et Exempel derpaa, og kunde anføre mange fleere. At Hamsfort her er kommet til at ansette Gunnar, som Erkebisp Andreæ Eftermand er skeet saaledes. Chronicon Erici hos Langebek I. 166 har Andreas archiepiscopus cessit. Abbas Gunnerus Carae insulae electus est in Episcopum. Den danske gamle Oversettelse i den Rantzovske Haandskrift har skrevet det saaledes: Item Erkebisp Anders gaff Biscopdom owær. Oc abbæt Gunnær i Øm word korin. Nu skulde Biscop været tillagt inden

Valdemar Aar 1222. stermænd i Sædet, hvilket er en reen Forvirrelse, fordi han samme Aar blev Bisp i Viborg, som Andreas afskedede. — Den 27de May melder Paven i et Brev til Bisperne af Aarhuus og af Vendsyssel eller Borlum: at Erkebisp Andreas har ydmygeligen bedet ham om, at maatte staae fra sit Sæde, da han var beladt med en ulægelig Sygdom, som giorde ham ganske uskikket til at forestaae sit Embede, hvorfor Paven ombeder disse to Bisper, som han hat fuld Fortroelighed til at formaae Andreas til at vedblive Sædet, om han nogenlunde kunde, men var det ikke muligt, at de da paa Pavens Vegne vilde modtage hans Afstaaelse og forsyne ham med saa meget af Stigtets Indkomster, at han beqvemmeligen kunde leve deraf, samt paalegge Kapitlet i Lund at vælge en anden duelig Person i hans Sted. Dette Brev viiser uimodsigeligen, at alle de feile, som henføre Andreæ Afstaaelse til et ældre Aar, saasom Aarbøgerne af Esrom til 1220, Hamsfort og Stral til 1221, samt den ubekiendtes Lunde Erkebispers Krønike hos Lang. VI. 625. 642, og at Erici Krønike, Petrus Olai, Aarbøgerne af Wisby, samt Hvitfeldt have meget rettere, naar de henføre det til 1222. Magnus Matthiæ i serie episc. Lund. p. 60-64 synes at henføre det til 1223, naar han lader

inden en nye Linie med et nyt Aar 1224 begynder, men da Aarstallets Angivelse betager, som det synes, Rummet. udelades Ordet, eller om det har været sat i Marginen, oversees det af den latinske Oversetter eller de saa kaldte Stralii, af Hamsfort saa kaldte Job. Langii annales, og oversettes da: Item Andreas Archiepiscopus abdicat Pontificatu. Et Abbas de Öm creatur. Nu kommer Hamsfort til, og uden nøiere Overveielse indfører i sine collectaneis: Andreas Pontificatu Lundensi se abdicat, uccedente Gunnaro Abbate Ömensi. Kall.

lader Andreas sidde i 22 Aar, og maaskee det ei heller er bleven fuldt afgiort forend da. Saameget er vist, at Andreas endnu i dette Aar forrettede følgende Ting: Den 16de Junii gav han ved sit Brev eller Collats, hvori han skriver sig Erkebisp i Lund og Sverriges Primas, den store vor Frues (S. Mariae Majoris) Kirke i Lund til Kapitelet der, imod at det igien overlod ham og Eftermænd den Gaard med Haver og Tilhørende, som Mester Hans *) havde besiddet, og frastod han ogsaa herved paa den Exception af Bedrageri for den halve Værdie i Henseende til bemeldte Kirke. Brevet er givet paa hans Gaard Glumstorp. — I et seenere Brev, men som er uden Dag, til Kapitlet i Lund, stadfæster han end videre denne Gave, som han siger at være skeet i Overværelse af Kardinal Gregorius. End haves et andet Brev af ham uden Dag, hvorved han stadfæstede Gaven af Rabymagle til samme Kapitel ved en vis Laurentius, Søn af Erkebispen Andreas i Lund, fordi Kapitlet klagede over, at denne havde skadet dem ved et Mageskifte han havde indgaaet. Hvitfeldt Bispekrønike — Til Erkebispen skrev Paven, at om en Munk forlod sit Kloster og blev Præst, og siden blev forligt med sin Abbed, saa maatte han dog ei forrette Præsteembede uden Pavens egen Tilladelse; ligeledes ved Brev til ham og hans Lydbisper, at den Benægtelseseed, som var tilladt ved danske Lov, streed mod Canones og fordømtes derfor af Paven; ligeledes til dem, at Geistliges Sønner maatte ei arve deres Fædre. Bartholin henfører disse 3 Breve af Decretalerne til 1222, som maaskee er rigtigt, men jeg Valdemar Aar 1222.

*) Magistri Johannis. Hvitfeldt nævner ham da i Bispekrøniken Side 57 urigtig Mogens Hansen. Ball.

Valdemar Aar 1222.

jeg har forhen henført dem til 1217 *). — Magnus Matthiæ og Hvitfeldt i deres Bispekrøniker ville, at det var Spedalskhed Andreas plagedes med, og at han derfor blev kied af Verden. Saafremt han endnu i dette Aar har vedblevet sit Embede, saa er det vel skeet efter Overtalelse af ovenmeldte to Bisper, som Paven havde befuldmægtiget dertil. Lang. I. 166. 183. 254. 285. II. 525. III. 309. VI. 625. Peder Saxesøn, Domprovst i Lund, blev hans Eftermand, men fik ei Pallium før 1224. Stephanius har ganske vist Ret, naar han formeener, at Hvitfeldt vildfarer **) i at giøre Saxo Grammaticus til denne Peders Fader. Ikke kan jeg troe, at det er ham, som allerede omtrent 1209 var Kardinal, og som Manriques Annal. Cisterc. III. 457 omtaler. — Efter den Unævntes Krønike af Lunde Erkebisper, som Nettelblad har udgivet, skal der være bleven valgt en til Andreæ Eftermand førend Peder Saxesøn, men hvis Valg Pave Honorius tilintetgiorde, fordi man ei havde forud begiert hans Samtykke; men jeg

*) De høre hverken til 1217 eller 1222, men til 1218. I Descretalibus findes de 2 første libr. V. 19. 6. II. 19. 12. Kall.

**) Hvitfeldt anfører dette i sin Bispekrønike Sid. 58, som andres Meening, uden selv at biefalde saadant, men i Krøniken selv I. 187 anfører han det dog som sin Meening, og troer endog, (som er underligt,) at Andreas havde opgifvet Erkebiskopsdømmet for denne Petro for hans Faders Saxonis Skyld, som tilforn havde dediceret hannem sin Krønicke: oc er samme Petrus uden Tuiffuel tilforne bleffven Domprovist udi Lund for sin Faders Skyld oc hans egen Skickelighed. At denne Peder har været en Søn af Historieskriveren Saxo, har Pontoppidan annal. I. 555 ogsaa antaget, og troet at kunde giendrive Stephanii Indvendinger, som Suhm dog i foreg. Deel har paa nye bestyrket. Kall.

jeg finder i Decretalerne, at det er den samme Provst (Peder Saxesøn), som var bleven valgt, og at Paven tilintetgiorde det eenstemmige Valg ei alleene for ovenmeldte Aarsag, men endog fordi der var tøvet noget efter Valget med Stemmernes Bekiendtgiørelse og Afgiørelsen af Collatsen, collationis tractatum, for at faae hans Samtykke; hvilket Kanikerne venteligen giorde for at undgaae et Afslag, som fordum var skeet med Absalon. Imidlertid maae dog Paven venteligen have ladet sig bevæge til at stadfæste hans Valg, eller og snarere maae de have valgt ham paa nye, thi i næste Aar kalder Paven ham i sine Breve Electus. — Af Kong Valdemar selv haves fra Worthongæburg, Vordingborg, et aabent Brev af 9de Martii, hvorved han befrier de lundske Kanikers Eiendomme i Baldunghsflef fra alle kongelige Rettigheder, ligesom de og havde været det i hans Faders og Broders Tid. — Ved et andet Brev hos Terpag. Rip. Cimbr. p. 685 førend 1223, men uvist dog om af dette Aar, hvori han kalder sig Hertug af Jylland og Herre af Nordalbingien, og som er stilet til alle hans Fogder og Brydier, exactores et villici, giver han Borgerne i Ribe for deres troe Tieneste og anvendte Bekostning frie for al Told og Afgift, hvor de handlede inden hans Riges Grændser. — Hvitfeldt anfører ved dette Aar af en gammel Pergaments Bulle, som tilhørte Hr. Claus Bilde, følgende om Kong Valdemars Magt og Rigdom, at han havde hver Dag til Indkomst 24 eller 34 Mark eller Lester Malt, 24 Mark Rug, 12 Lester Hvede, 14 Skippund Smør og Oste, 9 Skippund Honning, 27 eller 24 Øxen, 300 Faar, 200 Sviin, 600 Mark Penge. Det havde han i visse Indkomster, foruden Sagefald, som maa have beløbet sig til meget anseeligt, thi Matthias Drost (Spørgsmaal om det ei er den, som blev dræbt i Estland i Eric Glippings Tid) havde Valdemar Aar 1222.

Valdemar Aar 1222.

havde deraf aarligen 100000 Mark-Penge, efter hvad som herom er fundet i det danske Riges Register. Dette Register maae have været ganske forskielligt fra Valdemars Jordebog, der uden Tvivl kun indeholder Beskrivelsen over Indkomsterne af Kongens egne Domajner. Imidlertid sees heraf, hvor mægtig Valdemar var, og at han uden at besidde Norge, havde ligesaa mange Indkomster, som Kongen nu omskunder, naar man anslaaer disse Vare til en Middelpriis efter nuværende, og viiser da alt dette ogsaa, at Danmarks Dyrkning og Folkemængde var i hine gamle Tider snarere større end mindre mod vore at regne. Bemeldte Ord hos Hvitfeldt findes allerede hos Petrus Olai *) med nogen Forandring. Efter den saa kaldte Jordebog, som er forfærdiget omtrent 1231, og som synes alleene at indeholde de kongelige Indkomster af Domainerne, 2142 Mark Penge og 1144 Mark Sølv af Nørre-Jylland; af Sønder-Jylland 1344 Mark Penge og 1528 Mark Sølv og ½ Skilling; af Fyen og smaae Øerne 1113 Mark Penge og 3 Øre, og 210 Mark Sølv; af Falster 10 Mark Penge og

*) Rigtig nok henviiser Langebek i en Note II. 528 til P. Olai Collectanea, men jeg har ikke fundet i alt, hvad af Petri Olai Arbeide af Langebek er udgivet den her angivne Fortegnelse, som derimod, skiønt med nogen Afvigelse fra Hvitfeldt, haves i den paa anførte Sted af Langebek udgivne Upsalske eller Stephaniske Krønike. Den heele Beregning, imod hvilken der ellers ved nøiere Revision vilde være meget at erindre, er den samme, som Suhm har indført i Indledningen Side 510-513 til den i syvende Deel af Scriptores indtrykkede Valdemars Jordebog; og da der ogsaa paaberaabes Petri Olai collectanea manuscripta, kunde man formode derunder at forstaaes noget endnu ikke i de 7 udkomne Bind aftrykt Arbeide. Kall.

og 109 Mark Sølv; af Siælland, Møen og Femern 1419 Mark Penge, og 22½ Skilling, og 1361 Mark Sølv og 6 Øre; af Skaane 764 Mark Penge og 1744 Mark Sølv, og af Halland 1452 Mark Sølv; hvilke tilsammen beløbe sig i nuværende Penge til 77845 Rigsdaler, naar hver Mark Sølv beregnes til 8 Rigsdaler og hver Mark Penge til 2½. Og maae herved mærkes, at deri intet tales om Indkomsterne af Lolland, Bleking og Bornholm. I Sæd fik han aarligen 3390 Tønder Hvede, hvilke hver beregnet til 4 Rigsdaler, beløbe sig til 13560 Rdlr.; 6411 Tønder Havre, à 1 Rdlr. giør 6411 Rdlr.; 375 Tønder Rug, à 3 Rdlr. giør 1125 Rdlr.; 216 Tønder Byg, à 2 Rdlr. giør 432 Rdlr; 2245 Tønder al Slags Sæd, à 2 Rdlr. giør 4490 Rdlr.; 360 Tønder Malt, à 3 Rdlr giør 1080 Rdlr.; 221 Tønder Honning, à 18 Rdlr. giør 3978 Rdlr.; 110 Stude, à 20 Rdlr. giør 2200 Rdlr.; 282 Sviin, à 10 Rdlr giør 2820 Rdlr.; naar nu hertil legges Høns, Giæs, Smør, Ost, Lax ꝛc. som gierne kan anslaaes for 40000 Rdlr., saa beløber alt dette sig til 118000 Rdlr.; naar nu hertil legges, som forhen er sagt, at Indkomsterne af Lolland, Bornholm og Bleking, saa og Langeland, Als ei ere anførte, ligeledes Indkomsterne af mange jydske Herreder, ei heller af Kongens Mensalgods, hvortil kommer, at 1779 Mark Guld og 5½ Mark Sølv ventelig bør ansees for at være givne i Penge, og ei at betegne Jordenes Vurdering, og beløber da i første Fald dette sig til 113900 Rdlr.; og ligeledes af 8½ Natthold, som bleve givne i Honning, Rug, Hvede, Byg, Malt, Anis, som da brugtes til Øl, istedet for Humle, saltede Sviin, levende Sviin, saltede Stude og Faar, Smør, Ost, Høns, Giæs, Peber, Salt, Sild, Stokfisk, beløbe sig til 100619 Rdlr. 2 Mark og 12 Skilling; men naar man udregner Valdemars Indkomster Valdemar Aar 1232.

efter

Valdemar Aar 1222. efter det foranførte af Hvitfeldt, da har han aarligen havt i Penge 797500 Rdlr., og alle hans Indkomster, Varene iberegnet, have beløbet sig til 4323260 Rdlr., hvilket noksom viiser Danmarks daværende Frugtbarhed og Kongens store Magt og Rigdom. Hvad Folkerigheden angaaer, da kan den sluttes deraf, at naar han udbød Leding, saa bestod hans Flode efter Hvitfeldt af 1400 Skibe, hvis Antal Petrus Olai forøger til 1600, og var der paa hvert Skib 1 Ridder eller Kyrasseer, det er: tung og fuld bevæbnet, og 1 Bueskytter, tilsammen 2800 Mand, og paa hvert langt Skib 120 Mand, men paa hver Jagt eller lidet Skib 12 Mand til at roe, tilsammen 120000 Mand, en Magt, som nu var umueligt at udbringe af Danmark, om end Nordalbingien eller Holsteen forstaaes herunder, og endskiønt Skaane med Tilliggende da laae under det. — Erkebisp Andreæ sygelige Tilstand giorde uden Tvivl, at han paa denne Tid tænkte paa Sorøe Kloster, til hvilket han ogsaa bar en arvelig Kierlighed, og derfor besluttede nu efter sin Faders Gave og Villie, at skiænke did sin halve Hovedlod, men dog saaledes, at han tilkiøbte sig den ved derfor at give sin Gaard og Boelig i Landsbyen Aas med 4 Boel og alt det han der besad, til en evindelig Eiendom; han skiænkede og Klosteret Bispetienden af Toakre, og fastsatte der Grændseskiellen af Mark og Skov; ligeledes gav han derhen alle sine bispelige Ærestegn (venteligen Stav, Hue ꝛc.) og overtalede alle sine Brødre til at bekoste Vandledningen i Klosteret og meget andet, som efter den Soreiske Gavebog ei staaer opskrevet der. Dog maae dette sidste være skeet en rum Tid for hans Død, eftersom alle hans Brødre vare endda i Live. Lang. IV. 474. Dette Aar var heldigt for Sorøe, thi Ridder Karl af Brobye, som hidtil havde giort det Besiddelsen af Broby Mølle stridig, tilskiødede det nu i Overværelse

af

af hans Sønner og Broby Præst, alt hvad han der besad, lige fra den saakaldte Godhæchelda, og indtil Grændserne af Byens Marker, hvorimod Klosteret igien overlod ham en Jord i Gerthæbol af 16 Penge, nummi, i Skyld. Grunden, hvorpaa Møllen stod, samt Stibordet, stipale, hvorigiennem Aaen flød, og en Ager ved den ene Side deraf, hvorover Landeveien til Møllen gik, blev og Munkene skiødet paa Landstinget, commune placitum terræ, af den Qvinde Arylogh Gangulfs, imod at de gav hende 3 Mark Sølv og en Hest. Men Huset og bemeldte Stibord paa den anden Side af Aaen laae paa Marken eller Gaarden Næsby, og blev tilligemed en liden Skov ved Aaen unvtaget i det Mageskifte, som giordes om nye Susethorp, og forblev Klosterets evindelige Eiendom. Lang. V. 485. Som dette skeede, da Johannes var Abbed, saa er det ventelig skeet i dette Aar, saasom han i samme afgik fra Sorøe Kloster, efterat have forestaaet det i 3 Aar, og blev valgt til Abbed i Esrom, hvor han og døde og blev begraven i Kapitel-Huset; og maae man heraf slutte, at Esrom ansaaes for større og bedre Kloster end Sorøe. Godefrid, en Tydsker, kom i Johannis Sted. Lang. IV. 535. — Den 29de Junii udstædte Eieren, Curator, af Helsinge Kirke Trumo Laurensen sit Skiøde og Gavebrev hos Lang. VI. 150 paa alle sine Eiendele i Helsinge, nemlig en Gaard med 7 smaae Boel, mansiolis, og alt nær og langt fra liggende og dertil hørende til Ebelholt Kirke efter Siellands Lov for sin og Forældres Sieles Beste. Brevet er udstædt i Ebelholt og hans og de hæderlige, discreti, og ædle Mænd Efferd Bwnkæ af Tybirke og Burger Yversson af Wesolth deres Segl hang ved. Skade, at heraf kun

Valdemar Aar 1222.

Valdemar Aar 1222.

kun haves en Copie, saa at Seglet ikke findes, thi ellers kunde man see, om Bwnkæ var samme Slægt som Bing, eller og som Biug eller Byge. — Den 24de Januari døde Homerus eller Orm, Erkedegn ved Domkirken i Roskild, efter den roskildske Gavebog hos Bartholin, hvilket ei staaer i dens Levninger hos Langebek, men derimod i Hamsforts Aarbøger. Lang. I. 285. — Den franske Kong Philip giorde i September sit Testamente, aftrykt i Duchesne script. Franc. V. 261 og Lang. VI. 125, hvorved han gav til sin velfortiente, bene meritæ, Dronning Ysembor (Ingeborg) 10000 Pariser Mark eller 5000 Mark Sølv beregnede efter 40 Pariser Skilling for Marken, endskiønt han vel kunde give hende meere (saa lyde hans egne Ord), men han havde ansat hende derfor, paa det han desoverflødigere kunde rette, hvad han uretfærdigen havde taget til sig, hvorfor han og gav til det Brug 50000 Pariser Mark eller 25000 Mark Sølv, ligeledes beregnet hver Mark til 40 Pariser Skilling. Naar han siden foruden meget andet skiænker til Kongen af Jerusalem, til Hospital-Ridderne og til Tempel-Ridderne 150000 Mark Sølv og desuden 500 Mark Sølv til samme Brug, til Fattige, Forældreløse, Enker og Spedalske 21000 Pariser Pund, til sin uægte Søn Philip (thi saaledes maatte han ansee den Søn han havde avlet med Agnes af Meran, efterat han havde taget Ingeborg til sig igien) 10000 Pariser Pund, saa er det klart, at han har sørget meget slet for hende, og at ovenmeldte Ord, at han nok kunde give hende meere, ere kun en kold Undskyldning for hans egen Æres Skyld, da han selv vel maatte indsee, at enhver vilde domme ilde om saa ringe en Gave, altsaa er det klart, at han aldrig har ret elsket hende. — Rabod Søvenbroder af en adelig Slægt fra Hol-

steen var med flere i dette Aar Raadmand i Lybek. Westphal. monum. III. 636.

Skule Jarl vandt om Vinteren adskillige Fordeele over Ribbungerne, og dræbte paa et Sted 70 af dem, ei langt fra Oslo, og siden dræbte de af Hadeland 200 af dem, og nødte deres Konge Sigurd til at flye. Om Foraaret drog Kongen til Tronhiem, og foreksstede Erkebisp Guthorm, at han haanligen begegnede ham: Erkebispen undskyldte sig med, at det var meest efter Skule Jarls og andres Tilskyndelse, men at han herefter vilde beviise ham desto større Ære og Tieneste. Om Sommeren drog Kongen til Bergen, og blev der det Aar. Bene, som havde været Slitungernes Anfører, blev om Sommeren dræbt paa Miøsen, efterat han havde øvet megen Vold paa Romerige. Paa samme Tid opkom nogen Misforstand mellem Kongen og Jarlen, i det den sidste vilde tilegne sig heele Vigen fra Gota-Elven og til Ryefylke, foruden heele Oplandet. Anders Skiolderband og Jvar Udvig giorde et Tog med 4 Lang-Skibe til Biarmeland ved Dvina i nuværende Rusland, og hvilket da strakte sig lige til det hvide Hav. Anledningen dertil var, at nogle Aar forhen havde Øgmund af Spanheim og Helge Bograngs Søn draget til Biarmeland med 2 Skibe for at handle. Øgmund drog om Høsten øster paa til Sønderdals Rige (maaskee Surdal) med sine Tienere og Vahre; imidlertid kom Helge i Trætte med Biarmernes Konge, (altsaa var Biarmeland da et Rige for sig,) og om Vinteren giorde derfor Biarmerne Angreb paa ham, og dræbte ham med alle hans Skibsfolk. Da Øgmund fik dette at vide, drog han Sønden paa til Holmgards Rige, uden Tvivl Novgorod, og derfra lige til Jerusalem, hvorfra han kom lykkelig og vel tilbage. For at hævne dette var det at ovenmeldte Tog skeede; og giorde disse tvende

Valdemar Aar 1222. Mand megen Skade i Biarmeland med Mord og Røverie, og fik der meget Bytte af Graaeværk og brændt Sølv. Paa Hiemveien mistede Ivar sit Skib, men slap selv med Livet. Anders kom i Behold til Helgoland, og siden beseilede de Norske ei meere Biarmeland. (Sturle, som skriver dette i Kong Hakons Historie, døde 1284). I dette og 2 følgende Aar opholdt Skule Jarl sig i Tønsberg. Dansk Snorro 629-633. Torfæi hist. IV. 4. 9. 10. Ann. Isl. Sturlunga S. Hakons S. — Sigurd, Ribbunger-Konge, skal fast efter alle islandske Annaler have giort Indfald i Oslo og dræbt der 80 Mand paa Halvards Messedag, det er den 15de May; men herom tales ikke eet Ord i Hakons Saga. — De islandske Høvdinger, fortælle disse Annaler, bleve stævnede at møde hos Erkebisp Guthorm, og ligeledes ogsaa, at den orkenøiske Biskop Biarnar døde i dette Aar en riig og anseelig Mand, som holdt meget Venskab med den fornemme Islænder Rafn Svenbiørnsen, som omtales i dennes utrykte Saga. Torfæus meener, ja beviiser, at han ei er død før i næste Aar. — Bisp Adam af Cathnes, forhen Abbed i Mailros, var en lærd Mand, og skrev, (paa Latin, som det synes,) Skotlands Historie, Ørernes Beskrivelse, Love, samt meere, hvoraf intet er trykt; men derhos var han en gierrig Mand. Det var gammel Skik der i Landet, at hver Bonde, som besad 20 Køer, gav i Tiende til Bispen 20 Marker Smør, det er 10 Pund, eller een Span, og de som havde fleere eller færre Køer, i samme Forhold. Men Bispen bragte det derhen, at de som kun besad 15 Køer, gave ham een Span, siden formaaede han endog dem, som havde kun 12 Køer, dertil; ei fornøiet hermed, forlangte han siden det samme af dem, der havde kun 10 Køer. Disse bleve opbragte herover, og droge, da de i Nærværelse af det Sted, hvor Bispen var, holdte Ting, 300 Mand stærke

imod

imod ham, dræbte den Munk Serlo, som de beskyldte for at være Ophavsmand hertil, grebe Bispen, og førte ham ind i et lidet Huus, manerium episc. hvor de indebrændte ham. Dette skeede den 11te September paa en Søndag. Den skotske Kong Alexander Henric blev herover meget opbragt, drog med en Hær til Cathnes, og lod hugge Hænder og Fødder af 80 Mænd, som havde havt Deel heri, hvoraf mange døde, og dem, som havde været nærværende, og givet det Bifald, lod han gilde, paa det saa slemme Folk ei skulde faae Livs-Arvinger. Paa Grev Jon blev han og meget vreed, fordi han havde været i Nærvarelsen og ei hindret det, hvorfor han og maatte overlade endeel Land og Penge til ham. Jon eiede Cathnes og Orkenøerne, og var den skotske Konges Vasal i Henseende til det første, og den norske Konges i Henseende til det sidste. Fordun chron. Scot. p. 750 henfører Adams Død til 1220, men alle islandske Annaler og Kroniken af Mailros p. 199 til 1222, og Pavens Brev af 13de Februarii 1223 hos Raynald. ann. p. 305 med meere beviiser den sidste Meenings Rigtighed. Udi Adams Sted blev Gilbert Erkedegn i Murray Bisp. — Med dette Aar slutter Sagaen af de orkenøiske Jarler, hvoraf jeg troer, at den er skreven kort efter; thi Snorro, som døde 1240, taler om den. Det er en sandfærdig og udførlig Historie. — Snorro blev i Aar atter Laugmand paa Island. — Sæmund Jonsen paa Odde i Island døde den 7de November. Han nedstammede fra Sæmund Frode og den norske Kong Magnus Barfods Datter, og var den mægtigste og rigeste Mand i Landet, saa at den orkenøiske Jarl tilbød ham sin Datter til Egte, hvoraf dog intet blev, saasom han ei vilde reise til Orkenøerne. — Den svenske Kong Johannes døde paa Wisingsø den 18de Martii, og blev begraven i Alvastra Kloster. For

Valdemar Aar 1222.

sine

Valdemar Aar 1222. sine unge Aars Skyld bar han Tilnavn af den Unge, og for sin Hengivenhed til Geistligheden af den Gudfrygtige. Johan har vel neppe været over 16 til 17 Aar, da han døde. Et Barn ved Navn Erik, Søn af Kong Erik og Richiza, den danske Kong Valdemar den Andens Søster, som da kun var paa sit sjette Aar, blev derpaa udvalgt til Konge *). Da Moderen Richiza døde i Danmark, saa er ventelig Erik der bleven opfødt, og saa har den mægtige Valdemar ventelig bidraget noget til hans Valg, og maaskee da og de i Sverrige alting formaaende Folkunger have hiulpet hertil, deels fordi Erik var af deres Slægt, deels fordi han var et Barn, og derhos halt, lespende og sygelig, saa at de kunde vente at faae Regimentet i deres Hænder, og han maaskee ei leve længe. Har Erik ei været i Landet, saa indsees, hvorfor det hendrog med hans Valg til 1223, og at dette er skeet, bliver og troeligt derved, at de islandske Annaler, som lade Johan døe 1223, give Erik dog kun et Regimente af 23 Aar, endskiønt man vist veed, at han døde 1250. Erici Olai p. 105. sq. Lagerbring II. 329-333. Ihre catal. Reg. Sveog. p. 37. — Den 30te Martii tilskrev Paven, Bispen, Provsten og Kapitlet i Verden, at da deres Domkirke formedelst Ælde truede at nedfalde, gav han dem Lov til at bruge Indkomsterne af et ledigt Præbende til dens Istandsettelse. — Imellem Kanikerne i Bremen og Hamborg opkom store Tvistigheder, om Erkebispen skulde bære Navn efter Bremen eller Hamborg, og om hans Sigil; det gik endog saa vidt, at de sidste ei vilde erkiende Gerhard for Erkebisp. Da Gerhard var Kong Valdemars Fiende, have de hamborgske Kaniker, som vare

*) Maaskee dog først 1223, eftersom Ericus Olai lader ham krones i dette Aar, hvilket dog først skeede 1239. Suhm.

vare Kongens Undersaattere, vel heri handlet efter Kongens Villie. I Anledning heraf gav Keiser Friderich nok sit Brev til Kapitlet, hvorved han gav det Magt til at vælge en Erkebisp, enten blant sine Medlemmer, eller en anden, og desuden stadfæstede den hamborgske Kirkes Privilegier. Skade, at dette Brev ei endnu er udgivet *). Paven søgte at bilegge disse Stridigheder, og gav Gerhard, Abbed af Riddagshusen, G. Scholasticus i Hildesheim, og L. Scholasticus i Embek Fuldmagt til at bilegge denne Sag, som og skeede saaledes, at Erkebispen skulde skrive sig af Hamborg, naar han var Norden for Elven, og af Hamborg og Bremen, naar han var Sønden for, og bruge samme Titulatur i sit Sigil: at han skulde holde den hamborgske Kirkes Rettigheder og Sædvaner i samme Ære og Anseelse, som den bremiske: stadfæste den hamborgske Kirkes Privilegier, ved Magt holde dens Eiendomme, de samme skienkede Gaver, og de Anordninger, som før ham vare giorde. Han skulde holde Provincial-Concilier snart i Bremen, snart i Hamborg, paa sædvanlig Tid visitere de hamborgske Kirker, og holde nogle af de store Høitider der, søge at skaffe didhen tilbage de Privilegier, Diplomata og Breve, som vedkom dem, og som forvaredes i Bremen; hvorimod det hamborgske Kapitel afstod fra den Proces, det havde anlagt mod ham, samt erkiendte ham for sin retmæssige Erkebisp, men vedblev dog sine Fordringer Valdemar Aar 1222.

*) Det er udgivet hos Staphorst. I. 687 og udstedet Soræ 1223, 14 Cal. April. I øvrigt hører alt, hvad her fortælles, rettere til næste Aar 1223, og feiler nok Suhm, naar han har troet det af Isach Niehusen i hans Inventario diplom. hos Staphorst. p. 496 under No. 418 angivne Keiser-Brev at være forskiellig fra det af ham her under 1223 efter samme Staphorst anførte Brev. Kall.

Valdemar Aar 1222.

dringer mod det bremiske Kapitel. Da det bremiske eller hamborgske Erkesæde egentlig bestod af to Stigter, saa gav det Anledning til bestandige Trætter. Dette Forlig stadfæstede Paven næste Aar 1223 den 20de Julii, og da forligte Erkebispen ogsaa Kanikerne af Bremen og Hamborg. Staphorst. I. 649-650. Den 31te Martii stadfæstede Paven ved Brev til den udvalgte Erkebisp Gerhard i Bremen, Provsten J. og Scholasticus der ved St. Wilhelme Kirke den ved de fleeste af det bremiske Kapitel til Decanus valgte Mester Albert. Da disse to Breve af 30te og 31te Martii ere afskrevne ved Professor Malletts Omsorg i Rom, og disse Afskrifter nu giemmes i det Kongelige danske Geheime-Archiv, saa har jeg anført deres Indhold, endskiønt ei meget betydelig, ei heller vor Historie vedkommende; Alleene man seer af det sidste, at Gerhard endda ei havde faaet Pallium, siden han kaldes udvalgt. — Den sverinske Grev Henrik kom hiem i dette Aar, som beviises ved et Diplom, og altsaa er det ikke troeligt, at han, som Pontanus vil, er reist til det hellige Land med den pommerske Hertug Casimir, eftersom denne allerede døde 1217; men deri kan Pontanus have Ret, at mange Folk fra Norden fulgte med ham paa denne Reise. Ovenmeldte Diplom er af den zwerinske Bisp Brunward givet til Zwerin den 31te Martii, hvori han siger, at deres elskelige Grev Henrik af Zwerin, en ædel og mandhaftig Mand, var kommen tilbage fra sin Reise til det hellige Lands Undsætning, og havde med stor Bekostning og Umage faaet af den pavelige Legat Kardinal Pelagius, Bisp i Alba, Christi Blod meget vel forvaret i en Jaspis, under Vilkaar, at forvare det i en Klosterkirke, hvor Gudstieneste altid holdtes; men som Grevens Fader og Brødre laae begravne i Sveriner-Kirke, hvilken han

derfor

derfor især elskede, saa havde han paa Skiærtorsdag (hvilken i dette Aar indfaldt den 31te Martii, altsaa paa samme Dag Brevet er givet,) overgivet did hen dette hellige Blod i Overværelse af Bispen, mange Klerker og Legfolk, som for den Sags Skyld vare komne did af Andagt; Bispen anordner derfor, at denne Dag skal herefter aarligen holdes sær hellig, og Markedet derfra forlegges til den foregaaende Onsdag. Paa Christi Himmelfartsdag skulde alle Præster af Landskabet Sverin, undtagen fra Parchim, indfinde sig med Helgenes Levninger og deres Sognefolk i Sverin, og det hellige Blod der fremviises Bispen, som skulde altid være tilstede ved denne Høitid, eller dog en anden Biskop i hans Sted, om saadan kunde faaes; Aflad skulde da uddeles til Pilegrime. Offeret skulde inddeles i 3 Parter, den ene bruges til Klosterets Bygning, den anden til Kanikernes Nytte, og den tredie i 2 Aar til Kirkens Bøger, og siden bestandig oplegges. Schrøders papist. Meckl. p. 530. sq. Franck Meckl. IV. 10. — Henric Burewin stiftede Dominicaner Nonneklosteret Dobbertin, hvor forhen Benedictiner-Munke skulde have været. Den 7de Junii gav han og Søn Henric Burewin den 2den Tempzin, som ligger 2 Miil fra Wismar, til St. Antonii Ordens-Brødre. Schrøder l. c. p. 530, 537. Franck l. c. — Den 8de Julii forligte han og Sønner Henric og Nicolai sig udi Raceborg med den raceborgske Bisp Henric om visse Tiender, som de overdroge til Bispen, tilligemed andet meere. Brevet er givet i Raceborg. Schrøder l. c. p. 538. Franck l. c. Westphal. monum. II. 2060. — Ved denne Tid skal og i Sverin Kloster være forefaldet det Spøgerie med en Opvarter i Klosteret, kaldet de Puck, som derfor efterlod Minoriter-Munkene en stor Kobbertønde til Erindring. Schrøder l. c. p. 607. Westphal. monum. I. præf. p. 32. — Pommernes Hertug Boguzlaw

Valdemar Aar 1222. laxs tog Klosteret Colbaz under sin Beskyttelse ved et Brev til Abbeden og Munkene, og i samme Aar døde han og blev begraven enten i Keniz eller og i St. Jacobi Kirke i Stetin, efterladende sig af sin Gemahlinde Miroslawa fra Preussen efter Hvitfeldt Sid. 183 *), eller og fra Reussen, efter Micrælius Pomern l. c. p. 311. sq., (hvorved Rusland kan forstaaes, endskiønt man paa et Sted seer, at han derved forstaaer Rygen **), 2 Sønner, Barnim den 1ste og Boguzlaw den 3die, i hvis Mindreaarighed Moderen forestod Regimentet. Hvitfeldt l. c. lader Boguzlaw derunden døe til Krutze, og begraves ved Odesberg. Skade, at man ei har gamle og indfødte pomerske Historieskrivere. — Den pomerske Enkehertuginde Ingardis skiænkede ved sit aabne Brev hos Dreger cod. dipl. Pomer. n. 59 Klosteret Stolp et Par Landsbyer for sin afdøde Herres Hertug Kazimars og sin afdøde Datters Elizabeths Sieles Beste, og lod det forsegle med sin afdøde Mands Sigil; Hendes Søn Wartizlaw gav sit Samtykke hertil. Blant Underskriverne forekomme 3 Embedsmænd i Slottet, Demin, Rochil, Kastellan, Andreas Tribunus, Anfører, og Dobemar Camerarius, Kammermester, hvilket viiser, at Demin egentligen har tilhørt Pomern, venteligen i Henseende til Indkomster og Jurisdiction, endskiønt det var bygget af Kong Valdemar og han holdt Besætning deri. — Den 1ste Junii stadfæstede den Bremiske Erkebisp Gerhard ved sit Brev givet til Bremen Gaven af noget Gods til Hilgaarde Kloster skiænket ved Albero af Line hans Sønner; det har Sted her, fordi der blant andre

*) Hvorved venteslig Danzig forstaaes, saa at hun kan have været en Datter af Mistwin. Suhm.

**) Men et Diplom viiser, at hun var Mistwins Datter. Suhm.

andre er underskrevet af Henric, Burchard og Christian, Grever af Aldenborg. — Den 25de October gav Henric Burewin den af sig Aar 1220 nye anlagde Bye Güstrow, den Sverinske Ret, hvoraf endnu 25 Artikler paa Latin er tilovers, som Westphalen i Monum. Cimbr. I. 2007-2020 har sammenlignet med de gamle Angliske, Werinske, Saxiske, og andre Tydske Love. — Den Ungarske Kong Andreas forlangte af Paven at løses fra de Løfter som han havde maattet indgaae for at faae sin Søn Coloman af Fængsel; Paven svarede ham derpaa i Februari, at hvad det angik, at han havde lovet at afstræde Halicz til sin tredie Søn Andreas, saa løste Paven ham fra det Løfte, men i Henseende til Ægteskabet, som var lovet mellem Bela og den russiske Fyrste Misozlavs Datter, da, saasom de begge vare umyndige, saa maatte det henstaae dermed til deres modne Alder. Forend dette havde Andreas alt løst sin Søn ud med meget Sølv fra Storfyrsten i Kiew, hvor han sad i Forvaring, og var han kommen til Halicz, hvor hans Broder Bela ægtede Miecislai Datter Maria. Raynald. n. 42. 43. — Kong Andreas skiænkede til den tydske Orden, og dens (berømte) Mester Herman (af Salza) det Land Burza i Siebenbürgen, hvilket de bebyggede og opførte 5 Slotte deri. Det grændsede op til Colmanerne (eller Polowzerne og Floden Aluta, hvilket viser, at de sidste have da besiddet Wallachiet og Moldau), og skulde de tiene til Værn mod dem. I Brevet derom skriver han sig Konge af Galacia og Lodomeria. Altsaa begyndte den tydske Orden meere og meere at flytte til Europa, og der at stride mod Hedningene, da den intet kunde udrette i Asien. — Wsevolod Georgs Søn forlod sit Fyrstendom Novgorod og begav sig til sin Fader for nogen Uroes Skyld, og blev derpaa Jaroslaw, Broder til Georg, Storfyrste af Wladimir og Wse-

Valdemar Aar 1222.

 volods

Valdemar Aar 1222. lave tog Klosteret Colbaz under sin Beskyttelse ved et Brev til Abbeden og Munkene, og i samme Aar døde han og blev begraven enten i Kenitz eller og i St. Jacobi Kirke i Stetin, efterladende sig af sin Gemahlinde Miroslawa fra Preussen efter Hvitfeldt Sid. 183 *), eller og fra Reussen, efter Micrælius Pomern l. c. p. 311. sq., (hvorved Rusland kan forstaaes, endskiønt man paa et Sted seer, at han derved forstaaer Rygen **), 2 Sønner, Barnim den 1ste og Boguzlaw den 3die, i hvis Mindreaarighed Moderen forestod Regimentet. Hvitfeldt l. c. lader Boguzlaw den 2den døe til Krutze, og begraves ved Odesberg. Skade, at man ei har gamle og indfødte pomerske Historieskrivere. — Den pomerske Enkehertuginde Ingardis skiænkede ved sit aabne Brev hos Dreger cod. dipl. Pomer. n. 59 Klosteret Stolp et Par Landsbyer for sin afdøde Herres Hertug Kazimars og sin afdøde Datters Elizabeths Sieles Beste, og lod det forsegle med sin afdøde Mands Sigil; Hendes Søn Wartizlaw gav sit Samtykke hertil. Blant Underskrifterne forekomme 3 Embedsmænd i Slottet, Demin, Rochil, Kastellan, Andreas Tribunus, Anfører, og Dobemar Camerarius, Kammermester, hvilket viiser, at Demin egentligen har tilhørt Pomern, venteligen i Henseende til Indkomster og Jurisdiction, endskiønt det var bygget af Kong Valdemar og han holdt Besætning deri. — Den 1ste Junii stadfæstede den Bremiske Erkebisp Gerhard ved sit Brev givet til Bremen Gaven af noget Gods til Hilgaarde Kloster ... Albero af Line hans Sønner; de...

*) Hvorved ventel... Datter af ...

**) Men ...

andre er underskrevet af Henric, Burchard og Christian, Greve af Aldenborg. — Den 25de October gav Henric Burewin den af sig Aar 1220 nye anlagde Bye Güstrow, den Swerinske Ret, hvoraf endnu 25 Artikler paa Latin er tilovers, som Westphalen i Monum. Cimbr. I. 2007-2020 har sammenlignet med de gamle Angliske, Werinske, Saxiske, og andre Tydske Love. — Den Ungarske Kong Andreas forlangte af Paven at løses fra de Løfter som han havde maattet indgaae for at faae sin Søn Coloman af Fængsel; Paven svarede ham derpaa i Februari, at hvad det angik, at han havde lovet at aftræde Halicz til sin tredie Søn Andreas, saa løste Paven ham fra det Løfte, men i Henseende til Ægteskabet, som var lovet mellem Bela og den russiske Fyrste Misozlavs Datter, da, saasom de begge vare umyndige, saa maatte det henstaae dermed til deres modne Alder. Forend dette havde Andreas alt løst sin Søn ud med meget Sølv fra Storfyrsten i Kiew, hvor han sad i Forvaring, og var han kommen til Halicz, hvor hans Broder Bela ægtede Miecislai Datter Maria. Raynald. n. 42. 43. — Kong Andreas skiænkede til den tydske Orden, og dens (berømte) Mester Herman (af Salza) det Land Burza i Siebenbürgen, hvilket de bebyggede og opferte 5 Slotte deri. Det grændsede op til Colmanerne (eller Polowzerne og til den Aluta, hvilket viiser, at de sidste have da besiddet Wallachiet og Moldau), og skulde de tiene til Værn mod dem. I [illegible] derom skriver hans [illegible] [Ga]lacia og Lodomeria. [illegible] begyndte [illegible] og meere at flytte til [illegible] [illegible], da den intet kunde [illegible] [illegible] Søn forlod sit Forbund [illegible]

Valdemar Aar 12[illegible]

[illegible]n

[illegible]iske

nogle

Egne

[illegible]gisk Besætning,

have en dansk Be-

Valdemar volods Farbroder, igien Regent der efter Indvaanernes Begiering, og han var det, som beleirede Reval. Tscherbatow 1047. Arndt II. 391. *).

Aar 1222.

Aar 1223. Valdemars Magt og Anseelse var nu paa det høieste. — Fra hans Faders og Broders Tid havde Danmark stedse uafbrudt i en Rad af 66 Aar tiltaget udi indvortes og udvortes Styrke. Hvor stor Krigshær Valdemar kunde bringe i Marken, og hvor stor Flode i Søen, har jeg forhen anført, samt og Størrelsen af hans Indkomster, efter hvilket altsammen han kunde regnes blant Europæ mægtigste Monarker. Efter det udvortes at dømme, synes ogsaa Danmark sikker og i Stand til at vedligeholde sin Magt. I Sverrig sad et Barn og Beslægtet paa Thronen: Norge var endnu indviklet i indbyrdes Krige, og Venskabet der kun slet befæstet mellem Kongen og Jarlen. I Nord-Tydskland var ingen ret mægtig Regent, og Keiseren opholdt sig meest i Italien, for der at sikkre sig Herskabet i sine Arvelande. Polen og Rusland vare deelte i mange smaae Stater, og det sidste blev desuden paa denne Tid ilde ødelagt af Mogolerne eller Tatarerne. De andre Konger og Riger laae for langt borte til at bekymre sig om Danmark, og Engelland var endnu ingen Søemagt, havde indbyrdes Uroeligheder, og var svag ved det at Skotland havde sin egen Konge. Valdemar regierede over et modigt og seiervant Folk, og var uden Tvivl elsket af det, da, saavidt man kan skimte giennem de Tiders slette og usammenhængende Skribenteres Beretninger, kuns nogle Hofmænd vare der misnøiede med ham. Han besad

*) Det er en Feil hos Arndt, naar han angiver Wsewolod for Mstislaws Søn. Kall.

besad det heele danske Rige, hvilket da begreb under sig Skaane, Halland, Blegind, Öerne, Jylland, og det Slesvigske; desuden heele Nordalbingien, nemlig Holsteen, Stormaren, Ditmarsken, Wagrien, samt de to Byer Hamborg og Lybek, saa og desuden af det nu værende Lüneborgske, hvad der ligger norden for Elven, med hvilket tilligemed Nordalbingien han havde efter de Tiders Maade forlehnet sin Sösterson Greve Albert af Orlamünde. Det heele Meklenborg lige til Pomern imellem Östersöen, Wagrien, Lauenborg, Elven og Elden stod og under ham, og dets Regentere Henric Burewin og hans tvende Sönner, samt de 2 Brödre og Grever af Swerin vare hans Vasaller, skiönt det dog ei synes, at han der har havt Besætning uden i Slottet Swerin. Fyrst Wizlaw af Rygen var ogsaa hans Vasal og en troe Bundsforvandt af Danmark, til hvis Hielp han trængte for at kunde forsvare sine Eiendomme paa det faste Land i det Pomern (som kaldtes Rygen paa denne Side Havet, Rugia cismarina) hvor han plagedes af de pomerske Fyrster, der idelig efter Besiddelsen deraf; og disse vare paa denne Tid selv Vasaller af den danske Konge, i det mindste i Henseende til Forpomern og Stettin; thi hvad Bagpomern angaaer, saa er den Sag uvis *). Den pomerske Fyrste i Danzig erkiendte ligeledes det danske Riges Hoihed, og laae der maaskee ogsaa en dansk Besætning. I Preussen lader det ei, at Danmark har havt nogen ret fast Fod, undtagen maaskee paa Söekysten af Samland; thi ellers have de Danske vel kun streifet noget om i Landet, maaskee og nogle saaet nogle Egne

Valdemar Aar 1223.

*) I Demin laae derfor og en Dansk eller maaskee Rygisk Besætning, og lader det, at Stettin selv har ogsaa engang havt en dansk Besætning. Suhm.

Valdemar Aar 1223. Egne til at underkaste sig og at give Gidsler, og derpaa grunder det sig vel, at Valdemar, som det synes efter Jordebogen, har paa en vis Maade tileguet sig Preussen. I Kurland har vel og kun endeel af Søekysten staaet under Valdemar, og laae Bispesædet Pilten ei langt derfra. Af Estland besad Valdemar Reval, Harrien, Wirrien, Alentake, Jerven, Rotala, Wyk: Det øvrige af Esthland, Lifland og Letland havde han vel søgt at bringe under sit Herredømme, men det havde ei villet lykkes ham, da den rigiske Biskop og Sværd-Ridderne satte sig formeget derimod. Saaledes var Valdemar kommen vidt i sit Anlæg, der synes at have bestaaet i at bringe under sig alle Lande, baade synden og østen for Østersøen, dog stod der endda endeel tilbage. Paven og Geistligheden havde han ganske paa sin Side, og søgte han ogsaa ved alle Leiligheder at giøre sig dem forbundne, *maaskee deels af* Statsklogskab, og maaskee vel og af Tilbøielighed ham indprentet af Erkebisp Absalon, der havde opdraget ham; saa det syntes, at hans Rige ei alleene var vel befæstet, men endog i Stand til meere og meere at voxe: Men alt dette syntes dog kun saa, thi af alle hans Vasaller var ingen ham ret hengiven, undtagen Fyrsten af Rygen for egen Fordeels Skyld og Greven af Nordalbingien for Slægtskabs og personlig Hengivenheds Skyld: Alle de andre luurede kun paa en beqvem Leilighed at afkaste Aaget. De Tydske vilde heller staae under Keiseren, som var langt borte, end under Danmark, som laae inde paa dem; og Estherne elskede endnu for meget deres Frihed og gamle hedenske Troe til villigen at staae under andre og antage den nye Troe. Da Valdemar og behøvede Penge til sine store Foretagender, har han maaskee og trykket nogle med for store Paalæg, ei at tale om, at det fremmede Sprog var de Tydske utaaleligt, hvortil kom de fremmede Skikke, thi at

mange

mange der have hadet de Danske og Kongen selv, kan man slutte af den plattydske Riimkronike hos Staphorst II. p. 118, som slutter med 1231, og som begynder saaledes: Valdemar Aar 1223.

Wolde mig Gott de Gnade geuen
Ick wolde schriuen alse ick finde schreuen,
Und wolde dat erste heuen an,
Wat Homodes de Denen den Holsten hebben dhan
Int erste Koninck Canutus, alse ick laß,
Deß de leue S. Canutus sin grote Vader was,
Darna sin Broder Koninck Woldemar,
De brummede alse ein greselik Bar.

Man seer og af et Grev Alberts Diplom fra næste Aar, at Hamborgerne ogsaa have havt noget at klage over. Vel og mueligt, at nogle kongelige Embedsmænd have ei fort sig op, som de burde, hvilket bliver vist, om man kan troe, hvad den holsteenske plattydske Kronike, (som dog er saa nye, at den slutter med 1440, og som tilligemed ellers er meget uefterrettelig og urigtig i denne Tids Historie,) beretter, nemlig: at de Danske havde i Sinde reent at afskaffe Holsteens Ret (eller de Saxiske Love), og derimod at indføre deres Lovbog, hvilket gik, som rimeligt, Holsteenerne meget til Hierte, saa at de derover heilig beklagede sig, og begyndte heit at knurre mod den danske Hovedsmand i Segeberg, til hvem de sagde, at de vilde beholde deres holsteenske Ret; men han svarede dem: Viiser mig Eders Ret, saa vil jeg dømme Eder efter den; men I digte Eder en Lov af Eders eget Hoved *), hvorimod jeg

*) Maaskee og at de saxiske Love, undtagen den sydske, endda ei vare opskrevne, og Capitularia af Keiseren og rønterst Lov var nok endnu temmelig ubekiendte i de Egne og tildeels upasselige. Suhm.

Valdemar Aar 1223. jeg vil vise Eder den danske Lov opskreven, og efter Skrift kan jeg regiere Eder og mig, men Eders Ret kiender jeg ikke, thi skrevet er den ikke, og giette den kan jeg ikke; jeg vil lade bringe en Hund hid, som kan give Eder Eders Lov for. Overlegger nu hvad Lov I ville have, og bestemmer mig paa en vis Dag Eders Lov. Saafremt dette er rigtigt, da maatte saa haanlig en Behandling nødvendig opbringe ærekiære og tappre Mænd. Da nu Holsteen forhen havde havt Grever af den Schovenborgske Stamme, ja da deres sidste Greve Adolph den 3die endda levede i Schovenborg, og havde, som det lader, regieret til deres Fornøielse, saa er det intet Under, at de længtes efter ham og Slægt igien. Ditmarskerne havde en Tid lang været frie; thi den Forbindtlighed mellem dem og Erkestigtet Bremen sagde ei stort, og blev kun af dem paaberaabt, og brugt som et Skiold i seenere Tider mod de holsteenske Grevers Paastand. Alle de Tydske til Valdemars Lande grændsende Fyrster, Erkebispen af Bremen, Pfaltzgreve Henric, Hertug Albert af Saxen, Markgreverne af Brandenborg frygtede alle for og misundte den danske Konge hans store Magt. Keiseren, endskiønt han selv Aar 1214 havde tilstaaet Valdemar de af ham indtagne tydske og wendiske Lande, var dog selv misfornøiet dermed, og frygtede uden Tvivl at faae i Valdemar en farligere Naboe, om endog i visse Maader Lehnsmand i Henseende til de tydske og wendiske Lande, end forhen Hertug Henric Løve havde været. Kort: Ingen af de frie paagrændsende tydske Fyrster var Valdemar hengiven, undtagen hans Søstersøn Wilhelm af Lüneborg. De, som nu vare hans Vasaller og forhen havde været Keiserens, de meklenborgske Fyrster, pomerske Hertuger, og Swerinske Grever ventede kun paa en beqvem Leilighed til at afkaste Aaget, og var den, jeg nu vil omtale, ei indtruffet, saa

havde

havde de grebet en anden, enten naar Danmark var indviklet i Krig med Sverrige eller en anden Naboe, eller og naar indbyrdes Krig sønderslеed det, som i Valdemars Sønners Tid. Men af alle Valdemars Vasaller var ingen, som hadede ham meere, end Grev Henric af Schwerin, deels fordi han 2 Gange havde tvunget ham til at blive sin Mand, deels fordi han havde taget en vis adelig Johan Ganz fra Grabow under sin Beskyttelse, som Henric havde forjaget, og især fordi Kongen havde som Formynder for sin Sønnesøn den unge Nicolaus taget det halve af Slottet og Grevskabet Schwerin i Besiddelse efter sin Søns Nicolai Død, paastaaende uden Tvivl, at det burde tilhøre den Unge, naar hans Morfader Guncelin døde, som ellers ingen Broder havde, hvorimod Henric da uden Tvivl vilde arve det, som et Mandslehn efter de tydske Love og Skikke. Man seer derhos og, at Henric har søgt at holde sig til de brandenborgske Markgrever, Kongens svorne Fiender, og taget som Franck Meckl. p. 40 beretter Slottet Lentzen til Lehn af Markgrev Albert den 2den. Altsaa var der et gammelt indgroet Had og Fiendskab hos Henric til Kongen, i det mindste fra 1214; men derfor maae man ei troe, hvad nogle nye Skribentere foregive, endskiønt det dog allerede findes hos Gheysmer *), at det var egentlig alleene for Johan Ganzes

Valdemar Aar 1223.

*) Gheysmer hos Lang. II. 386 siger ei dette, men angiver saaledes, som Suhm siden anfører, Aarsagen til Henrichs Had at skulde være Kongens utilladelige Omgang med hans Kone, ut dicitur, hvilket Tillæg ogsaa Petr. Olai ib. I. 122 har optaget, men derimod i sine Excerpter hos Lang. II. 258, som Suhm formodentlig har

Valdemar Aar 1222. law tog Klosteret Colbaz under sin Beskyttelse ved et Brev til Abbeden og Munkene, og i samme Aar døde han og blev begraven enten i Keniz eller og i St. Jacobi Kirke i Stetin, efterladende sig af sin Gemahlinde Miroslawa fra Preussen efter Hvitfeldt Sid. 183 *), eller og fra Reussen, efter Micrælius Pomern l. c. p. 311. sq., (hvorved Rusland kan forstaaes, endskiønt man paa et Sted seer, at han derved forstaaer Rygen **), 2 Sønner, Barnim den 1ste og Boguzlaw den 3die, i hvis Mindreaarighed Moderen forestod Regimentet. Hvitfeldt l. c. lader Boguzlaw denanden døe til Krutze, og begraves ved Odesberg. Skade, at man ei har gamle og indfødte pomerske Historieskrivere. — Den pomerske Enkehertuginde Ingardis skiænkede ved sit aabne Brev hos Dreger cod. dipl. Pomer. n. 59 Klosteret Stolp et Par Landsbyer for sin afdøde Herres Hertug Kazimars og sin afdøde Datters Elizabeths Sieles Beste, og lod det forsegle med sin afdøde Mands Sigil; Hendes Søn Wartizlaw gav sit Samtykke hertil. Blant Underskrifterne forekomme 3 Embedsmænd i Slottet, Demin, Rochil, Kastellan, Andreas Tribunus, Anfører, og Dobemar Camerarius, Kammermester, hvilket viiser, at Demin egentligen har tilhørt Pomern, venteligen i Henseende til Indkomster og Jurisdiction, endskiønt det var bygget af Kong Valdemar og han holdt Besætning deri. — Den 1ste Junii stadfæstede den Bremiske Erkebisp Gerhard ved sit Brev givet til Bremen Gaven af noget Gods til Hilgaarde Kloster skiænket ved Albero af Line hans Sønner; det har Sted her, fordi der blant andre

*) Hvorved venteligt Danzig forstaaes, saa at hun kan have været en Datter af Mistwin. Suhm.

**) Men et Diplom viiser, at hun var Mistwins Datter. Suhm.

andre er underskrevet af Henric, Burchard og Christian, Grever af Aldenborg. — Den 25de October gav Henric Burewin den af sig Aar 1220 nye anlagde Bye Güstrow, den Sverinske Ret, hvoraf endnu 25 Artikler paa Latin er tilovers, som Westphalen i Monum. Cimbr. I. 2007-2020 har sammenlignet med de gamle Angliske, Werinske, Saxiske, og andre Tydske Love. — Den Ungarske Kong Andreas forlangte af Paven at løses fra de Løfter som han havde maattet indgaae for at faae sin Søn Coloman af Fængsel; Paven svarede ham derpaa i Februari, at hvad det angik, at han havde lovet at afstræde Halicz til sin tredie Søn Andreas, saa løste Paven ham fra det Løfte, men i Henseende til Ægteskabet, som var lovet mellem Bela og den russiske Fyrste Misozlavs Datter, da, saasom de begge vare umyndige, saa maatte det henstaae dermed til deres modne Alder. Forend dette havde Andreas alt løst sin Søn ud med meget Sølv fra Storfyrsten i Kiew, hvor han sad i Forvaring, og var han kommen til Halicz, hvor hans Broder Bela ægtede Miecislai Datter Maria. Raynald. n. 42. 43. — Kong Andreas skiænkede til den tydske Orden, og dens (berømte) Mester Herman (af Salza) det Land Burza i Siebenbürgen, hvilket de bebyggede og opførte 5 Slotte deri. Det grændsede op til Colmanerne (eller Polowzerne og Floden Aluta, hvilket viiser, at de sidste have da besiddet Wallachiet og Moldau), og skulde de tiene til Værn mod dem. I Brevet derom skriver han sig Konge af Galacia og Lodomeria. Altsaa begyndte den tydske Orden meere og meere at flytte til Europa, og der at stride mod Hedningene, da den intet kunde udrette i Asien. — Wsevolod Georgs Søn forlod sit Fyrstendom Novgorod og begav sig til sin Fader for nogen Uroes Skyld, og blev derpaa Jaroslaw, Broder til Georg, Storfyrste af Wladimir og Wsevolods

Valdemar Aar 1222.

Valdemar Aar 1222. volods Farbroder, igien Regent der efter Indvaanernes Begiering, og han var det, som beleirede Reval. Tscherbatow 1047. Arndt II. 391. *).

Aar 1223. Valdemars Magt og Anseelse var nu paa det høieste. — Fra hans Faders og Broders Tid havde Danmark stedse uafbrudt i en Rad af 66 Aar tiltaget udi indvortes og udvortes Styrke. Hvor stor Krigshær Valdemar kunde bringe i Marken, og hvor stor Flode i Søen, har jeg forhen anført, samt og Størrelsen af hans Indkomster, efter hvilket altsammen han kunde regnes blant Europæ mægtigste Monarker. Efter det udvortes at dømme, syntes ogsaa Danmark sikker og i Stand til at vedligeholde sin Magt. I Sverrig sad et Barn og Beslægtet paa Thronen: Norge var endnu indviklet i indbyrdes Krige, og Venskabet der kun slet befæstet mellem Kongen og Jarlen. I Nord-Tydskland var ingen ret mægtig Regent, og Keiseren opholdt sig meest i Italien, for der at sikkre sig Herskabet i sine Arvelande. Polen og Rusland vare deelte i mange smaae Stater, og det sidste blev desuden paa denne Tid ilde ødelagt af Mogolerne eller Tatarerne. De andre Konger og Riger laae for langt borte til at bekymre sig om Danmark, og Engelland var endnu ingen Søemagt, havde indbyrdes Uroeligheder, og var svag ved det at Skotland havde sin egen Konge. Valdemar regierede over et modigt og seiervant Folk, og var uden Tvivl elsket af det, da, saavidt man kan skimte giennem de Tiders slette og usammenhængende Skribenteres Beretninger, kuns nogle Hofmænd vare der misnøiede med ham. Han besad

*) Det er en Feil hos Arndt, naar han angiver Wsewolod for Mstislaws Søn. Kall.

besad det heele danske Rige, hvilket da begreb under sig Skaane, Halland, Blegind, Øerne, Jylland, og det Slesvigske; desuden heele Nordalbingien, nemlig Holsteen, Stormaren, Ditmarsken, Wagrien, samt de to Byer Hamborg og Lybek, saa og desuden af det nu værende Lüneborgske, hvad der ligger norden for Elven, med hvilket tilligemed Nordalbingien han havde efter de Tiders Maade forlehnet sin Søstersøn Grev Albert af Orlamünde. Det heele Meklenborg lige til Pomern imellem Østersøen, Wagrien, Lauenborg, Elven og Elden stod og under ham, og dets Regentere Henric Burewin og hans tvende Sønner, samt de 2 Brødre og Grever af Swerin vare hans Vasaller, skiønt det dog ei synes, at han der har havt Besætning uden i Slottet Swerin. Fyrst Wizlaw af Rygen var ogsaa hans Vasal og en troe Bundsforvandt af Danmark, til hvis Hielp han trængte for at kunde forsvare sine Eiendomme paa det faste Land i det Pomern (som kaldtes Rygen paa denne Side Havet, Rugia cismarina) hvor han plagedes af de pomerske Fyrster, der idelig en tragtede efter Besiddelsen deraf; og disse vare paa denne Tid selv Vasaller af den danske Konge, i det mindste i Henseende til Forpomern og Stetin; thi hvad Bagpomern angaaer, saa er den Sag uvis *). Den pomerske Fyrste i Danzig erkiendte ligeledes det danske Riges Hoihed, og laae der maaskee ogsaa en dansk Besætning. I Preussen lader det ei, at Danmark har havt nogen ret fast Fod, undtagen maaskee paa Søekysten af Samland; thi ellers have de Danske vel kun streifet noget om i Landet, maaskee og nogle saaret nogle

Egne

Valdemar Aar 1223.

*) I Demin laae derfor og en Dansk eller maaskee Rygisk Besætning, og lader det, at Stetin selv har ogsaa engang have en dansk Besætning. Suhm.

Valdemar Aar 1223. Egne til at underkaste sig og at give Gidsler, og derpaa grunder det sig vel, at Valdemar, som det synes efter Jordebogen, har paa en vis Maade tilegnet sig Preussen. I Kurland har vel og kun endeel af Søekysten staaet under Valdemar, og laae Bispesædet Pilten ei langt derfra. Af Estland besad Valdemar Reval, Harrien, Wirrien, Alentake, Jerwen, Rotala, Wyk: Det øvrige af Esthland, Lifland og Letland havde han vel søgt at bringe under sit Herredømme, men det havde ei villet lykkes ham, da den rigiske Biskop og Sværd-Ridderne satte sig formeget derimod. Saaledes var Valdemar kommen vidt i sit Anlæg, der synes at have bestaaet i at bringe under sig alle Lande, baade synden og østen for Østersøen, dog stod der endda endeel tilbage. Paven og Geistligheden havde han ganske paa sin Side, og søgte han ogsaa ved alle Leiligheder at giøre sig dem forbundne, maaskee deels af Statsklogskab, og maaskee vel og af Tilbøielighed ham indprentet af Erkebisp Absalon, der havde opdraget ham; saa det syntes, at hans Rige ei alleene var vel befæstet, men endog i Stand til meere og meere at voxe: Men alt dette syntes dog kun saa, thi af alle hans Vasaller var ingen ham ret hengiven, undtagen Fyrsten af Rygen for egen Fordeels Skyld og Greven af Nordalbingien for Slægtskabs og personlig Hengivenheds Skyld: Alle de andre lurede kun paa en beqvem Leilighed at afkaste Aaget. De Tydske vilde heller staae under Keiseren, som var langt borte, end under Danmark, som laae inde paa dem; og Estherne elskede endnu for meget deres Frihed og gamle hedenske Troe til villigen at staae under andre og antage den nye Troe. Da Valdemar og behøvede Penge til sine store Foretagender, har han maaskee og trykket nogle med for store Paalæg, ei at tale om, at det fremmede Sprog var de Tydske utaaleligt, hvortil kom de fremmede Skikke, thi at mange

mange der have hadet de Danske og Kongen selv, kan man slutte af den plattydske Rimkronike hos Staphorst II. p. 118, som slutter med 1231, og som begynder saaledes: Valdemar Aar 1223.

Wolde mig Gott de Gnade geuen
Ick wolde schriuen alse ick finde schreuen,
Und wolde dat erste heuen an,
Wat Homodes de Denen den Holsten hebben dhan
Int erste Koninck Canutus, alse ick lasz,
Desz de leue S. Canutus sin grote Vader was,
Darna sin Broder Koninck Woldemar,
De brummede alse ein greselik Bar.

Man seer og af et Grev Alberts Diplom fra næste Aar, at Hamborgerne ogsaa have havt noget at klage over. Vel og mueligt, at nogle kongelige Embedsmænd have ei ført sig op, som de burde, hvilket bliver vist, om man kan troe, hvad den holsteenske plattydske Kronike, (som dog er saa nye, at den slutter med 1440, og som tilligemed ellers er meget uefterrettelig og urigtig i denne Tids Historie,) beretter, nemlig: at de Danske havde i Sinde reent at afskaffe Holsteens Ret (eller de Saxiske Love), og derimod at indføre deres Lovbog, hvilket gik, som rimeligt, Holsteenerne meget til Hierte, saa at de derover heilig beklagede sig, og begyndte høit at knurre mod den danske Hovedsmand i Segeberg, til hvem de sagde, at de vilde beholde deres holsteenske Ret; men han svarede dem: Viiser mig Eders Ret, saa vil jeg dømme Eder efter den; men I digte Eder en Lov af Eders eget Hoved *), hvorimod jeg

*) Maaskee og at de saxiske Love, undtagen den sydske, endda ei vare opskrevne, og Capitularia af Keiseren og romersk Lov var nok endnu temmelig ubekiendte i de Egne og tildeels upasselige. Suhm.

Valdemar Aar 1223.

jeg vil vise Eder den danske Lov opskreven, og efter Skrift kan jeg regiere Eder og mig, men Eders Ret kiender jeg ikke, thi skrevet er den ikke, og giette den kan jeg ikke; jeg vil lade bringe en Hund hid, som kan give Eder Eders Lov for. Overlegger nu hvad Lov I ville have, og bestemmer mig paa en vis Dag Eders Lov. Saafremt dette er rigtigt, da maatte saa haanlig en Behandling nødvendig opbringe ærekiære og tappre Mænd. Da nu Holsteen forhen havde havt Grever af den Schovenborgske Stamme, ja da deres sidste Greve Adolph den 3die endda levede i Schovenborg, og havde, som det lader, regieret til deres Fornøielse, saa er det intet Under, at de længtes efter ham og Slægt igien. Ditmarskerne havde en Tid lang været frie; thi den Forbindtlighed mellem dem og Erkestigtet Bremen sagde ei stort, og blev kun af dem paaberaabt, og brugt som et Skiold i seenere Tider mod de holsteenske Grevers Paastand. Alle de Tydske til Valdemars Lande grændsende Fyrster, Erkebispen af Bremen, Pfaltzgreve Henric, Hertug Albert af Saxen, Markgreverne af Brandenborg frygtede alle for og misundte den danske Konge hans store Magt. Keiseren, endskiønt han selv Aar 1214 havde tilstaaet Valdemar de af ham indtagne tydske og wendiske Lande, var dog selv misfornøiet dermed, og frygtede uden Tvivl at faae i Valdemar en farligere Naboe, om endog i visse Maader Lehnsmand i Henseende til de tydske og wendiske Lande, end forhen Hertug Henric Løve havde været. Kort: Ingen af de frie paagrændsende tydske Fyrster var Valdemar hengiven, undtagen hans Søstersøn Wilhelm af Lüneborg. De, som nu vare hans Vasaller og forhen havde været Keiserens, de meklenborgske Fyrster, pomerske Hertuger, og Swerinske Grever ventede kun paa en beqvem Leilighed til at afkaste Aaget, og var den, jeg nu vil omtale, ei indtruffet, saa

havde

havde de grebet en anden, enten naar Danmark var indviklet i Krig med Sverrige eller en anden Naboe, eller og naar indbyrdes Krig sønderfleed det, som i Valdemars Sønners Tid. Men af alle Valdemars Vasaller var ingen, som hadede ham meere, end Grev Henric af Schwerin, deels fordi han 2 Gange havde tvunget ham til at blive sin Mand, deels fordi han havde taget en vis adelig Johan Ganz fra Grabow under sin Beskyttelse, som Henric havde forjaget, og især fordi Kongen havde som Formynder for sin Sønnesøn den unge Nicolaus taget det halve af Slottet og Grevskabet Schwerin i Besiddelse efter sin Søns Nicolai Død, paastaaende uden Tvivl, at det burde tilhøre den Unge, naar hans Morfader Guncelin døde, som ellers ingen Brøder havde, hvorimod Henric da uden Tvivl vilde arve det, som et Mandslehn efter de tydske Love og Skikke. Man seer derhos og, at Henric har søgt at holde sig til de brandenborgske Markgrever, Kongens svorne Fiender, og taget som Franck Meckl. p. 40 beretter Slottet Lenzen til Lehn af Markgrev Albert den anden. Altsaa var der et gammelt indgroet Had og Fiendskab hos Henric til Kongen, i det mindste fra 1214; men derfor maae man ei troe, hvad nogle nye Skribentere foregive, endskiønt det dog allerede findes hos Gheysmer *), at det var egentlig alleene for Johan Ganzes

Valdemar Aar 1223.

*) Gheysmer hos Lang. II. 386 siger ei dette, men angiver saaledes, som Suhm siden anfører, Aarsagen til Henrichs Had at skulde være Kongens utilladelige Omgang med hans Kone, ut dicitur, hvilket Tillæg ogsaa Petr. Olai ib. I. 122 har optaget, men derimod i sine Excerpter hos Lang. II. 258, som Suhm formodentlig har

Valdemar Aar 1223.

Ganzes Søg, at Henric hadede Kongen, thi den forefaldt 1208, og derfor fortælle ogsaa de nye Skribentere det, som om det var skeet 1222 eller 1223, hvorom intet findes hos de Gamle. Dog har der vist paa denne Tid ingen aabenbare Fiendtlighed været mellem Kongen og Greven, mindre have de Danske, som Corner p. 856 vil, beleiret Greven i hans Slot, hvortil denne Skribent alleene har taget Anledning af det Kongen blev fanget i sit Telt. Man seer af de samtidige Albert af Stade og den danske Krønike, som slutter med 1252 *), med hvilke ogsaa Petrus Olai kommer overeens, at Kongen paalagde Greven haarde Vilkaar, for at faae hans Gunst igien; venteelig har han villet, at han skulde afstaae til ham, hvad han af hans Lande havde taget i Besiddelse. Man har derfor ingen Grund til at troe, at Kongen skulde have havt uloovlig Omgang med Grevens Gemahlinde Margrete, en fød Schlewien, som han skal have ægtet, da hans første Gemahlinde Audacia, med hvilken han avlede Sønnen Guncelin, døde 1219, og som han ved sin Reise til det hellige Land i samme eller næste Aar 1220 skal have anbefalet til Kongens Beskyttelse. Men efter al Anseende har Henric kun været gift eengang, eftersom Audacia først døde 1287 **), og var vist Moder til Guncelin; men

har forvexlet med Gheysmer, angiver Grevens Foretagender med Ganz at have været Aarsag (ei just til Grevens Had til Kongen), men til Kongens Unaade mod Greven. Disse Excerpter indeholde ellers den udførligste Efterretning om, hvad her foregik. Kall.

*) Den Krønike, som her paaberaabes hos Lang. V. 497, er intet andet, end nogle Excerpter af Albert af Stades Chronicon, og burde ikke have været trykt iblant Scriptores Rer. Dan. Ved Siden af Albert udgiøre disse to kuns et Vidne, og saaledes med fleere af vore Krønikeskrivere. Kall.

**) Hvoraf veed Suhm det Nøppe rigtigt. Kall.

men kan maaskee ogsaa have heedt Margrete. Vel sandt, at Valdemar var en Elsker af det smukke Kiøn, og at hans Dronning Berengaria døde 1221; men for det første sees, at man finder optegnet ganske anden og grundig Aarsag til Henrics Forbittrelse mod Kongen, og at samtidige Skribentere, som Albert af Stade, Henric den Letter, og Forfatteren af Keiser Historie hos Mencken script. II. 122, lutter samtidige Skribentere, der alle vare Valdemar ei gunstige, ganske tie med dette, som de vist ei havde giort, om de havde hørt det mindste derom, og endeligen, at den ældste, hos hvilken dette findes, er Munken Thomas Gheysmer fra Stralsund hos Lang. II. 386, som skrev 1431 i Danmark, og dog skriver han kun, at det sagdes, ut dicitur, men siden forekommer det hos den svenske Ericus Olai, hos alle vore nye danske Skribentere, Petrus Olai hos Lang. I. 122, Riimkroniken, og især hos Hvitfeldt, og hos nogle nye Tydske, blant hvilke Marschalcus Thurius hos Westphalen mon. Cimbr. I. 297 er den ældste, og Franck den udførligste. Nogle sige, at Kongen nød Grevindens Gunst frievilligen, andre, at han voldtog hende, og at hun klagede derover for hendes Mand ved hans Hiemkomst, Franck Meckl. 40. 41. 83. Chemnitz Schwer. Hist. hos Gerdes 101. Eccard hist. geneal. Sax. p. 115, men ingen uden Pontoppidan, at Greven forefandt ved Hiemkomsten et Barn, som han ei kunde være Fader til, da han havde været borte i 2 Aar. En gammel plattydsk Kronike, som Bangert i Orig. Lubec. hos Westphalen II. 1298. not. 000 anfører, vil, at Kongen havde vanæret Grevens Moder, hvilket er aldeles urimeligt; hertil kommer, at det er klart, at Audacia og Margrete have været een Person, og hun 1223 ei meget ung, hvorfor og en Anonym Monatheschrift für Mecklenburg, II Jahrg. 1789. p. 59–74 Valdemar Aar 1223.

 uden

Valdemar Aar 1223.

uden Tvivl retteligen nægter, at der er hændet noget sligt mellem Kongen og Grevinden, skiønt hans Afhandling for Resten er meget slet og skiødesløs skrevet. Uden Tvivl har nogen, men uvist hvilken, for at undskylde Henric, og tagende Anledning af Valdemars Tilbøielighed til Kiønnet opfundet og udspredt dette Rygte. Vore Kiæmpeviiser II. n. 27 og Staphorst II. 10 kalde ham Henric den Sorte, uden Tvivl efter hans sorte og mandige Udseende, og ei for hans sorte Giernings Skyld, som Vedel vil. Alting viiser, at Henric har været en listig, modig og bestemt Mand, og derfor bør vel det Grev Albert kalder ham i et Diplom: modicæ reputationis virum, ei oversættes ved: en Mand af maadeligt Rygte, men ved en Mand af maadelig Anseelse og Magt. Nogle islandske Annaler sige, at Kong Valdemar blev fanget af Pfaltzgreve Henric; men de have blandet denne med Greven. Men nu at komme til Tingen, da for at forlige sig med Kongen, drog Henric til ham i Danmark, efterat han, som Kranzius og Petrus Olai hos Lang. II. 258 skrive, havde faaet frit Leide; Kongen var da paa Jagt paa Smaae-Øerne ved Fyen, saasom Veiret var godt, og sov tilligemed sin Søn den udvalgde Konge under et Telt i een Seng. Om end Valdemar har da vedblevet at forelegge Greven haarde Vilkaar, som man dog snart skulde tvivle paa, siden Paven skriver i et Brev til Erkebisp Engelbret af Cøln, at Prælaterne og de Store af Danmark havde ved Skrivelse tilmeldt ham, hvorledes Greven havde fanget Kongen, der ei tænkte paa noget Ondt, da han ei foretog sig noget Ondt mod andre, og derved brudt den Troeskabs Eed han havde aflagt til ham, og glemt de mangfoldige Velgierninger, han havde oppebaaret af ham; Saa har vel Greven dog ei ladet sig mærke med, at han fortrød derpaa; men viist sig meget venlig og fulgt ham jevn-

lig

lig paa Jagt, stundom alleene og undertiden med nogle af sine Tie- nere. Da der nu var ingen Krig, og Lyse, (som de Gamle kalde Lothe, Lunthes, Liuthe, Lythe, Lydhæ, Lydde,) hvorpaa de tilsidst befandt sig, laae tæt under Fyen, ei langt fra Foborg, saa havde Kongen ei Aarsag til at frygte for noget; han havde derfor og kun sine sædvanlige Opvartere hos sig, privata familia skriver Paven; Grev Henric var og kun kommen med et eeneste Skib, og laae det for Anker, ei langt fra Kongens Telt, paa hvilket sidste Sted nu viises en Kilde. Den Dag Greven havde i Sinde at sette sit Anslag i Værk, drog han ei med paa Jagten, men blev tilbage, giorde sit Skib seilklar, og holdt sine Tienere færdige, og venteligen bevæbnede i den tæt ved liggende Skov. Da Kongen kom tilbage om Aftenen træt og mødig, gik han ham imøde, udviiste sig meget blid, venlig og ydmyg, og blev hans Giest; aad og drak med ham, og vare de samtlig glade; Greven skal og efter Chemnitz have foræret Kongen nogle Helligdomme, han havde bragt med sig fra det hellige Land. Kongen og hans Folk drak efter Landets og Tidernes Brug meget, saa de vare beskiænkede, da de lagde sig. Greven derimod drak kun lidet, og havde kun faa af sine Tienere hos sig for ei at opvække Mistanke. Paa det at ingen skulde eftersette ham paa Flugten, lod han giennembore og med Øxer sønderhugge Kongens Skibe, og dem fratage Takkel og Anker, hvilket tiener til at bekræfte, hvad Erici Krønike hos Lang. I. 122, og Stral ibid. III. 309, Krøniken som slutter med 1317, ibid. II. 173, Hamsfort I. 40. 286 istemmer, at Valdemar blev forraadt af sine egne Hofmænd, hvilket vel bør forstaaes saaledes, at nogle forraadte ham, maaskee for Penge, maaskee og fordi de vare vrede paa ham, enten med eller uden Aarsag, da derimod Resten var beskiænket og sov. Rimeligen har Henric havt

Valdemar Aar 1223.

Valdemar Aar 1223. endeel paa sin Side, forend han droq fra Schwerin, og maae jeg tilstaae, at det kommer mig ei urimeligt for, at Henric har forhen overlagt denne Sag med endeel tydske Fyrster og Herrer, maaskee de samme, som siden faldt fra og betiente sig af Kongens Fangsel, thi ellers er det neppe at formode, at saa afmægtig en Herre, som Henric, havde turdet foretage sig sligt, med mindre mægtigere havde lovet at forsvare ham; dog denne Sag maae for de slette Skribenteres Skyld fra de Tider blive i det Mørke, den hidindtil har befundet sig i. Endskiønt nu ingen ærlig Mand kan fra den moralske Side priise Grev Henrics Foretagende, saa er det dog en meget haard Dom, som Erici Krønike hos Lang. I. 166 i den Anledning fælder, at de Tydske sielden eller aldrig har erlanget Seir, uden ved Forræderie, hvilket de havde af Naturen; en Betragtning, som Petr. Olai ibid. I. 122 og Kroniken ibid. IV. 24 som slutter med 1313, gientage med Tillæg, at det var mod de Danske, at Tydskene sielden eller aldrig havde vundet uden paa den Maade; dog maae man holde en vred Mand noget tilgode. Imidlertid er Holbergs Anmærkning herved rigtig, at dette viiser, at Kong Erik af Pomern ei har skrevet denne Krønike, saasom han meere elskede de Tydske end de Danske. Da nu Valdemar laae i sin første Søvn, gik Grev Henric med bevæbnede Folk ind i hans Telt, greb ham om Halsen, bandt Hænder og Fødder, lagde Knebeler i hans og Søns Mund, og slæbte dem til næste Skov, bragte dem derpaa ombord, og seilede ad Meklenborg til, eller og som andre vil, svøbte dem ind i Sengeklæderne, at man ei skulde høre dem skrige. Ved den Leilighed blev Kong Valdemar selv saaret efter Pavens Brev, ventelig ved at sette sig til Modværge. Greven tog da og alt det Sølv og Guld, samt Klenodier, han fandt i Teltet, samt mange Rigets Papirer, som Kongen

gen for desstørre Sikkerheds Skyld førte med sig, hvorfor og nogle af dem endnu findes i det Schwerinske Archiv. Dette skeede efter Chemniz i Gerdes Samml. S. 103 og andre om Natten mellem den 6te og 7de May. St. Petri Krønike af Erfurt henfører dette til den 9de May, hvilket strider mod de fleestes Beretning. Hvitfeldt anfører et gammelt Vers, som er giort over Valdemars Fængsel og førend han endda kom paa frie Fod, der begynder saaledes: Plange primatus Daciæ, qvondam clarus in aeie, og seer man af samme, at Havet blev i den Tid og medens Valdemar sad i Fængsel, igien fuldt af Søerøvere, at Stiemænd toge til og opholdt sig i Skovene, at Bøndernes Fred blev forstyrret, at Munke leed Overlast, hvilket altsammen viiser, hvilken Orden Valdemar havde holdt, og hvorledes han havde tæmmet de Onde. Forfatteren skiænder paa de Danske forhen tappre Krigere, at de nu sloge sig til Roelighed, og ei søgte at redde Kongerne ud af deres Fængsel, hvorved de tabte deres Ære og Rygte, saa at endog de ringeste foragtede og spottede dem, og Saxer og Slaver glædedes over deres Feighed. Om de ei ynkedes over den Gamle, saa skulde de dog ynkes over den unge Konge, som var de Danskes herlige Blomster, af Kongelig Herkomst, og besad Thronen ved sin Faders Gave. Man skulde snart heraf troe, at Krigsmændene i det mindste endeel af dem og de Store ei vare Valdemar meget hengivne; men Forfatteren kan og have skrevet dette i sit urolige Sind, og var det ei saa let at befrie dem med Magt, da strax saa mange Tydske Fyrster satte sig op mod Danmark, og man ogsaa maatte frygte for, at Greven kunde tilføie sine Fangne videre Ondt, eller i det mindste lade dem føre dybere ind i Tydskland. I dette Vers siges ogsaa, at Greven foregav et opdigtet Ærende for at faae Adgang til Kongen. Ved den Siellandske Krønike (Lang. II. 633) staaer med gammel Haand tilskrevet: Tem-

Valdemar
Aar 1223.

Valdemar Aar 1223.

Tempore de Christi, qvo mundo prodiit isti
Mille ducenti tres anni, bis qvoqve deni
Sunt, cum Danorum Regem fraus Teutonicorum
Vinctum deduxit, qvem plebs et curia luxit.

At Hoffet beklagede Kongen, var saa langt fra, naar det udstrækkes til alle Hofmænd, at tvertimod nogle af dem vare hans Forrædere; imidlertid maae dog Kongen i det Heele have været elsket og frygtet, siden ingen indvortes Uroe opkom, saalænge han sad fangen. Fast alle ere eenige om det rigtige Aar 1223, og kuns Kroniken hos Lang. II. 436, som slutter med 1286, den hamborgske, plattydske røde Krønike, som slutter med 1231, Godefrid Munk af St. Pantaleon hos Freher og Trithemius have 1222, og den Nestvedske Kalender hos Lang. IV. 288 endog 1224. Petrus Olai i sine Excerpter, siger, at der var *nogle faa* i Teltet hos Kongen, som Henric ogsaa førte *fangen bort*, og at han roede afsted med dem alle, hvilket er troeligt; thi havde han havt Seil alleene, saa kom det an paa en god Vind, og da havde man letteligen kundet indhente ham, saasom han allevegne var omgivet af Kongens Baade. Alle gamle Tydske Krønikeskrivere ere meget glade over Valdemars Fængsel og rose Grev Henric, i det mindste laste de ham ei: Kuns den plattydske Krønike af Lyneborg hos Eccard. I. 1403, hvor Wilhelm, Kongens Søstersøn regierede, og som slutter med 1247, skriver, at Henric tog Kongen endog fangen, da der var Fred og Leide mellem dem, binnen Truven, og endskiønt han var hans Mand, og havde ædt og drukket samme Aften med ham, og hvorvel Kongen ei forsaae sig noget Ondt til ham. Henric den Letter hos Gruber orig. liv. meener, at Jomfrue Marie straffede Valdemar, fordi han tragtede efter Herskabet i Lifland med et langvarigt og forunderligt

Fæng-

Valdemar Aar 1223.

Fængsel ved faa Personers Haand. Saaledes dømmer enhver efter sit Begreb og Hensigter, og meener, at Gud og Helgene handle, ligesom de vilde handle. Den Plattydske-Hamborgske Riimkrønike hos Staphorst II. 125 siger, at Valdemar og hans Søn førte i deres Land stor Hovmod, det er Pragt, og holdt et stort Hof, og beretter Tingen der, ligesom Grev Henric laae der hemmelig med sine Folk, Kongen uafvidende, hvilket er aabenbare partiskt, og tvertimod alle andres Beretninger. Trithemius chron. Hirsaug. I. 532. sq. kalder Valdemar ved denne Leilighed Baldemar, venteligen efter Swabernes Udtale. Med megen Møie og Angst førte Henric sine Fanger over Havet, satte dem endelig i Land i Meklenborg, og førte dem derigiennem, (hvilket giør det rimeligt, at Henric Burewin og Sønner have vidst om Anslaget, i det mindste vilde de siden benytte sig deraf). Først skal han efter Chemnitz hos Gerdes p. 102, som har brugt det Schwerinske Archiv, have bragt dem til Dalberg, om han kun ei har forvexlet det med Danneberg, hvor de vist sadde, og som han dog benægter. Efter Franck og Chemnitz er Stedet nu en Bondebye mellem Grevesmühlen og Schwerin, men da et Slot. Efter dette at slutte, skulde man snart troe, at han var gaaet i Land med dem i Lolenborger Vig. Vissere er det, at han først satte dem i Forvaring i Lentzen, et Slot ved Elven, og lige ved de Meklenborgske Grændser, beliggende ved Prignitzer Mark, og som han havde i Forlehning af de Brandenborgske Markgrever. At han førte dem først did, bevidnes af Petrus Olai, en Dansk Skribent, af den Saxiske Krønike af Monte Sereno, og af den samtidige Lyneborgske Krønike paa plattydsk. Den samtidige Keiserhistorie, som slutter med 1235, og er skrevet i Saxen, har Leono, som maaskee er en urigtig Læsemaade, istedet for Lencia eller Lenzen. Saavel den,

Valdemar Aar 1223. som den Lüneborgske Krønike, der i visse Maader er en Oversættelse af den, dog med Forøgelse, have de 3 Steder i deres Orden, hvor Kongerne sad: Lenzia, Danneberg og Schwerin. Besynderligt er det, at den Hamborger Riimkrønike, som slutter med 1231 hos Staphorst II. 125 siger, at de bleve bragte til Detzin. Man kunde troe, at Detzin var skrevet feil istedet for Lentzin, dersom man ei fandt Dartzin i den Hamborger Riimkrønike, som slutter med 1270 hos Schütze Gesch. von Hamb. II 160 og Erleuterungsschr. p. 30, og at begge have siden rigtig Danneberg og Schwerin. Intet ligner dette Sted meere end Dassa eller Dassou, en Flekke ved Havet i det Meklenborgske, og ei langt fra Lybek. Riimkrøniken, som slutter med 1270, kalder det et Slot, og den anden Riimkrønike, som slutter med 1231, kalder Detzin Grev Henrics Slot; har Henric eiet Dassou, ere de rimeligen blevne førte did, thi det var beqvemt, da det ligger lige ved Havet. Men nu kommer Franck Meckl. IV. 85 med en Formeening, at han har sat dem i Lesnitz eller Neustadt, hvor der paa Slottet endnu findes et rundt Taarn, kaldet Kongens Fængsel, hvilket efter Nugents Reisen durch Deutschland II. 253 har kun 8 Fod i Fiirkant. Det rimeligste af alt dette, bliver, at han først har ført dem til Dassov, isald han har havt Slot der, derfra til Lesnitz eller Neustadt, og at de have været heel kort paa begge Steder, og endelig til sin Ven Grev Henric af Danneberg, som indsluttede dem i sit meget faste Slot Danneberg, som Munken Godefrid siger at have været utilgiengelig, og hvor de farbleve til næste Aar. Vist er det, at de sad i Danneberg, og det bevidner ei alleene den samtidige danske Krønike, som slutter med 1252, men og de samtidige Tydske, nemlig den Lyneborgske, Albert af Stade, Munken Godefrid og Keiserhistorien. Da Danneberg laae sønden for Elven, saa

synes

synes vel Henrik ogsaa at være det sikker for de Danskes Angreb. Efter Tidernes haarde Maade, vel og af Hævn, og for at være vis paa de ei skulde undslye, sluttede han dem i Taarnet udi Lænker og stærke Boier, og efter Corner havde de Jern baade om Hænder og Fødder, og rimeligen vare de slagne fast til Væggen. Hvad de Danske strax have giort til deres Kongers Befrielse, findes lidet om, ved det man ei har fra de Tider nogen ret god dansk Krønike, mindre Historie; meget maa det ei have været, det seer man af ovenmeldte gamle latinske Vers, og det havde maaskee ei heller været tienligt. Imidlertid kan Hvitfeldt vel have Ret i, at de ei havde siddet saalænge, om Absalon og Esbern Snare havde levet. Erkebisp Andreas var vel en duelig og klog Mand, samt Kongen meget hengiven; men hans Svaghed har dog hindret ham meget. Imidlertid er det troeligt, at dette saavelsom at Paven ei længe vilde stadfæste den i hans Sted udvalgte, har trukket hans fulde Afstakkelse fra Embedet ud til næste Aar 1224. Greve Albert maatte vel og blive hiemme for at passe paa sine Nordalbinger, Hamborger og Lybekkere, der uden Tvivl vaklede. De Danske sendte dog strax Sendebud til Keiser Friderich, som var i Italien, hans Søn Kong Henric, der opholdt sig i Tydskland og til Paven, og jeg troer, at Kong Henriks Brev af dette Aar til Pfalzgreve Henrik og Hertug Albert af Engern, hvorved den Saxiske Albert forstaaes, om vel at holde Fred i Riget, og at møde paa den Tid og Sted, hvor Bisp Conrad af Hildesheim (hvilken efter et Diplom var endda den 5te Februari hos Keiseren i Capua), som kom fra Keiser Frideric i Italien, mødte, at dette har havt Hensigt med til denne Begivenhed med Kong Valdemar, og end meere det Brev i Schannat vindem. litt. I. p. 194 fra Keiseren selv til Bisp Conrad af Hildesheim, en snedig Mand, som

Valdemar Aar 1223.

Valdemar Aar 1223. Keiseren brugte ved vigtige Leiligheder. Vel henfører Gruber orig. Guelf. det til 1224; men da intet Aarstal eller Dag staaer derunder, bør det vel snarere henføres til 1223; thi Frideric har vel ei tøvet længe i saa vigtig en Sag. Keiseren siger deri først, at da han veed, at Bisfopen tager Deel i hans Velgaaende, saa giver han ham tilkiende, at han har erholdt store Fordele over Saracenerne i Sicilien; Dernæst anbefaler ham paa det beste sin Søn Kong Henric, og endeligen melder han at være bleven underrettet om, hvorledes Kongen af Danmark og Søn vare tagne til Fange af Grev Henric af Zwerin, Keiserens kiere og troe Mand, og at bemeldte Konge havde, som Bispen selv vidste, uden nogen foregaaende Aarsag taget meget i Besiddelse af Rigets Eiendele uden at have Henshn til Keiseren og Riget, som han burde (det er: uden at have taget det til Lehn); hvorfor da Keiseren ønskede at faae det tabte igien til Riget, saa bad og formanede han Bispen hoiligen at spænde alle Kræfter an, at Kongen og hans Søn kunde komme i Keiserens Hænder, og vilde Keiseren hermed have stadfæstet alt, hvad Bispen af Würzborg havde lovet, eller herefter lovede til bemeldte Herre, skulde han ogsaa love, og vilde Keiseren efter hans Raad opfylde det. Da Bisp Otto af Würzborg forstaaes uden Tvivl herved, som stod i stor Naade hos Keiseren og brugtes af ham i mange Ærender, og han døde i dette Aar enten den 10de November eller 5te December, saa tiener det og til at stadfæste, at Keiserens Brev er af dette Aar. En Følge af dette Brev var uden Tvivl, at Kong Henrik giorde sig tilligemed den Colnske Erkebisp Engelbert megen Umage paa Rigsdagen i Nordhusen at faae Kong Valdemar befriet, som Munken Godefrid af Coln skriver. Diplomer udstædte der den 21de og 22de September viise, hvad

hvad Tid den er holdt. Da Chemnitz beretter, at der den 24de September blev sluttet et Slags Forlig mellem Kong Henrik paa den ene Side og Grev Henrik og hans Hielpers Mænd paa den anden, hvorved Erkebisp Engelbert lovede aarligen at forære Grev Henrik til Mortensdag 15 Kander Rhinsk-Viin, saa kommer mig dette, sammenlagt med det forrige, mistænkeligt for, og er det langt rimeligere, at de Keiserlige have søgt at formaae Grev Henrik til at overgive Kongen til Keiseren, end at sætte ham paa frie Fod, men Henrik forstod sin Fordeel bedre: For sin og sine Medhielperes Skyld havde han fanget Kongen og ei for Keiserens. Efter Regenteres sædvanlige Viis havde Frideric overladt de Vendiske Lande til Kongen paa en Tid, da det var hans Fordeel, og da han trængte til hans Hielp mod sin Medkeiser Otto; Nu var Otto død og Kongen fangen, og agtede Keiseren derfor at betiene sig af Leiligheden til igien at faae Venden og Nordalbingien. De hohenstaufiske Keisere vare vist store Regentere, men ikke just troefaste, og var denne sidste Lyde megen Aarsag til deres Stridighed med Paverne. Keiseren tænkte nu at fornye det Optrin, hans Fader Henrik havde havt med den Engelske Kong Richard, men Leopold af Østerrige, som overgav den sidste, var en svag Herre. Henrik af Schwerin derimod af en bestemt Character. Paven tog sig alvorligere af Kongens Befrielse, og det var intet Under, da Kongen var ham og Geistligheden aldeles hengiven. Den 31te October tilskrev han derfor fra Lateran den Schwerinske Grev Henrik, at han havde sat en stor Plet paa sin Ære, som kunde bestandig forekastes ham og hans, med mindre han søgte hastig at giøre den god igien; Han havde ei betænkt, hvor vigtigt Troeskabs Baand er, og hvor meget en Vasal er sin Herre pligtig; Han havde handlet mod den Troeskabs Eed, han havde svoret sin Herre

Valdemar Aar 1223.

og

Valdemar Aar 1223. og Pavens kiære Søn, den berømmelige danske Konge, af hvilken der sagdes at han havde oppebaaret mange Velgierninger; han havde utaknemmelig som en Meeneder udrakt sine Hænder mod ham, saaret ham, og ført ham og hans Søn fangne udaf deres Land; herved havde han giort sig forhadt hos alle Konger og Fyrster, og givet et slet Exempel mod sig selv; han havde grovelig forseet sig mod Gud og den Romerske Kirke, under hvilken Danmark hørte paa en særdeles Maade, da det var den skatskyldig, og hvis Konge var dens særdeles troe Søn og Mand, fidelis; Da og Kongen havde lovet mægtigen at staae det hellige Land bi, saa maatte Paven for alt dette tage sig ham an, hvorfor Paven befoel hermed Greven inden en Maaned, efterat han havde faaet dette Brev, at sætte Kongen og hans Søn i fuld Frihed, og det uden mindste Vanskelighed; Paven vilde skaffe Greven al Ret, om han havde noget at klage over Kongen; efterkom Greven ei dette, saa havde Paven befalet Erkebispen af Cøln at bandsætte ham og alle hans Tilhængere, og at gientage Bandsættelsen hver Søndag og Høitid med Klokkernes Ringning og tændte Lys paa hvert Sted, han ansaae det for tienligt; han skulde paalegge det Stigt Interdict, i hvilket Kongen og hans Søn holdtes fangne, og lade alle Kirkens Sacramenter der ophøre, og især Liigs Begravelse, saa at intet undtoges uden Børns Daab og Døendes Pønitentse; og ligeledes skulde skee paa hvert Sted, Greven begav sig hen, saalænge han opholdt sig der; han skulde løse alle Grevens Underhavende fra deres Troskabs Eed, og bandsætte alle dem, som vedbleve at holde med ham; Vilde Greven ved alt dette ei lade sig bevæge, saa vilde Paven udfinde anden Straf imod ham, og især bevæbne den keiserlige Arm til hans Udryddelse. Det var altsaa ubekiendt for Paven, at Keiseren hemmelig glædte sig over Valdemars Fængsel,

og tænkte at trække Fordeel deraf. Man seer og tydelig, at det har fortrydt Paven, at en lille Greve skulde sætte sig op mod ham, som var vant at ydmyge Konger og Keisere. Raynald. ann. XIII. h a. 23. I samme Anledning tilskrev Paven den 1ste November den Cølnske Erkebisp Brevet hos Raynald. ann. l. c. 24, og siger deri, at Umenneskeligheden af den Zwerinske Greves afskyelige Skielmstykke, immaniter detestandi facinoris, burde giøre ham forhadt hos alle Mennesker, som havde Troeløsheds List. Paven var bleven underrettet herom ved Breve fra de Danske Prælater og Store, principes, og derpaa fortæller han efter dem Kongens Fangelse; siger, at han ei, uden at forspilde sit Rygte, og handle mod sin Samvittighed, kunde undlade at staae Kongen bi, da det var hans Embedspligt at hielpe alle, og han desuden havde meere end en særdeles Aarsag i Henseende til Kongen; thi først havde det Danske Rige en særdeles Hensyn til den Romerske Stoel, og var det skatskyldig, til Kiendetegn, at det paa en sær Maade tilhørte det, ad specialis ditionis indicium; dets Konge havde ligesom hans Forfædre altid viist sig det apostoliske Sæde troe og hengivne, desuden bar Kongen, om ei offentlig, saa dog hemmelig, Korsets Tegn efter Pavens Formaning, og havde sikkert lovet, at enten han selv eller hans Søn skulde i det nær forestaaende Korstog, in instanti passagio generali, ile hen til det hellige Lands Undsætning, og skulde Forhindring for dem begge indfalde, da at sende 100, eller i det mindste 50 Riddere. Derefter roser Paven Erkebispen, fordi han hidindtil havde troeligen antaget sig Kongens og Søns Befrielse af Fængsel, og opmuntrer ham til end meere at fortfare heri. Derefter overdrager han ham at bandsette Greven, og forelegger ham Omgangsmaaden dermed, som er den samme som i Brevet til Greven. Af samme Indhold er og hans Brev til Bispen

Valdemar Aar 1223.

Valdemar Aar 1223.

spen af Lybek under 2den November. Samme Dag opmuntrede han ved sit Brev Borgerne af Lybek til at blive Kongen troe og at viise det i hans Vanheld. Rimeligen har han skrevet fleere saadanne Breve til andre af Kongens Undersaattere. Til Keiser Frideric skrev han og samme Dag næsten af samme Indhold, som det til Erkebispen af Coln, dog med Tillæg, at det anstod Keiseren at komme Kongen til Hielp, og at viise Greven sin billige Vrede, dog ei saavidt, at han skulde slaae ham ihiel, men især deri at tvinge ham ved sin keiserlige Myndighed og sine Breve til at sette Kongen og Søn i Frihed. Til Bispen af Verden skrev han den 4de November af samme Indhold, som til den Colnske Erkebisp, fordi Kongen, som der sagdes, holdtes fangen i hans Dioeces, hvilket peger paa Danneberg. Alle disse Pavebreve ere udskrevne ved Professor Mallets Omsorg i Rom, og, hvad ei hos Raynald fandtes, trykt i Bilagerne. Imidlertid blev Keiser Friderics Hiertelaug mod Valdemar saa bekiendt paa de Tider, at den samtidige Italienske Skribent Richardus a S. Germano i Ughelli Italia sacra X. p. 197 ad 1222, som slutter sin Krønike med 1241, skriver, at Kong Valdemar og Søn bleve fangne af en tydsk Fyrste, og overgivne til Keiserens Søn Kong Henric, hvilket vel er urigtigt, men viiser dog, hvor bekiendt det var, at Keiseren søgte at faae dem i sine Hænder, og beraabte sig paa, at de holdtes fangne i hans Rige. Ved denne Leilighed kalder han dem ellers urigtigen Konger i Danmark og Norge, og hvor urigtige Beretninger man da har havt udenlands om Danmark, sees endnu meere af de Engelske Annaler af Dunstaple, som slutter med 1381, og hvori siges ved Aar 1225, at Kongen af Danmark fangede Hertugen af Saxen, som for sin Frihed gav ham endeel af sit Land, og blev hans Mand for det øvrige, hvorpaa Kongen døde.

døde. Hans Søn og Arving, det vel var en ung Person, men allerede Ridder, giorde da sine Baroner et stort Giestebud, nemlig Erkebisperne, Bisperne, Greverne, de Store, Adelen og bemeldte Hertug, som han beviiste stor Ære; men efterat Giestebudet var tilende, begav Kongen sig tilligemed Hertugen paa nogle Galeyer til en Øe for at være alleene, og der vilde han giøre Hertugen beskiemt, men han og hans Folk bleve det, hvorpaa Hertugen sank hans Galeyer, dræbte hans Vagter, svøbte ham ind i hans egne Klæder og førte ham paa sine Galeyer til sit Land. De Store samlede sig da, og beskikkede en tapper Ridder, som var Kongens Beslægtet og Arving til Anfører over den heele Hær, hvormed han faldt ind i Hertugens Land, brændte, plyndrede, og indtog de faste Slotte, men Hertugen var sikker paa et uovervindeligt Slot, hvor han opholdt sig med den fangne Konge; dog tilbød han for at undgaae sit Lands Ødeleggelse at ville føre Kongen med Ære tilbage til Danmark, saafremt de Store vilde vende tilbage med Hæren; og svor ellers strax at ville omkomme Kongen. Den ovenomtalte Danske Hertug troede, at han foer med Falskhed, men paa Hærens Begiering drog han tilbage, og Kongen forblev i Fængsel. Enhver indseer let, hvorledes Sandheden her er forvendt. — Petrus Olai og de Sorøiske Aarbøger sige, at Andreas Kammermester, camerarius, det er Rentemester, døde den 7de May; han var en Søn af Jacob Suneson. Erici Krønike, Hamsfort, Stral henføre vel hans Død til 1224; men da han var af Absalons Slægt, saa er det rimeligt, at de Sorøiske Aarbøger hos Lang. V. 457 have best optegnet hans Dødsaar, allerhelst de sette Dagen til. Men da dette er samme Dag

Valdemar Aar 1223.

Valdemar Aar 1223. Dag *) Valdemar blev fanget, saa skulde jeg næsten troe, at han er bleven dræbt af den Swerinske Greve; thi da denne tog Valdemars Guld og Sølv bort, og Andreas var Rentemester, saa er det rimeligt, at han var tilstede, hvor Skatten var. — Om Sommeren kom Bisp Tuvo af Ribe tilbage fra Esthland, og efterlod sig i Reval Kong Valdemars naturlige Søn Knud med meget Krigsfolk og mange Pillegrime. Den gamle Riber Krønike hos Lang. VII. 192 og Hvitfeldt kalde Knud ved denne Leilighed Hertug af Esthland, men jeg skulde næsten troe, at han er bleven det seenere; thi endnu var han kun 11 til 12 Aar gammel. — Den 23de October stadfæstede Paven Klosteret Esrom alle dets Eiendele, nuværende og tilkommende, og tog dem og Munkenes Personer under sin Beskyttelse. Thorkel. dipl. I. p. 99. — Den 27de October giorde han ligeledes med Sorøe Kloster, og nævner i sit

*) At denne Andreas er død den 7de May eller Non. Maji, kan vanskelig bevises af de her saa kaldte Sorøiske Annaler, som haves i det Langebekske Værk i Kobber stukne. Da paa de andre Steder, hvor Dagen bemerkes i disse, samme settes tilsidst, anseer jeg Nonas Maji at henhøre til det foregaaende om Valdemars Fængsel, og en nye Efterretning at begynde med det større O. Da Suhm ellers ikke i det foregaaende har anført noget om Dagen, da Valdemar blev fanget, vil jeg her angive, hvad om samme hos Krønikeskriverne findes. Den 7de May, Nonis Maji, har foruden de Sorøiske Annaler (ifald pridie ikke er glemt, da der staaer Nonas og ikke Nonis) de Wisbyske Annaler ibid. I. 254 og Hamsfort i sin series ibid. I. 40, men i sin chronol. secunda ibid. 286 har han pridie Nonas Maji, og samme Dag under Benævnelsen af S. Johannis ante portam latinam angive Chron. Erici Ibid. 166. Olai excerpta ibid. II. 258 og Stral III. 309. Det er vel altsaa foregaaet Natten imellem den 6te og 7de May. Kall.

i sit Brev hos Thorkelin l. c. dets Eiendele i Brebihallese, Ni- Valdemar
bo, Susethorp, Brunhoug, og Gislingi. — Erkebisp Andreas Aar 1223.
stadfæstede i Lund, at alle de Gaver, som ofredes paa St. Laurentii høie Alter, enten Præster eller Bisper holdt Messer der, skulde tilhøre Kannikerne i Lund, thi de havde klaget over, at de fratoges dem. Heraf sees, at Andreas endnu i dette Aar forrettede det erkebispelige Embede. — Andreas gav og alle bispelige Tiender af Sognet Effversd i Gers Herred til Kannikernes Bord. — Ligeledes stiftede han 2 Præbender ved Laurentii Kirke i Lund, og gav dertil alt det Offer og Almisse, som de gave, der besøgte Markedet i Skanør; ligeledes gav han dertil Skanør Kirke, som Abbeden af Lybek havde havt en Stund, og al den Indkomst, han selv havde af Borreskat, som efter Skik gaves ham af hver den, der slog Hytte eller Telt op paa Markedet i Skanør; han forbød og i samme Brev, at ingen maatte for Fordeels Skyld føre med sig og sælge paa bemeldte Marked Billeder (af Helgene) og digtede Helgenes Levninger, ja tillod endog at sønderbryde dem. — Grev Albert af Orlamünde og Holsteen gav til Segeberg ved sit aabne Brev til Provst Lambert i Neumünster og Klosteret der Frihed at anlægge en Kirke i Blintbeke, og derhos Synodal- og Patronat-Ret over den. Blant Underskriverne forekomme Bisp Bertold af Lybek, Wipert Drost, Henric Mundskienk, og heraf sees, hvad Ret de verdslige Herrer endnu havde over Kirken. Westphal. mon. Cimbr. II. 30. — Ved et andet Brev af 31te May givet i Racesburch, og hvor han fører samme Titel, skienkede han til samme Kloster al den Ret, han havde paa de Gods Lutesov og Stillenow, ligesom Grev Adolph før havde giort. De mærkeligste Underskrivere ere Eppo, Provst af Poreze, Godescalc af Revetlo, hvilket uden Tvivl er det første denne Slægt

Valdemar Aar 1223. nævnes. Westphal. l. c. p. 31. — Minoriterne skulle dette Aar have stiftet et Kloster i Flensborg. Begge Brevene giemmes i Kongens Archiv, og ere her trykte i Bilagerne. Beyer diss. de Flensburg. p. 37. — I August Maaned indgik Dronning Ingeborg et Forlig med sin Stifsøn den Franske Kong Ludvig den 8de, trykt i Baluzii misc. VII. 246. og Lang. VI. 126 angaaende sit Livgeding Orleans, Checy, Chasteauneuf og Neufville, som hun havde af sin Mand, hvorved Ludvig overlod hende Kornet og Vinen af Byen Orleans og dens tilliggende Prevosté, og talliam, det er: Afgiften af Brød og Viin i Orleans, ligesom den forhen hævedes af hendes Mand, samt Lehnsrettighederne, hominagia, i det Orleanske, dog Lehnshøiheden, ligeitas, Krigshæren og equitatio ɔ: Kostienesten Kongen forbeholdet, men selv skulde hun være befriet for at beviise ham de to sidste Tienester; han havde og overladt hende St Aniani Decanat i Orleans; Af Skoven i Lagio maatte hun faae saameget Tømmer hun behøvede til at opbygge eller reparere hendes Huse i Orleans og Chasteauneuf, som og fornøden Brændsel derfra. Jødeskatten i Orleans, Checy og Chasteauneuf beholdt hun ogsaa; han havde og forsikret hende 100 Punds Indkomst i Landskabet Rheims udenfor Byerne, Fæstningerne og Slottene, eller og i Landskabet Sens eller Amiens, saa at hun kunde bortgive dem i Erkebispedømmene Rheims og Sens til en bestandig Almisse for hendes Salig Mands Siel, som og for sin egen og Formænds og den da regierende Kong Ludvigs. Derimod qvitterte hun ham og Arvinger for alt bevægeligt og ubevægeligt Gods, og alle andre Ting, som hun paa nogen Maade kunde kræve af ham. Dette skeede i Overværelse af mange fornemme Geistlige og Verdslige. — Omtrent i dette Aar skrev Mester Oliverus, Scholasticus i Cøln, Brevet i Matthæi anal. vet. II. p. 65

til

til alle Abbeder, Provster, Decaner, Raadmænd og Folket i Friesland, hvorledes Landgreven af Thyringen (Ludvig), som havde den Ungerske Kong (Andreæ) Datter (Elisabeth), havde ladet sig korse tilligemed 10 Grever, mange Riddere og utallige Almues Mænd, og at de Danske tilligemed dem af de 2 Stigter Bremen og Cøln samlede en Flode, hvorfor han opmuntrede Friserne til at berede deres Skibe, saaledes som han havde foreskrevet dem, da han var hos dem. Imidlertid forhindrede Kongens Fængsel denne Danske Flodes Udrustning. — Den 11te April havde Paven skrevet om dette Korstog, og opmuntret dertil, til Keiseren og til fast alle Europæ Konger, hvoriblant ogsaa til den Danske, Norske og Svenske. Bzovii ann. h. a. 2. — Den 16de Februari, eller snarere 19de Martii efter Staphorst, stadfæstede Keiseren i Sora i Campanien den Hamborgske Kirke den Rettighed at kunde af sine egne Medlemmer eller andensteds fra selv vælge sig en Erkebisp, samt Besiddelsen af de Klostere, som hørte den til, og tog den og alle dens Eiendele under sin Beskyttelse. Grev Henric af Everstein har blant andre underskrevet. Ikke desmindre benyttede Hamborgerne sig ikke af denne Rettighed, venteligen efter Kong Valdemars Fængsel, da de ingen mægtig Beskytter meere havde. Paa begge Sider valgte man Opmænd og bekræftede ved korperlig Eed, at man vilde underkaste sig deres Dom; Bremerne valgte dertil Provst Johan ved St. Steffens Kirke og Johan af Beverseth, og Hamborgerne to Kaniker, Lambert af Barmstede og Alardus. Man blev eenig om, at Titlen og den erkebispelige Værdighed skulde forblive ved Bremen, Processen ophæves, Erkebispen holde Synoder og Kapitel, og udøve geistlige Forretninger paa begge Steder, at de Norden for Elven boende, og som hørte til det Hamborgske Provstie, ei skulde trækkes for Ret-

Valdemar Aar 1225.

Valdemar Aar 1223. Retten i Bremen, dog kunde de appellere fra Hamborg til Bremen; De Hamborgske Kaniker, Provsten, Decanus, Scholasticus skulde kaldes til Bremen, for at være med at vælge Erkebispen i den hamborgske Kirkes Navn, og skulde de vælge efter Bremen, nemlig den hamborgske Provst strax efter den bremiske, og saa videre, dog Scholasticus af Hamborg efter alle de Bremiske Kaniker; der skulde være Søsterskab mellem begge Kirker, ligesom mellem Bremen og Hildesheim. Dette Forlig, som i Lambec. orig. Hamb. I. 33 er aftrykt ved en Bulle hos Staphorst I. 651 stadfæstede Paven den 1ste April Aar 1225. — Efter Julen beslutte de Rigaerne at beleire Kastellet Dorpt, men de betænkte sig og droge de Danske i Estland til Hielp, som alle omliggende Folk og Egne havde fra lang Tid stredet imod; de trak derfor Sværd Ridderne, Liver og Letter til sig, faldt med en stor Hær ind i Harrien, indtoge Kastellet Lone efter en Beleiring af 14 Dage, og tilstode de Besætningen Livet og Frihed. Did kom de Danske til dem, takkede dem for Undsætning, og fik dem af deres Fanger igien, som fandtes i Slottet, hvilket de Tydske opbrændte. Efter dette overgav 3 andre mindre Slotte sig til dem, og fik de Gidsler af Jervien og Wirland, som lovede Fred, og at vedblive den christne Troe; men da disse 2 Lande regnedes til det Danske Esthland, saa bekrigede de Danske dem siden, fordi de havde indladt sig med Rigaerne. Ved Hiemkomsten i Riga fandt de Tydske Gesandtere fra de Russiske Konger for sig, som undrede sig over deres Seiervindinger. Den Russiske Konge Viescека med dem af Dorpt foruroligede meget de omliggende Egne, hvorover Sværdridderne beleirede Dorpt efter Paaske i 5 Dage, men forgieves. Derefter kom Bisp Albert hiem med mange Pilegrime og sit heele Følge; hans Broder Herman, Bisp til Leal i Esthland, kom med. De

havde

havde først begge besøgt den fangne Kong Valdemar, venteelig i Danneberg, for at høre hans Villie og Samtykke, og behagede det ham da, at Herman skulde drage til Lifland, og derfra til sit Bispedømme i Estland. Saaledes fortæller den Lettiske Henrik selv, hvilket synes at viise, at Herman erkiendte Valdemars Overherskab, og viiser tilligemed, at Valdemar uagtet sit haarde Fængsel dog kunde faae Folk i Tale. Nu var heele Esthland, saavidt det ei tilhørte de Danske, paa Dorpt nær næsten indtaget af de Tydske, hvorover man ved Lodkastning besluttede at deele det, og fik da Sværdridderne Saccala; Den Rigiske Bisp Strand-Wyk, maritima, med 7 Sogne eller Kylegunder, (et gammelt enten Gothisk eller Esthisk Ord, som allerede forekommer i det fierde Seculo i det Ostgothiske, som jeg har ladet trykke i den første Tome af Historien om de udvandrede Folk), og gave disse Egnes Beboere strax de to Aars Skat til Kirken i Riga, som de hidtil vare blevne forhindrede at svare ved de Danskes Anfald. Ungannien derimod faldt i Bisp Hermans Lod, som derpaa holdt sig op i Odempe, men blev ved Viescéka og Dorpterne hindret i sammes roelig Besiddelse. Begge Bisperne sendte derover Bud til Kongen, og bade ham forlade Dorpt, som han ikke vilde, da Novgoroderne og de Russiske Konger havde lovet ham den til evindelig Eiendom, og da han stolede paa Slottets Befæstning, som var stærkere end noget andet Slots i Esthland, paa Patereller man der havde giort efter Oeselsk Viis, og paa sine Russiske Pile, som udskiødes ved Buer og Catapulter eller Blider. Dette foraarsagede, at Bispen af Riga sammenkaldte alle sine Mænd, Pilegrime, Kiøbmændene og Borgerne af Riga, samt alle Liver og Letter, og drog selv med sin Broder Bisp Herman op mod Dorpt, hvor de kom den 15de Augusti. Beleiringen varede temmelig længe og var heftig.

Valdemar Aar 1223.

Af

Valdemar Aar 1223. Af Patereller kastedes uophørlig om Dagen gloende Jern og Ild-potter ind i Slottet, og brugtes Storm-Igler og Storm-Sviin, hvilke vare lange Bielker med Jernspidser, hvormed de stødte paa Muuren: Nætterne igiennem giorde Russerne stor Larm med Raab og musicalske Instrumenter, hvoriblant vare deres Taranter, et Slags Horn, buccinae. Frideric, Pilegrimenes Anfører, hvilken Værdighed synes at være bleven kaldet med et eget Navn Fredehelm, gav da det Raad, at man skulde ved Stormstiger søge at indtage Fæstningen, og love at beviise den Krigsmand megen Ære, som først besteeg Volden, samt at han skulde faae de beste Heste og den ypperste Fange i Fæstningen, Kongen undtagen, som man vilde ophænge i det høieste Træe. Johan af Appeldern, Bisp Alberts Broder, en tapper Ridder, besteeg først Volden og derpaa hans Tiener, minister, Peter, og det faste Haab, at de hermed fortiente det evige Liv, giorde de andre syrige til at følge dem. Slottet blev vundet, og i første Heede over 1000 saavel Mænd som Qvinder nedhugne: Russerne værgede sig tappert, og satte over 200 tilligemed deres Konge Livet til. Kort: af alle Mandspersoner blev kun en Susdaler i Live, som Sværdridderne siden klædte og sendte paa en god Hest til Novgorod og Susdal, for at forkynde Kongen der dette. Derpaa opbrændte de Slottet, og vendte Dagen efter tilbage til Lifland. Novgoroderne vare imedens komne med en stor Hær til Pleskow, men vendte forbittrede tilbage, da de hørte, at Dorpt var indtaget. Efter dette var det først, at de af Wyk betalte de resterende to Aars Skatte, og at Oeselerne satte Bisp Alberts Broder Theodoric paa frie Fod. Warbolerne tilbøde sig og at betale Skat, men Rigaerne modtoge ei udenaf de 7 Sogne i Wyk, venteligen for ei at støde de Danske for Hovedet, som dog aldrig havde faaet Gidsler af Wyk. Fra

Wir-

Wirland og Jervien kom de ogsaa til Riga, og gave dem der Heste og Foræringer, som til deres Herrer. Bisp Herman drog derpaa med sine til Ungannien, og begyndte at bygge Slottet Odempe, hvor han ansatte endeel ædle Mænd og Riddere, og sin Svoger Engelbert af Tysenhusen, sin Broder Theodoric, Helmold af Lunenborch og Johan van Dolen, og gav hver af dem en Kylegunde til Lehn. Disse tillode ingen Esther at boe hos dem paa Slottet. Bispen hidkaldte nu ogsaa Præster, som han gav Kirker til Lehn samt Agerbrug; og paalagde han ogsaa Estherne en aarlig Tiende. Sin Broder Rotmar giorde Bispen til Provst over et Kloster i Dorpt, hvor han ansatte regulaire Domherrer, og henlagde dertil 24 Landbyer og fornødne Agre og Indkomst; byggede og Domkirken i Dorpt, St. Dionysio til Ære, og blev da siden Bispesædet i Dorpt. Gruber orig. Liv. 161-170. Gadebusch I. 165-175. Ved den Bæk Lema anlagde Bisp Albert Slottet Lemal, som Letterne kaldte Limba. — Den 21de December skrev Paven til Erkebispen og Kapitlet i Bremen, at Bisp Albert af Lifland havde klaget over, at de søgte at underkaste sig den Liflandske Kirke, beraabende sig paa Metropolitan-Retten, hvilket Paven nu anden Gang forbyder dem. Han lader dem tillige vide, at den Liflandske Kirke og alle Kirker, som hidindtil og herefter af den oprettedes, stode alleene under Paven selv, og forbød dem videre at foruroelige dem. — Bisp Bernhard af Salebürg udstædte i Overværelse af sin Søn den Paderbornske Grev Bernhard sit Gavebrev til Neuencamp Kloster. — Ved denne Tid blomstrede Studeringer meget i Paris, ved det den Franske Konge Philippus Augustus yndede dem meget, og som han var gift med en Dansk Prindsesse, saa kom mange Danske did. Studenterne vare der inddeelte i 4 Folk, hvoraf det Tydske var det Valdemar Aar 1223.

Valdemar Aar 1223. fierde, som atter var inddeelt i 3 Provindser, hvoraf den første indeholdt den Danske, hvis Collegium da kun var lidet, laae mellem Collegium af Laon og Carmelitternes Kloster i St. Genovevæ Gade; det var meget gammelt, men dets Stiftelsestid er uvist; dog slutter man, at Hugo Darsit, Bisp af Laon, har stiftet det, og han døde 1113. Fattigdom nødte siden Besidderne til at sælge det til Carmelitterne og endeel deraf til Collegium af Laon, hvilket skeede omtrent 1509, efterat Kiøbenhavn havde faaet sit eget Universitet. Der studerede 36 Theologer af Frankerige, og 120 af andre Lande, hvoriblant 8 fra Dacia. De Danske, som studerede i Paris, giorde sig saaledes til deraf, at de kaldte sig Pariser-Klerker. Malingre antiqu. Paris. 229. 313. Duchesne script. V. 257. Sammarthani Gallia III 620. — Den 7de May udi Venedig skal Wilhelm af Urenbach, den Tydske Ordens Generalmester, have bekræftet en Forening, som den anden Kurlandske Bisp Henric af Lüttelenborch, en Minoriter, havde giort, hvorved de to Deele af Kurland var bleven overladt til Ordenen, og den tredie kun forbeholdt Bisskopen i Anledning af, at den første Kurlandske Bisp Herman, som havde aftraadt den tredie Deel af Landet til Ordenen, var tilligemed sine Kaniker og mange Riddere bleven dræbt af Letwinerne. Dette Diplom findes i den gamle Liflandske Copiebog i det Kongelige Danske Tydske Cancellies Archiv, og er trykt i Gruber orig. Liv. p. 276, og i Nettelblad res Curland. I. 148-150, men Gadebusch T. I. p. 245 246, og Gebhardi i allg. Welt-Gesch. 50 Th. p. 374 bestride dets Rigtighed, paa Grund af, at 1223 var Herman af Salza Hoimester, og det samme indvende de og mod Gruber og Arndt, som nedflytte Diplomet til 1245 eller 1246, i det de beviise, at Henric af Heimburg da var Hoimester.

Skule

Skule Jarl opholdt sig 3 Aar i Tensberg, og slog Ribbungerne paa mange Steder; tilsidst fik han paa sit Partie ved Biskop Nicolaus et Fruentimmer Aasa Blok, som var Gudolfs Frille af Blakkestad, saa at hun formaaede denne at raade Sigurd Ribbung til Fred, og herved kom det da saa vidt, at han om Vaaren drog til Jarlen, overgav sig til ham, aflagde sit Kongenavn, og begierede hans Bistand hos Kongen til at faae sig noget Land. Derefter seilede Skule Jarl til Danmark med 13 Skibe; men da han kom til Kiøbenhavn, fik han at vide, hvorledes Greve Henrik havde fanget Kong Valdemar, hvorover han strax igien drog til Norge. I August Maaned holdtes en stor Herredag i Bergen af alle Fornemme, geistlige og verdslige; og var der da ogsaa Greve Jon af Orkenøerne og Bisp Biørn, samt Bisp Sorqver af Færøe, for fuldkommen at afgiøre Kong Hakons Ret til Riget og alle Irringer mellem ham og Jarlen med fleere, der foruden ham giorde Paastand paa det Norske Rige, nemlig Guttorm, Kong Inges Søn, Sigurd Ribbung, og endeligen Junker Knud, Hagen Jarls Søn, som efter Brev og Forening mellem hans Fader og Farbroder Kong Inge, der var underskrevet af Erkebisp Tore og endeel Bisper, paastod det Norske Rige. Alle disse Medbeilere til Riget vare tilstede, undtagen den sidste, som kun havde sendt Gesandtere. Laugmændene vare egentligen de, som dømte i denne vigtige Sag, og iblandt dem først Gunnar Bonde Grionbark, Laugmand af Trondelagen, fordi Kongesædet var der. De tildømte alle Kong Hakon Riget, og siden giorde Erkebisp Guttorm det samme, og blev da Forliget mellem Kongen og Jarlen paa nye stadfæstet, dog saaledes, at den sidste fik meere end forhen, nemlig alt Landet fra Rigets østre Grændser og til Rygarbo eller Aaen Sure; Erkebispen bad og, at Kon-

Valdemar Aar 1223.

Valdemar Aar 1223. Kongen vilde forsyne hans Frænde Guttorm. Men strax derpaa blev efter nogle Lehusherrers Begiering denne Lande-Deeling atter forandret, saa at Skule Jarl fik for sin Deel heele Tronhiems Stigt, og havde Kongen da ikkun 10 Skibs-Reder meere end det halve af Riget; hvorimod Jarlen lovede at være Kongen følgagtig med sin ganske Magt. Sigurd Ribbung blev hos Jarlen og Kongen Vinteren over i Tønsberg. Danske Snorro 621. sq. Torfæi hist. IV. 11-13. — Samme Vinter afbrændte Oslo tilligemed Kongsgaarden. — Den Orkenøiske Bisp Biørn døde den 15de September, venteligen i Bergen, og havde Jofreir til Eftermand, der uden Tvivl er den samme som Jofred Provst i Tønsberg. Torfæi orc. 161. — I Samlingen i Bergen blev og efter Raad af Kong Hakon, Bisp Nicolaus af Oslo og alle Bisdodere og Tilstedeværende indført i Lovbogen, for at skulde være evig, den gode Kardinal Nicolai Vedtægt om Gaver, som han havde udstedet med Raad af alle Rigets Bisper og 12 af de viiseste Mænd udaf hvert Stigt i Norge: at nemlig et hvert Menneske, saavel Mand, som Qvinde, kunde og maatte give af hvad urørligt og rørligt Gods han havde arvet, den tredie Part, og af det han selv havde erhvervet, den fierde Part til gudeligt Brug til Slægtninge eller Ikkebeslægtede, og lagdes til, at saavel en syg som frisk maatte give slig Gave, naar han kun havde sin Forstand. Mærkeligen siges, at dette skede i det Aar, da Kongen af Danmark blev fanget; saa betydelig har man i Norge anseet denne Begivenhed. — Den 16de November tilskrev Paven Erkebisp Andreas af Lund, og overdrog ham at indvie Olav Basatømer til Erkebisp i Upsal, og den 11te April tilskrev han den Svenske Kong Eric om at komme det hellige Land til Undsætning, allerhelst det andægtige Sverrige pleiede i saa Fald at gaae foran. Han kalder Kongen excellentia tua, Serenissime Regum,

gum, Christianissime Principum. Celse p. 59. 60. Lagerbr. 275. 435. Vastov. 172. — Den Sudrreiske Kong Ragnalds Dronning havde længe været forbittret paa sin Mands Broder Olav, fordi han havde forskudt hendes Søster; hun ophidsede nu sin Søn af første Ægteskab Godred Don, som regierede paa Øen Sky med ham, saa at han overfaldt ham paa Lodhus eller Lewis, og han med Møie undkom paa en liden Baad til sin Svigerfader Greven af Ross i Skotland, hvorpaa Godred plyndrede Lewis. Paul, en Søn af Boke, Vice-Greve paa Sky, en mægtig Mand paa alle Øerne, maatte da og flye, fordi han havde sat sig imod det Foretagende at dræbe Olav, med hvem han nu indgik et evdeligt Forbund, og droge de da med eet Skib til Sky, hvor de fik at vide, at Godred var med faa af sine Venner paa Øen Jona. De samlede da til sig mange, saavel af deres Venner, som og Omlandere, og fore med 5 Skibe til Jona, der laae kun 2 Mile derfra, og giorde de der en mørk Nat Landgang. Godred med sine satte sig vel til Modværge, da de vare bevæbnede, men forgieves, da alle de, som vare udenfor Kirken, bleve dræbte, men Godred selv grebet, blindet og gildet, uagtet Olav giorde Forestillinger derimod, da Paul var ei at bevæge. Lang. III. 228. Johnston ant. Celto-Norm. p. 27. 28. — Den Orknøiske Jarl Jon, som tilligemed var Jarl af Cathnes, fik det Land igien af den Skotske Kong Alexander, som han Aaret forhen havde maattet overlade ham, fordi han havde været Medvider i Bisp Adams Død, eller i det mindste ei forhindret samme Fordun chron. p. 751. — Den 23de May tilskrev Paven Kong Reginald paa Man, modtog det, at han havde overgivet sit Rige til ham, og giort det ham skatskyldig, og roste ham derfor. Raynold. h. a 53. — Den 14de Julii døde den Franske Kong Philippus Augustus, Dronning

Valdemar Aar 1223.

Jn-

Valdemar Aar 1223. Ingeborgs Mand, og en af de mægtigste Konger, som til den Tid havde siddet paa den franske Trone. — I Julii Maaned erklærede Pfalzgreve Henric af Brunsvig sin Brodersøn Otto, Hertug af Lüneborch udi sine troe Mænds, det er Landstænders, Overværelse, som bestode af Adel, ministeriales, Borgere og Bønder, ruricolæ, til sin Arving og retmæssige Efterfølger, overgav ham strax Byen Brunsvig med alt tilhørende. Han forlehnede ham og med alle sine Lehn, saavel dem han havde af Bremer Kirke, som af mange andre Abbeder og Bisper, hvilke der opregnes. Som en Følge deraf, tilskrev Henrik alle sine Ministerialer i det Stadiske, alle Borgere i Stade, og alt Folket i Byens begge Deele, at han for Venskabs og Slægtskabs Skyld havde overgivet til sin Brodersøn Otto af Luneborg sit Grevskab Stade og alle sine Ministeriales der, og sin Arvepart i Grevskabet med samme Ret, Frihed og Pligt, som han selv besad det, og det enten han selv efterlod sig Børn eller ikke, hvilket synes at viise, at han levede ilde med sin Gemahlinde. Han stiller sig og an, ligesom han ei forhen havde overgivet til Stiftet Bremen Grevskabet Stade efter sin Død; Venteligt har nu den naturlige Kierlighed til hans egen Slægt og sammes Fordeel faaet Overhaand hos ham. Imidlertid var dette uden Tvivl den sande Aarsag, hvorfor Otto siden fik Krig med den Bremiske Erkebisp. Uden Tvivl har og Henrik begyndt at indsee, at han havde handlet mod det Welfiske Huuses Fordeel ved at hænge saameget ved Keiser Friderik og at være Kong Valdemar saameget imod. Dennes Fængsel har vel giort, at han begyndte at frygte for, at Otto, Valdemars Søstersøn, og den eeneste unge Spire af det Welfiske Huus i Tydskland skulde nu miste al Understøttelse og ligge under for saa mange Fiender og Efterstræbere. Orig. Guelf. IV. 10-12. 98-99. præf. 80. — Af

Bi-

Bisskop Henrik af Raceborg haves hos Westphal. mon. Cimbr. II. 2061. et Diplom udstedet den 11te Septbr. i Schoneberg, hvori han taler om den mandhaftige Mand, validus vir, Joachim Bernstorp, Vabner, armiger. — Den 5te August ophævede Burewin ved Guds Gave, divino munere, (hvilket synes at vise, at han nu har anseet sig frie for al Lehnspligt til Kong Valdemar), Herre, Dominus, af Meklenborg, med sine Sønners Henrik og Nicolai Samtykke de onde Skikke fra Hedenskabet, som udøvedes mod skibbrudne Folk. Franck Meckl. IV. 83. — Den Pomerske og Slaviske Hertug Barnym tilbagegav med sin Moder Meroslava Klosteret Colbaz den Landsbye lille Ecosso-va, hvor hans Fader Buguzlav havde opholdt sig med Abbed Radolfs Tilladelse, da de Tydske (Brandenborgerne) indtoge Stettin, og giorde han dette efter Begiering af sin Moder, Bisp Conrad af Camin, Kongens (Valdemars 2) Gesandter og hans Drost, saa og mange af hans egne Store og Baroner. Dette skeede i Veramünd, i Overværelse af de Ædle fra heele Slavien. Altsaa lader det, at Barnim har endnu erkiendt Kong Valdemars Høihed. Dreger cod. dipl. Pomer. n. 61. — Det Dlugoss p. 610 henferer til 1210, troer jeg først at være skeet i dette Aar efter Valdemars Fangsel, nemlig at den Pohlske Hertug af Cracau, Lesko den Hvide, begav sig til Gdansk eller Danzig, hvis Fyrste Svantopolk, Mistwins Søn, blev nu hans Mand, da han og Fader havde i lang Tid været det af den Danske Konge, og blev derfor af ham giort til Hovedsmand, Capitaneus, over Pomern, (hvorved vel egentligen kun forstaaes Pomerellen); og underlagdes ham da og Fyrstendømmet Svezer, som laae Sønden for Fyrstendømmet Danzig paa Weixelens venstre Side, men grændsede ei op til Danzig, da Fyrstendømmet Lübeschwa laae imellem, hvilket

Valdemar Aar 1223.

Valdemar Aar 1223.

ket og Svetze Gebhardi i Allg. Welt. Gesch meener, at Svantopolk allerede har besiddet, da hans Fader Mestwin levede og havt i Lehn af den Polske Hertug. For dette skulde Svantopolk aarligen give 1000 Mark Selv. Dlugoss siger ved denne Leilighed, at Svantopolk var af Grifernes Slægt. Saaledes mistede de Danske Danzig, og i det hosliggende Preussen, hvor Valdemar aldrig havde faaet sin Magt ret fastsat, forgik deres Herredømme ogsaa ganske. — Efter Radlubko p. 90 toge alle de Store af Pomern, maritima, Lesko til deres Herre; men ved dette Pomern forstaaes rimeligen kun Landet fra Polen til Danzig. — Den flygtige Polske Hertug af Posen, Wladislaw Plwacz ɔ: Spotter, Søn af Otto, og Sønnesøn af den gamle Miecislaus, kom nu tilbage fra Ungern, indgik Forbund med Svantopolk mod sin Farbroder Wladislaw Lasconogi, som havde været Kong Valdemars Mand, og ægtede han Svantopolks Søster Helinga eller Helena. Den 7de Oct. indtog og overrumplede han Slottet Uscie. Micræl. 271. Dlugoss p 629. 630. — Mungolerne, som vi gemeenligen, endskiønt urettelig, kalde Tatarer, brøde med en talrig Hær ind i Rusland, fordi de Russiske Fyrster vare komne Polovzerne til Hielp, og overvandt Russerne i et stort Slag den 16de Junii paa en Fredag ved Kalka Flod, som falder i den Meotiske Sump eller Havet af Azow mellem Mundingen af Don-Floden og Crim. I dette store Slag og paa Flugten faldt 90000 Russer og 6 Fyrster. Mstislav Mstislawitz reddede sig til Halicz *). Tre Russiske Fyrster, hvoriblant Mstislaw Romanowitz af Kiew gave sig fangne, og bleve paa en piinlig Maade henrettede. Vidt

og

*) Arndt og flere henføre urettelig dette Slag til 1224, thi Fredagen treffer 1223 ind paa den 16de Junii. Suhm.

og bredt ødelagde Tatarerne derpaa Syd-Rusland, og vendte tilbage med Bytte og Seier til deres Over-Regent Cingiskan; dog indtoge de først Crim og undertvang Polovzerne ganske. Ved denne Leilighed omtale de Russiske Skribenter Øen Wareshskoi, Vareger-Øen, i Dnieper. Tscherbatow 1051. sq. Arndt II. 394. sq. Valdemar Aar 1223.

Af Pavens Brev til den Bremiske Erkebisp under den 31te Julii sees, at Omsorg for Riget, tutela regni, var overdraget til Grev Albert, hvilket maaskee er skeet strax efter Kongens Fængsel, og at Erkebispen langt fra at medvirke til Kongens Befrielse tvertimod havde ladet nogle af sine Vasaller og andre af sit Stigt slaae sig i Selskab med den berygtede Valdemar, og ladet dem falde ind i Kongens Rige, hvor de havde ødelagt et Slot, dræbt nogle af Kongens Mænd og fanget andre; og da Grev Albert havde som Rigsforstander straffet nogle, der havde forraadt bemeldte Slot, saa havde Erkebispen derfor truet ham med Bandsættelse; Paven formaner ham til at afstaae herfra, og giver ham tilkiende, at han har befuldmægtiget Johan, Abbed af St. Johannis Kloster i Lybek, og Eppo, Provst i Pores i samme Stigt, at kalde Parterne for sig, og at dømme uden Appel dem imellem, hvad Ret var, og der kunde Erkebispen fremkomme med Aar 1224.

sine

*) Da om disse mærkelige Tildragelser ei findes Efterretning paa noget andet Sted, saa vides ei, hvad det var for et Slot, de Danske mistede; man seer ellers og heraf, at Bisp Valdemar havde ei tilligemed Munkedragten iført sig et fredeligt Sind; om han søgte at fornye sin gamle Paastand paa det Danske Rige, vides ikke. Suhm.

Valdemar Aar 1224. sine Klagemaal, om han havde nogle. Om samme Sag tilskrev Paven saavel bemeldte Abbed, som Prioren. Paven havde imidlertid sendt sin Legat Cardinal Conrad, Bisp af Porta, til Tydskland for mange Ærender, hvoriblant og var denne: Kong Valdemars Befrielse. Ved Pindsetidet var han i Lyttich og siden i Cøln, hvorfra han med den Tydske Kong Henrik, Erkebisp Engelbert af Cøln, Herman af Salza den tydske Ordensmester og fleere Fyrster drog i September til Bardewick, og derfra til Blekede, som ligger lige ved Elven i Fyrstendommet Lüneborg paa Grændsen af det Lauenborgske, lige over for det Meklenborgske, hvor og Grev Albert og mange fornemme Danske indfandt sig, seilende op ad Elven, og førende mange Penge med sig, for at løse Kongerne ud. Men førend Fyrsterne begave sig didhen, sendte de i Forveien bemeldte Ordensmester Herman og endeel fleere keiserlige Sendebud til Kongen, for at udforske hans Sindelag, hvad Slags Forlig han vilde indgaae, og efter megen Underhandling blev endelig den 4de Julii i Danneberg, som det synes, følgende Forlig opsat, hvortil Kongen gav sit Bifald, og hans Søn ligeledes sit Samtykke, i Overværelse af Ordensmester Herman og de andre keiserlige Gesandtere: Først lover Kongen, at han vil lade sig korse, og 2 Aar efter næstkommende August drage ud af sit Rige til det hellige Lands Undsætning med 100 Skibe, Kogger og Snekker iberegnede, saa at han efter 2 Aar kunde være der, saaledes at han den første Vinter skulde være i Spanien og næste Sommer derpaa komme til det hellige Land. Der skulde han efter Overlæg med Kongen af Jerusalem og andre Store blive et heelt Aar over; men skulde han forhindres ved Døden, eller nogen anden gyldig Aarsag, skulde han give 25000 Mark Sølv til det hellige Lands Undsætning, som i Lybek skulde

paa

paa den Dag han ellers skulde have antraadt Reisen, leveres Kongens af Jerusalem Sendebud og til Brødrene af den Tydske Orden saaledes, at disse ei maatte anvende noget deraf til deres eget Brug, men efter beste Overlæg bruge dem paa deres Sieles Ansvar til det hellige Lands Beste. Kongen med sine skulle foruden Gidsler og Pant endnu desuden stille al den Sikkerhed for Reisen, eller Pengene i dens Sted, som Erkebispens af Cöln Legat, Bispen af Hildesheim, den tydske Ordensmester og Grev Sigfrid af Blankenburg *) forlangte, og ubrødeligen skulde han holde den, saaledes som disse tilraadte og anbefalede ham. Skulde nogen af benævnte ei kunne være tilstede, skulde Sagen dog have sin Fremgang. Kongen skulde fuldkommen og aldeles, integraliter, tilbagegive Riget Landet paa hin Side Elven, samt alle de Privilegier ham vare givne over bemeldte Land, medens Krigen varede, og saaledes afstaae bemeldte Land, at hverken han eller Sønner kunde have nogen meere Tiltale til det. Det Land Grev Albert af Orlamünde havde i Lehn af Kongen og andre Lehne, som i samme Land stode Kongen aabne, skulde bemeldte Grev Albert tage til Lehn af Riget, hvorimod Riget skulde garantere ham det mod hvem det end var. (Da altsaa Grev Albert intet tabte, saa viiser det desmeere den store og ædle Mand, at han desuagtet var især den, som forhindrede dette Forlig). Bisperne i bemeldte Land, nemlig de af Lybek, Raceborg, Zwerin, skulde herefter imodtage deres regalia af det tydske Rige: Kongen skulde og giøre alle dem, Valdemar Aar 1224.

 som

*) Maaskee har Ingeborg, Grevinde af Blankenburg, som ligger begravet i Sorøe Kirke ved Siden af Absalon Balg, Esbern Snares Søn, været hans Datter, og gift med denne Grev Sigfred. See Langebeks Script. T. IV. 541. Suhm.

Valdemar Aar 1224. som i bemeldte Land vare bundne til ham ved Eed og Mandskab, homagio, frie derfor, og skulde de derimod sværge Riget og Grev Albert, og stande dem til Rette, og allevegne tage deres Gods til Lehn af Grev Albert, som de nu havde af Kongen. Kongen og Grev Albert skulde overgive til Grev Henrik af Zwerin de Lande Boicenburg og Zwerin med alt dertil billigen liggende, frit og frank, og han tage dem til Lehn af Riget. (Dette synes at viise, at Schwerin var endnu i Kongens Hænder, og da det ei lader, at Grev Henrik har erobret Schwerin førend i næste Aar, saa ere Kongerne vel blevne siddende dette heele Aar paa Danneberg, endskiønt saa mange temmelig gamle Skribentere tale alleene om deres Fangsel i Schwerin). De skulde igien opbygge Slottet Wotmunde (i Pomern) for ham, og sætte det i samme Stand, som det var, da det blev nedbrudt. Ligeledes skulde Grev Henrik igien have alt det Gods, som han havde havt i Forlehning af Grev Albert, hvor det end laae, og af ham skulde hans Vasaller igien have det. De Godser, som Dieteric Scacman burde have af Grev Albert med sin Moders Søn, skulde han retteligen have i Forlehning. Kongen skulde og igien give Grev Henriks Svigermoder (Skade at hun ei nævnes) hendes Land eller og 2000 Mark. Kongen skulde give al den Sikkerhed han formaaede ved Gidsler og Pant efter de tydske Fyrstes Willie og Raad, om ei nogensinde at tilbagefordre bemeldte Transalbinske Land. Naar Kongen blev forestillet Fyrsterne paa Rigsdagen i Bardivic, saa skulde han give al muelig Sikkerhed ved Gidsler og Pant, saadan som de forlangde den, at han paa en vis beqvem Dag, som Fyrsterne satte ham, skulde tilbagegive Riget Slaviens Lande, om hvilke var Sag mellem Riget og det Danske Rige, og kuns efter retmæssig Kiendelse eller ved Gunst erholde det. Kongen skulde og tage det Danske

Rige

Rige af Rigets Haand, aflægge Huldskab og Mandskab, homagium, til det, saaledes som andre Fyrster pleiede at giøre, og holde troeligen, bona fide, sin Lehnspligt, fidelitatem. Kongen og Grev Albert skulde give Grev Henrik for sig og alle deres Venner og Frænder en fast Forsikkring eller saa kaldet Orvede, om ei at hævne eller lade hævne sit Fængsel, og paa det denne Orvede kunde være desfastere og tryggere, skulde Kongen give Gidsler, nemlig en af sine ægte Sønner, og 10 andre, 5 af Danmark og 5 af Holsteen. De skulde gives i 10 Aar, og omvexles, om behøvedes, efter Tidernes Leilighed. De skulde overgives til Riget eller Rigets Fyrster, og de igien betroe dem til hvem de vilde. Kongen skulde for sin Befrielse give til Greven 40000 Mark Sølv, som skulde leveres til Riget og Fyrsterne. De skulde gives efter Cølns Vægt dog eet Lod mindre i hver Mark, og være af prøvet Sølv. Af samme Gehalt og Værdie skulde og Pengene være, som gaves til det hellige Lands Hielp. Kongen skulde strax give de 20000 Mark i Penge og i Pant, paa det han og hans Søn kunde komme ud; men kunde han ei, da skulde han for sin egen Udgang give 10000 Mark, og hans ældste Søn blive tilbage for de andre 10000 Mark, som da skulde komme ud, saasnart de vare betalte. Men for de andre 20000 Mark skulde Kongen stille 30 voxne, adultos, Gidsler og een af sine Sønner; men kunde han ei stille 30 voxne Gidsler, da skulde han stille 15 voxne og 15 unge, juvenes, Personer med 2 af sine Sønner, og kunde han ei have 15 voxne, da 30 Drenge med 3 af sine Sønner. (Dette synes at viise, at Kongen har tvivlet paa, at hans Adel var villig til at gaae i Fængsel i hans Sted; thi fornemme og af Adel maatte saadanne Gidsler være). Disse Gidsler skulde forestilles Riget ligesaavel som Kongen selv. For disse to Artikler, nemlig

Valdemar Aar 1224.

Valdemar Aar 1224.

nemlig for Orueden og for Løsepengenes Betaling, skulde gives Gidsler. Hvad Eiendomme Kongen for sine Penge havde tilkiøbt sig i det Transalbinske Land, dermed skulde forfares efter hans eget Behag. Dersom endeel af Pengene for Tidens Korthebs Skyld ei kunde betales paa Rigsdagen, curia, i Bardwic, saa skulde Kongen og hans Mænd efter Rigsfyrsternes Eragtning, stille Sikkerhed, at det øvrige skulde paa en Dag fastsat af Fyrsterne blive betalt, og skulde da Kongen efter Fyrsternes Eragtning igien overgives til sine Folk. Paa næstkommende Mariæ Fødselsdag (den 8de September) skulde den Romerske Konge og Rigets Fyrster holde Rigsdag i Bardwic, for at fastsætte og afgiøre, hvad forhen er sagt. Og paa det at alt dette skulde ubrødelig og hellig holdes, saa havde følgende underskrevne besvoret og paa deres Troe lovet det: Grev Albert, Wicpert hans Drost, Reinfrid af Schorlemer, Henrik Mundskienk og mange fleere af hans Mænd; og disse Danske Herrer: Buro Mundskienk, Scozio (snarere Scorio) Marskalk, Johannes Marskalk, Trugill Drost, og mange fleere; og paa den anden Side: Grev Henric af Zwerin, Grev Herman af Woldenberg, Grev Heinrik af Sladen, Grev Hinrik af Dannenberg, og hans 2 Sønner, Grev Henrik af Luchow, Grev Conrad af Regenstein, Lupoldus Ursus, Burchard Advocat af Luchow, Dieteric Gracman, og mange fleere. Disse Løfter og Eeder bleve giorte under Vilkaar, at om den Romerske Konge og Fyrsterne vilde opfylde dem, saa skulde bemeldte Forlovere være pligtige til at holde alt det her indgaaede; men om Fyrsterne ei vilde opfylde det, saa skulde Forloverne ei være pligtige at holde det, men være aldeles frie for deres Eeder og Løfter. Rigets Sendebud, nuntii, Herr Bernhard af Horstmaria, Grev Herman af Woldenberg, Guncelin

kelin det keiserlige Hofs Dapifer, Dapifer af Walpurg, den Colnske Erkebisps Dapifer lovede paa Troe at stræbe efter, at Fyrsterne skulde opfylde det foranførte, og det samme lovede og den Tydske Ordensmester at ville giøre. Ved dette Document hang 10 Sigiller, af hvilke 8 endda vare i Behold, da Afskrift blev sendt til Leibnitz fra Schwerin, og derefter indført i Orig. Guelf. IV. Præf. p. 85. og deraf i Thorkelin dipl. p. 289. sq. Et haardt og utaaleligt Fængsel giorde, at Valdemar og Søn indgik dette haanlige og skadelige Forlig; De handlede heri, som de fleeste Mennesker vilde giøre, men den Gamle ei som det anstaaer en stor Mand, thi Sønnen var da saa ung, at man kan undskylde ham. Venteligt har Valdemar tænkt ei at holde Forliget, naar han kom ud, ligesom han og siden brød det. Anderledes havde Frideric af Preussen villet handle; han kunde døe, men ei begaae noget nedrigt. Efter Aftale holdtes derpaa Rigsdagen i Bardewick i September Maaned, men meget seenere, som det synes, end bestemt var; thi man har et Diplom af Kong Henrik, givet der den 25de September. Grev Albert laae imedens med en stor Hær Danske i Hamborg, hvorfra han kom til den Egn lige over for Bleckede paa den anden Side af Elven, som det synes, den 30te September, og bragte utallige Penge med sig, for med dem at udløse begge Kongerne; venteligt har han haabet at faae Forliget formildet, men da den anden Part ei vilde give noget efter, saa forlastede han og de Store fra Danmark det, gik ombord paa deres Skibe, og vendte tilbage med største Fortrydelse, tagende alle Pengene med sig. Orig. Guelf. IV. 14. sq. Godofr. mon. Hidtil lader det, at Greven af Schwerin har kun tænkt først paa sit eget Beste, og dernæst paa Keiserens og Kirkens, og at han ei har havt noget med Grev Albert, men nu blev han hans

svorne

Valdemar Aar 1224. svorne Fiende, ligesaavel som Kong Valdemars, og besluttede derfor at indgaae Forbund mod dem med deres Uvenner, for at trække al muelig Fordeel af sin Gierning, og for at sætte sig i Sikkerhed for deres Havn i Fremtiden. Et Forbund blev derfor sluttet mellem Grev Henrik, Erkebisp Gerhard af Bremen, den Meklenborgske Fyrste Henrik af Werle, som hidtil havde været Valdemars Lehnsmand, den unge Grev Adolf af Schavenborg, hvis Fader Adolph den 3die forhen havde eiet Nordalbingien, undtagen Dytmarsken. Hidtil kom, at Holstenerne, især de fornemme vare misfornøiede med de Danskes Regiering, og da er det ventelig først skeet, som den holsteenske Krønike hos Westphalen monum. III. 43. sq. og Leibnitz fortæller, at en klog og modig holsteensk Frue, som boede i Kremper Marsk, ei langt fra Itzehoe paa den Gaard Kellingedorpe, og kaldtes Frue Deesz af Kellingedorpe, begav sig til den gamle Grev Adolph i Schavenborg, (som dog efter den samtidige plattydske Riimkrønike hos Staphorst II. 126 ei synes paa den Tid at have levet,) og forlangte hans Søn med sig som Landets rette Arving, fik ham ogsaa og førte ham til Wilster Marsk i Egnen af Itzehoe, hvor han opholdt sig nogen Tid ubekiendt for de Danske, og ventelig samlede sig der Anhængere, med hvilke han overlagde det som paafulgte. Chron. Holſ. hos Westphal. III. 43. Christiani Schl. Holst. II. 74. sq. Vissere er det, at Adolph den 4de blev kaldet tilbage af de Fornemme i Holsteen, saaledes som den samtidige Albert af Stade skriver, og det fra Schavenborg efter den samtidige Riimkrønike hos Staphorst, og ligeledes efter Riimkroniken hos Schütze Erleuterungsch. p. 30, hvorpaa han kom ind i Landet, og blev med stor Glæde modtaget, som deres fødte og naturlige Herre. Som nu Grev Albert mærkede, at hans og Kongens Fiender blottede

sig,

sig, og at maaskee Hamborgerne vaklede, stadfæstede han den 24de Dec. ved sit aabne Brev givet til Hamborg, hvori han skriver sig Greve til Orlamünde og Holsteen, Hamborgerne, fordi de beklagede sig over at være plagede med mange Uleiligheder og Paalæg, alle de Rettigheder, som Hertug Henrik Løve havde givet og Grev Adolph tilstaaet dem; især gav han dem frie for den Skat kaldet Ungeld, og gav dem Lov til at hugge Træe, saavel til at forhandle, som til Bygningstømmer og Brændsel overalt i hans ganske Herredømme, in omni jurisdictione nostra, og ligeledes der at betiene sig af Græsgangene og Vandene. Hans Frænde Otto, Fyrste, princeps, af Lüneborg, dennes Dapifer Gerhard og fleere underskreve. Hans Notarius Marold udstædte Brevet, som er aftrykt i Lambec. orig. Hamb. I. p. 34. Bangert vil, at han gav dem Lybsk og Saxisk Ret, som de fulgte til Aar 1292; og af dette Document har Thraziger hos Westphal. mon. Cimbr. II. 1283, og de som følge ham, uden Tvivl taget Anledning til at foregive, at Grev Albert friegav da Hamborgerne aldeles for de 1500 Mark Sølv, som de maaskee ellers havde givet ham for disse Privilegier; i det mindste er til denne Dag intet andet Document bekiendtgiort, end det nu anførte. Paa samme Tid var det vel og, at han gav Hamborgeene i den nye Bye al den Rettighed og Friehed, som de havde af hans Formænd, saa de maatte 2 Gange om Aaret have Markeder, nemlig paa St. Viti Dag og paa Mariæ Dødsdag den 15de Augusti, samt leve efter Lybeks Lov. Lambec. l. c. p. 35. Schütze Hamb. Gesch. II. 160. sq. Hvitfeldt har godt giendrevet det Foregivende, at Albert skulde have solgt Hamborgerne deres fulde Friehed, og viist, at de bestandig siden efter stode under de holsteenske Grever. — Strax efter Julen samlede Grev Albert sin Hær sammen, for at gaae

Valdemar Aar 1224.

Valdemar Aar 1324. de forbundne Fyrster imøde, da Erkebispen af Bremen og Grev Adolph vare imedens med en anseelig Magt gaaet over Elv. n St. Thomæ Aften, det er enten den 20de eller 28de December, og strax vare dragne mod Itzehoe, hvor venteligen Styrken og Sammelpladsen for de Frafaldne var, og hvor fast alt Landet faldt til dem, og Almuen indtog Grev Alberts Slotte. Christiani Schl. Hollst. Gesch. II. 84. sq. Lerbecke hos Meibom. I. 509. Hist. Imper. hos Mencken III. 122. Petrus Olai hos Langebek vil ogsaa, at den gamle Grev Adolph endda levede, og formoder ei urimeligen, at Grev Henrik holdt Kongen saalænge i Fængsel, paa det at alle Ting og Forbund mod ham kunde medens blive færdige. — Jeg finder i den Siellandske Krønike Lang. II. 634, og i den, som slutter med 1323, ibid. 525, at Ærrøe blev i dette Aar plyndret, venteligt af de Søerøvere, som efter det gamle latinske Vers hos Hvitfeldt, da begyndte at forurolige Havet. — Den 7de Januari skienkede Grev Albert ved sit aabne Brev i Eutin til St. Hans Kloster i Lybek de Landsbyer Tezlawesthorp med Møllen og Johannisthorp mod igien at faae de Landsbyer Daristhorp og 6 mansi i Zazle, som han forhen havde skienket dem, og som ei laae dem saa beqvem. Han gav dem og der Overe og Under Ret, judicium majus et minus, nemlig Hals og Haand, capitis et manus, og giorde Bønderne der frie for alle Byrder og Paalæg, undtagen Landets Forsvar, Lantwere. Underskrevet have Bertold, Bisp af Lybek, Herre Nicolaus Burvins Søn, Wibertus Dapifer, Tuco Foged Advocatus af Travenemünde, Gerebert, Hollandrernes Foged i Aldenburg, og fleere. Sigillet forestiller Greven til Hest, og hanger i røde og gule Silketraade, han skriver sig her Greve af Holsteen og Orlamünde. Ved et andet Diplom i den Bordesholmske Copiebog paa Pergament,

ment, men som bliver mistænkeligt derved, at han deri skriver sig Greve af Holsteen, Stormarn og Wagrien, skiænkede han til Klosteret Neumünster al den Ret, judicium, som kaldtes Monnekerechte ved Klostern paa samme Maade, som det havde havt den under Grev Adolph, saa at Folkene i den Egn skulde ei staae under andre end den Foged Provsten satte dem, vt homines judicii præmemorati ad nullum respectum habeant, nisi ad eum etc., og skulde de, naar Provsten foer over Elven i Grevens eller hans Eftermænds Ærende, sætte ham over paa deres Skib og Bekostning. Underskriverne vare Berthold, Bisp af Lybek, Wipertus, Dapifer, Hinricus, Mundskiænk og fleere. I et andet Diplom givet til Lockstide, i Overværelse af Præfectus Godescalc, og en stor Mængde Holstenere, venteligen altsaa paa et Ting, stadfæstede Grev Atelbert af Holsteen, saa skriver han sig denne Gang, til Provst Thideric af Neumünster, saavel Korn- som Qvægtienden af Marsken ved Bisthorst til Klosteret, som den hamborgske Bisp Adelbero forhen havde givet did. Langebek henfører dette Diplom, som er uden Aarstal, til 1224 eller 1225; men da Lambert underskriver her som Provst af Segeberg, og derimod i det forrige, som vist er af 1224 Jo(hannes); saa tænker jeg, at dette Diplom er ældre. — Den 11te Januari tilskrev Paven Mester, Magister (altsaa har han neppe været Kardinal) Andreas, forhen Erkebisp af Lund, og Peder Bisp af Roskilde, at han ved det Lundske Kapitels Sendebud Magister Alber og Præsten Andreas sendte Pallium til Peder udvalgt til Lund, og at de tvende Andreas og Peder skulde indvie ham, saasnart de fik Pavens Bulle, og tage Eed af ham til den Romerske Kirke, og skulde een af dem døe, førend dette kunde iværksættes, da skulde den anden alleene forrette det. Potthan p. 15. — Ligeledes tilskrev han

Valdemar Aar 1224.

Valdemar Aar 1224. samme Dag den udvalgte selv, at da Erkebisp Andreas havde forlangt og nu opnaaet sin Afstaaelse, saa stadfæstede han herved Peders eenstemmige Valg ved Kannikerne, hvis Provst han forhen havde været, endskiønt han for indløbne Misligheder havde en Stund været derimod, men nu havde han erfaret af den forrige Erkebisp, af det Lundske Kapitel, og af mange andre, at han i Henseende til sin Kundskab, Alder og Sæder fortiente Sædet, og derfor sendte han ham Pallium. Paa samme Maade skrev han samme Dag 2 Breve af ligedan Indhold til den Lundske Erkebiskops Lydbisper og til Kapitelet i Lund. Porthan. p. 16. Saaledes blev Peder Saxeson, forhen Provst i Lund, nu endelig Erkebisp der, og Andreas levede siden i Stilhed paa Øen Ifvøe i Villands Herred i Skaane plaget med en ulægelig Spedalskhed; han var vist en lærd, klog, og god Mand, og maatte derfor nødvendig giøre Mirakler; saaledes forvandlede han engang i denne sin Roe en Juleaften Vand til Viin. Hvitfeldt roeser ogsaa Peder Saxeson, som en drabelig, lærd og viis Mand. Pontopp. ann. II 553. — Den 29de Januari tilskrev Paven Bisp Benedict af Skara og Peder udvalgt til Lund, at Upsala Kirke havde længe været uden Bisp, og at endelig Klerisiet og Folket der, da den havde intet Kapitel, havde eenstemmig udvalgt (Olav Basatømir), Bisp af Strengnes til Erkebisp, og at han nu efter den Svenske Konges, alle den Upsalske Kirkes Lydbispers og Klerisiets Begiering stadfæstede ham at være Erkebisp, saasom Kirken ei længere kunde være uden Hyrde formedelst Folkets Haardhed, saafremt bemeldte 2 Bisper fandt ham beqvem hertil, og giver dem i saa Fald Magt til at løse ham fra Strengnes Kirke og forflytte ham til Upsal. Vastov. vitis aquil. 174. Celse 60. Lagerbring. II. 430. — Den 14de Februari stadfæstede Paven ved sit Brev til

Erke-

Erkebisp Peder af Lund ham den Rettighed, at være Sverriges Primas, og at meddele den Svenske Erkebisp Pallium. Celse p. 60. — Den 15de Februari gav han den forrige Erkebisp Andreas efter hans Begiering, saasom hans Retskaffenhed og Ærlighed fortiente det, Magt til at afløse dem, som boede paa de Grunde, han havde forbeholdt sig af Lunde Kirkes Gods til sin Underholdning, naar deres Forseelse ei var for grov og vanskelig, og ligeledes at bortgive ledige beneficia paa bemeldte Grunde. Porthan. 27. — Den 27de Februari gav han Bisp Peder af Roskilde Magt til at prædike Korset i Lunde Erkestigt, og til den Ende at kunne holde Gudstieneste i en Kirke, naar han kom i Egne, som laae under Band, dog at de Bandsatte selv ei bleve indladte dertil, og ligeledes at kunde forandre deres Løfter, som havde lovet at reise til St. Jacob i Gallicien eller andre hellige Steder, til Løfter at reise til det hellige Land; ligeledes at kunne tilsige dem, som havde begaaet Mordbrand eller lagt Haand paa en geistlig Mand, naar det kun ei var gaaet for vidt, Afløsning imod at de lode sig korse til det hellige Land. Han maatte og tage andre Geistlige til Hielp i at prædike Korset, som dog imidlertid beholdt Indkomsterne af deres Embeder. Paven tog under sin og St. Peders særdeles Beskyttelse deres Gods, som lode sig korse, saalænge de vare borte, eller indtil Vished kom om deres Død. Geistlige, som lode sig korse, kunde i 3 Aar pantsætte deres Embeds Indkomster, og ellers nyde dem, saalænge de vare borte, dog at de lode imedens Sognekirkerne forestaae ved Vicarier. Paa alle dertil beqvemme Steder skulde Bispen lade holde maanedlige Processioner eller Omgange, og den Psalme synge: Deus! venerunt gentes; men dog skulde ingen, som mødte dem, forundes Aflad længere end 10 Dage. — Forhen omtalte Kardinal Conrad drog i dette Aar rundt

Valdemar Aar 1224.

Valdemar rundt om i Tydskland, for allevegne at prædike Korset og opmun-
Aar 1224. tre til dets Antagelse. Paven skrev og omtrent i Martii Maaned om samme Sag til mange Tydske Erkebisper, og iblant andre til ham af Bremen. Keiser Frideric gav og tilkiende, at han vel selv havde agtet at drage til det hellige Land, men at de Handeler han havde med Saracenerne i Sicilien hindrede ham deri, dog vilde han sende 100 Galeier og 50 Skibe skikkede til at giøre Land' gang med (usseria, hvorpaa vare 40 Krigsmænd og ligesaa mange Heste,) og desuden paa alle muelige Maader understøtte med Skibe, Proviant, Penge og andre Fornødenheder Hertugen af Østerrige, Landgreven af Thyringen, Kongen af Ungern, og de fleere, som agtede sig did. I Frankerige og Engelland havde imidlertid Korsets Prædiken kun liden Fremgang, saasom man der først vilde være vis paa Freden mellem begge Riger. Raynald. ann. h. a. 3-5. Godofr. de S. Pantal. ad h. a. — Efter al Anseende har Bisp Peder af Roskilde endnu i dette Aar begivet sig paa Reisen til det hellige Land, eftersom han døde i Flandern næste Aar. Rimeligen har endeel Danske fulgt med ham. Bekymring over Kong Valdemars Fængsel og Danmarks Skiebne kan vel og have bidraget sit hertil, men Tidernes Overtroe sammensmedede den Fabel, at han saae en Engel med et draget Sværd over Lunde Kirke, som betydede Forbandelse over Danmark. Og denne Bispens Bortreise fra Danmark endnu i dette Aar er vel Aarsag til, at nogle saasom de Estromiske Annaler Lang. I. 249 henføre urigtig hans Død til dette Aar, da han dog først døde i næste. — Den 13de Julii tilskrev Paven Bisperne Tuvo af Ribe og Gunnar af Wiborg, at Bisskop Ebbo af Aarhuus havde tilskrevet ham, at han var saa svag, blant andet blind paa det eene Øie og lidet seende med det andet, at han derfor forlangte at aftakke: Paven

befuld-

befuldmægtiger da disse 2 Bisper at undersøge Sagen, og om den forholdt sig saaledes, da at modtage hans frivillige Afstaaelse, og at forsyne ham med Indkomster af Stigtets Midler, da han sagdes berømmeligen at have forestaaet Stigtet, dog maatte ham tilstades at forrette Messen, naar han selv vilde, saasom han kun havde frasagt sig Pladsen og ei Embedet. Kapitelet i Aarhuus skulde vælge en anden i hans Sted. Heraf maae man slutte, at Peder Ugotsen, som sad 1238, i dette eller næste Aar er bleven hans Eftermand, da man ingen Mellemmand kiender. Skade, at Bispelisterne ere saa uefterrettelige og ufuldkomne. Bisp Gunnar af Ribe bevidnede, at Præsten Johan, Kanik af Ribe, havde skiødet, hvad han eiede i Wirhstedt af 9 Mark Gulds Værdie til Lygum Kloster. Lang. VIII. 237. — Hamhaler fasti Campilil. I. 2. p. 752 lader urigtigen først i dette Aar Gunnar blive Bisp i Viborg, og kalder ham ligesaa urigtig Dunner, forhen Abbed af Clara insula, istedet for Cara insula, samt lader ham blive Erkebisp i Lund, istedet for Bisp i Viborg. — Hugo, Provst i Aarhuus og Kannik i Roskilde døde den 20de Aug. efter den Roskildske Gavebog hos Bartholin. Lang. I. 286. — Godofred, Abbed i Sorøe, takkede af, efterat have beklædt Embedet i 2 Aar, og forlod Ordenen. Peder fra Wirsløl blev valgt i hans Sted. Lang. IV. 535. 555. — Med St. Wilhelm af Eskilsøe og Ebelholt hans Canonisation blev det nu alvor. Med en Bulle udstedet i Lateran den 21de Januari til alle Troende i Danmark tilkiendegiver han, at da Erkebiskop Andreas af Lund, samt Biskoperne af Oslo og Scara, (nemlig paa alle 3 Nordiske Rigers Vegne havde bedet ham om at canonisere Wilhelm) havde Paven ladet alting nøie undersøge ved Biskopen Peder af Roskilde og Cistercienser-Abbeden af Herjvad, hvorved man var bleven

vis

Valdemar Aar 1224.

Valdemar Aar 1224

vis paa, at ved hans Paakaldelse vare Spedalske og Syge, Besatte og Stumme blevne lægte, ja Døde igien komne til Live. Og som Pavens Legat G(regorius) Sancti Theodori Diaconus Cardinalis havde berettet alt dette, saa canoniserede Paven herved Wilhelm. Porthan. p. 17. Lang. V. 459. VI. 150. Rayn. h. a. 30. Pontopp. ann. I. 640. End videre gav han den 29de Januari alle Troende i Danmark og Sverrige dette tilkiende, og opmuntrede dem til at søge den nye Helgens Kirke. Ved sit Brev (aftrykt i Baluzii misc. VIII. 248. og Langeb. VI. p. 127), givet til St. Germain en Laye udi Martii Maaned, stadfæstede den Franske Kong Ludvig den aarlige Gave, hans Stifmoder Dronning Ingeborg havde skienket til Magister Gillebert de Sancto Jacobo paa Livstid for hans Tieneste, af 40 Pariser Pund udi Indkomsterne af hendes (Prevote), Præpositura, Orleans. Ligeledes bevilgede han ved et andet Brev hos Lang. l. c. efter Dronning Ingeborgs Begiering 50 Maader Korn (Bladi), halv i Hvede og halv i Havre til Brødrene af Hospitalet i Corbeil for Kong Philips Siel, dog paa Vilkaar, at de derfor skulde underholde 13 Præster i Hospitalet til Gudstienestens Forretning. — Den 9de December skienkede Bisp Berthold af Lybek alle Tienderne af de Landsbyer beliggende i Sognet Poretz til det derværende St. Mariæ Nonnekloster paa Marken eller Marienfeld formedelst dets Fattigdom; blant Underskriverne forekomme: Herbord, Abbed af Reynevelden, og Henric, Mundskiænk; det er givet i Lybek. Det heele Kapitel bekræftede det samme Dag. — Ligeledes blev et Forliig oprettet mellem Bisp Berthold og Borgerne, burgenses, af Lybek om de sidstes Agre paa hiin Side Traven. — I Reinoldesburch den 29de September stiftede Grev Adolph, (uden at nævne Albert) Klosteret Poretz for sin Hustrues Heilwigs, Faders Adolphs

Adolphs og Moders Adelheids Siele med Samtykke af Keiser Frideric og den Saxiske Hertug Albert, beskrev dets Grændser og Eiendeele, og gav det de sædvanlige Privilegier. Den Lybske Bisp Berthold, Grev Henric af Zwerin, Volrad af Dannenberch, Adolph af Halremund, Godescalc, præfectus, og mange fleere vare herved Vidner. Dette skeede, da alle Holstenerne vare paa et almindeligt Feldttog. Möller hist. cherf. cimbr. 392. sq. — Udi Lifland begave Sværdridderne sig til Slottet Vellin og befæstede det stærkt. De beskikkede Præster ved Kirken, og gave dem Indkomster saavel af Agre som af Korn, da de bragte Estherne til at give Tiende. De lode sig og erstatte, hvad Skade de havde lidt i Ungannien og Saccala. Wenga deelte de i 2 Parter, lagde den halve Deel til Ungannien, som tilhørte Bisp Herman, og forbeholdte sig den anden halve Deel med Saccala, Normegunde og Mocha. Russerne af Novgorod og Pleskov giorde ogsaa Fred med dem af Riga, og fik tilbage Skatten af Tholowa, som de altid havde besiddet; men Letterne selv af Tholowa deelte Bispen af Riga og Sværdridderne saaledes mellem sig, at han beholdt de to Trediedeele og Ridderne den tredie. Gruber orig. Liv. 170. sq. Deelingen mellem sig og Sværdridderne bekræftede Bisp Herman af Leal den 23de Julii i Riga efter Bisp Alberts og hans Kapitels Raad, som og efter Pilegrimenes og de Rigiske Borgeres, hvorved han overlod dem i det Verdslige, tilligemed Tiender, Kirker og Indkomster Saccala, Normigunde, Mocha, Allenbois og det halve af Waigele, forbeholdende sig dog den geistlige Ret, og betingende sig alleene, at de skulde forsvare Landet, adlyde ham i det aandelige, og give ham frie Reise og Underholdning, naar han drog paa Visitats; Floden Emaiogæ skulde være frie (fra begge) og den halve Deel af Kongens Fiskeleie, Gurgustium, til-

Valdemar Aar 1224.

Valdemar Aar 1224. tilhøre dem. Saavel han som Bisp Albert hang deres Sigiller under. Her skrev han sig endnu Bisp af Leal, men siden skrev han sig Bisp af Derpt. Blant Underskriverne forekomme: Burchard Greve af Aldenburgk, Albert Prior af Dünamunde, Ridderen Johan af Dolen, med fleere *). Den 22de Julii stadfæstede Bisp Albert til sin Broder Herman Grændserne af hans Stigt, nemlig Saccala, Nurmegunde, Mogke, Ughenoys, Sobolitz og Wanghele, da han forhen havde efter Tideric fort Navn af Bisp i Leal, og ogsaa opholdt sig der, men nu kunde ei mere være der eller i Landet ved Havet (Wyk), deels fordi Slottet Leal var forstyrret af Hedningene fra Oesel, deels for andre Hindringers Skyld (maaskee ogsaa fordi han selv vilde besidde Leal); thi den 25de Julii skiænkede Bisp Albert med Samtykke af sin Broder den Esthniske Bisp Herman, af Kapitlet i Riga, af Sværdridderne, af Pilegrimene og af de Rigaiske Borgere til Riga Kirke eller Stigt for den Bekostning, Umage, Skade og Blods Spilde den havde havt og herefter kunde faae med Esthlands Omvendelse, og fordi Lifland ved

*) I et andet hans Diplom af 1234 taler han om at have giort denne Forandring af Sæde og Navn efter den pavelige Legats Bisp Wilhelm af Modena hans Raad, da hans Formand Bisp Tideric havde valgt sit Sæde i Leal. Bisp Alberts Brev over Forliget mellem ham og Sværdridderne angaaende Tholowa, har Dogiel udgivet i den 5te Tome af det Polske Diplomatiske Værk; men da det er uden Aarstal, saa har han sat det mellem 1209 og 1211; men af den samtidige Henrik den Letter seer man, at det hører til 1224. Gadebusch vidner, at Dogiel har hyiligen bedærvet de i dette Diplom forekommende Navne, hvilket ikke er noget nyt hos ham. Suhm I Diplomet af 1234, som haves hos Arndt II. 16, er det ældre Brev indført, og har Arndt i Noterne meget godt forklaret, hvad ved Gurgustia forstaaes. Kall.

ved sine mange Krige var fattigere end de andre omliggende Lande, følgende Lande: Sontakele, Leale, Hanhele, Lotze, Rotelewic, og de øvrige Lande ved Søen (maritima) efter dens Længde og Bredde. Derefter opregner han, hvad Bisp Herman skulde have, og at Ridderne skulde tage deres halve Deel af hans Haand, og deres Mester love ham Lydighed. Den Esthniske Bisp skulde og altid være den Rigaiske Bisp i alting behielpelig, og Sværdridderne ligeledes. Til Bekræftelse hang begge Bisperne og Sværdridderne deres Sigiller under. Blant Underskriverne forekomme Ordensmester Volqvin, Grev Burchard af Aldenburg, Bernhard af Deventre (i Overyssel) og mange fleere. Saaledes betiente den kloge Albert sig af Leiligheden, da Kong Valdemar sad fangen, og tilegnede sig et tvistigt Land, og hvorpaa de Danske giorde Paastand. Bisperne Albert og Herman, Johannes Provst ved St. Mariæ Kirke i Riga, og Ordensmester Volqvin bade derpaa Paven skriftligen, at han vilde stadfæste dette Forlig. Alle disse 3 Breve med Dage under ere indførte i en Transsumpt af den Lybekske Bisp Johan fra 1519, som Dogiel, men feilfulde har ladet aftrykke i Cod. dipl. Polon. V. 6. sq. — Ved denne Tid har man hos Westphal. mon. Cimbr. II. 31. og Gruber orig. Liv. 249 fra den 29de Martii et Brev af Abbed Robert i Dünamünde, som maae være død siden den Tid, dog førend Julii Maaned, efterdi Albert da var Abbed der, hvorved han sælger 2½ mansi i Brachtenuelde med Grev Albert af Holsteen hans Samtykke til Klosteret Neumünster. Brevet maae være givet i Nordalbingien, siden det er underskrevet af Provst Johan i Zegeberg, Eppo, Provst i Poretze, Herbord, Abbed af Reyneveld, Gerard af Wittenborgh, Grev Alberts Notarius, og mange fleere Holstenere og Hamborgske Kanniker. Men da den Liflandske Bisp Albert

Valdemar
Aar 1224.

tilli-

Valdemar Aar 1224. tilligemed hans Broder Rothmar og have underskrevet, saa sees heraf, at Albert har efter Sædvane atter været i Tydskland. Endelig naaede Bisp Albert endnu Maalet af sine Ønsker, da den Pomerske Konge Henrik gav ham ved sit Brev til Nürnberg den 1ste Dec. Investituren af Liefland, Letland, Leale og Wyk, terras maritimas, og indrettede efter hans Begiering en Mark i hans heele Stigt, samt gav ham Rettighed at slaae Mynt og at anlegge Staden Riga, og al den Ære beviiste han ham, fordi Rigets Grændser udvidedes saa og Barbarernes Vaaben blev undertvunget. Gruber tvivler paa Diplomets Rigtighed, fordi Henrik siger, at han gav Albert Magt til at anlægge Riga, som dog længe var anlagt, men maaskee Albert herved har tænkt at faae desmeere Rettighed til Riga. Under samme Dag og Sted haves og et andet Brev af ham, hvorved han giver Bisp Herman af Dorpt en Mark, marchia, igiennem hans ganske Bispedom og et Fyrstendømme ligesom andre Fyrster, samt Magt at slaae Mynt og at anlegge en Stad i Tarbat, Dorpt; her forekommer Titelen Semper Augustus, og det lader ogsaa, at Herman endda kaldte sig Bisp af Leal og ei af Dorpt, da Dorpt var endnu ikke en Bye, men kun et Kastel *). Imidlertid var Leiligheden gunstig, saavel for Kong Henrik, som for Bispen at rive endeel af Esthland fra de Danske, og vist er det, at den Lieflandske Bisp af Riga og den Esthniske af Dorpt ansaae sig siden for Lemmer af det Tydske eller Romerske Rige. Efter Dorpts Indtagelse faldt en stor Frygt over de omliggende Folk, saa at Russer, Estherne ved Havet, Oeselerne, Semigallerne, Liverne og Lithauerne sendte Bud med Gaver til Riga, og søgte de Tydskes Venskab, som og skiænkede dem

det.

*) Man har megen Aarsag at mistænke begge Diplomer. Suhm.

det. Efter 40 Aars Krig og Forstyrrelse blev da i Lifland, Letland og Esthland, Kirker og Landsbyer bygde og Jorden dyrket. Bisp Albert sendte sin Præst Mauritz til Rom, for at udbede sig en pavelig Legat; men, da Paven ei var i Rom, men i Bari, bortgik nogen Tid, inden en blev affendt, og derfor er først Pavens Brev derom fra Lateran af 31te Dec. hos Raynald. h. a. n. 38 og Gruber p. 265, hvilket viiser, at Legaten kan ei være kommen til Lifland forend 1225. I det skriver Paven til de to Bisper, Albert og Herman, og til Folket i Lifland, at han sender dem til Legat Kardinal Wilhelm, Bisp af Modena (sit Palladses Kanzler), en retskaffen, gudfrygtig og lærd Mand, som skulde besørge Religionens Sager, ei alleene i bemeldte Land, men og i Holsteen, (Holzeten) Esthland, Semigallien, Sambland, Kurland, Wirland, og paa Øerne Gulland, Bornholm, (Burgundomlina) Riva og Gotland (maaskee Øland). Gruber orig. Liv. 170. sq. Arndt II. 15. sq. Gadebusch l. c.

Valdemar Aar 1224.

Mod Paaske drog Kong Hakon til Oslo, og fik der at vide, at Erkebisp Guttorm var død den 6te Febr., og at Kannikerne i Tronhiem havde udvalgt Sigurd, forhen Abbed i Tuterøe i hans Sted, men som da var udenlands. Da Sigurd var affat fra sit Embede, og havde indskudt sig under Paven, og desuden ei var Kongens Ven, skrev Kongen og Bisp Nicolaus i Oslo nu til Paven mod ham, og bad, at han vilde udnævne Peder paa Husestad, som førte med sig Skule Jarls og Kannikernes Brev om Sigurd, til Erkebisp, hvilket og skeede, og blev han i dette Aar indviet dertil. Efter dette giorde Kongen en Foreening med dem i Vermeland, at de ei meere skulde give hans Fiender Tilflugt i deres Land, som de forhen havde giort med Sigurd Ribbung og hans Anhang. Efter Hellig Trefoldigheds Søndag drog

Kon-

Valdemar Aar 1224. Kongen til Bergen, hvor 2 Mænd, Gille Krist og Ottar Snækolls Søn fra Suderøerne indfandt sig, og androge deres Lands Nød for ham. Grev eller Jarl Jon af Ørkenøerne kom og did, forligte sig med Kongen, og satte sin Søn Harald til Gidsel. Imidlertid rømte Sigurd Ribbung fra Nidaros og det efter Indbydelse af nogle af hans forrige Anhang og af de Vermelænder, som nyligen havde eedeligt forligt sig med Kongen. Han kom til Østerdalen, hvor Vermelænderne og 12 af hans forrige Krigsanførere med meget Folk stødte til ham. Efterat han havde giort nogen Skade paa Romerige, drog han til Vermeland igien. Derpaa drog Kongen fra Bergen til Tønsberg, hvorfra han tilskrev Kongen af Sverrige om ei at forunde hans Fiender Tilflugt i sit Rige, da det var indbegrebet i det Forbund, oprettet mellem begge Rigers fremfarne Konger, at de skulde drive hverandres Fiender ud af Landet fra sig. I Kongehelle kom Eskil Laugmand til ham, og da bad Kongen ham om at lade hans Stifsøn Junker Knud komme til sig, da han agtede at giøre vel mod ham; og efter Eskils Raad tilskrev Kongen atter den Svenske Konge om Vermerne og Gotherne, hvorledes de understøttede Ribbungerne, men mærkede af Kong Eriks Brev, at han ei tænkte synderlig paa at hindre det. Udi Tønsberg gav Kongen derfor tilkiende, at han agtede strax efter Juul at ride med en Hær til Vermeland, for at tugte dets Indbyggere. Danske Snorro 625. sq. Torfæi hist. IV. 13. sq. Havard, Bisp i Bergen, og Henrik, Bisp i Stavanger døde i dette Aar efter de Islandske Annaler. — Paa Gregorii Messedag, ventelig den som indfalder 12te Martii, thi det lader ei, at Norden har synderlig kiendt de andre, udstædte Bisp Nicolaus og Korsbrødrene i Oslo i Bispegaarden deres aabne Brev paa Norsk om Gaven af en Norsk Bol til Hovedøe,

vedee, Howden Kloster. Det er underskrevet af en Mester, en Præst, en Skolemester, en Gielke, (Giældkyr) og fleere. Thorkelin dipl p 250. — Til dette Aar henfører Thorkelin p. 251 et norsk Brev af Kong Hakon, hvorved han stadfæster Kirken Fiskeriet i Diupvic. — Den 31te Julii bekiendtgiorde den Svenske Kong Erik i sit Riges andet Aar, hvilket viiser, at han er bleven Konge mellem den 31te Julii 1222 og den 31te Julii 1223, at han paa sin Salvingsdag havde skienket noget Gods til Olav, den udvalgde Erkebisp i Upsal. Brevet er givet til Gorsung, og underskrevet af Herre Kanutus Holmgers Søn, Herr Philippus, Katerryne Søn, Herre Philippus Johannis Broder (alle Folkunger), Neskununggus (et underligt Navn) Laugmand og fleere. Den 20de Febr. formanede Paven den Svenske Konge til ei at betynge sin Geistlighed med Leding og andre verdslige Udgifter, og ei at nøde dem til at svare for verdslig Ret: Hans Riges Bisper, Præster og andre Geistlige havde klaget derover. Raynald. h. a. 37. Porthan. 17. — Samme Dag tilskrev Paven ogsaa Jarlen og de Fornemme i Sverrige om det samme, og Kongen selv under samme Dag et Brev, hvori han forekastede ham at have slaaet under sig Forsamlingens Eiendom imedens Bispesæderne stode ledige. Indholden af disse to sidste Breve har min gode Ven det Svenske Hofs Ceremoniemester Freidenheim meddeelt mig. Porthan 18. — Om Sommeren drog Olav fra Syderöerne med 32 Skibe, efterat han havde faaet Gidsler af alle de Store til Man, og lagde an ved Rognalswaht, og da deelte Regnald og Olav Riget imellem sig, saa at den første beholdt Man med Kongenavn, og den anden Syderöerne, hvorhen han vendte tilbage, efterat have faaet Fetallie af Folket paa Man. Johnston ant. Celto-Norm. p. 28. — Den franske Enkedronning Ingeborg gik den 31te Julii tillige-

med

Valdemar Aar 1224. med den franske Dronning Blanca og dennes Niece Berengaria, Dronning af Jerusalem, i Procession i Paris fra St. Mariæ Kirke til St. Antonii for at udbede Lykke for den da regierende franske Kong Ludvig den 8des Vaaben. Du Chesne script. V. 286. — Henrik, Greve af Anhalt, var endnu Formynder for de unge Brandenborgske Fyrster, som beviises ved et Diplom, givet af ham til Bernburg den 1ste Aug. Bechmann Anhalt. Gesch. III. 514. — Den 21de Dec. skrev Paven et haardt Brev til Erkebispen og Kapitelet i Bremen, og bød dem ei længer at forurolige den Liflandske Bisp med deres Metropolitan-Ret. Gruber orig. Liv. p. 266. — Besynderligt er det, at Otto af Lüneborg vedblev at skrive sig snart Herre, snart Hertug til Lüneborg, ventelig alt eftersom han havde eller ikke havde Haab til at blive Hertug i Saxen, som hans Farbroder og Farfader. Desuden havde hverken Keiseren eller Fyrsterne endda erkiendt ham for Hertug i Lüneborg. Orig. Guelf. IV. 100. 102. — Udi Breydenvolde den 14de Sept. gav Wizlav Rygernes Herre Lybekkerne det Privilegium, at de ved Rettergang i hans Land maatte lade sig dømme af deres egen Dommer; Bøderne skulde halvt tilhøre dem og halvt Fyrsterne, blev noget stiaalet fra dem, vilde Fyrsterne betale det; døde nogen lybsk Borger, saa skulde Skipperen bringe hans Gods tilbage og skye det til de næste Arvinger; hvad de selv kunde bierge ved Skibbrud, skulde høre dem til, men hvad Fyrstens Undersaattere biergede, deraf skulde de have den tredie Part; var ingen levende paa Skibet, da skulde Arvingerne dog have det halve; de maatte hugge Brænde i hans Land, men de maatte ei jage paa det Sted, kaldet Vor; et Skib, der var under 12 Læster, skulde give 1 Pund (Lispund) Salt i Told; fra 12 til 18 Læster 1 Pund Salt og 1 Fert (Fierding, Fierdedelen af 1 Mark); 18 og derover, 1 Pund Salt

Salt og en halv Mark Sølv; hvert stort og lidet lybsk Skib fra Traven og fra Skaane, som ei søgte Land, men solgte Sild, skulde give 1 Pund Salt i Told; den som saltede, skulde give 8 Penge (nummi), undtagen Styrmanden og Kokken; men kom Skibene alleene for at kiøbe Fødevare, eller leiede de Fartøier af Slaverne til at føre Sild ud paa, saa skulde ingen Told gives. Boranta var blant andre tilstede. Dreier spec. jur. Lubec. 189. sq. — Den 20de Januari gav Mirozlava, Slavernes Hertuginde, saa skriver hun sig, og hendes Søn Hertug Barnim ved sit Brev udi Uznam noget Gods til Klosteret Grobe, og den 7de Juli forvandlede Anastasia Pomernes Hertuginde (Bugislai den 1ste Enke, som da maae have været temmelig gammel) sit Slot Trebetow til et Nonnekloster, som skulde staae under St. Petri Kloster i Belbuck og det med Tilladelse af sine Sønners Enker Bugizlaws Miroslava og Kazimars Ingardis, og gav dertil endeel Gods. Blant Underskriverne forekommer Barnota, en Søn af Herre Jaromar af Ruja (Rygen). Dreger cod. dipl. Pomer. n. 63. 64. — I Polen var efter Dlugoss p. 630 en stor baade Menneske og Qvæg-Pest, som i de 2 paafølgende Aar udbredte sig til andre Lande *), hvorfor det ikke er rimeligt, at Danmark er bleven frie derfor, især for Qvægpesten og Hungeren. — Saasom de hedenske Preusser grueligen ødelagde det tilgrændsende Polen og især Landene af Culm, og Hertug Conrads Land Masovien, saa at intet af hans Slotte blev i Beholde uden Plocz ved Weixelen, og der opbrændte 250 Sognekirker foruden Klostere og Kapeller,

Valdemar Aar 1224.

*) At den skulde have udbredet sig til andre Lande, finder jeg ikke hos Dlugoss. Kall.

Valdemar Aar 1224. pesser, dræbte mange Mennesker, og skiændede Qvinderne, og da der var ingen Magt i Hertug Conrad til at modstaae dem, forsøgte han først med det Gode at formilde dem, og til den Ende gav dem Heste og Klæder; men da det intet hialp, stiftede han efter Bisp Christians Raad en Orden, ligesom Sværdriddernes i Lifland, med hvid Kappe, rød Sværd og Stierne, byggde Kastellet Dobin til dem, som han derpaa gav dem, tilligemed en Eiendom i Cujavien. Bispen indviede Bruno og 13 andre i denne Orden, og foreenede Hertugen og Ridderne sig saaledes, at de skulde deele mellem sig, hvad Land de kunde tage fra de vantroe Preusser. Blant andet havde Preusserne indtaget Oliva, først Abbeden og Brødrene bort med sig, og dræbte dem paa Veien til Gdansk. — Wsevolod, Fyrste af Novgorod, maatte for indbyrdes Uroeligheder forlade sit Land, og flygtede til sin Fader Jurje, Storfyrste i Wladimir, som derpaa tvang Novgoroderne til at antage hans Svoger eller Gemahlindes Broder Michael af Tschernigow til deres Regent. Tscherbatow 1064 sq. Arndt II. 393. sq.

Aar 1225. Det lader, at Grev Henrik har i Slutningen af forrige Aar eller og i Begyndelsen af dette bemestret sig sit Slot Schwerin, og derpaa ladet begge fangne Konger føre did, hvorefter han beleirede et andet Slot, maaskee Lauenborg. Grev Albert, som efter Julen i forrige Aar havde samlet en Hær, drog op med dem mod Henrik, hvorpaa denne forlod Beleiringen af det Slot, han laae for, og drog, efterat Grev Adolph og Henrik af Werle, og ventelig ogsaa den bremiske Erkebisp havde foreenet sig med ham mod Grev Albert og Otto af Lyneborg, som med deres Folk havde stødt til ham, og kom det da ved Møln i Januari Maaned til et skarpt Slag, som varede fra om Morgenen til om Aftenen,

og

og efter megen Blods Udgydelse tilsidst faldt saaledes ud, at Grev Albert selv med mange Adelsmænd blev fangen, og blev bunden ført til Schwerin, hvor han blev hensat hos sin Morbroder Kongen. At den bremiske Erkebisp hialp Grev Adolf, dertil var vel Aarsag, foruden den Frygt han bar for Kong Valdemars Magt, der saae saa nær paa ham, ogsaa at Adolf var gift med Hedevig, Datter af hans Broders Hermans Søn. Stadweeg, hvis Krønike slutter med 1439, hos Leibnitz script. Brunsv. III. 27, fortæller, at Hertug Albert af Saxen var ogsaa med i den forenede Hær mod Grev Albert og Hertug Otto, hvilket er meget troeligt. — Enten sidst i forrige Aar og det vel snarest, eller og ved denne Tid er det skeet, hvad den holsteenske Krønike hos Westphalen III. 43 fortæller, at Holsteenerne begave sig til den danske Hovedsmand i Segeberg, som havde sagt, at en Hund skulde give dem deres Lov for, og forlangte af ham at dømmes efter Holsteens Lov, hvorpaa han spurgde, hvad Lov de nu havde besluttet at vælge? men derpaa trak de, som vare af de fornemste og adelste Holsteenere, deres Sværde ud, og raabte: vi ville beholde vor gamle sædvanlige Lov, og forsvare den med Sværdet, hvorefter blev et Ordsprog i Holsteen: Vi forsvare vor Lov med Sværdet. Da Hovedsmanden saae dette, og ei vidste at de havde sat en nye Regent over ham, tog han Flugten, men de satte efter ham og dræbte ham. Og nu faldt fast gandske Holsteen fra, og meente der baade Koner og Mænd, at slig Vanheld og Fængsel mødte Valdemar og Albert, fordi de forhen havde fanget den gamle Grev Adolf og skilt ham ved sit Land. - Hvitfeld skriver, at Grev Adolf forjog alle Kongens troe Mænd og Tienere, og satte nye Befalingsmænd paa alle Slotte og Stæder. Han meener ogsaa, at om Absalon og Esbern Snare havde levet,

Valdemars Aar 1225.

Valdemar Aar 1225. saa havde Valdemar ei siddet saalænge i Fængsel: Vel muerligt; men Albert giorde jo dog hvad han kunde, og var uskyldig i at Lykken var ham imod. Imidlertid laae dog en dansk Besætning endnu i Hamborg, og denne Stad var for vigtig til, at Adolf ei skulde søge at indtage den. Han beleirede den derfor i Fasten, carnis privium, med en stor Hær af Nordalbinger, og forlangte, at den skulde overgive sig, hvortil den dog ei strax var villig; men endeligen giorde den det dog, og blev derpaa Adolf dens Herre paa samme Maade, som hans Formænd havde været det, og svore ham Troe og Love, saa skriver den samtidige Riimkrønike hos Staphorst, hvorfor alle de andre Omstændigheder og den heele Tale Lambecius har orig. Hamb. II. p. 7, er uden Tvivl digtet af ham selv. Denne Overgivelse skeede, som Wolter siger p. 58 efter den bremiske Erkebisps Raad, og Johan Rhode, Erkebisp i Bremen, som døde 1515, siger hos Leibnitz script. Brunsv. II. p. 262, at Gerhard derpaa afstod Hamborg til Grev Adolf uden Kapitelets Vidende, og endskient der ofte siden blev protesteret derimod i Provincial Kapitlerne, holdne i Hamborg og paa andre Stader, vedbleve dog de holsteenske Grever i deres uretmæssige Besiddelser. Hvad nu de bremiske Erkebispers Rettighed til Staden angaaer, saa er det klart, at de have i gamle Dage havt over den at sige tilligemed Hertugen af Saxen, dog saaledes, at Greven af Stormarn, paa hvis Grund Staden laae, og som tilligemed var Greve i Holsteen, havde under Hertugen at befale i den som Dommer, og i Rettergangssager; men da Hertug Henrik Løve blev erklæret i Achten, og den nye Hertug Bernhard ei ret kunde komme til Kræfter, helst i de Egne, saa maatte Grevens Magt nødvendig derved tiltage, allerhelst Erkebispen opholdt sig meest i Bremen. Da Valdemar indtog Hamborg og selv blev

Greve

Greve i Holsteen og Stormarn, eller Herre af Nordalbingien, ventеligen fordi han havde erobret det med Sværd, og ei taget det til Lehn af Keiseren som Greve: Da han siden giorde Albert til Greve der, da den danske Konge nu var Landets Overherre og ei Keiseren meere, da der vare oprettede 2 Kasteller ved Hamborg, saa var Kongens Magt over Hamborg større uden Tvivl, end de forige Grevers og Hertugers, og Hamborgernes Frihed mindre. Men da nu Hamborgerne overgave sig godvillig til Adolf, og han i sin Regierings Begyndelse, og da hans Magt vaklede, vilde giøre sit Herredømme elsket, saa fornyede han det Privilegium, som hans Fader Adolf havde givet Byen 1190, og var en Stadfæstelse af det Keiser Frideric forhen havde givet dem. I denne Fornyelse skriver Adolf sig Greve af Wagrien, (hvilket kommer mig noget mistænkeligt for,) Stormarn, Holsteen og Schouwenborch, og mærkeligen kalder han dem her sine Borgere i Hamborg, sine Mænd, til Beviis paa, at Hamborg stod under ham og var ei en Keiserlig frie Rigsstad, hvorfor og Corner af Lybek ad h. a. skriver, at Hamborg overgav sig til Grev Adolf, og hans Efterfølgere ved Arveret til en bestandig Underdanighed, som aldrig skulde afskaffes, jure hæreditario in subjectionem perpetuam nunquam abolendam. Lerbeke hos Meibom I. 509 kalder og Adolf mærkeligen Hamborgernes Greve og Herre; men ligesom Hamborgs Handel og Magt tog til, og den holsteenske Greves Magt derimod af, især ved Landets Deeling mellem Prinzerne, og da Hamborg siden traade ind i det mægtige Hanseforbund, tiltog Byen sig meere Frihed, og saa aftog de holsteenske Grevers Myndighed over den. Blant dette Diploms Underskrifter forekommer følgende Herrer: Henrik af Bermestede, uden Tvivl en Søn af Bernhard af Barnstede, som findes under det Diplom af 1190, Godeskalk

Valdemar Aar 1225.

Valdemar Aar 1225. deskalk (Berkentin) præfectus af Holsteen, Oddo af Store, og hans Broder Helrik, Dose, Didrik af Prato (ↄ: van der Wisch) Riddere og nogle hamborgske Kaniker og Raadmænd. Dette Diplom har Adolf uden Tvivl givet noget seent hen i Aaret. Paa samme Tid Hamborg overgav sig, stormede Adolf ogsaa til Kastellet Schifbek, som Albert havde ladet anlegge paa en Hoide tæt derved ved Bille, og som havde kostet ham vel 1000 Pund: Og som ingen Undsætning var at vente, saa overgav den danske Besætning sig, hvorpaa Adolf lod Kastellet i Grund nedbryde, dog vare i Lambecii Tid endda Levninger af Volde og Grave at see. Derefter angreb han med et Slags store Skibe, kaldte Busser, det andet Kastel, som Kong Valdemar havde selv ladet anlegge ved Elven, indtog og nedbrød det ogsaa for at efterkomme det Privilegium Keiser Friderich havde givet Staden, at ingen Befæstning maatte anlægges paa 3 Mile nær den; men heri handlede Adolf uforsigtig og upolitisk for sig og Efterkommere. Hamborgs Erobring skal have gaaet Valdemar og Albert meget nær. Staphorst II. 126-129. Schütze Hamb. Gesch. II. 162-173. Orig. Guelf. IV. 16. Christiani Schl. Holst. Gesch. II. 87. sq. Chron. Holf. p. 32. Lambec. orig. II. 6-10. Hist. Imp. hos Mencken III. 122. 123. — Efterat Erkebisp Engelbert af Cøln var bleven myrdet den 8de November af sin egen Slægt Grev Frideric af Isenborg, saa tilintetgiorde den Schwerinske Greve, som Munken Godefrid af S. Pantal. ad h. a. skriver, det Løfte han havde giort i Henseende til Kong Valdemars Befrielse, og som synes at have bestaaet deri, at han skulde stræbe, at det Forlig, som i forrige Aar var indgaaet, kunde staae ved Magt, og hvorved Keiseren havde faaet langt større Fordeel, end han fik ved det sidste. Man maae heraf slutte, at Engelbert har havt megen Indflydelse

paa

paa Henrik. Men nu besluttede denne Greve at see meest paa sin egen og Bundsforvandtes Fordeel, allerhelst han nu et havde Aarsag til at frygte saa meget for Kongens Magt, som tilforn, nu Nordalbingien var faldet fra. Ved Underhandling kom det endelig saavidt, at den 17de Nov. blev følgende Forlig sluttet om Kong Valdemars Løsladelse: For begges Løsladelse skulde gives til Grev Henrik af Zwerin 45000 Mark purt Sølv, hver Mark af eet Lods Vægt mindre end Cølns Vægt; ligeledes alt det Guld, som havde hørt til Dronningens Pynt, foruden Kronen og foruden hvad hun havde givet til Klostere og Kirker for sin Siels Beste, førend hun døde, og desuden skulde gives Klæde til 100 Riddere, nemlig 10 Alen flandersk Skarlagen, og 2½ Timmer af Graaværk, pelles variæ, til hver. Ved den gamle Konges Løsladelse skulde gives 6000 Mark og til næste Faste 3000 Mark, og skulde imedens følgende være Gidsler: Asker, Juliani Søn (thi han var uden Tvivl ved Erla, Fader til Juliane, og eiede han Lund for Lund, see Langebeks Script. IV. 543. 544. Erla havde forhen været gift med Johan Marskalk, Esbern Snares Søn, som døde 1213) Nicolaus Lai Søn, Biørn Tuni Søn. Af disse 3000 Mark skulde sikkert da gives 2000; men skeede det et, at de bleve betalte, da skulde Jacob (Sunesön) af Mone (Mæenventelig, som han maae have havt i Forlehning), Peder Strangesen og Biørn Mundskienk, eller og to af dem forblive i Lybek, til de vare betalte; og Asker, Nicolaus og Biørn forbleve som Gidsler, indtil de øvrige 1000 vare betalte. Naar den gamle Konge gik ud, da skulde 2 af hans Sønner gaae i hans Sted i Fængsel med 40 andre Gidsler, 20 gamle og 20 unge, som Grev Henrik selv skulde udvælge af Danmark. Til næstkommende Paaske skulde gives 9000 Mark, og den unge Konge da løslades, hvorimod hans

Valdemar Aar 1225.

Valdemar Aar 1225. Broder Hertug Erik og 9 Gidsler komme i hans Sted; men de andre Gidsler kunde byttes om, undtagen Kongens Sønner, med andre af samme Værdie. Til næst paafølgende Mikkelsdag skulde gives 10000 Mark, og da skulde Hertug Erik gaae ud og Gidslerne ombyttes, dog 10 reent løslades. Paasken derefter skulde igien Halvdelen af de øvrige Penge betales, Gidslerne ombyttes og 10 reent løslades. Maria Himmelfartsdag derefter, altsaa 1227 skulde alle de øvrige Penge betales. Naar alting var betalt, da skulde den eene af Kongens Sønner blive frie, hvilken Grev Henrik vilde, men den som han beholdt tilbage, skulde med 10 andre Gidsler forblive tilbage i 10 andre Aar for Orvethe, dog skulde Gidslerne aarligen ombyttes; Kongen kunde og faae den Søn igien, naar han gav en anden Søn istedet; dersom Pengene ei hvergang bleve tilfulde betalte, saa skulde saa mange tusende Mark som der fattedes, ligesaa mange agtbare, honesti, Mænd af Danmark, hvilke Grev Henrik selv udvalgde, gaae ind til Gidslerne, og forblive hos dem saalænge, indtil det manglende var betalt. Dersom den gamle Konge døde, førend Pengene vare betalte, saa skulde den halve Deel af det resterende eftergives, men døde den unge Konge, da kun den tredie Deel. Men døde de begge, førend Betalingen var opfyldt, da skulde de Danske være ganske frie, og alle deres Gidsler sættes i Frieheb, undtagen de, som skulde sidde i Forvaring for Orveth. Den, som eengang havde været Gidsel eller sat sin Søn til Gidsel, skulde ei igien være det, med mindre han frievilligen vilde; men undflyede en Gidsel, da skulde han sendes tilbage eller og en anden ligesaa god i hans Sted. Kongen burde overgive til Riget alle de Lande beliggende mellem Eideren og Elven, som hørte til Riget, nemlig fra Eiderens Udløb i Havet til Vandet Leuoldesowe, og fra samme Vand indtil Havet; ligeledes skulde

skulde han overlade til Riget Hr. Burvins Land (Meklenborg) og alle Slaviske Lande forruden Rygen; Slottet Reinoldesborch (Rendsborg) skulde 10 Dage efter Kongens Løsladelse gives Grev Adolf igien i den Stand Kongen besad det. Og herom skulde Kongens Eed og Gidsler gielde, og Hr. Jacob af Mone, og een til, hvem han selv vilde, skulde blive Gidsler indtil bemeldte Slot var overgivet. Alle de Privilegier Kongen havde og havde faaet over bemeldte Lande, skulde han overgive til Grev Henrik. Kongen og alle andre (venteligGidslerne) danske Adelsmænd skulde love og sværge, at de ikke vilde hielpe Grev Albert til at faae de Slotte og Lande, som han havde og havde havt. De, som vare flygtede til de Danske, skulde igien have de Lehn, som med Rette tilkom dem, med at stille Forsikkring til den Herre, som havde forlehnet dem dermed. Og ligeledes skulde Kongen og de Danske igien handle med de Tydske. Kongen og de Danske skulde ei tage nogen Tydsk i Beskyttelse, som kunde være Greverne Henrik og Adolf til Fornærmelse, og ei heller skulde disse giøre det. Fanger og Gidsler skulde settes i Frihed. Lybekkerne, Hamborgerne og de andre dette Lands (Nordalbingiens) Kiøbmænd, samt alle andre af det Romerske Rige, som for Kiøbmandskabs Skyld vilde besøge Danmark, skulde nyde den Ret og Frihed, som de havde havt før Kongens Fængsel. Til næste Paaske skulde Kongen give 100 Heste, nemlig 50 dextrarii, det er pantserte Heste, og 50 palefridi ɔ: Travere, saaledes at hver af de første skulde være 10 Mark værd, og hver af de sidste 5. Riddernes Dragter skulde gives til næste Faste. Kongen, hans Sønner, Bisperne og de ypperligste af Danmark skulde tilsværge troeligen at ville holde alt dette til Grev Henrik af Zwerin, hans Hustrue (venteligvar hans Svigermoder da død), hans Sønner, hans Slægt og Venner,

Vald mar Aar 1225.

Valdemar Aar 1225.

nemlig Grev Wolrad af Dannenberg, Grev Heinric af Scladen, Grev Adolf af Holsteen, Grev Heinrik af Lüchov, den yngre Henrik Herre af Werle, og bekræfte dette til desstørre Tryghed ved deres Segls Vedhængelse. Desuden skulde Kongen og hans Sønner udfærdige og besværge en retmæssig Orvethe til Grev Henrik. Kongen burde og uden Svig og nogen List forlige Grev Henrik med Kongen af Bøhmen, Hr. Otto af Lüneburch, Grev Herman af Orlamünde (Grev Alberts Broder) og sine øvrige Venner, som det syntes, at Grev Henrik havde ved denne Gierning fornærmet. Vidnerne vare Grev Wolrad af Dannenberg, Grev Henrich af Lüchov, Grev Henrik af Scladen, Friderik Provst, Herman, Borggreve af Witin, Adolph, Greve af Holsteen, Herre Henrik den Yngre af Werle. Disse vare paa Grev Henriks Side: Paa Kongens Side vare Herre Otto af Lüneborg *), Herre Jacob af Mone, Herre Biørn, Mundskiænk, Herre Ostrad og mange fleere. Ligeledes skulde Grev Henrik stille de Danske Tryghed ved sig og sine Venner om at tilbagegive Gidslerne, og om uryggeligen at holde hvad som her var skrevet. Under Documentet hang 6 Sigiller, da Scheidt saae det, som har indført det i Fortalen til Orig. Guelf. IV. p. 87. sq og siden er det derefter aftrykt i Thorkel. dipl. I. p. 293. Under saa haan

*) Ganske vist Kong Valdemars Søstersøn, endskiønt Scheidt meener Nei, fordi han har skrevet under saa langt ned, men man seer tydelig, at de ei ere nævnte efter Rang, og desuden er han dog den første af Kongens Vidner, hvorvel den Forskiel ei er giort i Originalen; hertil kommer, at under et Document af 1252 i Orig. Guelf. IV. 247 hir Ottos Søn Albert skrevet allersidst efter en heel Deel simple Adelsmænd. Suhm.

gaarde og skadelige Vilkaar kom Kong Valdemar i Frihed, efter at have siddet over 2½ Aar i Fangsel, hvilket endeel urettelig forøge til 3, og nogle faa, hvoriblant den gamle Riber Bispekronike endog til 4, ja Kiempeviisen til paa niende. Faa Konger have fristet saa haard Skiebne, og denne eene ulykkelige Tildragelse nedbrød for det meeste alt, hvad han, Broder og Fader havde i 66 Aar havde arbeidet paa til det danske Riges Beste og Magts Forfremmelse. Vel søgte han igien at vinde de forlorne Lande tilbage, men med liden Fremgang. Da ovenanførte Document er authentiqve, saa kan man ei antage, hvad der staaer i Erici Kronike hos Lang. I. 166, Petrus Olai hos Lang. I. 122, Kroniken, som slutter med 1317 hos Lang. II. 173, at de Danske maatte give for Kongens Befrielse 60000 Mark *) efter lybsk Vægt, og at hvad de paa den Dag, naar Kongen kom ud, maatte give til de ypperste i Saxen i Klæder, Heste og Klenodier, jocalia, beløb sig til dobbelt saa meget. Kroniken hos Lang. I. 208 har 65000 Mark **), men vurderer Klenodierne kun for 3000 Mark, hvilket vist er for lidet; thi Dronningens Guldprydelser have nok været kostbare. Aarbøgerne af Esrom hos Lang. I. 244 skrive, at Valdemar løste sig og Søn ud med 90 (skal være 90000) Pund prøvet Sølv, argenti examinati, det er 45000 Mark, hvilket skulde

Valdemar Aar 1225.

Rrr 2

*) Men i hans excerptis II. 259. scil. XL. millia marcarum puri argenti. (Alius liber habet LX.) og tilføier, at det øvrige og Klenodier, som gaves, beløb sig til ligesaa meget. Og saaledes, men med et forsan giør Gheysmer II. 386 ogsaa Beregningen, naar han ansetter Løsnings-Summen selv til 40000. Kall.

**) Uden Tvivl en Skrivfeil for 45000 Mark, thi det som anføres, er taget af Alberti Stad. chron. Kall.

Valdemar Aar 1225. de hede 90000 Mark og 45000 Pund, da 2 Mark gaae paa 1 Pund. Maaskee denne Regning er rigtig, naar Klenodiernes Værd lægges til Løse Summen. Den Wisbyske Krønike hos Lang I. 254 udgiver Summen for 40000 Mark puurt Sølv. De Islandske Annaler have efter deres Beregningsmaade 8 Læster Sølv. Stral hos Lang. III. 309 har 40210 Mark efter lybsk Vægt, foruden mange Gaver til de Tydske. Krøniken, som slutter med 1252*), og Albert af Stade har 45000 Mark, og skatter Klenodierne for 3000 Mark. Corner hos Eccard har 60000 Mark lybsk Mynt og Klenodier for 3000 Mark. Riber Krønike hos Lang. VII. 192 har 60000 Mark Sølv efter lybsk Vægt. Den Slaviske Krønike hos Lindebr. og Lerbecke **) taler om 50000 Mark, saa og Keisernes Historie hos Mencken III. 123. Da Valdemar først kom i Frihed den 21de Dec. paa St. Thomæ Apostels Dag, som Petrus Olai og Hvitfeldt vidne, saa give Krønikerne hos Lang. I. 228. 244. 254. 371. IV. 228 Aaret 1226 ud for det Aar han kom frie udi, og nogle, som Hamsfort I. 286. Petr. Olai II. 259. Krønikerne I. 208. II. 167. 457 lade derimod begge Kongerne blive frie 1225, fordi Faderen blev det, da dog Sønnen ei kom i Frihed før Paaske 1226, efter Foreeningens Indhold. Den Siellandske Krønike Lang. II. 625 lader begge blive frie 1226. Ja paa et Sted vil Hamsfort hos Lang. I. 40, at Valdemar først

*) Hos Lang. V. 498, men den heele Krønike fortiente ikke at aftrykkes, da den ikke er andet end nogle Excerpter af Albert. Stadens. Kall.

**) Naar der i denne Lerbekes Krønike staaer 5000 Mark, er det efter Meiboms Anmærkning p. 533 en Trykfeil, da der i Haandskriften stod 50000. Kall.

Valdemar Aar 1225.

først blev frie 1227, hvilket og findes i Kreniken hos Lang I. 391 som og i den Næstvedske Kalender ibid. IV. 289. Petrus Olai og Gheysmer skrive, at Valdemarerne, Fader og Søn maatte sværge over Herrens Legeme for sig og deres Underhavende, at de aldrig vilde hævne den Uret, som dem var skeet, hvilket Svaning hos Bartholin forklarer, at de nød Sakramentet og svore derhos *). De to Sønner, som Valdemar maatte sætte til Gidsel, vare efter Petrus Olai II. 259 Erik og Abel, men da den første ei kom did, førend hans ældste Broder Valdemar var løsladt, saa har det været Abel og Christopher han satte; thi af et Diplom af 1230 sees, at de endnu da sadde der alle tre. Vel var Forliget alt 17 Nov. sluttet, men Kongen kom dog ei ud før den 21de Dec., og herover maa man ei undres, thi inden Bud kom fra Schwerin til Danmark og tilbage igien, inden begge Prindserne kom did, samt de fornødne Penge og Gidsler, kunde den Tid vel medgaae. Efter Kiempeviisen lod Grev Henrik Kongen endda bie noget, men Valdemar, som ei troede paa hans Leide, hvortil han vel havde Aarsag, skyndte sig bort, og seilede og roede til Danmark i 2 Dage; hvilket vel kan være, thi af de Sorøiske Aarbøger hos Lang. V. 457 sees, at han kom hiem Juledag den 25de Dec., og et Par Dage har han vel brugt til at reise fra Schwerin til Havet, efterdi han i Fængselet vel er bleven svag og ubeqvem til at reise. Da samme Aarbøger udtrykkelig sige, at Faderen Valdemar kom da tilbage, saa er ventelig Sønnen Valdemar bleven i Fængsel efter Forligets Indhold til Paaske 1226. Kiempeviisen II. n. 27 vil, at hvad der blev givet for Valdemars

Løs-

*) Rigtigere nok, at de lagde Haanden paa en Oblat-Æske eller Reliqvie-Æske med det hellige Klæde. Kall.

Valdemar Aar 1225. Løsning, beløb sig kun til 6000 Mark Sølv, hvilket maae sigte til den første Summe, og at dermed blev ladt 100 Ørs, hvilket er umueligt, samt at endog ædle Jomfruer og Fruer, der vare deres Herre huld, bidroge hertil med deres Linned, Klæder og Hovedguld, hvilket maaskee kan være skeet, inden alting blev betalt. Den plattydske Riimkronike hos Staphorst vidner, at Tiden faldt begge Kongerne lang i Fængsel, og at de derfor giorde sig al Umage hos deres Venner, for at komme ud. Hertug Henrik af Saxen (Pfalzgreven) skal have været med i denne Sag paa Grev Henriks Side; men jeg tvivler herpaa, da han ikke nævnes i ovenmeldte Befrielses Instrument; Kongen svor, ei at bygge nogen nye Fæstning i Holsteen, og ei meere at ville skade Landet, og maatte han give 60000 Mark lybsk, og hvad han maatte give i Klenodier, Klæder og Heste, var af end større Værdie, og til (Grev Henriks) Riddere og Knapen gav han Harnisker, Pantsere og Vaaben. Riimkroniken hos Schütze har 60000 Pund lybsk. Svaning siger, at Valdemar maatte og arveligen afstaae til Grev Henrik det halve af Schwerins Grevskab paa sin Sønnesøns Nicolai Vegne, hvis Formynder han var, og at dette er rigtigt, viiser eet Valdemars Diplom af 1241. Hvitfeldt skriver derfor og, at Valdemar og hans Sønner maatte hoiligen forpligte sig, og leggende begge deres Hænder paa det hellige Testamente sværge og sige, at de aldrig efter denne Dag skulde nogensinde hævne dette deres Fængsel i nogen Maade, ei heller begiere Schwerin, Holsteen, Hamborg eller noget af de Lande ved Elven, som Grev Adolf havde inde; iligemaade skriver han, at den Kost og Tæring, som Valdemar maatte udlegge for dem, der havde med hans Løsgivelse at giøre, beløb sig ogsaa høit; saa og at han maatte give 30 Mark til Itzehoe Kirke, fordi han forhen havde brændt

brændt den, og at han maatte antworde disse Penge til Fyrsterne. Fremdeles skriver han, at han strax efter sin Hiemkomst lod oppebære en stor Skat af alle Rigets Indbyggere, baade Leg og Lærd, for dermed at betale sin Løsepenge. Keiserhistorien hos Mencken III. 123. Gramm. Meurs. 389 siger, at Kongen kun betalte det halve af de udlovede Penge, hvilket nok kan være, thi efterat Sønnen Valdemar var udkommen, har han neppe betalt noget før 1230 for de andre tre Sønner. Helvader har i sit Encolpod. en underlig Fabel, at de Siellandske Bønder alleene vægrede sig for at bidrage noget til Kongens Befrielse, og at de derfor mistede deres Frihed og bleve vornede, da de dog længe efter vare frie, og da de vornede, som for den Tid og en Stund efter omtales, saaledes som Kofod Ancher Lovhist. I. 420. sq. beviiser, ei betyde andet, end at være under en andens Beskyttelse, og ingenlunde at være ufrie og stavnbundne. Den danske Hvitfeldt og den meklenborgske Chemnitz forsikkre, at Valdemar kom fornemmelig frie ved den saxiske Hertug Alberts Bestræbelser; og da de have havt gode Efterretninger og Archiv Documenter, saa er dette maaskee rigtigt, endskiønt jeg ei har kunnet finde noget derom hos gamle Skribentere, dog maae man og derhos paa den anden Side tilstaae, at de begge skrive temmelig skiødesløs, især Hvitfeldt. — Pfalzgreve Henrik bygde Harborg op igien, hvilket Slot nu i nogle faa Aar blev opbygget og nedrevet igien adskillige Gange. Hist. Imp. l. c. Lerbeck hos Meibom. I. 509. — Bisp Peder Jacobsen døde efter Lang. V. 457 den 18de eller 19de May, som den hamborgske Dødeliste hos Lang. V. 399 vil, eller og den 20de May efter den Lundske Dødeliste hos Lang. III. 519 i Flandern, som Pilegrim paa Reisen til Jerusalem i Følge med andre korsede Pilegrime, enten i Byen Dam i Pomern efter den Roskildske

Valdemar Aar 1225.

Valdemar Aar 1225.

tildske Gavebog hos Bartholin, og Petr. Olai coll. hos Lang. VII. 153, eller og snarere i Cistercienser-Klosteret Thos eller Dos tæt ved Bruges, i Stigtet Tournay, hvor han blev begravet, som den Flandriske Skribent Molanus i actis Sanct. Belgii og Aarbøgerne af Esrom Lang. I. 244 ville. De, hvoriblant Hamsfort hos Lang. I. 286, som sige, at han døde i Landsflygtighed, tage vist feil, i det mindste var det en frievillig Landsflygtighed. Molanus siger, at han var beslægtet med Kongen af Danmark, hvilket neppe er rigtigt, endskiønt jeg maae tilstaae, at man ikke veed af hvad Slægt hans Moder Estrid har været. Efter Molanus og Acta S. S. Jan. I. 458 blev han kaldet Helgen, men at ham dog ei beviistes Dyrkelse i Bruges. Han maa ei være bleven gammel, siden hans Fader Jacob Suneson først døde 1246, dog venteligen været over 40 Aar. Af den hamborgske Dødeliste sees, at han var Kanike i Hamborg, og at man der stiftede Siælemesse for ham; ligeledes var han og Kanik i Lund. Lang. III. 467. 468. — Der er uden Tvivl denne Bisp Peder, der befoel, at ligesom forhen Tiende blev betalt til den gamle Kirke i Nestved, saa skulde herefter den saavelsom Offer, der erlagdes i begge Kirker, alleene tilhøre den gamle Kirke og Munkene. Han gav og al Bispetiende, endog af Sild, i sit ganske Stigt, did, samt Hellig Brøde, som beginges af Klosterets Brydier og Fæstebønder, coloni; eftergav ogsaa den Læst Hvede, som aarligen skulde gives af det til Bispen mod Gods i Systorp, Rafnstorp, Twede og Padeborg. Lang. IV. 344. — I hans Tid overlod ogsaa Tuko, Provst i Roskilde til Sorøe Kloster sin Gaard Grund i Susætorpstte for 44 Mark Sølv og 2 Bool Jord i Skippunge, og derfor betalte Bønderne aarligen en Mark Meel. Efter sin Død blev Tuko begravet ved Kirkedøren i Sorøe. Lang. IV. 483. 543.

Bi-

Bisskop Peder Jacobsens Eftermand var Nicolaus Stygson af samme Palnatokiske eller Absalonske Slægt. Hans Fader var Styg Gallen og Moder Christine, og stammede han fra Ebbe, Skialm Hwids Søn. Han gav adskilligt Gods til Nestved Kloster, og opregnes derfor blant dets Velgiørere. Lang. IV. 291. 344. Endskiønt vore fleeste Krøniker lade ham først blive Bisp 1226, saa viiser dog et Diplom, at han allerede var det i dette Aar, hvorvel han ei er bleven indviet førend i næste. Lang. I. 166. 183. 244. 370 II. 625. III. 310. Bemeldte Diplom hos Thorkelin dipl. I. p. 100 er et Privilegium, som Bisskop Nicolaus giver 1225 i sit Embeds første Aar til Roskilde Kapitel, om at ingen maae vælges til Decanus, Provst, Archidiaconus eller Diaconus ved den Hellig-Trefoldigheds og Lucii Kirke i Roskilde uden Kapitelets frie Samtykke: Han og hans Eftermand skulde forsyne Kirken med Klæder, Klokker, Bøger, og andre Nødvendigheder. Han skulde ei bebyrde Kanikernes Kirker med Giesterie; Provsterne skulde blive ved Kirkerne; hvad Gods, som var blevet skilt derfra, skulde igien bringes did, saavidt anstændigt kunde være. Bispen skulde ei have Magt til at straffe nogen Kanik for nogen Brøde, uden han først var ført for Decanus, og vilde ei rette sig til Kapitelet; Brødrene skulde have alle bispelige og kongelige Oppebørseler af deres Brydier og Bønder, og Domprovsten, Præpositus maior, skulde intet have af Indkomsterne, undtagen forsaavidt han var Kanik; ei heller maatte han mænge sig i Forvaltningen af Kanikernes Gods, uden naar han dertil blev kaldet; for al den Vold, som øvedes mod en Kanik eller mod nogen af hans Folk, eller i en Kaniks Gaard skulde Kapitelet faae tilbørlig Hævn ved Bandsættelse. — Førend Nicolaus blev Bisp, lader det, at en vis Ranald Magister og Decanus i Roskilde var bleven valgt der-

Valdemar Aar 1225.

Valdemar Aar 1225. dertil, og havde allerede begivet sig paa Veien til Rom, for at faae Stadfæstelse, men traadte ved sin Ankomst til Paris ind i Dominicaner-Ordenen, dog ei antaget af Dominicus selv, med mindre man vil henføre dette til 1214, efter den ældre Bisp Peders Død, og førend Peder Jacobsen blev det. Ranald var neppe et Aar i Ordenen, førend han blev udvalgt til Prior, venteligved Klosteret i Lund, hvilket Embede han forestod i mange Aar, og efter ham Anald i 2 Aar og siden Absalon i 20. Bartholin formoder, at det er af denne Ranald, at Cantipratanus har faaet Underretning om Hellig Anders af Slagelse hans Levnet, siden han selv siger, at en god og hellig dansk Mand af Prædikebrødrenes Orden underrettede ham derom. Lang. V. 501. — Erkebisp Peder af Lund stadfæstede den Gave af St. Hans den Døberes Kirke i Ringsted med Frihed, for al bispelig Rettighed og Paalæg, som hans Formand Erkebisp Andreas og dennes Broder, Bisp Peder af Roskilde havde giort til Brødrene i Ringsted, dog uden at træde Stigtets Biskop for nær. Ligeledes stadfæstede han Gaven, som hans Formænd havde givet til Ringsted Kirke af Bispetienden i Bynløse (Benløse) for 2 Mark Sølv. Rimelig har han giort dette, da Roskilde Stigt stod ledigt, og have maaskee den nye Bisp Nicolaus og Kapitelet sigtet til dette, og de mange Gaver de 2 Bisper Peder havde giort til Klostere, naar de ville, at man skulde bringe igien til Roskilde Kirke, hvad derfra var kommet. — Den 11te Aug. tilskrev Paven fra Reate den Lundske Erkebisp et Giensvar hos Reynald. h a. n. 17 paa hans Spørgsmaal om en og anden Ceremonie ved Sacramentets Uddeelelse: at Pave Nicolaus havde engang sagt, at Forskiellighed heri efter Tid og Sted skadede ei de Troendes Salighed, naar ingen Kirkelov var herom; men hvorledes den Romerske Kirke

Kirke forholdt sig hermed, det erindrede vel Erkebispen selv fra den Tid han var i Rom, og det havde hans Sendebud nu vel ogsaa seet; Derimod maatte en Munk, som havde forladt sin Orden, om han end var bleven forligt med sin Abbed og havde udstaaet Poenitentse, dog ei uden Pavens egen Tilladelse foretage nogen geistlig Forretning, om han end var ansat ved et Embede. Erkebispen maatte gierne messe i et andet Stigt uden Pallium og Tofler, sandalia, og det saa meget meere, som han ei maatte bruge Pallium, uden paa de bestemte Dage, og derfor kunde han og holde Sielemesse uden Pallium. Porthan. 19. Ved et andet Brev fra samme Sted af 12te Aug. gav han ham i 5 Aar Magt til at afløse Mordbrændere og Voldsmænd mod geistlige Personer i hans Erkestigt, dog saaledes, at de maatte give tilbørlig Erstatning til den, som de havde fornærmet; men var Forseelsen alt for stor, da skulde han sende dem til Paven til Afløsning. Porthan. l. c. — Paven stadfæstede ved Skrivelse fra Lateran hos Lang. VI. 128 en Tilladelse, som Guarinus de monte acuto, Mester for Ordenen af det hierosolymitanske Hospital (eller Johanniter-, nu Malteser-Ordenen) havde med sit General-Kapitels Samtykke givet til den franske Enkedronning Jngeborg, angaaende en Stiftelse hun havde giort for sin afdøde Konges Philippi, sin egen, sine Formænds og Eftermænds Sieles Beste til at holde Sielemesser dagligen for dem i deres Hospital-Kirke i Corbeil ved 13 Præster og Brødre af bemeldte Orden, og havde hun derfor givet til hver af dem 12 Pund i aarlig Indkomst. — Den Lybekske Bisp Berthold drog ved sit aabne Brev Omsorg for, at Domherrerne kunde alle sove sammen i Sovekammeret, dormitorium, efter andre Kirkers Wiis, og beskikkede dem paa deres Klagemaal en camerarius (som her synes at betyde en Overopvarter, Tilsynsmand, af camera) og ansatte

Valdemar Aar 1225. dertil en vis Gerard, som han gav Tienden af Ureturp, for at skaffe de fornødne Lys til Sovekammeret; han gav ham og en Tiende paa Landet Pole, og meere til ham og hans Eftermænd, og om Tienderne toge til, saa skulde af det overskydende holdes Sielemesser for Bisp Berthold selv. Ved et andet Brev afstod han gammel Lybek til Borgerne i Lybek, fordi han var kied af de idelige Klammerier, der forefaldt mellem hans Folk og de Fattige af Byen for Græsgang og Fiskeries Skyld, dog maatte Borgerne ei bygge Møller i Swartowe til hans Møllers Skade. Beckers Gesch. von Lübeck I. 178. — Om Foraaret kom den pavelige Legat Wilhelm, Bisp af Modena, med alle sine Folk og endeel Pilegrime til Riga, hvor han med Stads og Glæde blev modtaget, og hvor han og selv glædede sig over, at Guds Ord var nu derfra udbredt paa 10 Dages Reise til Reval, og atter paa andre 10 Dages Reise til Pleskow og langs Duna til Gerceke, og at der nu var 5 forskiellige Bispedømmer med deres Bisper, nemlig foruden Riga, Leal, som siden kaldtes Stiftet Oesel, hvor Godefridus, Prior af Kloster-Pforten, et Cistercienser-Kloster ved Naumborg i Thyringen, var Bisp; I Seleborg i Semigallien, hvor Lambert var nu Bisp, efterat Berhard af Lippe var død; I Ungannia eller Dørpt, hvor Herman var Bisp, og Reval; dog maae man tilstaae, at Wyk og Oesel havde neppe endnu sin egen Bisp, efterat Sædet var forflyttet fra Leal til Dørpt; maaskee derfor snarere Riga, Dørpt, Seleborg, Reval, Wirland. Strax efter sin Ankomst tilskrev Legaten Paven en Beretning herom, og sendte den med et Bud til Rom. Derefter forsamlede han ofte Liverne og andre, som vare i Staden, prædikede for dem, og gav dem megen Afflad, og siden giorde han adskillige Reiser om i Landet. Paa den første havde han med sig Bisp Albert, og Provst Johan

ved

ved Marie-Kirken i Riga. Udi Ungannien fandt han Slottet Odempe vel befæstet og beboet, og formanede han de Tydske, at de ei skulde paalegge de Nyeconvendte alt for svære Byrder. Vellin fandt han at Sværdridderne havde stærkt befæstet, og formanede dem til ei at plage Estherne for meget med Tiende og paa anden Maade, at de ei derved skulde faae Anledning til atter at falde fra Troen. Der kom Gesandter til ham fra de Danske i Reval, som bleve glade ved hans Ankomst, og fortalte ham deres Krige og Gienvordigheder. Fra Estherne i Wyk, som altid krigede med de Danske, kom og Sendebud, der tilbød ham deres Land og Egne, alleene paa Vilkaar, at forsvare dem mod de Danske og dem fra Øesel, og han tog mod dette Tilbud. Udi Wenden prædikede han baade for Wender, Letter og Tydsker, og roeste Letterne meget, fordi de aldrig vare faldne fra Troen, efterat de engang havde antaget den. Ved sin Tilbagekomst til Riga dømte han i mange tvistige Sager mellem de Tydske, Liver og Letter. Fra Novgorod sendte og Russerne Bud til ham, og bade om Fredens Stadfæstelse. *Westhard*, Semigallernes Fyrste, indfandt sig ogsaa, og skiønt han ei vilde efter hans Formaning antage Troen, tog han dog en Præst med sig tilbage til sit Land. Ligeledes fik han og Besøg af *Wissewald*, Konge i Gerceke, af Grev *Burchard* af Aldenborg, som forhen er omtalt ved Aaret 1214, af de danske Bisper, som vare i Reval, og af dem fra Øesel og Wyk, som tilbød sig at antage Præster og Christendommen, naar han kun vilde befrie dem fra de Danskes Angreb. Han lovede dem Frihed og sendte Bud til de Danske, og dem af Oesel, om at holde den Fred, som han foreslog dem. Derefter reiste han om i Lifland, og i Kokennoyse eller Kokenhusen prædikede han baade for Tydske, Russer, Letter og Seleborger fra Semigallien, og formanede

Valdemar Aar 1225.

Valdemar Aar 1225.

manede de Tydske til at behandle deres Underhavende vel. Om Høsten efterat han var kommen tilbage til Riga, brøde de Tydske i Odempe Freden med de Danske, og under Paaskud, at de Eldste af Wirland havde indkaldet dem, droge de ind og bemestrede sig de faste Slotte, udjoge de Danske, og paastode, at Liver havde først under Jomfrue Mariæ Fane bragt dette Land til Christendommen. Dog saasnart Legaten hørte dette, tvang han dem ved Band til at overlade Landet til Pavens Skyts, og ligeledes tvang han og de Danske i Reval til at overlade Wirland og de andre mellem dem og de Tydske stridige Lande i hans Hænder. De Danske indgik dette, da de vare modløse over deres Konges Fængsel, og ei turde sætte sig op med Paven eller hans Legat, og overgave til hans Sendebud Wirland, Jerwien, Harrien og Wyk, og sendte Stadfæstelse herpaa til Riga ved Brev med deres Segl under. Legaten sendte derpaa I af sine Folk, Pilegrime og Præster til Wirland, skaffede der alle Danske og Tydske bort, og lagde Landet under sin Magt. Gruber orig. Liv. 171-175. Arndt Lifl. Chron. II. 17. Gadebusch I. 184-193. — Da Wilhelm drog til Lifland, giorde han de Kaniker M. og R. til sine Vicarier. — Af Pave Honorii Brev under 3die Jan. til alle Troende i Lifland og Preussen sees, at han tog under St. Peders og sin Beskyttelse alle dem, som lode sig omvende, saa at de skulde blive i deres Frihed og alleene tiene Christo, og beviise den Romerske Kirke Lydighed. Altsaa handlede Legaten heri efter Pavens Befaling, og var det Pavens Agt at giøre alle disse Folk frie, saa at hverken Tydske, Danske, Polakker, eller nogen skulde have over dem at sige; visselig en priisværdig Hensigt, thi det at staae under det Romerske Sæde, sigtede ei til andet end det Geistlige, og dette maatte alle Katholske Christne giøre, og i det høieste til en maadelig

sig Peters Penge, som og fast alle Lande maatte give. Ligeledes seer man heraf, at Wilhelm var ei alleene sendt til Lifland, men og til Preussen, hvorhen det dog ei lader, at han kom. — Den 8de Januarii gav den pavelige Legat Bisp Wilhelm tilkiende ved sit Brev i Riga, at Bisp Herman af Leal havde berettet ham, at da Tideric den første, Bisp i Esthland, havde taget sit Sæde i Wyk udi Leal, saa havde Herman ladet sig nøie med det øvrige, og taget Sæde i Dørpt, men dog med Pavens Tilladelse skrevet sig af Leal; da nu Leal laae øde og uden for hans Stigts Grændser, saa udbad han at maatte kalde sig efter Dørpt, hvor han havde samlet Kaniker til Ære af de Apostler Peder og Povel; denne Tilladelse gav Wilhelm ham og tilligemed, at han maatte betiene sig af alle de Breve, Rettigheder og Aflad, som han hidindtil havde under Navn af Leal. I August Maaned stadfæstede Legaten i St. Jacobi Kirke til Riga Landets Deeling, som var giort den 24de Julii 1224 mellem Bisp Albert af Riga, Bisp Herman af Leal, som han endnu der kaldes, og Sværdridderne, saa at Riddernes Magister Volqvin og de følgende skulde vel i det Geistlige staae under Bispen, men i det Verdslige selv have Magt til at dømme, dog saa at Appel til Bispen havde Sted, og afgiorde han derved en Trætte, som reiste sig deraf, at Sværdriddernes Rettigheder vare anderledes bestemte i Bisp Hermans Brev og anderledes i hans Broders Bisp Alberts. Blant Underskrifterne forekommer Bisp Lambert af Semigallien, hvilket viiser, at Bernard var død. Paa samme Maade afgiorde Wilhelm og i Augusti Maaned en Trætte om samme Sag mellem Bisp Albert og Sværdridderne, og af denne hans Dom sees, at de sidste besadde den tredie Deel af Lifland og Letland. Dette skeede og i St. Jacobi Kirke, neutelig altsaa paa samme Dag førstnævnte

Valdemar Aar 1225. nævnte Dom blev afsagt. I December Maaned afgiorde han og Byen Rigas Rettigheder, og hvorledes det i den Henseende skulde forholdes mellem den og Bispen. Bispen fik derved alleene Rettighed til at mynte efter den Gullandske Mynts Gehalt og Vægt, Schrot und Korn; Borgerne bleve derimod frie for gloende Jern, Told, Strandret, Tvekamp, og skulde de i alting nyde Gullands Ret, dog alleene at de ei maatte beskikke Præster, endskiønt de Tydske paa Gulland giorde det. Man seer heraf, hvor stor Anseelse Visbye og Gulland da stode i; her vare tilstede Bisp Lamber taf Semigallien, Bisp Guilielm af Reval, (altsaa var Wesselin død), Grev Brocard, ventelig Burchard af Oldenborg, og mange fleere. Sex Segl hænge under dette Diplom. I samme Maaned afgiorde han og i Riga Stridigheden mellem Bisp Lambert af Semigallien og Byen Riga angaaende Grændserne. Dette Diplom har og Bisp Guilielm af Reval underskrevet, og under det hænge 5 Segl.

Efter Nyeaar brød Kong Hakon op fra Oslo med sin Hær, for at falde ind i Vermeland, han sendte Dagfind Bonde tilbage til Bergen, for at vogte den unge Sigurd, hans Søn, Slegfred nemlig, om han skulde komme noget til paa dette Tog. Den Hær han faldt ind i Vermeland med, bestod af 3000 Fodfolk og 600 Ryttere, og vare de første i Slæder. Mange raadte ham herfra, men han svarede sig ei at frygte, om end Kongen af Sverrige selv kom; det heele Tog faldt ud paa at røve og brænde i Landet. Imedens overfaldt Ribbungerne Tønsberg Bye, røvede den og opbrændte 16 af Kongens Skibe, giorde og stor Skade paa Hedemarken. Men som Kongens Bryllup stundede til, saa drog han efter Paaske til Bergen og holdt paa Hellig-Trefoldigheds Søndag Bryllup der med Margrete, Skule Jarls Datter; Bryllup-

pet

det stod i 5 Dage, og var Kongen og Mandfolkene i en Sahl for sig, og Dronningen med Fruer og Jomfruer i en anden. Danske Snorro 650. sq. 657. Torfæi hist. IV. 4. 15. 17. Isl. Annal. — Ved denne Tid kom Peder igien fra Rom, som Erkebisp. — Noget efter døde Bisp Nicolaus i Oslo den 9de May, efter Lang. II. 510. III. 85, en klog, men oprørsk Mand, som endog for nyeligen havde viist sit onde Hiertelaug mod Kongen, der desuagtet fulgte hans Lig til Jorden, hvilket skaffede ham megen Yndest, da Nicolaus var af den største Slægt i Danmark og Sverrig, og havde og stor Slægt i Norge. Ottar var hans Eftermand. — I Konghelle kom Eskild Laugmand, Frue Christine og Junker Knud til Kong Hakon, hvilken sidste han vilde have beholdt hos sig, men hans Moder vilde ei tilstede det. Vinteren over var Kongen i Bergen. Danske Snorro 662. Torfæus l. c. 18. 19. — Man har et norsk Diplom af Skule Jarl i Thorkel. dipl. II. 22. og oversat paa Latin hos Schøning Trondh. Domk. Beskr. Anh. S. 29, hvori han skriver sig Kong Inges Broder, angaaende noget Land til Kapitelet i Nidaros; deri siges, at Skiødet blev udstedt om Høsten, efterat Kong Hakon havde havt Bryllup med Frue Margrete, Jarlens Datter. Af Jarlens Sigil kan endnu sees saameget, at han paa den eene Side har været forestillet til Hest, og paa den anden staaer den opreiste norske Løve og disse Ord: dic co - - - rtis Stu - - - — Paven tilskrev den 4de Nov. i Brevet hos Raynald. p. 334 Erkebispen af Tronhiem, om at lade prædike Korset, og at opmuntre det norske Folk dertil, allerhelst Hertugen af Norge, Skule Jarl, havde ladet sig korse til det hellige Lands Undsætning og en stor Mængde Folk med ham, og han havde ladet giøre bekiendt, at enhver, som vilde følge ham, skulde faae frie Skibe og Fragt. Herom findes ingen Underretning i den

Valdemar Aar 1225.

Valdemar Aar 1225. norske Historie; venteligt har Sygdom i næste Aar og Rigets Sager hindret ham fra at fuldbyrde sit Løfte. — Kulden var i dette Aar saa stærk i Norge, at naar man stod paa et Field, og saae ud over Havet, kunde man ei see andet end Iis, og Skibe fres ind saa langt fra det faste Land, at Skibsfolket behøvede 2 Dage for at gaae fra dem til Landet. Islandsk. Ann. Snorr. — Den 12te Aug. tilskrev Paven fra Reate den Svenske Kong Eric, og tog ham for sin særdeles Hengivenhed til det Romerske Sæde under sin og den Hellige Petri Beskyttelse saavel hans Person, som Riget, og alle hans Rettigheder og Værdigheder, honores, saa at ingen maatte angribe eller forstyrre dem. Vastov. vitis Aquil. p. 174. Wildes hist. pragm. p. 406. Raynald. ann. h. a. n. 18. Celse 61. Den 13de Aug. tilskrev han og Hertugen og de Store, magnates, i Sverrige, i Anledning af Erkebispens af Upsal Klage, at de trak geistlige Personer for Retten, og ellers plagede dem med adskillige Byrder. Vastov. l. c. Celse l. c. Ligeledes til Prælaterne og Kleriset i Upsal Stigt, at de skulde holde Erkebispen frie paa hans Visitats-Reiser. Celse appar. ad hist. Sveo-goth. p. 61. Den 6te Nov. til alle Erkebisper, Bisper og Prælater i den Katholske Kirke, om at Cistercienser-Ordenens Privilegier ingenlunde vare blevne afskaffede paa det sidste almindelige Concilium i Lateran. Celse l. c. Den 21de Nov. fra Reate til Bisp Robert i Westeraas om Tilladelse at spise Kiød for Svagheds Skyld, som han havde i sin Ungdom lovet at holde sig fra, og Qvittering for 20 Mark Peters Penge. Porthan. 19. — Den 27de Jul. indviede Bisp Bengt af Linkiøping St. Marie Kirke i Wisbye, som det Tydske Folk der havde opbygt, og siden udstedte han sit Brev der, hvorved han gav Borgerne Tilladelse til selv at vælge deres Præst, fremmede Giester at faae en Begravelsesplads ved Kir-

Kirken; ingen Prælat eller Provst maatte lade tillukke Kirken uden for Blods Udgydelse; alle Skibsfolk skulde give deres Almisse til denne Kirke og ei til nogen anden og ei holde den tilbage. — Regnald foreenede sig med Allan, Herre af Galloway, som var Connetable hos den Skotske Konge, og drog med en Hær fra Man til Synderøerne, for at indtage den Deel, som han havde givet sin Broder Olav, men Mannerne vilde ikke stride imod Olav eller Beboerne, hvorover disse to Herrer maatte vende tilbage med uforrettet Sag. Efter nogen Tid foregav Regnald at ville drage til den Engelske Konges Hof, og fik til den Ende 100 Mark af Folket paa Man, men han drog til Allan i Galloway, og gav der sin Datter bort til hans Søn, hvorover Mannerne bleve ham meget fiendske, og besluttede at tage Olav til Konge. Johnston antiqu. Celto-Norm. p. 29. Lang. III. 228. sq. — Paven maatte for indbyrdes Uroe forlade Rom og tage sit Ophold i Tivoli. Keiseren lovede ham til August 1227, selv at drage til det hellige Lands Undsætning, og der i 2 Aar at forblive. Muratori Gesch. VII. 455. — Af et Diplom i Orig. Guelf. III. 864, som ei kan være ældre end dette Aar, sees at Hertuginde Helena, Otto's Moder og Kong Valdemars Søster var endnu i Live. — Grev Herman af Orlamünde, den berømte Alberts Fader, blev i September fanget af den Thyringiske Landgreve Ludvig, med hvilken han havde kriget siden 1223. — Wizlaw, Rygernes Fyrste, skiænkte ved sit Brev hos Westphal. mon. Cimbr. II. 2062. og Schrøders Meckl. 542, udstedt i Tribuses til Provsten i Raceborg Landsbyen Putize, frie for alle Byrder, Leding, Fæstningsbygning, og med Rettighed af Hals og Haand for sin, Hustrues, Faders og Moders Sieles Beste, og fordi Gud havde seet til den ham skeede Uret, og igien indsat ham i sin Fæderne

Valdemar Aar 1225.

 Arv,

Valdemar Aar 1225.

Arv, (maaskee mod Valdemars Villie, thi af Kreniken, som slutter med 1219 hos Lang. III. 264 sees, at Valdemar forlehnede den yngre Broder Barnuta med Rygen, og nu har maaskee Wizlaw betient sig af Valdemars Fangsel til at igientage sin Ret). Hals og Haand forstodes dog saaledes, at Fyrstens Foged skulde domme den Skyldige, om han fortiente Doden; men om han slap med Boder, da skulde de gives til Provsten, men Fyrsten domme, om han burde miste Livet eller give Boder *). Grændseskiellen bestemtes ved Træer, hvori Fyrsten havde med egen Haand indskaaret Kors. Raceborger Kirke maatte og overalt i Fyrstens Land fange Sild, uden at give Told. Blant Vidnerne var Jordens Frue, Frue Margrete (maaskee Wizlaws Gemahlinde), to ædle Slaver, de Brødre Boranthe og Pridibore, Peter, Borggreve i Barth. — Bisp Herman af Esthland eller Dorpt maae om Hosten være reist til Tydskland, thi efter Vidnesbyrd af Chron. montis Sereni hos Mencken II. p. 300 var han Mathiæ Dag eller den 21de Sept. i Magdeborg med 7 andre Bisper. — Den 14de Nov. stadfæstede Paven ved Brevet i Cod. dipl. Polon. V. p. 10 de Grændseskiæl, som Bisp Albert af Lifland havde sat for det Selehurgske Stigt. — Fyrst Michael af Tschernigow vilde ei længere regiere i Novgorod, hvor Indvaanerne dog vare meget fornøiede med ham, men forlod det, hvorpaa Jaroslaw, Wsevolads Søn, som havde to Gange for-

*) Det sidste er nok ikke Meeningen af Ordene: Si vero *componere* voluerit totaliter Præposito componet: in potestate tamen nostra erit et voluntate, vtrum reus componat vel damnetur. Her tales nok om Forlig og Sone. Kall.

forhen regieret der, atter blev deres Fyrste, og strax derpaa overvandt Lithauerne ved Torshek. Tscherbatow. p. 1066-1068. Valdemar Aar 1225.

Efterat Valdemar var kommen i Frihed, pønsede han paa igien at erlange de mistede Lande, og at hævne den ham skeete Skade og Spot; men da han var bunden ved Eed, og man efter Tidernes Tænkemaade ei kunde løses fra den uden ved Paven, saa sendte han Bud herom til Rom, dog bevægede han sig ei offentlig herom, førend han havde faaet sin ældste Søn Valdemar efter Foreeningen paa frie Fod ved Paaskettider, som i dette Aar indfaldt den 19de April. I Anledning af Kongens Forestillinger skrev Paven den 9de Jun. et Brev til Keiser Friderich af følgende mærkelige Indhold: Tre Ting burde formaae Keiseren til at viise sig gunstig mod den Danske Konge, som ved Forræderie af hans Vasal, Grev Henrik af Zwerin var kommen i Fængsel, først: fordi Kongen havde staaet ham bi efter det apostoliske Sædes Formaning paa en ham meget beqvem Tid, og med Flid hiulpet til hans Ære og Ophøielse; For det andet: fordi Venskabs Forbund var mellem ham og Kongen, som Paven selv havde seet af hans aabne Brev, der var forsynet med en gylden Bulla (hvorved uden Tvivl sigtes til Keiserens Afstaaelse 1214 af Nordalbingien og Venden til Kongen, maaskee og til et nøiere Forbund os nu ubekiendt); For det tredie var vel det eene Menneske forbundet til at hielpe det andet, men især den eene Ridder den anden, og den eene Konge den anden, thi han burde hos andre Konger ære den Kongelige Majestæt, som giorde ham selv ærværdig. Og da Grev Henrik havde nødt Kongen, medens han holdt ham fangen, til at love eedeligen at ville give sine Sønner til Gidsler, og at betale en vis Deel Penge, saa anstod det Keiseren at bruge sin Aar 1226.

Magt

Valdemar Aar 1226. Magt til at twinge Greven til at give Kongen Gidslerne tilbage, som og de allerede givne Penge, og ei at foruroelige ham for de resterende, thi Keiseren burde indsee Grevens Ondskab mod Kongen, ei alleene for Gierningen selv, men og for Exemplet, saa at det hverken var anstændigt eller tienligt, at Greven skulde finde nogen Yndest hos Keiseren, da han ved sit afskyelige Exempel havde bevæbnet Vasaller mod deres Herrer, og private mod Konger; Keiseren burde foragte de Penge, som der sagdes at han skulde have, da Gud havde givet ham nok, og han burde ei for en ringe Penge sætte en Plet paa sin Ære. Naar Keiseren vilde giøre dette, saa vilde han derved giøre sig Kongen bestandig forbunden, og Paven vilde da berømme ham. Vilde Keiseren ei giøre dette, da maatte Paven dog staae Kongen bi, saasom ellers det hellige Land vilde tabe for meget derved, til hvis Undsætning Kongen havde for sit Fængsel lovet høitideligen Hielp, og desuden var det danske Rige det apostoliske Sæde skatskyldigt, censuale. Om samme Sag tilskrev og Paven sin Legat Conrad, Bisp af Porta, og befol ham at formane Keiseren hertil. Ligeledes tilskrev han samme Dag Grev Henric af Zwerin selv, og kalder ham nobilis Vir, og melder, at han hidtil havde tænkt, at han skulde, ved hastig at løslade Kongen, have igien godtgiort den Plet, han ved at fange ham havde paasat sin Ære; men nu maatte han fornemme, hvorledes han havde twunget ham til at give sine Sønner til Gidsler, og at betale en vis Deel Penge, samt paalagt ham andre utaalelige Vilkaar, til stor Skade for det hellige Land, som Kongen for sit Fængsel havde lovet at undsætte, og til den Romerske Stols Foragt, da Danmark var den skatskyldig til Beviis paa, at det paa en særdeles Maade stod under den, ad specialis ditionis indicium; Paven formaner og byder ham derfor at give Kongen

Gid-

Gidsler og Penge igien, og ei at forurolige ham for de resterende Penge, med mindre han vil, at Paven skal baade aandelig og verdslig handle mod ham, efter hans Ondskabs Storhed, saa at han skulde blive for dem, han ved sin Forseelse havde været en Skamplet, med Guds Hielp til et Exempel ved sin Straf. Lad være, at saavel Keiseren som Paven dreves af egen Fordeel, og hvad andet Hovedhiul driver alle Mennesker, thi Fornøielse og Selvbevidsthed om at giøre Ret, er og egen Fordeel, saa maae dog enhver tilstaae, at Paven handlede langt billigere og ædelmodigere end Keiseren. Endelig afløste Paven Kongen ordentlig fra sin Eed ved et Brev af 26de Jun., paa Grund af hans Forestilling, at ved de mange Penge han skulde give, og som overgik hans Evne, hindredes det Løfte han længe for sit Fængsel havde giort om at komme det hellige Land til Hielp, ligeledes at man ei var forbunden til at holde det umuelige, og endelig at Løftet var ham aftvunget ved Frygt og Vold, hvilket man ei var forbunden til at holde, allerhelst Greven ved at fange ham, havde brudt sit Troeskabs Baand. Ligesaa tilskrev Paven Bisp Iso af Verden om det samme den 25de Jun., og bød ham at tilholde Greven af Schwerin til at sætte Kongens Sønner i Frihed, og eftergive Pengene, og om han ei vilde med det Gode, da at tvinge ham dertil ved Band. Men Greven havde saa mange Anhængere, og forstod for vel sin Fordeel til at lade sig kyse herved. Man maae tilstaae, at Valdemar og de Danske havde Aarsag til at fortrydе paa, at de paa saa nedrig en Maade vare skilte ved saa mange Lande; men det bliver dog altid Spørgsmaal, om Fred og Eed indgaaede ved Frygt ei bør holdes, thi da bliver aldrig nogen ufordeelagtig Fred holdt, da de alle frembringes ved Frygt og Overmagt, og da vilde evige Krige forurolige Verden. Dette synes at

Valdemar Aar 1226.

Valdemar Aar 1226.

at være Ret, naar man vil betragte Verdens Bedste, men politisk og i Gierningen holdes twungen Fred ei længer end man er nødt dertil. Man maae og tilstaae, at de Freds-Vilkaar man paalagde Valdemar, vare saa haarde, at det er underligt, hvorledes Grev Henrik og de fleere kunde selv troe, at han vilde holde dem. Langeb. I. 122. II. 173. VII. 192. Orig. Guelf. IV. 18. — Imedens Valdemar arbeidede paa at tugte sine Fiender, leed han paa nye et stort Tab ved den vigtige Bye Lybeks Frafald, hvormed saaledes tilgik: Lybekkerne, kiede af den danske Regiering, sendte underhaanden, uden Tvivl allerede i forrige Aar, et Gesandtskab til Keiser Friderich i Italien, hvorved de gave ham tilkiende, at de underkastede sig hans og Rigets Skyts, og bade ham, at han vilde understøtte dem i at erlange deres Frihed, og stadfæste dem de Privilegier, som hans Farfader Keiser Friderich den 1ste havde givet dem. Keiseren, der som alle Regentere var for at udvide sit Rige, og især at bringe didhen, hvad som forhen havde tilhørt det, tog vel mod dette Budskab, og stadfæstede dem ved sit Brev af 14de Martii i Parma deres gamle Privilegier, hvilket Document endnu ikke er trykt. Desuden gav han Gesandterne Breve med til Hertug Albert af Saxen, Gerard, Erkebisp af Bremen, Henrik Burewin, Fyrste af Meklenborg, Grev Adolf af Holsteen, Grev Henrik af Schwerin, Greven af Oldenborg og Greven af Raceborg, hvilken sidste Petrus Olai nævner, og hvorved den Saxiske Hertug Albert maae forstaaes, der som Hertug i Saxen paastod, at det nu værende Lauenborgske eller da værende Grevskab Raceborg tilhørte ham, allerhelst dets Greve Albert af Orlamünde sad nu fangen, og ansaaes som det Tydske Riges Fiende, fordi han havde hiulpet Valdemar, der og ansaaes for det Tydske Riges Fiende; Alle disse tilskrev Keiseren

om

om at redde Lybek ud af de Danskes Hænder, men Lybekkerne søgte imedens selv at bemestre sig Slottet, og at befrie sig fra den danske Besætning, som var ganske tryg, efterdi Lybek havde holdt sig hidindtil ganske roelig, imedens alt var i Bevægelse i Nordalbingien og Mekleborg. Tingen gik for sig paa Woldborg Dag den 1ste May, da Borgemester og Raad og de Fornemste af Borgerskabet efter Sædvane giorde sig lystige, og droge med den danske Slotsherre ud af Byen i Marken for at holde May og at vælge sig en May-Greve, man giorde sig da heel lystig, og valgte ham dertil. Imidlertid gik adskillige Borgere ind paa Slottet med skiulte Vaaben under deres Klæder, og Vagten gav ikke Agt paa dem, men pludselig sloge de Vagten i Porten ihiel, lod fleere Borgere ind, som stode udenfor, og bemestrede sig derpaa Slottet uden synderlig Modstand; derefter greb de Slotsherren, som var uden for Byen, førte ham til Borgemesterens Herberge, og satte ham i Fængsel, men de øvrige af den danske Besætning joge de ud og lode dem gaae. Derefter nedbrød de det meeste af Slottets Befæstning og overgave det faa Dage efter Dominicaner-Munkene til Boepæl. Keiseren eller snarere ovenmeldte Fyrster, som han havde beskikket paa sine Vegne, skal strax derpaa have sendt 300 udvalgte Krigsfolk Byen til Undsætning, og derpaa i Junii Maaned stadfæstede han Byens Privilegier end videre saaledes, at Lybek skulde altid være frie, staae under Rigets Skyts, og aldrig skilles derfra; dersom det blev fornødent engang at sætte en Regent der, saa skulde han tages af de nærved liggende Egne, og tilligemed have Opsyn over Kastellet Travemünde; Byens Herredom eller Weichbild blev udvidet paa den holsteenske Kant; Borgerne skulde være toldfrie ved Oldesloe; de maatte slaae Mynt med Keiserens Navn paa, som skulde gielde, saalænge Keiseren og hans Søn Hen- Valdemar Aar 1226.

Valdemar Aar 1226.

Henrik levede, og de aarligen derfor betale 60 Mark Selv til Keiseren, og skulde hver Keiser fornye dem denne Mynt-Rettighed; alle Kiøbmænd skulle sikkert kunne reise hen og tilbage fra Byen; naar Lybeks Borgere droge til Engelland, skulde de være frie for de Byrder, som de af Cøln og Thelenses, (mig ubekiendt, maaskee dog Thiel i det nu værende hollandske Geldern,) havde lagt paa dem, og være ligesaa frie som disse vare; de skulde og besidde Øen Priwoll lige for Travemünde; ingen Befæstning maatte opføres paa 2 Miil nær om Byen; ingen fremmed Foged, Advocatus, maatte have noget indenfor deres Grændser at sige; den Afgift kaldet Ungeld, maatte ei kræves af dem i det heele Hertugdom Saxen; ingen Fyrste, Herre eller Adelsmand af de omliggende Lande maatte hindre, at det Fornødne førtes til Lybek, enten fra Hamborg, Raceborg, Wittenburg, Zwerin og i al Burewins og hans Søns Lande, som og igiennem *bemeldte Lande*; og enhver lybsk Borger, være sig enten fattig eller rig, maatte uden Hinder kiøbe og sælge i dem; ingen maatte heller give nogen Feide til Lybek, saasom den selv skulde svare for Retten, mod hver den, der angreb den. Blant Underskrifterne forekomme den tydske Ordensmester, Landgrev Ludvig af Thyringen, Albert Hertug af Saxen. Lambec. orig. II. 10-12. Bangert ap. Westphal mon. Cimbr. I. 1299. sq. Krantzii Saxon. VII. 41. Vand. VII. 7. Christiani Schl. Hollst. Gesch. II. 94. sq. Beckers Lübeck. Gesch. I. 178. sq. Willebrandts Hans. Chr. p. 35. sq. Chron. Slav. 204. Lang. I. 183. II. 259. 260. Hist. Imp. hos Mencken III. 121. (Forhen den 15de Febr. havde Brødrene Johannes, Nicolaus og Henric, Herrer af Rostok, givet i Lybek denne Bye frie for al Told og Afgift i deres Lande). Da Keiseren udstedte i May Maaned et Diplom i Parma, og i Julii et i Borgo St. Domino, ei

langt

ei langt derfra, saa er dette vel og udstedt i den Egn. Albert skriver sig her under som Hertug af Saxen, hvilket Keiseren, som Fiende af det Welfiske Huus, gierne saae, thi ellers var og skrev Henrik sig endda Hertug af Saxen, og han havde giort Keiseren store Tienester. Keisern skriver, at give Lybekkerne alle disse Friheder, fordi de havde beviist ham og Riget stor Tieneste, saa glad var Friderik, at Valdemars Magt blev svækket. Man seer og tydelig, at mange Ting i Privilegierne sigte til, at Valdemar og de Danske aldrig meere skulde faae Lybek, hvilket og ei heller skeede, tvertimod Lybek blev, ved at gaae ind i det hansiske Forbund, og at blive Hoved derfor, saa mægtig, at den siden kunde byde alle de Nordiske Riger Spidsen, og fra denne Tid begyndte ret Stædernes og Republiqvernes Tid i Tydskland. Den Tvist mellem de tvende, Henrik og Albert, om at være Hertug i Saxen, foraarsagede vel, at Wagrien, Holsteen, Ditmarsken, Stormarn, saa og de af Lybek og Ratzeborg, først udvalgde Henrik til deres Forbeder, Vorhulder, Beskytter og Herre, og det ganske vist som Hertug af Saxen, thi ellers havde disse Lande deres egne Regentere; men siden efterat Albert var kommen tilbage fra Italien, og maaskee seent hen paa Aaret, saa kaldte Herrerne af Nordalbingien, som Kroniken hos Lang. II. 208 skriver *), og hvorved uden Tvivl Grev Adolf og Erkebispen af Bremen forstaaes, Hertug Albert, og afstode ham Raceborg og Lybek, begge til ham, som Hertug af Saxen, men det første som egentlig Eiendom, taget fra Grev Albert, eller som maaskee først skulde tages fra ham,

Valdemar Aar 1226.

*) Albert af Stade har det samme, men Petr. Olai hos Langeb. II. 260 nævner Greverne Adolph og Henrich, som de indbydende, og i Stedet for Lybek setter han Louenborg. Kall.

Valdemar Aar 1226. ham, thi det lader, at det ei er skeet før i næste Aar, og det andet kun som middelbar Skytsherre. Mellen Nachr. v. Lübeck p. 12. — Valdemar, som altid havde tænkt paa at hævne den sig tilføiede Fornærmelse, blev uden Tvivl endnu meere dreven hertil ved Lybeks Frafald: Han kaldte derfor sin Søstersøn Otto af Lüneborg til Hielp, og begge brøde ind i Nordalbingien. Først gialdt det Ditmarsken, som var faldet fra enten i dette eller forrige Aar; Han drog over Eideren med en stor Hær af Fodfolk, men efter Henricus Aqvilonipolensis hos Meibom I. 610, en Skribent der skrev ved 1514, kom han did med en Flode, hvilket ogsaa den aldre Corner siger; I den havde han mange Friser, som synes at have hørt til hans tapperste Folk; det kom der til megen Strid, da mange Friser satte Livet til, men endelig fik dog Kongen Overhaand. Ditmarskerne, efterat have mistet mange Folk, maatte underkaste sig, og love Huldskab og Troeskab, hvilken de siden ei holdt, som det gaaer med, hvad der er tvunget. Da Ditmarsken og det mindre Friesland er af eens Beskaffenhed, og fuld af Graver og Grøfter, saa var dette vel en Hovedaarsag, hvi Kongen betiente sig af Friser mod Ditmarskerne. Derfra brød han med en stor Hær op mod Rendsborg: underveis blev han ved Eideren angrebet af begge Greverne Adolf og Henrik; han havde en Morads (Brok) for sig, som de maatte sætte over, for at komme til ham, og hvorover de mistede mange Folk; Kongen mistede vel og mange, men beholdt dog Marken. Dette Slag skeede Mikkelsdag den 29de September. Efter dette beleirede Kongen Rendsborg, stormede stærkt til den, og indtog baade Byen og Slottet. Da var det, at Greverne, som mærkede de ei eene kunde staae Kongen imod, kaldte Hertug Albert ved Gesandtere til sig, bade at han vilde modtage og beskytte Nordalbingien, og igien udvide sit Lands Grændser ved Raceborg

og

og Lybek, hvilke for nogen Tid siden havde tilhørt Hertugdømmet Saxen; Albert kom, som forhen er sagt, men som Valdemars Krigshær var meget stor, saa torde Albert og Bundsforvandte dog ei gaae ham imøde; hvorover han plyndrede Landet og beleirede Slottene, og underkastede de fleeste Nordalbinger sig ham. Han beleirede Itzehoe, og anlagde en Fæstning mod den, i hvilken han lagde til Besætning mange af sine Folk og gode Mænd, samt mange af Landfolket; Derefter bestoldede han Segeberg og anlagde ogsaa en Fæstning mod den, for desbedre at bestorme den. Ved Aar 1448 saaes der endda Fæstningsværker paa de smaae Høie fra hans Tid. Imidlertid kom Grev Adolf til Itzehoe, og var saa lykkelig, saasom Stør-Floden flød over, og tog Broe og Dige bort, at indtage og opbrænde Befæstningen, ved hvilken Leilighed alle Valdemars Folk der bleve enten dræbte eller druknede i Floden. Den Holsteenske Krønike hos Staphorst II. 130. 131 vil, at dette skeede Mariæ Fødselsdag, det er den 8de September, men uden Tvivl er det skeet seenere og i October Maaned; Man syntes da at have seet Mariæ Billede over Itzehoe Slot, og til Erindring heraf blev denne Dag siden helligholdt af Borgerne paa Kastellet, og kaldtes Borgerdag. Er dette saa, da maae herved enten sigtes til en anden Tildragelse, eller og er det maaskee først skeet i næste Aar efter Slaget ved Bornhoved. Lang. I. 166. 183. 286. II. 173. 260. III. 310. V. 498. Christiani l. c. 93. Lambec. l. c. Lerbecke hos Meibom. I. 510. Orig. Guelf. IV. 18. — I dette Aar havde altsaa Valdemar endda temmelig Lykke, og kunde fatte godt Haab om at oprette sine faldne Sager. Efter Keiserhistorien hos Mencken III. 123 indtog Valdemar først Rendsborg, og angreb siden Ditmarsken. Francks Meckl. IV. 112 meener, at den Skik, at hver Mortensdag sendes en Ahme Rhinsk Viin fra Lybek til Schwerin

Valdemar Aar 1226.

Valdemar Aar 1226.

rin ved en Reutendiener, eller Tiener af Raadet, som derimod bringer et Stykke Brødt tilbage med sig, har sin Oprindelse deraf, at Lybek maatte takke den Schwerinske Greve for sin Frihed, ved det han havde fanget Kongen. — Thorkelin dipl. I. p. 101 har, som han meener, et Diplom uden Aar og Dag fra dette Aar. Da Valdemar der kun skriver sig de Danskes og Slavers Konge, og ikke Herre af Nordalbingien, saa er det i det mindste rimeligen udstedt efter hans Fangsel og Befrielse, da han maatte aflegge den Titel. Det er kun en Stadfæstelse paa et Grændseskiel, besvoret af 12 Mænd. — Den 11te Jun. tilskrev Paven Kapitelet i Roskilde, og gav det frie for, at ingen maatte tvinge det til at antage til Kaniker dem, som leed Bræk paa deres Fødsel (venteligt Præstesønner eller andre, der ei vare ægtefødte). — Efter mange af vore Kroniker skal (som forhen er sagt) *Nicolaus Stigsøn* først i dette Aar være blevet viet til Bisp i Roskilde. — Den 14de Nov. stadfæstede Paven alle Knudsbrødre i Odense deres Privilegier og Eiendomme, og giorde deres Kloster til et Asylum eller frit Tilflugtssted. Man seer deraf, at Kirken bar Navn baade efter Maria, Knud og Albanus, at Klosteret besad Eiendomme i Fyen, Lolland, Ærrøe, i Halse, i Jylland og i Siland *), eller snarere paa Sylt, og mærkeligen, at deriblant vare Viingaarde, vineæ, hvorved dog maaskee kun forstaaes Humlegaarde. Brevet trykt hos Thorkelin I. 101. sq. er udstedt ved Magister Sinibald, den samme, som siden 1243, blev Pave under Navn af Innocentius den 4de.

Lang.

*) I Stedet for in Herre, in Halse, in Jutia et in Siland, som efter Bartholins Afskrift læses hos Thorkelin, finder man i en bedre Afskrift, som haves i en la Gardisk Haandskrift i Upsals Univ. Bibliothek, in AErroe, in Als, in Reme (Romsøe) et in Sild. Rall.

Lang. I. 286. — Den 30te April døde efter den Roskildske Gavebog hos Bartholin, eller og den 31te May efter Hamsfort hos Lang. I. 286 Syundo, Søn af Provst Saxo, som selv døde 1206, og Kanik i Roskilde. Man seer heraf, at fornemme Geistlige da vare gifte, eller levede i aabenbar Skiørlevnet. — Efter Hellig-Trekonger giorde den pavelige Legat Wilhelm en Reise om i Lifland og Letland i Slæde, tagende med sig sine Klerker og Opvartere, og desuden den Semigalliske Bisp Lambert, og Provst Johan af Riga, som ogsaa nogle Borgere fra Riga, nogle Sværdriddere og mange andre. Endskiønt han var meget syg, kom han til Saccala, opholdt sig 2 Dage i Vellin, besøgte Jervien, kom til Agelinde, det første Slot i Wironien, talte i Tarwaupe med de Danske, hvor først Fred blev sluttet mellem de Tydske og Danske, og siden med Estherne af alle Landskaber. Udi Tabellus talte han med de Ældste af Wirland, prædikede for dem, imodtog at de underkastede sig Paven umiddelbar, og beskikkede Ældste og Dommere i alle deres Lande og Egne. Endelig kom han til de Danskes Slot i Reval, hvor han af de Danske og Svenske og alle der boende blev med Glæde modtaget, og fordrede han da af dem udleverte de (Wirlandske) Drenge, som de havde til Gidsler, men som de vægrede sig derfor, tvang han dem ved Kirkens Band dertil, og sendte han dem da tilbage til deres Forældre. Warbolerne kom da og til ham, og vilde ligeledes overgive sig til Paven, men efter de Danskes indstændige Begiering befalte han dem tilligemed de øvrige af Harrien at forblive under de Danskes Herredømme. Derimod imodtog han under Pavens Lydighed den Kiligunde *), som kaldtes maritima, og al Resten af maritima eller Wyk

Valdemar Aar 1226.

*) Man see herom forhen S. 453. og Gruber orig. Livon. p. 164. not. c.

Kall.

Valdemar Aar 1226. Wyk, tilligemed Wirland og Jerwien. Alle Esther af Reval samledes og om ham, tilligemed de Danske, og prædikede han for dem, at de skulde boe kierlig sammen, og de første lade fare deres Vantroe. Derefter sendte han Præsten Peter Rakewald med nok en anden til Sontagana, Maianpathe og Puckalle i Wyk, hvor de prædikede for Mænd og Qvinder, og døbte de Smaae. Selv vendte han giennem Saccala tilbage til Riga. Gruber orig. Liv. 175. 176. Arndt II. 17. sq. Gadebusch II. 193. I Anledning af dette, blev vel Grændseskiellen sat den 23de Aug. mellem Wyk og Harrien, den Danske Konges Land, og red Bisp Herman selv Skiellet op, da Rusce var hans Advocat, Foged i Leal og Letgast, Kongens Capitaneus, Hovedsmand, i Reval, mellem Oesel Stigt og Kongens Land. Da Wyk siden regnedes til Oesel Stigt, som endnu ei var til, saa sees heraf, at Beretningen om dette Grændseskiel hos Lang. V. 502. sq. er bleven i Afskriften noget forandret, i det mindste i denne Post. Af samme seer man, at Odvard af Loden havde forhen besiddet en Mølle, hvoraf den halve Deel, som stødte op til Kongens Grund, var ødelagt. Til at mærke Grændseskiellet, blev Bispestaven udskaaren i Træer. Grændsen gik lige til den Bæk ved Klosteret Padis. Der tales om Bispens Død, hvilket ogsaa viiser, at dette er først skrivtlig opsat efter Bisp Hermans Død, og da Oesel virkelig var et Stigt. Her siges og, at Bisp Herman havde stiftet et Kloster i Leal. I Fasten holdt Wilhelm et Kirke-Møde i Riga, hvor Bisper, Klerker, Sværdriddere, Kirkens adelige Vasaller og Riga Borgere mødte, og hvor det Lateranensiske Kirke-Mødes Beslutninger bleve i Frue Kirke bekiendtgiorte og nogle nye tillagde. Den Lettiske Henrik hos Gruber l. c. 177 siger ved denne Leilighed, at det da var 67 Aar siden de Bremiske Kiøbmænd først kom til Lifland,

alt-

altsaa skeede det 1159, og legger til, at han havde skrevet sin Historie efter Herrernes, ventelig Sværdriddernes Begiering. Den 8de Jan. gav Wilhelm i Riga Herman Lov til herefter at kalde sig Bisp af Dørpt, da han boede der, og havde indrettet et Domkapitel der, istedet for Bisp af Leal, da dette Sted laae øde og uden for hans Stigt, dog skulde alle de Breve, Privilegier og Aflad, der vare givne ham som Bisp af Leal, herefter dog gielde og staae ved Magt. Den 15de Mart. bestemte han i Riga Byens Grændser paa begge Sider af Düna, hvilke da ere meget udførligen beskrevne. Deri fastsættes, at mange Ting skulde afgiøres baade ved Bispen, Provsten og Ordensmesteren, og dette stadfæstede Paven siden den 11te Dec., eller maaskee snarere den 24de Dec., saafremt den usædvanlige Underskrift X idus Decembris, da der kun var 8, er rigtig i den Oeselske Copiebog. Den 16de Mart. afgiorde Wilhelm en Sag mellem Abbeden og Klosteret af Dünemunde paa den eene Side og Albert Syndicus i Riga, og Borgerne paa den anden, og det efter den Dom Opmændene Mester Lambert, Scholasticus i Stendal, Mester Ludolph af Hanover, Kanik i Lybek, og Luder Humbrecht af Soest, fældte under Straf for hver Part af 10 Mark Guld, om de overtraadte den. Dommen fældte de derpaa den 17de Mart., og beskrives Grændserne mellem Abbediet og Byen meget nøie. Arndt Lifl. Chron. II. 17. Den 21de Martii bekiendtgiorde Bisp Albert ved sit Brev i Cod. dipl. Polon. V. 10, at han efter Fuldmagt fra Paven og med hans Legats Wilhelms Samtykke havde modtaget den Affstaaelse af Seleburg til sig, som dens Bisp Lambert havde giort, da han ei kunde forestaae begge Meenigheder af Seleburg og Semigallien, saasom den sidste tog nu ved Omvendelse til, dog skulde han beholde Indkomsterne af Seleburg, indtil han kunde faae en

Valdemar Aar 1226.

Valdemar Aar 1226. en beqvem Boelig i Semigallien. — Den 12te April afgiorde Wilhelm, som Opmand, ved Brevet hos Arndt l. c p. 20, at alt det Land, der herefter kunde erhverves, skulde i det verdslige deeles lige mellem Bispen af Riga, Sværdridderne og Riga Bye, men Tiender og det geistlige alleene staae under Bispen: Hvor Bispen boede, skulde han af det nærmeste Land faae 18 udyrkede og 2 dyrkede mansi, Husen, frie for al Afgift. Enhver Kathedral-Kirke skulde af næste Jord have 100 udyrkede Unci, Haken, og 12 dyrkede mansi med Tienden, og skulde Bønderne paa slige Jorder være frie for al Skat og Paalæg, endog Leding: Af Pilegrime maatte Bispen i de 10 første Dage, efterat de vare komne til Dünamünde, udvælge 10 til sit Brug og sine Slottes, og siden Provsten, Ordensmesteren og Borgerne; men vilde nogen af Pilegrimene undertvinge et hedenskt Land, da maatte det skee efter Overlæg med bemeldte 3 Personer, Bispen, Provsten og Ordensmesteren. Den 18de April indgik Ordensmesteren og Consules, Raadmændene, i Riga et Forbund til fælleds Forsvar, og siges deri, at Ridderne vare Borgere i Byen dog uden at staae under dens Ret: I Collect skulde Ordensmesteren give saa meget som en Borger, der besad 700 Mark. Den 20de April blev ved Mellemkommen af Legaten Wilhelm en Foreening oprettet mellem Bisp Albert og Ordensmester Volqvin angaaende Tiende og meere, da den sidste forlangte 100 Mark af den første for den Skade han havde lidt i Anledning af Gaven af Esthland, som der sagdes, at Bispen havde givet til de Danskes Konge: Bispen derimod krævede 200 Mark af Mesteren for den sig ved ham tilføiet Skade i en Part af Esthland, som han sagde sig at tilhøre. Man afgiorde da, at Mesteren ei maatte foruroelige Johan von Dolens Hustrue, Sønner og deres Koner for nogle Lehus Skyld, der

laae

laae paa Kongens Øe i Duna. Kunde Mesteren undertvinge sig en Deel af Lettland, som svarede til det Bispen havde overladt til Theodoric af Cocanst i Warka, da skulde Mesteren ei deele det med Bispen. Cod. dipl. Polon. V. 11. — Den 22de April fastsatte Wilhelm, at om een af de trende Opmænd, Bispen og Provsten af Riga og Ordensmesteren havde udvalgt, var fraværende, saa skulde de tvende andres Dom gielde. — Nu tænkte Wilhelm at forlade Lifland, men blev formedelst Modvind længe opholdt i Duna, hvorfor han den 28de April fældte i Dünamünde en Dom mellem Provst Johan i Riga og Ordensmester Volqvin angaaende en Bandsættelse den første havde udstedet mod en Ordensbroder, og underkiendte Wilhelm den. — Endnu den 7de May udstedte han 2 Breve der, ja endog den 23de May, i hvilket sidste han siger ei at ville beviise Johan af Dölen nogen Gunst, fordi han, medens Wilhelm var Legat i Wirland, og de Danske besad det roeligen, havde Legaten uadspurgt voldeligen og forræderisk indtaget det, og dernæst fordi, da Legaten havde for Freds Skyld taget dette Land under den Romerske Kirkes Haand og Varetægt med de Danskes og Tydskes fælleds Villie, saa havde han taget et Slot af bemeldte Land, endskient Bandsættelse derimod var forkyndt: Da han nu var en Røver og Meeneeder, saa skiænkte Wilhelm Slottet Dolen og alt hvad der var dyrket, til Borgerne i Riga, endskiønt han vilde sige, at besidde det som et Lehn. — I samme May Maaned stadfæstede Keiser Friderich udi Parma til Ordensmester Volqvin og Ridderne alt, hvad Bisperne af Lifland og Leal havde overladt dem af Eiendeele og Rettigheder, eller hereftter kunde overlade, og selv skienkede han dem alle de Metaller de kunde finde i Jorden, og som ellers hørte til det keiserlige Kammer. Herman, den Tydske Ordensmester, Hertug Albert af

 Saxen,

Valdemar Aar 1226.

Saxen, Greven af Evresten, det er Everstein, med fleere have underskrevet. Man seer af dette Diplom, at Johan, Volcards Søn, Kanik i Lybek, Wilhelm, Bertholds Søn og Johan af Bremen, lybske Borgere og Sendebud vare da hos Keiseren, og at de forestilte, at Sværdridderne maatte udstaae meget i Lifland af de nærved boende Hedninger. Arndt l. c. p. 19. — Imedens Wilhelm laae ved Dünamünde, saae han Oeselerne komme tilbage fra Sverrige med mange Fanger, og meget Bytte, og hvorledes de handlede ilde med Koner og Jomfruer, og toge 2 til 3, ja fleere af dem, paa eengang til Hustruer, solgte dem endog til Kurerne og andre Hedninger. Han fik og at vide, hvorledes de havde brændt Kirker i Sverrige, dræbt Præster og forhaanet Sacramenterne. Han bad herover til Gud, at han vilde straffe dem, og da han kom til Halland, prædikede han Korset og lovede dem Aflad, som vilde fare til Oesel, og tugte dens Indvaanere. De Tydske lode sig korse, men de indfødte Gother vilde ikke, ei heller de Danske, ventelig fordi han ei havde viist sig gunstig mod dem i Esthland. De Tydske Kiøbmænd kiøbte sig da Heste, samlede Vaaben og droge til Riga, hvor de bleve vel modtagne. Imedens Wilhelm opholdt sig paa Gulland, stadfæstede han i Wisbye den 6te Julii Bisp Bengt af Linkøping hans Brev af 1225, hvorved han havde givet de Tydske Ret til at vælge Præst til St. Mariæ Kirke, samt Rettighed, at Fremmede maatte begraves der. Fra Gulland er han nok gaaet til Lybek, hvor han paa St. Benedicti Dag, ventelig den 10de eller 17de Nov. udgav et Diplom angaaende Dominicanerne. Wilhelm overlod de Lande Wirland, Jervien og Rotala, om hvilke havde været Strid mellem de Tydske og Danske til Mester Johan sin Medarbeider, consocius. Freden blev nu brudt, og Johan begyndte en Krig

med

med de Danske, i hvilken, da de Danske plyndrede, skiændte og brændte i Rotala, satte Johans Folk efter dem, dræbte 50 af dem, og beleirede andre 50 i Kastellet Majanpata, men efter 3 Dage ophævede Beleiringen og lode dem gaae, fordi de vare Christne. Legaten sendte, maaskee fra Gulland, mange Tydske Johan til Undsætning, saavel mod de Danske som mod Oeselerne. Rigas Beboere sendte nu Bud til de Danske og sluttede Fred med dem for at være desto stærkere til at angribe Oesel. Gruber, Arndt, Gadebusch l. c. Dersom en god Dansk Historie eller Krønike var tilovers fra de Tider, saa vilde mange Ting sees i et andet Lys, thi hvor god endog den Lettiske Henric er efter den Tid, i hvilken han levede, saa er han dog partisk og eensidig; Liver, Letter og Esthserne trænge til ingen indfød Historieskriver fra de Tider, i Henseende til at man jo desuden kan indsee, hvor stor Vold og Uret man har tilføiet dem. Den 19de Nov. stadfæstede Paven Riga Byes Frieheder og Jurisdiction efter den Dom Wilhelm havde i December forrige Aar afsagt mellem dem og Bisp Albert, Provsten af Riga og Sværdridderne. Bisp Everhard af Lybek udstedte heraf en Vidisse i Lybek 1393 den 28de Febr. Den 10de Dec. stadfæstede Paven den Dom Wilhelm havde fældet mod Bisp Albert, som paastod, at have Jurisdiction over Sværdridderne og deres Mester, og under samme Dag et Forlig, som den 23de Julii var sluttet ved Bisp Alberts Middel mellem Sværdridderne og Bispen af Leal angaaende Agerjord. Arndt II. 16. 18. Gadebusch I. 176. 178. Porthan p. 20. — Til dette Aar maa og høre et Pavebrev af 1ste Dec., endskiønt Dogriel i sit Diplomatiske Værk over Polen henfører det til Honorii fierde Aar, hvori Paven skriver til Provsten og Kapitelet i Riga, og stadfæster dem den Dom Wilhelm havde fældet, at Valg til Bispesædet i Ri-

Valdemar Aar 1226.

Valdemar Aar 1226.

Riga tilhørte Paven alleene, ligesom og Bispen af Riga ei maatte afhændige noget uden Pavens Samtykke. — Uden Tvivl er Godefrid i dette Aar bleven beskikket til Bisp af Oesel og Wyk, thi man har et Diplom udstedet af den Romerske Konge Henrik til ham i Wilzburch i Stigtet Eichstedt den 1ste October, vel uden Aarstal, men som ventelig er af dette Aar 1226, da han har 1226 den 26de Sept. udstedt til Eslingen i Schwaben, som ligger ei langt fra Wilzburg, et andet Diplom til Klosteret Denckendorf, thi heraf seer man, at han 1226 har været i Nærværelse af Wilzburg. I bemeldte Diplom, som er stilet til alle i Tydskland og Lifland, siger Henrik, at Godefrid, Oesels første Bisp, kom til ham og tilbød ham sit Bispedom med alt Folket deri, som nyligen var bleven døbt. Da dette først skeede 1227 om Vinteren, saa skulde man herover snart troe, at Diplomet er først af 1227, og at Godefrid har strax efter Oesels Undertvingelse forladt Landet for at søge keiserlig Stadfæstelse derpaa, med mindre man med Langebek vilde henføre det til 1229, og da finder man, at Henrik udgav den 23de Oct. et Diplom til Utterlingen ved Boden See, som ei heller er saa meget langt fra Wilzburg, men saa maatte Godefrid ei heller være død 1228, som vel og kan være, thi ingen gammel Skribent siger det. Keiseren, siges der fremdeeles, havde gunstig modtaget, og belehnet ham ved sin keiserlige Myndighed med hans Stigts Grændser, nemlig 5 Kiligunder i Oesel og 7 i Maritima (Wyk, Strandwyk, som forhen havde udgiort Bispedømmet Leal) med en øde Øe, som kaldtes Dageida, og andre hosliggende Øer med fuld Ret og Værdighed, saaledes, som andre Liflandske Bisper havde det for ham og hans Efterkommere. — Men det mærkeligste som skeede, Lifland angaaende i dette Aar er, at den Romerske Kong Henrik den 1ste Dec. ved

sit

sit Brev i Nürnberg indrettede et Marchia (et Marggrevedom) i Riga Stigt efter den Rigiske Bisp Alberts Regjering, nemlig i Lifland, Letland, Leae og Wyk, og overgav ham dette Fyrstendømme med andre Fyrsters Ret, saa at han maatte slaae Mynt, og anlegge en Bye i Riga og paa andre Stæder; men fandtes der en Metal-Aare eller anden skiult Skat, da betroede Kongen ham denne sin Ret efter sine Fyrsters Raad; kort: Bisperne skulde nyde alle kongelige Rettigheder *). Valdemar Aar 1206.

Sigurd Ribbung forlangte, at Kong Hakon skulde give ham en Part af Landet, og blev deri understøttet saavel af Skule Jarl, som af Erkebisp Peder, hvilken sidste var utaknemmelig nok mod Kongen endog indtil at forbyde, at ingen under Band maatte angribe Sigurd, førend der i et Møde var giort Forsøg til Forlig. Erling Liodhorn sagde da, at Erkebispen var falsk og utroe, som alle af Standala-Slægten. Men om Foraaret døde Sigurd Ribbung i Oslo, hvorpaa Ribbungerne sendte til Gotland efter Junker Knud, om at være deres Anfører, og efter sin Moders Frue Christinæ Raad drog han med Sendebudene og blev fulgt af mange Gother, Vermer og Markmænd. Paa Opland lod han sig udvælge til Konge, og mange søgte til ham. I Oslo blev han og valgt til Konge; men kort efter forjagede Birkebenerne ham derfra, dog beholdt han Opland. Hakon kom nu selv til Oslo og Vigen, og tilbød Knud, som da var paa Hadeland,

*) Det er det eene af de S. 484 anførte Keiser Breve, som her igien anføres. Med stærke Grunde har Gruber orig. Livon. p. 203 bestredet deres Ægthed, men ogsaa med vigtige Grunde har Arndt i Lifl. Chron. II. 14 forsvaret dem. Ved den Olivaiske Fred-Slutning 1660 paaberaabte de Svenske Gesandtere sig dem, og de bleve da antagne for ægte. Kall.

Valdemar Aar 1226. land, Fred og gode Vilkaar, hvorover Ribbungerne toge siden slettigen Vare paa Knud, at han ei skulde begive sig bort fra dem. Nu lagde Kongen Skibe i Miosen og satte Folk paa den store Ø at vogte dem. Derefter drog han til Bergen og holdt en Samling med Skule Jarl, Jon Jarl af Orkenøerne, og Bisp Simon af Synderøerne, som da først blev indviet. Knud vankede imidlertid om, deels i Norge, deels flyede han til Vermeland og Gotland, hvor han forblev Vinteren over. Engang overfaldt han Kongens Skibe i Mios, tog dem alle bort, og slog Folkene ihiel. Kongen blev i Oslo Vinteren over efter Bøndernes Begiering. Danske Snorro 664. sq. Torfæi hist. IV. 4. 19. 20. Isl. Annal. — Arne blev viet til Bisp i Bergen, Askill i Stavanger og Orm i Oslo. Isl. Annal. — Den 4de Nov. tilskrev Paven Nicolaus, Erkedegn i Ihanlanden, (mig aldeles ubekiendt, og venteslig opkommet ved en Skrive- eller Læse-Feil), om at Hertug Skule lavede sig herligen til at komme det hellige Land til Undsætning, og vilde give alle, som fulgte ham did, frie Overfart, saaledes som Erkebispen af Nidaros og hans Lydbisper havde meldt Paven, hvorover ogsaa Paven vilde understøtte ham i Medfør det Lateranensiske Concilium med den tyvende Deel af alle geistlige Indkomster i Tronhiems Erkestigt og dets Lydstigter. Den 12te Nov. tilskrev Paven Erkebispen i Nidaros om det samme, og opmuntrede ham til at prædike Korset med Løfte til dem, som lode sig korse, om det sædvanlige Afslad. — Paa Vidøe i Island blev efter Isl. Annaler nu et Kloster oprettet. Harald, en Søn af den Orkenøiske Jarl Jon druknede. Isl. Annal. — I Wisbye, ventelig i Julii Maaned stadfæstede den pavelige Legat Wilhelm en Foreening mellem Bisp Carl af Linkøbing og hans Eftermand Benedict og Klerisiet paa Gulland, der stod under Bispen af Linkøping, og hvil-

hvilken Foreening Erkebisp Andreas af Lund havde forhen stadfæstet. Celse appar. ad hist. Sveo-Goth. p. 61. — Olaf kom nu i fuldkommen Besiddelse af Man og Suderøerne, hvor hans Broder Regnald da havde regieret i 38 Aar, dog hørte en stor Deel af Suderøerne Sumerleds Slægt til lige fra 1156 og 1144, da Duggall eller Dubgall Sumerleds Søn bemestrede sig dem i det sidste Aar, og deelte dem med den rette Kongeslægt i det første. Denne Duggall efterlod sig følgende Sønner: Duggall, Skrækr, Sumerled og Dungadr, som alle regierede paa Suderøerne; og efter den sidste hans Søn Jon. En Broder af dem, ved Navn Ospakr, tiente længe ukiendt blant Birkebenerne. Alle disse Konger vare Uvenner af den Norske Konge, men Olav var ham troe og hengiven. Johnston ant. Celto-Norm. p. 29. Lang. III. 223. 229. Hakon Saga. Torfæi Orcad. p. 161. hist. Norv. IV. p. 194. — Imedens Grev Adolf laae til Feldts mod Kong Valdemar, stadfæstede han den 29de Sept. samme Dag han stred med Kongen, ventelig for at erholde Lykke og Seier, i Rendsborg til Klosteret Marienfeld i Sognet Porezie alle dets Eiendomme og Friheder, til sin egen Siels Beste, sin Gemahlindes Hedevigs, sin Faders og Moders Adelheids: Han skriver sig her Herre af Holsteen, Stormarn og Wagrien, og giorde det med Samtykke af Keiser Friderich og Hertug Albert af Saxen, hvilket viiser, at han og Bundsforvandte ei ansaae Henrik for Hertug, ventelig fordi de ei troede ham, da han var Farbroder til Wilhelm, der holdt med Kong Valdemar; Klerisiets Grændser og Eiendele beskrives meget nøie; alle dets underliggende Bønder og Agerdyrkere erklærede han frie for al Leding, Afgift, den saakaldte Grevesskat og Slotsbygning; Tienderne havde han overgivet til Bisp Berthold af Lybek, og denne igien skienket Klosteret dem. Denne

Valdemar Aar 1226.

Valdemar Aar 1226. Bisp, Grev Henrik af Zwerin, Grev Wolad af Dannebech, Grev Ludolph af Halremund, Abbed Herobood af Reinefeld, Abbed Johan af Lübek, Theodoric, Provst af Segeberg, Thedelmus, Provst af Neumünster, Godescalc, Præfectus, Marqvard af Tralow, Theodoric af Quale, Etheler, Advocat af Oldenburg, Johan af Rantzau, hvor denne adelige Slægts Navn først forekommer, og mange fleere have underskrevet. Möller Isag. in hist. cherf. Cimbr. 392. sq. Ligeledes stadfæstede Grev Adolph og Gaven af Tienderne i Oldenburgk, givet af Grev Albert i Orlamünde til Mariæ Magdalenæ Kapitel i Hoyberke — Den 13de Nov. tilskrev Paven Bisperne af Zwerin og Raceborg, at de skulde beskytte de Lybekker, som havde ladet sig korse, at deres Folk og Gods ingen Overlast skeede — Endskiønt Danmark, Norge og Lybek vare da indviklede i Krige, og befandt sig i vanskelige Omstændigheder, saa virkede dog Religions Enthusiasmus saa mægtig, at mange forlode Fædreneland og glemte at forsvare det for at drage langt bort til at erobre Christi Grav, tænkende derved at giøre Gud en Tieneste. — Den 16de Nov. tilskrev Paven de Korsede i Lybek selv, og tog dem under St. Peders og sin Beskyttelse. — Paa samme Maade tog han og Cølnerne under sin Beskyttelse, som ligeledes ilede til det hellige Lands Undsætning. — Endskiønt Albert var Hertug i Saxen, saa vedblev dog Henrik ogsaa at skrive sig det, ligesom han endog kaldes saaledes i et Diplom af den Romerske Konge Henrik i Orig. Guelf. III. p. 701. 702. 712, hvor Otto underskriver sig Hertug af Lüneburg, endskiønt han og ofte kun skriver sig Dominus deraf. I December skriver han sig i et Diplom i Orig. Guelf. IV. 104, Hertug af Brunsvic, endskiønt han nok ei blev ret Eier deraf, før næste Aar, efter sin Farbroder Henriks Død, men han havde iblant og skrevet

vet

vet sig saaledes forhen. — Henrik Burewin den 2den, Herre af Rostok, stiftede Domkirken i Güstrow den 3die Jun. og skiænkede did meget Gods efter den Swerinske Biskops Brunwards Raad og med Samtykke af hans Fader Burewin, Herre til Meklenborg, og sine Sønner Johan, Nicolaus, Henric og Pribizlav. Blant andre har Grev Henrik af Zwerin underskrevet. Brevet er givet i Gustrow. Den gamle Burvin stadfestede dette i Rostok den 11te Aug, og skriver sig der Herre til Rostok, som han ei forhen giorde, saalænge han stod under Valdemar, men skrev sig alleene af Rostok. Schrøders Meckl. 543-553. Franck IV. 11. 12. Westphal. mon. IV. 921. — Den 27de Oct. tog Paven Stigtet Raceborg under sin Beskyttelse. Schrøder l. c. 554. — To Dage efter ovenmeldte hans Diplom døde Henrik Burewin den 1ste den 12te eller 13de Aug., og blev begravet i Klosteret Doberan. Sidste Gang skal han have været gift med Adelheid, en Datter af den Polske Hertug Lesko den Hvide, men ingen Børn have havt med hende, men dem alle med Mechtild, en naturlig Datter af Hertug Henric Løve. Alb. Stad, Schröder, Franck l. c. — Den 5te Aug. forbandt Biskop Brunward af Zwerin sig i Sonnenfeld med Herre Johan af Meklenborg imod de Herrer, som da besad Demyn (nemlig de Pomerske Hertuger Wartizlaw og Barnim, dog saaledes, at de Danske havde endnu Besætning der) og som forholdt ham Tienderne af Landet indtil Peene, som han padstod at tilkomme sig, da de derimod paastode, at de tilkom Bispen i Camin; og til den Ende pantsatte han til Johan Halvdeelen af Tienden i Circipanien ved Demin, Loitz, Gützkow og Lassan og i de Rygiske Fyrsters Witzlaws og Broders Barnutæ Lande, som ogsaa i Landet Wolgast. Blant Underskriverne forekomme paa Johans Side: Johan af Multzyan

Valdemar Aar 1226.

 (Moltzan),

Valdemar Aar 1226. (Molzan), Thitlev af Revetlo, og Ekkehard Gallus, som Langebek formoder at skulle være en Oversættelse af Hahn. Erkebisp Gerhard af Bremen og Bisperne af Rareborg og Lybek skreve ogsaa under. Da man til denne Tid ei finder, at de Pomerske Hertuger havde begaaet nogen Fiendtlighed mod Valdemar, eller søgt at unddrage sig hans Overherskab, saa har Fiendskab mod ham vel været en hemmelig Drivefieder med til dette den Schwerinske Bisps Foretagende. Dreger cod. dipl. Pomer. n. 64. Den 26de Sept. stadfæstede Barnym den 2den, Pomersk Hertug, en Søn af Casimir den 2den og den Rygiske Prinzesse Inger, Klosteret Colbaz alle dets Gods og Rettigheder. Dreger l. c. n. 66. — Willebrand, Bisp i Paderborn og de Oldenborgske Grevers Broder, blev valgt til Bisp i Utrecht; han havde giort to Reiser til det Hellige Land, og er det uden Tvivl denne Willebrands Reise, som Leo Allatius har udgivet i sine Symmictis. *Matthæus de rebus* Ultraj. p. 25. — Imellem de to Polske Hertuger og Fættere, begge Wladislawer, vedvarede den indbyrdes Krig, og beleirede Lasconogi den anden i Uscil fra Foraaret af til den 15de Jul., da han maatte ophæve Beleiringen, hvorpaa Wladislaus Ottos Søn igien indtog sine Byer Posen og Kalisch. Svantopolk Fyrste af Danzig stiftede der et Domicaner-Kloster St. Nicolaus til Ære den 23de Jan. Dlugoss. p. 633-635. Saasom Sværdridderne ei vare istand til at beskytte Polen mod Preussernes Indfald, saa besluttede Conrad, Hertug i Masovien og Cujavien at kalde de tydske Riddere til Hielp efter den Preussiske Bisp Christians Raad *). Ordensmesteren Herman af Salza tog ogsaa

deri

*) Dlugoss. p. 644 henfører dette til 1230, og forekommer hos Suhm meere herom ved Aarene 1228 og 1230. Kall.

deri Deel efter Pavens og Keiserens Raad, allerhelst Conrad tilbød ham Landet Culm, og et til, venteligen Lul. Keiseren udstedte en Act herom til Rimini i Martii Maaned, hvor han kalder Conrad sibi devotum, det er sin Vasal, hvoraf man seer, hvorledes de Tydske Keisere fremfor andre Regentere grebe altid Leiligheden til at udbrede deres Magt og Herredømme paa Grund af, at de vare Romerske Keisere, hvilke dog aldrig havde havt noget i Polen at sige. Keiseren giver og her Ordenen Magt til at indtage heele Preussen, ligesom om han havde Ret dertil, og det hørte ham til; Hertugen af Saxen (Albert), en Grev Henrik af Schwartzburg, en Gualther, Greve af Kerenburg, en Albert, Greve af Habchespurc have blant andre underskrevet. I Forstningen bleve kun 7 Riddere sendte derhen, som nøde megen Understøttelse af Hertugens Gemahlinde Agasia, en fød Russisk Prinzesse. Dette var Begyndelsen til den Tydske Ordens paafølgende store Magt i Preussen, hvorved endog Sporet af den de Danske havde havt der blev udslettet. Valdemar Aar 1226.

Kong Valdemars Fiender forbandt sig alt meere og meere sammen, af Frygt for, at han igien skulde komme til Kræfter. Saaledes sluttede Hertug Albert af Saxen og Grev Henrik af Zwerin et Forbund til Lybek den 15de Febr., saaledes at Greven skulde tiene Hertugen troeligen og af alle Kræfter mod hver Mand, undtagen mod Riget, og derimod skulde ogsaa Hertugen staae ham bi, om han derfor blev angrebet eller leed noget, og ei indgaae noget Forlig, uden at Greven var deri indbegrebet, og i Anledning deraf overlod Hertugen ham, Hustrue og deres Arvinger Boizinsburg med tilliggende, Zuirin med tilliggende, Witthenburch med tilliggende. Paa Hertugens Side underskreve og vare Forlo- Aar 1227.

vere

Valdemar Aar 1227. vere Borggreverne af Magdeborg, Greven af Waldenberch, Borggreven af Within og flere; paa Grevens Side han selv, Greven af Sladen og to af Alberts Forlovere, Borggreven af Within og Greven af Waldenborch. Dersom Hertugen brød denne Forening, saa skulle hans Forlovere gaae ind i Magdeborg, og ei forlade Byen før Greven tillod det, og brød Greven Forliget, da skulde han selv med sine Forlovere gaae ind i Lybek, og ei forlade samme, før Hertugen tillod det. Orig. Guelf. III. præf. p. 59. Da bemeldte Steder tilhørte Henrik, som Greve af Schwerin, og vare i hans Eie, saa har Albert overladt ham dem, som Hertug af Saxen, venteelig af Frygt for, at han ellers skulde tage Pfaltzgreve Henriks Partie, thi hvorvel der ingen aabenbare Krig var mellem de 2 Hertuger, Henrik og Albert, saa vare de dog Uvenner, da begge paastode at være Hertuger i Saxen. Dog Døden skilte denne Trætte, thi Henrik blev bortkaldet ved den paa St. Viti eller Valentini Dag den 14de April, og blev begravet i Brunsvig. Formedelst sin Høide bar han Tilnavn af den Lange; han opnaaede kun en Alder af 54 Aar, døde og uden at efterlade Sønner, men af hans to Døttre var Irmengard den ældste gift med Markgrev Herman af Baden, og Agnes den anden med Otto Søn af Hertug Ludvig i Bayern, som blev Hertug der efter sin Fader. Orig. Guelf. III. 231. 239. sq. Da Keiser Friderich ei glemte nogen Leilighed til at udbrede sin Magt, og at skade det Guelfiske Huus, saa havde han af dem, især af den første, tilkiøbt sig Brunsvig, der var et Allodium, for 4000 Mark, saasnart han hørte, at Pfaltzgreven havde aftraadt samme til sin Brodersøn Otto. Denne, hvilken de Tiders Skribentere kalde Barn, puer, fordi han var et Barn da hans Fader døde, besluktede ei at forhale med at sætte sig i Besiddelse af sin Fædreneby Brunsvig,

vig, saasnart han hørte sin Farbroders Død. Han red med 2000 Heste og mange af sine egne Riddere og Knaper til Klosteret Riddagshusen ved Brunsvig, og dagtingede derfra med Borgerne, og Ministeriales i Brunsvig, var og saa lykkelig at formaae dem til at lade en Port staae aaben for sig, hvorigiennem han trængte ind i Byen og bemestrede sig den, indlod sig derpaa i Strid med Keiserens Folk, fravandt dem Slottet og drev dem ud af Byen, hvorpaa Borgerne hyldede ham, og gav han dem Privilegier og Love, Statuta. Fra den Tid af skrev han sig bestandig Hertug i Brunsvig, thi af Saxen dristede han sig ei at kalde sig, for ei at støde Keiseren for Hovedet, da det ogsaa tilkom Keiseren at meddeele ham det Navn og Værdighed. Imidlertid lader det dog ei, at denne sidste endda fuldkommen erkiendte Albert for Hertug i Saxen, thi den 5te Julii stiftede Bisp Conrad af Hildesheim et Forlig mellem Greverne af Everstein og Bodo af Homborch hans Sønner, og det som Keiserens Vicarius i Saxen, til hvilken Forretning Keiseren vel havde taget Albert, om han havde anseet ham for utvistig Hertug i Saxen. Orig. Guelf. III. 689. IV. 29-24. Efter dette skyndte Otto sig til Nordalbingien sin Morbroder Kong Valdemar til Hielp, som imedens var gaaet over Eideren med en mægtig Hær. Deres Fiender Hertug Albert af Saxen, Grev Henrik af Schwerin, Erkebisp Gerhard af Bremen og Grev Adolph af Holsteen vare imedens komne til Lybek, og de Mecklenborgske Fyrster Burwins Sønner, især Burwin den anden, stødte og til dem. Paa et Sted, Helmold I. 70 kalder Svantlenefeld af den ei langt derfra flydende Flod Svantina, men som de Tiders Skribentere kalde Bornhøved, det er: Bakkes eller Kilders

Valdemar
Aar 1227.

Valdemar Aar 1227. ders Hoved eller Udspring *), en Landsbye med en Kirke, stiftet af Vicelin 1149 i Holsteen paa Grændsen af Wagrien, kom det paa den derved liggende Heede til et Hovedslag. Lambecius orig. Hamb. II. 12 vil, at Kongen giorde Udfordring og forlangte bestemt Tid og Sted til Slag. Erkebispen førte den første Deel af Hæren, og blev den første, som efter Lodkastning angreb Kongen, og var uden Tvivl med fleere **), hvoriblant Grev Adolph, posteret mod Kongen, som stod i Midten; Hertug Albert stred mod Otto, som anførte den høire Fløi; Lybekkerne vare ogsaa med og anførtes af deres Borgemester Alexander af Soltwedel. Den venstre Fløi skal en af Kongens Sønner have anført, ventelig Valdemar, og ingenlunde Abel, som Lambecius vil; thi han var endnu et Barn, og mod ham stod Grev Henrik af Schwerin og den Lybske Borgemester. Kongen havde Ditmarskerne med sig, men som han ei troede dem vel, havde han stillet dem bagerst, hvilket blev ham til største Skade, thi de havde sendt hemmelig Bud til Grev Adolph, og lovet ham mod deres Friheds Betingelse at ville midt i Slaget falde de Danske i Ryggen, og Tegnet dertil skulde være, naar de vendte Spidsen af deres Skiolde opad, som ellers vendte ned ad. I tvende Dage stode de fiendtlige Hære i hinandens Paasyn, uden at foretage noget, men den tredie skeede Slaget paa Mariæ Magdalenæ Dag, en Tirsdag den 22de Julii. I Begyndelsen havde de Danske Solen paa Ryggen, men ligesom det kom længer op paa Dagen, thi Slaget varede med al muelig

*) Efter Lambec. orig. II. 11 betyder Navnet Bækken Borns Hoved, altsaa ei i Almindelighed Bækkes Hoved. Kall.

**) Iblant dem efter Lambecius de 300 udvalgte Stridsmænd, som Keiseren i forige Aar havde sendt Lybekkerne til Hielp. Kall.

muelig Hæftighed fra om Morgenen til om Aftenen, maatte de nødvendigen faae den lige mod sig. Bolten Ditm Gesch. II. 245. sq. Imidlertid da Slaget skeede paa Mariæ Magdalenæ Dag, giorde de Forbundne, især Lybekkerne, et Mirakel deraf, og foregave, at hun havde viist sig i en Skye, velsignet dem med sin Haand, hindret Straalerne af Solen fra at skinne dem i Øinene, og bøiet dem imod de Danske; og da de, og især den lybske Borgemester, havde giort Løfte til hende om at bygge og opkalde et Kloster hende til Ære, saa var det jo og billigt, at hun giorde noget for dem. Lerbecke hos Meibom. I. 510. Krantz. Sax. VII. 41. og Vand. VII. 8. Imidlertid var det nær ved, at de Danske havde vundet, dersom ei Adolphs Tapperhed havde sat Mod i de Forbundne, og især om ei Ditmarskerne havde efter Løfte anfaldet de Danske i Ryggen. De Danske lede derover et stort Nederlag, og tabte efter den samtidige Munk Alberic 1000 Mand, der bleve slagne, foruden 3 Bisper, som bleve fangne; men efter den samtidige Munk Godefrid af S. Pantaleon, og Hamsfort I. 286 bleve 4000 af dem slagne, hvilket er rimeligere. En tydsk Ridder, som Petrus Olai *) hos Lang. I. 122. II. 200. og Ericus Olai p. 106 berette, reddede Kongen fra Fængsel eller Død, da han var ganske forstødt og knuset af de mange Hug og Stød, havde mistet sit eene Øie, og tabt al Sands og Samling, thi denne Ridder kastede ham tvers over sin Hest, og bragte ham paa ubekiendte

Valdemar Aar 1227.

*) Det er egentlig Thom. Gheysmer, som siger dette, thi Petr. Olai Chronica er hos Langebek fra I. p. 121 af, indtil hvor den Gheysmerske Continuation ophører, egentlig intet andet, end en Afskrift af Gheysmer med nogle faa Tillæg. Kall.

Valdemar kiendte Veie i Sikkerhed til Kiel, og saaledes undkom han, hvor-
Aar 1227. vel med Møie, ikkun med 100 Mand fra dette Slag. Denne
tydske Ridder, som uden Tvivl har været een af Hertug Otto's,
havde vel fortient, at hans Navn var bleven giemt fra Forglem-
melse. Kongens Søn Valdemar undkom ogsaa ved Flugten;
Hertug Otto slap derimod ei saa godt, thi han blev kastet af Hes-
sten, og blev Grev Henrik af Schwerins Fange, som satte ham
i Lænker paa sit Slot Schwerin, da han ventede at drage Fordeel
af hans Befrielse. Corner synes at give tilkiende, at Lybekkerne
fangede ham, og overlode ham til Hertug Albert, men det er
vist, at han sad i Schwerin; De andre Herrer deelede mellem sig
de øvrige fornemme Fanger. Mange saavel gamle som nye Skri-
bentere troe, at Valdemar leed dette Nederlag til Straf af Him-
melen for sin Meened, men begik Grev Henrik ei ogsaa Meeneed,
og han døde dog lykkelig. Guds Domme ere os ubekiendte, og vi
bør ei dømme om dem. Petrus Olai hos Lang. II. 260 imod-
siger derfor ogsaa dette, og meener, at Kongen ei forsvoer sig,
siden Paven løste ham fra sin Eed, en Tænkemaade, der alleene
kan tilgives Tiderne; Han meener og, at Kongen vilde ei hævne
sig paa Grev Henrik, men kun have Nordalbingien og Lybek tilba-
ge. Den visseste Aarsag til Slagets Tab var Ditmarskernes
Frafald, hvoraf de droge den Nytte, at de siden vare et frit Folk
til 1560. Naar den gamle Holsteenske Krønike skriver, at Kon-
gen blev fangen af Grev Adolph, saa er det urigtigt. Efter
Aarbøgerne af Wisbye hos Langebek bleve mange ædle Danske
fangne. Slaget skeede efter Hamsfort hos Lang. II. 286 paa
en Tirsdag. Bisp Tuvo af Ribe var blant de Fangne, og løste
sig ud med 350 Mark Sølv efter Hamsfort eller 700 efter den Ri-
biske Krønike hos Lang. VII. 193. Efter Keiserkrøniken hos

Mencken

Mencken III. 124 bleve og fleere Bisper fangne, hvoriblant maaskee Nicolaus af Slesvig, der som Kanzler venteligt maatte være med. Nogle af vore Kreniker Lang. I. 183. 370. IV. 289 sætte Slaget ved Eideren, men blande det da med det, som forefaldt foregaaende Aar ei langt fra Rendsborg. Nicolaus i sin Lundiske Krønike hos Lang. VI. 625 og Petrus Olai ib. II. 260 sætte for meget deres Læseres Godtroenhed paa Prøve, naar de ville, at Slaget var saa blodigt, at en Rytter siddende opreist paa sin Hest kunde lade sit Skiold flyde i Menneske- og Hesteblod *). Paa dette store Slag blev følgende Vers giort, som findes hos Lerbecke ap. Meibom. I. 512. og Staphorst II. 11. Valdemar Aar 1227.

Anno milleno duo C septemqve viceno
In Fonris capite cecidit gens Danica lite,
Magdala quando pia scandit super astra Maria.

Til Erindring af denne store Seier helligholdte, siger Petr. Olai l. c. Lybekkerne Mariæ Magdalenæ Dag i lang Tid, og gaa Raadet paa den store Almisser til de Fattige; de opkaldte ogsaa efter hende det Kloster, som blev bygget paa det Sted, det Danske Slot havde staaet, og Dominikanerne, som vare kaldte did fra Bremen og Magdeburg, bade Byens fornemme Mænd aarlig paa den Dag til Giæst, og uddeelte til de Fattige anseelige Almisser.

Zzz 2 Ja

*) Alle vore egne og fremmede, som have beskrevet vort Fædernelands Historie paa denne Tid, have meere eller mindre udførlig omtalt dette Slag. Det var overflødigt at opregne dem alle, men de, som (foruden hvad om enkelte Tildragelser ved Slaget er citeret) have best oplyst Slagets heele Gang, ere efter min Formeening Krantz i hans Saxonia og Vandalia, Lerbecke tildeels hos Meibom Lambec. orig. Hamb., men især Orig. Guelf. IV. 22. sq. og Christiani Schl. Holst. Gesch II. 98. sq. Kall.

Valdemar Aar 1227. Ja endnu i vor Tid, siger han, holdtes en Taksigelsefest, i Lybek paa Søndagen efter Mariæ Magdalenæ Dag, og istemmes: O store Gud! vi love dig. Rimelig har Hertug Albert eftergive for den Tieneste Lybekkerne havde i Slaget beviist de Forbundne, den Slags Rettighed, han som Hertug af Saxen havde over Lybek, i det mindste mærker man ei han siden har paastaaet nogen, uden som Advocat, dog vedblev han at skrive sig Herre af Nordalbingien. Derimod bemægtigede han sig ganske Grevskabet Razeborg, indtog først Møln, siden Razeborg, og fleere Slotte og Stæder, som da hørte under Kong Valdemar. Hvitfeld henfører vel dette først til 1228; men da han siger, at Løvenborg eller Lauenborg faldt samme Aar i hans Hænder, og dette skeede 1227, saa har han vel og i samme Aar indtaget de andre Byer, allerhelst de Nordalbingiske Fyrster havde allerede 1225 overladt ham Razeborg, hvilket vil sige saa meget, som givet ham Ret dertil. Efter samme Hvitfeld var en Oldenborgsk Greve, maaskee Burchard, med i Slaget ved Bornhoved mod Valdemar. Hamborgerne havde skienket Grev Adolph 20000 Mark Lybsk til Toget mod de Danske, hvorfor han af Taknemmelighed lovede at stifte 2 Klostere i Hamborg, om han vandt Seier, hvilket han nu efterkom: St. Hanses indviet baade til Døberen og Evangelisten, besatte han med Dominicaner-Munke, og St. Mariæ Magdalenæ med Franciscanere *). Staphorst. II. 11. sq Schütze Hamb. II. 176. Christiani l. c. 104. — Efter Pfalzgreve Henriks Død satte den Bremiske Erkebisp sig i Besiddelse af Grevskabet Stade, som siden altid har tilhørt Bremen,

*) Foruden ovenmeldte 2 Klostere stiftede Grev Adolph i Anledning af denne Seier ogsaa Klosteret Harvestehude, ei langt fra Hamborg, som Lerbeke skriver. Suhm.

men, baade medens det var Stigt, og siden da det blev Hertugdømme. Alb. Stad. — Naar de Bremiske Erkebispers Krønike hos Lindebr. p. 96 og især Wolter hos Meibom. p. 58 skriver, at Erkebisp Gerhard fik Hamborg igien med tilliggende Bondebyer og Advocatur, saa er uden Tvivl dette ganske urigtigt, eller dog kun at forstaae om et Slags Overherskab til Skin uden nogen sand Nytte eller Fordeel. — Nu stod i Grevskabet Razeborg kun Løvenborg tilbage, hvilken Hertug Albert derfor ogsaa beleirede. Efter en langvarig Beleiring lagde nogle Fyrster sig imellem og handlede med Slotsherren om at opgive Fæstningen, hvorimod de vilde formaae Grev Henrik til at sætte Grev Albert i Frihed. De paa Løvenborg skreve Valdemar til herom, for at forhøre hans Villie, og han gav sit Minde hertil, for at befrie sin Søsterføn og troe Ven og Tiener; Saaledes fortæller Hvitfeld dette. Dette er vist, at Lauenborg blev overgivet til Hertug Albert, og at Grev Albert kom derfor paa frie Fod, thi det fortæller den samtidige Albert af Stade, og synes det at være skeet sidst paa Aaret, thi han fortæller intet seenere i det Aar. Fra denne Tid af skrev Albert sig kun Greve af Orlamünde. De Danskes Magt var bleven saaledes svækket ved Bornhoved, at de forenede Fyrster ei troede meere at have Aarsag til at frygte for den, og derfor satte de saa tapper en Mand og Valdemar hengiven Herre, som Albert, i Frihed. — Strax derpaa tilskrev han Paven, ei Honorius den 3die, men Gregorius den 9de, ei 1226, som Schannat vind. litt. I. p. 196. Orig. Guelf. IV. 101. og Staphorst II. p. 128 meene, men sidst i 1227 eller og i Begyndelsen af 1228, og forlangte derved at befries fra den Eed, han havde maattet sværge, nemlig: aldrig igien at fordre, eller ved Vaaben, enten ved sig selv, eller andre igien at søge at faae tilbage et meget fast Slot

(Lauen-

Aar 1227. Valdemar (Lauenborg), som tilhørte ham arveligen (dette er underligt og mørkt) og som han havde maattet skille sig ved, for at komme i Frihed. Han siger her, at hans Morbroder Kongen af Danmark var bleven fangen af sin Vasal, en Mand af maadeligt Rygte, paa en troeløs Maade; han havde for Slægtskabs Skyld anseet den Uret, der var vederfaret Kongen, for sin, og havde villet hævne saadant, paa det Misgierningen, crimina, ei skulde blive ustraffede, men var bleven fangen og længe holdt i Jernlænker. Det er ubekiendt, om han opnaaede det forlangte hos Paven. — Efter Cassel Brem. Urkunden p. 559 skal Kong Valdemar i et Brev til den Bremiske Erkebisp Gerhard have tilladt Bremere, som lede Skibbrud ved hans Kyster, selv at maatte samle og redde deres Gods. — Endeel Aar efter, uvist hvilket, døde Knud, Lector i Lund, som var en Dominicaner fra Aarhuus, den 9de Jan., thi saa staaer i den Lundiske Gavebog hos Lang. III. 477. — Den 20de Aug. døde Ako, Provst i Roskilde, efter den Roskilde Gavebog hos Bartholin. — Den 4de Febr. tilskrev Paven Erkebispen af Lund, og gav ham Magt til at afløse dem, der som bandsatte vare traadte i den geistlige Stand; da Veienes Farlighed hindrede dem i selv at søge Afløsning. Af samme Dag er et andet Brev fra Paven til Erkebispen, der havde meldt ham, at adskillige saavel geistlige som verdslige Personer i hans Stigt havde ei alleene ulovlig Omgang med deres Beslægtede, men endog med Dyr og med Mandfolk, og som, deels af Undseelse, deels formedelst Veiens Længde og Fare, ei turde eller kunde reise til Rom. Paven giver ham Magt til selv at paalegge dem Poenitentse, som hverken var for slap eller for haard, og at straffe, formane og tilrettesette dem. Porthan. p. 74. — Den nye Pave Gregorius den 9de tog Provsten og Kapitelet i Viborg med deres Boepæl og alt

ast Gods under St. Peders og sin Beskyttelse. Han bekræftede og ved en anden Bulle alle de Friheder, de havde faaet af de Romerske Paver, af Kongerne og af andre. Bisp Tuvo af Ribe gav i Vognet (maaskee nuværende Vogelund i Lundenæs Amt, Hammerum Herred, Rind Sogn og Riber Stigt) ved sit aabne Brev Daler Kirke til Lygum Kloster for dets Fattigdoms Skyld. Lang. VIII. 625. — Otto, Provst i Hamborg, som skriver sig i sit Brev derom af Guds Naade, oprettede et Kantorie eller Kantor-Embede i Hamborg. Staphorst II. p. 15. — Grev Adolph af Holsteen skiænkede ved sit Brev i Itzehoe hos Westphal. II. p. 32 alle de Rettigheder han som Landsherre havde paa den Jord, som Neumünster Kirke havde kiøbt af Wylrid, hans Kone og deres Arvinger for 90 Mark Penge, og som laae under Saxisk Ret, hvilke Rettigheder bestode i Tiender, i Hesteskyts, somariis (det er egentlig: Byrder, som bleve lagde paa Hestene i Kløvsadler) i Vognkiørsel, og i herschild (Herreskiold, Krigstienesten, men i Originalen, som findes i det Tydske Cancellies Archiv, staaer herschit, hvorved maaskee kan forstaaes Skyds for Hæren). — Ved et andet Brev, hvori han skriver sig: af Guds Naade, Greve i Wagrien, Holsteen og Stormarn, giver han Hamborgerne Lov til at oprette et Kapel St. Nicolaus til Ære, efterat Kapitelet først havde givet sit Samtykke dertil, da Sognet tilhørte det. Kiøbmændene havde bedet herom for den Mængde Skibe, der kom; thi St. Nicolaus var de Seefarendes Patron, og derfor gav Greven Grunden dertil, nemlig endeel af den Plads, hvor det nye Slot havde ligget i Byens vestre Deel, og som Greven havde ved sin troe Mand Wirad ladet uddeele til Pladser for Kiøbmændene at beboe. Lambecius orig. Hamb. II. 18 søger vidtløftigen at bevise, at dette Brev et tilkommer Adolph den 4de, men Adolph den 3die, og

Valdemar A. 1225.

Valdemar Aar 1227. og at det er givet af ham imellem 1164 og 1168, og det lader; at han har Ret. Imidlertid have baade Thraciger, Gram og Langebek henført det til dette Aar, ja vel næste 1228, og de Danske Publicister heraf draget et Argument for Holsteens Rettighed over Hamborg. — Efter Hellig-Trekonger udbøde Rigaerne, til hvilke den under 1226 fra Gulland komne Forstærkning havde stødt, Leding mod Oesel, saasom Havet nu ganske havde lagt sig til med stærk Iis, og mødte da efter den 20de Jan. alle Tydske, Rigaer, Liver, Letter, Esther under Anførsel af Bisp Albert af Riga, Bisp Lambert af Semigallien, og Ordensmester Volqvin med sine Riddere, ved Aaen Emmajoggi (Vandenes Moder) ved Pernau, og førte de Vaaben og Proviant med sig. Hæren bestod af næsten 20000 Mand til Hest og Fods, og var inddeelt i sine Faner. Iisen var meget glat, men endelig kom dog Hæren, hvorvel med Møie, over til Oesel, og befandt sig den niende Dag for Kastellet Mone, der nu ligger paa Moue, som er en Øe for sig, hvilken den maaskee først er bleven ved den store Vandflod 1309, thi da var den landfast med Oesel. Beleiringen varede i 6 Dage, da Slottet var meget fast, men blev angrebet med Patereller og andre Krigs-Maschiner. Det eene Partie raabte paa Jesus og det andet paa Tharapilla *). Endelig den 3die Febr. blev Slottet indtaget med Storm. Mange Oeseler bleve da dræbte og endeel fangne, meget Qvæg og mange Heste tagne; Byen blev og erobret, og saavel den som Slottet opbrændt. Waldia eller Wolde, som laae midt paa Oesel, og var den fasteste

Bye,

*) See forhen Sid. 363, og fortiene derhos at efterlæses Gruber orip. Liv. p. 149. f. Gadebusch Liefl. Jahrb. I. 147. og Arndt Liefl. Chron. I. 166. Kall.

Bye, blev herover saa forskrækket, at den kort efter, at de Christne havde nærmet sig den, overgav sig og leverte de fornemste Mænds Sønner til Gidsler, af hvilke Bisp Albert selv døbte een, og Præsterne de andre, og som der da var en Kilde i Byen, bleve de Ældste og Fornemste og fleere tusinde Mand og Koner der døbte, og nedstege den eene efter den anden i Kilden fra om Morgenen til om Aftenen, saa at de 5 til 6 Præster, som forrettede det, bleve ganske trætte, da Trængselen var saa stor, at mange derfor bleve først døbte den anden og tredie Dag. Saadan Daab uden Forberedelse maatte kun give vovlyste Christne. Imidlertid droge Liver, Letter, Esther og nogle Tydske allevegne om i Landet, giorde stort Bytte af Heste og Øxne, og opbrændte Landsbyerne. Nu kom Sendebud fra alle Byer og Kilegunder paa Oesel, baade om Daab og Fred, som og blev dem givet imod at de leverte Gidsler. Man fordrede alle fangne Svenske af begge Kiøn tilbage, som de lovede og efterkom. Præster reiste om med dem til deres Befæstninger for at udkaste Tharapilla og de andre Afguder og for at døbe. Efter dette, og efter at have paalagt Landet Skat, vendte Hæren tilbage til Riga. Og hermed slutter Henrik den Letter sin Historie, sigende, at Riga udrettede ved Jomfrue Maria letteligen, hvad store Konger hidtil ei havde kundet, hvorved han vel fornemmelig sigter til Valdemar. Men herved maae agtes, at Oeselerne vare blevne svækkede ved de mange Krige, at Danske og Svenske laae saa langt bort, og de af Riga derimod lige ved. Efter Arndt Liefl. Kron. II. 19 blev den Schworbiske Deel af Oesel, hvor Svenskerne ret havde deres Rede, ei erobret denne Gang. Gruber orig. Livon. 179. sq. Gadebusch Livl. Jahrb. I. 202. sq. — I dette Tog deeltog Hertug Barnim af Pomern, en Søn af Boguslav den 3die, og en Greve

Valdemar
Aar 1227.

Valdemar af Arnstein. De vare komne did i forrige Aar, ventelig fra Gul-
Aar 1227. land, og droge bort igien om Foraaret. Arndt l. c. — Ved denne Oesels Undertvingelse og Omvendelse til Christendommen er det vel først, at den adskillige Gange omtalte Godefrid er bleven Bisko der. — Efter Barnims og fleere Pilegrimes Bortgang faldt Semgallernes fornemste ældste Westhard i Selskab med Lithauerne ind i Lifland, men tabte 500 Mand, dog dræbte han 200 af Fienden. Ordensmester Volqvin kom derpaa selv til Undsætning, dræbte 2000 Semgaller og Litthauer, og bortlog 1500 Heste, men tabte selv 600 Mand. Udi Catanea i Sicilien stadfæstede Keiseren i Januari Maaned alt hvad Sværdridderne havde faaet af Bisperne i Lifland og Leal, og herefter kunde faae og forlehnede dem der endog med hvad Metaller de kunde finde. Arndt l. c. — Brandis hos Gadebusch og Kussow berette, at de Danske nu igien bemægtigede sig *Wirland*, *Alentaken*, og Jerwien, hvilket uden Tvivl var en Virkning af det Kong Valdemar nu havde sin Frihed, og derfor havde sendt Forstærkning til Reval. De havde og fremstilt en falsk pavelig Legat, og sendt ham til Riga, for at befale Albert og Volqvin i Pavens Navn, at de herefter ei skulde angribe Hedningene, men alleene forsvare sig mod dem. Disse bleve herover meget bedrøvede og bestyrtede. Men de af Jerwien, som vare de Tydske hengivne, bragte de andre Danske Undersaattere paa deres Side, og meldte det til Riga, hvor man bad dem indtil videre at holde sig stille, og kun stræbe efter at holde Estherne ved dette Sind. — Af de Russiske Gesandteres Sendelse til Riga forrige Aar tog Pave Honorius den 3die Anledning at formane alle Russiske Fyrster til ved en Skrivelse af 17de Jan. at holde Fred med de Christne i Lif- og Esthland, og at vende tilbage til den Romerske Kirkes Skiød. Raynald.

h. a.

h. a. 8. Gruber l. c. 266. — Hos den nye Pave Gregorius den 9de, som ei fandt Behag i de Danskes Regimente i Esthland, fik Bisp Albert og Ordensmesteren Lov til at angribe de Danske, og at drive dem ud. Albert var syg, og kunde ei gaae i Marken, men Volqvin tog Jerwien ind uden Møie, og beleirede Reval, hvilken af Mangel paa Proviant, og fordi Beboerne ei vare de Danske troe, snart overgav sig; De Danske fik frie Bortgang til Danmark. Volqvin viiste sig meget gunstig mod Borgerne og Landstederne, og befæstede Reval Slot med stærke Mure og Taarne og gode Grave, samt forsynede den med alting, især med en god Befæstning, ligesom ogsaa sørgede for, at Fogderne og Betienterne ei trykkede Undersaatterne. Men kort efter satte den foregivne Legat den heele Orden i Band, hvilket bragte Estherne paa andre Tanker, saa at de giorde Opstand; Volqvin lod dræbe mange af dem, men de andre bleve dog saa mandstærke, at de beleirede Reval, hvor Volqvin forsvarede sig godt. En tapper Ridder Johan giorde og Udfald, slog dem paa Flugt, og jog dem bort, og siden kom Legaten ei meere tilsyne. Han fangede mange, og satte dem i Tabernerne, indtil de løste sig. Derefter var det let for Volqvin at komme i Besiddelse af Wirland og Alentaken, da disse Landes Indvaanere overgave sig frievilligen til ham. Men, som man herover frygtede for en stor Krig med de Danske, besluttede Volqvin efter Bisp Alberts Raad, at foreene Sværdriddерne med den Tydske Orden. Alt dette fortælle Brandis og Hiarne hos Gadebusch l. c. Skade, at man ei har herom nogen samtidig Skribent, enten Dansk, Liflandsk eller anden udenlandsk, især er Tidsregningen meget forvirret. Efter nogle skal Knud Valdemars Søn med Helena have været ved denne Tid Hertug i Reval, hvilket andre udsette fra 1227 til 1230. Vist

Valdemar Aar 1227.

Valdemar Aar 1227. er det, at han har været Hertug i Reval, thi det beviiser et Brev af hans Sønnedatter. At Valdemar giorde ham, skiønt uægte født, til Hertug, er vel skeet, deels for hans fornemme Moders Skyld, deels og efter forrige Tiders Exempler, thi saaledes giorde Valdemar den 1ste sin uægte Søn Christopher til Hertug. — I et Brev af Kong Christian den 1ste og Aar 1479 siges, at Kong Valdemar havde solgt noget Gods til Heydenric, Borger i Lund, som denne gav til St. Laurentii Kirke, for deraf at giøre et Præbende. — Syv Christne bleve dræbte i Byen Ceuta i Marocco, (rettere Fez), den 15de October, og deriblant Minoriterbroderen Nicolaus fra Roskilde, af hvis Levninger noget blev bragt did. Dacherii spic. II. 867.

Ribbungerne begyndte nu efterhaanden at underkaste sig Kong Hakon, og mange af dem, som ei vilde, bleve enten ihielslagne eller fordrevne. Dette foraarsagede, at Junker Knud og de fleeste Ribbunger forligede sig med Kongen og kom til ham i Oslo, hvor han og Birkebenerne eftergav dem alle Ting. Dog nogle Ribbunger, som havde giort meget Ondt, flyede til Marker, og giorde der en vis Magnus Bladstak til Konge, men Hakon sendte til Værmerne, og lod dem vide, at han agtede at bekrige dem, om de ei dreve den Røverflok fra sig, hvorpaa de ophængte Magnus og nogle andre, og hermed havde Ribbungernes Magt og Navn en Ende. — Nu drog Kongen og Knud til Bergen, og der kom Skule Jarl til ham fra Tronhiem, som agtede sig til Kong Valdemar i Danmark, men Kongen raadte ham herfra, dog gav han ham endelig Forlov dertil, og tænkte Skule da at drage over Fieldet fra Tronhiem til Vigen, og saa videre. Knud blev da forlovet med Skules Datter Inger, og drog med ham til Tronhiem, for der at holde Bryllup. Danske Snorro 671. sq.

Tor-

Torfæi hist. IV. 4. 20. 21. I Bergen fødte Dronningen en Søn, som blev kaldet Oluf. — Erkebisp Peder døde den 9de October, og Thorer af Tronhiem blev valgt i hans Sted, og drog til Rom efter Pallium. Isl. Annal. — Den Vinter forblev Hakon i Bergen. Nogle Tronhiemere seilede fra Tronhiem til Island den 25de Julii, og 18 af dem kom den 22de November til Vestmann-Øerne, efterat have mistet Skibet og 6 Mænd. Isl. Annal. — Arne, Bisp i Bergen, stiftede omtrent i dette Aar Hellig-Korses Kirke og Hospital i Fane udi Nordhordleen. Det var siden eet af de Norske Kongers 14 Kapeller og et Annex til Apostlernes Kirke i Bergen. Lang. IV. 419. sq. Pontoppidan annal. I. 642 formoder, at det har været af Johanniter-Ordenen. — Thorkelin p. 23 henfører til dette Aar, men Langebek til et seenere et Diplom af Kong Hakon, som er uden Aar, til Bisp Askill i Bergen, der sad fra 1226 til 1254, hvorved han stadfæstede den Stavangerske Kirkes Privilegier, givne af Kong Magnus Erlingsen, venteligen efter Thorkelins Formodning 1181, og det paa Vilkaar, at hans, Faders og Farfaders Navne skulde indføres i alle Obituarier af Stavanger Stigt, og for deres Siele bedes hver Søndag. Brevet er paa Norsk, og lærer man deraf, at Stavanger var indviet til St. Swithun. Blant Underskriverne forekomme Dronning Margrete, Wilielm Bothe, Kongens Kapellan, Johan Bulsi, Kongens Hofpræst, hvoraf jeg slutter, at den første var som Confessionarius. — Pave Honorius den 3die døde den 18de Martii, hvorpaa to Dage efter Kardinal Ugolinus, Biskop af Ostia, blev valgt til Pave, og kaldte sig Gregorius den 9de, som gav sin Formand intet efter i Myndighed, men var lærdere end han. En saadan Rad af kloge, modige og myndige Paver kunde ei andet end befæste den Romerske Stoel. Waldemar Aar 1227.

Saa-

Valdemar Aar 1227. Saasom Keiseren endda opsatte sit Tog til det hellige Land, under Paaskud, at han var syg, hvilket Paven ikke troede, saa satte denne nye Pave ham i Band, og fornyede derved den gamle Strid mellem Kirken og Staten. Muratori Ital. Gesch. VII. 465. — Den 17de Jan. tilskrev Paven de tydske Borgere i Wisby, og berømte dem, fordi de stode de nye omvendte bi mod Hedninger og Russer, hvorover han tog dem, Byen og deres Havn under sin Beskyttelse, saa at ingen maatte tilføie dem nogen Skade eller Fortred, imedens de vare henne at omvende Oeselerne og andre. — Grev Henrik af Schwerin skiænkede tildeels og tildeels solgte til Johanniter-Ordenen Godset Güldendorff for sin, Gemahlindes Margretæ og Arvingers Guncelins og Helmolds Sieles Beste. Schrøders Meckl. 555. Dette viiser, at hans Hustrue har hedt baade Margrete og Audacia *). — Ligesom Svantopolk af Danzig havde giort sig løs fra det Danske Overherskab, saa søgte han og at giøre sig fra det Polske. Til den Ende overfaldt han og hans Svoger Wladislaw den 14de November den Polske Hertug Lesko den Hvide af Cracau i Ganzaua i Storpolen, da han var i Bad og dræbte ham med mange; Henrik, Hertug af Slesien, undgik ved Flugten. Svantopolk havde længe forlangt at blive af Lesko indsat som Hertug i Overpomern, det er venteligt alt Landet mellem Weixelen, Polen og det egentlige Pomern, men Lesko havde altid afslaaet ham det. Svantopolk holdt da inde med at give Skat, som bestod i 1000 Mark Sølv aarlig, hvorover Lesko overlagde med den Slesiske Hertug, hvorledes han kunde bringe ham til Lydighed. Dlugoss p. 635. sq. Micraelii Pomern 271.

Hen-

*) Hvorledes kan dette deraf beviises? Kall.

Henrik, Greve af Schwerin døde, uden Tvivl først paa Aaret, efterdi Paven skrev den 3die Decbr. hans Enke til, thi i de Tider, da ingen Poster endnu vare, maatte det gaae langsomt med Efterretninger, og da kom vel ei saa snart Efterretning fra Schwerin til Rom. Han havde giort sig bekiendt ved at svække den Danske Magt, hvorfor han roeses af de Tydske, men lastes af de Danske. Den lumske Maade han satte det i Værk paa, kan ei heller nogensinde blive priisværdig. Hans første Gemahlinde Audacia døde 1219; med hende havde han Sønnen Guncelin den 3die og Helmold; med den anden Margrete, en født von Slewin, havde han ingen Børn. Imidlertid forekommer det mig rimeligt, at Audacia og Margrete have været een Person; thi Audacia døde først 1287 *), med mindre Henrik har forskudt hende. Hans efterladte Søn Guncelin den 3die vedblev at holde Hertug Otto i Fængsel, endskiønt hans Raadgivere, consiliarii, tilraadte ham at sætte Otto paa frie Fod, men den Saxiske Hertug Albert satte sig mod hans Løsladelse; endelig kom han dog paa frie Fod i August eller September, som det lader, og det ved Omsorg af den Holsteenske Grev Adolph, som fik en Sammenkomst berammet, hvori Otto maatte tilsværge Guncelin, og give derpaa en Uhrfehde, at han ei vilde hævne sig paa ham, at han vilde forlehne ham med alle de Lande og Folk, som han havde havt til Lehn af hans Fader og Farfader **), at han vilde frasige Valdemar Aar 1228.

sig

*) Jeg kan slet ikke finde, paa hvad Grund Suhm antager alt dette, men Modgrunde nok derimod. Denne Audacia døde 1219. Kall.

**) Saa skriver Chemnitz hos Gerdes; dog jeg tvivler herpaa, thi Ottos Fader Vilhelm var ei Hertug i Saxen; hans Farfader Henrik Løve vel,

ogsaa,

Valdemar Aar 1228.

sig alle Forbund med Kong Valdemar mod Greven, og forpligte sig til at skaffe ham tilbage fra Kongen det Frasigelses-Brev paa det pantsatte halve Grevskab Schwerin, tilligemed Pantet og Cautions-Brevet; ligeledes at formaae Kongen til at give Greven 2000 Mark lødige Sølv for sine 3 Sønners Frihed, og afstaae sin Paastand paa det halve Grevskab Schwerin, og om Grev Nicolaus af Halland vilde giøre det, da ei at staae ham bi mod Greven. Francks Meckl. IV. 14 og 17. Man seer af dette mærkelige Forlig, som endnu ikke er trykt, at Valdemar havde besiddet det heele Grevskab Schwerin, den halve Deel som Pant, og den anden halve Deel som sin Sønnesøns Arv. Efter al Anseende vilde Valdemar ei beqvemme sig til dette Forlig, og derfor maatte han 1230 give fleere Penge. Efter den Brunsvigske Riimkrønike, som feiler deri, at den lader Otto sidde fangen i 3 Aar, lader det, at Otto maatte og give mange Penge for sin Befrielse, ventelig til Guncelin og til Hertug Albert, som derfor fik Hitzaker i Pant, indtil Pengene vare udbetalte. Corner skriver, at han maatte give 10000 Mark Lybsk. Alb. Stad. Lang. I. 208. Francks Meckl. IV. 107. 126. Orig. Guelf. IV. 25. sq. Hist. Imp. hos Mencken III. 125. Pave Gregorius den 9de, som intet vidste af Ottos Befrielse, skrev den 7de Decbr. fra Perugia til Grev Henriks efterladte Enke, Brevet i Orig. Guelf. IV. præf. p. 96, at da det var Fruentimmeret af Gud medgivet at være tilbøielig til Medlidenhed, og det derimod ansaaes for noget forskrækkeligt, naar et Fruentimmer handlede tvertimod; saa da Paven havde ved sin kiæreste Søn, den

ogsaa, men Otto var det selv ikke, desuden havde Albert, som Hertug af Saxen, allerede forhen forlehnet Guncelins Fader Henrik dermed. Suhm. Franck nævner kuns Henrik Løve, og henfører, hvad her fortælles til 1230. Kall.

den meget berømmelige, illustris, Danske Kong Valdemar faaet at vide, at hun holdt hans Sønner og den ædle Mand Otto af Brunswich, hans Søsterson i et nøie Fængsel, saa bad og paamindte han hende om at sætte dem i Frihed, da hun for sin Æres og Samvittigheds Skyld ei kunde holde dem længere fangne, thi da vilde Paven viise sig gunstig mod hende, og i modsat Fald handle paa en anden Maade med hende. Imedens Otto sad fangen, havde hans Ministeriales, ventelig de af Wolfenbüttel, Peine og fleere orloget mod Byen Brunsvig, som blev ham troe, og som alleene var Aarsag i, at han beholdt sit Land. Det hialp og, at han var forlovet, og ogsaa vel ved denne Tid blev gift med den Brandenborgske Prinzesse Mechtilda, thi hendes Brødre Johan og Otto, Markgrever af Brandenborg, rede med deres Riddere ind i Brunsvig og hialp til at forsvare Byen. Orig. Guelf. IV. 26. For den Troeskab Borgerne af Brunsvig havde udviist mod Hertug Otto af Lüneburg, tog Kong Valdemar dem den 13de September ved sit aabne Brev i Orig. Guelf l. c. 111 og hos Thorkelin I. 104 under sin Beskiermelse, gav dem Toldfrihed, og forordnede, at de skulde frit beholde, hvad de kunde redde, om de led Skibbrud, og at ingen af hans Betientere, officiales, eller nogen anden maatte tilføie dem eller deres Gods nogen Ulempe, og vilde han hævne det, om nogen giorde det. Valdemar skriver sig her kun de Danskes og Slavers Konge. — Samme Aar Otto var bleven befriet, saa staaer i hans Brev i Orig. Guelf. l. c. 112 gav han den 1ste Nov. i Lüneborg nogle Friheder til Besidderne af Saltværket der. — Imedens Otto sad i Fængsel, indgik Bisp Iso af Verden den 10de May en Foreening med hans Moder Helena, Frue af Lüneborg Orig. Guelf. l. c. 113, hvorved han lovede at vilde belehne ham med alle de Verdenske Lehn, som hans Valdemar Aar 1228.

Valdemar Aar 1228. Farbroder Henrik havde besiddet, inden eet Aar efterat han var kommen ud af Fængsel. Og i Henseende til de Kirker og Kirkegaarde beliggende i Verdens Stigt, Dioeces, deres Plyndring, som var skeet ved hans Folk, da lovede Bispen at ville være fornøiet med den Erstatning, som Kongen af Danmark Ottos Morbroder, til hvilken Otto havde meget Haab og Trøst, derfor vilde give Bispen. Iso kalder Helena sin commatrem, hvoraf man maae slutte, at de have staaet Fadder sammen, og efter de Tiders Begreb været i aandeligt Slægtskab. Orig. Guelf. III. 663. *).– Den 15de May indgik Hertug Albert af Saxen og Erkebisp Gerhard af Bremen i Hamborg den Foreening, som findes hos Staphorst II. 17. Westphalen monum. III. 1757, hvorved den første afstod al sin Ret til Thetmarschen (Ditmarsken) Grevskabet Stade og Skoven paa begge Sider af Bylne Flod, hvorimod Erkebispen beløhnede ham igien med al Skoven paa den anden Side af Bylne henimod Lowenborch, dog saaledes, at Erkebispen og Eftermænd skulde have frie Jagt-Rettigheder der. Hertugen skienkede og til Bremer-Kirke al sin Ret til og Eiendom i Provstiet Wildeshusen. Det er underskrevet af Grev Adolph af Holsteen, Grev Henrik af Hoya, som og var Greve af Brildeburch, B(orchard), Greve af Aldenburch, og flere. Man seer heraf, hvorledes disse Herrer ansaae nu Danmark for at have reent tabt Ditmarsken, da Albert som Hertug af Saxen, og Greve over Nordalbingien, som han siden vedblev at skrive sig, tilegnede sig Overherskab over Ditmarsken, men afstod det til Stigt Bremen, som siden Hartvigs den 1stes Tid tilegnede sig Grevskaberne Stade og

Dit-

*) Tvivl imod denne Forklaring angives i Anmærkningerne ved dette Diplom paa anførte Sted. Kall.

Ditmarsken, hvilket sidste derfor kun nød Frihed, formedelst de Bremiske Erkebispers Afmagt; Bremen besad og Grevskabet Stade, og det og Ditmarsken havde fra gammel Tid længe staaet under een Herre og Greve. Alb. Stad. I Stade sluttede Erkebisp Gerhard et Forlig angaaende nogle Tiender mellem Klosteret Neumünster og Grev Adolph af Holsteen, som han kalder sin troe Mand, fidelis noster. Paa hvad Grund dette skeer, veed man ei, thi de Bremiske Erkebisper havde ingen Rettighed til eller Overherskab over Nordalbingien; Adolph maae ventelig have havt noget til Lehn i Stigtet Bremen selv af Erkebispen, og det saa meget destosnarere, som han i Westphalen besad Stamhuset Grevskabet Schaumburg eller Schavenborg, som ligger noget Synden for Erkestigtet. — Slaget ved Bornhoved synes saaledes at have svækket Danmark, at Valdemar derfor ei giorde noget Tog til Holsteen i dette Aar. Vel taler Hvitfeld og mange efter ham *) om et dito, men hvad de fortælle, er klart at være skeet 1226 og findes derom intet hos nogen gammel Skribent under dette Aar, alleene Petrus Olai hos Lang. I. 183, og Krøniken hos Lang. I. 370 antage ved dette Aar, at Danske bleve da i Holsteen fangne af Saxerne; men da den første har taget sit af den sidste, og denne ei taler om Slaget ved Bornhoved, saa sigter han ventelig ved disse Ord dertil. Vel taler han under 1227 om et Slag ved Ederen, men det er det, som skeede 1226 ei langt fra Rendsborg, og heraf sees, at han sætter alting eet Aar for seent. Derimod have Pomerne, understyttede af Lybekkere og Meklenborgere, uden Tvivl i dette Aar taget Demin fra Kong Valdemar, og Fyrsten

Valdemar Aar 1228.

*) Den vigtigste iblant dem Christiani II. 104 som fornemmelig grunder sin Fortælning paa Crantz. Vand. VII. 9. Kall.

Valdemar Aar 1228. sten i Rygen, som besad den under Dansk Hoihed. De gamle Skribentere, Keiserkroniken hos Mencken III. 160, og Petrus Olai Lang. II. 126 som berette dette, ere meget nordentlige i Tidsregningen, saa man ei kan see til hvilket Aar de henføre denne Begivenhed, dog lader det, at Petrus Olai lader den skee mellem 1228 og 1231, da han beretter, at Borgerne vare kiede af den Danske Regiering, og kaldte deres Naboer Venderne til Hielp, hvilke angreb Kongens Besætning, deels slog den ihiel, deels jog den bort, saa at Kongen beholdt intet tilovers i Slavia, uden Rygen. Crantz. Vand. VII. 10. Corner henfører Demins Erobring til 1231, men det er uden Tvivl urigtigt, og ere Aarstallene meget upaalidelige hos ham. Som en Lybekker skriver han, at alle Folk forsmaaede at staae under de Danske. Micrælius Pomern 314 skriver, at det var den Pomerske Hertug Barnim og hans Brodersøn Wartislav den 3die, som indtog Demin, saa og Loitz, og endelig forligte sig saaledes med den Rygiske Fyrste Wizlaf, at de skulde beholde disse Stader, og han derimod Barth. Hvitfeld skriver det samme, og siger, at Rygerne maatte forlige sig, fordi de fik ingen Hielp fra de Danske. Han synes at henføre dette til 1226, saasom han siger, at de Forpomerske Hertuger Barnim og Wartizlaf deelte 1227 Landet saaledes mellem sig, at den første fik Pomern og Stetin, og den anden Demin, (hvorfor han i sine Breve ofte skriver sig Hertug af Demin,) hvilket sidste er sandt. Schwartz skriver, at Klempze i sin utrykte Kronike henfører dette til 1227, og lægger til, at Gutskow maae da og være faldet i Pomernes Hænder, saasom man siden efter ei finder, at det har tilhørt Rugia cismarina; da det havde sin egen Greve til 1357. Foruden Barth beholdt den Rygiske Fyrste og saa Grimmen og Tribuses efter Schwartz, hvilket den følgende

Hi-

Historie bekræfter. Schwartz Pomm. Lehn-Hist. p. 169. sq. Ejusd. hist. finium Rug. 99. sq. Efter Franck Meckl. IV. 17. i henfører Schultz disse Tildragelser til 1229, og da denne var Archivarius, saa synes han at fortiene stor Troeværdighed. Mig forekommer det, at Erobringen er skeet 1228 og Freden 1229 — Efter Micrælius l. c. 270 skeede det og i dette Aar, at Svantopolk, Mistowins Søn, igientog Danzig fra Valdemar, hvilket jeg forklarer saaledes, at han udjog den Danske Besætning og unddrog sig fra Valdemars Overherskab, nægtende længere at ville være hans Mand. Danzig havde da staaet i 17 til 18 Aar under de Danskes Herredømme. — Fra Lunde Kloster udgik Dominicanere til Ribe og stiftede der et Kloster. Lang. I. 183. — Den 4de Junii døde efter den Lundske Gavebog Andreas, forrige Erkebisp i Lund, en meget klog, dydig, og efter Tiderne lærd Mand, som havde havt stor Deel i de vigtigste Sager, under Kong Valdemar, og været Knuds den 6tes Kanzler. Han forfattede paa Latin en Oversættelse af den Skaanske Lov, som Kanzler Hvitfeld først lod trykke 1594; den viiser megen stor og dyb juridisk Indsigt, og Kundskab om Landets Love og Forfatning. Af denne Latinske Oversættelse er en Codex i det Cottonianske Bibliotheqve, som kan sees af Smiths Catalog p. 91 derover, i hvilken staaer antegnet, uvist om enten af Smith selv, eller den som skrev denne Codex, at Andreas omvendte Lifland til den christne Troe, og kaldtes derfor Apostel hos dem; han blev begravet i Muurene af Marthæ Kapel i Lund, og holdes i de fleeste Ting for Salig, beatus. Denne Erkebisp fastede hver Fredag og bar da et Kors, saafremt Ordene hos Arnold af Lybek bør tages efter Bogstaverne, thi at bære Christi Kors, kan og betyde at ligne ham i Afhold og i at bære Gienvordigheder. Saxo i Fortalen til sin Historie

Valdemar Aar 1228.

Valdemar Aar 1288. p. 1 og 2 til Erkebisp Andreas skriver om ham, at han efter sine Reiser i Frankrige, Italien og Engelland, som han for Studeringers Skyld havde længe fortsat, og efterat han udenlands havde med megen Agt forestaaet en anseelig Skole, var ved Hiemkomsten bleven Kongens Skriver (regius epistolaris, ventelig Kanzler, thi saa kalder Arnold af Lybek ham), hvilket middelmaadige Embede han ved sin Flid og Duelighed bragte i saadan Anseelse, at de fornemste Mænd ansaae det siden sig for en Ære at naae det. Som Erkebisp erhvervede han sig sin Hiords Kierlighed, skiænkede ved sit Testamente sine anseelige Arvemidler til Kirker og Klostere skrev et herligt Værk over de hellige Lærdomme, hvorved han sigter til Andreæ Hexaemeron; bragte ved sit Exempel og Paamindelser overdaadige og vidtløftige Personer til et bedre Liv, og erholdt saaledes alleene ved fornuftige Forestillinger, hvad hans Formænd et havde kundet opnaae. Magnus Matthiæ i Catalogo Episc. Lund p. 59 siger, at han ogsaa giennemreiste Tydskland, og at han var Doctor i Theologien, maaskee og in Jure. Denne Erkebisp stadfæstede ogsaa, uvist hvilket Aar, alle Lygum Klosters Privilegier, som ved Ildebrand vare forgangne, og igien fornyede, og nævnes deri alt det Gods, det havde faaet ved Mageskifte. Lang. VIII. 134. Jeg besidder en Pergaments Copiebog af Linkiøping Stigt, Nydala Kloster angaaende, hvori findes et Diplom af Erkebisp Andreas til Richard, Abbed af Nydala Kloster, og Brødrene, hvorved han stadfæster dem alle deres Eiendomme, som de havde faaet af deres Stigtes Bisp Giole i Linkøping, og hvad de i Halland havde faaet af Erkebisp Absalon, samt alle deres andre Besiddelser, som opregnes. I Westphalens monum. IV. col. 2020-2083 findes Sunesøns latinske Oversættelse af Valdemars den 1stes Skaanske Lov, trykt efter Hvitfelds Udgave, om hvilken

ken Rofod Ancher i sin Danske Lovhistorie T. 1. p. 51. 69. 70 felder den rigtige Dom, at den snarere er et Udtog med Tillæg af nogle Forklaringer, ligesom Paratitla over den Romerske Lov, end en egentlig Oversættelse; p. 53 giør han den Anmærkning, at Valdemar den 2dens Forordning om Mandebod findes kun i faa haandskrevne Exemplarer af Skaanske Lov, fordi den, hvorvel meget billig, ei kom overeens med Sæderne, hvorover man snarere holdt sig til store Knuds. I Rofods Lovhistorie findes paa Latin nogle Statuter Erkebisp Andreas har paa et Synode i Sieland anordnet, tilligemed fleere Danske Bisper, som meest angaae Forbrydelser af Drab, Blodskam, Lemlæstelse, Saar, de geistlige Straffe derfor, og om Afløsning af Band. Han skrev og paa Latin et meget udførligt Poema over Skabelsens 6 Dage, kaldet Hexaemeron, som endnu er utrykt, hvilket er vel, thi Latinen er heel maadelig, Poesien mat, og Versene leoninske. Lang. II 627. sq. Imidlertid agtede dog den lærde Arnas Magnæus og fleere at udgive det. Grev Otto Rantzau har foræret en Pergaments Codex deraf til Universitetets Bibliotheqve, som endnu giemmes der. Et Exemplar deraf var i Sorøe Kloster, og kaldes han i Sorøe Bog Lang. IV. 541. Professor i Theologien for sin store Kundskab i denne Videnskab. Petrus Olai I. 183 skriver, at Andreas var en Helgen, og giorde Mirakler, og Magnus Matthiæ i serie Archiep. Lund. fortæller om ham, at han en Juledag, medens han opholdt sig paa Ifvoe, forandrede 2 Gange Vand til Viin. Han begroves efter Hvitfeld og Lang. VI. 642 i Marthæ Kapel ved Lunde Domkirke, som nu efter Magnus Matthiæ er den nordre Deel af Choret under Vinduet og næsten inde i Muren, men efter Sommelius de templo Lund. har det ligget uden for Chorets nordre Side, dog stødt til det, hvor endnu

Valdemar Aar 1228.

en

Valdemar Aar 1228.

en Dør sees i Væggen, men er nu omstunder ei meere til. Paa Vers havde han og skrevet om de 7 Sacramenter; ligeledes giorde han nogle Seqventser, Jomfrue Maria til Ære, som: Missus Gabriel de coelis; Stella solem præter morem etc. Den Siellandske Krønike hos Lang. II. 626-629 roser ham meget, og siger, at han formindskede meget den Faste, som til Poenitense paalagdes de Qvinder, der i Søvne og mod deres Villie laae Børn ihiel; han vidner og, at han aldrig havde naturlig Omgang med noget Fruentimmer, som hans fortroeligste og sandeste Venner udsagde; anfører og et Vers over ham, som Hvitfeld har indrykket i sin Krønike p. 793, som Gravskrift over ham, og begynder saaledes: Tu flos dulcoris, tu vas, tu fructus honoris. Præsul es, Andrea, tu Scaniensis honor, og ender med Felix tu, tellus Syalandia, flore venusto, Terra ferax, de qva prodiit iste decor. Man seer heraf, at han var født i Siælland. Blant andre Jertegn skal han og have giort dette, medens han opholdt sig paa Isøe: Der havde forhen staaet det Slot Bratteesburg, som for sine Beboeres Ondskab nedsank i Søen; mange af de Penge, som havde været der, fandtes af Andreæ Tienere, som misbrugte dem til Fraadserie og Drukkenskab, hvorover Erkebispen forvandlede Pengene til Stene. Endnu findes de der, og kaldes nummi Bratenburgensis, og ere i Virkelighed forstenede Muslinger eller Skiæl. I den Lundske Gavebog Lang. III. 524. sq. IV. 47. sq. siges om ham, at han var erfaren i geistlige og verdslige Videnskaber; han skiænkede til Kanikerne og deres Bord de Tiender og Bøder, Bisperne fik, causæ episcopales; forordnede, at Mariæ Himmelfarts- og Fødselsdage herefter skulde høitideligere holdes; gav Kanikerne den halve Deel af de Offere, obventiones, som gaves til den hel-

lige

rige Magnildis i Fultofte, som var bleven drabt af sin Svigerdatter i Andreæ Tid omtrent 1215, saa og Halvdeelen af de Penge der bleve tilovers af de 60 Mark fra Hænning-Herred (nu Øster Herred) paa Bornholm, og af samme Øe 10 Mark Penge til Decanus i Lund. Til St. Mariæ Kirke i Lund skiænkede han 6 Chorkaaber, og en Chrystal Buddike, hvori var et Stykke af St. Laurentii Ribbeen. Ved sin Død skiænkede han Kanikerne et Sølvskriin af konstigt Arbeide med Helgenes Levninger, de Hellige Tre-Kongers Billeder med smaae forgyldte Kroner, en Dalmatica og en Messe-Særk han selv havde brugt. Af Bøger skiænkede han dem det gamle og nye Testamente, Bibelen i 5 Parter, Evangelisterne glosserede, Pauli Breve med den store Glosse, en af de 4, Pentateuchus vel glosseret og corrigeret, Jeremias vel glosseret, Sentenzerne vel corrigerte, Petri Lombardi Scholastiske Historie, Psalteren glosseret i 2 Parter, Udtog af Jobs Moraler, Allegorier og Moraler over det gamle og nye Testamente i eet Bind (ganske vist alle disse Bøger kun paa Latin), en Lombardus fundet i Kirken, Stephan Abbed af St. Genoveva hans Bog, dobbelt Glosse over Høisangen, Glosse over Johannis Aabenbaring, Huicionis Summa, 7 Bøger Love (venteligt af Jure canonico), desuden et Corpus af Canones, en god og nyttig Bog, et meget godt og vel corrigeret Missale, som han havde i sit Kapel, og tilsidst 24 Mark Sølv. Man seer heraf Lærdommens Tilstand i Danmark, thi dette var da et godt og anseeligt Bibliothek. Bibelen, hvilket endda skeede sielden, og det kun paa Latin, og jus canonicum, var, hvad man da studerte, og om det kom høit, da jus civile Romanum, hvorfor de Lærde almindelig deeltes i Decretales, det er: geistlige Jurister og Legister, det er Verdslige. Saavel mod Kanikerne, som mod alle viiste

Valdemar Aar 1228.

Valdemar Aar 1228. Andreas sig ved givne Leiligheder heel gavmild. Abbeden i Skov Kloster ved Nestved gav han Magt til at udelukke de halstarrige fra Kirken efter 3 foregaaende Advarsler. Lang. IV. 345. Imellem Sorøe Kloster og nogle Bønder i Toaker bragte han et Forlig tilveie om Grændseskiellet i Skovene og om Træer paa Engene, saa at de der ei bare Frugt, skulde tilhøre Bønderne, og derimod Klosteret de der bare Frugt (venteligen Olden og Nødder), men al Skoven, som gik til Mothorp og lige til Havet, skulde tilhøre Klosteret. Ved denne Leilighed tales om en Mølle, hvor Jern fabrikeredes, og nævnes Syndre Jernværk; Andreas kaldes og her Theologus Magister. Grændseskiel blev da og sat mellem Klostergodset og Grevens Gods, nemlig Grevens af Halland. Lang. IV. 471. sq. *). Bertold, Decanus af Hamborg, som døde 1255, besad og et Exemplar af denne Erkebisps Hexaemeron, uden Tvivl en af de Bøger, som Erkebispens Broder Jacob af Møne lod paa sin Bekostning udskrive for ham. Lang. V. 412. — Til Sorøe Kloster skiænkede Andreas sine Erkebispelige Værdighedstegn. I Morten Pedersøns Tid var endda et Exemplar af Hexaemeron i Bibliotheket af Roskilde (Kirke), og i Hvitfelds Tid ved St. Laurentii Kirke i Lund. Stephanius fik foræret af Christopher Ulfeld, Befalingsmand paa Helsingborg, et Exemplar deraf paa Pergament. Det Steenhuus Andreas havde boet paa, venteligen i Isøe, viistes endnu i Hvitfelds Tid. Hvitfeld taler og om en heel Bog skrevet om denne Erkebisps Mirakler. Kort: Andreas var en meget god Statsmand, ei ueerfaren i Krigs-Sager,

*) Det var Erkeb. Absalon, som havde givet til Klosteret hvad her anføres, og derfor er der alt omtalt i 8de Deels S. 400. 401, hvor Noten maa eftersees. Kall.

ger, men i begge Deele langt neden for Absalon; derimod en meget lærdere Mand, vel og bedre, naar ansees især paa Fromhed, Gavmildhed, Retskaffenhed, Afhold fra Penge, men derimod var Absalon en meget større og nyttigere Mand, og Spørgsmaal, om den ei er best, som har meest tient sit Fædreneland, og giort de herligste Bedrifter. Saadanne som Andreas, finder man mange, men Absaloner have været rare til alle Tider. — Andreæ Medhielper og Eftermand Erkebisp Peder Saxesøn døde kort efter ham, nemlig den 10de Julii, (Lang. I. 166), eller, som den Lundske Gavebog Lang. IV. 50 og Hamsfort ibid. I. 287 angive den 11te Julii, venteligt Natten mellem begge disse Dage. Da en Erkebisp Peder af Lund laae begravet i Antvorskov, saa har det uden Tvivl været ham. Manrique ann. Cist. III. 457 taler ogsaa om en Peder Saxonis Søn, der blev Kardinal 1206, og var det endnu 1209, bar Titel af St. Pudentiana og hvis Navn staaer over en Bygning i Rom, men det kan neppe være ham. Han skiænkede til Kanikerne sin Gaard i Wraketthorp eller Wranethorp med tilliggende. Lang. III. 533. IV. 50. I hans Sted blev Offo eller Uffo valgt til Erkebisp, men ei indviet før 1230; han bar det Tilnavn Volpius, maaskee det samme som Hvalp. Hans Fader Thrugot døde efter den Lundske Gavebog III. 479 den 16de Jan., men man veed ikke Aaret; hans Moder Arina døde den 11te Julii ibid. 533. V. 50, og hans Søster Christense den 18de Dec. ibid. 576. Til Sielemesse for sin Moder gav han Gaarden Castløse med underliggende Mølle. Christense skiænkede til St. Laurentii Kirkes Bygning 4 Mark Sølv. — Den 22de Febr. stadfæstede Paven fra Lateran ved et Brev hos Thorkelin I. 108 St. Mariæ Kloster i Esrom dets Friheder, Rettigheder og Eiendele, som nøie opregnes, endog de, det

Valdemar Aar 1228.

Valdemar Aar 1228. det havde besiddet, da det fulgte alleene St. Benedicti Regel, og forend det antog Cisterciensernes Indretninger. Heel mærkelig tales her om Viingaarde, vineæ, om Hauger, hvilket med saa meget andet tiener til at viise Landets gode Tilstand under Kong Valdemar. Under samme Dag stadfæstede Paven og ved Brevet hos Thorkelin I. 104 Sorøe Kloster dets Frieheder, Rettigheder og Eiendeele, som ogsaa noiagtigen opregnes; der nævnes og Viingaarde, rimeligen dog Humlegaarde, samt Hauger. Lang. IV. 563. — Kong Valdemar selv udgav i Vordingborg en Constitution eller Forordning i Overværelse af Erkebisp Peder, altsaa for Julii Maaned, Bisp Gunner af Viborg, og Herre Jacob Sunesøn, hvorved han bilagde en langvarig Tvist mellem Fynboerne og deres Bisp om hellig Brøde, i Henseende til hvem der skulde besværge den, Bispen frasagde sig den, som faldt ved *Høstens Tid*, og maatte Bispens Officialis eller Embedsmand *ei anklage nogen* derfor, naar Gierningen ikke var aabenbar, med mindre 12 Mænd havde paa Thinget, ligesom for Blodskyld, derfor tiltalt og dømt; tillige blev Bispen forundt Rettighed, at han ved sin Embedsmand maatte efter Lovenes Maade lade føre Klage baade mod den der havde giort Skade, saa og mod den Beskadigede, naar han vilde dølge Gierningen; og naar Sandemændene, veridici, havde dømt en skyldig, saa tilkom det Bispens Nævninger, nominati, at sværge, om Forseelsen var begaaet paa en hellig Dag eller ikke, og paa det Kirken ei skulde tabe formeget, saa skulde Bispens Embedsmand tage Nævningerne i Eed, og den halve Deel af Sagefald tilfalde Bispen, og den anden halve Deel Kongens Kammer, camera. Rofod Lovh. I. 239 har Ret, naar han anseer denne Forordning for mærkelig, ved det Bispernes Rettigheder bleve her indskrænkede, men han feiler, naar han meener, at Kongen har tillagt sig denne

Magt,

Magt, fordi Kapitlerne da begyndte at udnævne Bisper mod Kongens Villie, hvorfor Bisperne maatte finde sig i slig Indskrænkning; Anledningen til denne Vildfarelse er alleene en urigtig Læsemaade, da han har læst: de jure nominatorum Episcoporum, de udnævnte Bispers Ret, istedet for: de jure nominatorum episcopi, Bispenævningernes Ret. At denne store Mand ei har mærket denne Feil, er dessælsommere, da han har ladet trykke Forordningen rigtig ved Slutningen af den Danske Lovhistories første Deel. — Riber Kapitel gav i Ribe paa Skiærtorsdag den 23de Martii efter Begiering af Abbeden og Conventet i Lygum Stadfæstelse paa dets Eiendeele givne af Riber Bisp Radulf dets Stifter, og af hans Eftermænd Stephan, Omer, Olaw og Tuvo, saa og overalt hvad det herefter retmæssig kunde erhverve, især hvad der havde tilhørt Riber Stigt i Sognene Lygum og Sem, da Conventet først kom fra Herivad, og som for og efter Klosterets Brand vare blevne stadfæstede. Af dette latinske Diplom haves og en tydsk Oversættelse af 16 Seculo. Kongen stadfæstede og, ventelig kort efter, det samme. Lang. VIII. 135. — I Sleswyg den 16de Julii gav Kongen efter Begiering af den Bremiske Erkebisp Gerhard den 2den alle Bremens Borgere Frihed i hans Land selv at redde, hvad der af deres Gods strandede. — Paven sendte en Legat Kardinal Otto til Danmark, som den Romerske Kong Henrik forbød at drage giennem sit Land og opholdt længe i Valenciennes. — Provincen Danmark, Dacia, hvorunder ogsaa Sverrige forstodes, blev nu lagt til i Dominicaner-Ordenens Optegnelser, fordi Ordenen havde udbredt sig did, og skeede det, da Jordan var Ordens General. Den første Provincial-Prior i Danmark var Rano, venteligt den samme som Ranald, der blev begraven i Dominicaner-Klosteret i Roskilde, hvor hans Ligsteen

Valdemar Aar 1228.

stand-

Valdemar Aar 1228. fandtes 1670 med denne Paaskrift: Hic jacet frater Rano, primus Prior Provincialis fratrum Prædicatorum in Dacia, qvondam Decanus Roskildensis. — Joannes de Plano Corpinus blev Franciscaner-Ordenens Hoved i Tydskland, og udsendte mange Brødre til Danmark og Norge, saa og til Bøhmen og Ungarn. — Herman, Greve af Orlamünde, solgte ved Mageskifte Aar 1227 et Gods, Tambach i Thyringen til et Kloster der, og da hans Broder Albert besad det med samme Rettighed, som han selv, saa skulde han have Halvdeelen af det tilbyttede, og om han ei vilde tage derimod, da skulde Herman give ham Indkomster til 5 talenta, Puud, hvor han vilde. Grev Henrik af Schwartzborg og hans 2 Sønner Henrik og Günter, Grev Günter af Keverenberg og hans Broder Grev Albert, Grev Heinrik af Glichen ꝛc. have underskrevet. Dette synes at bevise, at Albert sad paa den Tid endda fangen. Siden venteelig i dette Aar 1228, stadfæstede Albert, som nu kun skriver sig Greve af Orlamünde, dette Mageskifte, baade fordi det var saa hæderligen giort, som og af Kierlighed til sin Broder. Her have underskrevet en Grevinde (venteelig Hedevig, Alberts Gemal,) hans Broder Grev Herman, Grev Ernest af Glichen, og fleere. Lünig. corp. jur. feud. II. 746. 747. Gruber. orig. Liv. 249. 250. — Grev Adolph af Holsteen stadfæstede til Oldeslo en Dom, som Opmændene havde fældet i de Tvistigheder mellem ham og Bisp Berthold af Lybek, og gav ham til at besidde en mansus, som det hidindtil synes, at han havde besiddet med mindre Ret, nemlig under Grev Alberts Autoritet. Dette viiser at Adolph vilde ei gierne, at Albert skulde ansees for at have været retmæssig Greve. — Bisp Albert gav Lifland en Ridder- og Landret med Bevilling af Ordensmesteren og Ordenen selv og Adelen. Denne Lov er trykt til Rostok 1539 i 4to og

siden

Valdemar Aar 1228.

Eden igien trykt 1775; den gialdt i de Stifter Riga, Oesel, Dorpt og Kurland; saa og i den Liflandske Ordens, det er Sværdriddernes og de Tydskes Lande, men ikke i Harrien og Wirland, hvor man betiente sig af Kong Valdemars Lehnsret: Endeel er tilsat i nyere Tider, men da mange Danske Ord findes deri, saa kan man endog tvivle paa, om den er den egentlige Alberts Lov, og om et i seenere Tider sammenflikket af den og af Valdemar den 2den og Eric Menveds Lehnret for Esthland. I den kaldes et alleene Lithauer og Kareler, men endog Russer Hedninger, fordi de ei stode i Samfund med den pavelige Kirke. Arndt Lifl. Chr. II. 23. sq. — Den tydske Kong Henrik gav den 1ste Julii til Nürnberg til Ordensmester Volqvin og Ordenen, fordi de vovede deres Liv for Christi Ære, Landskabet Rulo (Reval) med Kastellet Rinele, og de Landskaber Jerve, Harien, Vironien med al Ret og tilliggende, og det af sin pure kongelige Gunst, da bemeldte Lande tilhørte ham og Riget. Hvo som satte sig herimod, skulde for bestandig udelukkes af hans Naade, om han ei strax afstod derfra. Saaledes bortgav Henrik her det, som ei tilhørte ham, men egentlig de indfødte Esther og dernæst de Danske, som fra gamle Tider havde kriget der, og især faaet fast Fod under Kong Valdemar den 2den. Men da Volqvin og Ordenen vare Tydske, og de i foregaaende Aar havde været saa lykkelige at tage Reval, og fleere Lande fra de Danske, saa søgte de Stadfæstelse hos en Tydsk Konge, der var glad ved at svække de Danske, og som søgte at giøre den Tanke gieldende, at den ganske Verden var den Romerske Keiser underlagt. Arndt l. c. 22. — Byen Riga fik paa Russisk og Latin et Handels-Privilegium underskrevet af Mstislaw, Søn af David, Fyrste i Smolensko, paa Fyrsten af Polocz og Russerne i Witepsk deres Vegne. Arndt l. c. 23. —

Den

Valdemar Aar 1228.

Den 29de Junii udstedte Bisp Godefrid af Oesel sit Gavebrev paa den tredie Deel af Bispedømmet til Sværdriddernes Orden i Lifland efter Raad af Bisp Albert i Riga, nemlig den tredie Deel af Oesel, Mane og de andre Øer, saavidt det Verdslige angik, endog Kirken, Tiende, dog forbeholdt Bispen sig det Aandelige; de skulde sette Præster i deres Deel, men Bisperne vie dem; derimod skulde de forsvare Stigtet mod fiendtligt Anfald, og adlyde Bispen i aandelige Ting, og 2 Gange om Aaret holde Bispen frie paa hans Visitats, naar han kom med 12 udrustede Heste og hans Archidiaconus med 7. — Samme Aar skal denne Bisp være død, og Henrik forhen Prior i Cistercienser-Klosteret Himmelspforte ved Naumburg i Saxen være kommen i hans Sted, som sad endda 1260. Efter Brandis hos Gadebusch skal Godefrids Eftermand have været Henning, hvilket jeg i Henseende til den lange Tid Henrik ellers maatte have siddet, næsten anseer for rigtigt. — Efter Munken Alberic skal den afdøde hellige Abbed Wilhelm af Ebelholt i dette Aar have giort mange Jertegn i Danmark.

Om Vaaren drog Kong Hakon til Tønsberg og efter Paaske til Oslo, hvorhen Skule Jarl kom fra Tronhiem med Herre eller Junker Knud. Strax derpaa kom Erkebisp Thorer fra Rom. Derefter gav Kongen Jarlen 12 Skibe at drage med til Danmark: Herr Knud fulgte med. De fandt Kong Valdemar i Kiøbenhavn, som tog venlig mod dem, gav Jarlen anseelige Foræringer og forlehnede ham med det halve i Halland, ventelig for i ham at have en god Ven i Norge, og derved være tryg fra den Kant, allerhelst nu de indbyrdes Uroeligheder i Norge vare stillede. Da Skule kom tilbage, var Hakon draget til Bergen, hvorpaa Skule drog til Tronhiem. Hakon blev den Vinter

over

over i Bergen, og didhen kom til ham Sendebud fra Grev Jon i Orkeneerne med mange Foræringer, hvorimod Kongen sendte ham til Vederlag et godt Skib med alt Tilbehør samt andre Foræringer. — Den 27de Julii tog Paven ved sit Brev hos Thorkelin II. 25 fra Perugia til Rector og Brødrene af Hellig-Korses Kirke og Hospital paa Fane dem under St. Peders og sin Beskyttelse. Lang. IV. 420. — Den Engelske Kong Henrik søgte at forlige de 2 Brødre og Konger Oluf og Ragnald, hvorfor han gav i Westmünster den 7de April til den første, som var Konge over Man og Øerne, et Leidebrev, at han med sine Mænd maatte komme til Engelland, for at Fred kunde stiftes mellem ham og hans Broder Regnald; dette Leide skulde gielde fra Mikelsdag og i 15 Dage. Imidlertid drog Oluf med alle de Store af Man og en talrig Krigshær fra Man til Sydersøerne. Men kort efter kom Kong Regnald og Allan, Herre af Galloway, (en mægtig Krigsmand, som havde baade mange Folk og Skibe, hvormed han røvede paa Sudersøerne, Irland og omliggende Lande,) og Thomas, Greve eller Jarl af Athol med en stor Hær til Man, og ødelagde den heele sydlige Deel deraf. De plyndrede Kirkerne, og sloge alle de Mænd ihiel, de kunde overkomme, saa at den sydlige Deel blev næsten øde. Allan vendte derpaa hiem, men efterlod sine Amtmænd, Ballivos, i Landet, for at indsamle Skatten; hvilke dog ved Kong Olufs Ankomst toge Flugten, og kom da Olav igien i Besiddelse af sit Rige, hvorpaa Indvaanerne af Man samlede sig og begyndte at boe trygt. Men om Vinteren kom Regnald did fra Galloway med 5 Skibe, og opbrændte alle Olavs og de Stores af Man Skibe ved St. Patricks Øe, seilede derpaa omkring Landet, bad sin Broder om Fred, og opholdt sig i Havnen Rognalswath i 40 Dage Imidlertid fik han

Valdemar Aar 1228.

Valdemar Aar 1228.

alle dem, som boede paa den sydlige Deel af Man, paa sin Eide, saa at de svore at ville vove deres Liv, for at skaffe ham den halve Deel af Riget. Lang. III 229. 230. Johnston ant. Celto-Norm. 30. Torfæi Orcad. p. 161. sq. Rymer act. publ. I. 303. — Den 21de Dec. tilskrev Paven fra Perugia den Svenske Kong Eric, beklagede sig over Keiser Friderich, som havde fiendtligen anfaldet hans Land. Vel havde han stillet 3 Krigshære mod ham, men som han feilede Penge, saa havde han sendt Magister Simon, sin Skriver, Scriptor, for at handle med den Svenske Konge om Bistand og Penge for den Romerske Stoel, da den Svenske Konge var den Romerske Kirkes særdeles Søn. Friderik tænkte, naar han undertrykte Kirken, da lettelig at kunde blive istand til at overvinde de andre Konger og Riger. Vastovii vitis aqvil. 175. Celse appar. p. 62. (Rimelig har Simon havt samme Ærende til Kong Valdemar). — Stridighederne mellem Paven og Keiseren stege nu paa det høieste, da Paven paa nye satte ham i Band, fordi han giorde Toget til det hellige Land, endskiønt bandsat, hvilket var da i Geistlighedens Øine en stor Ugierning. Romerne giorde derimod selv Opstand mod Paven, saa han maatte flygte fra Rom og begive sig til Perugia. Muratori Ital Gesch. VII. 469. — Henrik, Bisp af Raceborg, døde den 29de April, og havde Lambert, Kanik i Hamborg, til Eftermand, som døde samme Aar den 6te Nov., hvorpaa Godeskalk, Provst i Bremen blev Bisp. Schrøders papist. Meckl. 556. sq. Francks Meckl. IV. 141. Lang. V. 397. 414. Fyrst Niclot den 3die eller Nicolaus til Meklenborg blev i Gadebusch ihielslaget af det Huus han boede i, som faldt ned over ham. Hans Fader Henrik Burwin den 2den døde ogsaa i dette Aar: Han skal have været gift med en Svensk Prinzesse Sophie, men hun har ei vel kunnet være Datter af Kong

Carl,

Carl, som Franck Meckl. IV. 14. 4. vil, men snarere af hans Søn Sverker, allerhelst hun skal først være død 1252. Burwin blev begravet i Gustrow. Hans 4 Sønner Johan, Nicolaus, Henrik og Pribislav deelte Landet mellem sig Aar 1229, saaledes at 2 og 2 beholdt begge en Halvdeel, Johan og Pribislav fik den vestlige, og Nicolaus og Henrik den østlige. Franck Meckl. IV. 14. 15. Disse Landets Deelinger og derved foraarsagede Svækkelse ere vel Aarsag i, at Meklenborg paa nye blev de Danske lehnpligtig, og som det synes, endnu i Kong Valdemars Tid, uden at man veed det egentlige Aar. — Semgallerne forstyrrede Klosteret Dünamünde i Lifland, og hug Munkene ned. Erkebispen af Bremen begav sig til Kastellet Harburg, venteligt for Sikkerheds Skyld. — Den pavelige Legat Wilhelm, Bisp af Modena, prædikede i Preussen, lærte Landets Sprog, og oversatte deri Donatus med megen Møie, (hvorved uden Tvivl forstaaes, at han tvang Sproget under de grammatikalske Regler,) efterat han havde forladt Lifland, men blev af keiserlig Sindede fangen i Aachen, og meget Guld ham frataget, da han vilde drage hiem til Rom, hvorover Otto Kardinal de carcere Tulliano, som var Pavens Legat til Tydskland og Danmark, til hvilket sidste Land han dog ei kom i dette Aar, satte Aachen i Band, hvorpaa de Skyldige faldt i Cøln tilføie og fik Afløsning. Paven havde sendt Otto, for at skade Keiseren, og beordret ham i den Henseende at beraadslaae med Hertug Otto af Lüneborg, dog denne Herre vægrede sig for at foretage sig noget mod Keiseren. Efter Munken Alberic p. 527, lader det, at Wilhelm prædikede i Preussen, Kurland, Lithauen, Sameland og Withеland, hvilket er Spidsen af Preussen ved Pregels Udløb. Uden Tvivl var det denne Otto, som den Tydske Kong Henrik hindrede fra at drage til Danmark, og Valdemar Aar 1228.

 tvang

Valdemar Aar 1228. tvang ham derved til at ophalde sig i Valenciennes, i Følge Chronicon Andrense hos D'Achery spicil. II. 867. Barnim, Slavernes (Pomernes) Hertug, bevidnede ved sit Diplom hos Dreger cod. Pomer n. 69, givet til Sosniza ved det nye Hav (Friske Hav, recens mare), at hans Fader Boguslaw vel havde givet det Gods Prezene ved Anclam til St. Johannis Kloster i Lybek, men da det beboed af Slaver, saa kunde det for de Adeliges Forfølgelse (thi den Vendiske Adel var mod de Tydske) ei vel nyde det, og derfor giver han dem andet Gods istedet. Valle, Abbed af Colbaz, venteligen Dansk, en Kastellan af Wolgast og en af Gützkow har underskrevet, hvilket synes at viise, at disse Stæder vare da komne fra Rygisk Herskab under Pomersk. Wartizlav den 3die, Pomernes Fyrste, gav i Demin (hvilket synes at viise, at dette Sted da allerede var taget fra de Danske og Rygier) noget Land til Klosteret Belbuk. Dreger l. c. n. 63. — Den 3die May skienkede den Preussiske Bisp Christian Tienden af Landet Culm til den Tydske Orden. Dreger l. c. n. 70. Den 27de April havde Conrad, Hertug af Mazovien og Cujavien ved Brevet hos Dreger n. 71 skienket samme Orden Landet Culm med Samtykke af de Polske Bisper og Store, samt af sine Brødre alle de Polske Hertuger, og den 4de Julii skienkede han ved Brevet ibid. n. 72 ved Wiszle (det er Weixel) Flod, lige over for Byen Plocekc til samme Orden det Slot Dobrin med dertil hørende Land mellem de Floder Chamenitz og Chomeniz inde i Preussen med Samtykke af sine Sønner Bolislav, Kazemir og Semouit, paa det at Ordenen skulde stride med Preusserne paa liflandsk Maade, og blev alt dette stadfæstet af Pave Gregorius den 9de. Man seer heraf, hvorvidt Conrad har selv været istand til at modstaae de hedenske Preusser, og man indseer og, hvi Polakkerne vare saa vrede

paa

paa ham, da han bortgav saa meget og gode Land, hvorfor de og have foregivet, at det igien skulde tilfalde Polen, naar Ordenen havde giort Fremgang i Preussen. Conrad skulde ellers være Formynder for sin Brodersøn den unge Hertug Boléslav af Cracau, men for hans tyranniske Væsens Skyld udbad 1228 Enken Grimislava og de Polske Store sig Henrik af Slesien til Formynder, hvorover det kom til Krig mellem begge Parter, hvori Conrad fik Overhaand, og dette kan have virket med, at han viiste sig saa gunstig mod den tydske Orden, da han formedelst disse indbyrdes Uroeligheder ei formaaede alleene at imodstaae Preusserne. Wladislaw Lasconogo overvandt og fangede sin Brodersøn Wladislaw, Ottos Søn. Dlugoss p. 638. sq. 644. sq. — Den tappre Russiske Fyrste af Halicz Mstislaw Mstislaws Søn døde, og derpaa lader det, at den Ungerske Coloman blev igien Konge der. Imellem Jaroslaw, Fyrste af Novgorod og hans Undersaatter, var megen Ueenighed, og afsloge de af Pleskov at hielpe ham i hans forehavende Tog mod Riga. Tilsidst forlod han Novgorod, og efterlod sig der sine 2 Sønner Peder og Alexander, hvorpaa de af Novgorod valgte Michael af Tschernigow til deres Regent. Tscherbatow p. 1073. 1076. sq.

Valdemar Aar 1228.

Kong Valdemar sendte Bisp Gunnar af Viborg (Lang. V. 578), som var en meget klog Mand, og ham meget kiær, tilligemed fleere Gesandtere til Portugal, og lod bede om Kong Sancius den 2den hans Søster Eleonora til sin Søn den unge Kong Valdemar. Hun var en Datter af Kong Alphonsus den 2den i Portugal, som døde 1229, og af Urraca, en Datter af Kong Alphonsus den 8de i Castilien, som ægtede Alphons 1208, da han endnu kun var Kronprinds, thi han blev først Konge 1211

Aar 1229.

eller

Valdemar / Aar 1223. eller 1212 efter sin Fader Sanctius den 2den, og Urraca døde 1220 den 3die Nov.; rimelig var Eleonora altsaa 12 til 16 Aar gammel. Eleonora var altsaa en Broderdatter af Berengaria, Kong Valdemars anden Dronning. At Valdemar søgte Eleonora ud til Brud for sin Søn, det beviiser, at han har været fornøiet med Berengaria, og kan og tiene til at redde denne mishandlede Dronnings Minde. Efter den plattydske Riimkrønike hos Staphorst II. 129 førte begge Valdemarerne nu igien megen Stat, og skeede Brylupet i Ribe til alle Mands Fornøielse. At en Emanuel Lobkowitz hos Resenius Hirdskr. 218. 223 lader Leonore ægte den Danske Konge Janus (Johannes), og blive Moder til Christiern, og hende forlade Danmark efter sin Mands Død, og begraves i Klosteret Spira i Portugal, er en Vildfarelse foranlediget, ved det han blander hende med Isabelle, *Christian den* 2dens Dronning. Men, naar han lader hende være Moder til en Søn, som ægtede Leonore, Datter af Infanten af Serpa, og sin Slægt stamme fra dem, ved det en Lobkowitz ægtede en Dansk Frue, som stammede fra dem, saa er dog saa meget sandt heri, at Kong Alphonsus den 2den har og havt en Prinds Ferdinand, som kaldtes Infanten af Serpa, som var endda i Live 1239, og fra ham kan maaskee Lobkowizerne stamme. I en utrykt Krønike, som begynder med 1211 og ender med 1340, og synes for det meeste at være et Udtog af Gheysmer, og som den ældre Svaningius har med fleere bevaret og udskrevet, og findes blant Rostgaards Samlinger paa Universitetets Bibliothek, synes at staae, at Eleonore var 15 Aar, da hun blev gift, jeg siger synes; thi det er meget utydelig skrevet, ligesom alt af Svaningio. Efter samme Svaningius hos Bartholin skal Eleonora have bragt med sig en Guldmynt, saa stor, at den agtedes mange

1000

1000 Gylden værd, hvilket vel bør forstaaes saaledes, at hendes Medgift var saa stor. Petrus Olai paa to Steder, Lang. I. 122. II. 260, hvorvel med Uvished, og Gheysmer Lang. II. 386 henføre Bryllupet til 1228, men alle andre til 1229. Begge sige, at de boede sammen i 5 Aar, da de dog ei vare længere sammen end knap i 2. Bryllupet gik for sig til Ribe den 24de Junii paa St. Hansdag. Lang. I. 122. 166. II. 173. 260. 386. III. 310. Ferreras Span. III. 78. 87. 142. 149. Mariana l. 12. c. 10. Schotti Hisp. ill. II. 115. 1242. Bern. de Brito monarch. Lusit. IV. 102. 105. — Hvitfeld beretter, at paa dette Bryllup vare mange Fyrster og Herrer, som søgte at forlige Kongen og Grev Adolph, og iblant dem maae uden Tvivl Erkebisp Gerhard af Bremen have været, thi efter Wolter p. 58, Lerbeke p. 512, og Keiserkrøniken hos Mencken III. 124 var han den, som især bragte Forliget tilveie, og tilligemed stiftede Fred mellem sig selv og Kongen. Vel setter den første og den sidste dette sammen med Abels Bryllup med Grev Adolphs Datter, som først skeede 1237, men der er ingen Tvivl paa, at jo Freden mellem Danmark og Holsteen blev længe før sluttet. Hvitfeld lægger til, at Freden blev sluttet paa de Vilkaar, at Adolph skulde beholde sit Fæderneland, de Grevskaber Holsteen og Stormarn (og Wagrien) med al Rettighed, og derimod skulde han, naar Behov giordes, og Kongen forlangte det, tiene Riget med 200 Hielme for Besoldning, og Kongen igien komme ham til Hielp med 300 Hielme paa Grevens Bekostning. Christiani Schl. Holst. Gesch. I. 332. Saaledes fik Danmark vel Fred, men tabte meget Land, og havde liden Baade af sin Konges Fængsel og Løsladelse. Hvitfeld har vist taget denne Efterretning af en ældre Skribent, eller og af et Diplom, hvilke enten ere bortkomne, eller og ligge skiulte i en eller anden

Krog;

Valdemar
Aar 1229.

Valdemar Aar 1229. Krog; Alle nye Danske Skribentere følge ham heri, dog siger Corner hos Eccard p. 861, at Bryllupet skeede 1229 og til et Venskabs Tegn for Freden, som var sluttet i samme Aar ved den Bremiske Erkebisps Middel, leggende til, at Valdemars Søn Abel fik Grev Adolphs Datter; men Corner er saa forvirret i Tidsregningen, at det kun er en Tref, om han har Ret, og vil jeg haabe, at Hvitfeld har havt et ældre og bedre Vidne for sig, end han er i Henseende til Fredsaaret, som og bliver troeligt derved, at Corner slet ikke omtaler Vilkaarene. Danmark var nu indskrænket til sig selv, og havde af alle sine Erobringer intet tilbage, undtagen Øen Rygen og i Rugia cismarina Tribuses, Loitz, (som dog ogsaa var falden i Pomernes Hænder), Gnoyen, Zulten, Morlow, Barth, og fleere Stæder, hvilke tilsammen dog regieredes af Wizlaf, og kun stode under det Danske Riges Høihed, som et Lehn. Herrerne af Werle vedbleve og at tage deres Lande til Lehn af Valdemar, og giorde ham deres Pligt, saa skriver Hvitfeld; rimeligen have de svækket sig ved Deelingen, og de andre Fyrster ei villet staae dem bi, thi ellers drog deres Fader Henrik Burwin i Marken mod Valdemar tilligemed de andre Fyrster. Esthland var og forloren og i Sværdriddernes Hænder, men det fik Valdemar dog tilbage før sin Død. — Men endskiønt Valdemar ei nu besad Esthland, saa sendte han dog i dette Aar efter den pavelige Legat Vilhelms Raad Dominicaner-Munke fra adskillige Klostre til Reval, og bygde de et Kloster og Kirke der ved Graven af det mindre Slot paa den nordre Side. Sværdridderne hindrede ei dette, ventelig fordi det var et gudeligt Foretagende, og Kongen udøvede dog derved et Slags Herredømme i Esthland, og viiste derved, at han ei agtede at lade sin Paastand paa det falde. Men som Estherne vare haarde og havde

dregdt

dræbt deres første Bisp Theodorik med hans Klerker, forlode Munkene Klosteret efterhaanden, saa kun faa bleve tilbage, og vendte til deres forrige Klostere igien, ventelig og for de mange Krige i Esthland. Lang. V. 101. Pontan. hist. 316. Hvitfeld. — Den Bremiske Erkebisp drog i Julen til Skibs mod Stedingerne, men mistede der sin Broder Herman, Greve af Lippe, en klog og berømmelig Mand, og vendte derfra hiem igien; mærkeligt var det, at han alleene satte Livet til. Albert af Stade henfører denne Krig til 1230. — Hertug Otto førte Krig med Erkebispen af Magdeborg, Bispen af Halberstad, og havde sine Svogre de Brandenborgske Markgrever til Hielp; dog Bisperne faldt ind i de sidstes Land, og slog dem tilligemed Slaverne, (maaskee fra Pomern), ved Byen Brandenborg, saa de havde Møie ved at redde sig til Spandau, hvorpaa det kom til Forlig, og lovede begge Bisperne ved deres Breve af 16de Dec., at de vilde lade nedrive og aldrig opbygge Kastellet Walbeke. Hist. Imp. hos Mencken III. 125. Orig. Guelf. IV. 32. 117. 118. — Johannes, Abbed af Øm Kloster, en god og from Mand, samt roelig og fredsommelig, men ei meget erfaren i Verden (in interioribus satis idoneus, in exterioribus minus eruditus,) blev besnæret af sine Efterstræbere, og bragt til at frasige sig Embedet; efterat han havde forestaaet det i 6 Aar og 6 Maaneder, hvorpaa han blev Prior igien og døde i Fred. Hans Eftermand Nicolaus den 2den var fra Barndommen opfødt i Klostertugt, havde været Prior, var lykkelig i alle sine Foretagender, meget erfaren i Verdens Sager, og ei uerfaren i det Aandelige (interiora). Lang. V. 558. — Den 23de Julii stadfæstede Paven ved Skrivelse til Bispen af Ribe de Herligheder, som den Danske Kong Knud (Valdemars Broder) havde skiænket Stigtet. Da Brevet er givet i Lion, saa troer jeg, at

Valdemar Aar 1229. det er af 1274 og Gregorius den 10de, og ei den 9de, endskiønt Langebek har regnet det til 1229. Terpager Rip. 177. — Den 25de Martii skiænkede Grev Adolph af Holsteen den Bondebye Glinde til Nonneklosteret Helbeke, nu Reinebek, hvilket var stiftet Maria Magdalena til Ære for hendes Forbiænneste (i Slaget ved Bornhoved). Westphal. mon. IV. 1405. 3431. Christiani II. 196. — Ligeledes stadfæstede han ved et andet Brev, hvorunder ingen Dag staaer, sin Faders Gave af adskillige i Landskabet Oldenburg til St. Johannis Kloster i Lybek. Mærkeligt siges deri, at han lader dette stadfæste ved sin Herres Gerards Erkebisps Brev, og ved sin Herres Hertug Alberts, af hvilken han holdte Landet til Lehn, de qvo terram tenemus, hans Myndighed. Berthold, Bisp af Lybek, Bruno, Grev Adolphs Broder, Provst der og Kanik i Magdeborg, Godeskalk Præfectus med fleere, have underskrevet det. Dette skeede, da Gregorius den 9de var Pave og Frederic Romersk Keiser, i det Aar det hellige Land blev ham overgivet, og Gerhard Erkebisp i Bremen. Man seer heraf, hvorledes Adolph søgte at vinde alle dem, der vare Valdemars Uvenner. — Manriques annal. Cist. IV. 391 henfører et Diplom af 2den Martii, hvorved Cistercienser-Ordenen forundes endeel Friheder i Riget, til den Danske Konge, men da han i det anførte Diplom kalder ham Bela, de Danskes og Slavers Konge, skulde det vel være den Ungerske Kong Bela, Andreæ Søn; men Hanthaler fasti Campil. 351 viiser, at der alleene staaer V, hvilket Manriques urigtig har giort til Vela eller Bela, da det dog burde læses Valdemar; deri giøres de Munke, som udsendes i Visitation, frie for Kongens Fogder og Bryder, de skulde have frie Underholdning, og være frie for al Told, saavel i Havnene, som paa Torvene. — Bisp Albert og Ordensmester Volqvin

havde

havde giort en Aftale mellem sig at foreene Sværdridderordenen med den tydske Orden, og afferdigedes den sidste tilligemed en anseelig Ridder til den tydske Ordensmester Herman af Salza, som havde sit Sæde i Venedig; men som dennes Orden havde endda nok at giøre i Preussen, og Kong Valdemar, som frygtede for aldrig at faae Esthland igien, naar dette skeede, søgte af al Magt at forhindre dette, saa tøvede Herman længe med sit endelige Svar. Imidlertid døde Bisp Albert den 12te Jan., saa staaer i den hamborgske Dødelisté, Lang. V. 388. hvorimod Henriques regul. Ord. Cisterc. p. 265 lader ham uden Tvivl urigtigen døe den 1ste Junii. Han sad i 31 Aar, og var en mærkelig Mand, da han under Religionens Skin vidste at forskaffe sig et anseeligt Regimente. Arndt meener, at han fortiener Navn af den Store. Af Bisp Albert haves hos Martene thes. anecd. III. 1827. sq. en Tale paa Latin paa den Canterburyske Erkebisp Edmunds Forflyttelses-Dag. Han blev begravet i Riga Domkirke ved sin Broder Herman, Bisp i Dorpt, hans Foranstaltning. Arndt Lifl. II. 33. Gadebusch Lifl. Gesch. II 211. sq. I Hupels neue Nord. Misc. 2 St. p. 486 staaer et Diplom af Bisp Albert uden Aarstal, hvori han giver de Gullandske Kiøbmænd, som have staaet ham troelig bi i at omvende Liflænderne, Toldfrihed i Lifland, Frihed for at bære gloende Jern og for Tvekamp, Lov at redde deres Vrag, med meere. — Domkapitelet valgte nu i Alberts Sted en af deres Kaniker Nicolaus fra Magdeborg, men den Bremiske Erkebisp meente, at Valget tilkom ham, da hans Formænd havde udnævnt de 3 første Bisper i Riga. Han udnævnte da dertil Albert, Magister og Scholasticus i Bremen, men de Rigaske Domherrer vilde intet vide af ham at sige; Erkebispen berettede Sagen til Paven, som overgav sin Legat Kardinal Otto,

Valdemar Aar 1229.

 denne

Valdemar Aar 1229. 14de Febr. skeede paa Øen Man paa det Sted Tingvalla et Slag mellem de to Brødre Olav og Regnald, hvori den første vandt, og det meget let, og blev den sidste af nogle dræbt, Brødrene uafvidende, som tog sig hans Død meget nær, men hævnede den dog aldrig. Lang. III. 230 Johnston l. c. p. 30. sq. Isl. Annal. Munkene af Russin jordede hans Legeme i Abbediet St. Maria til Furnes, beliggende i Engelland, paa det Sted han selv havde udvalgt. Nogle Røvere plyndrede derpaa den sydlige Deel af Man, og lagde den næsten reent øde. Lang. l. c. — Simon, Suderøernes Bisp, udgav nogle Synodal-Vedtægter og Forordninger paa Øen Man, som findes aftrykte i Dugdale Monastic. Anglic. I. 711 og i Wilkins Concil. Brit. I. 664. (Simon var født i Argyleshire, en klog Mand og vel dreven i den hellige Skrift. Lang. III. 244. Johnston l. c. p. 45. — I Sverrig opkom indbyrdes Krig, thi Knud Johansen den Lange, som var gift med Kong Eriks Søster Helena, stræbte efter Riget, og alle Folkunger holdt med ham, siden han var af samme Slægt. Ved Olufstrum, som og skrives Olustran, Olufstrøm, Alwastra, og i de Isl. Annaler Jalangrum, forefaldt den 28de Nov. et Slag, hvori Kongen blev overvunden, og maatte flye til Danmark, hvorpaa Knud besteg Thronen: Rimelig har man foragtet Kong Eriks Ungdom. Eric. Olai 107. Lagerbring II. 338. sq. Lang. I. 244. II. 168. IV. 593. V. 495. — Den 23de Jan. tilskrev Paven fra Perugia Generalen (Magisteren) og Brødrene af Prædiker- eller Dominikaner-Ordenen, om at de maatte oprette Klostere, deres Kirker kaldes Convent Kirker, og at have Kirkegaarde derved. Originalen heraf giemmes i Stokholm, og ligelydende Afskrifter ere vel sendte til alle Katholske Riger og Lande. Celse appar. p. 62. — Den 20de Jan. tillod han ved Brev til Bispen af Linkiøping, Abbeden

heden af Gulland og Provsten af Wisbye, at den Finske Bispestoel maatte flyttes fra Randamecki til Abo, og det samme bekræftede han ved Skrivelse til denne Bisp selv Thomas Engellander. Den 23de Jan. paalagde han ovenmeldte 3 Geistlige at forsvare denne Bisp mod den ham tilføiede Vold. Celse p. 62. — Den 31te Jan. tillod han ham at modtage af de nye Omvendte de ham og Kirken skiænkede hedenske Templer og Lunde. Celse l. c. — Paven formaaede Keiserens egen Svigerfader Johannes af Brienne, som skrev sig Konge af Jerusalem, til at bekrige ham, hvorover Keiseren nødtes til at indgaae Forlig med Sultanen, som overlod Jerusalem og flere Byer til de Christne, hvorpaa Keiseren hastede hiem fra det hellige Land, for at beskytte sit eget Rige mod Pavens Overlast. Muratori Ital. Gesch. VII. 473. — Hertug Otto raadte sin Fatter den Engelske Konge fra at give sin Søster til den Saxiske Hertug Albert, som han kun kalder Hertug af Anhalt. Under den 6te Martii svarede Henrik, at han ei vilde giøre det, uden hans Villie, og lader falde nogle mørke Ord om at Paven vilde lade vælge Otto til Keiser mod Friderich, hvorom han meget tydelig taler i et andet af 4de April, og lykønsker ham i begge til hans Løsladelse af Fængsel og Lænker. Om dette Romerske Konge- eller Keiser-Valg taler ogsaa Henrik paa en mørk Maade i et Brev til Paven selv af 4de April, men Otto var for klog til at tage herimod. Orig. Guelf. IV. 29. sq. Rymer acta publ. I. 308. — Grev Henrik af Oldenborg overgav den 2den Martii Slottet Wildeshusen i sit, sin Broder Burchards og Arvingers Navn til den Bremiske Erkebisp, og tog det derimod til Lehn af ham. Vogt mon. Brem. I. 418. — Den Zwerinske Bisp Brunward stadfæstede i Güstrow den 27de April Stiftelsen af Domkirken der ved Henrik, Herre af Rostok, med Samtykke

Valdemar Aar 1229.

Valdemar Aar 1229. tykke af hans Fader Burewin, Herre af Meklenborg, og sine egne Sønner Johan, Nicolaus, Henric og Pribislaus. Schrøders Meckl. 560. Denne Johan, med Tilnavn Theologus, ferdi han havde studeret i Paris, stadfæstede ved sit Brev i Wismar Gaven af visse Egne, som hans Frænde Pribislav havde skiænket til Borgerne i bemeldte Bye. Schrøder l. c. 829. Franck Meckl. IV. 16. — Af en Skrivelse fra Hertug Otto til Borgerne i Gøttingen sees, at denne Bye var endda i den Romerske Kong Henriks Hænder. Af et den Saxiske Hertug Alberts Diplom givet til Raceborg angaaende Gavenaf Bondebyen D. til Johanniter-Ordenen sees, at han endnu i dette Aar er kommen tilbage fra det hellige Land. — Et Diplom hos Westphal. mon. Cimbr. II. 33 Klosteret i Neumünster vedkommende beviiser og, at Pavens Legat Otto endnu den 27de September var i Bremen, hvilket tiener til at bekræfte de Aarbøgers Beretning, som sige, at han først 1230 kom til Danmark. — Imellem Bispen og Domkapitelet af Lybek paa den eene Side, og Raadet og Borgerne i Lybek paa den anden blev sluttet en Foreening angaaende Tienderne. — Den Rygiske Fyrste Wizlaw forordnede ved Brevet hos Dreger cod. Pomer. n. 74, at den af ham anlagde nye Bye Schadegarde skulde aldeles nedlegges, og med Tiden en anden anlegges paa et andet Sted, paa det den ei skulde skade Byen Stralsund, og skeede dette efter Borgernes Begiering der. Hans Søn Junker (Domicellus) Jaromar har underskrevet med, saa og det heele Raad af Stralsund, commune consilium Stralsundt. Miozlava, Hertuginde af Slavien, skienkede i Usedom den 7de May med sin Søns Barnyms Samtykke ved Brevet ibid. n. 75. noget Gods til Klosteret Stolp, da hendes Datter Wayzslava blev begravet, og den 11te Dec. ved Brevet ibid. n. 76 atter noget til Klosteret Eldenau. Et an-

det

det Diplom af Barnim, Hertug i Pommern, hos Schöttgen. script. Germ. III. p. 2 har dette mærkværdige, at da han udsteder det tilligemed sin Moder (Miroslava), saa underskriver blant andre Samborius Dux frater dominæ, altsaa rimelig Miroslavæ Broder; da nu ingen Hertug Sambor levede paa de Tider uden den, som var Svantopolks Broder og Søn af Mistwin, Hertug af Danzig, og dernæst en Sambor, som var Casimirs den 1stes Søn, men dennes Søster kan Miroslava ei have været, thi ellers skulde Bugislav den 2den Barnims Fader have ægtet sin Farbroders Datter, hvilket da heel sielden tillodes, saa synes dette at viise, at Miroslava var Mistwins Datter. — Wladislaw Ottos Søn udjog ved Hielp af sin Svoger Svantopolk fra Danzig sin Farbroder Wladislaw Lasconogi, som for sit slette Levnet var hadet af sine egne Folk, og tvang ham at flye til Ratibor i Schlesien. Dlugoss p. 641. Boguphal. p. 38. — Preusserne, som Kong Valdemar nogen Tid forhen havde underlagt sig og tvunget til at blive Christne, (saa skriver Pantaleon, en Skribent af det 16de Seculo i sin hist. Ord. Johannis. p. 74.) forfulgte nu de Christne og dræbte Præsterne. — Michael forlod nu Novgorod og begav sig til sit Fyrstendømme Tschernigow, men efterlod dog der sin Søn Rostislaw, som skulde regiere det efter dets Retter og Friheder. Lithauerne giorde da paa nyt et Indfald i det Novgorodske, men bleve slagne tilbage; de indenlandske Uroligheder bleve derimod ved. Tscherbatow 1086 sq. Valdemar Aar 1229.

Nu arbeidede Valdemar af alle Kræfter paa at faae sine 3 Sønner Eric, Abel og Christopher ud af deres Fængsel i Schwerin. Endelig lykkedes det ham ved Megling af den Saxiske Hertug Albert og af Grev Albert af Orlamünde, som er det Aar 1230.

Valdemar Aar 1230. sidste, der tales om denne navnkundige Herre, hvoraf jeg slutter, at han maae være død kort efter. Foreeningen herom er udstedt af Valdemar til Slesvig, og indeholder følgende Forlig at være giort mellem ham og Grev Guncelin af Zwerin, samt hans Venner: Kongen skulde nemlig for sine Sønners og Gidslernes Befrielse give Greven 7000 Mark Sølv, saa at hver Mark skulde være puur paa eet Lod nær, og af lybsk Vægt, dog skulde de Forlig holdes, der allerede vare indgaaede af dem, der for deres Frihed havde stillet Borgen og Gidsler. Paa Søndagen Qvasimodogeniti, (som dette Aar indfaldt den 14de April, da Paaske var den 7de), skulde deraf betales 4000 Mark i Travemünde, og der paa samme Tid Kongens to Sønner Hertug Eric og Abel settes i Frihed og overleveres til Grev Adolph (hvilket viiser, at Kongen da havde Fred med ham) og Herre Jacob af Mone, dog saaledes, at baade Kongens Sønner, Gesandterne og Pengene skulde være under Hertug Alberts, Grev Adolphs og Herre Borchards Borggreve af Magdeburch deres trygge og sikkre Leide og Beskiærmelse, indtil Pengene vare overleverede til Grev Guncelin eller hans Gesandtere, og Kongens Sønner og Gesandterne vare komne tilbage til Danmark. Femten Dage efter tilkommende Pindsefest skulde 1000 Mark betales, og om de ei til den Tid betaltes, saa skulde de, som vare Borgen herfor, nemlig Greven af Orlamünde *), Grev Ernst af Glyghen, Herre Jacob af Mone,

*) Herved sigtes uden Tvivl til den navnkundige Albert, som efter et Diplom af Abel Hertug, siden Konge, maae først være død 1244. Han var efter narratio Althahensis hos Leibnitz script. Brunsv. II. 21 gift med en Datter af Herman, Landgreve af Thy-rin-

Mone, Peder Strangesøn, Trugil Drost, Johan Friso, Tuko Appelgart, Wagen Gunnessøn, Magnus Utisøn*), Nicolaus Nutekroc, nogle gaae ind i Erfurt og nogle i Zwerin, indtil bemeldte 1000 Mark vare betalte. Disse Penge skulde og være under ovenmeldte Leide. De øvrige 2000 Mark skulde betales St. Jacobi Dag (ventelig den 22de Junii), og da skulde Kongens Søn Christopher settes paa frie Fod, samt alle Gidslerne, Kongen havde stillet i Anledning af ovenmeldte Leide; men bleve Pengene ei betalte til rette Tid, da skulde de, som havde gaaet i Borgen for dem, gaae ind i (Indlager). Sønnen af den Hallandske Grev Nicolaus skulde og frasige sig al Tiltale til Zwerin, om han havde nogen, i Overværelse af den Saxiske Hertug, og lovede Kongen uden Forbeholdenhed (sine fraude), at han ei vilde hielpe ham mod Grev Guncelin, da Kongen vilde og burde holde ubrydeligen Fred og Forlig med bemeldte Greve og hans Venner. Og paa det dette Forlig skulde blive desvarigere og bestandigere, saa lovede følgende Personer med Kongen: Den unge Kong Valdemar og Kongens andre Sønner, Erkebisp Gerard af Bremen, Hertug Otto af Brunsvig, Herre Johan, Valdemar Aar 1230.

 Mark-

ringen og af Sophie, som uden Tvivl ogsaa heed Hedevig; Eccard hist. geneal. Sax. super p. 345. 350 formoder, at han har været Fader til Grev Herman af Orlamünde, som nævnes ved 1235, og som var Fader til Otto og Herman. Grüner i sine opusculis T. 2. p. 210. not. e har allerede indseet dette om Alberts Giftermaal. Suhm.

*) Maaskee den samme som og kaldes Magnus Wint og var gift med Inger, Datter af Nicolaus Wagnsøn, og Broderdatter af de to Aarhusiske Bisper Peder og Skielm. Denne Inger fik i andet Giftermaal Grev Ernst af Gleichen. Suhm.

Valdemar Aar 1230. Markgreve af Brandenborg, Grev Albert af Orlamünde, og hans Broder Nicolaus, Bisp af Zleswic, og Kanzler, Herre Jacob af Mone, Peder Strangesøn, og hans Sestersøn Andreas, Tusso (skal vel være Tuko Appelgart) Camerarius (Kammermester), Gunno Wint, Wagen Gunnonis Søn, Karulo, Ubbo Friso, Heinligo Marskalk, Scorio Marskalk, Johannes Marskalk, Johannes Friso, og mange andre anseelige og hæderlige Folk, viri providi et honesti. Under dette Document, som Scheid har indrykket i Fortalen til Orig. Guelf. IV. p. 89. hænge 6 Segl, hvoraf det første er brækket. — Thorkelin p. 116. 347 har uden Tvivl Ret, naar han henfører til dette Aar et Diplom af den unge Valdemar, i det mindste har han godt viist, at det maae være givet mellem 1225 og 1231, i hvilket han døde, eftersom han her kun skriver sig de Danskes og Slavers Konge; men neppe troer jeg, at hans Faders Diplom af samme Dag, og mindre Nicolai Grevesun høre og til dette Aar, men snarere til 1214, hvor jeg har anført dem. Hvorom alting er, saa stadfæster den unge Valdemar Salget af Huseby og Sketheruth ved bemeldte Nicolaus Grevesøn til Esrom Kloster. Deri siges, at Nicolaus havde i Kong Valdemars Overværelse og mange Adelsmænds solgt disse Gods i Vordingborg, og at den unge Valdemar stadfæstede dette selv, (men heraf følger ikke, at alle disse Breve ere givne paa eengang, thi det var Munkenes Vane idelig at søge Stadfæstelse paa deres Gods og Herligheder). Her have Hertug Kanutus, Kong Valdemars Søn, Jacobus Sunesøn, Benedikt Johannis Søn og Eschil Snubbe underskrevet. Det er klart af Aarene, at ved denne Nicolaus ei kan forstaaes Kong Valdemars egen Søn eller Sønnesøn, thi den første var allerede død 1219, og den sidste var endnu ei født

1215,

1215, og var 1230 endnu et Barn, da han rimeligere bleven fød 1219. Mærkeligt siges her med tydelige Ord, at Kanutus var Kong Valdemars Søn. — Den 1ste August skiænkede Kong Valdemar ved sit Brev i Bordingborg Øen Saltholm til den Roskildske Bisp Nicolaus og Eftermænd. Thorkelin l. c. 117. — Det lader, at Kong Valdemar har ladet sin Søn Valdemar hylde i dette Aar, i det mindste skriver Hamsfort, at han da stadfæstede ham Riget, men ikke tilligemed Krone, som den Siellandske Krønike og den Ringstedske Tavle ville, thi det var allerede skeet 1218. — Den Pavelige Legat Kardinal Otto var St. Valentini Dag, det er den 7de Jan. eller 14de Febr. i Hoya, som Munken Alberic skriver, og arbeidede efter Pavens Befaling meget paa at formaae de tydske Erkebisper, Bisper og Baroner (Fyrster) til at afsette den Romerske Konge Henrik, hvis Fader Friderich Paven havde lyst i Band, og at udvælge en anden duelig Herre i hans Sted, dog dette havde ingen Fremgang. — Den 22de Sept. lader det, at han endnu var i Bremen, thi den Dag, men uvist hvad Aar, tog han ved sit Brev til Neumünster Kloster det under sin Beskyttelse med alt dets Gods, og skriver han sig der det Pavelige Sædes Legat i Alamannien. Den 2den Nov. var Otto endnu i Bremen efter et Diplom hos Cassel i Urkunden p. 517. sq. — I dette Aar kom han, som mange af vore Krøniker bemærke, til Danmark, hvor han tilintetgiorde det Valg det Bremiske Kapitel havde giort af Albert til Bisp i Riga, og stadfæstede derimod Nicolai Valg. Den samtidige Alberic henfører dette til 1230, hvorfor Krøniken, som slutter med 1286, og Hamsfort vildfare, naar de lade ham komme herind 1229. Alle vore andre Aarbøger have 1230. Han indviede Uffo eller Offo, som Hvitfeld, Cypræus ann. Slesvic. 144, og Benzelius

Valdemar Aar 1230.

monum.

Valdemar Aa: 1230. monum. Sveo-Goth. 197 urettelig kalde Christopher, meenende, at Offo var en Forkortning deraf, til Erkebisp af Lund, og holdt et Concilium i Slesvig (Lang. I. 183), hvor han bandsatte dem, som søgte at tilvende sig Kirkens Gods, og skal efter Hamsfort hos Lang. VII. 167 og Hvitfeld have reformeret Geistligheden herinde, hvilket og i Henseende til Klerkernes og Præsternes Focariæ, Concubiner, sees at være sandt af Concilii Slutning 1345 i Helsingborg, thi han bød dem under Band at skille sig fra hinanden inden een Maaned og stadfæstede Legatens Cardinals Gregorii Beslutning af 1221 om Ægteskabs-Sagers tilbørlige Afgiørelse i Danmark. — Danmark var ellers i dette Aar plaget med stor Menneske- og Qvæg-Pest. Lang. I. 166. — Bisp Tuvo af Ribe døde den 26de Febr. og blev begraven i Choret af Domkirken under en liden Steen med hans Vaaben paa. Han skiænkede til Domherrerne de Kirker Tunder og Balghum, saa og St. Johannis Kirke i Ribe. Enhver Kanik, som levede i Forsamlingen, communitatem habens, skulde holde Messe og Vigilier paa hans Dødsdag, og derfor have een Øre, som han havde givet did. Magister Gunner blev valgt i hans Sted; ham blande Hamsfort og Hvitfeld med den berømte Gunner i Viborg. Lang. I. 183. VII. 193. — Tuvo stadfæstede ved sit Brev uden Datum, hvad hans Formand Omer havde givet til Lygum Kloster. Lang. VIII. 215. — Abbed Peter af Sorøe frasagde sig Embedet, og vendte tilbage til Vitskøl, hvor han blev begraven, efterat have været Abbed i 6 Aar og ikke i 10, som der staaer i den Sorøiske Bog, thi Tidsregningen udfordrer 6. Saxo, Kieldermester, cellarius, i Esrom kom i hans Sted. — En vis Arnfast gav eet Boel, Ugheezbool kaldet, udi Byen Aarslef, til Kanikernes Bord i Aarhuus. Lang. VI. 435. — Efter Petrus Olai Lang. I. 183

og

og Krønikerne ibid. II. 168. IV. 593 og nogle Isl. Annal. flyede den Svenske Kong Erik først i dette Aar til Danmark, og er det rimelig, at han endnu i nogen Tid har søgt at holde sig i sit Rige, efterat han havde tabt Slaget ved Olustrum den 28de Nov. i forrige Aar. — Den 14de May stadfæstede Erkebisp Gerhard Grev Adolphs Gave af noget Gods til St. Johannis Kloster i Lybek. Han kalder Adolph deri sin troe Mand, fidelis poster, og siger, at det skeede med Samtykke af hans Hustrue Heilwig, Iso Bisp af Verden, Johannes udvalgt Bisp til Lybek. Den Saxiske Hertug Albert stadfæstede dette, og kalder ogsaa Grev Adolph sin troe Mand. At Johannes var udvalgt Bisp til Lybek, synes at viise, at Berthold da var død, endskiønt Krummedyke i sin lybske Bispekrønike p. 395 lader ham først døe 1235, men Albert af Stade og den Slaviske Krønike, som er ældre og slutter med 1265, have 1230, og von Melle Nachr. v. Lübeck p. 138 nævner Dagen nemlig den 18de April. Efter Bonni chron. Lubec. II. 30 beskiæftigede Johannes sig meere med at opføre Bygninger, end med Studium, Underviisning — Keiser Friderich gav ved sit Brev fra Parma i Januari Maaned Lybek Tilladelse at anlegge Møller ved Floden Wacknitz, og ved et andet Brev aarligen at holde Marked mellem Pintze og St. Jacobi Dag, og Raadet i Lybek foreenede sig den 8de September med Domkapitlet i Raceborg om Grændsen mellem Byens Land og Stigtet Raceborgs. Westphal. mon. II. 2064. Saaledes fik Lybek alt meere Fasthed og Magt. — Grev Adolph bygte to Klostere i Hamborg, et Maria Magdalena til Ære, som han indrømte Franciscaner-Munkene; og et St. Hans den Døber, som han indrømmede Dominicanerne, og i Kiel stiftede han et Kloster for Franciscanerne. Staphorst. II. 286. Christiani II. 16. Til Rinteln

Valdemar Aar 1230.

Valdemar Aar 1230. teln i Westphalen stiftede han og et Benedictiner Nonnekloster. — Da der intet meere tales om Grev Albert af Orlamünde, saa tænker jeg, at han er død omtrent i dette Aar; Eccard tænker dog, at han efter sin Løsladelse er vendt tilbage til Orlamünde, og han giver ham og Herman til Søn, hvorpaa jeg især tvivler. — Den 4de Januari skrev Paven fra Perugia til Bispen af Leal, (Skade, at han ei navngiver ham, saa man ei ret veed, om herved forstaaes Bispen af Oesel, der og besad Wyk, hvor Leal laae, eller og Herman, Bisp af Ungannia eller Dorpt, hvilken Paven har givet hans forrige Titel, som jeg snarest troer,) og stadfæstede Anordningen om de Landskaber Sackole, Norangunde, Mogke, Ughenoys, Soolß og Wagp giort mellem Bispen af Leal og Bispen af Lifland, og ligeledes mellem denne og Sværdridderne, hvormed han havde overladt dem det halve heraf. — Den 28de December udstædte den S. 588 omtalte Balduin, Munk fra Alva og Kardinal Ottos poenitentiarius og Nuntius Brevet hos Raynald. h. a. p. 386 om Kong Lammechin og de hedenske Folk af Kurland, hvis Landskaber og Kiligunder opregnes, og alle dem, som boede paa begge Sider af Windau Flod, som havde tilbudet sig at antage den christne Troe, og igiennem Balduin overgivet deres Lande og Gidsler til Paven. Balduin indgik efter dette med Overlæg af Riga Kirke, Abbeden i Dünamünde, alle Kiøbmænd, Sværdriddere, Pilegrime, og Riga Borgere følgende Forlig paa Pavens Vegne med dem: De skulde strax modtage de Præster han sendte dem, give dem fornøden Underholdning, som Christne adlyde deres Formaninger, forsvare dem mod Fienden, som sig selv; saavel Mænd, Qvinder som Børn lade sig døbe af dem, og iagttage de øvrige christne Skikke; imodtage den Bisp, som Paven satte dem, som deres Fader og Herre, og adlyde

Valdemar Aar 1230.

adlyde ham i alle Ting, som andre christne Folk; de skulde aarligen betale ham og hans Prælater det samme, som de indfødte af Gotland giorde, og derimod skulde de ikke underkastes, hverken det Danske eller Svenske Rige (dette stadfæster, hvad Historien fortæller, at Danske og Svenske have ofte forsøgt paa at undertvinge Kurland,) men nyde bestandig Frihed, saalænge de ei faldt fra den christne Troe, hvorimod de skulde gaae i Tog imod Hedningene, saavel for de christne Landes Forsvar, som for Troens Udbredelse; inden 2 Aar fremstille sig for Paven ved Gesandtere, og i alle Ting rette sig efter hans Villie, og imidlertid følge Balduins Befalinger i alting. — Forhen maaskee, dog uvist hvad Aar, havde Keiser Frideric erklæret Indvaanerne i Lifland og Esthland, i Preussen og Semigallen frie for at staae under nogen Konge, Hertug, Fyrste, Greve eller anden fornem Mand, men alleene under Kirken og det Romerske Rige, ligesom andre frie Folk, fordi han havde hørt, at Hedningene vægrede sig ved at blive Christne, af Frygt for at geraade i Trældom. Da Frideric meest opholdt sig i Italien, saa var det god Politik af ham, at skabe mange frie Stæder og Folk i Tydskland, som altid vilde holde sig til ham, for at beholde deres Frihed, og hvormed han kunde svække Fyrsterne og holde dem i Lydighed. — Med nogle andre Kurer, som der vilde antage den christne Troe, havde Domkapitelet i Riga, Sværdridderne, Raadmændene og Borgerne i Riga uden Tvivl forhen sluttet Forliget, hos Thorkelin dipl. I. 298, at de skulde af hver Hake betale ½ Skippund, navale talentum, Rug, og ligeledes af hver erpica, som de kaldte Egede. Men de, som kun dyrkede Jorden med een Hest, skulde kun give det halve; de skulde underholde de Præster de fik fra Riga, lade sig døbe af dem, og derimod beholde deres Eiendeele, Rettigheder,

Valdemar og alle andre Ting. Ordensmesteren Volcwin har med flere
Aar 1230. underskrevet. Brevet herom er udstadt i Riga. Arndt Lifl. Chron. II. 33 meener rettelig, at dette ei var skeet, om Bisp Albert havde levet, thi denne politiske og myndige Herre havde vist ei afladet, førend han havde bragt Kurerne under Aaget. Dette sidste Forlig stadfæstede ogsaa Balduin. — Efter en Krønike i Rostgaards Samling har der været Død blant Faarene i Danmark dette Aar. —

Thorer, Erkebisp i Tronhiem, døde Paaskedag den 7de April, hvorpaa Sigurd med Tilnavn Tapsi, en Søn af Endrid Penni, blev udvalgt til Erkebisp. Isl. Annal. Danske Snorro 675. Torfæi hist. IV. p. 195. — Om Vaaren drog Kong Hakon til Bergen og affærdigede derfra Kong Uspak til Sudereerne med 19 Skibe, givende ham tilforn sit eget Navn Hakon. Skule Jarl gav ham 3 Skibe med. Da de vare færdige, kom Kong Olav af Man did, og sagde, at han havde maattet romme derfra for Grev Allan, som endog truede at komme til Norge, for at bekrige det. Efter 4 Dage seilede Olav bort igien. Godrid Don, Kong Regnalds Søn, fulgte med denne Flode. I Orkenøerne gav Jarlen dem endnu et Skib, og vare de da 20 Skibe stærke, da de seilede derfra. Da de kom til Suderøerne, hade dets 3 Konger, de 2 Brødre Dugald og Dungad og deres Beslægtede Sumerlid dem til Giest paa god Viin, men de Norske troede dem ikke, og de ei heller de Norske, og samlede derfor Folk sammen. En Dag gik de Norske i Land, dræbte Sumerlid og fangede Dugold, som Uspak siden tog i sin Forvaring, og bragte sin Broder Dungad hemmelig bort. Ved at samle Folk og Skibe paa Øerne, vorte deres Flode til 80 Skibe, hvormed de angreb et Slot paa Næsset Satir i Skotland, som de indtog, og

dræbte

dræbte dets Greve, men selv mistede de og 300 Mand, da Besætningen øste Beeg og gloende Biye paa dem. Siden mistede de i en Storm 3 Skibe. De fik da Efterretning om, at Allan laae Sønden for Satire med 150 Skibe, de seilede derfor til Øen Both, hvor de angrebe et Kastel; der blev Uspak truffet af en Steen, hvoraf han døde, og blev begravet paa Øen Jona; hans Folk sørgede meget for ham. Allan seilede nu til Man, hvor han blev Konge, og tog 3 Engelske Penge af hver Koe; Indvaanerne skulde og underholde Krigsfolket Vinteren over. Godrid Don eller den Sorte blev Konge over Suderøerne, men blev dræbt paa Lodhus, maaskee i næste Aar, hvorpaa Olav ogsaa regierede over dem. Lang IV. 421. not. Danske Snorro 675. sq. Torfæi Orcad. 162. hist. Norv. IV. 4. 22. Johnston ant. Celto-Norm. p. 31. Lang. III. 230. — Kong Hakon og Skule Jarl lod kalde de Islandske Høvdinger til sig, og Kanikerne i Tronhiem kaldte Bisp Gudmund af Holum til sig. Den Grønlandske Bisp Helge døde. Isl. Annal. — Hakon forblev Vinteren over i Bergen. I Kongehelle blev stiftet et Franciscaner-Kloster. — Paven gav den 27de Januari Bisp Benedict af Linkiøping Magt til at afløse dem, som havde lagt Haand paa geistlige Personer. Celse p. 63. Samme Bisp skiænkede omtrent i dette Aar Klosteret Nydale den Bæk Langafors til Møllebrug. I Diplomet derover nævnes hans Kapellan, Stallare, stabularius, og Mundskiænk. — Den Brunsvigske Hertug Otto kom til Engelland, af Frygt for Keiser Frideric, skriver Matthæus af Westmünster p. 289, fordi Paven vilde giøre ham til Keiser. Man har endnu de Breve, hvorved Kong Henrik gav ham Tilladelse at jage i sine Dyrehauger eller Parker ved Windsor og paa fleere Steder. I dem kalder han ham Hertug af Saxen; Otto skriver sig selv i et

Valdemar Aar 1230.

Valdemar Aar 1230. Diplom Hertug af Brunsvig og Herre af Lüneburg. Orig. Guelf. IV. 31. 115. 116. 1119. — De Grever Otto, Conrad, Ludevig og Herman af Everstein stadfæstede deres Faders Grev Alberts Gave til Klosteret Polde. — Imellem Paven og Keiseren kom det til Forlig, men de Ueenigheder, som i Anledning af denne Krig vare opkomne mellem de 2 Partier, Guelfer og Gibelliner, vare nu komne til det høieste, strakte sig over heele Italien, og varede længe ved. Muratori Itgl. Gesch. VII. 479. — Den Schwerinske Grev Guncelin den 3die ægtede Margrete, en Datter af Henrik Burwin den 2den og Søster til Johannes, Theologus. Franck Meckl. IV. 14. — Erkebisp Gerhard opbygde Kastellet Slutere mod Stadingerne; dog er det vel snarere skeet 1232 efter Albert af Stade. — Kardinal Otto kom nu fra Danmark, udstædte et Diplom til Bremen den 4de December, og holdt en Tale i Cøln; Siden sammenkaldte han et Provincial-Concilium i Würzburg, uden Tvivl mod Keiseren; men da de verdslige Fyrster satte sig derimod og faa Geistlige mødte, saa drog han vreed bort. Den 17de Februarii efter Krøniken hos Mencken III. 1714, eller snarere efter andre den 15de December døde den Bøhmiske Konge Premislaus Ottocarus i en Alder over 70 Aar, og blev begravet i Prag. Han var den Danske Kong Valdemars Svigerfader; hans Søn Wenceslaus blev Konge efter ham. Hertugerne Sambor af Lybesow, (i Pomerellen), Svantepolk af Danzig og Ratibor af Belgard (i Amtet Lauenborg) gave den 27de December ved Brevet hos Dreger cod. Pomer. n. 77 noget Land til Klosteret Oliva. — Saasom de Byer Lybek, Hamborg, Wismar, Rostok, Stralsund, Danzig, Wisbye tog meget til, og mange Tydske flyttede did, saa tog Ancona paa Rygen og Julin eller Wollin i Pomern meget af, og blev den

første

første reent ødelagt. — Den 23de Martii skiænkte Günther, Biskp i Plocz og hans Kapitel til den tydske Orden ved Brevet hos Dreger l. c. n. 78 alt det de besad i det Culmske Land mellem de Floder Druache, Wisla og Ossa (Drewa, Weichsel og Oste,) med alle Rettigheder, og det for at hindre de hedenske Preussers Ødelæggelse af Bispedømmet forbeholdende sig alleene Kirkens Sakramenter. Hertug Conrad af Måsovien og Cujavien skiænkte ogsaa ved sit Brev hos Dreger n. 79 samme Land til den tydske Orden med Samtykke af sin Gemahlinde Sofia og sine Sønner Boleslav, Kazimir, Semevit, Semimisl. I Junii Maaned udfærdigede han i Cristburg et udførligere Document hos Dreger n. 80 om Gaven af Culmer Land til den tydske Orden; (her kaldes hans Gemahlinde Agasia). Dugloss. p. 644 sq. Den Preussiske Bisp Christian astraadte og ved Brevet hos Dreger n. 81 til Ordenen alt hvad Hertug Conrad havde 1222 skiænkt ham i Culmer Land, og forbeholdt sig kun af hver Ploug 1 Skieppe, mensura, Hvede, og 1 Skieppe Rug, og desuden 200 Plouge (Husen) og 5 Forværker (hologia), hver af 4 til 5 Plouge. — I Januari Maaned stadfæstede Bispens Procurator til Wladislau eller Cruswick, nu Cujavien, Gaven giort ved ham af Culms Land til den tydske Orden. Hertug Conrad skiænkede og den tydske Orden Slottet Nieszava med 4 Landsbyer. — Det var vel og omtrent paa denne Tid, at Ordenen bygde i Preussen lige over for Thorn det faste Slot Vogelsang, og sendte en Herman did som Magister, at regiere Ordenen der, da Ordensmesteren forblev i Venedig, og da blev Slottet Nieschava bygt ved Weixelen. Nogle meene, at han allerede kom did 1226. Dugloss. p. 645. Fra Anagnia skrev Paven den 13de September til alle Troende i Erkestigterne Magdeborg og Bremen, i Polen, Pomern, Mahren,

Valdemar Aar 1230.

Valdemar Aar 1230. ren, Saxonien, (maaskee Severien i Polen), Holsteen, Holisatia, og Gulland, at han af Hertug Conrads Breve havde forstaaet, at Preusserne søgte at udrydde de Christne som vare hos dem, at han vel havde kaldt de tydske Riddere til Hielp mod dem, men at de allene ei kunde udrette det, hvorfor Paven herved opmuntrer alle de Troende i bemeldte Lande til at staae dem bi. I et andet Brev takker han Hertug Conrad for, at han havde taget Prædikerbrødrene til sig. — Daniel, Søn af Roman, der med saa megen Vælde havde beklædt Thronen af Halicz, udjog Coloman og indtog Riget af Halicz. — I det Novgorodske herskede en skrækkelig Hunger, foraarsaget ved 2 Aars Misvext efter hinanden, det første ved Regn, og det andet ved tidlig Frost; eet Brød kostede 8 Marder; een Tønde (Kad) Rug 20 til 30 Griver, Hvede 40, Havre 13; mange forlode derover deres Fædreneland, de tilbageblevne aade Bark, Blade og adskillige Insekter; Forældre solgte deres Børn for Fødevare; Pest og Sygdom indfandt sig, saa at i Staden døde over 32000 Mennesker; Skrækken forøgedes ved et Jordskielv, som indfaldt den 3die May. Hunger og Død strakte sig og til Smolensko, hvor og omtrent 32000 Mennesker døde; hertil kom Oprør, i hvilket Novgoroderne bortjoge deres Fyrste Rostislaw og satte Jaroslaw ind fierde Gang. Tscherbatow 1088-1094.

Aar 1231. De Tydske fra Lifland og andre Stæder førte dog om Foraaret en Mængde Korn til Novgorod, og lettede derved Hungers-Nøden. — Valdemar den tredies unge Dronning den Portugisiske Prinzesse Eleonora døde i Barselseng den 13de May med en Søn, som og døde, og blev begravet i St. Benedicti Kirke i Ringsted. Den Spanske Skribent Rodericus af Tolodo i

Schotti

Schotti Hisp. illustr. II. 115 skriver, at hun døde uden Afkom, men jeg skal siden viise, at det er rimeligt, at hun har efterladt en Datter, ved Navn Sophie, som rimeligen er født 1230. Hendes Mand den unge Valdemar tog sig dette Dødsfald meget nær; for at forslaae Sorgen, forlystede han sig med Jagten, men havde da det Uheld, at Eskild *), ventelig een af hans Hof Junkere, skiød ham paa Refsnæs ved Kallundborg, som da var begroet med Skov, af Vanvare i Foden, da han vilde skyde en Hind, som løb forbi Kongen, med en Piil, Lang. I. 40. II. 261, udaf en Staalbue, balista, som spændtes med Foden, eller som Rosæfontanus eller den ældre Svaningius vil, refutario calumn. Joh. Magni E. f. 1. 2, skiød ham med en Steen, da han var faret paa Jagt **), hvoraf han noget efter døde paa Kolding den 28de November, og blev ligeledes begravet i Ringsted paa den østre Side norden for sine Forældre, og hans Dronning paa hans høire Side. — Heraf sees Urigtigheden af saa mange Danske Kroniker, saasom chron. Erici hos Lang. I. 166. Petr. Olai I. 122 og II. 173. 386, der lade Valdemar døe først, og siden Eleonora, saa og af Staphorsts plattydske Riimkronike, der lader ham døe

Valdemar Aar 1231.

*) Eskilds Navn og fleere her anførte Bie Omstændigheder vides kuns af Kiempevisen IV. n. 43. Altsaa en slet Auctoritet. Kall.

**) Per militem de *baliste* casu percussus in pede staaer der paa den Ringstedske Tavle, og ligesaa hos Petr. Olai i hans Excerpter Lang. II. 261. Derfra har den maskeerte Svaning sit. Suhm har i en Note til den Ringstedske Tavle hos Lang IV. 280 anseet det for rimeligere, at Valdemar var blevet saaret ved en Piil, og altsaa ved et Skud af en Bue, og ei af en balista, men skiønt denne sidste ei ellers findes brugt paa Jagt, udskiød man dog med den ei blot Steene, men ogsaa Piile. Kall.

Valdemar døe 3 Dage efter hende, og endelig af Albert fra Stade selv,
Aar 1231. som lader ham døe faa Uger efter hende. Denne Valdemar skal meest have holdt Hof paa Kallundborg Slot. Mange af vore Kongelister og Kroniker, Lang. I. 20. 23. 165. 166. 284. 287. 370. 391. II. 172. 258. 261. III. 310. 572. IV. 24. 62. 228. 280. V. 457. *), ja den Lundske Gavebog, hvor hans Død af en samtidig er optegnet, kalde ham Valdemar den 3die, og det var vel med Hensyn til ham, at Valdemar den Store, Margretes Fader, skrev sig den fierde. Mange Danske Kroniker, saa og de Islandske Aarbøger kalde denne Valdemar den Unge, og hans Fader den Gamle. Nogle Danske Kroniker giøre Eleonora urigtigen til en Prinzesse af Spanien, og Kongelisten, som ender med Christian den 3die hos Lang. II. 165, endog til en Prinzesse af Castilien. I Tillegget til den Siellandske Kronike siges, at denne Valdemar var en god og sagtmodig Mand; og i den Lundske Gavebog Lang. III. 572, at han fra sin Barndom af uophørlig viiste mod alle en usædvanlig Mildheds moden Uskyldighed, og at hans Fader vedblev saavel fra hans Kroning af 1218, som efter hans Død at bestyre Riget. Svaningius hos Bartholin Tom. I. vil, at om den unge Valdemar havde levet længere, saa havde han faldet de Vendiske Stæder (Lybek, Rostok, Wismar og fleere) haard, saasom han var heel utaalmodig over deres Utaknemmelighed. Paa Valdemars og Leonoræ Liigsteen staaer ingen Gravskrift, saa man ei veed, hvor de ligge i Ringsted Kirke. Valdemar var kun i det 23de Aar, da han saa ynkelligen

*) Netop alle uden Undtagelse, som ved Tal adskille ham fra de andre Valdemarer. Og hvorfor vedblive vi da ikke at tælle 4 Valdemarer? Kall.

gen omkom; maaskee Danmark havde undgaaet mange af de paafølgende Ulykker, om han var bleven i Live. Den næsten samtidige Hamborgske Riimkrønike i Schützes Samml. von Beweise p. 32 siger, at han døde af Sorg, hvorpaa jeg dog tvivler. — Hvitfeld skriver, at Valdemar tabte over disse Dødsfald Lyst til Krig, og sad derfor stille og var tilfreds med sit eget; dog dette er ei saa ganske rigtigt, thi endskiønt hans Uheld og Alder rimeligen maatte betage ham meget af hans Ungdoms Ild, saa aflod han dog aldrig at haandthæve sit Riges Hæder; han giorde Forsøg paa Lybek, krigede med de Norske, og skaffede Esthland og uden Tvivl Meklenborg igien til Riget, hvorom meere i efterfølgende Aaringer. Men smukt var det af ham, at han skaffede, som ligeledes Hvitfeld skriver, hver Mand Lov og Ret, og aflagde mangen usædvanlig Tyngde, som saavel han selv, som hans Forfædre havde over den megen Krig paalagt i de fremfarne Tider, og dette kunde han giøre, da Krigene nu ei vare saa hyppige. Kort: han aflod aldrig at være Konge. — I dette Aar var det, at Kongen lod forfærdige den Jordebog, liber census Daniæ eller catastrum over Danmark, som staaer trykt i Langebeks syvende Tome, og som alleene indeholder en Beskrivelse over Kongens Jorder og Indkomster, og ei over det heele Riges *). Jordebogen, saavelsom den store

Valdemar Aar 1231.

*) I Henseende til de Jardæ, som nævnes p. 523, da meener Bolten i Dithm. Gesch. II. 238, at det Engelske Yard, som endnu betegner et vist Antal Agre, har Lighed hermed; saa meget synes at være rigtigt, at en Jard er mindre end en Haken. Paa samme Side siges, at Valdemar havde 1217 kiøbt af Abbeden Herman i Hærsevelde endeel Gods i Ditmarsken, som der opregnes, og hvilket

Valdemar store Udskrivning af Folk og Skibe til Leding, synes at vilse, at
Aar 1231. Folkemængden var da ei mindre i Danmark end nu, om ei større,
og

ket han derfor endda besad 1231, endskiønt Ditmarsken var faldet fra ham. Af p. 529 sees, at Valdemar besad endeel Gods i Sverrige, ventelig efter sin Moder Sophie, som havde arvet dem deels af sin Moder Sophie, som igien havde arvet dem, deels efter sin Moder Richiza, der ventelig havde faaet dem af sin Mand Kong Sverker til Brude-Penge, deels af sin Broder Knud, som igien havde arvet dem efter sin Fader Magnus, og denne efter sin Moder Margrete, den Svenske Kong Inges Datter, og just disse Godser foraarsagede megen Trætte mellem de Danske og Svenske efter Saxos Vidnesbyrd. Videre havde endog Valdemar Gods fra en Sigrid; ventelig den bekiendte Dronning, som var gift med Svend Tveskieg; med mindre man vilde tænke paa den Sigrid, som var beslægtet med Kong Erik den helliges Dronning, der var en Sønnedatter af den Danske Prinds Harald Kesie, Erik Eyegods Søn; thi at de Danske endnu havde Arv fra Sigrid Storraade, synes vel gammelt. Valdemars Moder Sophie arvede og efter sin Broder Bulizlav eller Buris, og altsaa overlevede hun ham, og ventelig har han været hendes Broder paa mødrene Side: Alt dette gav Valdemar til sin Søn Hertug Knud, som rimelig altsaa var allerede Hertug 1231, og da Wiby i Upland var deriblant, som tilhørte Knuds Søn Hertug Svantopolk, og hvorefter han skrev sig, saa beviser det, hvorledes Svantopolk er kommen til det meget Gods han besad i Sverrige, hvorom og Langebek paa en utrykt Seddel saa taler: "Prædictas possessiones (in Swethia) dedimus duci Kanutho etc. Dette Sted "i Jordebogen maatte efterforskes, om det er nogle af disse Godser, som Svantopolk og hans Familie har eiet; Er det saa, synes det troeligt, at det er denne Dux Kanuthus som er Svan"topolks

og det samme beviiser og Lagerbring om Sverrige Svenske Hist. II. 402. — Den 14de Martii døde Magister Johan, Kanik i Roskilde, og den 22de April Adela, et fornemt Fruentimmer, og meget vel fortient af Roskilde Kirke. Lang. I. 287. — Prædiker-Munkene eller Dominicanerne fik nu et Kloster i Roskilde. Lang. I. 254. — Naar Lagerbring monum. Scan. II. 100 vil, at Knud, Kanik i Lund, som døde 1260, har været een af de første Magistrer i Norden, fordi Pave Gregorius den 9de først 1231 fastsatte ved sin Bulle de heitidelige academiske Grader og deres Orden, saa feiler han uden Tvivl, thi de sidste Ord viise, hvad Paven egentligen giorde, nemlig at han bragte i Orden, hvad forhen var til. — Paven skrev fra Reate den 25de Junii til Provsten og Prioren af Neumünster Kloster, og tog Kirken i Brugge og fleere Klosterets Eiendeele under sin Beskyttelse. — Uden Tvivl har Eccard Orig. Guelf. IV. p. 35. sq. Ret, naar han troer, at Erkebisp Gerhard af Bremen har forlehnet Grev Adolp, som var gift med hans Søster Heilvig, med Hamborg, at forstaae saavidt som Erkebispernes Magt kunde Valdemar Aar 1231.

 strække

"topolks Fader, thi at Svantopolk i Sverrige har havt saa anseeligt Gods, er ei at undre, siden hans Fader Hertug Knud deels kan have arvet efter sin Moder Helena, deels faaet til Skienk af sin Faders Kong Valdemars mødernè Gods". Saavidt Langebek. Efter p. 536 gav Kong Valdemar Østulfruth (som et Lehn maaskee) til den Norske Hertug Knud, en Søn af den Norske Jarl Hacon Galin. Suhm.

*) Det vigtigste, som angaaende Rigets Indkomster og Agerdyrkningen forekommer i denne Jordebog, har jeg i den Danske Agerdyrknings-Historie, som er indført i mine samlede Skrifters 9de Deel anført fra S. 249 til 285. Suhm.

Valdemar Aar 1231. strakte sig over Byen, og derfor er det og uden Tvivl, at Gerhard kalder Adolph sin troe Mand, som jeg forhen har anført. Lambecius orig. Hamb. II. 61. Schütze Hamb. Gesch. II. 79. og Christiani Schl. Holst. Gesch. II. 106. not. b ville vel imodsige dette, men man kan ingenlunde troe, at Gerhard, Adolph og Albert giorde Hamborg, Lybek og Ditmarsken frie for de Danskes Regimente saaledes, at de begave sig al Rettighed over dem, men det er klart, at Albert har forbeholdt sig Høiheden over Lybek og Holsteen selv, som Hertug af Saxen: Adolph Underhøiheden over Hamborg og Lybek, som Greve af Holsteen, og Erkebispen over Hamborg, som Erkebisp, og over Ditmarsken, som Greve af Stade og Ditmarsken; dog skal Erkebispen, hvis Søster var gift med Grev Adolph, have overladt Hamborg til denne, uden Kapitelets Samtykke, som sees af et Diplom af 1259. — Grev Adolph bygde efter Albert af Stades Sigende et Slot eller Fæstning ved Hamborg. Vel mueligt, at dette Slots Anlæg er skeet med Hamborgs gode Villie, da Byen ellers havde af Keiseren et Privilegium, at ingen Befæstning maatte paa 2 Mile nær den anlægges. Christiani l. c. — Efterat Paven ved Brevet i Cod. dipl. Polon. V. 12 den 8de April havde stadfæstet Nicolaus til at være Bisp i Riga, skiænkede denne ved sit Brev af 9de Augusti til Byen Riga den tredie Deel af Oesel, Kurland og Semgallen, Mederothe og Uppernede undtagen, saaledes at de fik de Lande med Tiender og al verdslig Ret, baade som et Mand- og Qvinde-Lehn, og kunde kalde Præster. Byens 12 Raadsherrer toge mod Lehnet, og svore Bispen og Kirken at ville forsvare Staden og Stigtets Land mod alle og enhver, undtagen mod Riget (det Tydske eller Romerske). Naar en Raadmand døde, eller paa anden Maade afgik, skulde hans Eftermand ligeledes aflegge Eeden.

den. Bispen lovede og at ville sørge for, at dette samme skulde skee, nemlig at Byen skulde faae sin tredie Part i de Bispedømmer, som herefter bleve oprettede. Ved et andet Diplom fastsatte Bispen, at Riga skulde bruge Wisby Søe-Ret, og gav den frie for Tiende, en Rettighed, som siden kom den vel tilpas i adskillige Stridigheder. Gruber orig. Liv. 269. Arndt Liefl. Chron. II. 33. Gadebusch Liefl. Jahrb. I. 217. sq. — Valdemar Aar 1231.

Sigurd Toffi blev i Rom viet til Erkebisp i Nidaros, og kom enten denne Høst hiem, eller og først i næste Aar, som de Islandske Annaler ville. Bisp Halvard af Hammer døde. Isl. Annal. Torfæi hist. IV. p. 197. — Den Norske Flode krigede i Vesterlandene paa Satiri i Skotland, og røvede mange Steder i det Rige. Derefter seilede den til Ørkenøerne og saa hiem, og var Kongen vel fornøiet med dens Reise. Danske Snorro 676. Torfæi hist. IV. p. 166. — Om Høsten blev den Ørkenøiske Jarl Jon dræbt og indebrændt i sit eget Huus paa Cathnes af sine Fiender, hvoriblant var Snekold, en Søn af Gunnar og af en Datter *) af den Ørkenøiske Jarl Harald, som ved denne Leilighed kaldes den Hellige. Danske Snorro 677. Fordun 752. Torfæi Orcad. 162. 163. hist. IV. p. 197. — Magnus, uden Tvivl Jons eller Johannis Søn, blev derpaa Jarl over Ørkenøerne. Danske og Norske skulle i dette Aar have angrebet Skotland og Man, og ei være blevne tilbagedrevne uden med megen Møie, og efterat have giort der stor Skade. Maaskee at disse have egentlig

været

*) Det er den Danske Snorro, som ved denne Leilighed kalder Harald den Hellige, men han udgives der for Snekolds Mormoders Fader. Torfæus hist. IV. p. 197 beskriver hans Moders Slægtskab anderledes. Kall.

Valdemar Aar 1231. været Norske, og anførte af Jarl Skule, og at dette hører til de mange Bedrifter, som Skule skal have giort, men som ei ere optegnede. — Den 9de September skrev Paven fra Reate til Bisperne i Bergen og Stavanger, og til Cistercienser-Abbeden af Stanley (ventelig i Engelland i Glocester Shire,) og gav dem tilkiende, at da den Norske Konge, som han kalder illustris, havde ombedet ham at maatte blive kronet, saa havde Paven givet den Salige Erkebisp af Lund og Bispen i Skara Befaling at undersøge, hvorledes alting forholdt sig med denne Konge og hans Rige, men som Kongen siden havde meldt, at begge disse Bisper vare døde, saa havde Paven overgivet Sagen til den Salige Erkebisp af Nidaros og Bispen af Bergen; men nu da den første ogsaa var død, og Kongen havde anholdt om, at beskikke een i hans Sted, saa beskikkede Paven herved Bispen af Stavanger og Abbeden af Stanlei. Raynald. ann. h. a. 44. Manriqu. Ann. *Cisterc.* IV. 426. Celse p. 63. Lagerbring II. 351. — Krøniken hos Langebek, som slutter med 1286, antegner ved dette Aar, at den Svenske Konge blev indviet. Er det rigtigt, da kan ingen anden forstaaes derved, end Knud den Lange. Af denne Konge haves et Diplom fra dette Aar, hvorved han skiænker noget Gods til Kirken i Aros. Det er underskrevet af den Upsalske Erkebisp Olav, Hertug Alpho og Laugmændene af Tyundaland og Attundaland. Den 6te September tilskrev Paven fra Reate Prioren og Brødrene af Johanniter-Ordenen i Dacia angaaende Kirken i Eskilstune, hvortil Bisp Wilhelm af Stavanger forhen havde givet noget med Samtykke af Stephan, Erkebisp i Upsal, den Svenske Kong Knud og Jarl Birger (Brose). Celse p. 63. Den 10de October stadfæstede Paven ved Brev til alle Erkebisper, Bisper &c. Pave Honorii Bulle om Almisse til de Tydske Brødre eller Riddere i Bremen.

men. Vidissen heraf giemmes i Sverrige. Celse p. 64. — Den Lybske Bisp Johannes flyttede St. Johannis Kloster fra Lybek til Sicimerzsthorp, som da kaldtes Semnevelde (og nu Cismar), hvilket den Bremiske Erkebisp stadfæstede ved sit Brev, givet til Stade den 25de October. — Den 11te Januari tilskrev Paven fra Reate Hertug Otto af Brunsvig, et meget hefligt Brev i Orig. Guelf. IV. 120, hvori han lovede ham end meere Gunst, om han vedblev i sin Hengivenhed til det Romerske Sæde. Maaskee Paven herved har sigtet til Forlig og Venskab mellem ham og Keiseren, og ei til Keiserværdigheden, siden Paven og Keiseren vare forsaavidt blevne gode Venner. Den Saxiske Hertug Albert, som frygtede for, at den pavelige Legat Otto havde i Sinde at ophøie Hertug Otto til den kongelige Værdighed, og at han da maatte miste sine Lande, skrev derfor tilligemed sin Broder Henrik et meget modigt Brev i Orig. Guelf. l. c. p. 119 til alle Tydske Erkebisper, Bisper og andre Prælater, hvori han vel ei gik lige til, og talte om denne Sag aabenbar, men søgte dog paa en fiin Maade at undergrave Legatens Hensigter, ved at forestille dem, at de havde større Rettigheder end andre Bisper, da de vare Fyrster og Herrer, hvorfor de ei maatte taale, at Kardinalen undertrykte dem. — I December forlehnede Keiser Friderich til Ravenna ved sit Brev de 10. Brødre Johan og Otto, Markgrev Alberts Sønner med Markbrandenborg, ligesom deres Fader Albert havde havt det, og desuden dem og Arvinger med Hertugdømmet Pomern, ducatus Pomeraniae, ligesom deres Fader Albert og hans Formænd havde besiddet det, og maatte ingen giøre Hindring heri, under 500 Pund Gulds Straf. Hertug Albert af Saxen har med mange fleere underskrevet. Dreger meener, at ved Pomern alene forstaaes det egentlig saa kaldte Po-

Valdemar
Aar 1231.

Valdemar Aar 1231. Pomern eller Pomerellen, som laae mellem de Floder Weixel, Grabow, Brahe og Østersøen, og som Hertugerne af den Danziger Linie besad, og hvilket den Brandenborgske Markgreve Valdemar siden indtog og solgte 1310 til den tydske Orden. Schwartz derimod i sin Pomersch. Lehnshist. p. 177-183, som ei faldt paa denne Meening, og troede, at heele Pomern forstodes herved, bruger mange og slette Grunde mod Kanzler Ludvig, der havde udgivet et Udtog af dette Diplom, vil nægte den heele Sag, og giøre Diplomet fordægtigt, der ei lader sig giøre, nu det er trykt hos Dreger i hans cod. dipl. Pomer. p. 149-151. Imidlertid forekommer det mig, at Buchholtz i Brandenb. Gesch. II. 143. 152-156 har Ret, naar han meener, at dette Pomern gaaer paa Forpomern (altsaa endeel deraf), hvortil da hørte Ukermark, thi dette er vist, at herom opkom ei længe efter svære Krige mellem Brandenborg og Pomern. Man finder ei, at de Danske have blandet sig heri, hvilket viiser, at de have frafaldet deres Paastand paa Lehnshøihed over Pomern, og ladet sig nøie med den over begge Rygerne (Øen og det faste Land). — Den Preussiske Bisp Christian skienkte ved et nyt Brev hos Dreger n. 83 den tydske Orden alt hvad ham forhen var givet af Bispedømmet Plotzkow, og af Hertug Conrad i Masovien. Pave Gregorius stadfæstede i Anagnia den 27de August samme Orden alt hvad den havde faaet af Bisp Christian og Hertug Conrad, og den 12te September efter den sidstes Begiering Gaven af Culmer Slot og Land til Ordenen. Dreger l. c. n. 84. 85. — Den 9de Julii skrev han fra Reate til de Troende i Pomern og Bispedømmet Plotzkow, og roste dem, fordi de havde undet Dominicaner-Munkene Fred hos sig. Raynald. ann. ad h. a. 42 feiler, naar han heraf tager Anledning til at troe, at de Lande bleve da først omvendte til den christne Troe. —

Den

Den Saxiske Hertug Albert afstod gandske Provstiet Wildeshusen til den Bremiske Erkebisp Gerhard, og han overlod det igien til Domkapitelet i Bremen den 17de September, og anordnede han derpaa samme Dag sin Frænde Otto af Lippe, Kanik i Bremen til at være Provst der. — Wladislaw Lasconogi beleirede nu Gnesen, men ved Ryatet om hans Brodersøns Wladislaws Ankomst med Hertug Svantopolk ophævede han Beleiringen, og døde kort efter af Slag den 18de August, hvorpaa den anden Wladislaw kom i Besiddelse af heele Storpolen. De tydske Riddere toge 3 Slotte fra de hedenske Preussere, og bygde derpaa Kastellet Torun, hvorved siden den bekiendte Bye Thorn blev bygget. De fangede og en fornem Preusser, ved Navn Pipin, og brugte imod ham den gamle gruelige Straf, at binde en udtrukket Tarm fast til en Eeg, og derpaa at jage ham om Træet, indtil alle Tarme vare trukne ham af Livet, og han faldt død ned. Dlugoss. p. 645. 646. Valdemar Aar 1231.

Pintzedag den 30te May lod Kong Valdemar krone og salve sin Søn Eric til Konge udi Lund ved Erkebisp Uffo, saa at han ei alleene skulde være hans Eftermand i Regieringen, men endog regiere tillige med ham, hvorfor man og har Sigiller af den unge Konge lige fra dette Aar, dog forbeholdt Valdemar sig selv den øverste Regiering og Høihed. Eric var da 16 Aar gammel. Nogle skrive ham Henrik, hvilket tiener til at viise, at Eric og Henrik ere eet Navn forandrede ved den forskiellige Udtale. Sin anden Søn Abel giorde Valdemar paa samme Tid til Hertug i Slesvig, og sin Søn Knud, som han havde avlet med Helena, giorde han til Hertug i Blegind, eftersom Reval og Estland vare gangne forloren. Paa samme Tid udskiftede han og efter Hvit- Aar 1232.

Valdemar Aar 1232. skifte til sine Børn deres Fædernegods, saa at hver vidste, hvad han skulde have efter hans Død; Herved meente han, at have sørget vel for dem, og at de skulde leve fredelig sammen, som dog skeede tvertimod, og som alle Mand spaaede og sagde tilforn. Der som dette sidste Hvitfeld skriver, er rigtigt, saa maae de dog ei have spaaet dette strax, men først efter nogen Tid, thi endnu vare de for unge til at viise Ueenighed. Hvad Kongen her giorde, var vel ikke godt, men saa handlede man paa de Tider i alle Lande, da det var den herskende Tænkemaade og efter Feudal-Systemet, og derfor kunde han ei handle anderledes. Naar Petrus Olai skriver, at nogle henføre Erics Kroning til Pintze 1231, saa er det Aar vist urigtigt, thi da levede Valdemar den 3die endnu. Kroniken hos Lang. V. 495 kalder ham Eric den Hellige *), fordi han omkom saa ynkelig. Lang. I. 40. 122. *166. 244. 254. 287. 370.* II. 168. 173. 261. 386. III. 89. 310. Det *Diplom* man fra dette Aar har af Eric, hvori han skriver sig de Danskes og Slavers Konge, indeholder en Stadfæstelse paa de Friheder, hans Fader havde givet Borgerne i Soest (i Westphalen) nemlig: At alt hvad de ved eget Arbeide og paa egen Bekostning kunde, naar de leed Skibbrud, redde paa Land, skulde uden nogen Modsigelse tilhøre dem: Døde nogen Borger af Soest i det Danske Rige, skulde hans medhavende Gods gives en brav Mand i Forvaring, og

*) Eric den Hellige kaldes han ogsaa i Islandske Annaler, af hvilke nogle, ligesom ogsaa de Sorøiske Annaler Lang. V. 457 henføre hans Kroning til 1231. Krøniken hos Lang V. 528 kalder ham vir sanctus. Naar den Sielandske Krønike hos Lang. II. 629 henføre Erics Kroning og Helghs Død til 1231, er Feilen foraarsaget, fordi der imellem Aarene 1230 og 1232 er glemt at indtegne, som man pleiede, med Minie bag efter 1231. Kall.

og overantvordes den Afdødes Arvinger, om de meldte sig inden Aar og Dag efter hans Død. Soester-Borgere skulde og nyde i det Danske Rige i al deres Handel og Vandel al den samme Ret og Frihed, som Erics Fader Valdemar og Formænd havde givet Borgerne af Cøln. Under dette Diplom, som den lærde Häberlin fra Helmstad har skienket til det kongelige Danske Geheime-Archiv, hænger det kongelige Sigil i gule og hvide Silketraader, og forestiller paa den ene Side den kronede Konge siddende paa en Throne med Scepter i den høire og Æble i venstre Haand, og Omskrift: Ericus Dei Gracia Danorum Slavorumqve Rex, og paa den anden Side et trekantet Skiold, hvori tre gaaende og kronede Løver med Hierter omstrøede i Skioldet, og Omskrift: Ericus Dei gracia Danorum Slavorumqve Reg . . . Thorkel. I. 299. — Barfød der Munkene, som og kaldes Franciscaner, graae Munke, Minoriter, fik nu først et Kloster i Danmark *), og det til Ribe, hvor Magister Johan Scholasticus og Kanik i Ribe stiftede det, og kiøbte Grund til dem, og hvor Kaniken Johan Ruffus byggede største Deel Klosteret paa sin Bekostning, og blev Reginkin den første Minister, eller Forstander for denne Ordens Provinz Dacia, Tyderic den Anden, og Svend, begraven i Roskilde, den Tredie. Lang. I. 122. 166. 287. II. 386. III. 310. IV. 24. V. 511. 526. Samme Aar fik og denne Orden Klostere i Husum og Tondern, som Heimreich skriver Nordfries. Krøn. 68, og i Flensborg, Haderslev og Kiel efter Cypræus annal. episc. 240. I Tillegget ved den Siellandske Krønike hos Lang. II. 634 henføres Franciscanernes første Ankomst urigtig til 1233. Pontopp. annal. I. 643.

Valdemar Aar 1232.

*) Krøniken hos Lang. II. 525 lader denne Orden først komme herind 1233. Kall.

Valdemar Aar 1232. 641. — Johan, en Søn af Ebbo, hvilken satte Livet til i Slaget ved Lena 1208, Kong Valdemars Marskalk, overlod Kirkerop til Kanikerne i Ebelholt, deels for hvad han var dem skyldig, deels for Betaling og det i Overværelse af den Roeskildske Bisp Niels, og med Samtykke af sin Farbroder Jacob Sunesøn og hans Søn Johan og af hans egen Broder Peder. Hans eget og Bispens Sigiller bleve hængte for. Pontopp. ann. I. 648. *Lang.* VI. 153. 154. Rimelig har han brugt disse Penge, for derved at reise til det hellige Land, thi han døde i dette Aar i Achon (det er Ptolemais) efter Petrus Olai hos Lang. I. 183, og blev da begravet paa St. Nicolai Kirkegaard, eller og i Accaron efter Krøniken hos Lang. II. 168. Han gav til Prædikerbrødrene i Roskilde 40 Mark purt Sølv til at bygge Kirker og Kloster for. Lang. I. 183. — Den berømte Esbern Snares Søn, Absalon Belgh, eller den Fede, hvorfor han og i den Sorøiske Gavebog kaldes snart Fed, Feeth, snart pinguis, døde, og blev begravet i Sorøe Kirke paa den høire Side af hans Fader. Lang. IV. 541. Paa sit Yderste fortrød han at have forholdt Brødrene der Steenløsemagle, som hans Fader og Broder Johan Marskalk havde givet dem, og derfor overgav han det i deres Hænder. Imidlertid kaldes han dog i den Sorøiske Gavebog hos Lang. IV. 517 en meget grum og begierlig Mand, fordi han beholdt det saalænge han levede. Brødrene kom og virkelig i Besiddelse deraf, men nød det kun roelig i eet Aar. Pontopp. l. c. I. 648. Lang. l. c. 473. 518. — Naar Aarbøgerne af Esrom hos Lang. I. 244 skrive, at den Svenske Kong Eric vendte i dette Aar tilbage til sit Land, saa kan derved ei sigtes til, at han blev fuldkommen Konge igien, thi det blev han først 1234 efter Knuds Død; men jeg troer snarere, at han har forligt sig med Knud, og har faaet et Stykke af Riget

at

at raade over, og fik ventelig da Gotland; thi Islænderen Sturle, Valdemar.
de Tiders samtidige og ypperlige Skribent skriver, at Knud var Aar 1232.
længe Konge i Sverrige med Eric. — Kong Valdemar stadfæstede den 2den Junii paa Hvæthen, Hen Hveen, hvor han maaskee da holdt en Herredag, Kapitelet af Lund dets Privilegier, nemlig: at 6 Haven, som laae til deres Bord, skulde være frie for al Leding. Saaledes svækkedes Rigets Søe- og Krigsmagt efterhaanden ved Geistlighedens Privilegier. — Den 6te Julii døde Wilhelm, Borger i Roskilde, efter en Gravskrift hos Pontoppidan marmor. I. 20, fundet paa en Blyeplade Aar 1567. Deri kaldes Kongen Valdemar den Anden, hvilket synes at vise, at den Brug at sætte Tal ved Kongens Navn har da været almindelig. — Den 5te Februarii udstædte Paven fra Reate sin Bulle til Priorerne af Prædikerbrødrenes Orden i Provindsen Dacia om Aflad fra Poenitensen i 20 Dage for Mordbrand og Vold mod Geistligheden for dem, som bevægede ved deres Prædiken grebe til Vaaben mod de hedenske Preusser til Troens Forsvar. Denne Bulle forvares paa Pergament i Original udi Sverrige, og er i Afskrift i det Kongelige Danske Geheime Archiv og med Salig Lagerbrings egen Haand. — Bisp Johan af Lybek stadfæstede den 8de September i Pretz Gaven til Klosteret Pretz, givet af Grev Adolph og hans Formand Bisp Berthold. Henrik og Marqvard, Brødre af Godeskalk, Præfectus, og fleere have underskrevet. Molleri hist. cherf. Cimbr. 397. — Den 10de November gav Grev Adolph Byen Kiel lybsk Ret. Brevet hos Westphalen IV. 3203 er udstedt paa Borgen, (Slottet) i Kiel, det er skrevet paa plattydsk, og underskrevet af Johan Ranzow Knappe og fleere. Dog har han ei, som den gamle holstenske Krønike i Leibnitii accesf. hist. p. 36 meener først anlagt Slottet

og

Valdemar og Byen Kiel; thi det første havde allerede Hertug Knud Lavard anlagt, som forhen er anført. — Den 17de Januari stadfæstede Paven i Reate Forflytningen af St. Johannis Kloster i Lybek til Schonevelde. — Hertug Albert af Saxen stadfæstede ogsaa den 3die Augusti til Lauenburg Stiftelsen af Klosteret Preez, som Grev Adolph havde giort den 29de September 1226, og findes det trykt hos Christiani Schlesw. Holst. Gesch. II. 515: Johannes, Physicus, Henric Schacke, og flere have underskrevet. — I May Maaned stadfæstede Keiseren til Udine i Friaul ved sit Brev hos Lambec. orig. 198. og Mosers Reichsstädt Handbuch p. 846 de Friheder og Rettigheder, som Grev Adolph og hans Fader havde givet Nyestaden i Hamborg ved Alsteren at maatte leve efter gammel lybsk Ret. Hertug Albert af Saxen, Hertug Otto af Meran og flere have underskrevet. Heri bleve Borgerne toldfrie i al Grevens Land, og 2 Markeder aarlig bleve dem forundte. Schütze Hamb. Gesch. I. 83. — Paven befoel den 8de September fra Lateran Bispen af Oesel og Abbeden og Prioren af St. Nicolai Cistercienser Kloster; at de skulde formane Sværd- (eller Tempel-, som han kalder dem) Ridderne til at afstaae fra at plage de nye omvendte i Lifland ved at tage deres Eiendomme fra dem, og at tilegne sig verdslig Magt endog til Livsstraf over dem; Til Abbeden og Prioren skrev han og, at de skulde formane bemeldte Riddere til at give Bispen af Oesel de ham fratagne Eiendomme tilbage. — Den Saxiske Hertug Albert gav og Borgerne i Riga samme Friheder i sit Land, som de havde havt i Bisp Alberts og Bispens af Modena Tider, nemlig frie for Ungeld og Told, og at Skibbrudne af dem maatte beholde, hvad de kunde redde. — Den 1ste Martii fældte Bisp Nicolaus i Riga som Opmand en Dom mellem Riga Borgere og nogle Kiøbmænd

Aar 1232.

mand angaaende Eiendomme af Land, og tildemte de Tydske den tredie Deel af Semigallien, forbeholdt sig selv Curland paa denne Side Windau, og tildemte derimod Kiøbmændene det halve deraf paa hiin Side Windau, som og saa af den tredie Deel Borgerne hidtil havde havt; men alt det øvrige Land, som ved begges Hielp var frataget Hedningene, skulde de deele lige mellem sig; men hvad der kunde vindes udenfor Curland, deraf skulde Borgerne af deres halve Deel overlade Kiøbmændene ligesaa mange Haken, som de fik igien derimod paa denne Side Windau; hvorimod Kiøbmændene skulde fægte under Byens Fane, og 71 af dem stedse være beredt til at drage i Krig. — Den 6te May gav Bispen Borgerne i Riga Frihed selv at udnævne blant sig Vidne ved Synoderne, hvorimod ingen Vara eller Hæftelse maatte udstædes med Dom ved en Synodal-Dom. For at bringe dem hertil, maatte han selv reise til Wisbye paa Øen Gulland, hvor og Brevet er udstedet, da de havde lovet at adlyde, naar Raadmændene der bifaldt dette. Raadmændene i Riga udgave og en Forordning, hvorledes der skulde forholdes med den Byejord Borgerne havde indtaget, eller herefter indtoge, og hvad deraf skulde gives i Afgift. Arndt Liefl. Chron. II. 34. — Den 28de Januari beskikkede Paven i Reate ved Brevet hos Reynald. h. a. I. 2 Balduin af Alna Kloster, som han selv havde indviet til Bisp i Semigallien, ogsaa til sin Legat i Lifland, Gotland, Winland (Wenden maaskee eller Windau i Curland), Estland, Semigallien og Curland, ja overdrog ham endog Omsorg for Stigterne Reval, Wirpnien og andre i Lifland, Wirland og Estland, naar de vare ledige eller deres Bisper fraværende. — Ligeledes stadfæstede Paven den 11te Februari Balduins Brev af 1230 om Curland. Den 6te April stadfæstede Paven i Lateran Bisp Nicolai Indvielse til Riga, og forkastede

der,

Voldemar Aar 1232.

Valdemar Aar 1232.

derimod Alberts skeet ved den Bremiske Erkebisp. Raynald. h. 13. Arndt l. c. Cod. dipl. Polon. V. p. 72. — Vore Slægtbøger, som dog ei ere ældre end fra det 16 Seculo, ville, at en Eric, Rosenkrantzernes Stamfader, skal have levet ved denne Tid, været i Rom tilligemed Styg Hvide, faaet der af Paven en Rosenkrands, hvorfor til Erindring Roser ere komne i denne Slægts Vaaben. Dette er maaskee rigtigt, men at Greve af Eberstein, Ludvig Albertsen, Marsk, stammer fra denne Eric, og at Greverne af Eberstein og Rosenkrantzerne ere af samme Slægt, som ogsaa Slægtbøgerne ville, derpaa tvivler jeg, endskiønt Klevenfeld i sine skrevne genealogiske Efterretninger i Kongens Geheime-Archiv ogsaa bifalder dette, og anfører af Lambinis Manuscript de Gothico, at Slægten skulde stamme fra Kong Valdemar 2den, og derfor have ført Løver i Vaabenet, som dog aldrig kan bevises om de ældre Tider, og Dronning Margrethe havde forbuden det. Mærkeligt er det, som Klevenfeld anmærker af Gudeni Sylloge Diplomatic. I. p. 317, at 1261 har Gunzelinus dictus Rosenkrantz forseglet et Diplom paa Michels-Dag, og at fleere af det Navn fandtes i Tydskland i Middelalderen: Hofmann saavel i Fundaz. I. 111-14, som og om Adelsmænd efter Sandvigs Danske Udgave II. 78-83 bifalder ogsaa den Meening, at Rosenkrantzerne stamme fra Greverne af Eberstein.

Denne Heft lader det, at Skule Jarl er draget til Engelland, for at holde sin Andagt ved St. Thomæ Grav i Canterbury, thi man har i Rymer. acta publ. I. 324 et Leidebrev udstædt i Ely for den Sags Skyld af den Engelske Kong Henrik til ham den 25de Junii, og som skulde vare til Paaske, hvoraf jeg slutter, at han er bleven Vinteren over der, og at denne Reise har været en af de Ting, som Lehnsmændene lagde ham til Last hos Kongen,

gen, da han maaskee har foretaget sig den uden Tilladelse; hvorom alting er, saa var Jarlen om Sommeren hos Kongen i Bergen, hvor den Orkenøiske Grev Jons Mordere bleve straffede, i det nogle mistede deres Hoveder, og andre bleve indsatte paa Bergens Slot. Sivald Skialgsøn, den dræbte Jarls Svoger, var den, som meest paatalte denne Sag, men blev paa Hiemveien borte med sit Skib, hvorpaa vare de beste Mænd fra Orkenøerne. Om Høsten, efterat Skule var bortdraget, fødte Dronningen den 11te November Prinds Hakon. Herr Knud mistede den Winter Frue Inger, sin Hustrue, Jarlens Datter, hvorpaa han slog sig til dem, som vare misfornøiede med Jarlen, og klagede over, at han kun var forlehnet med Halvparten af Ryefylke og Sogn, da Jarlen derimod havde den Trediedeel af Landet. Lehnsmændene lagde og Jarlen til Last, at han byggde saa mange Skibe. Danske Snorro 678. sq. Torfæi Orc. 163. hist. Norv. IV. 4. 22. 23. — Efter ovenmeldte Krønike i Rostgaards Samling var der Faare død i Norge dette Aar. — Paul blev nu Bisp i Hammer, og Rita (Skribenten) Biørn, Abbed paa Nidarholm (Munkholmen) ved Tronhiem. Isl. Annal. — Sturle drog fra Island til Rom, og besøgte underveis den Norske Kong Hakon og den Danske Kong Valdemar. Torfæi hist. l. c. 24. — Paven skrev den 2den November fra Anagnia til Provsterne af Aros, Sigtuna og Dedliati (eller Alsiati, maaskee Upsal) om at inddrive Tienderne til den pavelige Stoel fra Helsingerne, og at bandsætte dem, som ei vilde. Celse app. p. 65. Ligeledes tilskrev han og Bispen af Linkøping om Tiender i hans Stigt. Celse l. c. Paven havde givet Bisperne af Raceborg, Minden og Lybek Magt til at prædike Korset i de Stigter Paderborn, Hildesheim, Verden, Münster og Osnabrug imod Stedingerne, og dette gav han den 29de Januari

Valdemar
Aar 1232.

Valdemar Aar. 1232. nuari disse sidste Steigers Bisper tilkiendt ved sin Bulla fra Anagnia. — Det Slot Sluttere, som den bremiske Erkebisp havde opbygt, ei langt fra Delmenhorst, odelagdes nu af Stedingerne. Alb. Stad. Efter en Kronike hos Schannat vindem. I. 93 skal den oldenborgske Grev Otto have givet Anledning til Stedingernes Opstand, i det han tillod sine Folk at bortføre deres Koner og Døttre, naar de kiørte til Kirke, og at tage sig dem til Hustruer. Raynald. h. a. 8. Orig. Guelf. IV. 39. Hist. Imp. hos Mencken III. 125. — Wisezlaw, Fyrste af Rygen, skienkede ved Brevet hos Dreger cod. Pomer. n. 89 den 5te Martii i Schaprod med sine Arvingers og Sønners Jarozlai, Petri, Yaromari, Wyssezlai, Burislai, Nicolai Samtykke, til Jomfrue Mariæ Nonnekloster i Gora (Bergen) paa Rygen adskillige Gods paa Yasmunt, og stadfæstede sin Faders Jaromars Gave dibhen, som han havde skienket kort for sin Død; deri tales og om Wizlaws afdøde Broder Pypysnews. Underskriverne ere Margreta Wizlaws Gemahlinde, Herre Borantha (af Familien Puthus) og fleere. Mærkeligen siges her, at Diplomet er udstedt, da Herre Woldemar Konge regierede det Danske Rige. — I et andet Diplom hos Dreger n. 91 af 27de Julii givet til Bart, taler han om sit Kapel i Charenz (nu Garz). — Keiseren stadfæstede til Ravenna i Martii Maaned den Gave, Pfalzgreve Henrik havde giort til Erkestigtet Bremen (af Grevskabet Stade). — Den 31te October gav Wartizlaw, Pomernes Hertug, noget Gods til Klosteret Doberan, og seer man deraf, at han da besad Landet Dymin. Under samme Dag udstedte han et andet Diplom om samme Sag, hvori han skriver sig Slavernes Hertug. Westphalen III. 1477. 1479. — Den 23de Januari opmuntrede Paven ved Skrivelse fra Reate hos Raynald. h. a. 6. 7 Bøhmerne

til

til at bekrige de hedenske Preussere, saasom de tydske Riddere ei vare istand til eene at twinge dem; thi Prensserne holdt over 5000 Christne fangne fra Mazovien, Cujavien og Pomern; de krandsede fangne Jomfruer med Blomster, og ofrede dem i Ilden til deres Guder; de dræbte gamle Mænd og Drenge, nogle ved at stege dem paa Spede, og andre ved at slaae dem med Træer; de havde dræbt over 20000 Christne og brændt fleere end 10000 Landsbyer, foruden Klostre og Kirker. Saa skriver Paven, og kan man heraf slutte, hvorledes de Christnes Omgang maae have opbragt dem, da de ellers i aldre Tider havde Lov for saa fromt og fredeligt et Folk. — Landmesteren Herman Balke bygde Slottet og Byen Culm til Værn mod dem. — Paven formanede den 27de Martii fra Lateran den Ungerske Prinds Bela til, at han og Fader skulde igien tilbagegive den tydske Orden Landet Boreze (Burtza). — Bisp Michael af Cujavien gav i Wisegrad i Pomerellen den 25de November noget til Kirken der, som Svantopolk Hertug af Pomern samtykte, som Patron. Dreger l. c. n. 90. 92. — I Nowgorod vedvarede de indenlandske Uroeligheder. Fyrst Daniel blev nu udjaget af Halicz af den Russiske Fyrste Isiaslaw, som indsatte en vis Michael Wsewolodowitz i hans Sted. Dlugoss. p. 633. Tscherbatow p. 1103. Valdemar Aar 1232.

Den Ryestvedske Krønike hos Lang. I. 370, og den forlorne Imago mundi hos Bartholin berette, at Kong Valdemar giorde 1233 et Tog med sin Hær til Slavien. Kröniken hos Lang. II. 525 bestemmer det nøiere, og siger, at Toget gik til Wertohog; Hvitfeld har det sidste, alleene han skriver Wertehog, og har det urigtige Aar 1232. I Slavien, det er enten Meklenborg eller Pomern, maat det søges; Langebek afslaaer ei Aar 1233.

 at

Valdemar Aar 1233.

at kiende det; den sidste Stavelse hog siger saa meget som en Hög. Maaskee Werthe er urigtig skreven, og at der her staae Werne eller Warne, og man da bør tænke paa Warne Flod i det Mekleuborgske; thi da man finder, at de Rostokske Fyrster stode under Danmark i de seenere Tider, og det dog er vist, at Henrik Burwin ligesom saa mange andre Fyrster faldt fra Valdemar, imedens han sad fangen, og strede mod ham i Slaget ved Bornehoved, saa findes ingen beqvemmere Tid end denne, paa hvilken Valdemar igien har bragt hans Afkom under sin Lydighed. — Esbern Snarling, en Søn af Niels Mule og Sønnesøn af den berømte Esbern Snare, døde. Lang. I. 166. II. 629. Han bar og det Tilnavn Mule, som sees af følgende Riimskrift paa en Steen i den nordre Side af Aasum Kirkegaard i Skaane. Krist Maria Sun hialpi dem, er Kirkdinn gudi Absilon Erkebiskup ok Asbiorn Muli. Worm. *monum.* 174. Lang. III. 535. not. v. Hvitfeld slutter heraf, at Esbern ligger der begraven; han var indskreven i det Roskildske Klosters Broderskab *). Af Absalons Testamente sees, at Esbern var allerede voxen, da Absalon døde. Da han laae paa sit Yderste, overveiede han sin Faders Forsømmelse i at efterkomme Esbern Snares Gave til Sorøe Kloster, og derfor gav han didhen sin gode Gaard og Grund i Brangstorp, to Trediedele af Bondebyen Ørsløf østre og 2 Parter af Møllen derved, men efter hans Død vilde

*) Lang. IV. 321. not. a. antager ham ogsaa for at være den i den Nestvedske Calender iblandt Klosterets familiares anførte Esbernus filius Nicolai, og meener han, at det er ogsaa hans Fader Nicolaus, som forekommer baade imellem familiares p. 320. og ogsaa i obituario ved 11 Kl. Aug. Rall.

vilde hans Moder Margrete ei efterkomme dette, men beholdt det altsammen, indtil hun ved 3 Bandsættninger blev twungen dertil af den Roskildske Bisp Nicolaus, hvilken Bandsættelse Pave Gregorius stadfæstede. Lang. IV. 481. Esbern blev begraven i Nedgangen af Sorøe Kirkes Chor paa den søndre Side, og laae hans Farbroder Johan Marskalk hos ham. Lang. IV. 541. Hvitfeld har altsaa sluttet urigtig, at han blev begraven i Aasum, thi den gamle Sorøebog fortiener heri meere Troeværdighed. Hans Hustrue Margrete, som venteligt efter hans Død blev Nonne i St. Mariæ og Petri Kloster i Lund, døde den 21de Julii, uvist i hvilket Aar. Lang. III. 535. Langebek formoder, at Esbern var fød før 1180. — J Abildgaards Samlinger findes en Liigsteen over en Wilhelm, Borger i Roskilde, som døde den 6te Julii, da Nicolaus Stigsøn var Bisp i Roskilde, men Bogstaverne ere nye, saa de ei ere fra de Tider; paa den er siden udhugget en Paaskrift over det Barn Jacob Friis af Hesselager, som døde 1567. — Saxo, Abbed i Sorøe, sagde sig frievillig fra sit Embede, og vendte tilbage til Esrom, hvor han døde og blev begraven, efterat han havde siddet i 3 Aar og nogle Maaneder. Efter ham kom Johan Karæ, en Sielandsfar. Lang. IV. 535. 555. — Mariæ Bebudelsesdag den 25de Martii skeede et Mageskifte mellem Sorøe Kloster og Skov- eller St. Peders Kloster i Nestved, saa at det første fik Athorp med tilliggende Jorder, Skove og Eiendele, og det andet, hvad Nestved havde i Nawby og Thræsløse med dyrkede og udyrkede Jorder, Enge, Vande, Græsgange og alt andet; de skiødede hinanden alt dette paa begge Sider, og frasagde sig al Hielp herimod. Lang. IV. 517. — Herre Peder Strangeson, som var gift med Frue Ingeborg, og Andreas, en Søn af Groo, som var gift med Cecilie af Thærs-

Valdemar Aar 1233.

Valdemar Aar 1233. Tharsløse, (hvilke 2 Fruentimmere vare Søstre af Johan Marskalk, og Absalon Balgh,) disse 2 Mænd paastode, at Stenløsemagle, som Johan og Absalon havde givet til Sorøe Kloster, burde tilhøre dem paa deres Hustruers Vegne, hvorover Munkene fik til Dommere beskikkede af Paven Erkebisp Uffo af Lund, Bisp Niels af Roskilde, og Bisp Gunnar af Viborg. Efter en langvarig Trætte dømte de den 19de Januarii, at Stenløsemagle skulde tilhøre Klosteret, og de andre derimod være pligtige at give de af Absalon oppebaarne Indkomster tilbage under 100 Mark Sølv Straf, og desuden betale en Gield af 300 Mark, som de skulde være Klosteret skyldige af Absalons Efterladenskab, mortuarium. Dog de vare ei fornøiede med Dommen, og beholdt Stenløsemagle saa længe de levede. Lang. IV. 518. — Nicolaus, Abbed af Øm, blev forflyttet derfra til Viteskøl, som var et vigtigere Abbedie. Han sad i 4 Aar og 4 Dage, og lader det, at han ved Ildsvaade har sat Livet til i Vitskøl. Hans Eftermand Magnus var fød i Viborg, og kom fra Vitskøl til Øm. Han levede meget regelmæssig efter sin Ordens Regel, men var ei erfaren i verdslige Sager, og dømte ei paa Thinge. Lang. V. 528. sq. — Den lærde Islander Sturle, da et ungt Menneske, og Brodersøn af Snorro Sturlesøn, reiste fra Island over Danmark til Rom, og opholdt sig nogen Tid hos Kong Valdemar sidst i dette Aar, og gav Kongen ham en god Hest og andre anseelige Gaver, saa de skiltes ad meget gode Venner. Sturlung Saga. — I Worthingburgh bekiendtgiorde Kongen ved sit aabne Brev den 6te October, at mellem ham og Riber Kirke havde gieldet den Skik, at i de Kongens Landsbyer, som kaldtes Husebyr (hvor maaskee ingen uden Huusmænd boede), havde Kongen Bispens Rettighed med sin egen Ret, og Bispen i saadanne sine Landsbyer foruden sin egen Ret af Kongen 3 Marks Sagefald,

for-

Valdemar Aar 1233.

foruden Leding. — Den 21de November bevidnede Bisp Gunnar af Ribe, at imellem Sognefolkene af Tundar og af Andersnyth var giort saadant Forlig i den Strid om de Tienester de vare Bispens Gaard skyldige, at de af Andersnyth skulde tilligemed Friserne, som boede i Vtbolingh i Tunder, giøre det halve af alle de Tienester de fra gammel Tid vare pligtige til Gaarden, undtagen Forskelen af Kieldermesterens Tiende (census) og Fødevare i Juul- og Paaske-Uge; men alle andre Fødevare, som hørte til Leding, skulde de paa deres Vogne og Bekostning føre til Havet, naar Bispen dertil blev kaldet, eller vist vidste, at han vilde blive kaldet med Skibe, Skibsfolk og Heste udenfor Jylland. Ogsaa hans Havre, nemlig Stud og Giasb, skulde de føre paa deres Bekostning til Lustorp: alle andre fra gammel Tid ham pligtige Tienester skulde de halvere mellem sig. Bisp Johan af Othense bevidnede siden, at have seet dette Brev uskadt. — Den 15de Februarii skiænkede den Bremiske Erkebisp Gerhard til Kirken Reynbek en Tiende af Landsbyen Cotle, som Grev Adolph havde havt til Lehn af ham, og hvormed han atter havde forlehnet Herman Ringelduve, og hvilken de nu begge havde afstaaet til Erkebispen. Brevet er givet i Stowenberch og underskrevet af Grev Adolph i Holsteen, Henrik Greve af Hartesborch, Gerhard Greve af Weringerothe, Godeskalk Præfectus Holsatiæ (maaskee det samme som Land-Drost), Verestus Præfectus Stormariæ, og fleere.

Om Foraaret var Kong Hakon i Vigen, og drog derfra til Bergen, hvor han og Skule Jarl kom efter Indstævning fra Tronhiem, og bleve da endelig Kongen og han, hvorvel med megen Møie, forligte ved Erkebispens Mellemhandling, og fik Kongen alting, som han vilde have det. Sildig paa Høsten drog Jarlen til Tronhiem igien, og forblev Kongen Vinteren over i Bergen.

Valdemar Aar 1233.

gen. Dansk. Snorro 679. sq. Torfæi hist. IV. 4. 23. Isl. Annal. 90. — I Visbye blev et Franciscaner-Kloster stiftet. Lang. V. 514. — Alan, Herre af Galway, gav sin Datter til Johan Baliol. — Keiseren gav til Messina i May Maaned Borgerne af Stade frie for alle Paalæg og al Told i ganske Bremer Stigt, og det efter Erkebisp Gerhards Forestilling, og eftersom Broder Symbottonus af Gullændernes Huus (de domo Gothonicorum) *) havde bedet derom. Pratie Brem. u. Verden VI. 111. — Den 29de Januar skrev Paven fra Anagnia til Abbeden af Hilda og til 2 Archidiaconer i Bremer Stigt Brevet i Manrique Annal. Cisterc. IV. 462, om at de skulde søge at forlige Frisrne, som førte indbyrdes Krige, og som ei vilde lade sig forlige, uden ved store Fyrster og deres Sendebud, da de ansaae det for uanstændigt, at det skulde skee ved andre. — Den 9de Martii forbød den Romerske Kong Henrik udi Wesel efter Byen Bremens Bøn alle nye anlagde Tolde. — Gassarus hos Mencken I. 1444 vil vel, at det var i dette Aar, at Henrik blev afsat og fængslet af sin Fader, men det hører til 1235. Derimod siger han heel mærkeligen, at Frideric beskyldte sin Søn for at have giort ham Kong Valdemar af Danmark, Bela af Ungern, og Wenceslaus af Bøhmen til Uvenner. — Af et Diplom af 24de April sees, at Pfaltzgreve Henriks Enke endda levede. — Mange Skribentere, hvoriblandt Alb. Stadensis, ville, at Korset først i dette Aar blev prædiket mod Stedingerne, og derfor henføre de til den 19de Januari i dette Aar Pavens Brev derom fra Anagnia, som jeg har anført under

*) Mon det ei snarere skal hede Teutonicorum? saa at han har været en Ridder af den tydske Orden. Suhm. Saameget rimeligere, siden der tillegges; fidelis noster. Kall.

under forrige Aar *). Paven og Geistligheden beskrive dem som Kiettere, men deres fornemste Kietterie bestod deri, at de satte sig op mod den Bremiske Erkebisp, Geistligheden og Adelen, som mishandlede dem, og at den første vilde undertvinge dem og giøre dem til sine Undersaatter, til hvilken Ende han den 22de Martii indgik et Forbund med Bremer-Bye angaaende den Hielp, de paa begge Sider skulde give hinanden imod dem, og i hvilken Henseende han gav Borgerne mange og særdeles Friheder i et Forlig, som St. Catharinæ Dominicaner-Kloster i Bremen stadfæstede. Den 13de Junii opmuntrede Paven fra Lateran ved Brevet hos Raynald h. a. 41-46 alle til at bekrige dem, og beskrev dem overmaade slemt. I denne Krig dræbte Stedingerne Grev Borchard af Oldenborg med 200 Mand **). Efter dette var det nær ved, at Stedingerne havde erobret Slottet Oldenborg. Imidlertid blev den østlige Deel af deres Land ødelagt, Mænd, Qvinder og Børn dræbte, og de, som giortes til Fanger af dem, brændtes levende; Dette skeede ved og efter den 26de Junii. Hertug Otto af Brunsvig stod Stedingerne bi af Fortrydelse mod den Bremiske Erkebisp, som var i Besiddelse af Grevskabet Stade, hvilket Otto paastod at burde have efter sin Farbroder Pfalzgreve Henrik;

Valdemar Aar 1233.

*) Disse Setdinger havde ei Navn af Stade, som adskillige ville, men fordi de boede paa begge Sider af Weseren, hvis Bredder, Kyster, Flodbredder eller Vorder vare høie, og som paa Tydsk kaldtes Gestade. Orig. Guelf. IV. 39. not. oo). Suhm.

**) Borchard var en Søn af Grev Johan og Sønnesøn af Elimar; han var gift med Cunigunde, en Grevinde af Stotel, og avlede med hende 2 Sønner, Henrich Bogener og Ludolph. Suhm.

Valdemar Aar 1233. rik; han ødelagde Landet lige til Bremens Porte, som og Grevskabet Stade med Sværd og med Ild. Dette skeede for og efter Pinzetider. Han indtog da ogsaa adskillige Stæder, og havde endog vedblevet at bekriget Erkebispen, dersom Paven ei havde hindret ham derfra ved at true ham med Bandsættelse. Erkebispen kom nu med mange Skibe til Stedingernes Land, og søgte at stikke Digerne giennem, og paa saadan Maade at drukne Land og Folk; men han mistede mange af sine Krigsmænd, og maatte vende tilbade. Grev Borchard satte Livet til paa et Sted, som heed Holmeskampe, og blev begravet i Rested Kloster foran for St. Viti Alter. Stedingerne angrebe da og Slottet Hoya forgieves. Alb. Stad. Lang. III. 184. sq. Hist. imp. hos Mencken III. 125. sq. Orig. Guelf. IV. 39-42. — Hertuginde Helena og hendes Søn Hertug Otto af Lüneborg og Brunsvig bortbyttede da St. Canuti (venteligHertug Knud Lavards, som var Helenæ Farfader) Kapel med Kirken i Winhusen mod St. Michaelis Kloster i Lüneborg. Dette Brev i Orig. Guelf. IV. 137 er udstedt i Lüneborg. Seenere Efterretning har man ei om Hertuginde Helena, men dette veed man af Lang. V. 384, at hun er død den 23de October, skiønt uvist hvad Aar. — Den Saxiske Hertug Albert gav i Løvenborch Toldfriehed i sit Land til Klosteret Ebbekestorp. Han skriver sig her Hertug af Saxen og Herre af Nordalbingien, og taler om sine kiære Blodsforvandte i Lüneborg, hvoraf man maae slutte, at han og Hertug Otto have da været forligte sammen. — Den 14de December gav Nicolaus, Herre af Rostok, udi Gustrow noget Gods til Klosteret Sonnenkamp. Dette skeede med hans Brødres Johannis, Henrici og Pribislai Samtykke. Johan Kropelin, Ridder, har med fleere underskrevet. Det er givet, da Frideric var Romersk Keiser. Heraf maae

man

man ikke slutte, at Nicolaus ei stod under Kong Valdemar, thi thi en Vasal kunde i de Tider gierne have to Lehnsherrer, en som han middelbar stod under og som havde den øverste Lehnshøihed, og en han umiddelbar stod under. — Dominicaner-Munken Mester Conrad af Marburg, som Paven havde beskikket til Kietter-Forfølger, blev den 30te Julii dræbt af nogle Adelige tæt ved Marburg, fordi han af uforstandig og grum Iver havde ladet mangfoldige, endog Fornemme, brænde under Beskyldning af Hexerie og Kietterie. Raynald. h. a. 48. — Efter Hvitfeld skal Abbeden af Eldenau eller Hilda først i dette Aar have anlagt Byen Gripswald i Pomern, hvilket Schwartz beviiser at være Sandhed. — Miroslava, Pomernes Hertuginde, og hendes Søn Hertug Barnim gave i Grobe den 18de May noget Gods til Klosteret Usedom. Pallo, Abbed af Colbaz, Herre Jaczo, Advocat af Soltwedel (fra hvilken Greverne af Gützkow stamme) have med fleere underskrevet. Den 3die October stadfæstede Slavernes Hertug Barnim udi Stolpe alt hvad hans Fader Bugislav den 2den og Moder Miroslava og deres Forfædre (hvoraf Dreger retteligen slutter, at hun har selv været af Pomersk Slægt og ei fra Rusland) havde givet til Klosteret Stolpe ved Pene Floden. Hertug Casimir af Cujavien stadfæstede den 6te Januari hans Faders Conrads Gave af Landet Culm til den tydske Orden, fordi den beskyttede Cujavien og Mazovien mod Preusserne, der havde ødelagt begge disse Lande. Wladislav, Polakkernes Hertug, gav i Drizina noget Gods, beliggende i Pyritzer Kreds i Bagpomern til Klosteret Colbaz, hvilket synes at viise, at Polen har paa den Tid endnu havt Lehnshøiheden over Bagpomern; hans Sønner Premizlav og Bolizlaw have underskrevet med. Dreger cod. Pomer. n. 93. 94. 97. 98. — De tydske Riddere opførte i dette

Valdemar Aar 1233.

 Aar

Valdemar Aar 1233. Aar Slottet Marienwerder i Landskabet Pomesanien, og strax derpaa Byen, i hvilket sidste Foretagende alle de polske Hertuger Conrad af Masovien, Casimir af Cujavien, Boleslaw af Cracau, Henrik af Breslau, Wladislaw af Gnesen, og Svantapolc af Danzig med hans Broder Sambor understøttede dem. Her tog Bispen af Pomesanien siden sit Sæde, hvorfor og Hvitfeld kalder det Bispedømmet Marriholm i Pommern. — I Polen var indbyrdes Krig; Hertug Henrik af Schlesien nødte Hertug Wladislaw, Ottos Søn af Gnesen til at forlade sit Land og flygte til sin Svoger Svantopolc i Danzig; Conrad af Masovien fangede den unge Boleslaw af Cracau med Moderen Grimislava. Dlugoss. p. 648-650. — Preusserne stillede sig nu an at ville blive Christne og at lade sig døbe; men da Bispen, ventelig Christian, kom til dem, slog de hans Følge ihiel, og lagde ham i Lænker, hvorover Paven lod ved Dominicanerne prædike Korset mod dem. — Bisp Herman af Dørpt bygde Dominicaner-Klosteret Falkenau, og lod anlegge Slottet Oldenthorn. Af en temmelig fabelagtig Fortælling sees, at man endda undertiden i Lifland brugte Pors til Øl istedet for Humle, hvilket giør Øllet meget bittert, og som dog var det sædvanlige man da kom paa Øl i Danmark. Ellers var i dette Aar saa stærk Hungers Nød i Lifland, som Albert af Stade skriver, at det eene Menneske aad det andet, og man endog skar de døde Tyve ned af Galgen for at spise dem. Gruber orig. Liv. 257. Arndt Liefl. Chron. II. 34. 35. Gadebusch Livl. Jahrb. I. 216. — Paven tilskrev fra Rom den 28de Martii Bisperne af Strengnæs og Reval, og Abbeden af Padis Kloster i Reval Stigt, om noget Gods, som var frakommet Provstiet og Kapitelet i Abo; men der er Tvivl om dette Brev ei snarere tilhører Pave Gregorius den 11te, og altsaa hører det

til

til Aar 1377. Celse app. p. 66. — Fyrst Jaroslaw af Pereslawl bekrigede med de Tydskes Hielp fra Lifland og Pleskowerne Fyrsten af Tschernigow Jaroslaw Wladimerowitz, og fangede ham i Isborsk. Tscherbatow 1099. Valdemar Aar 1233.

Grev Adolph var nu meget misfornøiet med Lybekerne, fordi de vægrede sig ved at betale ham den halve Told og Accise, som Keiser Frideric den 1ste havde befalet dem at betale til hans Fader, som Greve af Holsteen: De meente derimod at være ganske frie, og ei at staae under ham, men under Keiseren alleene, baade fordi de selv havde sat sig i Frihed, og tilsægtet sig den, saa og fordi Keiseren havde erklæret deres Bye for en frie Rigsstad. Det kom herover til Krig, og Adolph begierede da Hielp af Kong Valdemar, og indgik de saadant Forbund, at om de kunde vinde Lybek, da skulde Halvparten tilhøre Danmark, og vilde de holde sammen, og see til i Tiden at vinde tilbage, hvad de begge havde mistet. Saa skriver Hvitfeld. I Følge dette Forbund, indsluttede Kongen Byen til Søes med en stor Flode, ligeledes til Lands fra Jylland af og ved Hielp af Grev Adolph. Med sin Flode løb Valdemar selv ind i Traven, og lod paa begge Sider af deres Indløb bygge to faste Taarne, hvoraf det eene endnu kaldes efter Bangert det danske Slot, hvorpaa jeg dog tvivler og frygter for, at han har blandet det nedbrudte danske Slot i Lybek dermed. Valdemar lod og slaae Pæle paa tværs over Traven, og befæste ved dem en Kiede, som gik ganske over den. End videre lod han fylde nogle gamle Skibe med Steen, og nedsænke i Mundingen af Traven, og især en stor Kogge, paa hvilken Maade han tænkte at forstyrre Byens Handel og at tvinge den ved Hunger, da al Tilførsel var den afskaaren. Lybekerne tabte dog ei Modet, Aar 1234.

og

Valdemar Aar 1234. og begyndte ved Pilow ligeover for Dassow, som Hvitfeld vil, at grave en anden Udvei for Traven, men førend de bragte Arbeidet til Ende, fuldførte Traven selv det, da den, indsluttet og hæmmet paa sin gamle Vei, brød derigiennem, og giorde sig en Aabning lige til Havet, hvilken vedvarede til 1286, da den blev inddammet Lang. I. 208. V. 498, og dette kunde saameget desletttere skee, da Traven ei er breed, men dyb. Alb. Stad. Crantz. Dan. VII. 20. Bangert orig. Lubec. ap. Westphal. mon. I. 1304. Hist. Imp hos Mencken III. 126. Beckers Gesch. Lübek I. 191. 193. Man har et Brev af Paven af 30te Augusti til Provst. Decanus og Cantor i Halberstad, hvori han byder dem at forkynde Kongen Band, om han ei afstod fra at indelukke Lybeks Havn, hvorved de nye Omvendte i Lifland hindredes fra at faae Hielp og Forstærkning. Raynald h. a. 40. — Valdemar opnaaede altsaa ei sin Hensigt med Lybek i dette Aar, og vendte derfor tilbage til Danmark, og og lod om Vinteren arbeide paa 8 store Skibe, som han næste Aar agtede at nedsænke i Travens Indløb, og derved at giøre den gandske ubrugbar. Efter hans Bortgang ophævede Adolph og uden Tvivl Beleiringen, hvorpaa Lybekerne angreb begge Taarnene med Machiner og Blider, indtoge og nedbrøde dem, og giorde der en deel Fanger; Saa skriver Corner hos Eccard p. 678. — I dette Aar afbrændte St. Laurentii Kirke i Lund, tilligemed næsten den heele Bye, ligeledes Domkirken i Roskilde. Lang. I 287. Hamsfort henføre vel denne sidstes og Kreniken Lang. II. 437 begge Kirkers Brand til 1232, og Aarbøgerne af Esrom Lang. I. 244 til 1233, hvilke tale alleene om, at der var en stor Brand i Lund, og at Lunde Kirke brændte aldeles af; men de fleeste af vore, ligesom ogsaa de Islandske Annaler have 1234, deels om begge Kirker, saasom Lang. I. 166. 148. 254. II. 629. III. 310, deels om

den

den i Lund og Krønikerne Lang. I. 244. II. 168. 173. Valdemar
629 skrive tillige, at Roskilde Bye blev ødelagt *). — Franci- Aar 1234.
scanerne fik nu et Kloster i Slesvig Bye. Lang I. 166. 184. 287.
V. 511. Nicolaus, Bisp i Slesvig og Kong Valdemars Kanzler døde nu efter Lang. III. 91. IV. 228 og Islandske Annaler, hvorimod Erici Krønike Lang. I. 166, Petrus Olai ib. I. 184, og Aarbøgerne af Esrom ib. I. 244 lade ham allerede døe 1233. Hamsfort Lang. VII. 167. 173 og Hieron. Cypræus Lang. V. 179, som deri følges af Johan Adolph. Cypræus annal. epis. Slesv. 225 feile ganske, naar de lade ham allerede døe 1216: Han døde den 2den Julii. Thuco, Provst i Slesvig, en dansk Mand, blev Bisp efter ham. Lang. I. 184. IV. 228. — Den 24de May stadfæstede Kong Valdemar i Masuet-Sund, at alle Sorøe Klosters Eiendomme, saavel de, som det havde faaet af Esbern Nicolai Søn, som de, det havde besiddet tilforn, skulde være frie for Leding, Stud og al kongelig Tieneste, hvorimod Klosteret skiedede til Kongen sine Eiendeele i Suertinghe og 100 Mark purt Sølv efter den store Vægt. Thorkel. I. 118. — Den 25de October tilskrev Paven Erkebispen af Lund, og hans Lydbisper, samt alle Prælater i deres Stigter, at de skulde bandsætte de Legfolk, som havde tilegnet sig Sorøe Klosters Gods, og suspendere de Geistlige, som giorde det, indtil de begge havde rettet for sig, og givet Erstatning. Ligeledes den 25de October, til Abbeden og Brødrene i Sorøe Kloster, at de ei maatte kaldes for nogen Ret i Henseende til deres Gods over to Miile (dietæ) fra Klosteret. Den 27de October til Bispen af Ribe, Prioren ved St. Nicolai Kloster og Archidiaconus i Ribe, at de skulde twinge dem, og det uden Appel, til at

*) Om Lund Bye siges det samme i Islandske Annaler. Kall.

Valdemar Aar 1234. at erstatte, som i Lunde Erkestigt kunde have dømt noget Abbederne og Klostrene af Cistercienser-Ordenen (hvorunder Sorøe hørte) imod. Fremdeles den 27de October til Abbeden og Conventet i Sorøe Kloster, at Munkene maatte meddeele Sacramenterne til de Personer, som til deres Tieneste opholdt sig hos dem, og som ikke ellers let kunde faae nogen Præst. Endvidere den 27de October til Erkebispen af Lund, hans Lydbisper og alle Prælater om at forholde sig mod de Lægpersoner og Geistlige, der tilegnede sig Esrom Klosters Gods, ligesom forhen mod dem, der tilegnede sig Sorøe Klostergods. Og endelig den 9de December til Abbeden og Conventet i Sorøe Kloster, at deres Breve, forsynede med deres Segl, skulde gielde mod den Exception, som nogle giorde, at det virkelige Sigil ei var sendt med og foreviist, eftersom Sorøe havde efter Cistercienser-Ordenens Brug kun eet Exemplar af sit Sigill i Klosteret. Thorkel. I. 121-126. — Den 23de Januari mageskiftede Grev Adolph af Schauenburg udi Halberstad noget Gods med Marskalk Baldewin. Brevet er underskrevet af hans Broder Bruno, Provst i Lübek, Ludolf, Greve af Halremumde, Henrik, Greve af Daunenberg, Henrik, Greve af Waldenberg. Falke tradit. Corb. 620. — Hertug Albert af Saxen, Herre i Nordalbingien, skiænkede i Lybek i Februari Maaned til sine troe Borgere i Lybek Slottet Travemünde med hosliggende Flekke (villa) og alt Tilliggende, saa og Weichbilde Ret dertil. — Fra Perugia den 31te October befalede Paven Erkebispen af Lund og alle hans Lydbisper og geistlige Underhavende at band sætte alle de Lægfolk, som fornærmede Lygum Kloster og at suspendere de Geistlige, som giorde det, og under samme Dag og Sted tog han Klosteret under sin Beskyttelse. Lang. VIII. 190. — Den 21de Februari erklærede Paven ved sin Bulla fra Lateran hos Raynald. h. a. 45 Wilhelm,

helm, Bisp af Modena, paa nye til sin Legat i Liffland, Preussen, Gotland, Wirland, Estland, Semigallien, Kurland og andre omliggende Lande og Øer, overgav ham det Embede, som Bispen af Semigallien havde forhen havt heri, og gav ham Magt til at samle de adskillige Bispesæder, at indvie og indsætte Bisper, samt at forflytte dem fra det eene Sæde til det andet. Dette giorde han efter Wilhelms egen indstændige og med Graad sегte Begiering. Den 28de Februari gav han ham end videre Magt til at samle og adskille Bispedømmer, forflytte dem og sætte dem nye Grændser, i Anledning af at han havde hørt, at der i Reval, Wironien og fleere Lande under Wilhelms Legation var saa ringe Indkomst, at de ei kunde forslaae til een Bisp, ja at to Bispesæder sammenlagde neppe kunde underholde een Bisp, hvorover Sielenes Velfærd forsømtes. Cod. dipl. Polon. V. 12. Førend Wilhelm kom, gav Baldewin, der imedens vedblev Embedet som Legat, den 29de April i Riga 25 Haken i Kurland til St. Petri Kirke i Riga. Cod. dipl. Polon. l. c. Den 11te Martii gav han og tilkiende ved sit Brev i Riga, at Foged, Borgemestere og Borgere i Riga havde den 30te Julii 1233 afstraadt til ham al deus Andeel og Ret i Kurland og Semigallien, samt 70 af deres Lehnsmænd i det første, hvorimod han herved stadfæstede deres Byes Grændser saades, som Legaten Wilhelm havde fastsat, da Lambert var Bisp i Semigallien. Arndt Liefl. Chron. II. 35. — Den 1ste April forlehnede han derimod ved sit Brev i Riga 56 Riga Borgerne med Lehn i Kurland paa begge Sider af Windau, og det med Samtykke af Theodoric, den Saxiske Hertugs Dapifer og Procurator, saa at hver fik 25 Haken; dog skulde de nye Omvendte beholde alle de Rettigheder, som Kardinal Otto havde tilstaaet dem, og skulde disse Lehnsmænd hielpe til at bygge og forsvare et Slot. —

Valdemar Aar 1234.

Valdemar Aar 1234. Den 7de September stadfæstede den nye Legat Wilhelm ved sit Brev i Riga Forliget, sluttet den 17de Martii 1226, og da bifaldet af ham, mellem Munkene af Dünamünde og Byen Riga. Bisp Nicolaus af Riga underskrev og samtykte dette Document. — Den 10de September indsatte og indviede Wilhelm ved sit Brev i Riga Dominicaner-Munken Henric til Bisp i Oesel og maritima (Wyk), hvis Udstrækning og Grændser bestemmes. Han kalder sig her Pavens fornemste (primarius) Legat. Den 10de November tilbagekaldte Wilhelm ved sit Brev i Reval et Brev, givet af Bisp Godefrid i Oesel, Henriks Formand, om Kanikernes Indkomster; Her siges, at Godefrid var kun Bisp i faa Maaneder, forlod skammelig sit Stigt, frasagde sig det, kom aldrig til Oesel, bygde ingen Domkirke i Stigtet, tildeelte hverken Agre, Tiender eller Indkomster til sin Kirke eller Kanikerne, men ødelagde alt hvad der hørte til Sædet, da han intet Rentekammer havde, forlehnede, solgte og afhændige alting til nogle for Penge, og til nogle uden Penge, hvorover Wilhelm giør alt dette til intet, og giver Henrik Magt til i alt dette at handle efter eget Behag. Det lader, at Wilhelm har ei været de Danske god, og har Godefrid maaskee forlehnet endeel Danske Herrer med adskilligt i sit Stigt, og deriblant den navnkundige Jacob Suneson med Mone, thi jeg troer snarere, at det Estlandske Mone bør forstaaes herved, end det Danske Møen. Den 20de December giorde Bisp Nicolaus af Riga og Ordensmester Volqvin, samt Raad og Borgere i Riga, bekiendt ved deres Brev, at de havde deelt Landet Oesel, som var dem skatskyldig, og hvor de hidindtil havde ladet hæve Afgifterne ved fælles Sendebud, i 3 lige Deele mellem sig, saa at hver skulde herefter hæve Afgift af sin Deel. Efter Lodkastning havde Bispen af Riga faaet Waldele og 200 Haker af

Kili-

Kiligunde, Ridderne Horde, Mone og 300 Haker af Kiligunde, og Borgerne Carmele, eller Carbale, Snorue og 100 Haker af Kiligunde; enhver skulde være fornøiet med sin Deel, og de skulde staae hinanden bi, om nogen af deres Undersaattere vilde der giøre Opstand mod dem. Dette lader snart at stride mod, hvad Legaten Wilhelm havde forordnet om den Oeselske Bispops Magt i det Verdslige. Valdemar Aar 1234.

Vinteren over var Kong Hakon i Bergen, hvor hans Datter Christine blev født. Mod Fasten drog han til Sogn, og siden til Opland. Dansk Snorro 680. Torfæi hist. IV. 4. 23. — Der reiste sig Ueenighed mellem ham og Bisp Paul af Hammer, angaaende Øen i Mies, som Bagle-Kongen Inge havde givet til Bispestolen. Efter Tilskyndelse af Erkebispen og Skule Jarl drog Bispen om denne Sag til Rom, og i denne Anledning udstedte Paven adskillige Breve, alle fra Perugia, at han havde ladet opføre et Slot paa Bispens Eiendom, taget Land fra ham, og beskyttet dem, han havde sat i Band; Paven formaner Kongen til at afstaae herfra, og om han ikke vil, da lader han ham vide, at han havde givet Erkebispen (af Lund) Archidiaconus samme Sted, og Abbeden af Herivad Befaling at paaminde Kongen herom, og om han ei vilde rette sig, da at tvinge ham hertil ved den geistlige Band; Paven nødtes hertil, hvor meget han end ellers elskede Kongen. — Om Foraaret var Kong Hakon i Tønsberg, drog derpaa til Bergen, hvor Skule Jarl kom til ham, de levede da ret vel sammen, som de altid giorde, naar de vare hos hinanden; dog giorde falske Klaffere sig al Flid for at spilde deres Venskab. Dansk Snorro, Torfæus ll. cc. Fra Perugia den 11te October skrev Paven til Erkebispen af Nidaros og Bisperne af Bergen og Oslo, hvorledes Norges Hertug Skule havde meldt ham, at der

Valdemar Aar 1234. forhen havde været Tvist mellem ham og den Norske Konge om Rigets Deeling, som ved gode Mænd var bleven stillet, og som han bad Paven at lade holde ved Magt, hvorfor Paven overdrager dem at holde herover ved Kirkens census; dog skulde de ei forkynde Band- eller Forbud over Norge uden Pavens særdeles Befaling. Marini har afskrevet denne Bulle. I Anledning af Sagen med Hamer Bisp, har Marini og afskrevet følgende Breve, alle fra Perugia og af Paven; Et af 5te October til den Norske Konge, som forkortet er udgivet af Raynald ann. h. a. 47. og i Thorkelins dipl. p. 26; Et andet af samme Dag til Erkebispen og Erkedegnen af Lund, samt Abbeden af Herivad; Et af 10de October til den ædle Mand Norges Hertug, at antage sig denne Sag, da Paven vidste, at han var en andægtig Mand, som antog sig Kirkernes Beste; Nok et af 11te October til den Danske Konge, om at tillade Hamer Bisp at opholde sig i hans Land, da han frygtede for at opholde sig i sit eget, og flyede for Forfølgernes Aasyn; Og endeligen et af samme Dag til Erkebispen af Nidaros og hans Lydbisper, om at staae bemeldte Bisp bi, da denne Forfølgelsestid og saa kunde ramme dem. — Den Høst døde Kongens Moder Inga forend Advent Søndag; derefter drog Kongen til Tønsberg, hvor Islænderen Sturle Sigvatson, en Brodersøn af den berømte Snorro, kom til ham fra Rom, beskrev, hvor ilde det stod til paa Island med Mord og Ueenighed, og raadte ham til at forsøge paa at bringe Landet under sig; thi da kunde det komme i Roe og regieres ved Love. Den heele Historie viiser, at Norges Land ei er bleven undertvunget, eller meget svækket, uden dets egne Borgere have bidraget dertil for egen Fordeels Skyld. Kongen, som alle Konger, glædedes over at faae meere Land; dog da han

han var en god og from Herre, vilde han, at det skulde skee uden Krig og Blodsudgydelse. Ved Hiemkomsten arbeidede Sturle herpaa, men han brugte Magten, og undertvang endeel af Landet. Kongen var ei vel fornøiet hermed, da han handlede haardere, end han vilde have det. Dansk Snorro 681, Torfæi l. c. 24. Isl. Annal. — Om Vinteren var Hakon i Oslo, og blev ham da meget forebragt mod Jarlen, hvorover han skrev ham til i Tronhiem, hvor Jarlen da opholdt sig, at han skulde møde ham næste Sommer i Bergen for at handle herom. Dagen før den første Olufs Dag, det er den 28de Julii, kom det hellige Kors til Nidaros (maaskee den Deel deraf, som Kong Sigurd Jorsalafar havde sat i Kongehelle). Nicolaus blev indviet til Biskop i Grønland. Dansk. Snorro, Torfæus ll. cc. Isl. Annal. — Kong Olav af Man skiænkede til Abbed Yvo af Fournes et Stykke Land paa Man til at opføre et Abbedie paa det Sted, kaldet Russin, han gav og Kirkerne paa Øerne Jorder og Friheder, da han var meget andægtig og nidkiær for Gudstienesten; kort: han regierede til sine Undersaatters Fornøielse. Lang. III. 243. — Den 29de Martii døde Erkebisp Olaw Basatømir af Upsal. Isl. Annal. Lang. IV. 593. — Den Svenske Kong Erik drog nu med en Krigshær op mod den anden Konge Knud. Har Erik allerede igien regieret i Gothland, som jeg troer, saa har han ventelig ingen Hielpetropper havt fra Danmark, men er han kommen lige fra Danmark, som Ericus Olai p. 107 vil, saa synes det troeligt. Det alleene strider herimod, at Kong Valdemar nu var gammel, og hans Rige svækket; men maaskee ikkun frievillige Danske have fulgt med Erik, ligesom det lader, at de ikkun vare frievillige, som fulgte Sverker. Dette er vist, at Knud blev overvundet ved Sparsætra, to Mile fra Skara, og at han døde i dette Aar, uden Tvivl

Valdemar Aar 1234.

Valdemar Aar 1234. Tvivl af de Saar, han i dette Slag havde bekommet, hvorpaa Eric regierede alleene. Folkungen Hollinger undgik ved Flugten, og reddede sig til Gestrikeland. Lagerbring II. 343. Petrus Olai hos Lang. I. 184 kalder Knud en Tyran: Saa vel han, som Kronikerne Lang. II. 168. IV. 593 vidne, at Knud døde i dette Aar. — Alan, Herre af Galloway i Skotland, døde og blev begraven i Dundraynan, og efterlod sig 3 gifte Døttre, som deelte Landet mellem sig, og en uægte Søn Thomas, som i Faderens levende Live ægtede en Datter af Kong (Regnald) paa Man, hvilken Fordun kalder Konge af Arane *), som er en af de Sudersiske Øer. Chron. de Mailros, Fordun p. 752. sq. — Paven levede i Uforligelighed med sine Romere, forlod derover Rom, begav sig til Reate, kaldte Keiseren til Hielp mod dem, og dog søgte han underhaanden at ophidse Keiserens egen Søn Henrik mod Faderen. Muratori Ital. Gesch. VII. 499. sq. — Endskiønt Hertug Otto hidtil havde holdt med Stedingerne, saa var dog den Beskyldning mod dem for Kietterie saa skrekkelig **), at han ei turde afslaae Bisp Conrad af Hildesheim at lade sig korse mod dem, hvorover og Paven i sit Brev af 11te Februar ønskede ham til Lykke, samt tog ham, Familie, Land og Eiendeele under sin

*) Regnald kan vel ikke siges at være af Fordun kaldet Konge af Arane. Den rette Sammenhæng er denne: Hearne har i sin Udgave filiam regis de Arane desponsaverat, men Cod. Harleian. har i Stedet for regis de Arane, sat Reguli de Man. Er denne Læsemaade den rigtige, bliver Alan nok Regnalds Svigersøn, men er den anden den rigtige, kan med denne Konge til Arane være meent en anden. Kall.

**) Albert af Stade tillegger dem de græsseligste Forbrydelser, og er her meget udførlig i sin Fortælning, og paa ham beraaber sig da ogsaa Raynald. ann. h. a. n. 42. Kall.

sin Beskyttelse; hvilket han og i et andet Brev meldte til Bisperne af Hildesheim og Merseborg, og den udvalgte Erkebisp til Magdeborg. Imidlertid gik Otto dog ei i Marken mod dem, da de desuden havde Fiender nok, saasom Hertug Henrik af Brabant, Grev Florentius af Holland, Greverne af Geldern og Cleve havde ladet sig korse. Altsaa var dette Korstog ligesom det i vore Tider mod de Franske. Den 28de May skeede det første Slag ved Oldenesche, hvori Grev Henrik af Oldenborg, en Broder af Borchard, satte Livet til, og kort efter et andet. I begge bleve Stedingerne overvundne. De vare 11000 Mand stærke, og deres Fiender 40000, og bleve efter Renner hos Staphorst II. 19. 6000 Stedinger paa Pladsen, et Antal Albert af Stade selv har, som og Wolter; Efter Corner 6000, foruden dem, som druknedes; Efter Kroniken af Rastad hos Lang III. 187 4000, hvormed ogsaa den lyneborgske plattydske Kronike hos Eccard I. 1406 stemmer overeens, som og Keiserkroniken hos Mencken III. 126, hvilke to sidste i Grunden synes at være een Kronike. Munken Godefrid angiver kun de Dødes Antal for 2000, og siger, at de øvrige flygtede til Friesland, og at man egentlig krigede mod dem, fordi de ei vilde give Tiende. Den gamle landgrevelige Kronike af Thyringen har det bestemteste Antal, nemlig 5225. Efter Seieren dræbte den korsede Hær, som Corner vidner, alt hvad der levede i Landet, endog Qvinder og Børn, saasom slette Kyllinger kommer af slette Æg, og lode kun Qvæget leve. Saadan Grumhed stemmer overeens med Tiderne, dog maae man ei troe, at alle bleve dræbte. Orig. Guelf. IV. 42. 138. 139. Lang. III. 184-188. — Den 28de November skrev Paven til Kapitlet i Bremen, at da de bandsatte og kjetterske Stedingers Liig laae i saadan Mængde begravne i Kirkegaardene, at man ei kunde grave dem op igien, og adskille dem

Valdemar Aar 1234.

Valdemar Aar 1234. dem fra de Troendes Liig, saa skulde man paa nye indvie disse Kirkegaarde. Rasted Kloster kom ved Landets Ødelæggelse i saadan Knibe, at Munkene forlode det for et heelt Aar, da de ingen Føde kunde faae. — Nu arbeidede man af alle Kræfter paa at dæmpe den Uvillie, som var mellem Keiseren og Hertug Otto, i Anledning af at Keiseren havde tilkiøbt sig Brunsvig og fleere Stæder af Pfaltzgreve Henriks ældste Datter. Patriarchen af Aquilea, hans Broder Bispen af Bamberg, Kongen af Bøhmen, Landgreven af Thüringen, een af de Brandenborgske Markgrever, og Albert af Arnstein bleve nu beskikkede til Opmænd i denne Sag, som man seer af Keiserens Brev i Orig. Guelf. IV. 141 givet til Montefiascone i September Maaned. Orig. Guelf. l. c. p 43. — Hertug Otto skiænkede med Samtykke af sin Gemahlinde Mechtild og sine Arvinger noget Gods til St. Michaelis Kloster i Lüneborg, for sine Forældres Siele, og at de halve Indkomster deraf skulde to Gange om Aaret paa hans Faders Hertug Wilhelms og Moders Dødsdag, anniversarium, og til deres Sieles Beste uddeeles til Klosterets Munke. Heraf sees, at hans Moder Hertuginde Helena var da allerede død, og det ventelig i bemeldte Aar. Greven af Glichen, Hertug Ottos Frænde og fleere have underskrevet; og mærkelig nok siges dette Diplom, som er aftrykt i Rehtmeier chron. I. p. 471. og Orig. Guelf. l. c. p. 142 at være udstedt, da Christus herskede; thi heraf skulde man næsten slutte, at Otto ei erkiendte Frideric for Keiser. — Henrik af Oldenburg, Grev Burchards Søn, overlod en Gaard i Hemmehuse, som et Lehn til Conrad af Hemmehusen hans Hustrue og Børn, hvilken Faderen forhen havde havt til Lehn af Grev Adolph (af Holsteen) og denne siden havde solgt til Grev Ludolph af Halremunde Scheidt vom Teutsch. Adel p. 104.

Efter

Efter Alberic døde Hertug Otto af Meran i dette Aar; hans tredie Datter Beatrix skal have ægtet Grev Otto af Orlamünde. Mencken III. 641. De Meklenborgske-Brødre skiftede paa nye Landet mellem sig. Johan den ældste fik Meklenborg, og skrev sig siden der efter. Nicolaus fik Venden, Henric Burevin den 3die Rostok, og Pribislaus Steernberg, Parchim og Reichenberg, og skreve de sig hver efter sin Eiendom. De skreve sig alle kun Domini, det er Herrer (det samme som Lavard, hvilket Hertug Knud, Kong Valdemars Farfader havde brugt). Francks Meckl. IV. 18. Schrøders Meckl. 573. — Svantobor den 2den, en Søn af Kazimar den 1ste (Hertug af Pomern) indgik et Forlig med Klosteret Colbatz om Grændserne mellem begges Eiendeele. Af hans Diplom herom hos Dreger n. 100 sees, at han har erkiendt Hertug Barnim den 1ste for sin Herre. Den 31te October gav den Rygiske Fyrste Wizlav Byen Stralawe s: Stralsund samme Ret og Frieheder, som Rostok havde. Brevet hos Dreger n. 101 er givet i Charentz. — Den 9de September opmuntrede Paven ved sit Brev fra Spoleto de Troende til at fegte mod de hedenske Preusser, og de nye omvendte der til at blive bestandige i Troen. Forhen havde han den 28de Augusti i et Brev til Hertug Conrad af Massovien skienket af Preussen baade det, som var erobret, og herefter kunde erobres til den tydske Orden, og taget den under sin Beskyttelse. Om Vinteren havde de Christne under Herman af Balken hans Anførsel, samt de Polske Hertuger Conrad, Henric og Wladislaw giort et Indfald i Preussen og dræbt 5000 Preusser. Denne Seier erholdtes fornemmelig ved den Pomerske Hertug Svantopolcs og hans Broder Sambors fornuftige Anførsel; Toget varede i 2 Maaneder. Ridderne byggede da Slottet Radzin. Paa den Tid kom den Meiß- Valdemar Aar 1234.

Valdemar Aar 1234. nikke Markgreve Henrik med 500 Adelsmand Ridderne til Hielp, og indtog og ødelagde han i Pomesanien adskillige Kasteller ved Søen Drausne eller Draus. Hertug Boleslav og hans Moder undsnede nu af deres Hæftelse, og indtoge deres Land med Hertug Henriks Hielp. Coloman, som forhen havde regieret i Halicz, hialp sin ældre Broder Bela til at krige i Dalmatien. Dlugoss. p. 650-653. Kadlubko p. 37. — Jaroslaw, Fyrste af Novgorod, drog ind i Lifland mod Dorpt, og overvandt de Tydske i et Slag paa Jisen, men giorde dog derpaa Fred med dem. Tscherbatow p. 1101.

Aar 1235. Det var uden Tvivl om Foraaret, at Valdemar gik anden Gang ud med sin Flode mod Lybek, men en Storm drev den hen under Femern, hvorpaa han seilede hen til de Mekleborgske Kyster og begyndte at brænde der, hvilket viiser, at Fyrsterne der ei erkiendte ham, eller vare atter faldne fra. Endelig lagde han sig udenfor Warne Flod og begav sig til Rostok, maaskee for at forhindre, at Meklenborgske Skibe ei skulde foreene sig med Lybske. Lybekerne havde imedens udrustet 2 Skibe for dermed at forsvare Traven. Nogle store Skibe kom fra Reval, (efter Corner, p 879 som urigtig henfører det til 1238, hvorfor og bemeldte Byes Kiøbmænd vare endnu i Corners Tid frie for al Afgift og Told, som andre Kiøbmænd ei vare,) eller snarere fra Lybek selv, som Cranzius vil i sin Dania VII. 20 og Wandal. VII. 12, der med al Magt modsiger, at de vare fra Riga eller Reval, og paastaaer, at disse Byer ei engang i hans Tid var istand til at udruste en Kiøbmands Flode, mindre da, et at tale om, at Hvitfeld vil, at den var baade fra Riga og Reval, og legger til, at den Svenske Historie beretter, at de vare fra Sverrige (hvilket Johannes Magni

rigtig

rigtig nok omtaler, men henfører omtrent til 1250, og siger, at deres Skibe vare beslagne med Jern, og derved sprængte Jernkieden; Hvitfeld meener og, at dette først er skeet i Kong Erik Plovpennings Tid, men hvorom alting er, saa seilede disse Skibe med fuld Fart paa Lænkerne og brøde dem sønder; disse Lænker synes at have været trukne over den nye Udgang. Som nu og Valdemar ei endnu havde nedsænket de dertil belavede 8 Skibe, saa havde Lybekerne frie Udgang. De løbe da derfor med deres Flaade i Søen, som var besat med et udvalgt Mandskab, og angrebe den Danske Flode, som laae udenfor Warnemünde, medens Meklenborgerne giorde Anfald paa de Danske, som vare i Land. Dette var det første Søeslag, som Lybekerne vovede med de Danske, og hvori de havde Fordeel, thi de erobrede 5 store Skibe, som de opbrændte, og toge Besætningen deels til Fange, deels dræbte de dem, og giorde der anseeligt Bytte. Den største Kogge, som var besat med 400 Mand, meget stor og forsynet med høie Bord, erobrede de ogsaa og bragte til Lybek. En stor Storm ødelagde nu ogsaa de Skibe, som Kongen vilde have nedsænket. Alt dette nødte ham at vende tilbage til Danmark med uforrettet Sag. Efter Cranzius i hans Dania l. c. *) skal Valdemar dog have drevet Lybekerne tilbage, men derpaa have vendt hiem, ventelig fordi han ei var stærk nok. Nu beklagede Lybekerne sig for Keiseren over, at Valdemar og Adolph havde bekriget dem. Keiseren kaldte saavel Lybekerne som Adolph til at møde for sig i Worms, hvorhen han

Valdemar Aar 1235.

 som

*) Han modsiger sig da i hans Wandal l. c. Men maaskee der i hans Dania skal læses *ab illis retro pulsus*, i Stedet for *illis retro pulsis*. Corner beskriver Lybekernes Seier, som meget større, og kalder de Danskes Flugt: *turpis fuga*. Kall.

Valdemar Aar 1235. som ved St. Hans-Tider den 24de Junii. Efterat Keiseren havde overveiet begges Foredragende, forligte han dem sammen saaledes, at Adolph afstod al Ret til Staden, som enten han eller hans Forfædre havde besiddet, og det saavel for sig, som for sine Efterkommere, saa at Lybek i alle Ting alleene skulde staae under Riget, hvorimod han fik af Keiseren 5000 Mark, (saa skriver Corner og efter ham, Bangert orig. Lubec. hos Westphal. mon. I. 1305. Beckers Lübeck. Gesch. I. 193. sq.) hver beregnet til 13 Skilling Engelsk. Da nu Valdemar alleene ei kunde bekrige Lybek, saasom han nu ei kunde angribe dem til Lands, saa faldt Krigen mellem ham og Lybek bort af sig selv. Naar Hvitfeld skriver, at Valdemar 1234 drog til Venden, for at bekræfte, hvad han der inde havde, og som laae under Fyrstendømmet Rygen, saa er dette maaskee skeet i dette Aar 1235. — Et Mariæ Billede blev ved en Matrone baaret fra St. Knuds eller den store Kirke i Odense, og lagt paa en Sygs Bryst, som derved blev aldeles helbredet. Vidtløftigen skal dette findes beskreven i en Bog om St. Knud, som nu enten ikke meere er til, eller ligger skiult i en Afkrog. Lang. IV. 24. — Et Franciscaner-Kloster blev stiftet i Viborg (Lang. V. 511) og et herligt Dominicaner Kloster i Slesvig, Pontopp. annal. I. 649. ligesom og de sidste fik St. Johannis Kloster i Hamborg, endskiønt de dervarende Kaniker satte sig heftig derimod. Lambec. orig. II. 20. — Efter Botho hos Leibnitz. III. 362. og Corner hos Eccard. 865 indviede den lybske Bisp Johannes Cistercienser-Klosteret Rheinfelden, 2 Mille fra Lybek i Wagrien, i dette Aar; dog ingen af dem er meget paalidelig i Aarstal. — Paven skal efter Manrique Annal. Cisterc. I. 467 fra Lateran den 21de Januarii have tilskrevet Abbeden for Herivads Kloster i Skaane om Abbed Wilhelms Canonisation, ligesom hans

hans Formand Honorius havde giort 1224. Manriqve meener, at Herivad og Granadiom ere eet, som nok bliver rigtigt, og siger, at Tuta Vallis, det er Tvis-Kloster, stammer fra Herivad. — Abbed Magnus af Øm Kloster døde, efterat have siddet i 2 Aar og 11 Dage. En Ærgrelse, som han havde faaet paa Tinget over de Verdsliges Opførsel imod ham, foraarsagede hans Død. Han blev begravet i Munkenes Kapitel, og var den første Abbed af Øm, som døde i Embedet. Michael, en meget klog og forstandig Mand, kom efter ham, og besad han den Gave at kunde rette sig efter alle; Han var og opdraget i Kloster-Disciplin fra Ungdommen, og meget duelig i verdslige Forretninger, tog sig og meget af Brødrene, naar de forsaae sig, og søgte at bringe dem paa rette Vei igien. Lang. V: 259. — I Pløn den 24de Augusti gav Grev Adolph ved sit aabne Brev hos Westphalen IV. 3203 Borgerne i Oldenborg i Wagrien lybsk Ret at leve efter; men fik han derimod Krig med Lybek, (hvilket synes at forudsætte, at han endda ei var meget vel sindet mod denne Bye), saa skulde de leve efter Retten af hans Bye (unser stadt) Hamborch, (hvilket viiser, at han har anseet sig for Overherre af Hamborg), og skulde de ei kunde dømme en Sag efter Retten af en af disse Byer alleene, saa maatte de betiene sig af begges Ret. Blant Underskrifterne forekomme Raadmændene af Oldenborg og Pløn, thi han gav samme Ret til begge disse Byer, Herre Johan Ranzau og fleere. Aaret efter skiænkede han dem begge Weichbild, det er en vis Strækning, hvor deres Ret og Friheder skulde gielde. — Saaledes befriede han disse Byer, skriver den gamle holsteenske Krønike i Leibnitii access. p. 36., fra Holsteens Ret, og begunstigede dem derimod med lybsk Ret, paa det de desnarere skulde formedelst Marked-Friheden komme i god Stand, og Borgerne i dem nyde

Valdemar Aar 1235.

Be-

Valdemar Beskyttelse, thi alle de der nøde sand Kiøbsted Ret, vare frie for
Aar 1235. den almindelige Lands Lov og Ret og fra Adelens Vælde, og paa saadan Maade skabtes en Middel- eller Borgerstand, som kunde holde Adelstanden Modvægt, og var ved fælleds Fordeel forbunden med Landsherren. — Da Sværdridderne i Lifland formaaede alt mindre og mindre at forsvare sig mod Russer, Lithauer og fleere Folk, saa drev de af al Magt paa Foreeningen mellem dem og den tydske Orden, og sendte derfor den sidstes Mester Herman af Salza to Riddere til Lifland, for at erfare Sværdordenens Tilstand. Arndt Liefl. Chr. II. 35. — Den 7de April stadfæstede den pavelige Legat Wilhelm ved sit Brev i Dünamünde til Raadet og Borgerne i Riga den halve Deel af Indkomsterne af deres tredie Deel paa Oesel, fordi de havde overladt ham den anden halve Deel, som han igien havde overladt til Bisp Henrik af Oesel, paa Vilkaar, at om Bispen af Oesel eller nogen anden paa hans Vegne nogensinde vilde tage til sig den først ommeldte halve Deel, saa skulde han derved have forbrudt den sidste halve Deel. Da dette Brev er givet i Dünamünde, saa har Wilhelm ventelig været i Begreb med at gaae derfra til Skibs, maaskee til Preussen, hvor han og var Legat. — Den 30te Januari bfalede Paven Abbeden af Riddagshusen, atter at sende sin Prior til Lifland, for der at prædike Evangelium, hvortil den Liflandske Bisp havde engang antaget ham.

Kong Hakon drog fra Oslo til Tønsberg, og derfra til Bergen, og da han ei der fandt Skule Jarl, drog han efter Aftale til Tronhiem; imedens var Jarlen draget derfra til Ørkedal og Opdal, hvorhen Kongen skikkede ham Sendebud for at formane ham til at vende tilbage, men nogle urolige Tieneres Raad fik Overhaand, saa han drog over Fieldet, og til Opland, og opholdt

sig

sig en Stund i Hammer. Nu frygtede alle for en nye Krig, hvorover Kongen sendte efter Erkebispens og andres Raad Sendebud til ham, og lod ham tilbyde den tredie Deel af alle Lehne paa Opland og i Vigen, samt Fred Vinteren over. Skule tog herimod, og begav sig til Oslo, Tønsberg, og endelig til Kongehelle, hvor han blev længe, og antog Folk, og hvor mange afsagde Eed til ham, hvilke fik af Birkebeenerne det Navn Varbelger *). Mange Valdemar Aar 1235.

*) Om dette Ords Bemærkelse har Justitsraad Thorlacius tilskrevet mig saaledes: Dette Navn Varbelger gav man først de Folk, som næst efter Kuflungerne giorde Opstand mod Kong Sverre. Disse Varbelgers Konge var Vikar, en Søn af Kong Magnus Erlingson, og var et Barn paa nogle Aar; deres fornemste Anfører var Simon Kareson; men de bleve snart slagne og adspredte af Tønsbergerne. conf. Sverris Saga cap. 114. Denne Simon Kareson, selv nær beslægtet med de Norske Konger, der nedstammede fra Sigurd Jorsalafar, var ellers Fader til den Philippus, som blev Baglernes sidste Konge, og fik endelig Kong Sverres Datter med Dronning Margrethe til Ægte. Længere hen blev Navnet Varbelgir tillagt de Folk, som tilligemed Hertug Skule giorde Opstand mod Kong Hagen Hagenson; hvilken Faction ved bemeldte Skules Død blev ødelagt. Navnet Varbelgir troer jeg burde hede Vargbelgir, og er sammensat af Vargr, som i det gamle Sprog betyder en Ulv (lupus), og belgr Dansk: Bælg (utris it. uterus). Af det gamle Varg, kommer uden Tvivl det Tydske erwürgen, jugulare, og det Danske Varulv, som burde hede Varguly, lupus larvatus s. versipellis. Dette Danske Ord er tilligemed saa mange andre, venteligt ved Normannerne, kommen ind i det Franske Sprog, hvor Varulv kaldes loup garou; thi her er det Danske Varulv giort til Gvarulv, og siden til garou. Varg eller Ulv betyder i en uegentlig Meening en hemmelig eller lumsk

Valdemar Aar 1235. ge raadte da Jarlen til Krig. Fra St. Laurentii Kirke i Tunsberg lod Kongen en stor Skat udtage, han der havde forvaret, og føre den til sig til Tronhiem, hvor han holdt Julen. Danske Snorro, Torfæus IV. 4. 25. — Endeel Islandske Annaler henføre først til dette Aar Dødsfaldet af Kongens Moder Inga, og Sturles Komme fra Rom til Norge, men dette strider mod den anden Sturles Beretning i Kong Hakons Historie, og mod Tingenes Sammenhæng og Følge. — Den Engelske Kong Henrik udstedte den 22de Junii i Woodstock et Leidebrev for Jarl Skule i Henseende til hans forehavende Reise til det hellige Land frem og tilbage, som dog aldrig gik for sig, og hvilket Leide skulde gielde til Mikelsdag næste Aar. Rymer. act. publ. I. 341. — Den 24de April udstedte samme Konge i Windsor et Leidebrev for sin troe Mand, (dilectum) og Ven Olav, Konge af Man og Øerne, at han selv tilligemed sine Folk maatte frit reise hen og tilbage i Engelland, for at besøge ham, og skulde dette Leide vare til den 1ste Augusti. Til M. Gerolds Søn, Justitiarius og alle Balliver i Irland, skrev han ligeledes, at de imedens maatte ei tilføie bemeldte Kong Olavs Lande og Eiendeele nogen Skade, og den 11te Julii skrev han fra Westmünster til samme M. Justitiarius, at

lumsk Fiende. conf. Sverris S. cap. 129. Det betyder ogsaa en Røver eller Freds Forstyrrer: vargr i veum, sanctæ pacis violator. Ordet belgr, uterus, bruges ofte hos de gamle for Personer; ligesom man i Dansk siger en ugudelig Krop (ↄ: et ugudeligt Menneske); Fyldevom (Fyldevomb, comessator. I Knytlinga kaldes Væringerne (Vinbelgir), formedelst deres Drikfældighed. Ordet Varbelger (Vargbelgir) betyder altsaa lumske Fiender eller Røvere; thi begge Deele ligge i den uegentlige Bemærkelse af Ordet Varg eller Ulv. Suhm.

at han havde lovet at give Kong Olav af Man og Herne Magt til hver Paaske at annamme i Irland 40 Mark, og 100 Krannoker, (et Irsk mig ubekiendt Maal,) Hvede, og 5 Tønder (dolia) Viin, hvorimod han for sit Lehn og Tieneste, homagium et servitium, skulde af al Magt søge at bevare Kysterne af Engeland og Irland, som vendte hen imod Man. Altsaa var denne liden Konge Engelands Vasal i Henseende til Man, og Norges i Henseende til Suderøerne, og havde desuden ofte Ulempe af sin Naboe den Skotske Konge. Rymer. l. c. 339. 341. — Et Franciscaner-Kloster blev stiftet i Søderkøping i Sverrig. Lang. V. 514. — Thomas, uægte Søn af Alan, Herre af Galloway, opæggede Indbyggerne der mod den Skotske Konge, og kom did med endeel Hielpetropper fra Irland, og med en Irsk Konges Søn, men forligte sig med Kong Alexander, efterat han var bleven overvundet. Skoterne udøvede da stor Grumhed i Galloway, og deres Konge Alexander lod i Edinburg 2 fornemme Irske Herrer sønderslide af Heste. Chron. de Mailros hos Gale, Fordun p. 753. — Keiseren dæmpede den Opstand, hans Søn Henrik havde giort mod ham, og som han meere end engang faldt tilbage, saa satte han ham i Forvaring paa et Slot i Apulien. Muratori Ital. Gesch. VII. 505. sq. Paven bandsatte Sønnen, fordi han havde giort Oprør mod Faderen, uagtet han dog underhaanden forhen havde ophidset ham dertil. Pavens heele Opførsel er saa tvetydig og indviklet, at man ei kan finde Rede i den, og ligesaa indviklet er Skribenternes Beretning derom; dog kan det, at Keiseren besluttede sig til at give Paven 120000 Unzer Guld, have bidraget meget til at formilde ham. Efterat Sønnen var nu bleven udsonet med Faderen, befalede Paven ved sit Brev fra Perugia den 1ste Augusti hos Rayn. h. a. n. 10 Bispen af Regensborg at ophæve hans Bandsættelse. Deri

Valdemar Aar 1235.

Valdemar Aar 1235.

taler han om, at Kong Henrik skulde dog først stille sikker Borgen for at erstatte de Danske Riddere, som vare paa deres Hiemrei fra Rom blevne plyndrede af ham, den dem foraarsagede Skade, og ligeledes de Geistlige, som han paa samme Maade havde behandlet, da de reiste hen og tilbage fra Rom. Denne Tildragelse synes at vilse, at Kong Henrik har ei været de Danske gunstig. — Hertug Otto vedblev endnu snart at kalde sig Hertug af Brunsvig, snart af Saxen. Endelig blev han aldeles forligt med Keiseren til Maynz i Augusti Maaned, og udstedte Keiseren sit Diplom paa, at Otto af Lyneborg skulde kaldes og være Hertug af Brunsvig og Lyneborg. Saaledes blev et nyt Hertugdom stiftet: Otto aflagde det Saxiske Hertugdoms Navn, og Albert af Anhalt var og forblev Hertug af Saxen, men beholdt mindre Land og Magt, end de gamle Saxiske Hertuger. Hertugdommet blev giort arveligt, men paa Ottos Sønner og Døttre. Den 21de Augusti forlehnede Keiseren Otto med dette nye Hertugdomme. Efter dette forligte Otto sig med Otto og Conrad, Grever af Everstein, som havde holdt med Keiseren mod ham. Paa den Tid var endda 2 andre Grever af Everstein, Ludvig og Herman. Og som det var Keiseren meget om at giøre, at have Otto til Ven, da han skiønnede paa, at han ei havde ved Paven ladet sig forlede til at modtage den keiserlige Værdighed, saa formanede han ved sine Breve Ministeriales i Grevskabet Stade og Byen Stade selv til at igiengive Otto, hvad som tilhørte ham, og hvorover Krig opkom mellem Otto og den Bremiske Erkebisp, og beleirede den første Bremen ved Mortensdags Tider, det er den 28de November, havende i sin Hær 1200 Riddere og Knapen, brandskattede og brændte Landet, samt indtog Slottet Otterenberg, og fast heele Grevskabet Stade, hvorpaa han vendte tilbage for Winterens Skyld.

Skyld. Alb. Stad. Orig. Guelf. IV. 45-58. 167. 168. — Den 20de Augusti tog Paven fra Perugia de overblevne Stadinger til Naade, og løste dem ud af Band ved et Brev til Erkebispen og Kapitelet i Bremen. — Den Meklenborgske Fyrste Johan fik af Keiseren stadfæstet til Hagenau, hvorhen Johan reiste, alle sine Lande til Vands og Lands, venteligt for at nyde i al Fald Rigets Beskyttelse mod de Danske. Valdemar Aar 1235.

Efter Hvitfeld skal Kong Valdemar 1236 have givet Lunde Sæde sin Stadfæstelse paa de 3 Parter og Herreder af Bornholm, som det til den Tid roeligen havde besiddet. — Valdemar, den Danske Kong Knud den 5tes Søn, først Bisp i Slesvig og siden Erkebisp i Bremen, døde nu Munk i Klosteret Lucke. Alle vore Aarbøger samt de Islandske henføre hans Død til dette Aar, undtagen Lang I. 167. II. 437. IV. 24, som have 1235: Petrus Olai hos Lang. I. 184 er tvivlsom mellem begge disse Aar. Det er klart, at Lucke bør søges i det Calenbergske, og heder egentligen Lockum, hvorfor det er desforunderligere, at den lærde Hamsfort hos Lang. I. 287 har ladet ham døe i Lucca i Italien. Valdemar opnaaede en Alder af omtrent 80 Aar. Efter Klosterkrøniken af Lockum hos Leibnitz script. Brunsv. III. 694 fulgte 12 adelige Personer med Valdemar og bleve Munke med ham. Han skal der have udøvet store Dyder, det er at sige, været flittig i at læse og synge, og udviist megen Ydmyghed. Der blev han begravet paa St. Vitalis Dag den 20de April lige for St. Hans den Døbers Alter, og følgende Gravskrift sat over ham paa en Træetavle: Aar 1236.

Woldemar in Sleswic et Brema simul coronatus
De Dacia genitus, hic pro Monacho tumulatus,

 Qvi

Valdemar Aar 1236.

Qvi tria claustra suis expensis ædificavit
In Dacia, qvæ sub regula propria dedicauit.
Gaudeat in Christo, cui mundus vixit in isto,
Qui legit hoc, dicat, ut in pace reqviescat.

Ved disse 3 Klostere maae forstaaes Aas, hvilket han dog egentlig kun berigede, da Erkebisp Eskil forhen havde stiftet det, Gulholm, og Bekkeskov i Skaane, som han og kun berigede, da Eskil havde stiftet det. Man fik da et stort og godt Navn ved at stifte og bygge Klostere, nu ved at nedbryde dem: begge kan have Ret efter Tidernes Omstændigheder, men begge gaae vel og forvidt. — I Klosteret Cisteaux i Bourgogne i Frankrige viises et nyt Gravskrift, hvorefter han skulde være død Munk der den 18de Julii 1226, og bleven der begravet, men alt dette er uden Tvivl urigtigt. *Hvitfeld beretter, at Brødrene ved Aaskloster i Halland havde en Bog de kaldte Valdemars Bog.* — Efter *Erici Kronike Lang. I.* 167. stiftedes i dette Aar Klosteret Paradiis, af hvilket Navn er et Nonnekloster i det Westphalske i Grevskabet Mark; Sigter han til det, da maae det vel have staaet i Samfund med Rye Kloster, hvori denne Skribent var Munk. — Efter Kroniken hos Lang. II. 168 døde Johannes Cabbi, som maae have været en anseet Mand, siden hans Død staaer antegnet, thi forresten kiender jeg ham ikke. — Den 13de Martii døde Ludger, en velfortient Kanik i Roskilde. Lang. I. 287. — St. Mariæ Nonnekloster i Roeskilde skiedede til St. Peders Kloster i Nestved al den Jord, som det havde kiøbt af Peder, Provst i Kalby. Lang. IV. 399. — Abbeden i Sorøe Johan Kaare, (en Søn af Cecilia, en Datter af Jon Gallen, som var Søn af Suno, Skialm Hvides Søn, altsaa af den mægtige Absalonske Slægt) gik fra Sorøe, efterat

have

have forestaaet det i 3 Aar og 9 Maaneder, og blev valgt til Abbed i Esrom, hvor han forblev i nogen Tid, og vendte derpaa tilbage til Sorøe igien, hvor han ventelig levede som Munk. Joseph, en Siellandsfarer, blev valgt til Abbed i Sorøe i hans Sted. Lang. IV. 535. 555. — Franciskanerne fik et Kloster i Randers og ligeledes i Svineborg (Svenborg), hvis Slotshøvedsmand Astrad Fracke, Kong Valdemars Drost, stiftede det, og blev siden Munk der. Han var Ridder og med at underskrive Documentet om Kong Valdemars Befrielse 1225. Lang. I 287. V. 511. 518. — Kong Valdemar stadfæstede den 28de May ved sit aabne Brev paa Samsøe, hvor han maaskee da holdt en Herredag, Klosteret Vitskøl alle de Eiendeele det retmæssigen havde bekommet siden Concilium i Lateran 1215, og lod det bekræfte ved sine Sønners Kong Erics og Hertug Abels Sigiller. — Til Indvaanerne i Hanna-Syssel skrev Kongen, at ingen var frie for at give af deres Plouge visse Penge til Ribe Kirkes Bygning, saa at ei alleene Legfolk, men endog Klostermænd vare forbundne at betale disse Penge, denarii. Besynderligt, at dette Brev til Legfolk er, som alle andre fra de Tider, paa Latin, hvilket kom deraf, at Geistlige udstedte dem. — Bisp Gunner i Ribe tilstod ved sit aabne Brev hos Terpagr. Rip. Cimbr. 178, at han havde givet Kanikerne i Ribe den Rettighed, at saavel deres Bønder som Brydier, coloni et villici, skulde være frie for at svare til Bispen eller nogen anden, uden deres Herrer alleene, Bøder for hellig Brøde eller Fastedagenes Overtrædelse. — Islænderen Urækia, Snorro Sturlesøns Søn, reiste over Danmark til Rom, og forærede Kongen ham en Hest, paa hvilken han giorde Reisen til og fra Rom, og giorde han et Vers Kongen til Ære. Oluf Hvitaskiald, Snorros Brodersøn, en god Poet, var og hos Kon-

Valdemar Aar 1236.

Valdemar Aar 1236. Kongen, og holdtes af ham i megen Ære. Sturlunga Sag. — Den 29de April gav Grev Adolph af Holsteen i Plon denne Byes Borgere lybsk Ret, og om han havde Krig med Lybek, da Hamborger Ret, og om een af dem ei var i visse Tilfælde tilstrækkelig nok, da Frihed at betiene sig af begge; han gav og Byen Weichbild. Johan Ranzau har blant andre underskrevet. Dette Diplom er paa plattydsk og venteligt oversat fra Latin. Det blev siden stadfæstet 1266, 1322, 1385, 1390, 1487 og 1542, og indeholder dette sidste dem alle. Grevens Navn skrives her Alleph. Westphalen IV. 3205. sq. — Paven stadfæstede den 22de May Klosteret Neumünster dets Gods og Eiendeele. — Erkebisp Gerhard af Bremen beskikkede i Stade Provst B(runo) af Hamborg og Th(ideric) Provst af Kyvena til at dømme i en Tvist mellem Thedelm, Provst af Neumünster, og Ridderen Etheler af Ottenebotele, angaaende Advocatiet af Bondebyen Horst, og de dømte i Stade, at Etheler skulde deele Fordeelen deraf med Klosteret, saalænge han levede, men efter hans Død skulde den heele tilfalde Klosteret. Blant Underskrifterne forekommer Erkebisp Gerhard af Bremen, Albert Abbed til Mariæ Kloster (i Stade, den bekiendte og saa ofte anførte Historieskriver), og Grev Adolph af Holsteen. — Ligesom en bekiendt og ulykkelig Mandsperson døde, nemlig Bisp Valdemar, saa døde et Fruentimmer af samme Art, nemlig den Franske Dronning Ingeborg, Kong Valdemar den Stores Datter, kun med den Forskiel, at Bisp Valdemar var Skyld i sin egen Uheld, da Ingeborg derimod var ulykkelig uden egen Brøde. Hun blev begraven i St. Johannis Kirke tæt ved Corbeil, hvor hendes Kobbergrav var endnu at see med hendes Billede paa under Lampen i Choret, (men det er siden bleven flyttet til Enden af Mariæ Kapel,) og følgende Gravskrift:

Hic

Hic jacet Isbergis, Regum generosa propago,
Regia qvod Regis fuit uxor, signat imago.
Flore nitens morum, vixit Patre Rege Dacorum
Inclyta Francorum Regis adepta thorum
Nobilis hujus erat, qvod in ortis sangvine claro
Invenies raro, mens pia, casta caro,
Annus millenus aderat deciesqve vicenus
Ter duo terqve decem, cum subiit illa necem,
Felicis luce vitæ subducta caducæ.
Hugo de Plagliaco me fecit

hvorved uden Tvivl sigtes til Pave Felicis Festdag den 29de Julii. Hendes Traestoel, hvori hun hørte Messen, skal i dette Seculo endnu have været til. Af Cisterciensernes almindelige Kapitel sees, at hun gav til deres Orden 10 Pund af Dyon's (Vægt og Gehalt). I Statutet derom hos Lang. VI. 129 kalde de hende Endeburgis. Munken Alberic lader hende først døe 1237, og kalder hende Frue af Orleans, fordi det var hendes Enkesæde og Livgeding; han skriver hende og Gneburdis eller Indeburgis de Dacia. Den lærde Franskmand Bruhier har med megen Flid skrevet hendes Levnet, som endnu ikke er trykt, men omtales i dennes Eloge hist. som findes ved hans Recherches sur Herodote. Paa det første Sted hun laae, er sat paa en Marmorsteen: Hic jacet Regina Isburgis, Dacorum regis filia, Uxor Philippi Augusti Francorum Regis, Hujus prioratus S. Joannis in insula, Ordinis S. Joannis Hierosolymitani fundatrix munifica. Obiit anno 1236, mense Julio. Marmoreum hoc saxum in gratitudinis monumentum poni curarunt Prior et Religiosi, cum altare vetustate dirutum novum construxerunt 1736. Voyage litt. de

Valdemar de 2 Benedict. I. p. 209. Montfaucon monum. II. p.
Aar 1236. 110. Millin antiqu. nation. III. 25-29. C. Stephani diction. hist. in Isburg. Hvitfeld I. 139. 148. 162. *). — Den 5te Febr. tilskrev Paven fra Viterbo sin Legat Wilhelm om Fattigdommen af de Stifter Reval, Wironien og fleere, saa at hver af dem ei formaaede at underholde een Bisp, og neppe to tilsammen, hvorover han giver ham Magt til at foreene og adskille Bispedømmerne, ligesom han finder det tienligt, dog saaledes, at Lunde-Kirkes Ret blev ubeskaaret. Raynald. h. a. 61. — Fremdeles tilskrev han ham den 18de Febr. fra Viterbo Brevet hos Raynald. 62-64, at man maatte forhindre, at de Lande Lifland, Semigallien, Kurland og Esthland, som Prædikebrødrene havde omvendt, ei faldt igien fra Troen, og til Hedenskabet, hvorover han formaner ham til at vaage. Han lader ham og vide, at han havde befriet de Fattige i Bremer-Stigt, saa og i Magdeborg, Havelberg, det halve Brandenborg ved Elven, Verden, Minden og Paderborn, samt paa Gothland fra deres Løfte at drage til det hellige Land imod at forbinde sig til enten personligen at reise til bemeldte Lande for at stride der mod Hedningene i eet Aar, eller og at understøtte dem med Pengehielp, og derfor at nyde samme Aflad som for det hellige Land. Wilhelm skulde og see til, at de nye Omvendte nøde al tilbørlig Frihed, at Kirker bleve anlagde og forsynede med Indkomster, at Tienderne bleve forlehnede bort, og Landet ei deelt uden pavelig Tilladelse; han skulde ligeledes formaae de Bisper, som havde faste Sæder, og Domkirken, Ordens-Ridderne og Riga

*) Nøiagtigere beskrives disse Monumenter af Engelstoft i hans Philip August og Ingeborg. Sid. 278. sq. Kall.

Riga Borgere, samt de nye omvendte, det beskyttedes ved faste Slotte, til at anlegge fleere Fæstninger og Stæder for de Bisper, der endda manglede dem. — Endvidere tilskrev han ham den 24de Februari ligeledes fra Viterbo, at da Bispen fra Semigallien havde anklaget for ham Bisperne af Riga og Dorpt, Ordensmesteren og Brødrene, og Borgerne af Riga, hvis Procuratorer vare samtligen tilstæde hos Paven, saa havde han beskikket Bispen af Sabina til deres Auditor, og efter hans Indberetning afsagde Paven efter Overlæg med Kardinalerne, at Ordensmesteren og Brødrene skulde overgive til Legat Wilhelm i den Romerske Kirkes Navn Kastellet Reval, Byen Reval, Harrien, Wirowien og Jervien, saaledes, at det overlodes til Paven selv, om han vilde fordre de oppebaarne Indkomster tilbagegivne. De skulde og tilbagegive, hvad der var plyndret fra de Døde, og hvad de havde faaet i Løsepenge for Fanger i Krigen ved Reval Kastel, samt igien opbygge Kastellerne Agnilethi og Goldenbeck, og tilbagekalde de Lehne, de i bemeldte Lande havde uddeelt. Bispen af Riga skulde give tilbage til Bispen af Oesel de 3 Sogne han besad i Wyk, og den fiette Part han havde af Oesel, og Borgerne af Riga ligeledes den fierde Part, de besadde der. Almuen eller Kirkerne skulde have den tredie Deel af Tienderne, og saa mange Kapeller bygges, som behøvedes, dog saaledes, at hver Kapellan kunde have 10 Mark i Indkomst (det er 100 Rigsdaler); de nye Omvendte skulde beholde deres Hustruer, som de havde ægtet forend de bleve døbte, dem undtagne, som de ei burde have efter den guddommelige Lov, men derimod skulde de efter Daaben rette sig i dette Fald efter de canoniske Forskrifter; alle de Forlehninger af Tiender, som bemeldte Bisper og Klerken J. og hans Vicarius Hormodus havde givet, skulde hermed være tilbagekaldte, og ingen Geistlig maatte tage

Valdemar Aar 1236.

Valdemar Aar 1236. Investituren for verdslige Ting af nogen verdslig Person, men af leens af den Pavelige Legat. — Paven skal og, som Raynald h. a. 62 skriver, ved et andet Brev have befalet sin Legat Wilhelm at nøde Sværdridderne til igien at give til det Lundske Erke-Sæde de 3 Stigter Leal (Wyk), Wironien og Reval, som de havde bemestret sig, og hvilke den Lundske Erkebisp Andreas havde stiftet. Uden Tvivl har Paven allerede havt i Sinde at skaffe Kong Valdemar disse Lande igien, hvorfor han og giorde sig megen Umage, og naar Esterne ei skulde være frie, saa var det meget billigere, at de stode under den Danske Konge, der først havde bragt dem til Christendommen, end under Sværdridderne. Ja Paven skal endog i dette Aar efter Raynald annal. h. a. 65 have tilskrevet sin Legat Wilhelm om at formane Ridderne til at give Kong Valdemar Reval tilbage, som han fordrede, imod at han betalte dem deres Omkostninger, og skulde Legaten giøre en fast Fred mellem dem. Denne Bulla er uden Tvivl den Celse taler om appar. p. 66, og siger at være udstedt fra Viterbo den 10de April. Disse Stridigheder mellem Bisperne, Ordenen og Riga Borgere have uden Tvivl bevæget den Semigallske Bisp Balduin til at nedlægge, som Munken Alberic skriver, sit Bispeembede i Pavens Hænder, og alleene forbeholdet sig at forrette Velsignelser og Indvielser, dog lader det, at han nogen Tid har vedblevet at forestaae Embedet, maaskee Paven ei vilde modtage hans Afstaaelse. Nu arbeidede man af al Magt paa at foreene begge Ordener, den Tydske og Sværdriddernes, sammen, og afferdigede den sidste til den første Gesandtere i Marburg; men de Tydske vilde ei gierne befatte sig dermed, saasom Sværdridderne havde et ondt Rygte paa sig. Arndt Liefl. Chron. II. 35. sq. Gadebusch Liefl. Jahrb. II. 220. sq. Munken Alberic skriver saaledes om dem: De kalde sig

sig Guds Riddere, og foregive at holde Tempelherrernes Orden, men ere dog i intet Tempelherrerne underkastede, og som de ere Kiøbmænd og rige Folk, og forhen for deres Misgierninger giorte landsflygtige af Saxen, saa ere de nu voxne til saadan Magt, at de tænke at kunde leve uden Lov og uden Konge. — Mange Pilegrime kom nu til Lifland, (hvoriblant en Greve af Danneberg, en Slægt der uddøde omtrent 1376, og Dieterich af Haseldorp,) og med deres Hielp saa og Bispernes bragte Ordensmesteren Volqvin en stor Magt paa Benene, hvormed han drog ind i Lithauen og mod dets Storfyrste Ringold. Han foer frem der med Mord og Brand; men Lithauerne omringede ham med en talrig Hær, og endskiønt han værgede sig tapperligen, saa faldt han dog endelig selv paa St. Mauritii Dag eller den 22de September, tillige med Greven af Danneberg, Dieterich af Haseldorp, 48 Riddere og mange Pilegrime, hvis Antal Corner hos Eccard II. 883 angiver 3000 og den Lüneborgske plattydske Krønike ibid. I. 1407. 2000. En stor Mængde Sølv og Guld faldt ei alleene i Overvindernes Hænder, men de bemestrede sig endog mange Skibe, saa at man frygtede for, at de paa dem skulde komme til Tydskland, hvorover Lybekerne bleve saa bange, at de befæstede deres Bye med en Vold imod Holsteen, som dog først egentlig skeede 1241. De Liflandske Skribenter henføre denne Tildragelse først til 1238; men man bør troe den samtidige Albert af Stade, som har 1236. Ringold døde kort efter denne Seier i Novogrod.

Valdemar Aar 1236.

I Norge kom det endelig til god Forstaaelse mellem Kongen og Jarlen ved Erkebispens Mellemhandling, og gav Kongen Gidsler til Jarlen, hvoriblant sin egen unaturlige Søn Sigurd; dog nægtede Kongen at lade Jarlens nægte Søn Peder beholde Faderens Andeel i Norge efter hans Død. De levede Vinteren over

 sam-

Valdemar Aar 1236. sammen i Bergen i eet Herberge, hvorover ingen da turde see Sladder og Lygn mellem dem. — Den indbyrdes Krig vedvarede paa Island, og blev den berømte Snorro Sturlesøn og hans Søn Urækia overfaldet paa Reykholt af hans egen Broder Sigvat og hans Søn Sturke med 1200 Mand, og maatte han vige for Overmagten. Isl. Annal. Dansk. Snorro. — Den 24de May gav den Engelske Kong Henrik udi Merewell et Beskyttelsesbrev til Olav, Konge af Man og Øerne, som vilde reise til Norge efter den Norske Konges Befaling, og befalede han alle sine Balliver og troe Mænd at bevare bemeldte Konges Mænds Jorder, Ting, Indkomster og alle Eiendeele, saa at de ingen Skade kom til, imedens han var borte i Norge i sine Forretninger. Rymer act. publ. I. 363. — Den 17de December tilskrev Paven fra Viterbo Erkebispen af Lund om Pallii Sendelse til den nye Erkebisp af Upsal Jarler. Efterretning om dette Brev skylder jeg min gode Ven Fredenheim. — Imellem Keiseren og de Lombardiske Stæder kom det til aabenbare Krig, og holdt Paven underhaanden med dem, af Frygt for Keiserens tilvoxende Magt. Muratori Ital. Gesch. VII. 513. — I Martii Maaned forlehnede Keiseren til Hagenau Bisp Peder af Raceborg med hans verdslige Eiendeele, men Peter døde endnu i samme Aar, og havde Ludolph til Eftermand, som geraadede i Stridighed med den Saxiske Hertug Albert, og begav sig derover til Wismar. Kapitelet af Bardevik indtog den 21de November i sit Broderskab, det er: giorde deelagtig i sine gode Gierninger de længe siden afdøde Grever (af Rustringen, siden Oldenborg) Huno, hans Hustrue Willa og deres Søn Friderich, som havde stiftet Rastad Kloster. — En Eberhard, Greve af Eberstein, nævnes i et Diplom hos Schannat hist. Wormat probat. p. 46. — Hertug Otto af Brunsvig og Erkebisp Gerhard

af

af Bremen bleve nu forligte, saa at den sidste gav nogle Lehne til den første, hvoriblant og var Harborg, som siden forblev i Hertugernes Vold, dog blev Befestningen af den, saa og Otterenberg nedbrudt. Orig. Guelf. IV. 58. — I et Diplom hos Dreger cod. Pomer. n. 107 af den Caminske Bisp Conrad af den 29de May nævnes Johannes, Abbed af Hilde eller Eldenau. — Barnym, Slavernes Fyrste, stadfestede ved Brevet hos Dreger n. 110 med Samtykke af sin Broder Hertug Wartislaw, hvad hans Moder Miroslava, Bogislai Enke, og hendes Søster *) Hyngardis, Kazimars Enke havde givet til St. Alberts Kloster ved Danzig, Gdanzk. Da nu Ingardis var en Datter af Johannes, Fyrste af Rygen, saa viiser dette, at Miroslava og var det. Wartizlav (3), Slavernes Hertug, (Ingers og Casimirs Søn) solgte ved Brevet ibid. n. 41 den 25de Julii sin halve Deel af Landet Treptov ved Riga, som laae paa den Side mod Camin til Abbeden i Balbuck. Dette skeede i Dimin. Imellem Markgreverne Johan og Otto af Brandenborg og Herre Wizlav af Demin sluttedes den 20de Junii i Cremeve en Forening, hvorefter den sidste tog alle sine Lande til Lehn af den første, undtagen hvad der hørte til Hertugdømmet Saxen, og overlod dem de Lande Staregard, Bezeritz og Westove indtil Floden Tholenze; døde han uden Arvinger, da skulde Demin og alle hans Eiendeele tilhøre dem, og om den Danske Konge tilegnede sig noget

Valdemar Aar 1236.

*) Dette synes at følge deraf, da Barnym kalder Hyngardis materteram suam, dog herimod trætter Wachsen i Geschichte von Colberg p. 49-51, beraabende sig paa, at de Gamle brugte slige Navne ubestemt, og at da Kazimar var hans Farbroder, saa kunde han og kalde hans Kone matertera, men da burde han snarere have kaldet hende amita. Suhm.

Valdemar Aar 1236.

get deraf og forligte sig derom med Markgreverne, saa skulde de derfor stille Wislaw Garantie (Warandia); og om han blev sendt af Markgreverne, for at modtage noget Gods af Kongen, saa skulde han følge dem uden sin egen Bekostning og Møie; havde han mistet noget i sin Barndom eller ved andres Forseelser, da skulde Markgreverne skaffe ham det igien. Af dette Document slutter jeg, at Markgreve Johan har da allerede været gift med den Danske Prinzesse Sophie. — At den Slesiske Hertug Henric da søgte at giøre sig til øverste Regent i Polen kan sees af hans Diplom hos Dreger n. 108, hvor han skriver sig Hertug af Cracau, Slesien og Polen. Uladislaus (sputator) skriver sig og i et Diplom hos Dreger n. 109 Hertug af Polen, hvilket viiser, at han endnu har besiddet noget der. Hans Sønner Bolezlav, Dirsicray og Eustachius nævnes der ogsaa. — Henrik af Slesien søgte reent at udjage Wladislaw; til hvilken Ende han beleirede Kastellet Gnesen, men forgieves. Den 2den Julii deelte Hertug Conrad sit Land mellem sine Sønner; Boleslav fik Masovien og Casimir Cujavien, Dugloss. 656. 657. — Paven skrev den 30te May fra Interamna Brevet til sin Legat Wilhelm hos Raynald. h. a. 61, at da nu saa meget af Preussen var omvendt til Troen, at der kunde stiftes, inddeeles og underholdes Bispedømmer, saa skulde han med Raadførsel af de Tydske Riddere sætte dette i Værk. — Saasom den forrige Konge af Halicz Coloman, som og kaldes Slavernes Hertug, forholdt Tempelherrerne noget Gods, saa formanede Paven ham til at afstaae derfra. Raynald. h. a. 66. — Jaroslaw af Nowgorod blev nu fordreven fra Kiew af Fyrst Wladimir. Tatarerne lode det nu ei blive ved blotte Streiferier, men undertvang Bulgarerne, der vare Muhamedaner, og beboede Casan. Tscherbatow 1105. sq.

Ved

Ved den Bremiske Erkebisp Gerhards Mellemhandling kom det saavidt, at den Jydske Hertug Abel, Kong Valdemars Søn ægtede den 26de May, men efter Albert af Stade den 25de April Mechtild, en Datter af den Holsteenske Grev Adolph og af Hedvig eller Heilvig fød Grevinde af Lippe. Efter dette maae Mechtild i det mindste have været født 1223. Brylluppet skrede med stor Pragt, enten i Holsteen, som Lerbeke hos Meibom I. 512 vil, eller og i Byen Slesvig, efter Hvitfeld. Dette Giftermaal behagede ikke Kong Valdemar, thi han frygtede for, at det skulde give Anledning til Ueenighed mellem Brødrene Eric den tilkommende Regent og Hertug Abel, og at denne sidste skulde stole paa Hielp fra Holsteen, en Formodning, som og Udfaldet stadfæstede, da de Holsteenske Grever siden fast altid holdt med Hertugerne af Slesvig mod de Danske Konger. Imidlertid skriver dog Lerbeke, at al Strid og Ueenighed mellem Valdemar og Adolph var bleven bielagt ved den Bremiske Erkebisp Gerhards Mægling. Mechtild kan da have været omtrent 14 Aar gammel, og Abel 20 Aar. Aarbøgerne af Esrom Lang. I. 244 henføre dette Giftermaal urigtigen til 1236; men de sætte længe her altid eet Aar for tidligt; dog have Krønikerne, ib. II. 173. 437 samme Aarstal 1236, og Petrus Olai er uvis mellem begge Aar. Stral ib. III. 310. skriver hende Metilda, hvilket meere ligner det Danske Mette end Mechtild eller Methilde gior, og siger reent ud, at Abel tog hende mod sin Faders Villie *). — Imellem de Danske og Norske eller Baager, som Tillægget til den Siellandske Krønike ib.

Valdemar Aar 1237.

*) Det samme sige ogsaa vigtigere Krøniker hos Lang. I. 167. 287 og giøre de og fleere ogsaa den samme Bemærkning, som Suhm, om Ulykkerne af dette Giftermaal.

Valdemar Aar 1237.

ib. II. 634 kalder dem, var en Strid i Skanør. Petrus Olai hos Lang. I. 184. II. 261 kalder det bellum, og vanker mellem 1236 og 1237, men alle andre have det sidste Aar. Erici Krønike Lang. I. 167. Aarbøgerne af Wisbye ib. I. 254, de, som slutte med 1415, ib. I. 391 have og bellum. Hamsfort derimod prælium, og lægger til, at de Norske bleve slagne, cæsi Norveci. Kroniken Lang. II. 168 siger, at Normanerne ɔ: de Norske bleve dræbte i Skanør, interfectio Normanorum Scanör, hvilket, som og den Talemaade i Kroniken ib. II. 437. Norici corruerunt in Schanör, og ligeledes denne hos Stral ib. III. 310 pugna inter Danos et Norvecos in Scanör ɔ: Strid, Slagsmaal mellem de Danske og Norske i Skanør, bringer mig paa de Tanker, at dette har ei været andet, end en Tvist mellem Fiskere og Kiøbmænd, som skee kan i en stor Forsamling, som Hvitfeld skriver, allerhelst man i den Norske Historie, der er saa fuldstændig om de Tider, ei finder mindste Spor til Krig eller Fiendtlighed mellem Danmark og Norge. Hertil kommer, at Petrus Olai hos Lang. I. 184 anfører tillige, at Borgere i Roskilde bleve dræbte, interfectio civium Roskildis et Normannorum Scanör; begge Deele kan da maaskee kun have været indbyrdes Strid og Slagsmaal, og ei foraarsaget ved nogen udvortes Fiendes, da Drik paa de Tider var saa almindelig, kunde sligt let skee. — Paa St. Clementis Dag den 23de November var efter Erici Krønike I. 167 og Hamsfort I. 287 og II. 173. III. 310 en overmaade stærk Storm, hvilken Petrus Olai Lang. I. 184 urigtig henfører til 1236, og Aarbøgerne af Esrom Lang. I. 244 ligesaa. — Abbed Peder af Riga Kloster erholdt af den Jydske Hertug Abel, inclitus Dux, fuld Frihed for alle Klosterets Eiendomme med alle dets Brydier og Bønder for al Afgift og kongelig Rettighed imod 53 Mark af

gang-

gangbare Penge denarii, saa at Hertugens Arvinger aldrig maatte handle imod det herpaa givne Friheds Brev. — Den 16de Junii holdt Erkebiskop Uffo med sine Lydbiskoper og andre Prælater et Provincial Concilium i Kallundborg, men Tiden har berøvet os, hvad der blev afhandlet og besluttet. Langeb. I. 184. — Franciskaner Munkene fik et Kloster i Roskilde, og vare efter Hamsfort hos Langeb. I. 287 og denne Ordens Historie hos Langeb. V. 512. Kong Eric, Erkebiskop Uffo og den Roskildske Biskop Niels deres Befordrere, men især Grevinde Inger, en Datter af den mægtige Mand Jacob Sunesen, som i første Ægteskab havde Stori eller Scorio, Kong Valdemars Marskalk, der endnu var i Live 1230, men efter hvem hun rimelig nu var Enke, og derfor kunde give saa meget bort. Siden giftede hun sig med Grev Conrad af Regenstein, efter hvem hun igien var Enke 1257. Hun gav til dette Kloster sin egen Gaard og Boelig i Roskilde, der var fra Grunden af opmuret. Imidlertid var dog Frue Esa, som var Moder til Herr Niels Rønning efter Langeb. V. 512 den egentlige Stifterinde. — Urigtigt er det, naar Hamsfort hos Langeb. I. 287 henfører til dette Aar Kongens Krig med Lybek. — Den 14de Marts stadfæstede Kongen udi Ringsted de Friheder og Rettigheder, som hans Fader K. Valdemar og Broder K. Knud havde givet Munkene i Esrom. Han skriver sig her Valdemar den anden. Thorkel. dipl. I. 127. — Den 4de Julii gav Kong Eric i Kallundborg til Riber Biskop for den halve Andeel samme havde i Mynten (fabrica) i Riber Bye Plougskatten, censum aratrorum, i Hartha Syssel, Almind Syssel og Warwith Syssel med Byerne Warwith (Varde) og Læmwich (Lemvig), hvilket han giorde med sin Faders Samtykke, der forhen havde med sit Privilegium biefaldet saadant. Ved et andet Brev, men uden

Valdemar Aar 1237.

Valdemar Aarstal, til dem, som boede i Warwith Syssel, giver han deres Aar 1237. Meenighed (universitatem) tilkiende, at han i ingen Ting vilde formindske Riber Bisskops Skibsrederie eller Styreshavne diminuere nauigia Domini Episcopi, ligesom hans Fader og havde sammesinde givet Bisskopen ved Sendebud tilkiende. Derfor om nogen Mand kom fra Bisskopens Styreshavne til Kongen og giorde ham homagium (Huldskab og Mandskab) paa en svigefuld Maade fortiende, at han hørte til Bisskopens Styreshavne, vilde han herved tilintetgiøre saadant homagium og ansee det for ugiort, thi den, legger Kongen til, som ved løgnagtig Foregivende erholder noget, fortiener at miste hvad han har faaet. Terpager Rip. 682. — Den Saxiske Hert. Albert stadfæstede i Razeburg den 3die Nov. det Bytte St. Johannis Kloster i Lybek havde indgaaet med den Holsteenske Grev Adolf. Mærkeligen skriver han sig her Hertug af Saxen, Engern og Westphalen, Herre af Nordalbingien, kalder Abbeden af St. Johannis Kloster i Lybek sin kiere Mand, siger, at han har ladet sig bevæge ved Abbedens og heele Kapitelets Bønner, kalder Grev Adolf sin troe Mand, taler om, at Abbeden havde Hals og Haand judicium manus et capitis i og uden for Byen, at han selv havde umiddelbar af det tydske Rige begge de Godser, som mageskiftedes, hvoraf dog kuns Bondebyen Sycima (Cismar) nævnes. I Sigillet forestilles han ridende til Hest. Noodts Schl. Hollst. Beytr. II. 452. — I et andet i Lauenborg udstedet Brev, hvorved han giver det Hamborgske Kapitel noget Gods i det gamle Gamme, skriver han sig med samme Titel, og kalder Grev Adolf sin Vasal. Staphorst Hamb. Gesch. I. 508. — Af Klosteret Uetersen haves en vidimeret Copie af et Diplom, hvori Herr Henric af Barmstede nævnes, som første Stiftere, der kaldte 12 Nonner did fra Reinbek, og giorde

Go-

Godeskalk, Præst i Crempe til Provst og Frue Elisabeth til Priorinde, samt gav did den halve Deel af alt sit Qvæg, Grund til at bygge paa, 3 Husen, mansos, som laae derved, den halve Andeel i en Vandmølle og heele Vindmøllen, og giorde dem med sine Arvingers Samtykke frie for alle Byrder af disse Eiendomme. Han gav da ogsaa hertil den halve Deel af Byen Asseburg med alt tilhørende, ligesom ogsaa sin egen Gaard og Boelig til Boepæl, og flyttede han selv med Kone og al sin Familie andenstedshen. Han gav dem end videre 24 Agre, jugera, ved Krempe, 24 Steder Schapel Rug i Byen Horst, og heele denne Byes Tiende; 52 Steder Schapel Havre i Krempe; af Smør aarlig fra Glunde duas mensuras, quae *mole* vulgariter dicuntur: Ja han lagde med Frue Alheid og Sønnerne Henrik og Otto ogsaa selv Grundsteenen til Kirkens Bygning, og gav ved den Leilighed endnu til Klosteret 2 Husen, mansos, med tilhørende, en Cement-Mark ved Ullerso og et Teglværk, hvor alle de Steen brændtes, som til deres Bygninger behøvedes. Kort efter døde han 1238 den 24de Aug. og gave ved hans Begravelse hans Sønner til Klosteret den anden halve Deel af Byen Asseburg. Westphalen monum. I. 10. IV. 3486. 3498. Noodt Beytr. II. 3. 452. 453. Christiani Schl. Hollst. Gesch. II. 195. 196. — Den 7de Sept. stadfæstede Paven fra Reate det Preetziske Klosters Privilegier. Molleri Isag. in hist. chers. Cimbr. 400. 401. — Den 13de May skeede udi Viterbo Foreeningen mellem Sværd-Ridderne og den Tydske Orden. Brevet herom er af 6te May til Legaten Wilhelm, og foeordner Paven deri, at Ridderne i Lifland uagtet den Tydske Ordens-Privilegier skulde staae under Bisperne og Prælaterne i Lifland, og skulde Landet ei komme under noget fremmed Herskab, da det tilhørte den hellige Apostel Peder. Saaledes fik denne vigtige Strid omsider en Ende, og befalede da Heimesteren Herman af Salza, som opholdt sig i

Valdemar Aar 1237.

Valdemar Venedig. Herman Balcke, Landmester i Preussen, at begive
Aar 1237. sig med 40 Riddere og mange Væbnere til Liefland. Gruber orig. Liv. 183. sq. Duisburg. chron. Pruss. III. 28. Kelch. hist. Liv. 76. sq. Arndt Liefl. Chron. 36. sq. Gadebusch Liefl. Jahrb. II, 223. sq. Gebhardi Allg. Weltg. L. 371. Den Pavelige Legat forkyndte nu ogsaa efter en pavelig ham givet Bulle, at Riga Stift skulde udvides paa hin Side Duna, da det havde fremfor de andre Bispesæder de største Omkostninger og den meeste Umage. Kurlands Stift skulde strække sig fra Floden Windau og Memel til Lithauen og Semigallien, og Semigalliens Stift fra Memel, Curland og Duna ved Floden Nigerix, og i lige Linie fra Nigerix Udspring til henimod Polocz, og skeede dette med det Semigalliske Capitels Villie, da Sædet var ledigt. Dobriel cod. dipl. Polon. V. 14. Af disse Stifters Inddeeling tager Gebhardi l. c. S. 73. Not. v. Anledning til at nægte, at de Danske havde indrettet Curlands Bispedømme. — Den 12te May skrev Paven atter til sin Legat Wilhelm, at han skulde søge enten selv, om Leilighed dertil gaves, eller ved Breve og særdeles Sendebud at formaae den Danske Konge til at indgaae Fred med de Tydske Riddere, naar de kom til Liefland, bortrydde al Leilighed til Trætte og Avind, og giøre sig dem stedse forbundne, især naar de vare villige til i Henseende til Slottet Reval at indgaae efter Legatens Godtbefindende et saadant Forlig, som kunde baade være dem og Kongen nyttigt. Et Stykke heraf findes indført i Raynald. ann. h. a. 65. Forhen den 10de April havde Paven tilskrevet fra Viterbo, denne sin Legat, at da Sværdriddere havde efter hvad som Magister Johan Legatens Capellan havde berettet, beleiret Slottet Reval, imedens Kongen sad fangen, og Kongens Besætnings Anfører der havde overgivet Slottet til Ordens-Mesteren og Ridderne i den Romerske Kirkes Navn, saa skulde Ordenen

denen nu giengive Kongen det tilligemed Tilbehør, dog først, naar en fast Fred var sluttet mellem Kongen og Ridderne *). — Den 14de

Valdemar Aar 1237.

*) Brevet, som Porthan access. ad recens. Bullarii Celsiani p. 32 titerer, lyder saaledes: Ex parte carissimi in Christo filii nostri - - Daciae Regis illustris fuit propositum coram nobis, quod cum fel. record. Innocentius et Honorius Romani Pontifices praedecessores nostri sibi duxerint concedendum, ut terram, quam suis, vel suorum laboribus et expensis eriperet de manibus paganorum regno suo et ejus Ecclesiis applicaret, idem personaliter cum exercitu et magnis laboribus, ac expensis in Estoniam proficiscens ad fidem Christi multos cum auxilio ejus traxit ibidem, occupando et firmando inter alia quoddam castrum, quod Revalia nominatur, sed eo postmodum captivato Fratres militiae Christi in Livonia mandante Magistro Johanne Cappellano tuo castrum obsedere praefatum, et sic custodes ab ipso Rege inibi deputati illud magistro et fratribus dictae militiae recipientibus Ecclesiae Romanae nomine reddiderunt. Quare petebat ut castrum ipsum cum pertinentiis suis et fructibus perceptis ex eis sibi restitui faceremus. Quia vero predicto Regi tanquam catholico Principi et Ecclesiae Romanae devoto nolumus in suo jure deesse, qui sumus omnibus in justitia debitores, cum constet nobis tam per confessionem procuratoris eorundem fratrum, quam alias, dictum castrum per eundem Regem in terra inimicorum fore fundatum, mandamus quatenus ipsum ad manus tuas nomine nostro recipiens, postquam illius possessionem habueris corporalem, dicto Regi castrum cum pertinentiis suis restituas supradictum, proviso nichilominus ut inter prefatum Regem ex una parte, et supradictos fratres et alios, qui castrum detinent memoratum ex altera firma pax et amicabilis compositio intercedat, pactionibus, renuntiationibus, et cautionibus idoneis interiectis, quod pro dampnis et injuriis hinc inde illatis, necnon occasione proventuum de terris ipsum Regem contingen-

Valdemar Aar 1237. 14de April bekræftede Biskop Gunner i Ribe ved sit Brev i Fughum dette Kloster den Jord i Sæthemark og Lytherholm, som Kethil Arth. havde saavel under Biskopens Formand, som under Biskopen selv skiænket did. Langeb. VIII. 221.

Om Foraaret droge den Norske Konge med Jarlen til Trondhiem, hvor han forligte sig med den Hammerske Biskop Povl, og gav paa Øre-Thing sin Svigerfader Skule Hertugs Navn, hvilket ingen i Norge forhen havde baaret, uden det skulde have været Guttorm, Harald Haarfagers Mörbroder. Hakon tænkte vel herved at fordrive Kongetanken hos Skule, men det lykkedes ham ikke. Saavel Kongen som Hertugen holdt godt Venskab med Keiser Frideric, og sendte hinanden paa begge Sider Foræringer og ofte Gesandter. Hakon og Skule droge sammen til Bergen og bleve der om Vinteren. Kort før deres Ankomst havde Borgerne i Bergen og Hollænderne, som handlede der, været i stort Slagsmaal sammen og bleve mange af de sidste dræbte. Danske Snorro 686 sq. Torfæi hist. IV. 4. 26. — Gudmund den gode Biskop i Holum, og Serkvir, Biskop paa Færøerne døde. Langeb. II. 507. III. 92. Pontoppid. ann. I. 650. — Den Hellige Thorlaks Fest blev vedtaget at feires. Langeb. III. 92. I de Islandske Annaler siges, at Kong Hakon lod sig krone, hvorom ellers intet vides. — Den berømte Dagfind Bonde døde. Snorro Sturleson og hans Broder-Søn Thord maatte nu rømme Island, og kom til Norge. Langeb. III. 92. — Trondhiems

gentibus perceptorum a fratribus supradictis, vel expensarum, quas in eodem castro iidem fratres asserunt se fecisse nullatenus de cetero alterutrum se molestent, et super hiis omnibus ad inuicem se absoluant. Contradictores etc. Dat. Viterbii 4 Id. Aug.

hiems Erkebiskop maatte selv hente pallium fra Rom, men da Veien var lang og Bekostningerne store, Sædets Indkomster der-imod ringe, havde han formaaet sine Lydbiskoper til at give endeel Penge dertil, hvilket Paven biefaldt ved Brev fra Viterbo den 12te May. Raynald. ann. h a 67. Paa hans Spørgsmaal om, da Hvede og Viin vare saa sieldne i Landet, en anden Sædeart og Øl ei maatte i deres Sted bruges i Alterens Sacramente, svarede Paven nei. Han befalede fremdeles Erkebiskopen ved Brev af 11te May at suspendere Biskopen af Holum, som var blind, og Biskopen af Orkenøerne, som var paralytisk fra deres Embeder. End videre paalagde Paven ved Brev den 16de May Erkebiskopen at afskaffe den Misbrug, at Præsterne giftede sig, beraabende sig paa en Tilladelse dertil, som Pave Adrian foregaves at skulde have givet, da han som Albanensisk Biskop og Pavens Legat var i Norge. Den 16de May stadfæstede Paven ved tvende Breve det Trondhiemske Sædes Rettigheder samme givne af Adrian og fleere Paver. — Den 6te April udgav den Engelske Kong Henrik atter en Befaling om den Manske Kong Olavs Reise til Norge, som han tillod, og tog ham under sin Beskyttelse, indtil han kom tilbage. Rymer act. I. 371. Man maa deraf slutte, at der intet er blevet af hans Reise forrige Aar, ligesom der ei heller blev af i dette, da han den 21de May døde paa St. Patriks Øe, og blev begravet i Abbediet Ruffin. Hans Søn Harald, som var 14 Aar gammel, blev hans Eftermand. Han reiste strax til Øerne og beskikkede sin Frænde Loglin til Statholder paa Man. Paa Øerne blev han med Glæde imodtage af Indvaanerne, og om Høsten sendte han Dufgald, Thorgild og Molmore, Nials Sønner, og sin Ven Joseph til Man for der at regiere. De kom den 21de October til St. Pa-

Valdemar Aar 1237.

triks

Valdemar Aar 1237. triks Øen, og den 24de samlede alt Folket af Man sig i Tingval, hvor og de tre Nials Sønner indfandt sig tilligemed Loglin. Efter megen Ordvexling kom det til Strid, og faldt da Dufgal, Molmore og Joseph, hvorpaa de øvrige toge Flugten, og Loglin vedblev sit Statholderskab. Langeb. III. 231. Johnston. antiqu. Celto-Norm. 32. 33. — Johanne, en Datter af den Engelske Kong Johan og gift med den Wallifke Fyrst Lhevlin døde og blev begravet paa Øen Anglesey, hvor og en Dansk Prinz skal være begravet Wynes hist. of Walis p. 257. — Raadet og Folket i Hamborg kiøbte efter den Riddagshausiske Krønike hos Meibom. script. III. 353 for 200 Mark Sølv af en vis Ecbert, Keiser Ottos Drost og Søn af Guncelin i Wolfenbüttel, Told Indkomsterne af Oldeslohe og forærede samme til den Holsteenske Grev Adolf, da hans Datter havde Bryllup med Hertug Abel, hvortil Raadet var indbudet. Lambec. Orig. Hamb. II. 24. — Den Engelske Kong Henrik gav i Westmünster den 20de Marts Kiøbmændene fra Gulland Brev paa at maatte overalt i Engelland handle og kiøbe, samt være frie for al Told og Paalæg. Drejer spec. jur. Lubec. 269. — Den 16de Sept. gav Rygernes Fyrste Wizzeslaw i Charenz til Domkirken i Bergen meget Gods for sin afdøde Gemahlindes Margretes og sine Sønners Sieles Beste. Blant dem, som have underskrevet, forekommer Martinus Sum, som er den første der forekommer nævnet af min Slægt, der er fra Rygen. — Tartarernes brøde under Baldar Chans, Czingischans Sønnesøns Anførsel 600000 Mand stærke ind i Rusland, indtoge Resan, dræbte sammes Fyrste Georg, sloge ved Colomak den Russiske Hær, hvis Fyrste Roman, Georgs Broder, omkom, indtoge derpaa og opbrændte Colomak og Moscau. Tscherbatou 1119. sq.

Den

Den 26de Februari skiænkede Bisp Henrik af Oesel og Wyk paa det sidste Sted ved sit aabne Brev til den Tydske Orden, med Samtykke og Raad af den Pavelige Legat Wilhelm, af Aarsag, at hans Vasaller satte sig saa meget op mod ham, og for at faae Bistand af bemeldte Orden og dens Land-Mester Herman, den fierde Deel af Wyk og 7 Kylegunder, samt 50 Haken i Wyk eller paa Oesel efter sit eget Behag, med al Rettighed, Frihed og Tiende, forbeholdende sig alleene det Aandelige, dog undtog han 300 Haken, som skulde anvendes til en Domkirkes Stiftelse, og i de 3 første Aar til at bygge Kastellet Stenbergh; Derimod gav Ordenen ham den fierde Deel af Mone, som dog først skulde deeles efter 10 Aar, og imedens være i Fællig. Af Kastellet skulde Bispen og Ordenen ogsaa besidde hver det halve, men Taarnet og Porten tilhøre Bispen, og i det mindste 10 Mand ligge der i Besætning, hvoraf de 6 skulde være Ordensriddere; Landet der omkring paa ½ Miil skulde tilhøre Slottet. Derimod skulde Ordenen forsvare Bispen og hans Eiendeele mod alle og enhver. I Følge dette gav Legaten samme Dag i Riga en Executions-Dom mod de 2 Brødre Odward og Henric Lode, som, uagtet Bandsættelse var forkyndet mod dem, havde voldelig besiddet over et Aar endeel Gods i Wyk, Bispen af Oesel tilhørende. Han tildømte Bispen alt deres Gods i Wyk, og overdrog Land-Mesteren Herman Balke og Ordenen at forskaffe ham Besiddelse deraf. Begge disse Diplomer findes i Oesels Registeramt i det Kongelige Tydske Cancellies Archiv. Den 21de April bekiendtgiorde Nicolaus Bisp af Riga i Legaten Vilhelms Overværelse, at efter en Foreening mellem den Rigaske Bisp Albert og Sværdridderne eller Christi Riddere, var den tredie Deel af Letland og Lifland bleven overladt til dem, paa Vilkaar, at Bispen skulde beholde den fierde Deel af den der-

Valdemar Aar 1238. faldende Tiende, og denne fierde Deel solgte han nu til Ridderne for 200 Mark prøvet Sølv. Land Mesteren Herman, in Livonia preceptor, har blant andre underskrevet dette Document, hvis Original forvares i Antiqvitets-Archivet i Stokholm. — Imedens dette skeede, var Kong Valdemar bleven kied af de idelige Forhalinger Ordenen giorde med at tilbagegive ham Reval, og tilhørende Lande efter Pavens Befaling, og havde derfor samlet en mægtig Hær og Flode ved Vordingborg, som det synes, for dermed at fare til Esthland, og med væbnet Haand søge sin Ret. Da nu heraf kunde have opkommet megen Blodsudgydelse og Fare for den christne Troe i Lifland, saa reiste den Pavelige Legat Wilhelm og Landmester Herman af Lifland og Preussen selv til Danmark, og droge til Kongens Leir, hvor de den 7de Junii gave ham deres høire Hænder, og indgik med ham i Stensbye (en Bondebye i Siælland, Vordingborg Amt, Baarse Herred, Kallehauge Sogn, en god Miil fra Vordingborg, hvor da ventelig en Kongsgaard har været) i Overværelse af Kong Eric, Hertug Abel og Christopher, Kong Valdemars Sønner, Erkebisp Uffo af Lund, Peder Bisp af Aarhuus (som maae være kommet efter Ebbo, der ventelig resignerede 1237), Nicolaus af Roeskilde, Johan af Børlum (som maae være kommet efter Homerus eller Orm, der sad 1219,) Prædikerbrødrene Johan, Amfrid, Bonin, Minoriterne Reynahard og Albert, Greverne Albert og Ernest (begge af Glichen) *), tilligemed mange Brødre af den Tydske Or-

*) Her nævnes endnu i Afskriften af den Latinske Original i den Ølelske Registrant, der giemmes i det Tydske Cancellies Archiv: et Domini Hermanni Preceptoris in Livonia et Pruscia fratrum domus

Orden, og de ypperste af Danmark, og med alle deres Villie, Samtykke og Raad blev følgende Forening sluttet: At da Paven efter Kardinalernes Raad og efter flittig Raadsøgning havde tildømt Kongen af Danmark Kastellet og Staden Reval, Jervien, Wironien og Harrien, som altsammen laae i Esthland, og denne Sags Iværksættelse var nu bleven opsat i 2 Aar, hvorfor den Danske Konge agtede med Flode og Hær at angribe Landet, saa var derfor Legaten og Landmesteren, Præceptor, dragne til ham, og havde lovet ubrødeligen at holde følgende Vilkaar: Først lovede Landmesteren for sig og sine Efterfølgere og for Brødrene til Kongen og hans Efterfølgere at overlade ham de Lande Reval, Jervien, Harrien og Vironien, som Paven havde tildømt ham, saa og hvad han, Kongen, kunde endda erhverve fra Hedningerne, og skulde han, Landmesteren, hverken i Raad eller Daad være Kongen hertimod, men tvertimod skulde han og Ridderne paa deres Omkostning staae Kongen og hans Efterfølgere i Danmark bi til at erhverve, besidde og beholde det, saavidt deres Orden tillod dem det, dog skulde de ei stride med Sværd mod de Christne, uden Pavens Befaling og Tilladelse; Det samme lovede Kongen Ordenen igien, dog uden at træde den Paven skyldige Ærbødighed for nær; Hvad der indtoges fra Hedningene paa fælleds Omkostning, skulde Kongen beholde de 2 Deele af, og Brødrene den 3die med al Ret og Brug.

 Lan-

mus theotonice hospitalis Sancte Mariæ Jerosolomitani. Hvitfeld, som har meddeelt dette Document paa Dansk, skiønt ei just altid nøie nok udtrykt, oversetter Præceptor, Hærmester, som Suhm kalder Landmester. Hos Thorkelin er dette Document aftrykt efter en af Kong Eric 1314 udstedt Vidisse, som findes i Antiqvitets-Archivet i Stokholm. En anden Vidisse af 1304 har Arndt brugt Liefl. Chron. II. 41. Kall.

Valdemar Aar 1238.

Land-Mesteren har og lovet for sig og Brødrene at overgive til Kongen eller hans Sendebud Reval Slot med tilliggende Land, som de nu havde i Besiddelse med alle sine Befæstninger uskadte og urørte, dog skulde de uhindrede føre deres Vaaben og Fætalie, Boskab og rørlige Gods derfra; og paa det Kongen og hans Efterfølgere kunde staae i desbedre Venskab med Brødrene, og for sin Siels Frelse, saa skiænkede han Jervien til dem med al Rettighed og Brug, dog saaledes, at Brødrene maatte ei anlegge nogen Befæstning der, uden Kongens og hans Eftermænds Samtykke. Erkebispen af Lund gav og i dette Land med sit Kapitels Samtykke, og efter Raad og Overtalelse af Legaten, til Brødrene de aandelige Ting, saaledes som Bisperne af Esthland hidindtil havde havt dem. Kongen lovede og Brødrene at være dem gunstig i alle retmæssige og tilladelige Ting, og aldrig at falde dem besværlig, enten med Magt eller Dom i Henseende til de Lande, Bisperne havde forundt dem, og ei anvende nogen Vold eller Besværing mod de Lande Oesel og Wyk. Imellem Kongen og Brødrene skulde være bestandig Eenighed og et fast Forlig, og skulde al den Skade og Fornærmelse, de hidindtil havde tilføiet hinanden, paa begge Sider være eftergivet saavel Brødrene med deres Medhielpere, som havde fægtet under deres Faner, som og Kongen, til hvilken Ende de samtlig frivillig underkastede sig Bandsættelse af Paven, Legaten og Bisperne af Esthland og Lifland. Erkebispen af Lund med sit Kapitels Samtykke og Legaten overgave og for Freds Skyld til Brødrene hvad de hidtil havde i bemeldte Lande oppebaaret af Tiender og andre bispelige Rettigheder. Lang. I. 287. Thorkelin dipl. I. 301. sq. Gadebusch I. 227. sq. Saaledes fik da Valdemar Esthland igien ved sin Standhaftighed og ved Pavens Venskab, thi den tydske Orden opfyldte nøiagtig det heele Forlig, hvorvel ugierne,

ugierne, og kom Kongen efter Messenius Scond. II. 31 i Julii Maaned igien i Besiddelse af Reval. Om dette Forlig haves et gammelt tydsk Poem, trykt i Nyerups Symbolis literariis p. 439 sq. hvori siges, at ved Pavens Legat fik Kongen Harryen, Revele og Wyenlandt, og Ridderne Jervæn, og blive Grændserne beskrevne. Landet Revele havde Kongen tilfegtet sig, og vare der mange gode Borgere boesatte med mange fornemme Riddere, som Kongen havde givet Gods i Forlehning; der var og mange fornemme Knegte, som og havde Lehn, og kaldtes alle Kongens Mænd. Til at stride mod Hedningene bragte deres Handelsmænd mange stolte Degne (Thegen, Glavind, Riddere) Brødrene (de Tydske Riddere) til Hielp, hvorimod de igien hialp dem mod Russerne. Da Kong Valdemar havde samlet en talrig Flode og Hær, saa er det mueligt, at han efter Hvitfeld lod den afgaae til Esthland, og at hans Søn Knud drog med, men ikke er det mueligt, at Abel kan være dragen med, som Hvitfeld ogsaa vil; thi han var i dette Aar Formynder for de unge holsteenske Grever og for Landet, imedens deres Fader Adolph drog til Lifland. Har Abel derfor været i Esthland, saa kan det ei have været før 1240, men alt dette er meget mørkt, da de Danske og Liflandske Krøniker paa de Tider ere meget slette. — Den Rigaske Bisp Nicolaus gav Raadet i Riga Lov til at forbedre de Gullandske Love, som hidtil havde gieldet i Riga, naar de saae, at Guds Ære og Landets Beste udfordrede det. — Paven bød den 7de Martii sin Legat Wilhelm at besørge, at Trælle i Lifland bleve holdte noget bedre end tilforn, naar de havde ladet sig døbe, at deres Arbeide forminddskedes, og at de fik Tid til at bivaane Gudstienesten Gruber orig. 273. Ligeledes bød han ham den 8de Martii ved et andet Brev i Cod. dipl. Polon. V. p. 24. at forhindre, at de Tydske Riddere ei giorde Valdemar Aar 1238.

[illegible]

[illegible] Wartiz-
[illegible] til Bo-
guslav I.

guslav I. Wartizlav havde Sophie fra Polen, Datter af Premislav i Guesen, hvis Slægtskab endnu er vanskeligere at udfinde — Den 6te Sept. gav Tuco, Diaconus i Lund, i sit Testament, til St. Laurentii Kirke der, hvor han vilde begraves, 1 Mark Sølv; til andre Kirker ogsaa visse Penge; til Prædiker- og Minoriterbrødrene, de sidste til deres Kirkes Bygning, (hvilket viiser, at de allerede vare der,) Indkomsterne af hans Gaard i Køpingh i Ingelstet Herred, som beløb sig til 3 Mark Penge, denarii; til Kanikerne i Lund, til Bispen sine 2 beste (Drikke-) Horn, til Provsten een Klo, (ventelig af et Dyr og ogsaa til at drikke af) med Sølv; til Herre Peder Nym, en Bog med grønt Bind og 16 Alen Lærred; til Herre Henrik Bokholti den Bog, han havde (af ham til Laans); til sin Skriftefader Broder Johan 3 Skilling Grot (altsaa var allerede denne Art Beregning i Brug) med den Bog, han havde; til sin Vicarius Herre Hinze sin Chorkappe med Messesærk, superpellicium, med almucio ɔ: Hette; til Herre Andreas, kaldet fortuna, Lykke, 20 Lam med hans Sadel og Tømme; til sin Søster Lucia, en Gartkors (mig ubekiendt,) Trøien med den brune Kabus, med Foder af Graaeværk; til sin Søsters niece, neptis, hans Kappe med den blaae (blauei) Kabus, og rødt Silke (under, ventelig); til Daghs Hustrue en Kappe, Trøien med Kabusen af blandet Farve og grøn Silke; til hans Tiener Dagh 10 Lam; til hans Skolar Paulus en liden Bog; til Krulle 6 Mark Denarier, eller een Hest; til Olav hans Sengested, lectisternia; til Perdix Kone hans beste Kiste med 12 Alen Lærred; til Perdix selv hans brune Kappe. Til Executores beskikkede han de Kaniker Peder Nym og Henrik Bokholt. Til at udrede, hvad her var bortteſtamentaret, og til at betale Gaar-

Valdemar Aar 1238.

Køpingh, bestemte han alle sine Eiendeele, (omnes estimaciones

Valdemar Aar 1238. ciones meas) og alle sine Bøger. — Fra Jonewath den 11te September skrev Bisp Tycho af Slesvig til Erkebisp W(Wusso eller Uffo af Lund), hvorledes han havde forfaret i Sagen mellem Lygum Kloster og Herre Ubby Thordisson, som ei mødte. Bispen begav sig personlig til det stridige Sted med Herre Mathias Urne, Herre Lago af Karlsura (maaskee Lage Gudmundsøn) og 4 andre Herrer), og gav da næsten 200 Personer Klosteret Ret, undtagen 2, hvoriblant Ubbos Broder, hvorover Bispen dømte, at ingen maatte giøre Klosteret nogen Forfang inden for de gamle Grændser. Lang. I. 287. VIII. 231. I Lygum den 3die Febr. skiænkede Bisp Gunner af Ribe til dette Kloster efter sin Død et Huus med Forta (Fortog) til frit at gaae ind og ud, og frie Tørveskiær og Brændeveed i dets Skove og Møser, fordi Huset var bygt paa Klosterets Grund. Lang. VIII. 242. — St. Wilhelms Legeme blev flyttet fra Eskilsøe til Ebelholt, og var Kong Erik nærværende herved: Lang. I. 167. 287. 370. II. 261. 629. III. 93. 310. IV. 24. V. 459. Nogle Krøniker saasom Lang. I. 244. II. 437. henføre dette til 1237. Efter det Kiøbenhavnske Missale skeede dette den 15de Junii, og efter den Roeskildske Gavebog hos Bartholin blev hans Arm bragt til Roeskilde den 30te Nov. — Den 8de Jan. døde Jordan, Kanik og Cantor i Roeskilde Lang. I. 287. II. 168, og den 23de Mart. Nicolaus Provst der. Lang. I. 287. — Minoriterne eller Franciscanerne fik Kloster i Lund, Lang. II. 173. IV. 24. *), saa og i Kiøbenhavn Lang. V. 512, og gav forhen ommeldte Inger, Jacob Sunesons Datter, dem ogsaa Plads, Grund

*) Da Esromiske Annaler Lang. I. 244 henføre det til 1237. Til samme Aar henfører ogsaa Lang. II. 168 Magister Jordans Død, som Krøniken hos Lang. II. 437 setter til 1236. Kall.

Grund og Eiendom i Kiøbenhavn, ligesom hun forhen havde gi- vet dem i Roeskilde. I Lund var det Erkebisp Uffo, som indførte dem. Lang. I. 287. V. 512. — Ridderne Herre Johan Naffsnæsøn og hans Hustroe Frue Elsiff gav dem den 18de Julii Kloster i Tøndern. Lang. V. 512. — Rano eller Ranald, Magister for Domicaner-Ordenen døde den 16de Julii, og havde Remund eller Anald til Eftermand. Rano var i Danmark Dominicanernes Provincial-Prior i Lund. Lang. II. 168. III. 534. — Herr Henrik, Borger i Lund, som uden Tvivl havde staaet i nogen Hoftieneste hos Kong Knud den 6te, døde den 8de April, og gav for sine og Kong Knuds Synders Forladelse Hæslæbierg med alt Tilhørende til St. Laurentii Kirke i Lund, og giorde deraf en Præbende, med Tillæg, at hans Arvinger skulde aarligen deraf give til Kanikernes Bord og den Person, som besad Præbenden, 5 Mark Sølv, hvorfor han skulde aarligen læse en Messe paa hans Dødsdag i Choret og ved hans Grav, som var ved den søndre Dør af den øvre Kirke, Lang. III. 504. IV. 37. — I Dominicanernes almindelige Kapitel, holdet ved Mester Jordan i Paris, bleve Polen, Dacia, Jerusalem og Grækenland lagte til de 8 Provincer, som Dominicus havde stiftet. Martene thes. IV. 1671. — Den holsteenske Grev Adolph tillod to Kaniker i Hamborg at kiøbe med Samtykke af den Bremiske Erkebisp Bondebyen Wuddestorpe, hvorpaa han gav al sin Rettighed til den til Hamborger Kirke. Brevet herom er givet i Hamborg, og blant andre underskrevet af hans Broder Provst Bruno i Hamborg, siden Bisp i Olmütz. Pratje Brem. u. Verd. VII. 118. — Ved et andet Diplom stiftede han Klosteret Sicima, Cismar, med Samtykke og i Overværelse af sin Søn Johannes, og med Samtykke af sin Gemahlinde Heilewig, sine Arvinger (Sønner) Gerard og Ludolf, saa og den Saxiske Hertug Albert, af hvem

Valdemar Aar 1238.

Valdemar Aar 1238. han havde Landet til Lehn, de qvo terram tenemus; han gav Klosteret paa sine Godser Hals og Haand Dom, capitis et manus judicium, og Friehed for Afgift, Krigstog og al Byrde. En Timmo af Bocwalde har her blant andre underskrevet. — Ligeledes gav han til Neumünster Kloster Tienden af det nye opryddede Land i de Kapeller Brugge og Blintheke, som han havde til Lehn af den Bremiske Erkebisp. Erkebispen stadfæstede dette den 13de October i Stade, og kalder i dette Brev Adolf sin Svoger, gener, og ligeledes ved et andet Brev i Stade, hvor han kalder ham fidelem nostrum. — Adolph gav og efter Erkebispens Forlangende Borgerne af Stade frie for Ungeld og Told i sit Land, dog skulde de give i Ungeld 2 Skilling af en Wispel, chorus, Hvede og Rug, og af en Wispel Havre 1 Skilling, og i Thodeslo ɔ: Oldesløhe, Told ligesom Lybeks Borgere. — Adolph gav og ved sit Brev hos Westphalen IV. 3209 alle Kiøbmændene i Itzehoe fra det gamle Slot og Forstadens Grav af og til Vandledningen ved Delve Lybsk Ret og Friehed, og forøgede Byemarken anseeligen, og skulde ingen uden Borgerne selv og Grevens Foged have Raadighed over den, han gav og Borgerne og Kiøbmændene frie for Told og Ungeld. — Til St. Mariæ Magdalenæ Kloster i Reinebek gav han det halve af Bondebyen, som forhen havde hedet Cotle, hvor det laae og meget andet Gods. Hertug Albert af Saxen stadfæstede dette Paaskedag den 4de April i Raceburg, og har hans Søn Bernard der underskrevet, saa og Olric Buregreve af Within; han kalder her Adolph, illustrem Comitem Holsatie — Den 31te Julii stadfæstede Grev Adolph i Hamborg, som det synes, sin Faders Gavebrev til St. Marie Kirke i Hamborg. Efter dette drog han med sin Gemahlinde Heilwig til Lifland, for at stride mod de Uchristne, thi han havde ladet sig korse. Lang. I. 184. 208.

208. Dette maae være skeet temmelig seent paa Aaret, thi den 31te Julii stadfæstede han uden Tvivl i Hamborg et Gavebrev af hans Fader til St. Nicolai Kirke der, og det er underskrevet af lutter Hamborgere og Holstenere. Man kunde let falde paa de Tanker, at hun døde i Lifland, thi Strual Lang. III. 310 skriver, at 1238 døde Hedwich Hertuginde, hvorved jeg tænker, at Heilsvig forstaaes, da man ellers ei finder hendes Dødsaar optegnet, og saa kan man og bedre indsee, hvi Adolph slog sig fra Verden, og blev Munk 1239; men herimod strider, at det var en Hertuginde, som døde, og denne Hedvig var kun Grevinde, og end meere, at hun 1239 gav sig i Kloster, og levede nogle Aar efter, ja endog i Følge et Diplom 1250. Langebek meener, at denne Hedvig har været gift med Kong Valdemars Søn, Hertug Knud, om hvem Hvitfeld skriver, at han havde Hedvig af Brandenborg; men som han meener, at have været den Pomerske Hertug Svantopolcs Datter, og han avlet med hende Svantopolc, som forblev i Sverrig, og af hvem et Brev haves fra 1253. Valdemars Aar 1238.

Om Foraaret drog Hertug Skule fra Oslo til Tronhiem, og Kongen om Sommeren til Bergen; forhen havde Dronningen født om Foraaret i Tønsberg en Søn, som blev kaldet Magnus. I Bergen kom Hertugen til ham, og de vare da ei saa venlige mod hinanden som forhen, hvorfor og Hertugen ved Mortensdagstid drog igien til Tronhiem; Snorro Sturleson opholdt sig da hos ham, og giorde en Vise om Odin. — Kongen sendte Richard af St. Alban til Engelland som Gesandt, og fik han et Beskiermelsesbrev af den Engelske Konge i Windsor den 19de Julii. Rymer act. I. 387. — Mange Islandske Annaler henføre først til dette Aar at Skule blev Hertug, som dog er urigtigt efter Sturle. — Den 21de Augusti omkom de fornemme Islandere Sighvat, Snorros Broder, og hans Søn Sturle og 3 andre

Valdemar Aar 1238. Sønner, Kolbein, Marcus, og Pordr, samt Sveinbiørn Hrafns Søn i Slaget ved Ørlygsstad i Skagafiord imod Gissur og Kolbein, som havde med sig 1400 Mand *), og de andre derimod kun 960. Gissur mistede kun 5 Mænd, de andre derimod 60. Sturlunga Lang. II. 514. III. 93. Isl. Annal. Torfæi series 47. Urækia Snorros Søn drog til Rom, besøgte underveis Kong Valdemar, giorde en Vise om ham, og fik til Foræring af ham en Hest, paa hvilken han giorde Romer-Reisen baade frem og tilbage. Lang. III. 93. — Om Foraaret kom Kong Harald fra Suderøerne til Man og lagde ind i den Havn Rognalwath. Lauchlan flygtede da med sine Folk til Wallis, og førte med sig sin Foster-Søn Godred Olavs Søn, en ung god Prinds, men underveis forgik de begge tilligemed 40 Mand. Derefter kom Gospatric og Gille-Christ, en Søn af Mac-Kerthac, fra den Norske Konge til Man, og fordrev Harald derfra, fordi han vægrede sig ved at drage til den Norske Konges Hof. De toge alt Landet under sig og indsamlede de kongelige Skatter for Kongen af Norge. Harald forsøgte vel en og anden Gang paa at komme i Land, men blev altid dreven tilbage af bemeldte Fyrster, og da han ingen Understøttelse fik, maatte han vende tilbage til Suderøerne. Lang. III. 231. Torfæi Orc. Johnston ant. Celto-Norm. 33. sq. — Paven tilskrev Erkebispen af Lund og Upsal, at de skulde modtage Bispen af Skara hans Afstaaelse, da han var ved Alder og Arbeide utienstdygtig, og tillegge ham af Sædets Indkomster saa meget han kunde leve af. Celse p. 67. Vastov. p. 176. — Den Skotske Dronning Johanna, som var den Engelske

*) Antallet angives i de Islandske Annaler af nogle 1200, af andre 1300 Mand. Kall.

gelske Konges Søster, døde uden Børn i London den 4de Martii. Chron. de Mailros. — Krigen mellem Keiseren og de Lombardiske Stæder vedvarede af al Magt, og holdt Paven underhaanden med dem. Muratori Ital. Gesch. VII. 526. sq. — Paven tog ved Skrivelser fra Lateran den 25de Martii i Orig. Guelf. IV. 171. 172. Hertug Otto af Brunsvig og alle hans Lande under sin Beskyttelse, fordi han havde ladet sig korse mod de hedenske Preusser, og befalede Paven Bisperne af Hildesheim, Verden og Minden, at de skulde forhindre, at han ei blev forulelliget af nogen. Otto forlovede sin Datter Helena med Herman af Hessen, Søn af den Thyringske Landgreve Ludvig, og af den hellige Elisabeth, den Ungerske Kong Andreæ Datter. Helena var opkaldet efter sin Farmoder den Danske Kong Valdemar den 1stes Datter. Fra det Preussiske Feltog kom Otto tilbage samme Aar, og udgav allerede i Brunsvig et Diplom de 16de November. ibid. 58. sq. 174. — Den 28de April stadfæstede Paven Forliget mellem den Bremiske Erkebisp og Byen Bremen om nogle Slottes Bygning. Hamborg indgik en Foreening med Wurlsaterne og Hadelerne, der boede ved Havet mellem Elven og Weseren om frie Handel, og at den eene ei skulde angribe den andens skibbrudne Gods, eller ved Lov og Dom tilegne sig hinandens Gods. Saaledes aftog efterhaanden det barbariske Væsen; Fred, Sikkerhed og Handel fremmedes. Lambec. orig. Hamb. II. 24. — Guncelin den 3die, Greve i Swerin, hialp sin Svoger Johan af Meklenborg til at udvide Byen Wismar, og at bygge St. Martini Kirke, fik og selv et Slot der. Lang. I. 184. Francks Meckl. IV. 21. Schrøder Meckl. 603. — Den 8de Februar indtoge Tatarerne Wladimir og dræbte der Fyrst Georgs Gemahlinde, og Sønner med deres Gemahlinder; de opbrændte derpaa Wladimir, lige-

Valdemar Aar 1238.

Valdemar Aar 1238. giorde frie Personer til Trælle, naar de bleve Christne. Raynald. h. a. 62. — En Pomersk Hertug agtede paa den Tid at ægte den Danske Konges Datter, med hvilken han var beslægtet i 4de Grad, efter hvad Bzowius ann. h. a. n. 5 skriver, men Raynald. h. a. der er ulige nøiagtigere, siger i annal. h. a. 62, at det var den Danske Konges neptis, og at Paven skrev derom til den Lundske Erkebisp og Roskildske Bisp, i Februari som det synes, og siden den 4de September tilstod Kongen hans Begiering. Det vil blive heel vanskeligt at udfinde denne Pomerske Hertug, thi Barnim den 1ste havde Mariemna, en Behmisk Prinzesse, (som Hvitfeld vil,) eller og efter Micrælius, en Datter af den Saxiske Hertug Albert, hvoraf jeg slutter, at hun maaskee har været en Datter af Albert af Orlamünde, og efter Faderens Død bleven opdraget i Danmark, og holdt som en Datter af Kongen, hvis Søstersøns Datter hun var; hun var og i fierde Led beslægtet med Barnim paa følgende Maade:

Knud Lavard, Hertug.

Wartislav Ida, gift med Fyrste i Pomern.	Valdemar, Konge i Danmark.
Boguslav 1ste, Hertug i Pomern.	Sophie af Orlamünde.
Boguslav 2den, Hertug i Pomern.	Albert af Orlamünde.
Barnim 1ste, Hertug i Pomern.	Mariemna.

dog falder dette for saavidt bort, ved det Ida, saafremt Wartizlav har havt hende, synes kun at have været Stifmoder til Boguslav I.

Valdemar Aar 1238.

guslav I. Wartizlav havde Sophie fra Polen, Datter af Premislav i Gnesen, hvis Slægtskab endnu er vanskeligere at udfinde — Den 6te Sept. gav Tuco, Diaconus i Lund, i sit Testament, til St. Laurentii Kirke der, hvor han vilde begraves, 1 Mark Sølv; til andre Kirker ogsaa visse Penge; til Prædiker- og Minoriterbrødrene, de sidste til deres Kirkes Bygning, (hvilket viiser, at de allerede vare der,) Indkomsterne af hans Gaard i Kopingh i Ingelstet Herred, som beløb sig til 3 Mark Penge, denarii; til Kanikerne i Lund, til Bispen sine 2 beste (Drikke-) Horn, til Provsten een Klo, (ventelig af et Dyr og ogsaa til at drikke af) med Sølv; til Herre Peder Nym, en Bog med grønt Bind og 16 Alen Lærred; til Herre Henrik Bokholti den Bog, han havde (af ham til Laans); til sin Skriftefader Broder Johan 3 Skilling Grot (altsaa var allerede denne Art Beregning i Brug) med den Bog, han havde; til sin Vicarius Herre Hinze sin Chorkappe med Messesærk, superpellicium, med almucio ↄ: Hette; til Herre Andreas, kaldet fortuna, Lykke, 20 Lam med hans Sadel og Tømme; til sin Søster Lucia, en Gartkors (mig ubekiendt,) Trøien med den brune Kabus, med Foder af Graaeværk; til sin Søsters niece, nepris, hans Kappe med den blaae (blauei) Kabus, og rødt Silke (under, ventelig); til Daghs Hustrue en Kappe, Trøien med Kabusen af blandet Farve og grøn Silke; til hans Tiener Dagh 10 Lam; til hans Skolar Paulus en liden Bog; til Krulle 6 Mark Denarier, eller een Hest; til Olav hans Sengested, lectisternia; til Perdix Kone hans beste Kiste med 12 Alen Lærred; til Perdix selv hans brune Kappe. Til Executores beskikkede han de Kaniker Peder Nym og Henrik Bokholt. Til at udrede, hvad her var bortteftamentaret, og til at betale Gaarden i Kopingh, bestemte han alle sine Eiendeele, (omnes estimaciones

Valdemar Aar 1238. ciones meas) og alle sine Bøger. — Fra Jonewath den 11te September skrev Bisp Tycho af Slesvig til Erkebisp VVusso eller Usso af Lund), hvorledes han havde forfaret i Sagen mellem Lygum Kloster og Herre Ubby Thordisson, som ei mødte. Bispen begav sig personlig til det stridige Sted med Herre Mathias Urne, Herre Lago af Karlsura (maaskee Lage Gudmundsøn) og 4 andre Herrer), og gav da næsten 200 Personer Klosteret Ret, undtagen 2, hvoriblant Ubbos Broder, hvorover Bispen dømte, at ingen maatte giøre Klosteret nogen Forfang inden for de gamle Grændser. Lang. I. 287. VIII. 231. I Lygum den 3die Febr. skiænkede Bisp Gunner af Ribe til dette Kloster efter sin Død et Huus med fort (Fortog) til frit at gaae ind og ud, og frie Tørveskiær og Brændeveed i dets Skove og Møser, fordi Huset var bygt paa Klosterets Grund. Lang. VIII. 242. — St. Wilhelms Legeme blev flyttet fra Eskilsøe til Ebelholt, og var Kong Erik nærværende herved: Lang. I. 167. 287. 370. II. 261. 629. III. 93. 310. IV. 24. V. 459. Nogle Krøniker saasom Lang. I. 244. II. 437. henføre dette til 1237. Efter det Kiøbenhavnske Missale skeede dette den 15de Junii, og efter den Roeskildske Gavebog hos Bartholin blev hans Arm bragt til Roeskilde den 30te Nov. — Den 8de Jan. døde Jordan, Kanik og Cantor i Roeskilde Lang. I. 287. II. 168, og den 23de Mart. Nicolaus Provst der. Lang. I. 287. — Minoriterne eller Franciscanerne fik Kloster i Lund, Lang. II. 173. IV. 24. *), saa og i Kiøbenhavn Lang. V. 512, og gav forhen ommeldte Inger, Jacob Sunesons Datter, dem ogsaa Plads, Grund

*) Da Esromske Annaler Lang. I. 244 henføre det til 1237. Til samme Aar henfører ogsaa Lang. II. 168 Magister Jordans Død, som Krøniken hos Lang. II. 437 setter til 1236. Kall.

Grund og Eiendom i Kiøbenhavn, ligesom hun forhen havde givet dem i Roeskilde. I Lund var det Erkebisp Uffo, som indførte dem. Lang. I. 287. V. 512. — Ridderne Herre Johan Naffnæsøn og hans Hustroe Frue Elsiff gav dem den 18de Julii Kloster i Tøndern. Lang. V. 512. — Rano eller Ranald, Magister for Domicaner-Ordenen døde den 16de Julii, og havde Remund eller Anald til Eftermand. Rano var i Danmark Dominicanernes Provincial-Prior i Lund. Lang. II. 168. III. 534. — Herr Henrik, Borger i Lund, som uden Tvivl havde staaet i nogen Hoftieneste hos Kong Knud den 6te, døde den 8de April, og gav for sine og Kong Knuds Synders Forladelse Hæslæbierg med alt Tilhørende til St. Laurentii Kirke i Lund, og giorde deraf en Præbende, med Tillæg, at hans Arvinger skulde aarligen deraf give til Kanikernes Bord og den Person, som besad Præbenden, 5 Mark Sølv, hvorfor han skulde aarligen læse en Messe paa hans Dødsdag i Choret og ved hans Grav, som var ved den søndre Dør af den øvre Kirke, Lang. III. 504. IV. 37. — I Dominicanernes almindelige Kapitel, holdet ved Mester Jordan i Paris, bleve Polen, Dacia, Jerusalem og Grækenland lagte til de 8 Provincer, som Dominicus havde stiftet. Martene thes. IV. 1671. — Den holsteenske Grev Adolph tillod to Kaniker i Hamborg at kiøbe med Samtykke af den Bremiske Erkebisp Bondebyen Wuddestorpe, hvorpaa han gav al sin Rettighed til den til Hamborger Kirke. Brevet herom er givet i Hamborg, og blant andre underskrevet af hans Broder Provst Bruno i Hamborg, siden Bisp i Olmütz. Pratje Brem. u Verd. VII. 118. — Ved et andet Diplom stiftede han Klosteret Sicima, Cismar, med Samtykke og i Overværelse af sin Søn Johannes, og med Samtykke af sin Gemahlinde Heilewig, sine Arvinger (Sønner) Gerard og Ludolf, saa og den Saxiske Hertug Albert, af hvem

Valdemar Aar 1238.

Valdemar Aar 1238. han havde Landet til Lehn, de qvo terram tenemus; han gav Klosteret paa sine Godser Hals og Haand Dom, capitis et manus judicium, og Frihed for Afgift, Krigstog og al Byrde. En Timmo af Bocwalde har her blant andre underskrevet. — Ligeledes gav han til Neumünster Kloster Tienden af det nye opryddede Land i de Kapeller Brugge og Vlintheke, som han havde til Lehn af den Bremiske Erkebisp. Erkebispen stadfæstede dette den 13de October i Stade, og kalder i dette Brev Adolf sin Svoger, gener, og ligeledes ved et andet Brev i Stade, hvor han kalder ham fidelem nostrum. — Adolph gav og efter Erkebispens Forlangende Borgerne af Stade frie for Ungeld og Told i sit Land, dog skulde de give i Ungeld 2 Skilling af en Wispel, chorus, Hvede og Rug, og af en Wispel Havre 1 Skilling, og i Thodeslo ɔ: Oldesloe, Told ligesom Lybeks Borgere. — Adolph gav og ved sit Brev hos Westphalen IV. 3209 alle Kiøbmændene i Etzehoe fra det gamle Elpt og Forstadens Grav af og til Vandledningen ved Delve Lybsk Ret og Frihed, og forøgede Byemarken anseeligen, og skulde ingen uden Borgerne selv og Grevens Foged have Raadighed over den, han gav og Borgerne og Kiøbmændene frie for Told og Ungeld. — Til St. Mariæ Magdalenæ Kloster i Reinebek gav han det halve af Bondebyen, som forhen havde hedet Cotle, hvor det laae og meget andet Gods. Hertug Albert af Saxen stadfæstede dette Paaskedag den 4de April i Raceburg, og har hans Søn Bernard der underskrevet, saa og Olric Buregreve af Wthin; han kalder her Adolph, illustrem Comitem Holsatie — Den 31te Julii stadfæstede Grev Adolph i Hamborg, som det synes, sin Faders Gavebrev til St. Marie Kirke i Hamborg. Efter dette drog han med sin Gemahlinde Heilwig til Lifland, for at stride mod de Uchristne, thi han havde ladet sig korse. Lang. I. 184. 208.

208. Dette maae være skeet temmelig seent paa Aaret, thi den 31te Julii stadfæstede han uden Tvivl i Hamborg et Gavebrev af hans Fader til St. Nicolai Kirke der, og det er underskrevet af lutter Hamborgere og Holstenere. Man kunde let falde paa de Tanker, at hun døde i Lifland, thi Stual Lang. III. 310 skriver, at 1238 døde Hedwich Hertuginde, hvorved jeg tænker, at Heilvig forstaaes, da man ellers ei finder hendes Dødsaar optegnet, og saa kan man og bedre indsee, hvi Adolph slog sig fra Verden, og blev Munk 1239; men herimod strider, at det var en Hertuginde, som døde, og denne Hedvig var kun Grevinde, og end meere, at hun 1239 gav sig i Kloster, og levede nogle Aar efter, ja endog i Følge et Diplom 1250. Langebek meener, at denne Hedvig har været gift med Kong Valdemars Søn, Hertug Knud, om hvem Hvitfeld skriver, at han havde Hedvig af Brandenborg; men som han meener, at have været den Pomerske Hertug Svantopolcs Datter, og han avlet med hende Svantopolc, som forblev i Sverrig, og af hvem et Brev haves fra 1253. Valdemar Aar 1238.

Om Foraaret drog Hertug Skule fra Oslo til Tronhiem, og Kongen om Sommeren til Bergen; forhen havde Dronningen født om Foraaret i Tønsberg en Søn, som blev kaldet Magnus. I Bergen kom Hertugen til ham, og de vare da ei saa venlige mod hinanden som forhen, hvorfor og Hertugen ved Mortensdagstid drog igien til Tronhiem; Snorro Sturlesøn opholdt sig da hos ham, og giorde en Vise om Odin. — Kongen sendte Richard af St. Alban til Engelland som Gesandt, og fik han et Beskiermelsesbrev af den Engelske Konge i Windsor den 19de Julii. Rymer act. I. 387. — Mange Islandske Annaler henføre først til dette Aar at Skule blev Hertug, som dog er urigtigt efter Sturle. — Den 21de Augusti omkom de fornemme Islændere Sighvat, Snorros Broder, og hans Søn Sturle og 3 andre

Valdemar Sønner, Kolbein, Marcus, og Porder, samt Sveinbiørn
Aar 1238. Hrafns Søn i Slaget ved Ørlygsstad i Skagafiord imod Gissur og Kolbein, som havde med sig 1400 Mand *), og de andre derimod kun 960. Gissur mistede kun 5 Mænd, de andre derimod 60. Sturlunga Lang. II. 514. III. 93. Isl. Annal. Torfæi series 47. Urækia Snorros Søn drog til Rom, besøgte underveis Kong Valdemar, giorde en Vise om ham, og fik til Foræring af ham en Hest, paa hvilken han giorde Romer-Reisen baade frem og tilbage. Lang. III. 93. — Om Foraaret kom Kong Harald fra Suderøerne til Man og lagde ind i den Havn Rognalwath. Lauchlan flygtede da med sine Folk til Wallis, og førte med sig sin Foster-Søn Godred Olavs Søn, en ung god Prinds, men underveis forgik de begge tilligemed 40 Mand. Derefter kom Gospatric og Gille-Christ, en Søn af Mac-Kerthac, fra den Norske Konge til Man, og fordrev Harald derfra, fordi han vægrede sig ved at drage til den Norske Konges Hof. De toge alt Landet under sig og indsamlede de kongelige Skatter for Kongen af Norge. Harald forsøgte vel en og anden Gang paa at komme i Land, men blev altid dreven tilbage af bemeldte Fyrster, og da han ingen Understøttelse fik, maatte han vende tilbage til Suderøerne. Lang. III. 231. Torfæi Orc. Johnston ant. Celto-Norm. 33. sq. — Paven tilskrev Erkebispen af Lund og Upsal, at de skulde modtage Bispen af Skara hans Afstaaelse, da han var ved Alder og Arbeide utienstdygtig, og tillegge ham af Sædets Indkomster saa meget han kunde leve af. Celse p. 67. Vastov. p. 176. — Den Skotske Dronning Johanna, som var den Engelske

*) Antallet angives i de Islandske Annaler af nogle 1200, af andre 1300 Mand. Koll.

gelske Konges Søster, døde uden Børn i London den 4de Martii. Chron. de Mailros. — Krigen mellem Keiseren og de Lombardiske Stæder vedvarede af al Magt, og holdt Paven underhaanden med dem. Muratori Ital. Gesch. VII. 526. sq. — Paven tog ved Skrivelser fra Lateran den 25de Martii i Orig. Guelf. IV. 171. 172. Hertug Otto af Brunsvig og alle hans Lande under sin Beskyttelse, fordi han havde ladet sig korse mod de hedenske Preusser, og befalede Paven Bisperne af Hildesheim, Verden og Minden, at de skulde forhindre, at han ei blev foruleiliget af nogen. Otto forlovede sin Datter Helena med Herman af Hessen, Søn af den Thyringske Landgreve Ludvig, og af den hellige Elisabeth, den Ungerske Kong Andreæ Datter. Helena var opkaldet efter sin Farmoder den Danske Kong Valdemar den 1stes Datter. Fra det Preussiske Feltog kom Otto tilbage samme Aar, og udgav allerede i Brunsvig et Diplom de 16de November. ibid. 58. sq. 174. — Den 28de April stadfæstede Paven Forliget mellem den Bremiske Erkebisp og Byen Bremen om nogle Slottes Bygning. Hamborg indgik en Foreening med Wurtsaterne og Hadelerne, der boede ved Havet mellem Elven og Weseren om frie Handel, og at den eene ei skulde angribe den andens skibbrudne Gods, eller ved Lov og Dom tilegne sig hinandens Gods. Saaledes aftog efterhaanden det barbariske Væsen; Fred, Sikkerhed og Handel fremmedes. Lambec. orig. Hamb. II. 24. — Guncelin den 3die, Greve i Swerin, hialp sin Svoger Johan af Meklenborg til at udvide Byen Wismar, og at bygge St. Martini Kirke, fik og selv et Slot der. Lang. I. 184. Francks Meckl. IV. 21. Schrøder Meckl. 603. — Den 8de Februar indtoge Tatarerne Wladimir og dræbte der Fyrst Georgs Gemahlinde, og Sønner med deres Gemahlinder; de opbrændte derpaa Wladimir, lige-

Valdemar Aar 1238.

Valdemar Aar 1238. ligesom de forhen havde giort med Susdal, og endelig overvandt og dræbte de Storfyrsten Georg selv i et Slag sidst i Februari Maaned. Nu oversvømmede de Rusland uden Modstand og kom Nowgorod nær paa 100 Werst. Georgs Broder Jaroslaw af Nowgorod blev Storfyrste efter sin Broder, og beskikkede sin Søn Alexander til Regent i Nowgorod. Saasom Tatarernes Indfald meere sigtede til Bytte med Erobring, saa forlode de for det meeste Landet igien, hvorover Jaroslaw fik Tid at sætte Wladimir igien i Stand, og beskikke Fyrster i de Ihielslagnes Sted. Tscherbatow 1117. sq. Tatarernes Grumhed og Framgang opvakte en usigelig Skræk i en stor Deel af Europa, og gik den efter Mathæus Parif. p. 398 saavidt, at de der beboede Gotland og Friesland *) ei droge dette Aar over til Engelland efter Sædvane for at fange Sild ved Yarmouth (Gernemue), hvorfor der og blev overmaade godt Kiøb i Engelland; venteligt vilde de ei blotte deres Land fra Folk, som kunde forsvare det. — Keiseren skrev til alle Konger, Hertuger, Fyrster rc. som stode under det Romerske Rige, og anbefalede dem Folkene i Lifland, Esthland, Preussen, Semigallien, og andre Nabolande, gav tilkiende, at han tog dem under sin Beskyttelse, og befriede dem fra alle andre Herrers

*) Spørgsmaal, hvilke Lande der forstaaes ved dem; jeg tænker Jyder og Friser, som beboede den vestlige Deel af Jylland, der vender mod Engelland; thi vel kunde man ved Gother forstaae de Svenske Gother eller Indvaanerne fra Øen Gulland, hvilke laae i Rusland, hvor Tatarerne da huserede, saa meget nærmere end Jylland; men hvad skulde man da giøre af Friser? Hertil kommer, at det ei er rimeligt, at Gotherne ere gangne fra Østersøen til Engelland for at fiske Sild, da de havde Rygen og Skaane saa meget nærmere, men om de vestlige Jyder er det derimod rimeligt. Suhm.

rers Regimente. Brevet er uden Aar og Dag, men Bartholin anfører det under dette Aar i sine utrykte Annaler; dog troer jeg, at det er ældre. Valdemar Aar 1238.

Den 17de November paa St. Dionysii Dag, havde Kong Erik Valdemars Søn Bryllup med Judith eller Jutta, Datter af den Saxiske Hertug Albert, og gav Paven dem Dispensation ved sin Bulla fra Anagnia af 31te Augusti, omtalt af Bzovius ann. h. a. n. 11. og aftrykt i Bilagerne, saasom de vare beslægtede med hinanden i 4de Led, hvilket følgende Schema viiser: Aar 1239.

Magnus, Prinds i Danmark. — 1. Richenza — 1. Wolodimer, Konge i Rusland.

2. Canutus 5. Konge i Danmark.	2. Sophie, gift med den danske Kong Valdemar 1.
Borchard, Hertug i Saxen. 3. Judith eller Jutta.	3. Valdemar 2, Konge i Danmark.
4. Albert, Hertug i Saxen.	4. Erik, Konge i Danmark.
5. Judith eller Jutta.	

Alle vore Aarbøger henføre dette Giftermaal til dette Aar, kuns Aarbøgerne af Esrom henføre det til 1238; men de anføre ofte Tingene et heelt Aar for tidligt. Den Siellandske Krønike skriver hende Jotta. Hvitfeld beretter, at Valdemar var ogsaa misfornøiet med dette Giftermaal, hvorpaa jeg dog tvivler. — Efter Kiempeviisen hos Vedel blev Svend Felding (den yngre) sendt til Tydskland med 100 jernklædte Riddere, for at hente Jutta; hans Kiole og Kaabe var foeret med Sobel og Maar; han seilte did baade hen og tilbage; han og Jutta kunde ei forliges, hun skieldte ham ud for et Slegfred Barn, som han ei kunde modsige, og dog var han i Slægt med Kongen. Kongen gav hende

Valdemar Aar 1239. hende en forgyldt Karm, besat med Edelsteene. Brudehuset var tømret af Træe, dets Stolper af Blye, og dets Nagler af Eeg. Muligt har denne Svend Felding stammet fra den ældre af samme Navn. Een af dem døde *) paa Matthiæ Apostelsdag, det er den 24de Februari; hans Hustrue Aase Mikkelsdag; hans Datter Inger paa Povels Omvendelsesdag, og hendes Søn næste Søndag efter Aske Onsdag. Den ældre synes at have boet paa Helsingborg, men den yngre i Jylland paa Siellevgaard, hvor endnu Grundvold efter hans Huus skal sees. I Siellev Kirke laae en lang Kampesteen med Runer paa, som skal have været hans Liigsteen. Pontoppid. marm. II. 134 Atlas 209. 210. 226. 251. 474. 476. — Franciscaner-Munkene fik et Kloster i Kallundborg ved Inger Jacob Sunesons Datter, og kort efter ved hendes Hielp ogsaa i Nestved, hvor dog Munkene af Skov-Kloster satte sig mod dem, saa de ei der kom til roelig Besiddelse før 1270. Pontopp. ann. I. 650. Lang. I. 287. V. 512. — Den 11te September døde Magister Peder, en vel fortient Mand og Broder til Rembert, Kanik i Roskilde. Lang. I. 287. — Thuco, Bisp i Slesvig, døde. Hamsfort giver hos Lang. VII. 167. 173 ham urigtig Otto til Eftermand, ved det han urigtig har forstaaet et Vers af Hieronymus Cypræus hos Lang. ib. 169, hvori vel en Otto omtales, men derved sigtes til Legaten Otto. Den anden J. A. Cypræus giver i annal. p. 244 Thuco rigtigen til Eftermand Johannes, Cantor i Slesvig **), og lader ham først indvies 1240 ved

*) Dette grunder sig paa en Optegnelse, som Vedel i Fortalen til Kiempeviisen siger at være skrevet foran i en gammel Kirkebog, som fandtes ved Siellev Kirke. Kall.

**) Petr. Olai hos Lang. II. 261 lader Tuco døe, og Johan blive hans Eftermand 1238. Kall.

ved Erkebisp Uffo. — Den 28de April stadfæstede Kong Erik i Orthingiburch, det er Wordingborg, St Peders Kloster i Nestved dets Privilegier. Thorkelin I. 128. — Den 25de May bekiendtgiorde Kong Valdemar ved sit aabne Brev sammest. hos Thorkelin I. 129, at han havde solgt Brethas og Arlegsberneruth til Esrom Kloster. — Den 10de Martii eftergav Kong Valdemar i Slesvig Kanikernes Gods ved St. Mariæ Kirke i Wiborg Byrden af Leding, Wraak paa Læsøe og Qværsæten, samt andre sine Rettigheder, saa at dens Vornede og Friemen, og alle deres Hion og Folk, som der staaer i den gamle Oversættelse af dette Brev fra 1549, skulde kun svare under Provsten til Viborg Domkirke eller og Kapitels Budet. Til Stadfæstelse herpaa, gav Kongen dette Brev under sit eget og sin Søns Kong Eriks Segl; hvorimod Provst Knud i Wiborg overlod og skiødede til Kongen med Kapitelets Samtykke Jorden med Huse og Boehave paa den Øe Akiær, som laae mellem Morsøe og Saling, og var omtrent 30 Mark Guld værd. Pontopp. annal. II. 113. — Til Frangde Kirke i Fyen gav Paven efter Hamsfort overflødig Aflad. Lang. I. 287. — Efter den Roskildske Bispes Begiering tilskrev Paven den 23de Augusti fra Anagnia Kong Valdemar, Brevet hos Raynald ann. h. a. 67, at Roskilde Stigt ofte blev deels ved Arvingerne, deels endog ved uvedkommende Persóner døende Folks Gaver til gudeligt Brug formeente, under Paaskud, at de fulgte Landets Skik, som snarere burde kaldes en Uskik, nemlig, at naar 12 Nævninger eller Vidner svore, at den Døende ei havde givet det, saa blev hans Testamente ugyldigt, om det end beviistes ved hans egen Skrift, og ved uforkastelige Vidner. Paven beder derfor Kongen at afskaffe i sit heele Rige denne vederstyggelige Skik, og at staae Bispen bi mod dem, som forholdt ham Tienderne. Gruber orig.

Valdemar Aar 1239

Valdemar 231. — Uden Tvivl samme Dag tilskrev Paven Erkebispen af
Aar 1239. Lund, at han kunde betiene sig af Pallium ved den Svenske Konges Kroning. At dette skeede saa sildig, og at den Lundeske Erkebisp skulde forrette det, og ei den Upsalske, synes at viise, at den Svenske Eriks Throne endda vaklede, og at der var megen Uroe i Landet. Raynald. h. a. 66. Lagerbring II. 333. 335. Celse p. 67. — Paven gav til de 6 Geistlige, som forrettede Gudstienesten hos Kong Valdemar, Frihed at maatte hver beholde 2 Beneficier, af dem, som vare af den Beskaffenhed, at een Person kunde have 2 af dem, nemlig ved nær Beliggenhed og andre Overeensstemmelser. Bzovii ann. l. c. — Den Holsteenske Greve Adolph opfyldte nu det Løfte, han havde givet, da Slaget ved Bornhoved skulde gaae for sig, nemlig at blive Munk, saafremt han vandt, og Gud gav ham mandlige Arvinger, hvilket viiser, at hans Sønner ere fødte efter 1227; thi nu blev han det i Hamborg den 13de Augusti paa St. Hippolyti Dag en Løverdag, frasagde sig Regieringen, beskikkede sin Svigersøn Hertug Abel til Formynder for sine unge Sønner Johan, Gerard og Luder, og blev en Franciscaner-Munk i Marie Magdalene Kloster i Hamborg, som han selv havde anlagt. Lang I. 2. 8. To Riddere af Gikow bleve Munke tilligemed ham Corner p. 884 vil, at Adolph blev Munk med Samtykke af sin Gemahlinde Heylewig, og at han siden avlede en Søn med hende; men om alt dette finder jeg intet hos nogen anden Skribent. For det første blev Adolph kun Laybroder. Cunigunde, Datter af en Greve i Schaumburg, som ved 1250 ægtede Grev Engelbret den 1ste af Mark, har uden Tvivl været Datter af denne Adolph og Hedevig. Staphorst II p. 22 beretter, at Heilwig begav sig i St. Johannis Kloster i Herverdershude nær ved Hamborg, og kaldet

Jom-

Jomfrue-Dal, hvor hun endnu levede 1248. Alb. Stad. Crantz. Sax. VIII. 7. Vand. VII. 18. Schütze Hamb. Gesch. II. 62. 63. Christiani Holst. II. 11. sq. Lambec. orig. II. 25, sq. — Nogle gamle Holsteenske Mynter hos Westphalen IV. 3057, hvorpaa sees 3 Nagler, som endnu viise sig i Holsteens Vaaben, Neldebladet, holdes almindelig for, at være af denne Adolph den 4de, vel og af Adolph den 3die og 2den. — Adolph havde og Luder til Søn, som skal være død 12 Aar gammel i Kiel, som Franciscaner-Munk. — Den Bremiske Erkebisp Gerhard overlod i Stade ved sit Brev hos Westphal. mon. IV. 3495 Tienden i Heest til Klosteret Utersen, som Ridder Henric af Barmstede hidtil havde havt til Lehn, og nu frasagt sig. Abbed Albert af Marie-Kloster i Stade, Broder Adolph, forhen Greve af Holsteen, og mange fleere vare herved Vidner. — Grev Johan gav derpaa den 16de Augusti til Byen Hamborg Stadfæstelse paa det Privilegium Keiser Friderich den 1ste havde givet den. I sit Brev hos Lambec. l. c. herom skriver han sig Greve af Stormarn, Wagrien og Holsteen, og kalder Hamborgerne cives nostros de Hamborch og homines nostros. Gerard, Erkebisp af Bremen, Abel, Hertug af Jylland, Henric af Barmstede, Godeskalk Præfectus, og fleere have underskrevet. Geheimeraad Breitenau holdt dette og Documenterne af 1189 og 1193 om Hamborgernes Friheder for falske, men jeg seer ingen skiellig Aarsag hertil. — Bisp Nicolaus af Riga skiænkede til sit Domkapitel den fierde Deel af Øen Osmassåre. Cod. dipl. Polon. V. p. 15. — Lybekkerne overfaldt uventelig ved Nattetider med deres Flode Byen Stralsund, hvis tilvoxende Magt og Handel var dem en Torn i Øinene; de plyndrede den ud, og førte de rigeste Folk fangne bort med sig. Fyrst Wizlaf opholdt sig da kun 2 Mile derfra i Klosteret Neuen- Valdemar Aar 1239.

 Kamp.

Valdemar Aar 1239.

Kamp. Crantzius og Corner meener, at Stralsunderne have paa mange Maader fornærmet Lybekerne. Witzlaf hindrede den paa Lybekerne i at handle i hans Land, og tvang dem derved til at give Fangerne tilbage, erstatte Skaden, og love aldrig meere at angribe Stralsund. Corner p. 897 henfører ganske urigtig Stralsunds Overfald til 1257, og Becker Lübeck. Gesch. I. 204 og Willebrandt Hans. Chron. II. Abth. 6 til 1249, og legger den første til, at Lybekerne dræbte mange i Stralsund, at de anførtes af deres tappre Borgemester Alexander af Soltwedel, som da havde sin Broder Arnold til Medcollega. Willebrandt meener, at Lybekerne medhandlede Stralsund saa haardt af Had til Kong Valdemar, der havde giort saa meget til dens Opkomst. —

Ueenigheden mellem Kong Hakon og Hertug Skule voxte til Dag for Dag; Kongen havde forbudet Snorro og de andre Islændere, som vare hos Hertugen, at drage bort og til Island, og Hertugen gav dem dog Skibe dertil. Hertugen var derhos heel ærgierrig, og mange af hans Fortroelige smigrede for ham, og gave ham Bifald, da han lod sig mærke med, at ville tiltage sig Kongenavn. Paa St. Leonhards Dag den 6te November lod Hertugen sig paa Øreting i Tronhiem udraabe for Konge; Ivar Laugmand gav ham Kongenavn, og tildømte ham heele Norges Rige med alle Skatlandene. Efter dette sendte han allevegne Folk ud, og lod dræbe mange af Kongens Mænd. Han søgte og at faae Herre Knud paa sin Side, ved at love at giøre ham til sin Jarl, men Knud afslog hans Begiering. Kongen fik Underretning om alt dette i Bergen, hvorpaa han allevegne fra samlede Folk til sig og forblev den Winter i Bergen. Da Kongen gav Skules Foretagende tilkiende for sin Dronning, brast hun udi Graad; men han trøstede hende og forsikkrede, at han ei vilde lade hende undgielde

gielde Faderens Brøde. Isl. Ann. Danske Snorro, Torfæi hist. IV. 4. 26. 27. Keiseren havde imedens sendt Kongen Brev, hvori han tilbød sig at være Megler mellem ham og Hertugen, da det ingenlunde skikkede sig, at Fader og Søn skulde leve i Ueenighed sammen, de skulde sende ham Gesandtere og foredrage ham Sagen, saa vilde han dømme i den. En vis Magister Wilhelm var uden Tvivl Keiserens Sendebud. Martene vet. scr. coll. II. 1187. — Bisp Nicolaus drog nu først til sit Stigt i Grønland, hvortil han allerede var indviet 1234. Isl. Annal. — Den Orkenøiske Jarl Magnus den 2den, maaskee en Søn af hans Formand Jon, døde, og havde Gilbert den 1ste til Eftermand. Den Skotske Kong Alexander havde taget Grevskabet Sutherland fra Magnus. Orkneying. 551. Torfæi orcad. 163. — Den Manske Kong Harald drog til den Norske Konges Hof, for at tage sit Rige til Lehn af ham, efter Sædvane, men hermed hengik 2 Aar. Lang. III. 231. Johnston ant. Celto-Norm. 34. — Otto, Pavens Legat kom nu til Skotland, og vendte derfra tilbage til Engelland, efterat have beskikket Kirkesagerne der. Chron. de Mailros. — Stridighederne mellem Keiseren og Paven steege til det høieste, saa at den sidste satte den første offentlig i Band Palme-Søndag, og løste alle hans Undersaattere fra deres Troeskabs Eed; Krigen med de Lombardiske Stæder vedvarede. Alb. Stad. Muratori Ital. Gesch. VII. 532. sq. Paven sendte Bandsættelsens Bulla til Kongerne af Danmark, Norge og Sverrig, og til sin Legat i Norden Otto. Bzovii ann. h. a. 2. 7. I Danmark blev den uden nogen Modstand bekiendtgiort: i Frankrige, Engelland, Spanien, og en stor Deel af Italien ligeledes, og man prædikede Korset mod ham, men i Tydskland fandt den stor Modstand; man beskyldte ham for at have sagt Ting, som man ei vel kan bil-

Valdemar Aar 1239.

lige

Valdemar. Aar 1239. lige, men som dog viise en Selv-Tænker, der ei lod sig henrive af Tidernes overtroiske Aand, hvorvel han paa den anden Side var meget hengiven til Astrologie. Man maae og tilstaae, at han var uforsonlig, krigede paa en grum Maade, og var lidet ordholdig; for Resten en lærd og klog Herre, som gav gode Love, og giorde mange skiønne Indretninger. — Den 17de November havde Helena, en Datter af den Brunsvigske Hertug Otto, Bryllup med Herman, Landgreve af Thyringen og Hessen, men for begges unge Aar blev Ægteskabet ei fuldbyrdet. Orig. Guelf. IV. 59. — Den 31te December eftergav Grev Johan af Holsteen i Hamborg Borgerne af Lüneborg alle de Paalæg og Byrder, som i hans Faders Grev Adolphs Tid var blevne dem paalagte i Hamborg, ligesom Hertug Otto og havde, da han drog til Preussen, eftergivet Hamborger-Borgere det i Lüneborg. Grev Johan kalder Hamborgerne ved denne Leilighed burgenses nostros. *Orig. Guelf.* IV. 176. Saasom Benedictinerne i St. Johannis Kloster i Lybek førte et slet Levnet, vilde Lybekerne ei længere taale dem, hvorover endeel begav sig til Wismar, og nogle til Cismar i Holsteen; 1245 bleve de reent fordrevne fra Lybek. Schrøders Meckl. I. 604. sq. Christiani Holst. II. 197. — Wartizlaw, Hertug af Dymin, (saa skriver han sig istedet for af Pomern) gav i Dymin den 14de December noget Gods, tilhørende Doberan Klostee, frie for Afgifter og Fogderie. Westphalen III. 1482. — Wladislaw, Ottos Søn, Hertug af Storpolen, døde i Landsflygtighed hos sin Svoger Svantopolc, Hertug af Danzig, og blev begravet i Posen. Alberic fortæller, at en Tydsk Jomfrue, som han mod hendes Villie vilde have Omgang med, stak ham om Natten i Maven med en Kniv, hvilket blev hans Død. Han besad tilsidst ei meere end de 2 Slotte Nakiel og Uscie. Med Helinga Svantopolcs

Søster avlede han 2 Sønner Boleslaw og Premislaw. Conrad, Hertug af Masovien, indgik Fred med Boleslaw, Hertug af Cracau, ved det denne havde faaet den Ungerske Kong Bela's Datter Cunegunde eller Kinga til ægte. Dette Par levede sammen i bestandig Kydskhed, ligesom og Belæ Broder Coloman med Salome Boleslaws Søster. Conrad begyndte en Krig med Svantopolc og igientog Slottet Bedgoit, hvorimod Svantopolc plyndrede i Cujavien. Hvitfeld Dlugoss. p. 662-664. Kadlubko p. 37. Boguphal. p. 59. 60. — Valdemar Aar 1239.

Den 14de Julii befalede Kong Valdemar i Vordingborg alle dem, der beboede Esthland og Wirland, alle Riddere, Hovedsmænd (castrenses), Lehnsmænd og Vasaller, enten de havde frie Jord, Lehnjord, eller under hvad Navn de besad deres Jord, at de skulde give Tiende af Tienden til Bispen af Reval; og om han end selv havde forlehnet nogen med Jord eller Haken, saa skulde dog Tiendegivelse ei derfra være undtagen; Kongen forbød og, at ingen maatta under hans Navn forholde Tienden, eller formindske den, om det end var hans Statholder, Præfectus, eller hvo det end var, som dyrkede Jord og toge Tiende af deres Underhavende; om nogen kiøbte Tienden af sin Herre, saa skulde dog Bispen deraf have Tienden, og ligesom Estherne bragte Indkomsterne til deres Herrer, saa skulde Fogderne og andre Lehnsmænd bringe til Bispen i hans Huus hans Andeel af Tienden. Hvitfeld, Pontopp. ann. I. 665. Thorkelin I. 131. Den 15de September gav Kongen i Eresborg, uden Tvivl paa Ersøe, ved et aaben Brev tilkiende, at han paa det Esthland, som han havde omvendt til den christne Troe, ei skulde af Mangel paa Bisskop falde tilbage til sin forige Vildfarelse, havde udnævnt Thorkil til Bisskop af Reval: Aar 1240.

at

Valdemar Aar 1240. at han havde derpaa forestillet ham Erkebisen af Lund, som Landets Metropolitan til Stadfæstelse og Indvielse, som og var gaaet for sig, og som han havde lovet Bispen Underholdning, saa gav han herved til Reval Bispedom 80 Haker (uncos) til frie og evindelig Eiendom, og desuden 40 Haker i Wironien, indtil bemeldte Land kunde faae sin egen Bisp; thi saasnart det skeede, skulde Reval Bisp uden Vægring overlade bemeldte 40 Haker til Bispen i Wironien. Og som saavel Indstiftelsen, eller Fundatzen, som Medgiften viiser, at Kongen var Stiftets retmæssige Patron, saa forbeholdt han sig og Efterkommere til evig Tid Rettighed at udvælge Bisperne, og at forestille den udvalgte. Og skulde Reval Kirke med Tiden faae et Kapitel, saa skulde dog Valget og Forestillingen vedblive at være Kongens og ei Kapitelets, og saafremt de eller Bispen heri vilde sætte sig mod ham, da skulde Gaven eller Medgiften falde tilbage til Kronen. Hvitfeld, Pontopp. Thorkelin II. cc. Arndt Liefl. Chron. II. 42. — Da alt dette viiser, at Valdemar i dette Aar har draget en særdeles Omsorg for Esthland, saa slutter jeg deraf, at da ere især de Krige førte, som Hvitfeld og de Russiske Kroniker omtaler, endskiønt den første henfører dem til 1238, da maaskee Hertug Knud allerede kan være kommen over og endeel skeet, som nu er ubekiendt. De Russiske Kroniker tale ved 1240 om Guds Knegte (uden Tvivl de tydske Riddere i Liefland), og om en Konge fra de nordlige Egne i de Romerske Lande (hvilket vel ei vil sige andet, end Landet, der fulgte den Romerskkatholske Religion), som besluttede, da Tatarerne paa een Kant ødelagde Rusland, at Leiligheden var gunstig for dem til at erobre Novgorod; han forsamlede derfor sine Folk, sine Mestere (dette synes at viise, at de tydske Riddere have været med) sine Biskopper, og Svenske og Nordmænd Summe og Jerwer (de

sidste

sidste ere maaskee Indvaanere i Alentaken, de næst sidste kiender jeg ikke,) satte dem paa en stor Flöde og landede dermed ved Udlebet af Neva-Flod tæt ved Ischera Floden. Paa samme Tid rygtedes det og, at de Svenske vare i Anmarsch mod Ladoga eller Aldagen; Uden Tvivl sigtes herved til de Danske, som maaskee anførtes af Hertug Abel, der efter Hvitfeld var i Lifland 1238; men de Bedrifter Hvitfeld henfører til bemeldte Aar, synes at høre til 1240. Valdemars høie Alder giør det ei rimeligt, at han selv har været med; desuden sees af ovenanførte Diplom, at han den 14de Julii var i Vordingborg i Siælland, og Slaget ved Neva-Flod skeede efter de Russiske Krøniker den 15de Julii. Vel muueligt, at nogle Svenske ere fulgte med de Danske, da begge Kongers Slægtskab giorde, at der var god Forstaaelse mellem begge Folk, men den uroelige indvortes Tilstand i Sverrige giør det ei troeligt, at de Svenske have været Ophavsmændene for dette Tog, hvorimod Danmarks indvortes roelige Tilstand, de Danskes Besiddelser i Esthland, Lyst til at udvide deres Grændser, og derpaa grundede Forbund med den tydske Orden giøre det næsten vist, at de Danske have giort dette Tog. Hvorom alting er, saa sendte den fremmede Konge Bud til Storfyrsten Alexander, og lod ham udfordre til et afgiørende Slag. Denne opbragt herover drog med en liden, men udvalgt Hær ud imod ham, stolende paa de 2 Russiske Prinzer, ventelig Boris og Gleb, der og skulde have viist sig, og angreb Fienden ved Newa den 15de Julii, hvor Floden Ischera falder i den. Slaget holdtes altsaa i Ingermanland og varede 6 Timer, eller og fra om Morgenen Klokken 6, indtil ud paa Aftenen. Alexander skal selv have saaret den fiendtlige Konge (maaskee Hertug Abel eller snarere Knud) i Ansigtet. Een af hans Feltherrer forfulgte en Kongesøn (maaskee Hertug Knud)

Valdemar Aar 1240.

Valdemar Aar 1240. Knud) til hans Fartøi, dræbte den fiendtlige Feltherre Spiridon og 2 Bisper. Fienden tabte mange Døde, og blev 3 Skibe nedsænkte med Ihielslagne, foruden de, som begroves, og mange Saarede. Novgoroderne derimod tabte kun 20 Døde, hvilke de nyere Russiske Skribentere ansee for anseelige Borgere af Novgorod. Alexander erhvervede sig ved denne Seier Navn af Newski. Müllers Saml. I. 284. sq. Petersburg. Journ. 1777. Jun. 409. sq. — Imidlertid synes det dog ei at have været meget betydeligt, uden i Henseende til Følgerne, at Novgorod derved blev reddet, og at de Danske maatte skibe sig ind igien. Da Alexander siden af denne Seier søgte at krænke Novgorodernes Friheder, som han derved i Trætte med dem, og dette gav uden Tvivl de Danske og de Tydske Riddere Anledning til endnu i dette Aar, som Kelch p. 86 vil, at giøre Erobringer, hvilket Hvitfeld henfører til 1238, Hiarne til 1239, Arndt Liefl. Chron. II. 45. og Gadebusch Livl. Jahrb. I. 230. sq. til 1248, og Russow til intet vist Aar. Hvorom alting er, saa drog Landmesteren Herman Balke, og uden Tvivl de 2 kongelige Danske Prinzer Abel og Knud med Bispen af Dorpt og en for Tatarerne flygtig Russisk Fyrste Jaroslaw Wladimirowitz fra Kiew ind i Rusland, efterat de først havde jaget Russerne ud af Stiftet Dorpt, sloge 600 Russer ved Isburst, 2 Miile fra Petschuer, og ei langt fra den store Søe Peipus, indtoge Isburst, dræbte 800 Russer, og beleirede derpaa Pleskow, hvis Konge Gerpold eller Gaupold overgav Slot og Bye, inden det kom til Storm, hvorpaa Ordensbrødrene lagde der en god Besætning, og heele Hæren drog derpaa hiem. Russerne berette, at Byen Pleskow, endog Kirkerne, dog blev brændt, og Indbyggerne deels dræbte, deels fangne bortførte. Det forekommer mig rimeligt, at de Danske i dette Tog have

Valdemar Aar 1246.

have indtaget Alentaken og beholdt det paa deres Part, da man ellers ikke veed, naar de ere komne i Besiddelse deraf. — Efter Hvitfeld døde Hertug Knuds Søster, uvist dog om i dette Aar, og blev begravet i Klosteret Falkenau i Liefland. Det er og uvist, om hun har været Kong Valdemars eller Lobern Snares Datter. — Den 14de December skrev Paven fra Lateran, til Erkebispen af Lund og hans Lydbisper Brevet hos Raynald. h. a. 34, at da de omvendte Esther trængtes af de omkring boende Barbarer, og forlangte derfor Hielp af de Troende, saa formaner Paven herved bemeldte Bisper, at de skulde opmuntre de dem betroede Folk til at lade sig korse, og tiene i eet Aar der mod Troens Fiender og Hedningene paa Vilkaar, at da faae den Aflad, som de fik, der droge til det hellige Land. — Af Hertug Abel haves et Diplom, givet til Flensborg, (og ei til Slesvig som Hamsfort vil), den 26de Aug., hvorved han tager Lygum Kloster under sin Beskyttelse. Lang. VIII. 181. sq. Dagen synes at vise, at Abel i dette Aar ei har kundet være i Esthland, hvilket og hans Formynderskab for Adolphs Sønner, de holsteenske Grever, synes neppe at ville tillade. Maaskee Hvitfeld har feilet her, som i meget andet, saa at Abel aldrig har været i Esthland, og Knud alleene anført den Danske Hær der. Hamsfort skriver, at Abel gav og den 16de Februarii ved et andet Brev i Ribe Lygum Kloster Stadfæstelse paa sine Privilegier; men da det ikke findes i den skiønne Copiebog af bemeldte Kloster, saa troer jeg, at Hamsfort hos Lang. I. 288 heri har feilet. Et andet Diplom af Abel formoder Langebek at høre til dette Aar; han giver derved Brødrene i Odense St. Knuds Kloster deres Gods og Eiendeele frie for al Tieneste til sig, og for al sin Rettighed, saa at de ei skulde staae under hans Fogder. Han siger og her: ved at bekræfte sin

Valdemar Aar 1240.

Faders og Formænds Breve dem angaaende, og slutter jeg næsten heraf, at Faderen da allerede var død, og da kan dette Brev ei være ældre end 1241. Sigillet herved er af rødt Vox, og hænger i brune, hvide, sorte og blaaegraae Silketraade. Paa den eene Side forestilles en bevæbnet Rytter med Skiold i en Haand, og en høi opløftet Fane i den anden, med Omskrift: *Abel Dei Gra Dux Juciæ.* Paa den anden Side sees 2 kronede Leoparder, den eene større end den anden, og imellem dem nogle Hierter med Omskrift: Clipeus Abel Ducis Juciæ. — Borgerne i Ribe tilskreve Erkebisp Uffo, og gave ham tilkiende, at deres Bisp Gunner og hans Formænd havde altid været i retmæssig Besiddelse af og havt Hævd paa den halve Deel af al Kongens Rettighed i Riber Bye, undtagen disse 4 Ting, som aldeles tilhørte Kongens Rentekammer (Fiscum Regis,) nemlig Strandwreck, Forban, 40 Marks Sagefald og Hestetolden, som var *bleven indført*, efterat de foregaaende 3 Ting vare *blevne antagne.* Terpager Rip. 179. — Bisp Ivar af Odense bekiendtgiorde ved sit aabne Brev en pavelige Bulle udstedet fra Lateran den 18de April til alle Erkebiskoper, Biskoper, Abbeder, Priorer, Decaner, &c. og alle Prælater, hvorved Paven paa det allerbeste anbefalede dem Minoriter-Munkene, det er Franciscanerne. — Paven lod ved sit Brev af 9de Aug., og atter ved et andet af 15de Oct., alle Konger, (og deriblant dem af Sverrige, Norge og Danmark vist med, men som ved en Forseelse er udeladt hos Bzovius ann. h a. 1) vide, at han agtede i Lateran at holde et almindeligt Concilium. Efter Bzovius l. c. 9. skal Paven og i dette Aar have beskikket sin Legat Wilhelm i Lifland og Preussen ogsaa tillige til sin Legat i Norden, og have overdraget ham at undersøge Geistlighedens Sæder, at bringe Schismatici igien til Eenighed med Kirken, og at staae

de

de Fyrster bi, som strede mod Hedningene, deels ved at velsigne dem, deels ved at underviise de overvundne Folk; men jeg troer, at Wilhelm i et seenere Aar er bleven beskikket til pavelig Legat i Norden. Paven søgte nu at formaae alle Erkebispper og Bisper til at forkynde Keiserens Bandsættelse, men kun med liden Fremgang, undtagen i Danmark og Frankrige, og det uden Tvivl i det første Land, fordi Kong Valdemar kun havde liden Aarsag til at være fornøiet med Keiseren; Ja de Tydske Bisper tilskreve endog Paven, at han for at undgaae Forargelse i Kirken skulde tænke paa Fred mellem sig og Riget. Imidlertid vedblev dog Paven at opvække Keiseren saa mange Fiender han kunde ved at lade prædike Korset mod alle dem, der foruroeligede det Romerske Sæde. Ja Paven gik endnu videre, og tilskrev nogle Fyrster at de skulde vælge en anden Konge i Tydskland, men nogle af dem svarede ham tilbage, at det ei tilkom ham at indsætte en Keiser, men alleene at krone den, som de havde udvalgt. Den samtidige Albert af Stade skriver ved denne Leilighed, at Keiseren valgtes af Erkebispperne af Trier, Maynts og Coln, af Pfaltz-Fyrsten, fordi han vàr Dapifer, af Hertugen af Saxen, fordi han var Marskalk, og af Markgreven af Brandenborg, fordi han var Kamerer, Camerarius. Kongen af Behmen valgte ei, endskiønt han var Mundskiænk, fordi han ikke var Tydsk. — Den samtidige Munk Alberic skriver, at det var Kong Valdemars Søn Hertug Abel, som Paven tilbød det Tydske Rige, men at han undslog sig for at tage derimod, da han ei var mægtig nok til at modsette sig Keiseren. Hertug Otto af Brunsvig undslog sig og derfor, sigende: at han ei vilde døe paa samme Maade, som hans Farbroder Keiser Otto. Aventinus, som vel først døde 1533, men som heel ofte hat ypperlige Efterretninger af ældre Skribentere,

Valdemar Aar 1240. tere, skriver udførligen herom i sine Annal. VII. 413. sq. og fortæller da, at nogle Tydske Fyrster, nemlig Hertug Otto af Bayern, Hertug Friderich af Østerrig, som dog siden faldt fra, Kong Wenceslaus af Bøhmen, Hertug Henrik af Slesien, og Kong Bela af Ungern, om Winteren samlede sig i Budoweis i Bøhmen efter Pavens Tilskyndelse, og bade ham at sende nogle kloge og duelige Gesandter did, for at vælge en Søn af den Danske Konge til Konge i Tydskland; men at der blev intet af, da denne Sag blev alt for tidlig bekiendt, dog efterat Paven herom paa nye havde tilskrevet den Bayerske Hertug Otto og de forhen nævnte Fyrster, undtagen den Østerrigske Hertug, samlede de sig igien i Lebussa paa Grændserne af Polen den 29de Junii for at erklære den Danske Konges Søn for Keiser. Men formedelst Tatarernes Indfald og Pave Gregorii Død, (altsaa skulde denne Sag og have været før 1241,) bleve de fleeste afskrækkede, og den Danske Konge fik og sin Søn bragt fra dette Forehavende; men især har vel Abel afstaaet derfra, fordi hans Fader døde, og fordi han strax derpaa kom i Krig med sin Broder Kong Erik. Keiseren forestilte ogsaa Fyrsterne, og især den Bøhmiske Konge, at Pavens Hensigt var kun at ophidse de mægtige Folk Tydske, Vender, Bøhmer, Ungarer, Danske mod hinanden, for desbedre at bringe dem alle under Aaget. At disse Fyrster vare saa vrede paa Keiseren, dertil havde de adskillig Aarsag, men alle fryktede de for hans store Magt, og alle havde de Lyst at tilvende sig Bispernes Midler, thi de fleeste Bisper holdt med Keiseren. Den Bøhmiske Konges nær Svogerskab med Valdemar, Ungarernes vidtløftigere, og de Fornærmelser, som Keiseren havde tilføiet Valdemar, gave dem uden Tvivl Anledning til at tænke paa en af dennes Sønner, hvortil kom, at Valdemar altid havde staaet sig

godt

godt med det Romerske Hof. Aventinus navngiver ikke den Danske Prinds, men Brunner annal. Boic. III. 14. p. 719 siger, at det var Kong Erik, som jeg og snarest vilde troe, dersom ei den samtidige Alberic nævnte Abel. Brunner legger til, at Valdemar fraraadte sin Søn at modtage Riget, og at han derfor af nogle blev anseet for tvungen, og af andre for frygtsom. Spondanus i sine annal p. 92 henfører dette ganske urigtig til 1226, og derfor ogsaa til den unge Valdemar, men da vare begge Valdemarer, Fader og Søn, nylig slupne ud af Fængsel, og vist ikke i den Anseelse, at man vilde tilbyde deres Slagt Keiserkronen. Cornelius Zanstiet siger i sin Kronike i Martene thes. anecdot. V. p. 73, at Erkebisperne af Frankrige og Danmark og de Tydske Bisper tilskreve Paven, og bade ham giøre Fred med Keiseren, men det er vist ei rigtigt om de første, og Stedet er uden Tvivl endog bedærvet hos ham. Imidlertid har Spondanus den Omstændighed, at 2 Churfyrster, nemlig Kongen af Bøhmen, og Pfaltzgreven vare for den Danske Prinds, og at der blev intet heraf, fordi de kort efter forligede sig med Keiseren. — Raynald. h. a. n. 33 fortæller heel mærkeligen, at Paven gav ved Brev til Bisperne af Aarhuus og Viborg Kong Valdemar Lov til at maatte kalde tilbage under Kronen (geistligt Gods undtagen,) alt hvad som uretmæssigen var kommen derfra, thi han havde forestillet, at de kongelige Rettigheder vare blevne meget svækkede og formindskede ved hans Formænds Eftergivenhed og liden Omsorg, da de, trættede af uforskammet Begiering og Overhæng, havde skilt sig ved meget og afhændiget det fra Kongedømmet; og meente Kongen saa meget meere at burde kalde dette tilbage, da han ved sin Salving efter Sædvane havde svoret, at han vilde haandthæve de kongelige Rettigheder. Uden Tvivl er det meeste bortkommet i

Valdemar Aar 1240.

Valdemar Aar 1240. Nicolai, Erik Lams, Knuds og Svends svage og uroelige Regieringer. Da dette Pavebrev først er givet i December *), og Kongen derpaa døde i Martii næste Aar, saa fik han vel ei selv Tid til at kalde meget tilbage, men hans Søn Erik har uden Tvivl forsøgt derpaa, og det og været en Aarsag med til hans ulykkelige Regimente. Rimeligen har Valdemar og villet have noget af det geistlige Bispe- og Klostergods tilbage, men det vilde Paven ei bevilge. — Johan, en Søn af den mægtige Mand Jacob Suneſøn, døde den 10de Februarii, og gav paa sit Yderste noget til Sorøe Kloster, som hans Fader opfyldte ved at overlade det sin Gaard i Estrethorp, opkaldet uden Tvivl efter hans Kone Estreth. Dette stadfæstede han paa Byetinget i Roeskilde i Overværelse af den Roeskildske Bisp Nicolaus. Johannis Dødsdag staaer optegnet i det Hamborgske Necrologium, fordi han havde været en Velgiører af Kirken der. Lang. I. 184. 244. II. 168. 261. IV. 516. V. 390. Anald, Dominicanernes Prior i Lund, døde, og havde Absalon til Eftermand. Lang. III. 168. V. 501. — Paa Dominicanernes almindelige Kapitel i Boulogne fastsattes i den 6te Artikel, at de 4 Provindser, Polen, Dacia, Jerusalem og Grækenland, skulde i alt blive lige med de 8 andre, saavel i de 2 Vælgere af Mesteren, som i den Magt Provincial-Prioren havde, naar Ordensmesteren døde, eller blev afsat; Ved den 30te Artikel tillodes, at 2 nye Huuse maatte opreises

*) Da Raynald ikke angiver Dagen, paa hvilken det er udfærdiget, har Suhm vel sluttet sig til Maaneden, fordi det i det pavelige Archiv var nummereret 178 og det her Sid. 707 efter samme Raynald anførte Pavebrev af 14de Dec. er sammesteds nummereret 185. Kall.

ses i Dacia, hvor Provincial-Kapitelet vil. Martene thes. nou. IV. 1679. 1682. — Saasom Lovene i Danmark paa en Tid lang vare blevne temmelig forvirrede, ved det man ei meere vilde lade sig noie med de gamle kongelige Forordninger, og med Valdemars den 1stes Siellandske og Skaanske Lov, men beraabte sig og paa Keiser-Retten, der lidet eller intet passede til Danmarks Forfatning, og hvorved deels forstaaes en gammel tydsk Lov af det Navn, og deels Justiniani Romerske Love, som de Danske fik stor Smag paa ved at reise til Paris og Boulogne, saa besluttede Kong Valdemar at give en nye Lov. Til den Ende lod han Keiser-Retten brænde i Viborg, da han ei vilde, at nogen Lov skulde gielde i Danmark, undtagen den han selv med sit Raad udgav, eftersom Danmark ikke stod under Keiseren. Derpaa lod han holde et Dannehof eller Herredag i Vordingborg, hvor Kong Erik, Hertug Abel, Grev Christopher, Erkebisp Uffo og de Bisper, Niels af Roeskilde, Ivar af Odense, Peder af Aarhuus, Gunner af Ribe, Gunner af Viborg, hvilken havde megen Deel i Lovens Forfatning, Johan af Vendsyssel og Johan af Slesvig med Rigens Raad, og den ypperste Adel mødte. Lang. I. 123. II. 173. 261. 387. 629. Hvitfeld. Der blev da den Jydske Lov forfattet, saa kaldet fordi den gialdt især i Jylland, saa at Sielland og Skaane vedbleve de Love Kong Valdemar den 1ste havde givet dem, eftersom de ugierne vilde give Slip paa dem, da de fra gamle Tider af, da de vare adskilte Riger, havde havt deres

Valdemar Aar 1240.

*) I en Codex af denne Lov paa Pergament i Stokholmer Archiv 12mo siges i Fortalen, at der vare tilstede Kong Erik hin milde, Hertug Abel, Junker Christoffer, Hertug Knut. Suhm.

Valdemar Aar 1240. res egne Love, Skikke og Vedtægter. Imidlertid da den Jydske Lov var udførligere, grundigere, bestemtere og meere passende end de 2 andre, saa blev den og brugt i Sielland og Skaane i Tilfælde, hvor Lovene der taug eller vare ikke klare nok. Og saaledes vedblev det lige til Christian den 4des Tid, da Rigens Ret og Deele blev udgivet og til Christian den 5tes, da den nye Lovbog udkom. Imidlertid gielder den Jydske Lov endnu i en Deel af det Slesvigske. Den er deelt i Bøger, og er et af Middelalderens Mesterstykker. Paa Slottet Vordingborg blev den bekiendtgiort i Martii Maaned, og lod Valdemar, som Hvitfeld skriver, strax paa Stedet opbrænde alle gamle Skraaer og Vedtægter, som vare derimod, vel tvelig for at de ei siden skulde engang igien komme i Brug, men herved leed Historien af den gamle Danske Lovkyndighed en ubodelig Skade. Om hvad der ellers videre kan være at anmærke om den Jydske Lov, vil jeg have Læserne henviise til Kofod Anchers Lovhistorie, da jeg ikke seer mig i Stand til at giøre det bedre, og da det desuden vilde fratage mig for megen Tid fra den egentlige Historie. — Efter Cypræi annal. episc. Slesv. 239 fik Minoriterne et Kloster i Byen Slesvig. — Den holsteenske Grev Johan skiænkede ved sit Brev den ferske Søe Eynevelde til Neumünster Kloster, som hans Fader Adolph havde allerede givet did. Han selv og hans Farbroder den Hamborgske Provst Bruno bekræftede dette ved deres Segls Vedhængelse. Brevet er uden Dag og Aar, men Langebek henfører det til dette Aar. — Abbed Johan af St. Johannis Kloster i Lybek solgte med den lybske Bisps Tilladelse for 2 Maader, meræ, Rug, Tienden af 3 Kirkesogne til Kirken i Schonewelde. — Naar Matthæus Parisiensis skriver, at Kongerne af Dacien og Hungarn lode ved christne Folk besætte de af Tatarerne ødelagte Egne,

og

og at dertil udgik alleene over 40 Skibe besatte med Personer af begge Kiøn fra Dacien, saa er det klart, at her ved Dacien sigtes til Danmark, og da Tatarerne ogsaa ødelagde det nordlige Rusland, saa tænker jeg, at disse Danske have nedsat sig i Esthland, men vel og i omgrændsende russiske Lande. Denne Udrustning foraarsagede det Rygte i Engelland, at de Danske vilde fiendtligen angribe det. Maaskee det Tog han skriver om, at Valdemar vilde giøre til Engelland, grunder sig alleene paa dette Rygte. Matth. Paris. p. 468. 470. Valdemar Aar 1240.

Først paa Aaret saae Kong Hakon en stor Stierne paa Himlen med en lang Hale *). Han lod udkalde Magister Wilhelm, Keiserens Gesandt, som sagde: Gud hielpe os vel! Denne Stierne kaldes Cometa, og betegner enten en mærkelig Herres eller Fyrstes Afgang, eller stor Blodstyrtning, eller og anden Lande-Plage. Nu drog Kongen fra Bergen til Tronhiem, og lod sin Dronning og Søn Magnus begive sig ind i Bergens Slot for Sikkerheds Skyld. Da Kongen kom til Tronhiem, var Hertugen draget derfra over Fieldet til Oslo med 500 Mand. Kannikerne i Tronhiem foresloge Kongen, at han skulde deele Riget med Hertugen, og begge bære Konge Navn, men han vilde intet høre herom. Mester Biørn i Munkholm Kloster havde været med at give Skule Konge Navn, hvorover Erkebisp Sigurd satte ham i Band, men han skiød sig ind under Paven, og Hertugen gav ham Penge at reise for i sit Ærende, først til Danmark og Tydskland, og siden til Paven. Underveis blev han fanget paa Hedemarken, og indsat paa Bergens Slot. Kongen erklærede Herre Knud for

 sin

*) Adskillige af vore Danske Krøniker tale om en Stella juxta solem. Kall.

Valdemar Aar 1240.

sin Jarl. Hertugen sendte tiu Jatgier Skald med Breve og fire Foræringer til Kongen af Sverrige, for at faae ham paa sin Side; dog Jatgier blev underveis opsnappet af Kongens Mænd. Ei langt fra Oslo kom det nu til et Slag i Martii Maaned mellem Skule og Knud, hvori den sidste blev overvundet, hvorpaa Skule drog ind i Oslo, og lod sig der erklære for Konge. *Kongen* lod imedens paa Øre-Thing sin ældste Søn Hakon erkiende for Konge, og drog derpaa til Bergen, hvor han eftergav Abbed Biørn hans Brøde, og lod tage Hertugens Breve fra ham, som vare skrevne til Paven, Keiseren og nogle tydske Fyrster, og fulde af falske Beskyldninger mod Kongen. I Bergen lod Kongen paa Gule-Thing sin Søn Hakon antage til Konge, og lod alle Undersaatter af Norge, Ørkenøer, Hetland, Færøe og Island, (hvilket sidste Land urigtig legges til i den Danske Snorro,) sværge ham Huldskab og Troeskab, hvorpaa han i Paasken seilede til Oslo, og stødte da Jarl Knud til ham fra Tønsberg med sine Folk. Den 21de April angreb Kongen Hertugen i Oslo, overvandt og forjog ham med et Tab af 300 Mand foruden de fangne. Gregorius, en Søn af Anders, og Brodersøn af Philip Baglerues Konge var 2 Aar reist fra sit Lehn til Danmark, uden Kongens Tilladelse, hvorhen Kongen nu sendte ved Krigens Begyndelse Bud til ham; han kom ogsaa, holdt sig brav i Slaget, og var en meget viis Mand. Kongen drog nu til Bergen, kom der førend Pintze, og blev der Sommeren og Vinteren over. Hertugen begav sig over Fieldet til Tronhiem, holdt sig meget inde, og var i slet Lune; Trønderne vare ei heller fornøiede med ham, og beklagede sig over, at de for hans Skyld havde mistet mange af deres Slægt og Venner. Imidlertid overfaldt Birkebenerne med 15 Skibe, anførte af Asulf fra Østeraad Byen Tronhiem eller Nidaros.

daros. Skule flyede da fra Byen, opholdt sig 2 Dage i Skoven derved, gav sig endelig ind i Helgesæter Kloster, hvor han blev dræbt den 23de May, og Klosteret opbrændt. Skule var 51 Aar gammel, da han faldt, og blev begraven i Christ-Kirke paa dens søndre Side, tæt ved hans Broder Inge, og sat ind i Steenvæggen. Han var en duelig og høi Mand, beleven og skiempksom, meget gavmild og hielpsom mod sine Venner, tapper og en god Krigsmand, men af en umættelig Ærgierrighed. Hans Søn Peter blev og slaget i Helgesæter. Skule stiftede Reens Nonnekloster af sit Arvegods, og byggede en skiøn Steenkirke. Hvorledes Hamsfort hos Lang I. 288 kommer til at skrive, at Hakon lod Skule ihielslaae ved sin Søn, veed jeg ikke, og end mindre, hvorledes Corner kan skrive, og beraabe sig paa den lybske Krønike, at Kong Hakon ihielslog sin egen Søn, tilligemed en anden Hertug af sit Rige. Fra den Tid af blev det roeligt i Norge, og dette Rige tiltog meget i indvortes Kræfter, efterat det havde været plaget med indvortes Krige i 110 Aar. Lang. I. 167. II. 261. 510. III. 91-94. 311, Danske Snorro, Torfæi hist. IV. 8. 28-31. — Efter Flateyar Annalerne døde den Grønlandske Bisp Nicolaus i dette Aar, men de fleeste andre Islandske Annaler have 1242. Efter somme af disse Annaler skulle og Smaaekopper have viist sig første Gang paa Island i dette Aar. Lang. III. 94. — Paa Øen Man ved St. Michaels Kirke døde Gospatric, og blev begravet i St. Mariæ Abbedie af Russin. Lang. III. 231. Johnston. ant. Celto-Norm. 34. — Imellem Paven og Keiseren vedvarede Krigen; de giorde sig paa begge Sider al muelig Afbræk, døg havde Keiseren temmelig Fremgang. Muratori Ital. Gesch. VII. 539. sq. — Fra dette Aar haves een af de ældste lybske Love paa plattydsk, skreven paa Pergament, bevaret

Valdemar Aar 1240.

Valdemar Aar 1240. ret i Lybeks Cancellie, og udgivet af Kanzler Westphalen i hans Monum. Cimbr. III. 637. sq. Den 246de Artikel siges udtrykkelig at være opsat 1240, og indeholder, at Byen ei maatte laane nogen Fyrste eller Herre, enten geistlig eller verdslig, noget; Saa nidkiær var Byen for Friheden. — Grev Guncelin af Zwerin gav ved sit Brev Lybekerne Toldfriehed for det troe Venskab de havde beviist ham og hans Fader. Det er underskrevet af hans Svigerfader Nicholaus Herre i Slavien og Grev Bernard af Dannenberghe rc. Beckers Lübeck. Gesch. I. 195. — Fyrst Witzlav af Rygen gav den 25de Februari ved Brevet hos Dreger cod. Pomer. n. 129. Schwartz Pom. Rüg. Städtehist. 42 til den nye Bye Stralsund alle de Friheder og Rettigheder, som Herre Borwin havde givet Byen Rostok; skiænkede dem endeel af Skoven, som laae op til Byen, som de maatte rydde, solgte dem ogsaa for 90 Mark Rygiske Penge de Agre, hvorfra i gamle Dage var Overfart til Rygen, gav Byen paa Øen Strale, nu Dänholm, Jagtfriehed, undtagen paa Hiorte og Raadyr, og Friehed for al Told, samt bestemte Grændserne af deres Marke og Jorder. Hans Sønner Jaroslaw, Witzlav og Jaromar underskreve dette Diplom, som blev givet i Pernn, da Kong Valdemar og Kong Erik regierede det Danske Monarchie.

Aar 1241. Den 1ste Februari gav Kong Valdemar i Roeskilde ved sit aabne Brev til Grev Nicolaus (sin Sønnesøn), og hans Arvinger, den halve Deel af Halland at besidde bestandig, og skiødede han ham det, til Vederlag for de Eiendeele han havde i Zwerin, med hvilke han efter de ypperligste Mænd i Danmark deres Raad udløste Kongen af Fængsel hos hans Uvenner. Hvitfeld har oversat dette Diplom paa Dansk. — Den 12te Martii stadfæstede Kongen

gen i Vordingborg en Foreening mellem Hertug Abel i Jylland og Riber Kirke om Bønder og Brydier i de Sogne Tunder, Daler og Balughum. I Sigillet, som er af rødt Vox, sees Kongen siddende paa Thronen i de kongelige Prydelser, og paa den anden Side 3 leoparderte Løver med omstrøede Hierter. Det hænger i grønne Silkelisser. — Dette er den sidste offentlige Forretning af denne Konge, thi kort efter døde han i Vordingborg Aftenen for Skiærtorsdag den 27de Martii, som Aarbøgerne af Esrom, Lang. I. 244, den Ringstedske Tavle ib. IV. 280, den yngre Lundiske Gavebog sige, hvorimod Alb. Stad. Erici Krønike, Hamsfort Lang. I. 288 Krøniken som slutter med 1415 Lang. I. 391, den som slutter med 1317, ib. II. 173 Krøniken som slutter med 1286, II. 457, det Islandske Necrologium hos Lang. II. 508. Stral III. 311, den ældre Lundske Gavebog III. 500 have eenstemmigen Skiærtorsdag den 28de Martii, som uden Tvivl bliver hans rette Dødsdag, maaskee han er død Natten mellem den 27de og 28de, og at det har givet Anledning til at henføre hans Død til den 27de. Paa et Sted siger Hamsfort Lang. I. 40, at han døde den 26de Martii, og Krøniken, som slutter med 1410 hos Lang. V. 528 har endog den 31te Martii, dog saa enkelt og nyt et Vidnesbyrd bør ei komme i Betragtning. End meere vildfarer den Erfurtske Krønike hos Schannat. vind. I. 99, naar den lader ham først døe den 3die April. Alle gode og gamle inden- og udenlandske Krøniker, til hvilke sidste høre de samtidige, Albert af Stade, Munken Alberic og Matthæus Paris. ere eenige om, at han døde 1241, hvilket og Gram i sit Brev til Lackmann i dennes comput. annor. per hiemes p. 47 beviiser, at være det rigtige, og Pontanus ligeledes; hvorimod Aarbøgerne af Esrom, Ericus Olai III. 110, og Krøniken, som slutter med 1286, have 1240, den

Valdemar Aar 1241.

Valdemar Aar 1241. den første dog alleene ved en Misregning, da den fast altid har en Aar for lidt. Krønikerne hos Lang. I. 254. 391, Corner og Hvitfeld have 1242, og have mange ladet sig mislede ved den sidste. Valdemar regierede 39 Aar, og opnaaede en Alder af 71. Han prøvede baade Medgang og Modgang, imodtog Riget i en ypperlig Stand efter sin Broder og Fader, bragte dets Magt og Ære end højere, saa at det blev vældigere, end det havde været siden Store Knuds Tid. En sælsom Tildragelse skilte Landet ved de fleeste udenlandske Erobringer; Kongens Kiekhed og Mod vandt dog Esthland tilbage. Hvor fast og vel Valdemar har regieret, sees deraf, at i hans lange Regimente var der aldrig nogen indvortes Uroe eller Opstand, end ikke i de halvtredie Aar han sad i Fængsel. Alting viiser, at Valdemar var en hurtig, tapper, aarvaagen og myndig Regent. Den Maade han blev fangen paa, synes og at viise, at han var *aabenhiertet*, og at Mistanke ei ulmede i hans Bryst; man seer og deraf, at han var en Elsker af Jagten. Det lader, at han efter Tidernes Viis har været noget tilbøielig til Drik, og det smukke Kiøn elskede han og, derfor havde han 2 uægte Sønner, Nicolaus og Knud, den første avlet medens han var ugift og førend han blev Konge, den anden derimod, da han var gift og Konge. Ved sine Love, som fortiene Sted blant de bedste, erhvervede han sig et stort og evigt Navn, og derfor staaer og om ham paa hans Liigsteen i Ringsted Legislator Danorum, det meest ærefulde Navn, nogen Konge kan faae. Der i Ringsted ligger han midt imellem sine 2 Dronninger Dagmar og Bengeerd. De Islandske Annalister, saa og Knytlinga kalde ham den gamle, i Henseende til hans Søn Valdemar, som de kalde den unge. Hamsfort hos Lang. I. 40 kalder ham Victor, og de fleeste nyere Victoriosus, og paa Dansk: Seier,

Seier, hvilket allerede forekommer i Kiempeviserne. II. 27. p. 233. IV. 43. p. 608. Erici Krønike hos Lang. I. 167 giver Valdemar dette Vidnesbyrd: Kong Valdemar efterlod sig et berømmeligt Minde, og ved hans Død faldt visseligen Kronen af de Danskes Hoved, thi fra den Tid af herskede indbyrdes Krige, og de stræbte efter at ødelegge hinanden indbyrdes, og bleve til en Latter for alle omkringboende Folk, og de Lande, som deres Fædre havde ved deres Sværd vundet paa en ærefuld Maade, unddroge sig ei alleene deres Herskab, men tilføiede endog Riget den største Skade, og bragde det paa en elendig Maade i Forvirring, da Rigets Fyrster krigede sammen, og sex Gange ødelagde og fordærvede hinanden. Af dette sidste skulde man næsten slutte, at denne Krønike var skrevet under Kong Christopher den 2den, thi da havde 6 Konger efter hinanden været plagede med indbyrdes Krige. Med nogen Forkortning siger Petrus Olai hos Lang. I. 123 det samme, Hvitfeld ogsaa leggende til: Gud hannem (Valdemar) naadig og barmhiertig være. Følgende gamle Danske Krøniker og Skribenter skrive saaledes om ham: Krøniken, som slutter med 1415 hos Lang. I. 391. Den berømmelige Danske Kong Valdemar døde i en meget god Fred, efterat han først havde giftet sine Sønner og istandsat Riget; Den som slutter med Kong Christopher den 1ste hos Lang. I. 23: Valdemar regierede lykkelig i 40 Aar, og døde endelig i Fred, gammel og mæt af Dage, efterat han havde sat Rigets Sager i god Stand. Svend Aagesen, som kiendte kun Valdemar i hans Ungdom, kalder ham elegantissimæ indolis iuuenem. Krøniken, som slutter med 1300, Lang. I. 370, kalder ham den ærværdige. Gheysmer II. 387 og Petr. Olai sige, at han døde i sin Ære, in gloria; det Islandske Fragment hos Lang. II. 433, som ender med ham: den ypperligste af de Dan-

Valdemar Aar 1241.

Valdemar Aar 1241. Danske Konger, agætazt Dana-konunga. I den Lundske Gavebog hos Lang. III. 500. IV. 36 siges: Den Danske Kong Valdemar døde, en Mand af stor Andagt, den christne Troes Elsker, som blandt andre store Gavmildheds (i den gamle Lundske Gavebog staaer frugalitatis, som endda gaaer an, men i den nye fragilitatis: Rimelig bør det være liberalitatis) Velgierninger igien med en overflødig Goddædighed fornyede Kirkernes Friheder og Rettigheder, dem givne af de gamle Konger, og dem betagne ved ubillige Fyrsters Tyrannie (herved sigtes nok især til Erik Emun og Svend), og da hans Dødsaar stundede til, gav han til hver Cathedral-Kirke i sit Rige en kostbar casula ɔ: Chorkaabe, til sin Erindring, og saaledes bekiendende Christum med et godt Skriftemaal anbefalede han sit Livs Ende til en værdig Erindring. Alting viiser, at Valdemar har troet alt, hvad Kirken troede, og drog han derfor og store Fordeele af sit Venskab med Paven og de Geistlige. Den samtidige Saxo ophøier i sin Fortale hans Krigsbedrifter, berømmer hans Tapperhed, Gavmildhed og Fromhed mod Undersaatterne. Den samtidige store Islandske Historieskriver Sturle skriver i den Norske Kong Hakons Historie: Om Vaaren døde Kong Valdemar i Danmark, som den Tid havde været den ypperste og navnkundigste Konge i de Nordiske Lande. I Knytlinga siges om ham og Fader Valdemar, at de vare blandt Danmarks berømmeligste Konger. Den samtidige gode Engelske Skribent Matthæus Paris. skriver: Den Danske Kong Valdemar døde, efterat have regieret 40 Aar, da han truede med et dristigt Foretagende at ville anfalde og bekrige Engelland, og talte han mange store Ord, men for St. Edvards Bønners Skyld, hvorved han havde bedet mod de Danskes Tyrannie, saa døde ogsaa den Danske Konges eneste Søn og Arving til alle

Ting,

Ting, og efterlod derved det Danske Rige aldeles forladt *). Denne Kong Valdemar blev 100 Aar gammel **). Han bekrigede næsten al sin Tid, fra det af han blev vaabenfør, de Vantroende i Scythien (herved sigtes til Esthland, Kurland, Preussen), Frisland ***) og Rusland, derfor bemestrede han sig 6 store Bispedømmer (Reval, Wironien, Kurland, Preussen maaskee, Leal, Oesel) og lod til dem beskikke ligesaa mange Bisper. Valdemar Aar 1241.

Til Slutning af Valdemars Regimente vil jeg anføre et og andet, som har tildraget sig under ham, og som ei kan henføres til visse Aar, ja hvoraf maaskee endog nogle høre til seenere Konger. — Valdemar bød, at alle Haandværksfolk, mechanicæ artis operarii, der vare Bønder, naar de kom for at kiøbe til Torvs i Nestved, maatte ingenlunde forsømme at betale Torggiald til Munkene, hvem de endog tilhørte. Dette viiser, at Bønder

 lagde

*) Man seer heraf, hvor slette Efterretninger man da havde fra vore Lande. Af disse Matthæi Ord skulde man ellers næsten slutte, at Valdemar havde i Sinde at giøre et Tog til Engelland, da han døde: men det bliver ei rimeligt efter hans høie Alder og den store Lykkens Afvexling, han havde prøvet: Har han derfor havt et Engelsk Tog for, saa har det uden Tvivl været 1216 eller 1217. Ved denne Prinds sigtes ellers til Valdemar den 3die, thi strax efter taler Matthæus selv om 2 andre yngre Prinzer Eric og Abel. Suhm.

**) Venteligt har Matthæus blandet ham med hans Fader, og giort een af to, thi fra 1131, da Valdemar den 1ste fødtes, til 1241, da Valdemar den 2den døde, ere 110 Aar. Suhm.

***) Vel regierede Valdemar over det mindre Frisland i Sønder-Jylland, og havde talrige Tropper derfra, men Indvaanerne vare Christne, derfor hører dette til Matthæi urigtige Beretninger. Suhm.

Valdemar Aar 1241. lagde sig da efter Haandværker Lang. IV. 340. — Under denne Konge døde ogsaa den 26de Martii Herre Thuco, Søn af Herre Knud, som var Søn af Herre Georg, der igien var Søn af Herre Peter Botilds Søn. Denne Thuco eller Thoki overlod til Munkene i Nestved sin Boelig i Holstæde med alt Tilliggende og sin Jord i Øpetorp, som laae derunder, for 16 Mark Sølv. Hans Slægt har uden Tvivl været den mægtigste og navnkundigste i Danmark næst den Absalonske. Lang. IV. 289. 290. 303. 358. — Thomas Gheysmer hos Lang. III. 387 har følgende Fabel om Valdemar: Engang vilde denne Konge stige til Hest, men blev staaende ved den en stor Deel af Dagen over i dybe Tanker. En nærværende Ridder spurgte ham, efterat han var kommet til sig selv igien, i Fortroelighed, hvad han havde saa særdeles tænkt paa. Kongen befoel ham da at skynde sig hen til Sverrige, og at faae Underretning herom af en vis Ridder, som han nævnte. Ridderen drog afsted, endskiønt noget forundret, blev holdt vel i nogle Dage af den Svenske Ridder, som sendte ham tilbage til Kong Valdemar med det Svar: Sig til Kong Valdemar, at han tænkte om sine Sønner, hvorledes de vilde forliges efter hans Død, og hertil kan du svare ham fra mig, at de ville meget slet forliges, men at de skulle dog alle blive Konger, den eene efter den anden. Petrus Olai ib. I. 122. og den Danske Riimkrønike fortæller det samme, undtagen at den sidste legger til, at den Svenske Ridder heed Bonde, hvoraf de nyeste Svenske Historieskrivere have giort Thord Knudsøn Bonde, hvorimod Hvitfeld Sid. 199 siger, at Valdemar sendte sin Ridder til Kuldmanden i Skaane, som var en Biergmand og Spøgelse paa Kulden*).

Ret

*) Hvitfeld S. 199 anfører Biergmandens Ord: Din Herre, sagde han,

Valdemar Aar 1241.

Ret har Holberg I. 296, naar han meener, at Kongen ei behøvede at spørge Kuldmanden eller nogen anden herom, da hans Sønners Sindelav kunde give ham Underretning nok; Imidlertid var dog den Ærbødighed de havde for ham, saa stor, at den hindrede dem fra at udbryde saalænge han levede, allerhelst han efter Hvitfeld udskrev en Herredag, paa hvilken han formanede dem til Fred og Eendrægtighed, og forestillede, at han havde saavel bestilt alting med deres Skifte, at de dermed godvilligen burde lade sig nøie. — Efter Peder Syvs Udtoge skal en Tønne eller Torne Bilde have levet ved 781, men vist 1238, hvilket Aarstal og skal have staaet paa hans Gravsteen, som var paa Marken i Siælland i Alindemagle Sogn, Ringsted Amt, hvor han skal have boet paa en Herregaard af samme Navn, og hvor endnu saaes i Syvs Tid, ja skal endog endnu sees Volde og Grave af hans Herregaard. Sten Brahe førte Steenen derfra, og lod den indmure paa een af sine Herregaarde, maaskee Næsbyeholm. Pontopp. marm. I. 197. 240. Atl. III. 49. VI. 315. Imidlertid har man dog ingen fuldstændig Stamtavle, uden fra Hr. Peder Bille, som synes at have levet ved 1320. I Slesien findes endnu en Slægt, kaldet Bielde, som har samme Vaaben, hvoraf Forfatterne til det Danske Adels Lexicon slutte, at den er kommet derfra, hvorpaa jeg dog tvivler, helst om Syvs nu anførte Efterretning er rigtig. Saa meget er vist, at Billerne eiede bemeldte Her-

han, tænkte paa, Hvorledes det best skulde hans Sønner gaae, Naar hand var gangen aff Liffve, Men sig hannem det for Sandingen saa, At Orloff oc Tuedract skulle de faa, Dog skulle de alle Konger bliffue. De rimede Vers røbe en af det Slags Viiser, som Vedel og Syv har udgivet, og hvis historiske Værd Gram saare rigtig har bestemt. Kall.

Valdemar Aar 1241. Herregaard til Kong Friderich den 2dens Tid, da de mageskifte den til Kronen for Vreiløf Kloster i Vensyssel — Munken Alberic p. 442 kalder Kong Valdemar urigtigen den 3die, og lader ham først komme til Regieringen 1206. — Mærkeligen skriver den samtidige Albert af Stade strax i Begyndelsen af sin Krønike, at Kong Valdemar havde Aar 1240 regieret i 38 Aar og var 70 Aar gammel. — Af Kong Erik Glippings Privilegium til Stralsund af Aar 1270 seer man, at den allerede i Valdemars Tid har havt samme i Henseende til Vrag og Skibbrud. — Den Islandske Poet Olaf Hvitaskald, en Broder af Sturle, opholdt sig en Tid lang hos Kong Valdemar, og kalder ham derfor i Skalda, hvis fornemste Forfatter Oluf uden Tvivl er, sin Herre, anfører og, at han i følgende Vers: Sprengt mannns høg slydi tviboll ɔ: Mandens kløvede Hage afskyde derfor Boldten (efter Worms Forklaring, som legger til, at dette sigtede til en gammel Leeg med en Boldt, der paa de Tider var af Træe, hvormed en Mand havde faaet sin Hage beskadiget) indbefattede alle Runerne, og deres Værdie, potestas. Worm siger, at Valdemar skal først have opfundet, at sette Punkter ved Runerne, hvorfor og Islanderne have kaldet det Slags Runer, Voldemars Runer. Efter Skalda Tal var ei alleene Oluf Thordar Søn Hvitaskald ved Valdemars Hof, men og følgende Skalder: Jatgeir Torfasøn, Thorgeir Danaskalld, som efter Navnet synes at have været en Dansk, og Sigmundr Skald. Wormii litt. run. 12. p. 71. sq. — Resenius siger i Fort. til Edda m 2. b. at 1241 døde den Danske Konge Valdemar Rami, det er: den Stærke, (et Tilnavn, der passede vel paa ham), men som han oversetter raucus, den hæse.) Han siger og (efter de Islandske Annaler maaskee), at Valdemar var født 1170. Af Saxos Fortale p. 3 sees

sees adskilligt, som oplyser Danmarks Tilstand under denne Konge Saaledes tales der om Diger i det mindre Frisland, og om dette Lands store Frugtbarhed ved Vandets Overskyllelse, om det hyppige Fiskerie i Limfiorden, der forskaffede Indvaanerne ligesaa megen Føde, som Agerdyrkningen, om Fyens Frugtbarhed, om Siellands Deilighed fremfor alle de andre Danske Landskabers, om det store Fiskerie i Sundet ved de Skaanske Kyster, hvor Fiskene vare i saadan Mængde, at man kunde tage dem med Haanden, og undertiden knap roe giennem de store Fiskebanker. Dette sidste vil vel synes mange utroeligt, og næsten fabelagtigt, men naar betænkes, hvorledes Silden endnu stimler ind i Fiorde, Sunde og Viger i Norge, og staaer tæt sammen i Bunker: i hvilken Mængde den findes paa Doggers Bank, og at Falco af Benevent efter Carusii bibl. Sicul. I. 325 fortæller, at Aar 1122 viiste sig saa stor Fiskemængde i en Flod i det Neapolitanske i Augusti Maaned, at Mænd og Qvinder kunde uden Garn tage dem med Hænderne, saa vil denne Forundring falde bort. — Følgende Gilder have allerede været i denne Konges Tid i Sielland, og staaet i Broderskab med Munkene af St. Peders Kloster i Nestved: St. Peders Gilde i Giestorp, St. Peders i Brandelsøfwæ, St. Peders i Skwdærløse, St. Andreæ i Ladby, og Vor Fruesshøring i Grondherslosfwe, alle lidet eller intet bekiendte. Lang. IV. 333. — Til Benedictiner-Ordenen gav Pave Innocentius den 3die Aflad for 4000 Aar, og eftergav den tredie Parten, af hvad den havde forsømt. Denne Velgierning og Gavmildhed strakte sig og til de Danske Benedictinere. — At Valdemar kaldte sig Vendernes (det er Slavernes) Konge, beviidner Hamsfort, og det beviise alle hans Diplomer. — At Saxo først under denne Konge har fuldendt sin Historie, beviiser hans Fortale til den. —

Valdemar Aar 1241.

Naar

Valdemar Aar 1241.

Naar Erici Krønike og Petrus Olai ville, at Valdemar den 1ste fik allerede af Keiser Friderich den 1ste Brev paa Nordalbingien, og alt Landet Norden for Elven, saa er det at befrygte, at de have sammenblandet ham med Valdemar den 2den, da de sige, at Pave Innocentius den 3die bekræftede det, hvilket han giorde med Friderich den 2dens Brev derom til Valdemar den 2den; og at de beskyldte Abels efterladte Enkedronning Mechtild, for at have brændt Brevene, deri giøre de hende Uret, da Friderich den 2dens og Innocentii den 3dies ere endnu til; Imidlertid er det dog mærkeligt, at den gamle Hamborgske Krønike paa plattydske Vers ogsaa synes at beskylde hende derfor; Sandt nok, at Friderich den 1stes Brev til Valdemar den 1ste ei findes, men det er intet Under, saafremt det aldrig har været til. — Af Kiempeviserne II. 25 og IV. 56 sees, at med Dronning Dagmar levede en berømt Mand Ridder Carl af *Rise*, *(nu Karise,)* i Siælland. Hans Søster var liden Kirstine, Dagmars Veninde, og tilstede ved hendes Død. Carl forelskede sig i Jomfrue Rigmor, og klædte sig efter sin Søsters Raad ud som et Fruentimmer med Linned, Skarlagen, blaat Silke og Maar, samt Hovedguld. Saaledes red han til Kirken, hvor Rigmor havde Dagen før givet sig i Kloster med sine 11 Møer. Han førte hende derfra til hendes Gaard og holdt Bryllup med hende. Da levede endda baade hans Moder og 2 Søstre. Rigmor lovede at fortælle ham Viser og Eventyr. Førend de gik til Bords, brugte de Vand og Haandklæde. — Den Strange, som efter Kiempevisen II. 22 førte Dronning Dagmar ind, har maaskee været Fader til den Oluf, som efter Kiempevisen III. 12 gik i Tvekamp med den unge Hafburd, hvis Moder var Gudmoder til

Haf-

Hafburd *). Tvekampen skeede offentlig i Overværelse af Fruer, Jomfruer, ja Dronningen selv, endog Kongen var ei langt borte, i Anledning af noget deres Gods, som de havde efter hinanden paa Rygen, som det synes. Saa brænder deres Gods inde paa Ryland. Hafburd faldt, og forligte de sig efter Tvekamps og nu værende Duellers Love. Det lader, at Hafburd har været nær i Slægt med den Danske Konge, thi Oluf blev fredløs, og drog til Jerusalem. Ebbe Strangeson har uden Tvivl været en Søn af Junker Strange, eftersom dennes Fader heed Ebbe. Han skal have boet paa den Gaard Nordentoft i Thye, Hundborg Herred, Sjerring Sogn. Hofmans Fund. IV. 410. — Ved 1240 skal en Hakon Gris have levet, Norsk af Herkomst, som eiede Vadsted i Halland og Hevidsholm i Skaane. Slægten uddøde 1746 med den lærde Etatsraad Niels Gris, kongelig Dansk Gesandt i Holland. Adels Lexic. I. 192. — Af Processen mellem Kong Erik Menved og Erkebisp Jens Grand hos Lang. VI. 281. 288. 311 sees, at Mynten har under denne Konge og hans Eftermænd været meget bedre, end den siden blev under de to Eriker, Glipping og Menved, da man maatte give 10 Mark, eller, som der staaer et andet Sted, endog 18 Mark af Rigets Mynt for een Mark puurt Sølv, som man forhen gav kun 4, ja 3 Mark for;

Valdemar Aar 1211.

*) Efter det fierde Vers i Visen er det Hafburds Moder, som Oluf siger at have været hans Gudmoder, og derfor troer jeg, at det fiette Vers bør rettes saaledes: Og er min Moder din gode Gudmoder, med mindre man vil antage, at dette fiette Vers indeholder Olufs Replik. I begge Tilfælde bliver dog Hafburds Moder en Gudmoder. Kall.

Valdemar Aar 1241. for, men hertil svarer Kongen, at han ei var Skyld i denne slette Mynt, men hans Faders Drabsmænd, som lode slaae denne falske Mynt under Kongens Navn og Stempel ved nogle kongelige Myntmestere, som de holdt fangne paa de Slotte Hielm og Hunehals. — Thestrup vil i sin Krigs-Armatur 197. 341. 343, at Danmark var langt meere beboet i Valdemar den 2dens Tid end nu omstunder, og troer han, at Menneskenes Antal her i Riget har snarere af- end tiltaget; dog er dette sidste især vel ikke rigtigt, og hans Grunde ei alle gode. — Muratori Antiqu. Ital. V. 892 har anført af Pave Paschal den 2dens Register, hvorledes Danmark, Norge og Sverrige da allerede gav Skat til Paven; og siges der, at af St. Columbi Kirke eller Huus gaves aarligen 2 Byzantiner, og at hvert Huus i Norge gav een Penge af Landets Mynt: Rimeligen har Danmark givet denne Skat fra Store Knuds Tid, og blev den erlagt af alle Katholske christne Riger; men da Paverne ofte lade sig mærke med, at Danmark paa en særdeles Maade hørte dem til, og stod under dem, saa maae de derved have sigtet til noget andet end denne Skat. Hos Cenni monum. domin. Pontif. II. præf. p. 53 sees, at Pavens Brev var til Erkebispen af Lund og af 8de May, hvorved han overdrog ham at indkræve denne Skat eller census. — Vore gamle Skribentere skrive denne Konges Navn forskielligen; de fleeste: Valdemar, andre: Vualdemar, Valthemar, Woldemar, Valdimar; de give ham Tilnavn af den Gamle, og tillegge ham nogle retteligen en Regiering af 39 Aar, andre af 40, regnende det Aar, han kom til Regieringen, og det Aar, han døde, for fulde. — Uden Aar haves et Diplom af denne Konge, som dog efter Langebeks rigtige Anmærkning maae være yngre end 1225, da han ei deri skriver sig Herre af Nordalbingien, hvorved Kongen stadfester Grændserne mellem

lem Thyurlund, Colby og Getath, som 12 Mænd havde besvoret; deriblant forekommer een af det Navn Trolff, maaskee samme Navn som Trolle. — At Valdemar den 2den skal 1235 have indtaget og fordærvet Clausholm, som staaer paa en Tavle i Voldum Kirke, er vist en Fabel; men Valdemar den 3die eller 4de giorde det 1339. Pontopp. Atl. IV. 405. 438. — Maaskee Tvilum og Gudum Klostre i Jylland ere stiftede under denne Konge. Pontopp. Atl. IV, 505. V. 846. — Den Strange, som efter Kiempevisen IV, 30 var gift med den Danske Konges Søster liden Kirsten, levede ilde med hende, og blev derfor efter Kongens Befaling halshugget; har vel neppe været den Strange, som hentede Dronning Dagmar ind. — Aar 1213 fastsatte Cistercienserne i deres almindelige Kapitel, at da Abbeden af Fontaines i Engelland ei vel kunde visitere Lysekloster i Norge efter deres Ordens Skik, saa skulde Lyse være en Datter af Alvastra i Sverrige og Abbeden af Aros i Halland give Abbeden af Alvastre det tilkiende. Tissier bibl. Cisterc. II. hist. 2. c. 52. p. 334. — Da den tydske Kong Philip bekrigede Byen Coln, fordi den holdt med Otto, var iblant hans Dravantere en Johannes, kaldet Dansk (Danus), som plyndrede Landet, men derfor og til Straf saae Fanden, da han skulde døe. Martene thes. anecd. IV. 1312. sq. — Efter Peder Syvs Collect. iblant Rostgardiana n. 55 skal Bisp Peder af Roeskilde have bygget Giørsløf Slot 1208, og den store Klokke i Lunde Domkirke være bleven støbt 1215. — Resenius har bag ved Frideri den 2dens Historie anført og ladet stikke denne Konges runde Sigil af Kobber, hvor han paa den eene Side forestilles siddende som en ung Person paa Thronen i kongelig Prydelse, og paa den anden Side sees i et næsten trekantet Skiold 3 ukronede løbende Løver (rettere Leoparder) med 24 Hierter

Valdemar Aar 1241.

Valdemar Aar 1241. ter rundt om og imellem. Bogstaverne vare næsten forslidte, men Resenius syntes dog at kunne læse Valdemar, og henfører det til 1216. Laurentzen Muséum regium Part. II. S. 3, 88. — I den Nestvedske Kalender hos Langeb. IV. 288 kaldes denne Konge Valdemar den yngre, i Henseende til hans Fader. — Efter Hupel i topogr. Nachr. von Lif- und Estland III. 570 skal Kong Valdemar 1219 have bygget den nuværende Kirke paa Øen Worms i Estland. — Samme i hans Lifländische Adel Geschichte S. 207 formoder, at Slægten Manteufel er kommen fra Pomern til Estland, enten med Hertug Barnim 1226, eller endog med Kong Valdemar den 2den, og S. 336, at Slægten Rede er kommen fra Westphalen til Danmark, og derfra med Valdemar til Estland. Estor Ahnen-Probe S. 445 og Kreutzfeld von Adel d. alten Preussen S. 9 paastaae, at der ei haves noget ældre adeligt Vaaben, end fra 1220, og vist er det, at man ei *finder Danske og* Norske før seenere; desuden brugte *næsten hver* Person sit Segl, saa at faste adelige Segl ei bleve brugelige før i 15de Aarhundrede. — Worm i literat. runica p. 71 og paa fleere Steder vil, at Valdemar opfandt de punctерte Runer, og at Islænderne endnu i hans Tid kaldte dem Valdemars Runer. Vist er det, at det lader, at Runerne ere igien i denne Konges Tid komne i Brug, og have siden en Tidlang iblant været brugte. Heldvader har 1630 i Mariæ-Kirke i Svendborg sat et Vers, som findes i Pontoppidans marm. Dan. I. 1233, hvori han siger, at Kong Valdemar bygde denne Kirke, saa og Ørkel Slot *) og et Taarn ved

*) Da dette Slot skal have tilhørt Bisperne af Fyen, førend Kongerne, har rimelig en Bisp bygget det. Der forvaredes Stiftets Archiv, som opbrændtes med Slottet 1534 af Svendborg Borgere. Aar 1369 var der allerede en kongelig Befalingsmand. Suhm.

ved Stranden, hvor man foer over til Tosfing. — I sine Nord. Miscell. St. 22. 137 meener Hupel, at Kong Valdemar har givet Estlands Lehnret 1215, (hvilket vel er for tidligt,) hvori han fastsatte, at Arvefølgen skulde kun strække paa Mandssiden i nedstigende Linie, og Brødre arve hinanden, saalænge de fælleds besad Godset udeelt; men saasnart de deelte, hørte Fælledsskabet op (die sammende Hånd auf), saa at saadant Lehngods, naar ingen mandlige Arvinger var, ei kunde sælges uden Lehnsherrens Samtykke, men faldt til Øvrigheden ved Lehnets Aabning (apertura). — Uden Tvivl var det i denne Konges Tid, at Borgerne af Horsens sendte til dem af Ebeltoft et Exemplar af deres Lov, som de Danske Konger havde stadfæstet, og som Kong Svend (Grathe) havde givet Slesvig Bye. Denne Lov er paa Latin og bestaaer af 91 Capitler, og er uden Tvivl det meest ægte Exemplar af bemeldte Kong Svends Byelov, og ventelig alleene en Oversættelse deraf. Langebek har 1770 udskrevet den af Membranen paa Ebeltofte Raadhuus, og Kofod Ancher har ladet den trykke i sin Danske Lovhistorie i Tillæg til anden Deel. I den plattydske Slesvigske Byeret findes Artiklerne næsten alle, men i en anden Orden. I den plattydske findes igien nogle, som ei ere her, og som vel kan henføres til denne vor Valdemar 2dens og følgende Tider. — Denne Konge og hans Søn Eric ere, saavidt man veed, de første Danske Konger, som have ført Løver i deres Vaaben. Imidlertid var det længe forhen brugeligt, saavel inden- som udenlands, at have en Løve i sit Skiold; Den Norske Kong Magnus Barfod havde det allerede. Gervasius Paganellus i Engelland førte 1187 to Løver i sit Skield. Monast. Angl. II. p. 911. Den Sarisfe Hertug Henrik Løve havde to Løver, Meibom. Script. Germ. I. 483,

Valdemar Aar 1241.

Valdemar Aar 1241.

483, som han skal have faaet af sin Svigerfader den Engelske Kong Henrik, efter Walter hos Meibom. II. 54, som og siger, at de vare Løver eller Leoparder, og meener Christiani Holst. Gesch. IV. 420-426, at de Slesvigske Løver ere Leoparder, eller i det mindste leoparderte Løver, fordi de gaae i Spring. Valdemars Søn Abel var den første, saavidt bekiendt er, der førte Løver i det Slesvigske Vaaben, og var Feltet bestrøet med Hierter. Uden Tvivl har han taget dette af det Danske Vaaben. Vel muerligt, at Knud den 6te har først optaget Løverne i det Danske Vaaben, da han blev gift med Henrik Løves Datter Gertrud. Vel muerligt og, at Valdemar den 2den har ført dem ind af det Engelske Vaaben, for derved maaskee at viise sin Ret til dette Rige, dog alt dette er meget uvist; imidlertid er Christiani i det Danske Videnst. Selsk. Skr. nye Samling V. 36 af denne Meening. I det Brunsvigske Huus vare Løverne saa vedtagne, at Mechtild Datter af Otto Barn, gift med Henrik til Anhalt, og som døde 1204, førte 2 Løver i Vaaben, Heineccii Ant. Goslar Tab. 4. Fig. 8. Lerbek hos Leibnit. script. Brunsv. II. 169. 177 siger, at Greverne af Schaumburg, der da endnu kaldtes Grever af Sandersleben, havde en blaae Løve til Vaaben i et hvidt Feldt, men fik siden et Nelleblad, dog det første er vist ikke rigtigt. — I et Diplom af Christian den 1ste og Aar 1450 siges de Danske Konger at have christnet Estland, Oesel og fleere Lande. — I et Pergament Haandskrift af den Skaanske Lov, oversat paa Latin ved Erkebisp Andreas Sunesøn, og paa Universitets Bibliotheket No. 37 i Qvart forekommer en latinsk Forordning, uden Tvivl af denne Konge om Majestæts Forbrydelse, som udstrækkes der et alleene til Landsforræderie og

Kon-

Kongens egen Person, ifald man vilde dræbe ham, men og til Bispens, Hertugens (af Slesvig) Dronningens og de kongelige Børns Personer, eftersom de vare Kongens Lemmer. Enhver skulde forsvare sig i sit Landskab; de Sønden Aaen (i Hertugdømmet Sønder-Jylland, Sønden for Skodborg Aae) der; de norden Aae (Nørre Jylland) der; Fyen var deelt i 2 Sysler; Siælland i 3; de smaae Øer udgiorde 1; men alle skulde de møde, hvorhen Kongen stævnede dem. Straffen for den der overbeviistes bestod i at miste Hovedet, og alle hans Eiendeele faldt til Fiscus. Denne Forordning er trykt i Kofods Lovhistorie II. p. 549. 550. Den viiser tydelig, hvorledes Hierarkiet tog til, saa og Kongens Magt, og hvorledes Folkets tog af, som og at Straffen skiærpedes. Men bag ved den latinske Oversættelse af den jydske Lov ved den Viborgske Bisp Knud i samme Codex giøres og slig Forseelse imod de Fornemme til Majestæts Forbrydelse, fordi de vare en Part af Kongen. Dette hører vist nok til Adelstiden, og følgelig enten til 13de Aarhundredes Slutning, eller og til noget hen i det 14de. — Borgkirken og Borgporten i Lybek og de i Nærheden staaende 6 Taarne holder man for at være fra denne Kong Valdemar. I Mariæ Kirke sees Billedet af en Konge, med alle Prydelser, hvoriblant en Liliekrone, en Stav i høire Haand og i venstre et Æble med dobbelte Kugler. Han træder paa en Drage. Venteligskal det forestille Valdemar den 2den. — En Anonymus om den Liflandske Ridder- og Land-Ret i Hupels neue Nordische Miscelleen 5 St. p. 40, 285 viiser, at den Liflandske Ret, og Danske Estniske, som Kong Valdemar gav, komme i alting overeens, undtagen i 3 Artikler, saaledes for Ex. gives Lehnsmændene i den sidste 3 Aars Tid for at tage Lehn hos den nye Konge, ved det de skulde reise til Danmark, og derimod kun 1 Aar i den første, ved det

Valdemar Aar 1241.

Valdemar Aar 1241. det Bispen af Riga var saa nær. Han meener og, at Valdemars Lov har kun været mundtlig givet, og at Bisp Albert har indført den i Lifland, men og kun mundtlig, og at Eric Menved først lod den skriftlig forfatte 1315. Den Lov Valdemar indførte, meener han, kom overeens med de brugelige Indretninger i Danmark, allerhelst de fleeste Adelsmænd, der nedsatte sig, vare venteligen Danske. Tilsidst anfører han alle Forskielligheder i begge disse Love. Samme Hupel forsikkrer ogsaa i hans Nachr. von Lief- und Estland p. 356 og 406, at indsigtsfulde Mænd paa Oesel paastaae, at Mone har været et fast Slot inde paa Oesel selv, og maae ei søges paa Øen Møen.

For-

Fortegnelse

over de af Suhm anførte, og til Danmarks og Norges Historiees Oplysning henhørende Diplomer og Breve, som endnu haves. Hvor de alt ere aftrykte, angives, og de ei endnu bekiendtgiorte, det egentlige Danmark vedkommende, findes her, ligesom bag ved foregaaende Deel, aftrykte. De, som have Tidens Bestemmelse angivet, først; derefter de, som kuns efter Gisning af Suhm til visse Aar henføres.

1202. Sid. 6. Waldemari R. priuilegia Lubecensibus concessa. Orthburg octaua S. Andreae, 6 Kal. Dec. aftrykt i Dreyer specim. juris publ. Lubec. p. 58-62. Af disse Privilegier eiede Geheimeraad E. J. von Westphalen, en gammel Afskrift, hvorpaa var skrevet: "Das Original dieses Privilegii ist "in der Dänischen und Hollsteinischen Capsul auf der Threse noch zur Zeit nicht "gefunden. An. 1667. 21 Jun. Joh. Feldhausen, Secretair." Iblandt nogle mig tilhandekomne Optegnelser af bemeldte Hr. von Westphalen, har jeg fundet en Ordre saaledes lydende: "Nach dem Privilegio Waldemari de "A. 1202. soll weiter nachgesuchet werden, wie auch nach dem Privilegio Ca"nuti, so proxime ante Waldemarum regieret hat. Item sollen die Hollstei"nische Lade liegen nachgesehen werden, ob nichts darunter zu finden, daß vor "und wegen des Travenstrohms Geld bezahlt sey." Svaret er tilføiet: "Hievon "ist auf der Threse in Beyseyn Herrn Stambeck, Secr. Mehlhorsten "und Secr. Siricii nicht zu finden gewesen. 1668. 7 Jun." Men herefter

tilføiet: "Ist d. 19 Nov. 1754 von den Syndico Dreyer in originali auf "der Trese in dem Kasten, wo die an Lübeck versetzte Dänische Reichs-Krone "verwahrt gewesen, gefunden, und in der Schublade Kk, wo die Dänische "priuilegia Danica liegen, reponieret worden." (Naar blev dette Regale pantsat til Lybekkerne?)

1203. Sid. 7. Sammes Stadfæstelse paa Lunds Kirkes Privilegier og Gaver til samme. Actum Lundis. Uden Dag.

Sid. 16. Pave Innocentii 3 Brev til K. Valdemar om den Slesvigske Biskop Valdemar Anagniae Non. Decembr. i Raynaldi annal. h. a. n. 64. og hos Du Theil blandt dennes Paves Breve. libr. VI. 104.

Side 18. Sammes til Samme om den Tydske Keiser Otto. Fra samme Sted. 2 Id. Dec. i Baluzii Udgave af hans Breve I. p. 734.

Sid. 19. Samme til Samme ligeledes om K. Otto. ibid. 15 Kal. Jan. i Baluzii Udg. I. 733.

S. 18. Samme til Erkeb. i Lund. Svar paa nogle Spørgsmaale. ibid. 4 Id. Dec. hos Du Theil VI. 183.

S. 18. Samme til Samme, hvori han roser hans Iver mod Præsternes Skiørlevnet. ibid. 16 Kal. Jan. Hos Du Theil VI. 198.

S. 19. Samme til Samme om en Geistlig, som var blevet afpryglet. ibid. eod. die. Hos Du Theil VI. 199.

S. 20. Bisk. Peders i Aarhuus Gavebrev til S. Clemens Kirke i Aarhuus. Dat. Threltorp 18 Kal. Dec. Hos Langeb. Script. VI. 404. og Thorkelin Dipl. I. 81.

S. 29. Dronn. Ingeborgs Klagebrev til Paven. Hos Raynald. Ann. h. a. n. 59. og Langeb. VI. 111.

S. 30. Innocentii 3 Brev til den Franske K. Philip om hans Opførsel mod Dronningen. Anagniae 5 Id. Dec. Iblandt Pavens Breve VI. 182. og hos Langeb. VI. 113.

1204. S. 37. Samme til Kapitelet i Aarhuus, hvis Prabender han stadfæster. ibid. 3 Non. Jan. Hos Langeb. VI. 388 og Thorkelin I. 82.

K. Valdemars Brev, hvorved han befrier samme Kapitels Eiendomme fra visse Byrder og Afgifter. Dat. apud Ruthe 17 Kal. April. Hos Langeb. VI 393. Thorkelin I. 83.

S. 56. Innocentii Brev til Lunds Erkebiskop om Indsamlingen af Peders-Pengene. Dat. Romae ap. S. Petrum 8. Id. Nou. Hos Du Theil VII. 155.

S. 57. Samme til Samme om en Præst, som havde bedrevet Hoer med en Kone, hvis Mand havde skaaret Næsen af ham. ibid. Id. Nou. Hos samme VII. 156.

S. 57. Samme til Samme om hans Magt og Myndighed saavel i Lunds som Upsals Erkebispedømme. Hos samme ibid. 13 Kal. Dec. VII. 157.

S. 57. Samme til Trondhiems Erkebiskop om Omgang med en Bandsat. I Baluzii Saml. I. 617.

S. 57. Samme til Samme om et geistligt Beneficium ei at kunde overlades til en læg Mand. Sammest. I. 648.

S. 58. Samme til Trondhiems Erkebiskop og Lydbiskoper om den afdøde K. Sverres Afløsning af Band. Dat. Anagniae Kal. Febr. i Baluzii Saml. VI. 214.

1205. S. 78. K. Valdemar til Paven om den Slesvigske Bisk. Valdemar i Baluzii Saml. VIII. 192.

S. 80. Pave Innocentii Svar til Kongen om samme Biskop. Romae ap. S. Petrum 13 Kal. Febr. Sammest. VIII. 193. og hos Raynald. Ann. p. 145. Samme til Lunds Erkeb. om en matrimonial Sag. ibid. 2. Id. Jan. Hos Baluz. VIII. 195. og i Decretal. B. 3. Tit. 32.

S. 81. Samme til Samme om en Biskops Ansettelse i Esthland. ibid. Id. Jan. Hos Du Theil VIII. 197.

S. 81. Samme til Samme, som han giver en almindelig udstrakt Fuldmagt. ibid. 15 Kal. Febr. Hos samme VIII. 198.

S. 81. Samme til Samme om Benedictinerne i Danmark. Samme Tid og Sted. Hos samme VIII. 194.

S. 81. Samme til Samme, hvori adskillige Indretninger af Erkebiskopen stadfestes. ibid. 14 Kal. Febr. Hos samme VIII. 196.

S. 81. Samme til Abbed og Brødrene i Lygum-Kloster, hvis Privilegier stadfestes. ibid. 10 Kal. Febr. Langeb. VIII. 182.

S. 84. Samme til Trondhiems Erkeb. Eric om Pederspenge at indkræve Romae ap. S. Petr. Id. Febr. Hos Du Theil VIII. 217.

S. 84. Ligesaa, hvori han giver Erkebiskoperne i Trondhiem Magt til at indvie de Norske Lyde-Biskoper. Samme Sted og Dag. Hos samme VIII. 216.

S. 84. Ligesaa, om Biskoperne paa Orkenøerne, Færøerne, Suderøerne, Island og Grønland at staae under Trondhiems Erkebiskop. ibid. Id. Febr. Hos samme VIII. 214.

S. 84. Ligesaa, hvorved Erkebiskopen gives Magt til at afløse Bandsatte, visse undtagne. ibid. 12 Kal. Mart. Hos samme VIII. 215.

S. 93. Samme til Dronn. Ingeborg, som han søger at trøste. ibid. 3 Non Jul. Hos Raynald. Ann. h. a. 58 og Du Theil VIII. 113.

1206. S. 102. Statuta Capituli Arhusiensis hos Pontoppid. Ann. I. 619.

S. 112. K. Valdemar til Kanniker i Ribe, hvis Bønder han frietager for visse Byrder og Afgifter. Dat. in Sild uden Dag. Terpager Rip. Cimbr. p. 177.

S. 113. Pave Innocentii til Lunds Erkeb. om en, som havde lagt Haand paa en Klerk. Romae ap. S. Petri Id. Jan. Hos Du Theil IX. 11. Det andet her anførte Pavebrev er uden Tvivl en Feiltagelse, og det samme, som Sid. 81 angaaes.

S. 115. Samme til Trondhiems Erkeb. om Præster, som gik i Krig. ibid. Kl. Mart. Hos samme IX. 6.

S. 115. Ligesaa om det kan ansees for retmæssig Daab, naar nogen i Mangel af Præst og Vand besmører et Barn, som er nær Døden, med Spyt. Samme Sted og Dag. Hos samme IX. 5.

1207. S. 122. Samme til K. Valdemar om Biskop Valdemar. Laterani 4 Non. Apr. Hos Baluz. X. 41.

S. 123. Samme til den Franske Kong Philip om hans Dronning. Samme Sted og Dag. Hos samme X. 42 og Langeb. VI. 114.

S. 123. Samme til Samme, samme Dronning angaaende. Romae ap. S. Petr. (circa finem Decemb.) Hos Baluz. X. 176 og Langeb. VI. 115.

S. 123. Samme til Aarhuus Capitel, hvis 10 Præbender han stadfæster. Lateri 9 Kl. Apr. Langeb. VI. 388 og Thorkelin I. 87.

S. 124. Samme til Lunds Erkeb. om en Geistlig, som fra Acoluthus var sprunget lige til Diaconus. Tuscani 14 Kl. Nov. Hos Baluz. X. 146 og Pontoppid. Ann. I. 621.

S.

S. 125. Samme til Odense Bisp om en Præst, som i Slagsmaal havde mistet en Finger. Viterbii 14 Kl. Oct. Hos Baluz. X. 124.

1208. S. 132. Den Tydske Kong Philips til Paven om den Slesvigske Bisp Valdemar. Udstedet omtrent i Begyndelsen af Febr. og findes i Baluzii Saml. af Innocentii Breve X. 215.

S. 133. Innocentii 3 til K. Philips Gemahlinde Maria om samme Valdemar. Udstedet fra Lateran omtr. midt i Febr. Sammest. X. 209.

S. 132. Samme Electo Herbipolensi om samme Mand. Fra samme Tid og Sted. ibid. X. 210.

S. 133. Samme til K. Valdemar om samme Mand. Laterani (initio Martii.) ibid. XI. 10.

S. 137. Samme til Lunds Erkebiskop om den samme. Ferentini 2 Non. Nou. ibid. 173.

S. 136. Den Tydske K. Otto til Paven, foruden om andre Ting ogsaa om samme Mand, iblant Innocentii Breve hos Baluz. T. I. p. 754.

S. 143. Innocentii 3 til Guala, S. Mariae in porticu Diaconus Cardinalis, Apost. Sedis Legat. om Skilsmisse-Sagen mellem den Franske K. Philip og Dronn. Ingeborg. Hos Baluz. XI. 86.

S. 143. K. Philip til Paven om samme Sag. Uden Dag og Sted. Hos samme XI. 180 og Langeb. VI. 116.

S. 143. Innocentii 3 til K. Philip om det samme. Laterani 7 Id. Dec. Hos Baluz. XI. 182 og Langeb. l. c.

S. 143. Samme til Samme om det samme. ibid. 5 Id. Dec. Hos Baluz. XI. 182 og Langeb. VI. 117.

S. 144. Samme til Guala S. Mariae in porticu Diac. Card. etc. om det samme. Samme Sted og Dag. Hos de samme XI. 183 og VI. 121.

1209. S. 149. Samme til Keyser Otto om Bisp Valdemar. Viterbii 6 Non. Jul. Hos Baluz. XII. 63.

S. 151. Samme til Lunds Erkeb. om en Bisp at beskikke i Sieland. Laterani 3 Kl. Nou. Hos Baluz. XII. 101.

S. 151. Samme til K. Valdemar om Hedninger at bekrige. ibid. 2 Kl. Nou. Hos samme XII. 103.

S. 152.

S. 152. Samme til Keiser Otto, at Tydskerne ei maae angribe de Danske Lande, imedens Valdemar bekriger Hedningerne. Samme Sted og Dag ibid. XII. 104.

S. 152. Samme til alle Troende i Danmark om at staae deres Konge troeligen bi. Samme Dag og Tid. ibid. l. c.

S. 155. K. Valdemars Stadfæstelse paa Nestved Byes Privilegier. Worthingborg 9 Kl. Oct. Thorkelin I 88.

S. 158. Thorb. Ysiksons Gavebrev til Ebelholts Kloster, Roskild. die b. Gregorii Langeb. VI. 146.

1210. S. 169. Innocentii 3 til Konger, Fyrster og alle Troende omkring det Danske Rige ei at overfalde samme eller fornærme Kongen. Laterani 3 Kl. Febr. Hos Baluz. XII. 157.

S. 169. Samme til K Valdemar, hvis Person Rige og Eiendomme han tager under sin og den Hell. Peders Beskyttelse. Sammest. Non. Maji. ibid. XIII. 65.

S. 178. Sammes Trøsteskrivelse til Dr. Ingeborg. Samme Tid og Sted. Hos Baluz. XIII. 66. Duchesne script. Franc. IV. 716. *Langeb. VI.* 121.

S. 178. Samme til K. Philip hans attraaede Skilsmisse angaaende. I Baluzii Miscell. VII. 245 og Langeb. VI. 122.

S. 179. Convention imellem K. Philip og Landgr. Herman af Thüringen om at tage den sidstes Datter, naar han kunde hielpe ham af med Dronn. Ingeborg. Actum Parisiis. Mens. Non. I Baluzii Misc. l. c.

1211. S. 196. Erkeb. Andreæ Beskiermelses-Brev for Esrom Kloster. Gronesund uden Dag. Thorkelin I. 92.

S. 196. Peders Rosk. Biskops Beskierm. Brev til samme. Samme Sted og Tid. Thorkelin I. 90.

S. 197. Innocentii 3 til Trondhiems Erkeb. og hans Lydbisper om at undersøge Trætten om den Norske Throne mellem Ingo og Philip. Lateran 7 Id. Jun. Raynald. Ann. h. a. 22 og Baluz. XV. 73.

1212. S. 204. Samme til Lunds Erkeb. Andreas, som han beskikker til Legatus Sedis Apostolicæ i Sverrige og Danmark. ibid. 2 Non. Apr. Hos Raynald. 5 og Baluz. XV. 14.

S. 208.

S. 208. Samme til Erkebiſperne i Magdeburg og Maynz om Biſk. Valdemar paa nye at bandlyſe Later. 3 Kl. Mart. Hos Baluz. XVI. 3. hvor ogſaa anføres de til de andre geiſtlige Prælater udgangne Breve, ſom Suhm omtaler.

S. 210. Forbund imellem Markgr. Albert til Brandenborg og Keiſer Otto. Acta ap. Wicenſe in caſtris. I Maderi antiqu. Brunſuic. p. 129 og Orig. Guelf. III. 812.

S. 213. Innocentii 3 til Munken Guarinus om den Franſke K. Philip og Dronning. Later. 5 Id. Jun. Hos Du Cheſne ſcript. Franc. IV. 725. Baluz. XVI. 10. Lang. VI. 122.

S. 213. Samme til K. Philip om ſamme Sag. Samme Sted og Dag. Hos Du Cheſne IV. 724. Baluz. XVI. 106. Lang. VI. 123.

S. 214. Sammes til Abbed og Brødrene i Sorøe, hvorved den Roſk. Biſkops Peders Gaver ſtadfæſtes. Later. 4 Non. Apr. Hos Thorkelin I. 288.

S. 214. Kong Valdemars Brev, hvorved han friegiver Lygum Kloſters Bønder for al kongelig Rettighed og Tieneſte - - - Kl. Febr. Lang. VIII. 15.

S. 214. Sammes Stadfæſtelſe paa alt hvad ſom var ſkienket til Ebbelholt Kloſter. Roſkild. 14 Kl. Maji. Hos Langeb. VI. 147.

1213. S. 222. Innocentii 3 til Lunds Erkeb. om en Bedrager, ſom udgav ſig for det Hell. Sædes Legat. Later. 12 Kl. Apr. Hos Baluz. XVI. 10 og Gruberi orig. Lavon. p. 238.

S. 222. Sammes til Samme om Sager, det Hell. Land vedkommende. Lateran. menſe Apr. Hos Baluz. XVI. 29. Et ligelydende tilſendt Trondhiems Erkebiſkop.

S. 222. Samme til Slesvigs Biſkop (Nicolaus), hvis 4 til Paven giorte Spørgsmaal beſvares. Later. 3 Kl. Maj. ibid. XVI. 26. Hvor afvigende det endog er i Henſigt til Udtrykkene, ſynes dette Brev dog at være det ſamme, ſom findes i Cypræi Annal. epiſc. Sleſu. II. 3. og derefter aftrykt i Pontoppid. Ann. I. 624, hvor det henføres til 1210.

S. 223. Samme til Lunds Erkebiſkop, hvori beſvares adſkillige af ham giorte Spørgsmaal. Signiae 5 Non. Oct. Hos Baluz. XVI. 118.

S. 225. Samme om et almindelig Kirkemøde, ſom ſkulde holdes. Later. 13 Kl. Maji. Hos Baluz. XVI. 30, og tilføies: In eundem modum ſcriptum

eſt

est Archiepiscopis et Episcopis per provincias, Nidrosiensem, Vpsaliensem, Lundensem etc. In eundem modum Noruegiae, Sueciae etc. regibus.

Sammes til alle Troende om det Hell. Lands Erobring. Lateran, medio Apr. Hos samme XVI. 28. Det Brev, som Suhm Sid. 224 anfører, er det samme, som her forekommer, da i den Pavelige Brevbog meldes, at ligelydende er tilsendt de Troende per Sueciam, per Lundensem prouinciam, per Norvagiam.

1214. S. 233. Keiser Friderich 2. mærkværdige Brev, hvorved han afstaaer til Danmark, hvad af det Tydske Rige ligger paa denne Side Floderne Eldana og Elben, samt hvad de Danske havde erobret af Slavien. Dat. apud Mecios uden Dag. Aftrykt hos Hvitfeld I. S. 180. Pontoppid. Annal. I. 626. og efter en Vidisse af 15 Sept. 1304 hos Thorkelin I. 94.

S. 236. K. Valdemars Stadfæstelse paa Hr. Alberts Gavebrev til Cismar Kloster. Originalen paa Pergament giemmes i Geheime Archivet.

S. 246. Innocentii 3 til Lunds Erkeb. Andreas, hvorved han irettesætter ham, fordi han vegrede sig ved at komme til det tilsagte Kirkemøde. Romae ap S. Petr. 9 Kal. Mart. Hos Raynald. Ann. h. a, 31 og Baluz. XVI, 18.

S. 247. Andreæ Lunds Erkeb. Stadfæstelse paa den Viborgske Biskops Asgots Gave af Segelstia Kirke til Kanikerne i Viborg. Dat. Olofstorp uden Dag, saaledes lydende: Universis sanctæ Matris Ecclesiæ filiis hæc scripta cernentibus Andræas Dei gratia Lundensis Archiepiscopus Apostolicæ Sedis Legatus Sueciæque Primas in vero Salutari salutem. Quum mundus in maligno positus est et multoties rite gesta calumniam patiantur, cautum et necessarium est, ea, quæ aguntur, ordinare sufficientis cautelæ memoria perennari. Dum igitur Ecclesiam Segelstia cum omni dote sua, Parrochianorum accedente non solum consensu sed petitionibus, dilectis in Christo filiis Canonicis Wibergensibus a Venerabili fratre nostro Asgoto eorum Episcopo jure perpetuo collatam fore, tam scripti quam vivæ vocis ejus assertione didicerimus: nos collationem ab ipso legitime factam scripti et sigilli nostri auctoritate confirmamus, et eandem in posterum ab aliqua Ecclesiastica Secularive persona injuriose irritari sub anathemate prohibemus. Datum Olofstorp anno Incarnationis Dominicæ M.CC.XIII. Pontificatus nostri anno XIIII.

S.

S. 247. Tuvonis, Ribe Bisskops Fundaz paa 3 Canonicater i Ribe. Actum in plena synodo. Uden Dag. Terpager Rip. p. 129.

1215. S. 255. K. Valdemars Brev, hvorved han sælger sine Eiendomme i Tunge til St. Nicolai Kloster i Ribe. Dat. Juriisborgh in Nonis Januar. Hos Langeb. VII. 333. Maaskee Juriisborg er det samme som Junishoez Sid. 373, og maaskee nu værende Jonshovd.

S. 260. Erkeb. Andreæ Stadfæstelse paa Tuvos ovenanførte Fundaz. Ripis, uden Dag Terpager l. c. p. 130.

S. 260. Tuvonis Ribe Bispops Stadfæstelse paa hans Formands Bisp. Omeri Gaver til Lygum Kloster. Langeb. VIII. 215.

1216. S. 275. K. Valdemars Skiøde paa Øen Thune til Aarhuus Kirkes Bygning. Actum publice in curia nostra Samsö in festo S. Clementis. Thorkelin I. 96. Langeb. VI. 396.

S. 278. Innocentii 3. til Provsten og Conventet i Viborg, hvorved han stadfæster dem Besiddelsen af nogle Kirker. Perusii 2 Kl. Junii. Brevet begynder efter en da brugelig Formular: Justis petentium desideriis og s. v. saaledes som f. Ex. hos Thorkelin I. p. 97 Pave Honorii Brev indtil grato concurrentes affectu; nu tilføies, som Indholdet fordrer de Limum, de Phur, de Helfstorp, de Frebiargh, de Norholm, de Worthegh et de Sæwælsia Ecclesias vobis de parrochianorum Episcopali auctoritate concessas, sicut eas juste et pacifice possidetis, auctoritate apostolica confirmamus et praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli igitur omnino hominum liceat hanc paginam etc.

S. 279 Sammes Episcopo Burglonensi, Præposito Wæstrævicensi et Priori de Grindæslæf, Burglonensis et Wibergensis diocesis, saaledes lydende: Conquesti sunt nobis Præpositus et Conventus Wibergensis, quod Monachi de Vitescola Cisterciensis ordinis Vibergensis Diocesis super quadam terra et rebus aliis injuriantur eisdem. Ideoque discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus partibus convocatis audiatis causam, et quod justum fuerit, appellatione postposita, statuatis, facientes quod statueritis per censuram Ecclesiasticam firmiter observari. Testes autem, qui fuerint nominati, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, per censuram eadem appellatione cessante cogatis veritati testimo-

stimonium perhibere. Quod si non omnes eis exsequendis poteritis interesse, tu frater Episcope, cum eorum altero ea nihilominus exsequaris. Datum Perusij 3 Non. Junii.

Sammes Venerabili fratri Arusiensi Episcopo et dilectis filiis Abbati Carae Insulae et Præposito Westervicensi, Arhusiensis et Burgilanensis diocesis saaledes: Ex parte dilectorum filiorum Præpositi et Canonicorum Vibergensis nobis est oblata querela, quod cives Wibergenses eos gravibus et diversis injuriis molestantes contra libertates et privilegia ipsis a Regibus terræ concessa, prædia et agros Ecclesiæ ipsorum irrationabilibus judiciis supponere non verentur, et antiqvos terrarum suarum limites temeritate propria transferunt in eorum et Ecclesiæ memoratæ præjudicium non modicum et gravamen. Qvocirca discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus cives prædictos, ut ab ipsorum et Ecclesiæ suæ super iis indebita molestatione desistant, et de damnis et injuriis irrogatis satisfaciant, ut tenentur, monitione præmissa per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compellatis. Qvod si non omnes iis exseqvendis poteritis interesse, tu frater Episcope cum eorum altero ea nihilominus exsequaris. Datum Tuderti 3 Idus Maji.

Sammes Præposito et Canonicis Wibergensis ecclesiæ. Stadfæstelse paa deres Privilegier efter en sædvanlig Formular Justis petentium desideriis etc. Datum Tuderti 5 Idus Mart.

Sammes Abbati de Vitescola et Præposito Westervicensi et Archidiacono Arusiensi saaledes: Dilecti filii Præpositus et Conventus Wibergensis nobis graviter conquesti sunt, quod nonnulli Clerici et Laici Wibergensis, Ripensis, et Burgilonensis diocesis indulta eis et eorum Monasterio Sedis Apostolicæ privilegia et indulgentias, libertates et immunitates temere infringentes eos super hoc gravant multipliciter et molestant. Quocirca discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus Præpositum et Conventum prædictos non permittatis contra Sedis Apostolicæ privilegia et indulgentias indebite molestari. Molestatores eorum per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, sicut justum fuerit, compescentes. Quod si non omnes in exsequendis potueritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exsequantur. Datum Perusii 7 Idus Junii.

Sam-

Sammes til Abbeden og Conventet i Ebelholt. Datum Perus. 3 Kl. Junii. Hos Langeb. VI. 148.

Sammes Stadfæstelse paa den Slesvigske Bispestoels Tiender. Datum Perusii 3 Non. Junii.

Sammes samme Dag Tuvoni Episc. Ripensi, Stadfæstelse paa 2 Præbender. Hos Terpager Rip. p. 131.

S. 280. Honorii III Archiep. Lundensi et suffraganeis. Datum Perusii 8 Kl. Aug. Bekiendtgiør dem Innocentii 3 Død.

Sammes til de samme og Magistris Domorum militiae Templi et Hospit. Jerosolim. ejusd. prouinciæ et - - - Decano et - - - Archidiacono Lund. Datum Romae ap. S. Petrum 11 Kl. Dec. Af Raynald h. a. 23 sees, at ligelydende Breve med dette, som i den Pavelige originale Brevbog er nummereret 104, er sendt til alle Erkebiskoper, og altsaa kan, ligesom nestforegaaende, ansees for et almindeligt Circulære, hvorfore disse tvende Breve ei her aftrykkes.

1217. S. 289. Sammes til K. Waldemar Stadfæstelse paa Keiser Friderichs ovenfor under 1214 anførte Gavebrev. Datum Laterani 2 Kl. Febr. saaledes lydende: Justis petentium desideriis dignum est nos facilem praebere consensum, et vota quae a rationis tramite non discordant effectu prosequente complere. Cum igitur carissimus in Christo filius noster Fridericus Rex Siciliæ in Romanorum Imperatorem electus de assensu Principum pro pace ac concordia inter Imperium et Regnum Dacie inviolabiliter observanda et hostibus Imperii cohercendis omnes terminos ultra Eldanam et Albiam Imperium contingentes, quos inclitae recordationis Kanutus Rex frater tuus provocatus injuriis, et tu cum eo pariter acquisistis, et quicquid Sclavie idem frater tuus comparatum paterno suoque labore tenuit regno tuo addiderit, sicut per autenticum inde confectum evidenter apparet. Nos tuis precibus inclinati quod ab eodem Rege de consilio Principum et assensu pro bono pacis super hiis provide factum est ratum habentes auctoritate apostolica confirmamus, et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire.

Siquis autem hoc attemptare praesumpserit indignationem omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Sammes B(erengariae) Reginæ Danor. Confirmatio donationis propter nuptias ipsi a Rege concessa. ibid. 7 Idus Febr. Bzovii Ann. l. c.

Sammes til Lunds Erkebiskop, saaledes lydende: Ille caritativæ dilectionis affectus, et sincera devotio charitatis, quam ad personam nostram, dum essemus in minori officio constituti habuisse dinosceris nos invitant, ut te prosequamur praerogativa gratiae specialis, et hiis quæ secundum Deum a nobis duxeris expetenda benignum impertiamur assensum. Sane dudum cum esses apud sedem apostolicam constitutus, bonae memoriae *J.* Papa Praedecessor noster fraternitati tuae intervenientibus nobis indulsit ut super facto Roskildensis Ecclesiae, ad quam dilectus filius Magister P. nepos tuus vita et scientia, sicut dicitur, commendandus superna est provisione vocatus praesertim cum utilis sit eidem temporalium et spiritualium consideratione pensata disponeres, quod honestati *Ecclesiae* ac saluti dicti Magistri expedire videres consideratis diligenter circumstantiis temporum et locorum. Unde timens ne interveniente morte dicti *Prædecessoris* nostri mandatum expiraverit, mandatoris cum non sit *lecitus(det græske λήκυθος)* olei diminutus, postulasti suppliciter semel *provisam* gratiam de solita sedis apostolicae clementia *prorogari.* Nos igitur volentes personam tuam quantum cum Deo possumus honorare utpote *qui te* abundantiori diligimus charitate discretioni tuae auctoritate praesentium indulgemus ut circa factum Roskildensis Ecclesiae ac saepefati Magistri liceat tibi disponere quod provide videris disponendum. Datum Laterani 8 Kl. Febr.

Sammes til samme, samme Dag og Sted: Ut ex convictu religiosorum mores et vita formentur, viros Religiosos et providos ad tuam disposuisti familiam convocare a quibus exemplum conversationis honestae sumere valeas, ac per eos vitae tuae sinceritas a detractionibus hominum sit secura. Proinde a Nobis humiliter tua fraternitas postulavit, ut liceat tibi de quocunque Religiosorum ordine assumere Monachum, Canonicum, aut conversum, quos in tuae familiaritatis consortium valeas retinere, vel aliquotiens mittere pro Ecclesiae tuae utilitatibus procurandis. Nos igitur vota tua, quae de pietate procedunt, benignitate solita prosequentes auc-

toritate

toritate tibi praesentium indulgemus, ut si tibi et Ecclesiae tuae videris expedire liceat tibi de quocunque monasterio tuae Diocesis unum dumtaxat religiosum assumere quem litteratura videris et morum honestate fulciri, illa tamen adhibita temperamenti cautela quod per absentiam alicujus Ecclesie propriae utilitas enormiter non lædatur.

Sammes Abbati et conventui de Öm. Datum Laterani 3 Kl. Febr. begynder med den meget da brugte Formular: Justis petentium desideriis etc. og fortfarer: Eapropter dilecti in Domino filii vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu Ecclesiam de Weng a qua vestrum Monasterium est translatum, quam idem Monasterium longo tempore asseritis tenuisse antequam instituta Cistersiensis ordo recepisset, sicut eam juste ac pacifice possidetis, vobis et praefato vestro Monasterio auctoritate apostolica confirmamus et praesentis scripti patrocinio communimus. Slutter med det sædvanlige: Nulli ergo omnino hominum etc.

Sammes til samme Laterani 2 Kl. Febr. begynder med den anden da brugelige Formular: Cum a nobis petitur etc. fortfarer derpaa: Præsentata quidem nobis vestra petitio continebat, quod cum pro evidenti utilitate ac vrgente necessitate de consilio Dioecesani Episcopi, et Venerabilis fratris nostri - - - Archiepiscopi Lundensis monasterium vestrum de loco Wegen, ubi minus commode prius erat, ad Öm, ubi nunc est commode duxeritis transferendum quandam partem possessionum prioris loci cum terris ubi nunc est situm monasterium commutastis. Unde fuit nobis pro parte vestra humiliter supplicatum, ut quod a vobis super hoc de praedictorum consilio et assensu provide factum est favore apostolico prosequentes, praedictas possessiones et alia bona vestra dignaremur vobis misericorditer confirmare. Nos igitur vestris justis precibus inclinati translationem praefatam sicut provide ac utiliter facta est ratam habentes supradictas possessiones, et alia bona vestra, sicut ea omnia juste ac pacifice possidetis vobis et per vos praedicto vestro monasterio auctoritate apostolica confirmamus ac praesentis scripti patrocinio communimus. Slutter ligesom foregaaende: Nulli ergo omnino etc.

S.

S. 291. Sammes til Aarhuus Capitel, hvori han stadfæster Bisk. Peders og Eskilds Gaver. Samme Dag og Sted. Hos Thorkelin I. 97. Langeb. VI. 392.

Sammes til samme om Offeret til Domkirken m. m. Samme Dag og Sted. Hos de samme.

Sammes Archiep. Upsallensi et suffraganeis, et Episcopis per Lundensem provinciam constitutis. Han beskikker Lunds Erkebiskop til sin Vicarius. Later. Kl. Febr. Hos Vastov. Vitis aquil. p. 168.

Sammes Stadfæstelsesbrev paa Lunds Erkebiskopers Primat. Datum Laterani per manum Raynerii Sanctæ Rom. Eccl. Vicecancellarii 16 *Kl.* Dec. Indict. VII. Incarnat. Domin. A. MCCXVII. Pontif. Honorii P. III. anno secundo. Ligelydende med Innocentii 3 i ottende Deel S. 474 og 648 under Aarene 1198 og 1201 anførte Breve, hvilket sidste er meget slødesløst aftrykt hos Hvitfeld Sid. 168 og endnu værre hos Pontoppidan Annal. I. 605, men kan rettes af Innocentii 3 Brevbog I. p. 246.

Sammes Archiepisc. Lundensi et suffraganeis de vicesima eccles. proventuum usqve ad triennium in subsidium Terræ Sanctæ *conferendis, Later.* 2 Kl. Mart.

S. 293. Gervasii, Abbed til Premontval, Abbati et Conventui Burgalensi om Broder Eskil af samme Kloster. J Hugonis sacr. antiqv. Monum. I. 96. 97.

S. 297. Henrici R. Angl. H(aqvino) R. Norv. de foedere cum ipso *ineundo.* Dat. apud Lamhete 10 Oct. Rymer Act. publ. I. p. 223, hvor tilføies: Eodem modo scribitur S(culoni) Duci Norv. ibidem et eodem die.

S. 298. Honorii III I(ngoni) Regi Norv. qvem transmissurum crucesignatos in Terram Sanctam sub apostol. protectione suscipit. Later. 2 Non. Mart. Heraf en Stumpe trykt i Raynald. Ann. h. a. 24.

S. 299. Sammes til Erkeb. i Tronhiem om Havards Beskikkelse til Biskop i Bergen.

1218. S. 316. Sammes til Kong Valdemar, som han skienker alt det Land, som Kongen kunde tage fra Hedningerne. Dat. Later. 7 Id. Oct. lyder saaledes: Carissimo in Christo filio - - - Illustri Regi Danorum salutem et apostolicam benedictionem. Magnitudinis tuæ litteras consueta benigni-

tate

tate recepimus, et quæ continebantur in eis notavimus diligenter. Sane Regia celsitudo a nobis humiliter postulavit, ut terram, quam de paganorum manibus eripere poteris tuis et tuorum laboribus et expensis, Regno tuo et ejus ecclesiis applicare de clementia sedis apostolice dignaremur. Sic enim Dominus in Romanam ecclesiam per Beati Petri merita sua dona diffudit, sic ejus privilegium ampliavit, ut quantumlibet in alios fuerit liberalis nec detrimentum tamen honoris timeat, nec dispendium potestatis, utpote quæ nihil sibi subtrahit cum aliquibus maxima etiam elargitur, nec aufert quod confert, nec quod donat ammittit. Hujus igitur liberalitatis participem fieri te volentes, qui petitiones tuas quantum cum Deo possumus exaudire disponimus, ut gens illa, cujus mentem tenebrarum angelus excecavit, ad agnitionem veri luminis per tuæ sollicitudinis studium divina cooperante gratia valeat pervenire, ac laborem tuum profectus utilis subsequatur, regalibus in hac parte precibus duximus annuendum, postulata tibi auctoritate præsentium concedentes.

Sammes Archiep. Lundensi de apostatis monachalem habitum abjicientibus. Dat. Romæ ap. S. Petrum 2 Non. Maji. J Decretal. V. 9. 5. og et lidet Stykke deraf hos Raynald. h. a. 41.

Sammes Archiep. Lundensi et suffrag. de presbyterorum et clericorum filiis ad hæreditatem paternam haud admittendis. Samme Sted og Dag.

Sammes Archiep. Lund. de ecclesiis provinciæ Lundensis ubi propter penuriam Vicarii perpetui poni non possunt. Ibid. Id. Maji saaledes lydende: Consideratis circumstantiis temporum et locorum, frequenter oportet canonicæ sanctionis regulas moderari, ne nervus ecclesiasticæ severitatis qui sine gravi dispendio flecti non potest per immoderantiam dissolvatur penitus et rumpatur. Ea propter dilecte in Christo frater tuis postulationibus inclinati præsentium auctoritate concedimus, ut in ecclesiis provinciæ tuæ ubi Vicarii perpetui propter tenuitatem ecclesiarum poni non possunt, facias provideri per illos ad quos eorum institutio pertinebit juxta quod fieri consuevit ante Concilium generale.

S. 317. Sammes Riccardo Abb. eccl. S. Thomae de Paracleto et fratribus. Dat. Romae ap. S. Petrum per manum Ranerii S. Rom. Ecclesiae

Vice-

Vice-Cancellarii 17 Kl. Jun. Ind. VIII. Confirmatio priuilegiorum Monast. Ebleholt hos Langeb. VI. 149.

Sammes Archiep. Lund. et suffrag. Ne Sacerdotes et Clerici Daciae i criminibus, quae probari testibus fide dignis contra eos legitime possunt, reputentur insontes, si se super his purgare valeant quoquomodo. ibid. 5 Kl. Jun. J Decretal. II, 19. 12.

Sammes Venerab. Fratribus Lundensi Archiepiscopo et - - Episcopo Roskildensi et dilecto filio - - Abbati de Heriwado Cisterc. Ord. de inquirenda veritate tam de vita quam de miraculis Wilhelmi Abb. de Paraclito. Dat. Romae ap. S. Petrum 5 Kl. Junii saaledes lydende: Licet angelus Sathanae se quandoque in lucis angelum transfiguret, et plerique impietatem suam velantes sub vellere pietatis tamquam parietes dealbati per falsam religionis spem quam praetendunt ignominiose nomen sibi Sanctitatis usurpent, et fallentes opinionem hominum et seipsos, Deum qui non irridetur non fallant, sed justo ejus judicio relinquantur isque qui novit solus abscondita tenebrarum hujusmodi perversorum malitiam ab eorum fructibus esse docuerit cognoscendam, ut tamen inter lepram et lepram melius distinguamus, et quae munda fuerit et immunda sciamus discernere separandum pretiosum a vili, solet Dominus vitam sanctam eorum qui seminaverunt in lacrymis eo quod metunt in benedictionibus abundanter plerumque miraculis confirmare signisque sequentibus indicare, quod eis splendorem pro meritis dederit sempiternum. Hac igitur ratione cum tu frater Archiepiscope nobis saepius intimasses, quam pie sobrie atque juste felicis recordationis Willelmus Abbas de Paraclito vixerit in hoc mundo, quantaque sanctorum suorum mirabilis splendor Dominus, ne qui forsitan propter eos, qui habentes faciem euntis in Jerusalem in dissimilitudinis Regionem, prout supradiximus, abeunt, scandalizentur, in ipso operetur miracula per eundem languorem multorum relegando languentium, qui devote auxilium ejus implorant, nobisque devotissime supplicasses, ut et canonizaremus eundem, et sanctorum annumerari cathalogo faceremus, tanto maturiori consilio circa ea censuimus procedendum, quanto in hiis citius, quam in aliis mole carnis gravatus humanae considerationis intuitus potest falli. Quapropter prudentiae vestrae de

qui

qua fiduciam gerimus pleniorem per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus inquiratis tam de vita ipſius Abbatis quam de miraculis ſupradictis diligentius veritatem, et quod ſuper hiis inveneritis ſub ſigillis veſtris nobis remittatis incluſum, ut praeunte divina gratia et ſequente ſtatuamus exinde quod fuerit ſtatuendum.

Sammes Epiſc. Slesvicenſi de eccleſiis, in quibus ſanguis effuſus etc. Dat. Reate Kl. Aug. af ſaadant Indhold: Eccleſias, in quibus rixantes ſanguinem citra lethalis vulneris illationem effundunt, dedicari denuo non oportet ſed eas aſperſione reconciliari ſufficit aquae ſanctae. Porro hii, qui excommunitati habentur pro injectione manuum violenta, a te ſunt commonendi ſollicite ac efficaciter inducendi, ut vel apoſtolicam ſedem vel ſaltem venerabilem fratrem noſtrum Lundenſem Archiepiſcopum Metropolitanum ſuum, cui cum legationis officio poteſtatem abſolvendi tales contulimus, adeant pro abſolutionis beneficio poſtulando.

Sammes til ſamme om en Egteſkabs Sag. ibid. 10 Kl. Aug. ſaaledes forfattet: Conſultationi tuae breviter reſpondemus, quod ſponſas, quae de more veniunt ad valvas eccleſiae benedicendae cum ſponſis, ibique reclamantes affirmant ſe nunquam in eorum matrimonium conſenſiſſe audiri, ſponſis legitime probantibus contrarium, non oportet cum legitimis, et idoneis teſtibus non debeat ſimplex illarum aſſertio praevalere. Sed illis quae benedictione recepta mox a ſponſis aufugiunt ante carnis copulam ſubſecutam aſſerentes ſe nunquam in illos veraciter conſenſiſſe, ſed metu illato compulſas verba protuliſſe conſenſus, licet animo diſſentirent, non ſtatim eſt audientia deneganda, ſed de illato metu eſt cum diligentia inquirendum, et ſi talis metus invenietur illatus qui cadere potuerit inconſtantem, erunt non immerito audiendae.

1219. S. 342. Sammes til Kong Valdemar om Pilegrime ſom droge til Liſland et at hindres. Dat. Viterbii 4 Kl. Nov. ſaaledes lydende: Ut te chriſtianae fidei ſine qua nemo ſalvatur, ſicut decet virum catholicum exhibeas zelatorem peregrinos qui ſe Chriſti obſequio aſcribentes ad ſubſidium terrae acquiſitionis ejus in Livonia ſe accingunt non ſolum non debes aliquatenus retardare, vel quo minus illuc fidelium deferantur eleemoſinae impedire; verum etiam et illis impendere auxilium et favorem, et de tuo debe-

deberes eleemosinam erogare, cum juxta sapientis edictum nemo debet prohibere alium benefacere, sed si potest quilibet benefacere teneatur. Quia igitur salutem tuam paterno zelamus affectu serenitatem regiam rogandam duximus, et hortandam quatenus peregrinos libere illuc transire permittens eorum transitum quantum in te fuerit non patiaris ab aliquibus impediri ita quod tibi exinde meritum apud Deum et apud homines compares nomen bonum, nosque Celsitudinem tuam possimus merito commendare.

S. 345. Gunnari, Abbat. de Öm, Compositio inter Canonicos Vibergenses et Vitae scholae Monachos hos Pontoppidan. Annal. I. 630. sq.

S. 345. Omeri Episc. Biorglanens. collatio ecclesiarum Sundby et Halsae Brandavo Abb. et Conventui Monasterii Vitae scholae. Dat. Alburgh 7 Kl. Oct. J Dän. Bibl. VI. 165.

S. 350. Honorii 3 til Biskoperne i Lybek, Sverin og Razeburg om Johan, som i Sverrige havde fortrængt K. Valdemars Søstersøn, den asd. K. Erics Søn m. m. Dat. Reate 7 Id. Aug. Hos Raynald. h. a. n. 29. 30.

1220. S. 367. Sammes J. Cappellano Illustris Regis Daciae saaledes lydende: Cum bene meritis apostolicae gratiae favor *impenditur ad bene* merendum alii provocantur. Cum igitur de scientia *et* honestate tua laudabile testimonium receperimus tuae merito probitatis et precibus dicti Regis inducti tecum super defectu natalium quem sustines a *soluto genitus* et soluta misericorditer dispensamus. Nulli ergo omnino hominum etc. *Dat.* Viterbii 6 Id. Apr.

Sammes Episc. Ripensi de Christiano acolito, saaledes lydende: Dilectum filium Christianum Acolitum cum tuis litteris ad nostram praesentiam accedentem, qui sicut ex earumdem tenore accepimus litterarum tibi *fuit* sponte confessus, quod cum Sarraceni in exercitum fecissent insultum *ipse* malens occidere, quam occidi quinque Sarracenos manu propria *interfecit*, ac deinde incedens in habitu laicali sagittis plurimos *vulneravit* ad te duximus remittendum, fraternitati tue per apostolica scripta mandantes quatinus eum in acolitatus ordine Domino famulari, et beneficium ecclesiasticum unde sustentari posit, honeste libere obtineret permittas. Dat. ap. Vrbem veterem 7 Kl. Oct.

S.

S. 368. Sammes til K. Valdemar om Gregor. de Crescentio, som han sender som Apost. Sedis Legatus, Dat. Later. 2 Non. Dec. lyder saaledes: Cum te, sicut catholicum Principem, et Ecclesiae Romanae devotum sincera diligamus in Domino charitate tuae libenter in hiis quae secundum Deum desideras satisfacimus voluntati. Cum igitur tam per litteras tuas, quam nuncium postulaveris ut ad partes tuas Legatum de nostro latere mitteremus, ecce tuis acquiescentes precibus mittimus illuc dilectum filium nostrum Gregorium Sancti Theodori Diaconum Cardinalem virum prudentia et honestate conspicua ac inter ceteros fratres nostros suis meritis exigentibus nobis specialiter carum concesso ei plenae Legationis officio per totum generaliter Regnum tuum. Ipsum itaque qui aggressurus iter in proximo cito ad te divino favore comitante perveniet sicut personam nostram curabis cum honorificentia te et ipso digna recipere, et in eo devotionem quam ad Romanam habes ecclesiam exhibere.

S. 368. Sammes til Samme om samme, ibid. 4 Kl. Jan. I Baronii egne Annal. XII. p. 192. er det indrykket og meget urigtig henført til Pave Honorius den anden og Aaret 1129.

Sammes Archiep. Lundensi et suffrag. ibid. 2 Kl. Jan. Om samme Mand og lige Indhold.

Sammes Regibus et Principibus Regno Daciae circumpositis. ibid. 16 Kl. Dec. Et Beskyttelses-Brev hos Raynald aftrykt h. a. n. 33, som angiver dets Indhold: Dania Sedi Apostolicae stipendiaria.

S. 368. Pavens Brev fra Viterbo af 28 Oct. er det under 1219 S. 342 alt anført.

S. 371. Sammes Waltero, Episc. Ultraject. et Guidoni Abbati Merimund. de Waldemari Episc. Slesuic. poenitentia et absolutione. Hos Manriques ann. Cisterc. IV. 196.

S. 373. Valdemari R. priuilegium, quo ciues Lubecenses a jure naufragii eximuntur. Dat. apud Junishocz (thi saaledes skrives Stedet hos Dreier, som har ladet det aftrykke i sit Specim. jur. publ. Lubec. p. 44. sq.) prid. Id. Jun. Maaskee udstedet til Jonshoved.

S. 374. Honorius III S. (Sculoni) Duci Noru., quem sub b. Petri et sua protectione suscipit. Dat. Later. Non. Dec.

1221. S. 389. Af de 2 her angivne Breve er det eene kuns udstedet af I. dictus Abbas de Vitefchola totusque ecclesiae conuentus. De ere Gienparter, som fra hvert af de trettende Partier ere tagne af et og det samme Forlig, og deraf da allene nogen nødvendig Forskiel, da ethvert Partie taler i sit Navn. Den eene Gienpart er den hos Pontoppidan Annal. I. 636 aftrykte.

S. 391. Honorius III. Archiep. Nidrosiensi, cui gratias agit de transmisso censu. Dat. Later. prid. Id. Jan.

Sammes til Samme de absolutione excommunicatorum ob violentam manuum injectionem. Dat. Later. Kl. Febr.

Sammes Nidrosiensis Ecclesiae Suffraganeis, vt Archiepiscopum visitantem cum honorificentia debita excipiant, eique procurationes debitas liberaliter exhibeant. ibid. 3 Non. Febr.

Sammes til de samme de censu b. Petri colligendo. ibid. eod. die.

1222. S. 410. Sammes - - Arusiensi et - - Wendelsusensi Episcopis de Andrea Archiep. ob incurabilem corporis infirmitatem officii pastoralis cessionem petente, saaledes lydende: Venerabilis frater noster Lundensis Archiepiscopus per suas nobis litteras humiliter supplicavit, ut cum incurabili corporis infirmitate gravatus exequi nequeat officium pastorale cessionem ejus recipere dignaremur, usu sibi Pontificalium nihilominus reservato. Nos igitur debito sibi compatientes affectu fraternitati vestrae de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus per Apostolica scripta mandamus, quatenus eundem Archiepiscopum ut si unquam potest officium pastorale non deserat moneatis prudenter, et efficaciter inducatis. Quod si aliter esse non potest vice nostra cessionem recipientes ejusdem ei de bonis ecclesiae Lundensis unde commode valeat sustentari providere curetis. Capitulo quoque ipsius ecclesie injungatis ut per electionem canonicam de persona idonea sibi et ecclesie suae provideat in pastorem, quae tanto congruat oneri et honori. Dat. Alatri 6 Kl. Jun.

S. 413. Valdemari R possessiones Canonicorum Lundensium in Baldunghslef ab omni jure regio liberat. Dat. Worthongæburg 7 Id. Mart. I Lagerbrings utrykte Diplomatar. Lundensi.

S. 417. Trumo Laurensson Curatoris Eccl. Helsingæ literae scotationis bonorum in Helsinge. Dat. Ebbleholt ipso die Apost. Petri et Pauli. Hos Langeb. VI. 150.

E.

S. 418. Philippi Reg. Franc. Testamentum. Actum mense Sept. ap. S. Germanum de Laia. Hos Duchesne script. V. 261. og Langeb. VI. 125.

1223. S. 445. Honorii III. Henrico Comiti de Zwerin de captiuitate Valdemari R. Dat. Later. 2 Kl. Nou. Heraf er Slutningen aftrykt hos Raynald. h. a. 29.

S. 447. Sammes Archiep Coloniensi om det samme. ibid. Kl. Nou. Hos Raynald. h. a. n. 24-27 men mangler Slutningen: Ad haec dioecesin in quacunque sepedictum Regem et filium ejus contigerit detineri subjicias interdicto interdicens in ea et omnino cessare faciens omnia ecclesiastica Sacramenta et sepulturas specialiter mortuorum eo dumtaxat excepto, quod baptisma parvulis et morientibus poenitentia non negetur. Hoc idem faciens de quolibet loco, ad quem Comitem ipsum devenire contigerit, quandiu fuerit in eodem. Denique cum jam dictus Comes fidelitatem in subditis suis invenire non debeat quam in praefatum Dominum suum tam dampnabiliter violavit, quoslibet e vinculo fidelitatis astrictos ab illo auctoritate nostra denunties absolutos, in eos si ei post hujusmodi absolutionem presumpserint adhaerere excommunicationis sententiam proferendo ac faciendo eosdem usque ad satisfactionem condignam sic excommunicatos arctius evitari. Taliter autem ea quae praemisimus exequaris, quod de diligentia possis et debeas merito commendari.

Sammes Episc. Lubecensi. ibid. 4 Non. Nou. ligelydende med Raynald. l. c. n. 24. 25. men i Stedet for de følgende n. 26. 27. saaledes forandret: Ideoque fraternitati tuæ per apostolica scripta firmiter praecipiendo mandamus quatenus nisi dictus Comes infra mensem post susceptionem litterarum quas super hoc sibi dirigimus ipsum Regem ac filium ejus reddiderit libertati, ipsum et omnes ejus in hac iniquitate fautores appellatione remota excommunicatos publice nunties et facias eodem usque ad satisfactionem condignam arctius evitari faciendo excommunicationem ipsam pulsatis campanis et candelis accensis publicari solempniter singulis diebus Dominicis et festivis per loca in quibus videris expedire.

S. 448. Sammes Friderico Rom. Imp. ibid. eod. die. I Stedet for n. 26 og følg. hos Raynald. l. c. skriver Paven her: Imperialis quoque clementiae providentiam decet et expedit impendere auxi-

auxilium dicto Regi ad ipsi praesumptori signa dignae indignationis ostendere, ac per hoc alios a praesumptione simili deterrere. David cuidam nuncianti, quod Regem Saulem persecutorem ejus occiderat, et propter hoc ab ipso praemia expectanti quare, inquit, non timuisti mittere manum tuam, ut occideres christum Domini et statim illum imperavit occidi ut qui audirent hujusmodi vindictam plenius intelligerent, quanta reverentia debeatur Regiae dignitati, et attemptare similia *formidarent*. Non tibi suggerimus hoc exemplo ut occidas Comitem memoratum, *absit* hæc a mansuetudine sedis Apostolicae impietas, sed utique suademus ut Rex Regi feras auxilium, et citra sanguinis poenam sic ipsum Comitem punias quod audacia perfidiae suae non transeat in exemplum. Monemus itaque serenitatem tuam, et quanta possumus affectione rogamus pro grandi et speciali munere postulantes, quatenus pro Dei et sedis apostolicae reverentia nec non pro consideratione Regiae dignitatis cui te debes favorabilem exhibere dictum Regem et filium ejus plene restitui facias libertati super hoc Imperialia scripta ita expressa et efficacia *dirigendo*, quod eorum liberatio non possit diutius *protelari preces nostras taliter* impleturus quod praeter hominum laudes *et perpetuam* devotionem ipsius Regis ac filii sui quam ex hoc plenarie assequeris alterna tibi a Rege Regum praemia reserventur.

Sammes Episc. Verdensi. ibid. 2 Non. Nou. ligesom foregaaende, men i Stedet for n. 26 og følg. hos Raynald l. c. her: Cum igitur idem Rex et filius suus in tua dicantur Diocesi detineri fraternitati tuae per apostolica scripta firmiter praecipiendo mandamus quatenus nisi dictus Comes (See Brevet til Lybeks Bisskop indtil) fautores excommunicatos publice nuncians, et faciens excommunicationem ipsam pulsatis campanis et candilis accensis solempniter publicari singulis diebus Dominicis et festivis in ipsa Dioecesi quamdiu Rex ipse ac filius ejus detenti fuerint in eadem, interdicas et *omnino* cessare facias omnia ecclesiastica sacramenta. (See Brevet til Cølns Erkebisskop indtil) in eodem. Praeceptum nostrum ita sollicite *impleturus* quod de negligentia reprehendi non debeas et puniri.

Sammes Ciuibus Lubecensibus, vt in Regis fidelitate persistant. ibid. 4 Non. Nou. lyder saaledes: Sicut vasa figuli probat fornax sic adversitatis caminus exa-

examinat fidei puritatem. Cum ergo Carissimus in Christo filius noster - - - Illustris Rex Daciae Dominus et filius ejus capti per Henrici Comitis de Zwerin perfidiam teneantur Universitatem vestram sollicitandam duximus et hortandam per apostolica vobis scripta mandantes quatinus fidei vestrae constantia quam prospera clare demonstrare non poterant in hoc adversitatis articulo demonstrantes in ipsius Regis fidelitate taliter persistatis quod laudis vestrae praeconia merito apud praesentes et posteros referantur, et idem Rex ac filius ejus ad quorum liberationem studiose intendimus et intendemus auxiliante Domino cum effectu cum in Regnum suum redierint eo se vobis exhibeant benigniores in prosperis quo vos sibi fideliores extitisse meminerint in adversis.

S. 450. Sammes Abbati et Conuentui de Esrom. Protectoriae his datae. ibid. 10 Kl. Nou. Hos Thorkelin I, 99.

Sammes Abbati et Conuentui de Sora. Protectoriae his datae. ibid. 6 Kl. Nou. Hos Thorkelin l. c.

S. 452. Ingeburgis Reg. Franc. charta super compositione facta inter Regem Ludouicum et ipsam. Act. Lorriacum Mense Augusto. J Baluzii Miscell. VIII, 245. og Langeb. VI. 126.

S. 460. Nicolai Boni Card. constitutio de donariis, in librum legum recepta in conuentu Bergensi anno, quo captus est Rex Daniae. Findes i de Bartholinske Haandskrifter VI. p. 636. men Aarstallet er i Slutningen feilskrevet 1214. Maaskee det skal være 1224.

1224. S. 465. Honorii III Archiep. Bremensi. Dat. Later. 2 Kl. Aug. saaledes lydende: Graue gerimus et indignum, quod, cum tibi dederimus in mandatis, ne liberationem carissimi in Christo filii nostri Waldemari Datiæ Regis Illustris et filii ejus impedire, aut regnum ejus infestare praesumeres, tu, sicut accepimus, mandato nostro contempto, quosdam vassallos tuos et alios tuæ Dioecesis Waldemaro nefando apostatæ sociasti, cum quibus hostiliter regnum ipsum invadens, destructo in eo quodam castro, quosdam homines ipsius Regni occidit, et quosdam carceri mancipavit. Et quia nobilis vir Comes Albertus cui est tutela dicti Regni commissa, punivit quosdam, per quorum proditionem castrum ipsum extitit occupatum; tu occasione hujusmodi dicto Comiti gravis et molestus existis, comminando

te

te laturum sententiam excommunicationis in ipsum. Monemus igitur fraternitatem tuam, et per apostolica tibi scripta firmiter praecipiendo mandamus, quatenus ab indebita ipsius Regni, et specialiter dicti Comitis molestatione desistas, nec sub velamento hujusmodi ipsum Regnum aut Regem, seu præfatum Comitem persequaris; sed si habes adversus eos aliquid quaestionis, curas non violentiis sed actionibus experiri, cum sicut alias scripsisse tibi recolimus, parati simus facere tibi exhiberi justitiae complementum. Nos enim damus - - Abbati S. Johannis de *Lubech et* - - Præposito de Pores Lubicen. Dioec. in mandatis, ut si contempto præcepto nostro, indebite gravaveris regnum, aut Comitem sæpedictum, ipsi partibus convocatis audiant quae fuerint hinc inde proposita, et quod justum fuerit appellatione remota decernant, facientes quod decreverint, auctoritate nostra firmiter observari, og tillegges da i den pavelige Brevbog: In eundem modum scriptum Abbati et Praeposito mutatis mutandis.

S. 466. Forma compositionis factae pro liberatione Valdemari R. et filii initae 4 Non. Jul. J Orig. Guelf. IV. praef. p. 85. og Thorkelin I. 289.

S. 475. Honorii III Magistro Andreae Archiep. *quondam Lundensi et* P (Petro) Episc. Roskild. om den nye Erkebiskops Indvielse. *Dat.* Later. 3 Id. Jan. af følg. Indhold: Dilecto filio Electo *Lunden.* Per dilectos filios Magistrum Alberum, et Andream Presbyterum mittentes pallium quod *est* officii pontificalis insigne per vos ipsi, cum consecratus *fuerit, tribuendum* fraternitati vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus juxta *formam* quam sub bulla nostra dirigimus illud, cum munus consecrationis acceperit, tribuatis eidem et fidelitatis recipiatis ab ipso Romane Ecclesiae nomine juramentum. Porro si quid de alterutro vestrum ante pallii assignationem humanitus forte contingeret, reliquus nihilominus mandatum exequatur.

S. 476. Sammes Electo Lundensi. ibid. eod. die, om samme Sag saaledes: Cum post petitam instanter et demum obtentam Venerabilis *fratris* nostri - - - quondam Lundensis Archiepiscopi cessionem vota Canonicorum Lundens. in te tunc ipsorum Praepositum concorditer convenissent, quia tandem examinato sicut decuit processu electionis tuae invenimus eam post publicationem consensuum et collationis tractatum aliquandiu

quandiu fuisse pertractam assensumque tuum priusquam electus fueris requisitum electionem eandem ex ipsius dumtaxat inordinato processu justitia cassavimus exigente. Verum ne gregi dominico diu deesset cura pastoris cum tam per praedictum praedecessorem tuum quam Lundense Capitulum, nec non et multorum testimonia intelleximus Praelatorum, quod oneri et honori Lundensis ecclesiae scientia, etate, ac moribus congruebas, te ipsi praeficiendum providimus, et ad ejus curam et sollicitudinem assumendum. Postmodum vero dilectis filiis Magistro Albero et Andrea Presbytero praefati Capituli nunciis pallium, quod est plenitudinis officii pontificalis insigne, cum ea qua decuit instantia postulantibus, nos utilitati prospicientes Ecclesiae supradictae ac specialem personae tuae super gratiam facere cupientes per eosdem nuncios ad nomen et usum ipsius Lundensis Ecclesie devotioni tuae transmittimus pallium, quo cum consecratus fueris debeas decorari, tibi sub certa forma quam in aliis litteris nostris *exprimimus tribuendum*. Porro etsi firmiter teneamns quod in praelatione ejusdem Ecclesiae tibi credita te laudabiliter debeas exercere, quia tamen famae tuae avidi sumus, et tui zelatores honoris discretionem tuam monemus attente per apostolica tibi scripta mandantes quatenus sic in bono potestatem tibi vendicare procures, ut in corrigendis subditis plus apud te valeat ratio, quam potestas, atque te boni ducem, mali vero pium sentiant correctorem. Et Stykke deraf er aftrykt i Porthan Access. ad recensionem bullar. Celsiani p. 16.

Sammes suffraganeis Lundens. Eccl. ibid. eod. die. indtil exprimimus tribuendum kuns afvigende fra foregaaende ved de Forandringer, som Personernes, til hvem Brevet er skrevet, Forskiellighed udfordrede. Siden fortfares saaledes: Sane licet necesse non foret nostris vos litteris excitare, ut intendere debeatis eidem, veluti qui ad hoc ex debito noscimini jam teneri *fraternitatem* vestram monemus attente per apostolica scripta mandantes, quatenus ei tamquam patri et pastori animarum vestrarum plene ac humiliter intendatis ejus salubria monita suscipiendo devote, ac inviolabiliter observando ita quod per promptam obedientiam vestram et ille in cura regiminis sibi commissi efficacins operari valeat, et vos congruum afferentes sollicitudini suae amminiculum inde possitis merito promereri.

 Alio-

Alioquin sententiam quam rationabiliter tulerit in rebelles ratam habebimus et faciemus aetore Domino inconcusse servari.

Sammes Capitulo Lundensi ligesom foregaaende, kuns at efter teneri i Stedet for fraternitatem vestram læses her: et qui sub ejus gubernari regimine, ipsius doctrina instrui et informari moribus affectastis de superabundanti universitatem vestram.

S. 477. Sammes P (*Petro*) Archiep. Lundensi. Stadfæstelsesbrev paa det Erkebiskopelige Primat. Det. Later. per manum Mag. Guidonis Cappellani et Notarii 16 Kl. Mart. Ind. XII. Gandske ligelydende med det under 1217 Sid. 292 anførte.

Sammes Episcopo Roskildensi, cui praedicandae crucis officium in prouincia Lundensi committit. Dat. Later. 3 Kl. Mart. Efter en til fleere høie Geistlige foruden til den Danske da sendt Formular, og derfor her ei aftrykt.

S. 478. Sammes Episc. Ripensi et Episc. Wibergensi. Dat. ibid. 3 Id. Jul. om den syge Biskop i Aarhuus. Porthan, som l. c. p. 18. anfører Brevets Indhold saa udførlig, at det derfor ei behøver her at aftrykkes, har rigtig nok bemærket, at det var om Biskopen i Aarhuus, *og ei i Westeraas* her handledes, og i Noten ee formeent Biskopens Navn at skulde være Peder, som nok ogsaa er rigtigt, da det, som Suhm Sid. 259 anfører, at Ebbo skulde have været Skialms umiddelbare Eftermand strider *aabenbar imod* Catal. illustrium Sorae sepultorum hos Langeb. IV, 541. og henhører da de Sid. 276, 277 anførte Breve til sildigere Tider.

S. 479. Biskop Gunners i Ribe Brev om en Gave til Lygum Kloster. Hos Lang. VIII. 237.

Honorii III vniuersis Christi fidelibus per Regnum Daciae constitutis om Abbed Wilhelms Canonisation. Dat. Lateran. 12 Kl. Febr. Suhm har i Script. Dan. VI. p. 150. 151. ved en Feiltagelse giort af et Brev No. 17 tvende, da No. 16 (hos Raynald. p. 311) kuns er et Stykke af det følgende Numer.

S. 480. Sammes vniuersis Christi fidelibus per Regnum Daciae et Sueciae constitutis om det samme. ibid. 4 Kl. Febr. Hos Langeb. VI. 153.

S.

S. 480. Ludovici Reg. Franciae confirmatio donationis Reginae Ingeburgis Fratribus hospitalis Corboliensis. Actum ap. Fontem Blondi uden Dag. Hos Langeb. VI. 127, 40.

Sammes paa bemeldte Dronnings Gave til Magister Gilbert. Hos Baluz. Miscell. VII. 248. og Langeb. l. c. 39.

S. 486. (Niels) Biskops og Korsbrødres i Oslo Norske Brev om en Gave til Hovedøe-Kloster. Oslo paa Gregorii Messes Dag. Hos Thorkelin p. 250.

1225. S. 495. Forma compositionis factae super liberatione Regum Daciae. Acta sunt 15 Kl. Dec. I Orig. Guelf. IV. praef. p. 87, og hos Thorkelin p. 293.

S. 505. Nicolai Episc. Roskild. priuilegia Capitulo Roskildensi data. Hos Thorkelin p. 100.

S. 506 Petri Archiep. Lund. Sueciaeque Primatis confirmatio donationis Ecclesiae S. Johannis Bapt. Ringstadii fratribus Ringstad. ecclesiae. Uden Sted og Dag.

Sammes confirm. donationis decimae episcopalis de Bynnlöse ecclesiae Ringstadiensi, Begge Gavebrevene, som Erkebiskopen stadfæster, forekomme siden iblandt dem uden Aarstal.

Honorii III Archiep. Lundensi. Respondet ad varia consulta. Dat. Reata 4 Id. Aug. Hos Raynald. h. a. 17.

S. 507. Sammes til Samme. Potestatem concedit absoluendi incendiarios et manuum in personae ecclesiasticas injectores. ibid. 2 Id. Aug.

Sammes til Dronning Ingeborg om Hendes Stiftelse til Corbeil. Dat. Later. uden Dag. Hos Langeb. VI. 128.

1226. S. 513. Sammes Archiep. Nidrosiensi de praedicanda cruce, Dat. Later. 2 Non. Nou. Hos Raynald. p. 334. n. 54, som henfører det rigtig til 1226.

S. 517. Sammes Friderico Rom. Imp. de obsidibus a R. Valdemaro pro libertate datis pecuniaqve reddendis. ibid. 5 Id. Jun. Saaledes lydende: Tria sunt quae debeant tuam circumspectionem inducere ad favorem carissimo in Christo filio nostro - - - Illustri Regi Daciae impendendum sub duro casu in quem per Henrici Comitis de Zuerin vasalli sui perfidiam nosci-

 tur

tur incidiſſe. Primum eſt quod ipſe Rex tibi ad exhortationem apoſtolicae ſedis aſtitit, ſicut noſti, tempore oportuno, et ſtudioſe ad tuum honorem et exaltationem intendit. Secundum eſt quod inter te ac ipſum Regem amicabilis confederationis vinculum interceſſit, ſicut in tuis patentibus litteris aurea bulla munitis perſpeximus contineri. Tertium eſt, quod etſi generaliter lex nature depoſcat, ut homo ſubveniat homini, quodam tamen ſpeciali debito tenetur miles militi ferre auxilium et Rex Regi, ut quae ipſum reddit aliis honorabilem, ipſe quoque honoret in Regibus Regiam Majeſtatem. Cum ergo prefatus Comes a dicto Rege, dum captum teneret eundem, extorſerit juramentum de dandis ſibi filiis ſuis obſidibus, et de ſolvenda ſibi quadam pecuniae quantitate, ſerenitatem tuam attente rogandam duximus, et hortandam, quatenus prudenter attendens malitiam, quam dictus Comes in ipſum Regem exercuit eſſe non ſolum ratione facti, ſed etiam ratione exempli gravem, et omnimodis deteſtandam, ac per hoc nec decere nec expedire, ut apud te favorem inveniat dictus Comes, qui vaſſallos contra Dominos, et privatos contra Reges exemplo ſuae perverſitatis armavit, eundem, ut ipſi Regi reſtituat obſides et pecuniam quam jam ab ipſo recepit. nec eum ſuper ſolutione reſidui moleſtare preſumat tradita tibi coelitus poteſtate compellas, contempta parte ipſius pecuniae, quam debes recipere ſicut fertur, cum divinae largitatis benignitas ſic tibi aperuit manus ſuas teque tanta divitiarum, aliorumque bonorum affluentia circumdederit, ut non oporteat, quod pro modica pecunia, quam in comparatione honoris tui ac famae debes quaſi ſterquilinium reputare, maculam in gloria tua ponas. Sic ergo monitiones noſtras exaudias in hac parte, quod alii te docente cognoſcant quantum deferendum ſit Regiae dignitati, et tam illicita praeda erepta te de faucibus Comitis ſaepedicti, attemptare ſimilia pertimeſcant, et ipſe Rex hoc beneficio provocatus tibi perpetuae devotionis vinculo aſtringatur, noſque Imperialis Celſitudinis providentiam merito debeamus in Domino commendare. Sciens, quod niſi noſtris honeſtis precibus, et exhortationibus acquieveris in hac parte, nos deeſſe non poterimus dicto Regi tam apertam iniuriam patienti, non abſque magno diſpendio ſubſidii terre ſancte, ad quod magnifice impendendum ante captionem ſuam ſollempnis promiſſionis vinculo

ſe

se astrinxit, nec absque apostolicae sedis iniuria et contemptu, cui Regnum eius dignoscitur censuale. I den Pavelige Brevbog tilføies: In eodem modo scriptum est Portuensi Episcopo, Apost. Sedis legato, verbis competenter mutatis, vt Imperatorem ad id efficaciter moneat et inducat.

S. 518. Sammes Henrico Comiti de Zuerin, vt Regi Daniae obsides et pecuniam pro liberatione datam restituat. ibid. eod. die. Hos Raynald. h. a. 53. og i Orig. Guelf. IV. p. 18. hos hvem dog Slutningen mangler, som saaledes tillegges: et ab eo dictae pecuniae residuum vt requiras, observationes apostolicas, et praeceptum hac vice taliter impleturus, quod divinum timorem te habere operis exhibitione demonstres, et apostolica. Sedes id gratum habere debeat, et acceptum. Alioquin praeter divinam vindictam, quam tibi subventuram pro iniquitate huiusmodi nuntiamus contra te spiritualiter et temporaliter secundum immanitatem tuae malitiae procedemus, ita quod quibus culpa tua fuit in scandalum, poena erit auctore Domino in exemplum.

S. 519. Sammes Waldemaro Regi, quem a juramento ad cautelam absoluit. ibid. 6 Kl. Jul. saaledes lydende: Petitio tua nobis exhibita continebat, quod cum Henricus Comes de Zuerin vassallus tuus te cæpisset, et teneret carceri mancipatum, a te juramentum extorsit, quod ei solveres quamdam non modicam pecuniæ quantitatem, ac interim filios tuos obsides ei dares. Quare nobis humiliter supplicasti, ut cum adimpletio promissionis, qua diu ante captionem tuam te solemniter obligaras ad subsidium terræ Sanctæ magnifice impendendum per hoc impediatur omnino, et dictæ pecuniæ quantitas tuas facultates excedat, ac per hoc compelli non debeas ad solutionem ejusdem, cum nemo ad impossibile sit cogendus, idemque juramentum a te fuerit per metum et vim manifestam extortum, ac per hoc ad observationem non tenearis ejusdem, cum ea quæ vi metusve causa fiunt, non debeant esse rata, dictisque Comes te capiendo vinculum fidelitatis abruperit, propter quod fidem servare non teneris eidem, cum fidem non servanti fides non debeat observari, te a prædicto juramento ad cautelam absolvere dignaremur. Nos igitur propter præassignatas causas, et quia prophetica voce monemur dissolvere colligationes impietatis et fasciculos deprimentes, ac dimittere eos, qui con-

confracti sunt, liberos, et onus omne disrumpere, te a juramento absolvimus sic extorti, et omni eo, quod ex ipso noscitur esse secutum, cum juramentum iniquitatis vinculum esse non debeat, sed justitiæ firmamentum. In hujus autem absolutionis testimonium præsentes litteras tuæ devotioni duximus concedendas.

Sammes Episc. Verdensi et Abbati de Lima Verdens. Dioecesis *ibid* 7 Kl. Jul. Ligesom nestforegaaende, kuns med den Forskiel, at her tales i 3die Person om Kongen og hans Vasaller, og at her tillegges tilsidst: *Ideoque* mandamus, quatenus dictum Comitem, vt praefatis dicti Regis vasallis remittat hujusmodi juramenta, moneatis prudenter et efficaciter inducatis ipsum ad id, si monitis acquiescere non curauerit, per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo.

S. 526. Sammes Capitulo Roskildensi. Dat. Later. 3 Id. Jun. saaledes lydende: Cum a nobis petitur quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per solicitudinem officii nostri ad debitum perducamus effectum. Eapropter, dilecti in Domino *filii*, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu auctoritate *nostra* præsentium indulgemus, ut ad recipiendum in *Ecclesiæ vestræ* canonicos personas defectum natalium patientes nemo cogere vos possit invitos absque speciali apostolicæ sedis mandato faciente de hac nostra indulgentia mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat etc.

Sammes Priori Monasterii b. Mariae sanctorum martyrum Canuti et Albani, ejusque fratribus priuilegia data, ibid. per manum Mag. Sinibaldi Auditoris contradictarum literarum Domini Papæ 18 Kl. Dec. Ind. 1. hos Thorkelin I, 101.

S. 536. Sammes Archiep. Nidrosiensi de cruce praedicanda populoque animando, vt exemplo Ducis Norvegiae in subsidium Terrae Sanctae se accingant. ibid. 2 Non. Nou. hos Raynald. h. a. n. 54. hos hvem dog Slutningen mangler.

Sammes Nicolao Archidiac. Iharlandensi, vt vicesimam ecclesiasticorum redituum a se collectam Duci Noruegiae assignet. Samme Sted og Dag.

1227. S. 550. Sammes Archiep. Lundensi. ibid. 2 Non. Febr. saaledes lydende: De subditorum tuorum salute solicitus supplicasti, ut cum nonnulli eorum

sacros

facros ordines excommunicati fusceperint, ac divina officia celebrarint, difpenfandi tum eis, cum propter viarum difcrimina venire ad apoftolicam fedem fine nimia difficultate non posfint, licentiam tibi concedere dignaremur. Volentes igitur eorum providere faluti, et ipfos ad devotionem tuam per hujusmodi beneficii gratiam provocare, auctoritate tibi præfentium concedimus licentiam poftulatam, ita tamen quod ad cafus futuros eandem licentiam non extendas.

Samme til famme og famme Dag og Sted: Petitio tua nobis exhibita continebat, ut cum nonnulli fubditi tui tam Clerici, quam laici frequenter ad nepharios cohitus prolabantur tum folum perfonis fibi confanguinitate conjunctis, verum etiam brutis animalibus fe nefarie commifcendo, ac illud nec nominandum committendo peccatum propter quod Dominus Sodomamet Gomorram everfione dampnavit, et quidam eorum propter viarum longitudinem, et pericula, quidam ob verecundiam mori potius eligant in peccatis habi quam propter hoc noftro fe confpectui prefentare, fuff. hoc providere mifericorditer dignaremur. Cum igitur major fit pietas divina, quam humana impietas, potiusquam fperandum fit de Dei manfuetudine, quam de cujusquam peccati magnitudine defperandum, fraternitati tuae prefentium auctoritate mandamus, quatenus peccatores huiusmodi arguens, obfecrans, increpans in omni patientia, et doctrina, injungas eis penitentiam falutarem, eo adhibito moderamine, quod nec facultas nimia peccandi audaciam tribuat, nec immoderata feveritas defperationem inducat.

S. 551. Tuvonis Epifc. Ripenfis de ecclefia Daler collata Monafterio Loci Dei Dat. Wognel. uden Dag. Hos Langeb. VIII.

1228. S. 560. Gregorii IX. Relictae Henrici de Suerin. Vt filios Regis Daniae et Ottonem de Brunfwic libertati reftituat, Dat. Perufii 3 Non. Dec. J Orig. Guelf. IV. praef. p. 90.

S. 561. Valdemari R. priuilegia data ciuibus de Brunfwig. Uden Sted Id. Sept. Hos Rehtmeier Braunschw. Lüneb. Chronik I. 463. Orig. Guelf. IV. 111. Thorkelin I. 104.

S. 571. Gregorii IX. Abbati S. Mariae de Esrom ejusque fratribus priuilegia data Laterani 8 Kl. Mart. Hos Thorkelin I. 108.

S. 572. Sammes Abbati de Sora et fratribus. Samme Dag og Sted, gandske efter samme Formular, som nestforegaaende. Hos Thorkelin I. 104.

S. 572. Waldemari R. constitutio de jure nominatorum *Episcopi Fionensis*, quod *helghæbrot* dicitur. Dat. Wardinghburgh uden Dag. I Kofod Anchers Lov-Historie I. 598.

S. 573. Riber Capitels Stadfestelse til Lygum Kloster paa de Eendomme, som samme havde faaet af Bisperne i Ribe. Dat. Ripis in coena Domini. Hos Langeb. VIII. 134.

S. 577. Gregorii IX. Rectori et fratribus ecclesiae ac hospitalis S. Crucis de Fano, literae protectoriae Dat. Perusii 6 Kl. Aug. Hos Thorkelin II. 25.

1229. S. 589. Sammes Archiep. Nidrosiensi et Episc Bergensi, om Kong Hacons Kroning. Perusit Id. Febr.

1230. S. 594. Valdemari R. stipulatio 7000 Marcarum *Gunzeleno Comiti* Suerinensi pro liberatione filiorum, Dat. *Sleswic*, uden Dag. Ind. III. I Orig. Guelf. IV praef. p. 89.

S. 597. Sammes Gavebrev paa Saltholm til Roskilde Bisper, Wordingburgh Kl. Aug. Hos Thorkelin I. 117.

S. 600. Balduini Monachi Alvensis, Domini Othonis Card. Sed. Apost. Legati Poenitentiarii ac Nuntii ordinatio, qua inter alia populis Curoniae perpetua libertas conceditur, vt nec regno Daciae nec Sueciae subjiciantur. Actum 1230 in die innocentum. Hos Raynald. ann. p. 387, hvor tillige bemærkes, at denne Anordning blev af Pave Gregorius stadfæstet til Reate 3 Id. Febr. 1232.

1231. S. 614 Gregorii IX. Episc. Bergensi et Stauaugriensi et Abbati S. Mariae de Stanleia Cisterciens. Ord. de coronatione Regis Norvegiae Dat. Beate 4 Id. Sept. Hos Raynald. h. a. 44 og Manrique annal. *Cisterc.* IV. 426.

1232. S. 618. Erici Danorum Slauorumque Regis priuilegia Susatiensibus data. Uden Dag og Sted. Hos Thorkelin I. 299.

S.

S. 620. Johannis Ebbonis f. Regis Danor. Mareschalci literae scotationis mansionis in Kirkeröp Canonicis in Ebbleholt. Uden Dag og Sted. Hos Pontoppid. Ann. I. 648 Langeb. VI. 153.

S. 621. Waldemari R. literae emunitionis 6 hafnarum attinentium mensae Canonicorum Lundensium. Dat. Huaethen. 4 Non. Jun. saaledes lydende: Notum facimus tam presentibus quam futuris, quod sex haffnas, attinentes mensae canonicorum Lundensium, liberas dimisimus ab omni grauamine expedicionis. Et vt haec nostra emunicio firma sit et stabilis, eam sigilli nostri munimine duximus roborandam. Mandantes, ne quis praefatos canonicos super hac donacione molestare presumat, sicut nostram offensam voluerit euitare.

S. 621. Gregorii IX Priori et fratribus Ord. Praedicatorum in Dacia de relaxatione 20 dierum de iniuncta poenitentia pro incendiariis et iniectione manuum violenta in clericos contra Prutenos pugnaturos. Dat. Reate Non. Febr.

1233. S. 630. Waldemari R. de consuetudine quadam circa jurisdictionem obseruata inter Regem et Ripensem ecclesiam. Dat. apud Worthingburgh pridie Non. Oct. saaledes lydende: Notum sit tam praesentibus quam futuris, quod inter nos et Ripensem ecclesiam talis fuerat consuetudo, quod in nostris villis, quae Huseby dicuntur, iurisdictionem episcopi habuimus cum iure nostro, et episcopus eiusdem ecclesiae in talibus villis suis cum iure suo a nobis causas trium marcharum praeter expedicionem dinoscitur habuisse. Et ne a quouis officialium nostrorum super tam antiqua consuetudine sibi in posterum fieret praeiudicium, eidem cauendum duximus autentico praesencium litterarum.

S. 631. Gunneri Episc. Ripensis de conuentione facta inter parochianos de Tundaer et de Andaeflyth de seruitiis, quae debentur curiae episcopali. Dat. 2 Kal. Dec. saaledes lydende: Litigantibus inter se parochianis de Tunder cum parochianis de Andæflyth de seruiciis, que debentur curiae nostrae de eis, talis inter eos facta fuit conuencio, quod parochiani de Andæflyth, cum Frisonibus habitantibus in Vtbölingh, in Tunder, omnia seruicia ab antiquo curiae nostrae tenentur facere dimidia, praeter deductionem census cellarii et cibariorum natalis et paschalis ebdomadae,

non enim debent iam dicti parochiani in plaustris suis deducere cibaria natalis vel pascalis ebdomadae, sed alia cibaria, quae ad usum expedicionis debentur, tenentur in suo sumptu et in suis plaustris deducere ad litus maris, vel ad alia loca, quociens vocati fuerimus, vel pro certo scimus, nos debere vocari cum nauibus nostris et nautis nostris vel cum equis nostris extra Juciam. Auenam etiam nostram, videlicet Stud et Giasb, tenetur quilibet eorum deducere in suo sumptu ad Lustorp. Cetera vero seruicia, quae ab antiquo nobis debentur, inter se dimidiare tenentur.

1234. S. 639. Valdemari R. libertates monachis de Sora concessae in bonis per Esbernum Nicolai collatis etc. Dat. apud Masnetsund 9 Kl. Jun. Hos Thorkelin I. 117.

Gregorii IX Archiepisc. Lund. et suffragan. etc. vt inuasores bonorum monasterii de Sora laicos excommunicent, clericos ab officio suspendant. Dat. Perusii 8 Kal. Nou. Hos Thorkelin I. 121.

Eiusd. Abbati et fratribus de Sora, ne vltra 2 diaetas a Monasterio trahi possint in causas. Samme Sted og Dag. Hos Thorkelin I. 124.

Eiusd. Episc. Ripensi, Priori S. Nicolai et Archidiacono Ripensi, vt eos qui in Abbates et Coabbates Cisterc. Ord. injustas *sententias tulerint*, ad satisfaciendum cogant. ibid. 6 Kal. Nou. Hos Thorkelin I. 118.

S. 640. Eiusd. Abbati et fratribus de Sora, vt hominibus ad monasterii seruitium commorantibus sacramenta valeant exhibere. Samme Sted og Dag. Hos Thorketin I. 124.

Eiusd. iisdem de sigillo Abbatis monasterii. ibid. 5 Id. Dec. Hos Thorkelin I. 126.

Eiusd. Archiep. Lundensi et suffrag. etc. ligelydende med det første af de her anførte Pavebreve, men givet E s r o m Kloster. Hos Thorkelin I. 124.

Eiusd. Archiep. Lundensi et suffraganeis etc. vt inuasores bonorum conuentus de Loco Dei Cisterc Ord. excommunicent. Dat. Perusii 2 Kal. Non. efter samme Formular, som de Sorøe og Esrom Kloster givne. Langeb. VIII. 190.

Eiusd. Abbati et Conuentui monasterii Loci Dei Cisterc. Ord. cuius priuilegia confirmat. Samme Dag og Sted. Hos Langeb. VIII. 191.

S. 643. Eiusd. Archiep. Nidrosiensi et Episc. Bergensi et Asloensi, de quaestione inter Regem Norvegiae et Ducem S(culonem) exorta, sed amicabili compositione sopita etc. Dat. Perus. 5 Id. Oct.

S. 644. Eiusd. Illustri Regi Norvegiae de injuriis Hamerensi episcopo et ecclesiae a Rege illatis. Samme 3 Nou. 1 Oct. Haves heelt, men suns Slutningen deraf trykt i Raynald. ann. h. a. 47 og hos Thorkelin II. 26.

Eiusd. Archiep. Lundensi et Abbati de Heriuado om samme Sag. Samme Sted og Dag.

Eiusd. Nobili Viro Duci Noruegiae om samme Sag. ibid. 6 Id. Oct.

Eiusd. Illustri Regi Daciae om samme Sag. ibid. 5 Id. Oct.

Eiusd. Archiep. Nidrosiensi et suffraganeis om samme Sag. Sammest. og Dag.

1236. S. 661. Waldemari R. confirmatio libertatum monasterii Vitae scholae. Apud Samsöe 5 Kl. Jun. J Dänisch. Bibl. VI. 156.

Gunneri Episc. Ripens. quod coloni et villici Canonicorum Ripensium liberi sint ab impetitione juris episcopi pro *halægbroth* etc. Dat. Ripis uden Dag. Hos Terpager Rip. Cimbr. 178.

1237. S. 671. Sammes Stadfæstelse paa Ketil Arths Gave af Jorde i Sæthemark og Lythersholm Mark m. m. til Løghum Kloster. Dat. apud Löghum 18 Kl. Maji. Hos Langeb. VIII. 221.

S. 673. Waldemari R. confirm. priuilegiorum religiosis de Esrom concessorum. Dat. Roskild. prid. idus Martii. Hos Thorkelin I. 127.

S. 673. Det eene af K. Erichs Breve lyder saaledes: Quoniam cum lapsu temporis rei gestae cito labitur memoria, nisi instrumento vivae vel mortuae vocis fuerit munita, praesentibus et futuris duximus declarandum, nos domino episcopo Ripensi assignasse pro dimidia fabrica, quam prius habuit in ciuitate Ripensi, censum aratrorum in Harthæsysæl, Almundsysæl, et Warwithsysæl, cum suis opidis Warwith et Læmwich, cum consensu dilecti patris nostri domini Regis W. qui praesens factum suo prius priuilegio approbauit. Cuius rei factum, ne cadat a memoria futurorum, praesentis scripti patrocinio perhennamus. Datum apud Kalundburgh anno Domini MCCXXXVII quarto nonar. Julii. Et hidhørende, men uden Aarstal af Faderen er af Suhm paaberaabt S 661 og henført til

1236. Dette lyder saaledes: W. Dei gratia Danorum Slauorumque rex, Harthesysæl inhabitantibus salutem et gratiam. Scire debetis pro certo, quod a solucione denariorum illorum, qui de aratris debentur pro fabrica, nulli exempti sunt, sed sicut laici, ita et clerici, et omnes claustrales ad illorum denariorum solucionem sunt obligati. Det andet her anførte Brev til dem i Barwith Syssel findes i Terpag. Rip. 622.

1238. S. 682. Formula compositionis initae inter Waldemarum R. et Ordinem Teutonicum. Dat. Stensby 7 Id. Junii. Hos Thorkelin I. 301.

S. 686. Gregorii IX. Nobili viro - - Duci Pomeraniae concedit, vt neptem R. Waldemari in matrimonium ducat. Dat. Anagniae 2 Non. Sept. saaledes lydende: Ad hoc Deus in Apostolica sede constituit plenitudinem potestatis ut Romanus Pontifex qui claves in beato Petro potestatis et discretionis accepit nunc vigorem exerceat nunc mansuetudinem anteponat. Ipse enim consideratis circumstantiis universis neutrum in altero derelinquens interdum flectit per mansuetudinem sic rigorem quod non dissoluitur eius nervus. Sed prudenter attendit non solum personas sed causas etiam cum quibus uidelicet et ex quibus dispensare disponit ne sic dispenset ut dissipet. Immo ne dissipet sic dispenset prout causarum diversitas diuersis modis exegerit dispensandum. Cum itaque de matrimonio contrahendo inter te ac dilectam in Christo filiam nominatam mulierem neptem cariss in Christo filii Illustris Regis Daciae sit tractatum quare dicta nobilis quarta consanguinitatis linea te contingit, non prius duxisti ad consummationem ipsius matrimonii procedendum quam super hoc recursus ad sedem apostolicam haberetur. Quare idem Rex per nuntios suos et literas pro te nobis humiliter supplicauit ut cum nichil adeo ad sedandas inimicitias capitales inter Danos et Slavos peccatis exigentibus iam exortas et reformanda inter eos pacis foedera operetur prout eiusdem Regis ac vener. fratris nostri - - Archiepiscopi Lunden. et - - Roskilden. Episcopi quibus super hoc scripta nostra direximus exhibitae nobis litterae continebant salubre consilium apponere curaremus. Attendentes igitur quod urgens necessitas et evidens utilitas dispensationem exposcit cum fratribus nostris super hoc deliberatione habita diligenti de ipsorum consilio nobilitati tuae pre-

præsentium auctoritate concedimus dispensando ut cum dicta nobili si velis nuptias contrahere valeas impedimento hujusmodi non obstante. Nulli ergo nostrae concessionis etc.

S. 688. T(uclio) Episc. Sleduic. V. (Uffoni) Archiep. Lundensi de causa, quae versabatur inter claustrales de Loco Dei et Dominum Ybby, ab ipso judicata. Dat. apud Jönewath 3 Id. Sept. Hos Langeb. VIII. 231.

Gunneri Episc. Ripens. donatio fratribus de Loco Dei facta ædificiorum ab ipso in fundo monasterii positorum. Dat. in Loco Dei 3 Non. Febr. Sammest. 242.

1239. S. 695. Gregorii IX Dero [illegible]: Nobili viro E. - - nato carissimi in Christo filii nostri W - - Daciæ Regis illustris. Ex parte carissimi in Christo filii nostri W - - Daciæ Regis illustris patris tui nobis extitit intimatum, quod cum inter ipsum et nobilem virum Ducem Saxoniæ gravis fuisset exorta discordia, et ex ea multa strages hominum, multarum terrarum desolatio et gravia pericula emergerent animarum idem Rex attendens quod aliter non poterat hiis periculis obuiari cum eodem Duce convenit, ut Juttam filiam ipsius Ducis tibi traderet in uxorem. Quare nobis humiliter supplicauit, ut, cum dicta Jutta præfati Ducis filia te in quarto gradu consanguinitatis attingat, super hoc prouidere paterna clementia curaremus. Ipsius igitur Regis, quem inter ceteros orbis principes specialis prærogatiua dilectionis amplectimur precibus inclinati tibi quod eandem Juttam jam dicti Ducis filiam in uxorem ducere valeas impedimento non obstante huiusmoei auctoritate præsentium indulgemus. Nulli ergo hanc nostræ concessionis paginam liceat infringere vel ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit etc. Dat. Anagniæ a Kl. Sept. anno XIII.

S. 697. Erici R. priuilegia data fratribus monasterii b. Petri de Nestweth. Hos Thorkelin I. 128.

Waldemari R. quod fratribus de Esrom Brethas et Arløgsbøl [illegible] vendiderit. Act. apud Worthingborgh 8 Kl. Jun. Hos [illegible] I. 129.

Eiusd Waldemari R. priuilegia Canonicis Viburgensis S. Mariae ecclesiae concessa. Dat. Slesvik 6 Id. Mart. Hos Pontoppid. Ann. II. 113.

Gre-

Gregorii IX. Waldemaro R. qua probationem negatiuae per sacramentales contra documenta authentica affirmantia tarat. Dat. Anagn. 10 Kl. Sept. Hos Raynald. h. a. 67. Gruber. orig. Livon. 231.

1240. S. 701. Waldemari R. vt Estonienses Episcopo Reualiensi decimas decimarum soluant. Dat. Worthinchborg 9 Kl. Aug. Hos Huitfeld I. 207. Pontoppid. Ann. I. 652. Thorkelin I. 131

S. 701. Sammes om Therkils Udnevnelse til Bisp. i Reval og Gaver til ham. Dat. Eresborg. Kl. Oct. XVII. Hos Hvitfeld, Pontoppid. Thorkelin ll. cit.

S. 707. Abelis Duc. Jutiae literae protectionis datae monachis de loco Dei. Dat. apud Flensborg 7 Kl. Sept. Langeb. XIII. 181. Men *septimo* skal maaskee, ligesom ved et andet Brev af K. Eric sammest. p. 178. henføres til Aaret. og da bliver dette Brev fra 1246 Kl. Sept. K. Erics Brev har Suhm henført til 1246, men efter min Formeening bør *septimo* og ikke VI. henføres til Aarstallet.

1241. S. 718. Kong Waldemars Gavebrev til hans Sønnesøn Grev Nicolaus findes paa Dansk oversat hos Hvitfeld I. 192.

Eiusd. Waldemari R. confirmatio contractus *inter Abelem* Ducem Jutiæ et ecclesiam Ripensem saaledes lydende: Waldemarus Dei gratia Danorum Slauorumque Rex vniuersis Christi fidel*ibus*, præsentem scedulam inspecturis salutem in Domino. Præsentibus et futuris notum esse volumus, quod nos libertatem illam et contractum, quem inter se dilectus *filius* noster Dominus Abel Dux Jutiæ et ecclesia Ripensis statuerunt et fecerunt de villicis et colonis iam dictæ ecclesiæ in parochiis subscriptis Tundær, Dalær, Balgum, ratum habemus et per omnia, sicut in autentico domini Ducis continetur, perpetuo confirmamus, et sigilli nostri appendicione communimus. Dat. 1241. 4 Id. Marcii, apud Warthindburgh.

Følgende ere uden Aarstal, men blot efter Gisning af Suhm henført til visse Aar:

1203. S. 8. Waldemari R. confirmatio omnium possessionum fratribus de Esrom in Hallandia donatarum. Hos Thorkelin I, 80.

S. 9.

S. 9. Eiusd. confirm. priuilegiorum religiosis ecclesiae b. Kanuti in Othense eorumque colonis concessorum. ibid. 286.

Sammes trende Breve Vidtskovle Kloster angaaende findes aftrykte i Dån. Bibl. VI. 138. 152. Det første ogsaa i Pontopp. Annal. I, 385.

1204. S. 51 til 53. Alle 7 her af Lygum's Klosters Copiebog i Langeb. script. ottende Deel anførte Breve ere uden Aarstal, men til forskiellige Tider, og nogle endog alt omtalte i Knud den siettes Historie.

1205. S. 78. Waldemari R. confirm. priuilegiorum Lubecensibus concessorum saaledes lydende: Cum vniuersos cuiuscunque professionis aut sexus homines, nostro dominio mancipatos, in sua velimus iustitia confouere, illis tamen nos specialius nos recognoscimus debitores, qui nobis cognoscuntur specialiter attinere. Sane cum ciuitatem Lubicensem inhabitantes nostro volumus singulariter et specialiter seruitio assignari, nos ipsorum et eorum libertates, quas prius habuerunt, ipsis dignum duximus inuiolabiliter obseruare. Scire igitur volumus vniuersos, quod omnia, quae tam in priuilegio, quam in literis Domini Friderici Imperatoris et quondam Ducis Henrici continentur, tam de libertatibus, quam de terminis, et aliis quibuscumque negociis, ipsorum vtilitatem exprimentibus, eis dignum duximus obseruare. Si quis ergo huic nostrae constitutioni ausu temerario attemptauerit repugnare, poenâ, quae in literis prememoratorum dominorum continetur, puniendos, non solum diuinam, sed et indignationem nostram contra se non ambigat commouisse.

1206. S. 82. De 3 den Roskildske Biskop Peders Ringsted Kloster vedkommende Breve findes i Dansk Magaz. I. 71. 72.

Sammes Stadfæstelses-Brev paa Gaver til Sorøe Kloster hos Thorkelin I. 79, hvor det henføres til omtrent 1202.

S. 99. Erkeb. Andreae Stadfæstelse paa Odense Kirkes Privilegier hos den samme S. 85.

1207. S. 124. Den Aarhusiske Biskop Skelms trende Gavebreve til Aarhuus Kirke hos samme. S. 86 og 88 og hos Langeb. VI. 405. 426.

S. 127. Philips (Baglernes) Konges Norske Brev til alle Norsdolinger, om en Gaard skienket til Hovedøe Kloster. Hos Thorkelin II. p. 19.

1209. S. 156. De tvende her anførte K. Waldemars Stadfæstelses-Breve Vidtskovle Kloster angaaende, ere de samme, som under 1203 ere S. 9 angivne.

1210. S. 180. Den Roskildske Biskop Peders Brev om Annalia lyder saaledes: Ego Petrus Roskildensis Episcopus, Regis Danorum Cancellarius, omnibus tam praesentibus quam futuris, hoc scriptum cernentibus, in perpetuum. Cum maiorum dicta vel facta scripto commendantur, ad hoc utique fit, ne vel oblivione vel hominum impiorum sinistris *incursionibus* infirmentur. Difficile enim, aut nunquam retractationem metuit, ubi scriptoris intenti diligentia et litterarum apicibus cartula pernotata gestae rei seriem protestatur. Hinc est, quod venerabilium praedecessorum nostrorum devotionem inspectius recogitantes quantaque sedulitate et pietatis intuitu Ecclesiam sancte Trinitatis et beati Lucii semper studuerint promovere. Ipsorum volentes aliquatenus piis vestigiis inhaerere, eidem ecclesiae, cui divina clementia nobis praeesse concessit, et eius ministris in aliquo benefacere cupientes, ne nostra in posterum memoria a missarum solempniis et orationibus ibidem servientium evanescat, per dyocesim nostram ecclesiarum vacantium beneficia, *quae Annalia* nuncupantur, ad usus fratrum ibidem residentium, et eorum mensae possidenda iure perpetuo assignamus. Insuper et terram X marcharum auri, in locis quibus competentius esse poterit, *duximus* assignandum. *Ut igitur* haec donatio nostra firma et stabilis, et universis nota postmodum *habeatur*, nobis tamen in optione habentibus, quoad Dominus redire dederit, quod pro tanto in remissionem nostrorum ipsos velimus facere peccatorum, litterarum nostrarum appositione et sigilli nostri impressione praesentem cartulam duximus communire. Quicunque igitur hoc pietatis divinae factum temeritatis ausu attemptaverit infirmare, excommunicationis vinculis, nisi reatum suum digne recognoverit poenitendo, se noverit innodatum.

Sammes collatio eccl. S. Joh. Baptistæ Ringstadii fratribus eccl. *Ringstadiensis*. Det er det samme Brev, som Suhm i ottende Deel S. 292 har henført til 1193, og findes i Dansk. Magaz. I. 71.

De

De 2 Breve af den Roskildske Bisp Peder, og det tredie af Erkeb. Andreas Ebleholt Kloster vedkommende findes hos Langeb. VI. 146. 147.
Sammes confirmatio possessionum data Canonicis S. Thomae de Paracleto. Hos Langeb. VI. 146."
Sammes super decimas in Weyby, Blystorp et Tybirche til samme Kloster. Sammest. VI. 147.
Andreae Archiep Confirmatio hujus donationis. Sammest. p. 147.

1213. S. 219. Kong Valdemars Brev om Bremiske Skibe, som strandede. Hos J. P. Cassel i Nachr. von Bremische Freiheits-Briefen S. 7 og Bremiske Urkunden S. 559 omtales siden S. 550 og 573. Dat. ap. Sleswyk 17 Kl. Aug.

1214. S. 246. Nicolai fil. Nicolai Vicecómitis literae scotationis villarum Huseby et Skethernd fratribus in Esrom omtales tilligemed Stadfæstelsesbrevene af begge Valdemarerne her og siden ogsaa S. 596 ved Aaret 1230, til hvilket sidste Aar Thorkelin henfører dem Dipl. p. 113. 115. 116.

1215. S. 259. Bisk. Skalms i Aarhuus Gavebrev, saaledes lydende: Considerantes in humanis rebus nichil esse firmum vel stabile, quod temporis diuturnitate occasum non sentiat et defectum, huic morbo eam quam possumus excogitantes medelam, ea quæ a nobis acta sunt decrevimus scripti memoriæ commendare. Notum igitur facimus tam præsentibus qvam futuris, quod in remissionem peccatorum nostrorum religiosis Soræ contulimus Gimingthorp, et possessiones qvas habemus in Giminghi cum silva attinente. Insuper possessiones nostras Ormakær, ut post hujus corporis dissolutionem ad ipsos integraliter devolvantur, hac tamen conditione adjecta, ut præfati monachi bis in anno, et utraque vice tribus diebus lautius ex prædictarum possessionum fructibus procurentur. Si qvi autem fructus horum sex dierum procurationem excesserint, ad sæpedicti loci fabricam Ecclesiæ devolvantur. Quicunque igitur Ecclesiastica secularisve persona hanc donationem nostram attemptaverit immutare, reum se divino judicio de perpetrata iniqvitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sangvine Dei et domini nostri Jesu Christi fiat alienus, portionem cum iniquis in die districti examinis suscepturus.

1216. S. 276. Skalms eller Ebbos Gavebrevs findes hos Langeb. VI. 407.
S. 277. 278. Ebbos trende Gavebreve ere aftrykte hos Langeb. VI. 408 og 406. De pavelige Stadfæstelser af 1217 forekomme sammesteds S. 391 og 392 og omtales af Suhm S. 291.
S. 282. Bisk. Nicolai i Slesvig Confirmation paa den S. 53 anførte Gave af Bullerup Tiende til Lygum Kloster. Hos Langeb. VIII. 508.
1219. S. 338. Til dette Aar henfører Suhm Valdemars Esthiske Lehns-Ret.
S. 346. Gervasii Præmonstrati Abbatis et ejusdem Ordinis Capituli generalis literae, quibus precum participationem concedunt Ingeburgi Reginae Franiae. Hos Langeb. VI. 324.
1220. S. 373. K. Valdemars Friheds-Brev om strandet Gods givet Lybekerne, er aftrykt i Drejeri spec. juris publ. p. 44. Stedet, hvor det er udstedet, Junisborg, som Suhm ikke kiender, er formodentlig det af ham S. 255 omtalte Jurisborg.
Sammes Brev om et Vartegn at opsette paa Falsterbode til Nytte for de Lybekske Søefarende. Hos Lünig.
S. 374. Kong Hakons Norske Brev, hvorved han giver Erkebisk. Guttorm og Kirken i Nidaros Mynt-Rettighed. Hos *Thorkelin* II. p. 20.
S. 374. Den Orkensiske Bisk. Biarnes Gavebrev af Holand i Dalsfiord til Munckeliv Kloster. Hos samme p. 21.
1222. S. 413. Kong Valdemars Brev, hvorved han fritager Riber Borger for al Told og Afgift. Hos Terpager Rip. Cimbr. 685.
1224. S. 443. Keiser Friderics Brev til Bisk. Conrad i Hildesheim om at faae K. Valdemar og Søn sig udleverte. Hos Schannat vindem. liter. I. 194.
S. 452. Oliverii scholastici Coloniensis Brev findes i Hugonis Monum. I. 472 og ere Matthaei anal. urigtig anførte.
1224. S. 487. K. Hakons Norske Brev om Fiskeriet i Diupvic. Hos Thorkelin II. 251.
1225. S. 513. Skule Jarls, Kong Inges Broders Brev om nogle Jorde til Kapitelet i Nidaros. Hos Thorkelin II. 22 og paa Latin oversat i Schønings Tronhiems Domk. Beskr. Anhang S. 29.

1226. S. 526. Kong Valdemars Stadfestelse paa et Grandseskiel. Hos Thorkelin I. 101.

1227. S. 557. K. Hagens Norske Brev til Bisk. Askill i Stavanger (ei Bergen) N Erkedegn og alle Korsbrødrene, hvorved han stadfester de til den Hell. Sigtun og Stavanger Kirke af K. Magnus Erlingsen skienkede Gaver. hos sammest. 23.

1230. S. 598. Bisk. Tuvos i Ribe Stadfæstelse paa Bisk. Omers Gave til Lygum-Kloster. Hos Langeb. VIII. 215.

1240. S. 707. Abelis Ducis literae protectoriae Conventus Loci Dei Dat. Flensburg. 26 Aug. Hos Lang. VIII. 181.

Sammes Frihedsbrev til St. Knuds Kloster i Odense. Hos Thorkelin I. 136.

S. 708. Ribe Byes Borgeres latinske Brev til Erkeb. Uffo i Lund. Hos Terpager Rip. p. 179.

Register.

A.

sin

B.

Balg-

Bråde,

C.

D.

Diup-

— Munk

Gunlaug

— Ab-

— Hv

Lolus,

ster

Sin-

P.

ster

Sim-

Ste-

T.

Tyge,

Var

Bemærk.

Bemærkede Trykfeil og Rettelser.

S. 9. Lin. 3. 33, læs: 337.
S. 21. Hvad her forekommer om Mandebod, forekommer siden igien Side 49.
S. 45. Lin. 1 Stauper, læs: Steiper.
S. 56. Lin. 7. Ovenmeldte Søbygaard skal, læs: Søbygaard skal ovenm.
S. 58. Lin. 6 Langebek, læs: Lagerbring.
S. 75. Det her anførte om Frue Deests igientages S. 472.
S. 81. Lin. 17. 16de, læs: 18de.
S. 82. Lin. 1. 12. Ringsted, læs: Nestved. Det her fortalte forekommer igien S. 504.
S. 95. Lin. 6. Erthneburg, læs: Erteneburg.
S. 96. Lin. 19. I Stedet for et Comma.
S. 191. Lin. 8. antaget, læs: indtaget.
S. 205. Lin. 21. fra, læs: til
S. 225. Lin. 14. 15. 16. I April ind til Saracenerne udslettes.
S. 259. Lin. 21. 22. læs: Gimingthorp ; ; ; Gimtnght ; ; ; Ormaker.
S. 279. Lin. 27. Tuko, læs: Tuvo.
S. 291. Lin. 25 Den 1ste, læs: den 11te.
S. 293. Lin. 3. De her anførte Breve ere de samme, som siden omtales S. 316.
S. 302. Lin. 2. Hospital, læs: Hospitals
S. 316. Lin. 4. 162, læs: 16, 2.
S. 350. Lin 27. Ved et andet Brev hos Raynald. l. c.
S. 371. Lin 22. læs: Abbeden i Lockum havde løst ham, der her havde paataget sig Cistercienser-Dragten, af Band.
S. 391. Lin. 19. 49, læs: 40.
S. 395. Lin. 4. endnu i dette, læs: i nestpaafølgende
S. 412. Not. *) rettes saaledes: De høre hverken til 1217 eller 1222, men det første til 1225, hvor det igien omtales S. 507, og de 2 sidste, som findes i Decretal. V. 19, 6. og I. 19, 12. til 1218, hvorunder de alt ere anførte S. 317.
S. 447. Lin. 4. 23, læs: 29.
S. 452. sidste Lin. Matthaei anal. vet. II, 65, læs: Hugonis monum I. 472.
S. 466. Lin. 2. Prioren, læs: Provsten.
S. 479. Lin. 10. Gunnar af Ribe, maa være Tuvo, naar det skal henføres til 1224.
— Lin. 25. han, læs: Paven.
S. 495. Lin. 6. *Valdemars*, læs: Valdemars *og Sens*.
S. 557. Lin. 14. Bergen, læs: Stavanger.
S. 596. Lin. 2. efter Broder settes et Comma.
S. 614. Lin. 25 Sidvanger, læs: Stremgenes.
S. 521. Lin. 6. Haven, læs: hafnae.
S. 629. Lin. 27. 517, læs: 513
S. 661. Lin. 15 Hanna Syssel, læs: Hartha Syssel.
— sidste Lin. læs: Snorsos Broder.
S. 672. Lin. 27. Riga Kloster, læs: Rye-Kloster.

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 06697 6732

